ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 1. У Сомбору 15. Іануара 1868. Год. X.

Школски Лист започинѣ десету свою годину.

Имаюћи свакда малени брой предплатника уредници и издавательи све до сада морали су са издаванѣм Листа овог натезати, и управо за чудо се сматрати може, како су с ньиме на край изилазити могли.

Уређуюћи и издаваюћи за прошле две године Школски Лист опазио сам, да є обштинство наше уобште много већма наклонѣно свако друго предузеће подпомагати, него ово, коє се на благо школе и подмладка Српског найвећма клони. На толике позиве одзивало се обично врло мало предплатника и Лист се морао шиљяти свакоме ономе, за кога се мислило, да га потребує, или да є у стању издаванѣ Листа подпомоћи. Неки су од ових Лист одма или доцниє враћали, други су га примали по годину и две дана а за нѣга никако неплаћаю, и тек трећина од оних коима є Лист шилян плаћаше за нѣга у течаю године.

За избећи ово несносно станѣ рѣшио сам се био ове године само онима Лист слати, кои ми предплату унапред пошлю. Али ето є прекосутра рок, ког би имао први брой разаслати се, а досада ни єдну стотину приявлѣних предбройника немам, па и међу приявлѣнима више их є кои Лист из доброчинства држе, него оних, коима є он од праве потребе. Са тугом срдца признати морам, да су досада само седамнайст учителя и єдан єдини школски управитель предплату послали. Ово є доиста знак велике нехатости и крайнѣ немарности наших школских люди према овом єдином Српском гласилу школском.

Истина, да ће учительи наши у Угарской одсада моћи добияти безплатно Недельни Лист за простонародне учителѣ, кои ће под управом Нѣгове Преузвишености кр. угар. Министра Просвѣте о државном трошку на мађарском, словачком,

нѣмачком, србском, хрватском, румуньском и русском єзику од 1. Фебруара ове године на свѣт изилазити, али я држим да докрай овога листа нама Србльима од велике є потребе и овай наш независни Школски Лист, исто тако, као што уз званичне политичне Листове постои множина сваковрстних независних явних Листова. Онай Лист, ког високо кр. правительство издає, смѣраће на унапређенѣ основних школа у Угарской и на просвѣћиванѣ простога народа у Угарской без разлике вѣре и народности, а овай наш Школски Лист имаће пред очима поглавито подизанѣ и процвѣтанѣ србске народне школе и просвѣтни напредак србскога народа несамо у Угарской, него и у Троєдной Кралѣвини, у Кнежевини Србіи и у свима земляма, где се србска реч говори.

С' тога пошилюћи овай Лист како досад приявлѣним предплатницима, тако и оним доасадашньим примательима Листа нашег, кои се нису изявили да им Школски Лист нетреба, молимо ове, да или с предплатом похите, или да нам писмено яве, да су ради Лист примати и за нѣга у течаю сваког полгодия уредно плаћати. Коме Лист овай до руку дође, а неби рад био за нѣга платити, тай нека одма овай први брой, ма и разсечен био, поврати под истом повезом, означивши на ньой да се неприма. Тим ће и труда и млого трошка уредништу уштедити.

Као што є Лист овай сваком србском учителю и управителю школском од велике помоћи, тако ће он и свима родительима дечіим и сваком род и вѣру любећем Србину од праве користи бити моћи, доносећи поучне и забавне чланке у духу православне вѣре, чисте евангелске благонравности, чистог родолюбля и праве просвѣте. Шта више, дознавши из писама неких досад приявлѣних предплатника, да є многима жао што є „Приятель Србске младежи“ престати морао, овим изявлюєм, да ће Школски Лист доносити од сада и оне врсте чланке, какви су досада у Приятелю младежи изилазили.

Потоме с пуним правом надам се од господе свештеника и учителя наших, да ће сваки у своме мѣсту Лист овай како дечіим родительима, тако и сваког станя и узраста людма нашим найтоплиє препоручити и постарати се, да што више предплатника скупе. Господа скупительи на сваких пет предплатника добияю єдан примерак Листа на дар, и могу оне примерке, кои су им сувишни определити на дар сиромашним школама, какових по свима нашим краєвима а особито у Будимской епархіи и у Босни има. Да би пак држанѣ Листа и

оним учительима и управительима, кои при найбољой вољи нису у стању пет предплатника наћи, одлакшао, то овим изявлюєм, да ћу свим оним, кои ми за три или четири предплатника новце пошлю, Школски Лист у полак цене давати.

Сви наши учени мужеви, а особито господа свештеници, професори висших и средньих училишта и народни учительи умоляваю се, да своим умним прилозйма, валяним преводима и сходним дописима Школском Листу у помоћи буду. Учительски зборови учтиво се позиваю, да записнике своє, или доставерне извештає, Листу школском за времена саобштаваю.

Школске власти и надзорништва умоляваю се, да за упразнћна учительска места и за наименованя учительска уредништву являти изволе, с том приметбом, да ће се како ове, тако и све друге, школе учителя и кньижевности тичуће се обяве, коє се Уредништву саобште, безплатно у Школском Листу штампати.

С овом изявом изилазећи пред обштинство србско, очекуєм са свию страна моралне и материялне помоћи, да би започети овай десети течай продужити и ако Бог да срећно свршити могао.

У Сомбору, уочи Св. Саве, год. 1868.

Беседа говорена на дан цара Уроша

2. Дек. 1867. године, у єдной србской школи.

Любазна децо! Да наша православна србска црква данас слави светога Уроша, последњег цара србског из дома Немањина, то без сумнћ знате, али коє време протече од оног доба, кад є он жив био међу Србима, можда и незнате; я ћу вам дакле из дужности као Србин и учитель србске деце, кою реч о томе рећи:

Пет стотина година броимо ми данас, како се угаси та последня звезда Немањића на србском небу. Пет стотина година ево данас, како нам самоволя Вукашин збриса ту звезду са нашег народног неба.

Злосретни Вукашин уби своіом руком србскога цара Уроша; зашто? — Да заази свою зверску грамзивост за земальском славом и благом.

Єдним ударцем смаче Вукашин целокупну царевину срб-

ску, коя беше већ заузела важно место у светској повести-ници онога доба, кад беше слоге у Србина. Слогом пође Душан силни на Цариград, да га прихвати из немоћних грчких руку у снажне српске руке, а тиме да препречи пут азиятской поплави, коя већ поче походити Европу. Но: „Ум за морем а смрт за вратом," вели српска пословица, коя се у зао час по цео српски род мораде испунити баш онда, кад Србин коракну у сусрет слави.

Смрт Душанова препречи пут нѣговим дивним намерама; душа силнога Душана остави самртно тело нѣгово, а у исти мах и душа српскога народа, слога, остави тужна Србина.

Дух клете себичности овлада срдцем српских „великаша," кои нетражише своє сређе у сређи свога народа као владалац им, но у своіой собственой. Народне воће пођоше сваки к себи, погазише аманет честитога цара, поделише землю измећ себе, раскидоше споне, што их дотле спаяху, расцепише срдце у Србина; Србина затишти люто рана, што му є рођена браћа зададоше.

Но іош се не угаси сасвим нада Србинова. Он мишляше да іош има правде. Србин знаше свагда поштовати завет свога старешине па држаше, да ће и войводе поштовати завет честитога цара, да ће им бити светиня „кньига цароставна," коя каже „на Урошу царство" ер:

„Од оца је остануло сину,
Њему царство царе наручио,
На самрти кад је починуо." —

Највећма сатираху царство и завет царев три Мрнявчевића: Краль Вукашин, Войвода Гойко и Деспот Углѣша.

Вукашина є Душан оставио за старателя „неяком" Урошу; но он се после тако осилио, да се Урош зваше само именом Цар, а Вукашин є управо владао.

По народном казиваню дође до тога, да правда у лицу Кралѣвића Марка мораде пресудити: „на коме є царство," Марку беше најболѣ познат цароставник, по коме ће он „право казивати."

„Јер се Марко небои никога.
Разма једног Бога истинога." —

Правди мораю бити везане очи, т. є. она несме пред очима ништа друго имати, до чисту истину; она незна за браћу и сроднике, она неговори:

„Ни по бабу ни по старчевима" већ само како Бог

заповеда. Марко беше тай, на кога се могло поуздати, да ће право казивати; он прекорава због грамзивости стричеве, кои га обасипаху лепим обећаньима; отац га опоминѣ на синовню дужност, да каже, да є на нѣму царство, па да би га лакше придобио на свою страну, вели:

„Од оца ће останути сину.“

Но своима се речма сам осуди, и Марко им свој троици отворено рече:

„Видите ли Бог вас невидио!
Књига каже: на Урошу царство,
Од оца је остануло сину!“

Урош поред све своє младости, не осећа те гадне страсти, као три зреле војводе; он беше єдино одан правди; он налажаше своју срећу само у срећи свога народа; он се нерадує Марку, кад га є угледао, што ће овај може бити рећи, да є на нѣму царство, него с тога што:

„Он ће казат на коме є царство.“

Али Вукашин се не осврће на правду, он с правде гони и свога єдиног сина; грамзивост га є заслепила, да незна више ни шта ради; он гони сина око цркве, єр не познає више светинѣ; он удара ханџаром, — како народна песма казує — и самог чувара светинѣ народне божиєга анђела, — кои закланя правду у лицу Краљевића Марка; он проклинѣ најстрашниіом клетвом и свој пород, свог єдинца сина, што овај нехтеде да буде гадно оруђе, коим ће бабо, да постигне свою гадну намеру.

О децо! видите шта чини слепа страст, кад човек неће да помисли на последньи час, кад неслуша ону свету опомену, да:

„Кад човека самрт нађе,
Ништа собом непонесе
Већ скрштене б'јеле руке
И праведна дјела своја.“

Као што горе споменусмо, Вукашин є владао поред Уроша, док се ниє докопао сасвим власти. Урош, кад се већ сасвим осетио, пребияо се од єдног „велможе“ до другог, од „немила до недрага,“ па кад нигде не нађе скромна уточишта, одважи се, да потражи крова у туђина, кад му ниє станка у широкой српской царевини, коя беше нѣму наменѣна. Он пауми да иде у Дубровник. Вукашин се осети, и неби му по вољи, зато употреби последнѣ и најгрознијє средство. Домами Уроша к себи, позове га у лов и убиє златним буздованом

2 Декембра 1367. године. — Шта мислите, где? — На истом полю Косову, где се доцније сатре и српска царевина.

Но „Бог ником дужан неостаје.“ — Вукашин уби свога господара и цара, а нѣга на четир године после тога, смаче златним буздованом нѣгов војвода Никола Арсоєвић.

По смрти Урошевој истина да се Вукашин утврдио у власти, али није владао срећно. Он є тражио пријатељства ван државе српске, али ядно му спольно пријатељство, кад є у земльи раздор и неслога, и кад:

„Непоштује млађи старієга,
Неслушају ђеца родитеља
— — — — — — — — — —
А брат брата на мејдан сазива.“

Беше време, кад бия и Вукашин поштован од народа као юнак и честит Србин, али црно недело, што га учини, оцрни га у народу, помрачи му сву прияшню славу тако, да Србльи већ више нису гледали у нѣму отца као у честитом владаоцу, но насилника, кои є кадар и најцрня недела починити, само да постигне своє гадне намере. Турци нападну из Азије на деспота Углѣшу. Вукашин опази грдну опасност, па скупи војску, колику є могао и сударі се с Турцима крај Косова. Срби се држаху юначки и одрже победу, али гонећи пред собом Турке, зауставе се код реке Марице, да одпочину. Ту нападну Турци на њих изобушице и потуку их до ноге. Ту изгибоше многе властеоске породице. Од тада почеше Срби суноврат падати.

Углѣша и Гојко утопе се у Марици, а Вукашин, само да живу главу изнесе, побегне. Кад є већ добро одмакао, хтеде на єдном извору да се напиє воде. Кад се нагне над воду, испадне му из недара златан орао, што га є скинуо с Уроша, и што га є он носио о врату. Слуга нѣгов Никола Арсоєвић, што му є носио буздован, измахне буздованом и ударі Вукашина по глави, кои наместо остаде мртав. Арсоєвић скине орла, узме га себи, а после преда Кнезу Лазару Грбљановићу.

Ето децо, я сам вам укратко описао, са шта пропадосмо. Нисам я вама ово говорио само обичая ради, но зато што смо сви ми чланови онога народа, коме треба само с л о г е, па да постане срећан и да се изєдначи са најизображенијим народима у Европи, као што є био у златно доба Неманьићево.

Но како ћемо доћи до слоге?

Онда, кад будемо у себи подхраньивали племениту и чисту любав према своме роду; кад будемо ценили већма обшту корист целокупне домовине и рода, него собствену корист, т. є. кад не будемо себични, кад се не будемо радовали несрећи свога сабрата и сународняка, но напротив кад дођемо до те свести, да у пропаданю поєдиних чланова будемо предвиђали и општу пропаст, те се с тога постарамо, да єдан другог извлачимо из блата.

А кои є то пут, што ће нас довести до свести? — То є наука основана на чистой и поштеной души србской. Науку треба напоредо са поштењем да одгаямо, па онда нећемо бранити наше само зато, што є наше, па макар било и лоше; онда ћемо прогледати на своє очи као и Краљвић Марко, кад є имао обшту корист свога народа пред очима, те ниє судио „ни по бабу ни по стричевима, већ по правди Бога истинога.“

Зашто є Неманићско доба било златно доба за Србина? Зато, што є први Неманя остварио слогу, па є тако оснажио србску државу, єр „слога зида град“ и где є слога ту є и божіи блгослов.“ Он є отворио очи целом Србству, да види шта є кадра слога — а нѣгови наслѣдници угледали су се на нѣга, пак су се надтицали, кои да се покаже достойніим сином великога Неманѣ.

Зато ми славимо Уроша, што є и он био, ако и „неяки“ али опет достойни син Неманьина дома. Но то ниє доста, да се сећамо само Неманя, већ треба да се заверимо, да ћемо и ми као и Урош имати пред очима обшту корист, да се нећемо грабити за господарством него ћемо свойски да радимо сваки свой посао, а правди ћемо оставити, да она каже: на коме је царство т. є. шта є за кога и ко є за што.

Кад до те свести дођемо, само онда ћемо достойно прославити успомену последнѣга Неманѣ, єр свестном слогом само подиђи ћемо опет Неманю — а кад то буде, онда ћемо показати, да смо и ми велики и не маньи од других народа на лицу наше землѣ.

Записник

сбора учительског у Дивцези Темишварской, жупаніи Торонталской, протопресвитерату в. Бечкеречком; срезу в. Бечкеречком; у в. Бечкереку 6. Юлия 1867. г. држаног.

Предсѣдава Пречестнѣйши Гдн протопресвитер Данил Стаић; присуствує Г. втори поджупан, Благородни Лазар Хаджић. Од стране свештенства присутствую слѣдующа лица: ГГ. Георгиє Михайловић, Димитриє Поповић, Стефан Ковачевић, Димитриє Гаћански, Лука Дожудић, Константин Обркнежевић, Георгиє Войновић, Богдан Кузмановић, Павел Янковић, Іоанн Клее, Васа Бошковић, Александар Іовановић, Милутин Думић, Георгиє Стаић. — Од стране учителя: ГГ. Аркадия Косанић, Павел Поповић, Георгиє Галетић, Михаил Недељковић, Гаврил Пешић, Георгиє Гатаяну, Єфтимій Величковић, Исидор Крезул, Константин Василѣвић, Светозар Мацедонянин, Георгиє Богосавлѣв. Георгиє Павловић, Марко Іакшић, Іован Іакшић, Нестор Тапавица, Димитриє Давидовић, Никола Кнежевић. — Од старателя школских: Анта Іовановић, Младен Телечки, Исаило Андрашев, Жива Лазарев. Михаил Матин, Алекса Попов, Аца Ракић, и адвокат Г. Пера Вуков.

Прота Данило Стаић, поздравля све на сбор дошавше са добродошлицом; говори о важности учительских сборова, изявлюући радост, што учителъи важност своих сборова добро поняю, те су с' малим изузетком скоро сви дошли, отвара седницу.

Гавра Пешић учитель в. Бечкеречки благодарећи у име свию учителя проти Стаићу, што є пажню свою на школу, на учителѣ, и на учительске зборове обратио говори:

1. Како су нуждни учительски сборови,

2. Како се неможе са школском децом напредовати; ер деца школу слабо и неуредно посѣћую, и да є онде, гди деца слабо школу посѣћую, главни томе узрок неспоразумлѣнѣ свештеника са учителѣм.

3, Како се слабо стара местно поглаварство о набављяню школских опрема.

4. Како се неуредно учителъима плата издає, те мораю више пута оскудицу да трпе, и

5. Како и то напредованю у прописаним наукама смета, што се ученици у време школско на погребне дужности употреблюю.

Прота Стаић мисли, што се слабог и неуредног посећиваня школе тиче, да є осим свештеничког светованя, іош световне власти помоћ нуждна. Ниє немогуће, да се какво не-

споразумлѣнѣ међу свештеником и учителѣм роди, али то неспоразумлѣнѣ није прави узрок што деца слабо и неуредно школу посећую, него є узрок што више родитеља непознаю важност школе, и кад им се о той говорй, тренутком можда верую, а скоро опет забораве шта им є говорено. — Такве би родителѣ могла са успѣхом световна власт — кад іой се яви, опоминяти и по потреби натеривати, да свою децу уредно у школу шалю. Мала казн, коя би се на такове немарльиве родителѣ у новцу одредила, припала би Школском Фонду, кои є у сваком месту нуждан, а ньи би поошшравала на шилянѣ деце у школу, да неплате глобу за немарност.

У погледу набавляня школских опрема, и уредног издаваня учительске плате, постои висока наредба. Она обштина или поглаварство обштине, кое ту високу наредбу непази, и неиспунява макар што му є и учитель, и старатель и управитель школски опоминяо, нетреба на учителя, старателя или школског управителя попреко да гледи, ако се ови са жалбом на већу власт обрате. — То є дакле најпосле пут, да учитель свою плату добие, и школа са прописаним опремама снабдѣ се.

Стефан Ковачевић парох Елемйрски говори, како из искуства зна, да родительи неће донде свою децу уредно у школу слати, докле их год световна власт на то непринуди. Докле є провизория била, била є и школа пуна мужке и женске деце, єр є срезки началник сваког родителя карао а по нужди и казнио, кои своє дете није хтео у школу слати. Добро би било да се и сад тако почне, єр другчије нема помоћи, макар свештеник и учитель колко говорио — слабо и неуредно посећава ће се школа.

Ђорђе Михайловић парох Срб. Итебейски и приседник консисторияльни одобрава примедбу Гаврила Пешића, да напредованю деце у прописаним наукама и то смета, што се деца у шк. време на погребне дужности употреблюю; али мисли да споразумлѣнѣ свештеника и учителя може ту припомоћи.

Прота Стаић вели: погреби обично биваю около 10 или 11 часова пре, или около 4 — 7 лети, а зими около 3 — 4 часа после подне, ту є лако споразумети се, да деца много од школског времена не губе, да учитель свою награду неизгуби, и да се ожалошћена кућа по могућству утѣши.

Лука Дожудић администратор парохије Срб. Неузинске при-

П610
4750

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В И. Бр. 4826

ШКОЛСКИ ЛИСТ

за

ГОДИНУ

1868.

Р. БИБЛ.
ЈОВИНА

Издав и уређује

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

X. ГОДИНА.

Поклон
ЈОЦЕ ВУЈИЋА из Сенте
УНИВЕРЗИТЕТ. БИБЛИОТЕКИ
У БЕОГРАДУ

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сенти

У СОМБОРУ
Брзотиском Андрије Вагнера.

1886

Библиотека

међуѳ учителю Гаври Пешићу, како ѳ казао, да учитељи плату свою неуредно примаю, и због тога оскудицу трпе, и како ѳ опет казао, да у школски час учитель с' децом на погреб неиде. Тим начином неби учитель у своіой оскудици праведно заслужити могућу се помоћ добио, а плата му се неиздаѳ. — Слаже се, да се у погледу времена за погребе са учителѣм споразумети треба, да учитель свою награду неизгуби, и да се ожалошћеной кући утѣха учини. За тим прелази на нужду женске школе, и у подужем говору доказуѳ, да женске школе свуда завести треба.

Ђорђе Михайловић парох Срб. Итебейски одговара г. Дожудићу, како ѳ нѣму познато, да г. прота Стаић приликом посѣте школске, и иначе обштинама подизанѣ женске школе препоручуѳ. Но он ниѳ свагда у ѳдноме месту, — него свештенство, учитељи, старателѣ школски и поглавари сваки у своме месту нека ту нѣгову препоруку к' срдцу прими, и около обштине настои, да се женска школа подигне. —

Лука Дожудић администратор Србско-Неузински говори: да треба парохиѳ умалити, и сесию умалѣне парохиѳ на издржаванѣ женске школе у месту обратити.

Прота Стаић на то примећуѳ, да ѳ србско народни сабор заключио, шта ће се са сесияма умалѣних парохия радити, — само се чека на одобренѣ тих заључака, по коима би се имале парохиѳ умалити, а да сесиѳ умалѣних парохия остану народно добро; те да се нужде и потребе србске цркве и школе у обште подмиривати могу.

Учитель Гавра Пешић говори о нужди школског врта, свуда гди школа постои. Тай врт имао би учитель обраћивати и децу школску учити, да воћке облагороћивати уче, а корист стварна, кою би тай врт доносио, да се обраћа на подизанѣ школскога фонда.

Стефан Ковачевић парох Елемирски, Михаил Недељковић учитель в. Бечкеречки и више њих примећую, да су на више места школски вртови подигнути, но за сад недоносе никакву корист за подизанѣ школског фонда, ѳр се на то више времена иште, а ти вртови непостоѳ одавна.

Прота Стаић каже: да зна, да само ѳдан врт у нѣговом пропресвитерату постои, кои би као школски врт звати се, и с' временом на подизанѣ школског фонда служити могао. Тай ѳ врт у Елемиру, у половини простране порте, кою ѳ свестна обштина Елемирска за врт школски уступила; али

є црква право притежаваня задржала. Обделаванѣ тога врта примио є на себе г. парох Стефан Ковачевић. Истина да он настоећим из тога за свой труд корист вуче; ал ниє далеко време, кад ће већа корист бити, и онда ће се та на школски фонд обраћати. За сад има обштина Елемирска ту не малу корист из тога врта, што предпохвалѣни парох школ. децу, и друге кои знати желе — облагорођеню воћака учи, коє му на чест служи.

Павле Янковић администратор єдне Србско-Итебејске парохиє, своє написане предлоге чита :

1. Како треба учитель са новајлијама да поступа.
2. О школской молитви.

Кад є прочитао, предає на стол. Оба прочитана предмета примаю се као прилог уз записник.

Прота Стаић захвали му на труду.

Ђорђе Михајловић парох Србско-Итебејски, Гавра Пешић, Михаил Недељковић, Аркадија Косанић учитељи в. Бечкеречки сећаю се, да су тима примедбама сагласна наставленя у школском листу на краће изложена читали.

Са више страна : „Ми тако и поступамо.“

Прота Стаић примѣти, да добро раде они кои тако поступаю; али и да труд г. Павла Янковића заслужує пажню, ако смо тако што и читали іошт и на другом месту.

Павле Янковић администратор мйсли, да би врло добро било, да се србска Матица умоли, да награду распише за кратку повестницу србског народа, коя би се имала у србским основним и главним школама предавати као школски предмет.

Прима се и умолява се II. Торонталски поджупан Благородни Г. Лаза Хаджић и г. Прота Стаић да код дотичне високе власти ради одобреня подѣйствую, и да г. прота Стаић ради одређеня награде за кратку повестницу срб. народа на срб. Матицу обрати се.

Прота Стаић іошт нешто примећує, што се може као узрок непосећиваня школе по сели сматрати, а то є ово : Деца землѣдѣлска с' почетком месеца Юния изостаю од школе и своим родительима код куће или у полю припомажу, а то є и нуждно; єр осим тога што своим родительима помажу, уче се и польодѣлию.

По постоећой наредби — починѣ се школски одмор по сели Юлия месеца, па трає до половине или до краја Августа. А кад урачупамо месец Юній, с почетком коєг већ деца од школе због польске раднѣ изостаю, онда у место прописани

6 неделя, износи тай одмор 3 месеца; — то є велика дангуба у школи. Томе би се злу можда доскочило, ако би се по сели, од 1. Юния до половине или до свршетка месеца Юлия, па онда 3 дана при берби винограда и 4 дана при берби кукуруза одмор школски одредио.

Прима се с' признаванѣм, да би тако одмор школски болѣ удешен био, него што є сад.

С' тим се саветованѣ свршава, и сбор на 24. Август 1867. у в. Бечкереку у 8-ми час пре подне наређує се:

Данил Стаић прота с. р. Павел І. Поповић бележник с. р.*)

Прилози за повестницу србских школа.

Извод протокола

Сент-Андрейске србске школе од лѣт. 1786 — 1791.

Православный Србскій Народъ иже въ лѣтѣ 1690 съ Патріархомъ своимъ Превосходнымъ Господиномъ Арсеніемъ Чарноевичемъ изъ Турецкой у Венгерску землю великимъ числомъ преселилсѧ, ѿ главныѧ части во Сватыхъ Андреахъ окибателство себѣ избралъ. Седмъ Церквей создалъ, и при свакой Церкви малу школу трівіалну ** воздвиглъ, гди дотле юность по можности обучаваласѧ, доколѣ высокочайшимъ повелѣніемъ Нормалне школе по всюду у кралѣвству неуредилесе.

---

*) Овай записник примили смо у почетку Децембра прошле године. Молимо, да нам у будуће сваки збор учительски што скориѣ, било записник, или обширни извештай ради обнародованя припошлѣ.

** У овакой, при соборной Цркви намещеной препростой, маюшной, и без икакви прописани педагогічески правила воѣеной школицы: учіо се от магістера Авраама Пуше као дете — Павелъ от Радивоевичъ, Баронъ, Фелдцайгмайстер, Комендант Ломбардіиско-Венеціанскогъ Кралѣвства, Леополдовогъ ордена командеръ, Руссіискогъ орд: с: Анне І кл: Сардіиског Мауріціусъ с: Лазара вел: крста кавалѣр. Ц: кр: дѣйств. тайни Совѣтникъ и пешачке Регіменте ч. 48. притяжатель: умро у Верони 1829. — Арсеній от Радивоевичъ Еписког Новосадскій. — Павел от Аввакумовичъ Епископ Арадскій. — Стефан от Аввакумовичъ дѣйствител: тайн: совѣтникъ Еписког Темишварскій. — Стефан от Радивоевичъ, у Монашеству нареченый Сінесій Архим: Гергетежкій и малаго Леополд ордена кавалѣр. — Петръ от Радивоевичъ обристлайтнатъ

1787. лѣта овачє путемъ Високосл: Совѣта Венгерскагѡ Вєбисоч: уреженіе вѣдомо творилоса, да се Школе Нормалне миксте, въ которыхъ сирѣчь, Србска Юность съ Римокатолическомъ заедно скопчати и учитисе имать, ѹведу и ѹстановбе. Приликою коею побелѣно кысть, да се и ѹ Сент Андреи таковаа школа нормална помешана ѹведе. И акіе тогоже лѣта, славна адміністраціа коморска Пешанскагѡ предѣла под 8-имъ днемъ м̑ца Іуніа 1787. ради показаніа мѣста фізіческогъ, на комъ бы такова главна Нормална помешана школа созыдати могласа, со и̑хъ прешсбаш: Г: Стефаномъ ѡ̑ Стратіміровичъ Бпіскопомъ тогда Бѵдимскимъ у корешпонденцію ушла.

Гдинъ Бпіскопъ на писаніе реченіа адміністраціи подъ

у полку фіршт Естерхази ч. 32. — Георгій от Радивоевичъ Граничарскіи капетанъ, кои є кодъ Томашеваца біюћисе съ Турци славно погинуо. — Павелъ от Цветковичъ Града Темішвара Сенаторъ. — — У истой таквой Школицы, при Цркви с. Арх. Міхаила, учіо се, Ксенофонт Влаховичь доцніе Прота Кікіндскій. — Іларіонъ Влаховичъ Темішвара Града Сенатор и землѣдержацъ. — Софіа Павловичъ, Авраама Мразовича Сомборскаго Града Сенатора и Діштрікт: школск: діректора супруга. — Анна Павловичъ Трифона Пеича Бечейскаго сенатора супруга. — Стойна Ніколиѣ, коя є мѣстной Србской Сент Андрейской школи тридесет мотика віограда оставила, от кога віноградскогъ прихода и до данасъ и учителъи и сви други школски трошкови намируюсе. У школицы при Благовѣщенской цркви учіо се: Димитрій от Радубицкіи Ц. кр. конянички. Маіор, кога є 1809 у француском рату топъ на двое раскинуо. — Георгій Ловчанскіи мѣстный доцніе Біровъ и землѣдерж: от Шустре у Банату: и нѣгова кћи Єлена удата Паіоръ, коя є родила Пештанске вармеђе (1866 л.) бывшегъ второгъ віцішпана, садъ пакъ сенатора Пештанскогъ именемъ Тітуса. — — При Преображенской цркви намещеной школицы учіо се: Данілъ Плевицкій Архімандрітъ Монаст: Гргетега. Димитріи Плевицкій великокупац житарски у Панчеву. Петр Апостоловичъ трговац и великій благодѣтель мѣстну школу посѣщаваюће юности. — А при Хоповской Цркви уређеной школицы учіосе: Еутіміе Попанешковичъ мѣстни Біров, доцніе землѣдержацъ отъ Літманове и Притяжатсль златне колајне, кою є от найвишегъ мѣста за то добіо, што є при установленію, садъ у Сомбору существуюће србске препарандіе, велику ревность показао и знаменитомъ ю новчаномъ жертвомъ подпомогао. — Димитрій Філотић благодѣтель школскіи, оставивши на Србску школу едну хиляду форинти, и Симеонъ Іосифовичъ Парохъ собор. Цркве и Сосѣд. Консісторіалный. —

20-имъ днемъ месеца Юніа 1787 лѣта отговорилъ: да общества Србское и Римское тріа таковаа мѣста показала суть.

Первое мѣсто у Хоповском8 сокаку, гди тогда школа Римокатолическаа находиласа, близу варошкогъ дома: и то мѣсто общество Римское за найспособніе судило,

Второе мѣсто, кодъ Греческе (Благовѣщенске) Цркве еже праздно стаало. И сіе Г: Епіскопъ за способное и приличное быти сказалъ,

Трето мѣсто показано быстъ между Римскомъ и катедралномъ Србскомъ Цркомъ, которое Г: Епископъ за найспособное и наіприличное адміністраціи препорѵчилъ.

После сегѡ отговора Епіскопскагѡ, Адміністраціа послала Депутацію у Ѳ: Андрею, сирѣчь, Г: Іоанна Маргалича Солгабірова и Карла Руппа, провизора Спахіискогъ, котора депутаціа въ присуствіи племенитога Магіістрата и ѡбществахъ Здѣшнихъ, предсѣдающимъ Г: Епіскопомъ Стефаномъ от Стратіміровичъ Сессію торжествовала, въ которой празднос мѣсто кодъ Греческе Цркве за школу помешану избрано таковимъ начиномъ быстъ, да и комшинска барбірница: и домъ Г: Пароха Кіріла Стоановича прекупатса: и на цѣломъ мѣсту тиа школи да созидаютса. Въ той Сессіи за 528, и словомъ петъ стотиа и двадесет и осамь, дѣтеи Римскихъ и Србскихъ три магістери и единъ служитель ѡпредѣлени суть: Всакому же магістеру годишна плата са 200 ф, служителю пак са 50 ф, у суми 650 ф одрѣкена быстъ. Къ тому за школу дебет клафт: два каждому магістеру шесть клафт: а служителю три клафт: у суммы 30 клафт: резолвирати были.

1788. Въ слѣдъ сегѡ заключеніа Іншпектор школскіи Г: Ігнацъ Венгеръ изъ Пожѵна дне 5. Іул: молилъ Г: Епіскопа, воеже бы два лица закона Греческагѡ уже Екзамінірата и Немецкіи азыкъ знающа за учителѣ Србске проектіровалъ, и притомъ наблюдовалъ, да се Школа зыда.

Г: Епіскопъ дне 18-го Августъ: т: л: представилъ за Учителѣ такове Міхаила Милосавлѣвича, и Георгіа Максімовича, ако

ѹже вкзамінірата и Немецкій ꙗзыкъ знающа лица, коа и конфімірата суть.

(Продужиће се.)

Исторички преглед црквених књига.

Књиге наше црквене заслужују пажњу свакога члана нѣног, єрбо є у њима спевано цело божанствено домостроительство спасения нашег; особито пак заслужују оне пажњу свештеника и учителя, кои се с њима служе, и науку из њих за народ и децу црпе.

Да су наше славенске црквене књиге са грчкога єзика преведене, то є обште познато; ал є манѣ познато, кад и од кога су све по именце преведене и у садашњи вид доведене? Толико є извѣстно, да су славенски Апостоли св. Кирил и Методиє, жививши у 9. в. први на ту спасоносну мисао дошли, да за покрштене славене црквене књиге преведу, сбог чега су и особиту азбуку (кирилицу) изумели. Но они су тек најнужније књиге за цркву превели, као: читанѣ из Апостола и Еванђелия, Октоих, Псалтир и Служебник. Започето дело њиово продужили су ученици и сатрудници њиови: св. Климент (доцније Епископ Велички у Бугарской) Наум, Ангелар, Сава, Горазд и др. и ово є продуженѣ (почем су и у самой грчкой цркви нове службе и песме сачињаване) траяло све до краја 15. в. Тако руски лѣтописи говоре, да є Киприян, митрополит Кијевски и целе Русије († 1406), кои є био родом Србин, и особито у црквенимн аукама изображен, множину славенских црквених књига из Србије у Русию пренео, о преводу, поправляню и допуняваню истих старао се, а неке є и сам преводио, чим є лепе заслуге у истории руске цркве стекао.

Оволико што се тиче слав. превода црквених књига; а сад ћемо прећи на саме књиге, кое ћемо понаособ прегледати.

1. ТИПИК.

Типик или Устав садржи у себи преко целе године правило разположено по месецима и данима, како се слаже поянѣ Минея са поянѣм Октоиха и Триода, и кад се употребљує Триод уместо Октоиха. К томе се додає у нѣму правило о рани християна уобште, и монаха понаособ у неке

нарочите дане, као и различита правила тичућа се црквена поредка и владања монаха за трапезом и уобште у манастиру. — По речма Симеона Солунског устав цркве наше првобитно є састављѣн од Саве освећеног, начелника лавре пѣговог имена у Палестини, кои є живио у 5. веку а он га є по преданию наслѣдио од преподобног Єфтимия и Теоктиста из 4. веку. Но не треба мислити, да є св. Сава у свом уставу изложио тек оно, што є од своих предака примио, као с друге стране и све оно, што се у данашнѣ време налази; єр богослужение у оно време ние имало ону подпуност и опредѣленост, с каквом є оно изложено у нашем уставу. Већи део црквених песама назначених у нѣму ушао є у састав богослужения тек у 8 и 9, а неке чак у 14 веку. Поуздано се дакле може рећи, да є устав од Саве освећеног позаймљѣн тек у главним честима и поредку богослужения, кои є свагда єднак био, а што се тиче подробности, кое се и сад оставляю кадикад на собствено увиђенѣ настоятеля, оне су унешене од различитих лица у доцния времена. — Први допунитель устава био є Софрониє, патриярх єрусалимски 7. века, за њим Іоан Дамаскин 8. в. и Марко, епископ идрунтски, 9. в. ког су правила у типику позната под именом Маркових глава.

Као што є напред речено, устав є разположен по месецослову, а на краю му се додає пасхалия.

Месецослов є таблица, коя показує преко єдне године по реду месеца и дана спомене светих, и празднике господнѣ и богородичне. Он се налази печатан или за себе, или у различним црквеним књигама у различном виду. Почетак месецослова односи се најстаріим временима християнства. Іошт у 3. веку био є у християна обичай бележити дане рођења мученика (тако су звали дане смрти њиове), да би их сваке године спомињати и славити могли. Но и месецослови у почетку нису могли свуда бити єднаки, єр особито за време гонения уредбе єдне цркве нису могле све познате бити и другима.

У 8. веку св. Іоан Дамаскин скупио є све до нѣга постојавше месецослове, и саставио из њих єдан обшти, кои се и после нѣга непрестано допуњавати морао сбог нових угодника од цркве у брой светих уписаних. Од 12 в. почели су и Руси своє свете у месецослов уписивати, а од 14 чинили су то исто и Срби са своим народним угодницима и светитељима.

Пасхалия є такође таблица, израчунѣна на много година,

по коіой се дознаѥ дан пасхе, и од нѣ зависећих праздника и постова. Пасхалия ѥ првобитно сачињена од Александрипаца у 4 в. после тога како ѥ први всел. сабор одредио, да се пасха праздновати има у недельни дан, кои слѣдуѥ за првим пуномесечиѥм после пролетнѣг равноноћия. Но ова пасхалия ниѥ имала оне подпуности, какву ѥ добила у 6. в. од Марка Аврелия Касидора, монаха калабриског, кои іой ѥ дао овай вид, у ком се и данас у цркви нашой представля.

2. СЛУЖЕБНИК.

Служебник ѥ кньига одређена за свештеника и ђакона. У нѣму се садржи све, што свештеник и ђакон чинити има на вечерню, ютреню и литургіи. К нѣму се обично додаѥ месецослов; молитве пре и после св. причешћа; правила ради свештеника, како се има владати пре службе и у различним случаима за време службе догодити се могућим и т. д.

Служебник ѥ найстария кньига у нашой цркви; ѥктениѥ, коѥ се читаю о богослужению, биле су познате іошт у цркви апостолскоі, као што се видити може у литургіи Іакова брата господня. Молитве, коѥ свештеник чита на вечерню й ютреню, већом страном су производ св. Василия великог. Овай светитель ѥ стару литургию, коя ѥ била врло обширна, приредио и у садашньи вид довео; а св. Іоан Златоуст прекратио ѥ у нечем молитве, коѥ се читаю о свршиваню св. тајне, сбог чега се и зове ѥдна Литургия Василиѥва а друга Златоустова. Прећеосвећена ниѥ ништа друго већ вечернѣ са додатком неколико ѥктения и молитава позаимлѣних из обичне литургиѥ. Претваранѣ вечернѣ у литургию припада Григорию Двоѥслову или Великом, првоме овога имена папи римском, коме се приписати имаю и шест молитава, што се у овой служби налазе, а разликую се од молитава св. Василия и Залтоуста. —

Овде неће бити излишно споменути, да се литургия св. Василия служи у недељ частнога поста осим цветне, на велики четвртак и суботу, у вече роћеня Христова и Богоявленя (или кадкад на саме ове празднике) и на ново лето као на праздник св. Василия. Свега дакле 10 пута преко године. Прећеосвећена служи се средом и петком или у друге дане (осим суботе и недељ) частнога поста; у све пак остале дане служи се литургия Златоустова.

Служебник или Чиновник Архиѥрейски садржи

у себи саму литургию; он се разликує од обичног служебника и по томе, што се у њему налазе обреди свойствени єдним Архиєреима, а на краю су додана правила посвећења и хиротониє свештених лица на различне црквене степене и освећења антиминса.

(Продужиће се).

Збор свештенства Протопресвитерата Сомборског.

„Слогом расту ствари мале а неслога све поквари.“ То су речи, коє би валяло ми Срби свакда да на уму имамо. Особито Свештенсто наше треба да сложно и у споразумленю ради на полю просвећења и како моралног тако и материялног сачуваня и унапређења народног. Време є томе крайнѣ већ наступило, єр признати морамо, да нам є народ од дана на дан гори; у свему што є валяно назадніи, и да како физично тако и материялно слабимо и пропадамо, па с тога нам є помоћ сада найнужния, а ко би ту помоћ болѣ могао народу пружити, него свестно и удружено свештенство, коє є позвано да народ честитим и срећним учини.

Високопречастни Господин Герман Ангелић Архимандрит и Патриаршески Мандатариє у Бачкой епархіи добро є поняо, да є време наступило, да се свештенство наше из дремежа и нерадње прене, и да луч християнске просвете високо подигне пред народом нашим, упућуюћи га к поштеню, богобоязливости, радиности и свим другим врлинама, коє човека и християнина красе и валяним чине. На позив истога Господина сакупило се и свештенство Сомборског протопресвитерата и држало є 11. Іануара о. г. у Сомбору под председаванѣм Преч. Г. Ђорђа Бранковића протопресвитера први свой збор и договор. — Било є на збору овом до 30 особа све духовног реда, а дѣланѣ є ишло овако:

Преч. Г. Протопресвитер поздравио є збор беседом, у коіой є разложио задатак овога збора. Потом су чланови збора саветовали се о том: како би се благочастивост и благонравност народа нашег од пропасти сачувала, и како би се материално станѣ народа нашег поправити и у ред довести могло? Разговор и договор вођен є у найболѣм реду, на чему се има захвалити

како вештой управи председниковой, тако и свести, одушевлению за обште благо и братской слози свию чланова.

У четвртак светле седмице држаће се опет овде оваки свештенички збор, — а у то време ће и први учительски збор округа Сомборског своє седнице у Сомбору држати. — На свештеничком збору том подноће се израђени предлог за стално уређенѣ свештеничких окружних зборова, кои ће се овде прегледати и критиковати, а по усвоєню подноће се епархиалной скупштини на потврђенѣ.

Овом приликом свештенство є наше признало, да є єдна од найглавніих дужности духовних пастира слово Божиє народу сваке неделѣ и празника проповедати, и сложило се да оснує овде окружну свештеничку Библиотеку, за кою би се имала набављяти найболя дѣла проповедника особито православних, и сви журнали духовни, кои се у Русіи издаю, и кои су досада редко ком свештенику нашем у руци били. Уз то є препоручено, да се заведу обштинске библиотеке с кньигама за народ и да свака обштина држи „Селяка“ кои учи како валя у данашнѣ време економию водити и ньоме користити се.

Неки свештеници предлагали су, да се катихизация из руку учительски изузме и свештенству преда, али већина є признала, да наши млађи учитељи врло ревностно и у духу православне цркве децу у вери обучаваю, и да є нуждно да се учительима предаванѣ науке вере и на далѣ повери, особито због тога, што се тако ньима дає прилика и са осталим наукама у народной школи вѣру и морал у свезу доводити и тим ово у срдцу и у уму дѣчиєм найболѣ утврдити, а Свештенство нека само води надзор над катихизиранѣм, и нека свакога поста о тайни каяня и св. Причешћа децу учи. Другчиє стои ствар са обучаванѣм у вѣри одраслиє младежи у недельной и у вечерньой школи. Што се овога тиче, у томе су сви чланови били тога мнѣния, да ову младеж свештеници треба да у науци вере и благонравности утврђую.

На питанѣ, како би се доскочило религиозном индифертизму, по коме люди наши према цркви све хладніи постаю и у цркву недолазе, био є учинѣн предлог, да свештеници заведу преко зиме школу пояня, у коіой би се одрасли младићи и люди црквеном пояню обучавали, и да се потом уведе у обичай ношенѣ катавасиє у цркву, из коє би мушко и женско, сав народ, лепо пояо, и єдним устима и єдним срдцем Бога

славио. Ово мнѣние ние нашло одобреня код свию чланова; ер некима се чиняше, да би се тим од досадашнѣг обичая удалили.

Из истога узрока и предлог: „да би свету исповед уредние и с већом точношћу обдржавати валяло, и да би нуждно било увести у обичай, да се к светоме причешћу само они пуштаю, кои су кадри сведочбу показати, да су се исповедили,“ — ние код многих одобреня нашао.

Оволико сам укратко нашао за нуждно путем Школскога Листа из првог свештеничког збора у Сомбору држаног саобштити, а хвала Богу сад имамо црквени Лист „Беседу“ кои ће ямачно обширно известие са овога збора донети. —

Радуймо се што нам се прилика подаде одпочети заједнички рад на полю просвете нашег многострадалног народа, и будимо захвални врстном Госп. Патрияршеском Мандатарию, кои нам даде прилику, да се састаяти и о благу обштем цркве и народа договоре водити и предлоге доносити можемо. —

Свештеник.

Дописи.

Кіево у Русіи 18. Дек 1867. С радошћу являм Вам, да е Господин Милан Костић Србин из Аустрие, кои е висши курз Духовне Академие летос овде с найбољим успехом свршио, данас у конференціи Академие Духовне утврђен у степену Магистра Богословие. Ово е после безсмртног Раића први Србин из Аустриског Царства, кои е Духовне Науке овде свршио и магистром Богословие постао. Нека га Бог поживи на многа лѣта, да може своим знанѣм светой православной цркви и роду Србском достойно и ревносно послужити.

Србин.

Сакула у Банату. Ко е год излаженѣ „Школског листа“ и нѣгов садржай пажльивим оком пратио, сваког е изява немило дирнути морала, коіом публици явисте: да од 1868 год. Школског листа додатак „Приятеля србске Младежи“ због слабог саучешћа предбройника обуставляте. Доказ праве народне свести онда сваки народ дае, кад изворе народног развитка сваким даном проналази и умножава; а ненапушта их, да усану, да их нестане. Код нас Срба баш на против бива.

Равнодушно гледамо, како нам просветни извори усишу; како наших научних, за наш морални напредак нужних листова од дана на дан због наше небриге нестае, а незнамо, да према нашем потомству велику одговорност на се узимамо, ер га нестаянѣм таковых листова

моралне ране лишавамо, коя човека верна Богу и свом народу одхрањује. А мало Србче верним бранителѣм своѥ православне цркве и свог народа васпитати „Школски ѥ лист“ за цѣл свом народу поставио.

Достойно оцѣнююћи племенити рад „Школскога Листа“ предбраям се за 1868 г. на три примерка ѥдан мени а друга два изволите оскудним учительима, коѥ ви као врсне оцѣнюѥте, поклонити; 5 ф. а. в. прилажем на фонд „Школскога листа“ уѥдно сву браћу Србе позиваюћи; да сваки по могућству свой прилог учини, да барем обстанак „Школског Листа“ обезбедимо, кад милог „Приятеля Србске Младежи“ у нашой средини видити неможемо.

Молим вас Господине уредниче: ставите ово неколико редака у ваш поштовани лист.

У Сакули 28. Декемврия 1867.

Петар Купусаревичь парох.

У Севкерину 31. Декемврия 1867 г. К дѣлу побуђуѥ човека само признателност, онда се и он нуђеним осећа, да предузеће своѥ по жељи призналаца доврши. Кад дакле признаванѣ на труду за награду служи, и силе к новим предузећима подмлађуѥ, то нас дужност позива, да оном явну достойну хвалу оддамо, ког ѥ сретно предузеће нашем благованю наменѣно.

Да ѥ 4. (16.) Септемб. т. год. учительски збор под председничеством Г. Директора Димитрия Чобића у Панчеву држан, то ѥ средством вашег поштованог листа явности предано, ал ко ѥ покретач тих мисли, управ рећи творац тог скупа био, ниѥ том приликом на видело изнешено. Да неби дакле и онако од вишег потврђеня зависеће жељно предузеће наше, са непризнателности наше подобно скоро свима заключцима нашима вечном исчекиваню се предало, то као учительски помоћник и наймлађи у истом збору бивши члан позваним се осећам: да овим г. Арсению Данкуцу учителю сакулском явну и достоину хвалу оддам, ѳр ѥ нѣговим настояванѣм збор сазван, и он ѥ много к томе допринео, што су се онака красни заключеня донела.

І. Іовановић учительски помоћник.

Школске вести.

СВЕТОСАВСКА СВЕТКОВИНА У СОМБОРУ. Бити ће скоро десет година од како се праздник Србског Просветителя Светога Саве у Сомбору поче с великом свечаношћу прославляти. Ове године пре св. Литургиѥ на дан тай држано ѥ освећенѣ водице и поянѣ Светосавске песме у великом зданию школском, где ѥ младеж из основних и реалних разреда сакуплѣна била. Свечану службу Божию у св. Ђурђевской саборной цркви служио ѥ Пречастни Господин Ђорђе Бранковић прота и управитель србског учительскоприправничког Завода са обадва катихете и с ђаконом. У цркви простога народа беше доста прилично, ал отменог света врло мало. Стид ме ѥ казати,

али истину рећи морам, да сам осим професора и учителя од светске интелигенције наше само єдног єдиног човека у цркви опазио, и тай ниє одавде родом. После службе ишло се с Литиом у зданиє Учительскоприправничког завода, где є после водоосвећеня, млади писатель наш Госп. Ника Груић овдашњи учитель I. осн. разреда и учитель хармоничког пояня и гимнастике у приправничком заводу, подужу беседу држао, казујући сакуплѣном народу шта є био у Србству великн Немања и свети Сава, и упућујући слушаоце да науку и знање у духу православия обгрле и стопама светих србских просветителя слѣдују. Говор овай праћен є био од слушалаца са громким усклнком: „Живео.“ —

ПАТЊЕ СРБСКИХ УЧИТЕЉА. Са више страна стижу нам тужбе, да Господа учитељи свою малену плату веома неуредно примаю и да им обштински поглавари на некои мести и досаде чине. Има случаєва, да учитељи по пет и више месеци плату, рану и огрев, што им пристои непримаю; има случаєва, где сеоски обштинари приликом исплаћиваня од учителя по два форинта укидаю, па се тим новцем часте; напоследку у селу Илочцу у Бараньи неразумна простота неће да школу оправля, а о Николю дну су неки на учителѣв стан разбојнички напали, пећ разлупали и прозоре поразбияли. Крайнѣ є време да се ова иступленя строго казне, и да народ наш болѣ почне поштовати школу и учителѣ. Да би се предупредила подобна изступленя, мораћемо од сад найгора од ових читаюћем свету нашем саобштавати.

НАИМЕНОВАНЊЕ. За привременог учителя на женской школи у Товаришеву наименован є савршени приправник г. Іован Канурић родом из Сомбора. Свршио є трећи реални разред и препарандию. Проглашен да є способан за учителя на основной школи.

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. Преч. Г. Петар Купусаревић парох у Сакули приложио є на фонд Школског Листа 5 Фр. а. вред. (види допис).

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Преосвештени Господин Стефан Кнежевић Епископ Далматински имао є милост поклонити за ову годину Школски Лист, за школу у Стрмици и у Ервенику.

Из закладе Преч. Госцодина Стефана Михаловића архимандрита за годину 1868. примаю Школски Лист: Србска школа у Петриньи у Хрватской; г. Петар Берић учитель у Браньину у Бараньи, и србска школа у Дольной Любкови у Банату.

Преч. Г. Герасим Петрановић архимандрит покланя Лист Школски єдном свештенику у Далмаціи и єдном учителю у Крупи Босанской.

Преч. Госп. Теофан Живковић архимандрит Бездински покланя Лист Школски девоячкой школи у Ср. Карловци и срб. школи у Чобанцу.

Осим тога покланяю за ову годину Школ. Лист слѣдујућа Господа:

Г. Константин Давидовић свештеник Х. М. Вашархельски у Угарской, школи Цетиньской у Црной Гори.

Г. Михаил Крестић трговац у Тителю, школи Пећской у Ст. Србіи.

Високоблагородни Гд. Марко Крестић Аудитор, Србской народной школи у селу Чепину код Осћка.

Г. Іован Стойковић управитель добара у Делинешћу, учителю Мађарбољском у Бараньи.

Г. Урош Луяновић бележ. Марадички срб. школи у Костайници.

Преч. Госп. Петар Купусаревић парох Сакулски предплатио є за две школе, за кою предплату шиљ се Школски Лист на дар србској школи у селу Суботици код Вршца и у Рац-Альмашу у Угарској.

Г. Стефан Савић бележник у Вранюцу покланя єдан примерак Листа овог єдном валяном учителю, и тай се примерак шаљ србском учителю у Лежимиру.

Г. Ђорђе Гойковић учитель и скупитель предплатника у Суботици покланя єдан примерак Листа овог школи Липовачкой у Бараньи, а Г. Іован Настић учитель и скупитель предбройника у Србобрану, покланя то исто србской школи у Саки у жупаніи Толнанской.

Госп. Лука Іовановић, званичник код телеграфа у Сомбору плаћа Школски Лист за учителя Беодранског г. Милоша Настасића.

Свим овим добротворима на дару ньиховом Уредништво у име обдарених школа и учителя явно благодари.

Новости у нашой журналистици.

* Од Нове Године започео є изилазити у Новом Саду под насловом: „Б е с е д а“ Лйст за црквене школске и народне потребе. Задатак є листу овом: крепити веру православну, ширити науку и шта треба знати о нашой цркви и школи, и показивати пут, коим може народ србски унапредити благостанѣ своє и срећу, те и болѣ одячати свешћу и народношћу своіом. Лист овай изилази трипут на месец, а из нѣга прилаже се „Духовни Зборник“ кои доноси Беседе црквених отаца и наших припознатих проповедника. Цена є Листу 6 фр. на годину. За издаванѣ и уредништво одговара Госп. Андрія Монашевић свештеник. Први брой „Беседе“ изишао є 1. Јнуара и садржи у себи ове предмете: Нашим Читателѣм. О праву женидбе и удатбе (из свеобштег грађ. законика с' обзиром на дисциплину наше цркве). Из цркве — у Школу од Н. Г. — Човек у друштвеном и државном животу І. од Ј. Г. живот Іоана Раића архимандрита Ковильског. Дописи. Гласник. — Духовни зборник у бр. 1. доноси Окружну Посланицу Нѣгове Светости Патріарха Србског Самуила о празднику Рождества Христова 1867, — и осим тога Бесду на Нову Годину. —

* Пастир Лист за науку и кньижевност духовног садржая почео є изилазити на св. Іована о. г. у Београду. Уређує га свештеник и професор. г. Никола Поповић Из приступног чланка види се да читалачки свет наш веома слабу подпору овом важном предузећу засада указує; с тога се уредник обраћа оа свештенике и учителѣ наше са овим речма: „Браћо свештеници и учитељи! К вама смо се найвише обраћали и пре, (види позив у Школ. Листу 1867. бр. 19. стр. 326) а к вама се обраћамо и сада. Ми одпочинѣмо овай посао и ако немамо іош ни толико уписника, да нам се сви трошкови око штампаня подмире. Одите дакле да се учимо, да се дотеруємо, како се

неби огрешили о свету и узвишену дужност, коју смо на се узели, да се учимо и учимо друге. А кад свету докажемо, да є предмет, коме ми служимо, прво и највеће благо нѣгово, онда ћемо као служительи првог добра народнѣг узвисити и сами себе и праведно изчекивати лепшу награду и больи одзив од оних коима служимо.“ У првом брою Пзстира налазе се ови чланци: Увод под насловом † Во има Отца и Сына и сватаго Дѫха. Размишлянѣ о триличном Богу. (Догматична поука). Нова година. Іован Крститель Предтеча Христов. Мисли о свештенству. Некролози. Цена є годишня Пастиру 6 фр. а. вр.

Радуюћи се што се како у Пастиру, тако и у Беседи и Духовном Зборнику, започела духовна наша журналистика препоручуємо читательима нашим да ову, народу нашем, кои зреле духовне ране највише потребує, омилити постараю се.

* Осим тога изилази у Загребу од Нове Године „Славянски Ю г“ забавио поучна кньига у XII свезака; I. свезка са сликама. Издає и уређуе Ђуро Кларић у Горнѣм Карловцу. Кньига є ова удешена за Хрвате, Србе и Словенце, с тога су и чланци у ньой єдни с кирилицом а други с латиницом и међу овима неки на словенском наречию. Садржай прве свезке є овай : Slavjanski jug (песма) Kmet (роман). Михаил Милош Обреновић III. Княз србски са сликом. Србия од Косовске битке па до данас од Милорада Вукића. Josip Juraj Strosmajer (са сликом славног овог мецената югославенског) Belolaska (Плавокоса, изворна новелица у словенском наречию). Dr. Janez Bleiweis животопис са сликом. Trojednica (Мелодрама од Ђ. Кларића). Долазак Хрвата у данашню нашу домовину, (са сликом). Супруга несретника (почетак). Слике из югославянског народа. I. Хрватске ношнѣ са сликом. — Умѣтне и Народне песме. — Разглед по югославіи, путо и землописне цртице са три слике од коих прва представля Горньи Карловац, друга Дубовац град, а трећа први Хрватски млин чиграми на Корани.

Цена є 50 новчића од свезке. Дакле на целу годину 6 фр. — Ово домородно подузеће топло препоручуємо и нашем читаюћем свету, да га подпомогне, у место што є досад на туђа ововрстна дела драге новце разсипао.

Због тога што смо изчекивали на уписнике, Лист се овай тек 24. Іануара разасласти могао. — Дужнике наше од 1866 и 1867. године, кои досада платили нису, опоминѣмо, да нам се већ єданпут отдуже.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издає и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 2. У Сомбору 31. Іануара 1868. Год. X.

Наука читаня и писаня.

(Исторично).

Прво и найстарије ученѣ читаня било є сриканѣм. Обично се почињало са именима писмена, дакле с оним што є сад тако рећи ван науке читаня, єр кад се ова сврши онда долазе имена. Име и знак учио се у єдном моменту и оним редом какав се у азбуци нашао. И у утублѣню овога реда састаяла се цела наука, коє видимо отуд, што се од азбуке одма прелазило резултату науке : читаню речи. (Истина може се казати да є свеєдно или читанѣ више гласова у єданпут или свакога гласа посебице. У обичном животу разумева се под читанѣм неког другог говор, и када читамо ми нерадимо друго него за аутором говоримо). Зашто тада ученици нису могли речи изговарати ма и сасвим лагано, найглавнїи є узрок, што нису вештбани найпре у спаяню, єр да су се и гласови овако као имена учили, морало би се опет срицати т. є. сваки глас двапут изговорити, први пут за се, а други пут у споєной речи. Овде видимо, да наместо учитель поєдине гласове да искаже а дете да их спои, дете само себи гласове за спаянѣ задає, или другим речма спаянѣ є ишло после познаваня писмена. Али како се могло научити читати спаянѣм речи (имена) место гласова ? Одкуд кад се слово, твердо, он спои, да изиђе сто, кад изилази словотвердон. Я неверуєм да су речи те што допринеле к способности читаня, єр дете заиста не би никад дошло на мисао, да се оне три наведене речи изговараю сто, да му найпре учитель ниє казао. Тако се учило за сваки знак и нѣгова реч на памет, па су тада имена могла и сасвим изостати.

Іош у Лутерово време є Валентин Скелтамер показао, да тай начин ученя неваля. Он є разликовао у речи звукове а

дошао є на њи растезанѣм речи, коє се само могло учинити отезанѣм свию нѣних гласова. Над писмена метао є слике оних животиня, коє су єдан глас са писменом имале. Нѣму ниє стало било до познаваня ових слика него до познаваня гласова, коє ниє могао другчиє на папир ставити. И онда є изгледало као да є животиня напред детету изговарала (тумачила) неми знак. Крава = м'; коза = е; врабац = ц' пас=р (режи). Истина да су слике излишне биле код питаня учителѣва: „Како изговара ова или она животиня ? а ова су се питаня морала задавати, да зна дете шта хоћемо са сликама. Но онда би учитель морао све дотле питати, док неби дете знало, а овако доста є само прво питанѣ, па да већ зна, зашто є тамо крава, ил' остале животинѣ. Незгодно є овако радити, што нема толико познатих животиня, да би се азбука од њиових гласова саставити могла и што ти гласови не личе људским. — На Скелтамера слабо се ко угледао.

Године 1712. Неки непознати изда азбуку са сликама, коима се име починяло са тим гласом ради кога є слика стављена. Ту се најпре видило, да место имена писмених могу се под неким условиєм узети и сваке друге речи. То условиє єсте глас.

По Русову не треба дете до своє 10. године да зна да има писмена и књига : „єр“ вели : „нашто се дете манѣ натерива са тим се више забавля.“ Друго нѣгово начело : „читанѣ є неприродно детету“ има у себи нешто и истине, тим више што Русо разуме читанѣ по старом начину т. є. сричући. —

Базедов по идеяма сродан Русову ишао є да поправи ученѣ читаня. Начин є био овай : „Да би деца по трудном путу лако до мете дошла мећане су на пут посластице и сиграчке, како би деца сиграюћи се и устркиваюћи о посластице заборавила на трудан пут;“ или само єдном речю : „омиленѣ рада.“ — Писмена за читанѣ најболѣ су лутке и по томе сигранѣ лутака било є управо сигранѣ писмена. На картама знаци заменьивали су се писменима, коя су се оним редом срицала како су карте падале. Кои є реч завршио тай є добио а за тим на ново искао т. є. другу реч започиняо. Најпосле се слова градила од шећера и дете є толико добияло да єде, колико є год могло прочитати. (Базедов вели : кад є писме у памети, онда нека є и у трбуху). У букварови и читанкама писано є само о таким стварима, коє деца радо имаю, о посла-

стицама, воћу и т. д. А да дете напред зна шта лежи сакривено у писменима, стаяо є повольни садржай пред сваким оделенѣм у слици. Наравно да су се деца радо забављяла тим стварма, од коих є валяло ньи одвраћати; али нису се радовала што су ячала у способности читаня, нису на ню ни пазила, єр само є сигранѣ имало за ньи вредности.

Песталоциє давао є да деца найпре гомилу речи на памет среку, па онда є показао штампана писмена на тврдом папиру. Писмена су била свако за се, и склапала се у различне облике не гледаюћи представляюли ови деци познату реч. Тако исто читале су се речи читаюћи први или последньи глас найпре за се, па после у свези са другим, трећим и свима осталим гласовима. Дакле ишло є налик на низанѣ или броянѣ. —

(Продужиће се).

Б е с е д а.

Говорена учестницима светосавске свечаности у осн. школи Лозничкой године 1868. —

Млогопоштовани Сборе! Лепа кита найодабранiих чланова вароши ове, што се сабра на ово просветно место, да своим личним саучешћем прослави и узвиси узорити спомен крупоносног првоучителя и ревностног просветителя србског, светога Саве, — изазива ме, да и овом приликом о важности просвете изговорим неколико речи; па с' тога вас найулюдниє молим, да би имали доброту за неколико тренутака моме говору пажню поклонити. —

Господо и браћо! Искуство нас уверава, да се код свию знатниих народа, коима є воля вечнога Промисла подарила толико душевне моћи, да се изнад животиньскога света на ступань правога людскога достоянства узвисе, и у своме народном облику клицу народног живота и за найпоздниє потомство сачуваю, — искуство нас, велим, уверава, да се код свию такових народа, скоро и у свима временима, появльиваше люди, што имадоше и снаге и волѣ, да осталим санародницима своим буду поуздане воће на путу обштега народног унапређеня. Неки од ньих стекоше славу као оружани браниоци слободе народне; неки се одликоваше као особити уметници, земльорадини, рукоделци, и т. д. — Сведочбу о томе дає

нами обшта повестница народа. — А да у оваким великим людма никада небеше оскудан ни наш србски народ, уверава нас повестница досадашнѣг народног живота србског.

Ал' од свију тих храбрих юнака, од свију врлих упапредителя людских заслужую найодличније место они люди, кои на чисто просветном полю заслуга стекоше; єр су плодови трудова ньихових не пропадльиви, но вечни, као што є вечан и човечїи дух, о чиєм се усавршеню трудише.

Па такав од свију одличних Срба найодличнїй Србин, такав ревностан раденик на необделаном бившем полю србскога народног образованя, беше и Просветитель наш Сава, коєга млогозаслужан спомен у данашньи дан сваки признателан Србин са найчистиїом захвалностћу прославля.

Живећи у оном времену, када се решавало важно питанѣ: хоћели се оцем нѣговим Неманьом склопљена србска држава наново разпасти, и разкомаданога народа србског живот насвакда угасити; или ће се на основу од Неманѣ положеном учврстити, узвисити и србском имену код других народа поштованя прибавити, — живећи баш у томе времену србскога искушеня, мудро є увидео Светитель, да члановима новоподигнуте кралѣвине србске, зарад ньиховог єдинства и напредка требаше яче душевне моћи. С' тим неварльивим убеђенѣм приступа он одважно к' делу просвећеня србског. Посветивши себе служби Богу и срећи свога народа, тражи найсветлия просветна станишта, труди се свесрдо и учи найпре сам, да би само люблѣни народ свой што болѣ поучити могао. Доцниє, укреплѣн снагом вере и науке, враћа се у своє отачаство и пролази кроза све краєве нѣгове, учећи народ свима добродетельима хришћанске вере. И да би народ у овима што већма утврдио, подиже код свију ондашньих србских 12. епископия школе, и скуплѣне у ньих народне младиће свесрдо поучава и спрема за будуће достойне народне вероучителѣ.

Овима првима у Србству школама, овима найраніим вестницима србског народног образованя, показао нам є Светитель, пут, коим се єдино долази до праве среће и напредка.

И ко би могао рећи да ниє тако?

Разгледаймо само пазльиво околности прећашнѣга нашег народног живота, па ћемо се уверити, да є свима нашим досаданьим несрећама био найглавнїи узрок: оскудица доброга народног изображеня. Да се имала већа брига о добром одгоєню, и о управляню желяма буйних срдаца србских синова, неби

било у народу србском онога непрестаног међусобног трвења, нити би — можда — Србство и знало за каквога свог Вукашина и Вука; а да є више рађено на развитку млађаног разума и свести србске, неби се народ за овима и овим подобним издајницима своим поводио, већ би, увидевши њихове опаке тежње, извршењу ових зарана на пут стао. Ал' тога — по несрећи — небеше, и народ србски, лишен зреле државничке свести, огрезну у честим унутрашњим раздорима, кои га ослабише и бацише у тежко робство, у коме већи нѣгов део бедне дане сужанства и данас проводи.

Но свачему има лека, па и овима нашим погрешкама. Неслоги є мелем братски договор и искрено споразумлѣње, а незнање се уништава разумним изображењем. Желимо ли дочекати лепше дане будућности, то нам се валя свойски прихватити ових спасаваюћих средства, ер су она єдина, коима се извидати даю оне дубоке ране, што их незнањ и из овога родивша се неслога нашем народном телу зададоше.

Прионимо дакле сви сложно око унапређења народне просвете; стараймо се најбрижније о свакидашњем добром стању наших просветних заведения, а особито основних школа, ових правих разсадника свести народне; негуймо у младим грудма наших синова и кћери любав к драгой нам народности србской, и свему, што є поштено и лепо; нештедимо ни највеће жртве зарад њиховог доброг изображења. Па кад божанствени дух просвете задане србска срдца искреним народољубљем; кад жар просвете са нашега огњишта разагнао буде студен незнаня и наше у робству чамеће браће: онда нам нико нестаде на пут извршеню онога превеликог задатка, кои нам є самим Богом наменѣн: — извршеню задатка обштега ослобођења и правог усређења србског. —

Света душо родољубивог Просветителя! Моли се с нама и ти преблагоме Богу за скоро испуненѣ ове најтоплије желѣ твоих благодарних потомака! — како би те, обасяни сунцем србске слободе, као најдостойнијег утемељителя и творца србске просвете іош небројено година славити могли. —

М. Н.

Записник

Збора учительског Диштрикта Будимског у Ковину дана 2 и 3. Октобра 1867. држаног. *)

Слѣдуюћи свештенство и учитељи позиву високе уредбе постоявшег високославног кр, унг. Намѣстничества и врховне школске власти, а тако исто и позиву окружног Надзирателя преч. Госп. протопресвитера Іоана Миликшића, кои є окружним своим писмом под 10. Септембром Ч. 164. о. г. збор учичительски сазвао, скупише се Господа од духовног реда слѣдуюћи: Димитрій Милошевић парох Чобаначки и члан чест. Консисториума. — Симеон Недић пар. Калашки. — Петар Хајџан Ловрански. — Тимотей Михалџић Ковински. — Георгій Витомировић Чипски. — Господа Учитељи пак Цвет-

---

*) Записник овай доставлѣн є уреднишству 7. Јануара о. год. уз следеће писмо: Лепу цел: развитак и напредак наших народних школа обгрлише Свештенство и учитељи тиме, што, сматраюћи исту за свету задаћу свою, гледе доиста што болѣ остварити ю. — Темељ є томе положен, на коме се доста зидати може; - тай є темељ: „Зборови Учительски.“ — Наше свештенство и учитељи знаюћи, да тек обштим састанком, обштим договараѣм нешто се произвести може, радосно су саслушали високи позив, да се о найвећем благу рода свога о школи, међусобно посаветую, єр є сваком од ньи добро познато, да, што ћемо више народних школа имати, што ћемо их више унапређивати, да ће нам сотим и народ наш зрелији, изображенији, поштенији и валянији бити. — На ньи дакле найвећу пажню обратити, главни є задатак народа. То потврђуюћи навешћу само єдан пример: шта є хасне народу єдном, ако и има доста научних мужева, кои би заиста доста полезних за народ свой књига написати могли, кад нема ко да их чита? — Истину ову нећу далѣ развияти, сваки нека добро разсуди па ће таки на ствар изићи. — — Желећи дакле постигнути лепу цел: развитак и напредак наших народних школа, држасмо и ми ево у име Божиє други учительски збор, кога „рад“ слободан сам вам високопоштовани Господине, као перовођа збора са том найпокорниюм молбом поднетн, да га у свой обширности у „Школски Лист“ уврстите. Єдно зато, што нам є збор, као што ћете изволети видити заключио: да рад свой посредством вашег уваженог Листа, єдиног органа школског, явности преда, да би тако и онай, кога се збор овай изближе тиче, а учествовао на нѣму ниє, дознати могао, о чему су и како советованя текла? А друго зато што знам да ви, као неуморими радин на књижевном полю наших народних школа, све оно, што се напредка ньиховог тиче, у ваш лист радо примате.

У Предградию Сент-Андрейском Збегу, 4. Јануария 1868.

Кор. Чупић, збора переводитель.

ко Милић Ієрођакон и Георгій Іосифовић Сент-Андрейски. — Константин Николић Будимски. — Светозар Бакић Пештански. — Гаврил Болярић Ловрански. — Корнилій Чупић Збешки. — Лазар Павловић Ковински. — Марко Римски Калашки. — Павел Плавшић Чобаначки. — Стефан Радула Батски. — Георгій Бечеић Чипски, — а ван ови іошт и Георгій Іанковић соврш. Богослов, — Милош Павловић соврш. предуготовник, Милош Ашабинь старатель Чипске нар. школе, — у пол девет сахати пре полдне у Србско народ. училиште Ковинско, гди су чланови сакуплѣног збора из средине своѥ избрали депутацию состоећу се од два свештеника и два учителя, кои ће Господину протопресвитеру као збора учительског предсѣдателю явити, да су се сви скупили, нѣга у збор позвати, и свечано допратити; кои не за дуго после свечаног овог позива доиста дође, са пратећом га депутацином, и при улазку буде поздравлѣн са громогласним „Живио!“

Пре него што би и опредѣлено за нѣга мѣсто заузео, поздрави Г. предсѣдатель збор са побудителном своіом беседом, коіом ѥ трудио се цѣл званичног састанка овог живо описати, огласивши га отвореним бити; по коѥм одма одпои се „Царю небесный“ и тим се збор започео; ал пре него што би збор у саму радню ступио, на обште захтеванѣ прочита се записник збора учительског од прошле 1866. године,

После прочитаня истог, предложи Хайджан, да се записник у будуће посредством циркулара свима свештеницима саобшти, доказиваюћи, да они кои нису на збору участвовали не могу садржай бившег збора дознати.

На то Милић ђакон одговори : да то ниѥ нуждно, ѥр сваки може се о радньи збора известити средством явног Листа, нарочито школског. — Збор усвои мнѣниѥ Милића.

После овог захвали Корнилій Чупић збору на лепом повереню, што га ѥ прошле године за свога пероводителя избрао, и моли, да би изволио за овай збор другога за пероводителя избрати, кои би можда оваком повереню болѣ одговорити кадар био. Али збор нехтеде нѣгову оставку примити, већ ѥдногласно буде опет за пероводителя избран и потврђен. Кад ѥ већ на ново збор своѥ поверенѣ Чупићу поклонио, и он опет остати морао, замоли он ради олакшице у писаню ѥднога помоћника; коѥ збор саслуша, и Гаврила Болярића као помоћника изабере, и тим се пређе на саму радню.

Госп. Предсѣдатель позове пероводителя, да се програм са окружницом саобштени прочита. На коє примѣте неколицина од Учителя, да се по нѣму због своє пространости засад никако советовати не може, и ово збор са соизволенѣм Госп. Предсѣдателя усвои, оставляюћи свакоме на волю, да говори о чему хоће у предметима школским.

Затим устане Бакић, и говори „о манама и недоскудицама наших народ. школа, и у подужой беседи: 1). доказує, да су зборови учительски преко нуждни; 2.) Да деца у школу редовно неиду. 3.) Наводи оскудицу школских ствари и намештая. 4.) Неспоразумлѣнѣ између свештеника и учителя. 5.) Недовольну стари учителя практичност у новом методу. 6.) Нечовечно поступанѣ с' децом. 7.) Леньост учителя и немарност свештеника; коим поводом предлаже, да има учитель дневник свог рада тако водити, да при концу сваког седмичног испита добра се деца похвале и награде, а хрђава укоре. Набраяюћи горе изложене мане от свег срдца жели и препоручує, да у дѣлу наставленя юности, пример од других изображених народа узмемо.

Михалджић слаже се са мнѣнием Бакића, и одобрава да све маане постоє, али вели, да се засад никако са другим изображенїим народима сравнити неможемо, из узрока, што школе наше тек од єдно 80. година постоє други просвећенїи народи школу любе, и учителя одвећ почитую, а наш мало и нимало. Да се дакле народу школа омили, налази да овоме валян учитель и свештеник найвише допринети могу.

На то Витомировић одговара, да се у потребама школским никако не осланя на народ, већ да у таким приликама к' мірской власти прибегне.

Николић одговара Витомировићу: треба народу омилити школу, па ће се он у хатар добра школи сва можна учинити. —

Хайджан вели: ако ниє могуће лепим, а оно треба мирску власт у помоћ призвати.

Николић рече: да се у таковим случаєвима обрати с' молбом на чест. консисториум, кои ће своим начином обштину упутсвовати.

На све ово заключено буде: да се за отклонити маане и недостатке свойски заузму свештеници као локални управительи, старателъи и учителъи, а у случаю ако се овим довольно неби успѣти могло, то да се обрати с' молбом на чест.

конзисториум, кои ће своим путем обштину на озбиљно содјејствиє опоменути. — Сад се прелази на практична предаваня поєдиних предмета, коя су код нас особито нуждна. —

Павел Плавшић предає поученије о умном приуготовляваню са свим из почетка па до писаня малих писмена; коє се са задовольством слушало.

Бакић продужує исти рад, и предає примера ради писмо „л“ у сва три вида, т. є. рукописно, грађанско, и славенско, и спаянѣ са досада већ наученим писменима, коє такође са особитом пажньом праћено буде.

Николић држи предаванѣ из Науке Християнске. За пример узима Ш. член вере, доводећи га у свезу са библичном повесћу у свима доказима из Науке Християнске. А да би се предмет овай сасвим практично извео, позове Плавшића, кои му є на питаня нѣгова — у место ђака — одговарао.

При толкованю истог члена, због употребленя речи, као н. пр. „жртва“ место „жертва“ и тима подобни, породи се распра, на коє Г. Предсѣдатель посаветує учителѣ, да се при толкованю какове религиозан смисао имаюће речи, неупотребляваю найновиє. —

Овим поводом Милошевић парох примѣти, да многи од чланова збора изражаваю се место „пояти“ „певати,“ он би желио, да се за разлику у цркви употреби „пояти,“ а иначе код мирски песама „певати,“ коє с' найвећим задовольством буде од збора єдногласно примлѣно.

Михалджић ставля питанѣ: будући да нови метод налаже толкованѣ молитава, рад є од учителя чути, да му докажу каква се полза од туда добия? На коє буде од више ньих одговорено: „да ће сотим сваки точно разумети веру свою, и биће добар християнин.“ Са овим пуно задоволян, ставля іошт єдно питанѣ: дали се може у нашим основним школама валян и свестан Србин изобразити? и како? На коє буде му такође одговорено од стране поєдиних учителя: може, и то ученѣм народни песама и пословица.

Далѣ, Павловић Милош предавао є из I. єзикословне читанке, приповедку „Брат и Сестра“ са свим методично.

Бакић є предавао из II. єзикословне читанке „Сунце и Месец.“ Слушани су са задовольством, ма да є дужим временом траяло.

(Свршиће се).

Прилози за повестницу србских школа.

Извод протокола
Сент-Андрейске србске школе од лѣт. 1786 — 1791.
(Продуженѣ).

1789. дне 22. Дек: Высокосл: Мѣстобл: Совѣтъ Хунгарскій Г: Епіскопу Стеф: ѿ Стратіміровичу наложити благоизволилъ, что бы извѣствовалъ, небыли Греческаа (Благовѣщенска) Церковъ на школу ѹпотребытиса могла, понеже и тако затворена стоитъ? Г: Епіскопъ ѿговоріл; да сіе многихъ ради ѹзрокѡвъ возможно нѣсть, и ѹзроцы тїи за важне пріимлѣни суть.

1790. дне 8. февр: Г: Епіскопъ ѿ Стратіміровичъ Господ: Іншпектору Школскому Будимскагѡ предѣла Іакову Петію зачелъ открити, да союзъ первыа и вторыа класси помешаныхъ Школъ ради разлике ѥзыка и словеса, мѣста имѣти немогутъ.

Тогоже лѣта 1790. Марта 8. Г: Епіскопъ ѿ Стратіміровичь на прошеніе общества предложилъ Высокосл: Совѣту Хунгарскому, да помешана Школа Нормална, како што се на Ексамену публичномъ показало, календара, ѥзыка, словеса, и многихъ ѹзроковъ ради, далше обстати неможетъ: тымъ менше, что деца Србска свой материнъ ѥзыкъ и церковное поаніе и закона своего правила со всѣмъ заборавити морали бы. — На сію репрезентацію Высокосл: Совѣт Хунгарскїй подъ 24. Апрїл: 1790 л: ѿговорилъ: како дірекціа Школска ѹже ѹредила, да Ученитељи Србскїи ѻ празданичныхъ днехъ каѳоліческихъ юность Србску въ азицѣ, поанію, писанію и закону обучаваю: и тога ради наложилосе Г: Епіскопу, во ѥже бы онъ общество Србское о тому увѣдомилъ, и опетъ на то склонилъ, да помешана школа и далше непорушена стоитъ. Обществу обаче на то склонити се нехотащему, на прошеніе ѥгѡ дне 26 Маіа 1790. Г: Епіскопъ опетъ отговорилъ, како общество помешану школу, показатыхъ ѹзроковъ ради, трпѣти далше неможетъ, и зато молилъ, что бы разрѣшеніе помешаныхъ Школъ резолвіралосе. Ничто менше Высокочайшій Совѣтъ, ѹзроке чрезъ Епіскопа и общества доне-

шене, за важне и такове, кроз кое помешана Школа разрѣшитиса могла бы, примити нехотѣвши, заповѣдилъ, да помешана Школа, и далше у своемъ стаю содержаетса. В слѣдъ того дне 10. Августа 1790 л: опет наново Г: Епископъ томуже Совѣту Хунгарскому репрезентіралъ, и нове во прівілегіахъ Народныхъ фундіране узроке довелъ, кроз кое помешану Школу разставити необходимо нужно есть, и молилъ далше, что бы Высокосл: Совѣтъ Хунгарскій на Всевисокочайшемъ Мѣсту разрѣшеніе тыхъ изходатаиствовати благоизволѣлъ. Сему обаче прошенію, како Высокосл: Совѣтъ тако и Адміністраціа коморска противилисуса. Дне 21. Августа 1790: отпущенъ бысть Інтіматъ от Совѣта Хунгарскагw на Пештанску Вармеѣу, да распита, ели истина, да и Римокаѡол: общество соизволава у разрѣшеніе миктихъ Школъ. Солгабіровъ дакле Г: Стефанъ Вереш питао, и тако нашелъ.

1791. дне 14. Окт. Високосл: Ілірічъ: Канцелларіа декретомъ своимъ Г: Епископу Діонусію от Поповичъ обавила, како Ихъ ц: кр: Величество заключити благоизволело, да С: Андреиска помешана школа, кою є общество своеволно разставило, на ново уведена будетъ, и да се нова Школа зыда.

1791. Дек: 23. горѣ речена Їллір: Канцеларіа Г: Епископу Діонусію повторителнw наложила, да общество С: Андреиское на состановленіе помешаныхъ Школъ всачески склонити потрудитса. На противъ того обаче

1792 дне 20. Іануара общество чрезъ Секретара Епископскаго Г: Іоанна Бурана Інштанцію на Ихъ Ц: кр: Величество сочинити дало, по гласу которіа послѣдни путъ за растабленіе и разрѣшеніе шкодльивихъ помешаныхъ Школъ ко всевысочайшему трону прибѣгло. На кое Ихъ Величество заповѣдило да Вармеѣа Пештанска Інвестігацію сотвори, ели изложеніе общества истинито и дѣйствително? И Вармеѣа абіе депутацію у С: Андрею послала, коа дѣло разбидила, и Інштанціоналное изложеніе за истинито и правилно произнашла. У лѣту дакле

1792 дне 2. Ноемвр: дошла є Царска Резолуціа на Вар-

мѣку, да се помешана Школа С: Андрейска дигне, и да српьи Школе свое кашка имаду. Въ той конец

1793. дне 24. Іануарія общество С: Андр: Грческагш исповѣданіа у двору Епіскопском8 совокупилоса, и фундусъ за Созыданіе новіа Школи у 11.200 ф. состоящіи сотворила, и школу абіе зидати зачела, на мѣсту кодъ Грческе Цркве, гдѣ уже и готова стоитъ.

По Всевысоч; семъ рѣшенію иста Школа зачела се зыдати 10 Марта 1793 лѣт: того лѣта потрошено є на ню 4418 ф. 25 кр. Школски тутори были Павелъ Игнатовичъ, Григоріи Николичъ, и Ефтіміе Попанешковичъ. — 1794 л: и паки на исто Школско Зданіе потрошено есть 2336 ф. 54. Тутори были тіи исти. — 1795 л: потрошеное на исто зданіе 223 ф 55 кр. тутори были Іоаннъ Стоиновичъ и Григоріи Николичъ. 1796. потрошено бысть 41 ф 36 кр. Тутори были Петръ Колларовичъ Андрей Живковичъ Григоріи Николичъ и Іоаннъ Стоиновичъ.

И тако цѣло зданіе стало є 7029 ф 70 кр. Фундаментъ є осбященъ Маіа 5. Прев: Г: Епіскопомъ Діонусіемъ ѡ Поповичъ.

Тога 1796 л: было є у првои класси 110. у второи 31. а у третои 19 ученика. —

Саобштио

П. Римскій

парохъ Сентандрейскій.

Две женске школе у Кијеву.

Неће бити с горег ако саобштимо нашим читаоцима за две женске школе у Кијеву (у Русіи), кое постое поред женских основних школа, женске гимназие, женског духовног училища (за поповске кћери) и државног воспитаваюћег женског завода и поред других многих приватних воспитаваюћих завода. — Ово су две школе, кое є завела една женскиня — врла и родолюбива госпа А. И. Гогоцка — жена др. философие и професора Кијевског универзитета. — Една є школа — „рукодѣлна,“ а друга — „писмена.“ (учебна) — у првой уче деца: закон Божіи, првоначалне науке; а у стариіой класи и руски єзик, руску историю, свеобшти земльопис и

рачун у глави. Но главно занимање ученица (коих је овде до 70) је рукодѣлије као : шиће рубља — почињући од најпростије па до највештије (савршеније); различито друго шиће, везење и шиће папуча. Кијевска „благотворителна обштина“ дала је с почетка нешто новаца на издржаване ове школе, но сад се она издржава новцима што их ученице израде с различитом овом радњом. Месечни расход на издржаване ове школе; то јест : надзирательнице и учительки, излази на 60 рубаља (90 фр. а. вр.) на квартир и дрва 35 руб; свега месечно 95 рубаља. Девојчице, које овде сврше воспитане, добију сведочбу и малу новчану награду, с којом могу себе издржати за време, док не добију какву дужност.

— Писмену (учебну) школу издржаваю особе, коима лежи на срцу народно изображене. — У њој уче до 200 девојака : читати, писати, закон Божји, рачун, руску историју, руски језик и свеобшту историју. Расход на ову школу врло је мален, јербо обучаване ових ученица не стои готово ништа. Тај труд узели су на себе родољубке девојке и ђаци универзитета безплатно! — Квартир с дрвима, једна учителька и нека друга учебна средства излазе годишње на 400 рубаља.

Прва је школа откривена октобра 1865 а друга марта 1864 године. — Обе ове школе подигле и утемељиле су се као што рекох, великим трудом честите и изврстне госпође А. И. Гогоцке. Она није штедила никаква труда, док није испунила свој план; и данданашњи највећа су брига а једно и радост њена — те две школе. Она сама предаје у њима руску историју, — и сваки дан проведе у њима по више часова. А треба знати да иста госпоја има и своје шесторо деце. — Но шта неће учинити труд и добра воља ? — Она аранџира лутрију — на којој се изигравају најваљаније послови њених ученица, — побуди младеж универзитетску, те се преко године да какав концерт или театрални комад — у хатар тих школа и т. д. —

Па како је милина слушати и гледати, како се она брине о тим школама, како јој је мило кад има ваљаних ученица и како она матерински води бригу о њином васпитаню и изображеню, и гледа да из њи начини ваљане матере и газдарице, — и како много сироче — а таких је тамо врло много, — спасе од пусте погибели тиме, што га и душевно и у радиности толико на пут изведе, да се ово сме смело упустити у свет, ослањајући се на своје знање у науци и у рад-

ньи. — Овай велики труд племените госпоѳ Гогоцке признат ѳ код свию руски родолюба и код самог царског двора, и у последнѣ доба добила ѳ она своѳручну писмену захвалу за нѣн труд од руске царице! — А и ко неби іой био благодаран за нѣно тако племенито и родолюбиво дѣло и дѣланѣ? —

И ми би желили, да се и код нас нађу таких родолюбкиня, коѳ би слѣдовале племенитом примеру г. Гогоцке. И дали има какве забаве, коѳ би им душу и срдце у толико занимале и веселиле као таково подузеће? — Колко женскиня осећаю себе несрећнима баш због тога, шго имаю сувише празна времена, те незнаю чим да га испуне. Многе предаю се богиньи — моди, или другим ништавим безпослицама! —

Код нас би баш од велике хасне биле ове рукодѣлне школе, коѳ би замениле туђинске „лерове“ и друге заводе, кои нису доступни свима, ѳр коштаю много. — Заузети се оваким дѣлом, мислим, било би достойно сваке женскинѣ, ма била каквог му драго високог ранга. — Почетак би по свой прилици био тежак но „labor omnia vincit.“ (труд све побѣди). —

М. К.

Дописи.

Ђ. Г. — Из Суботице. Како смо овде прославили успомену св. Саве излишно би било описивати, кад ѳ свест у народу српском у толико се већ развила, да нема валь'да ни ѳдног српског места, где се спомен нѣгов не обдржава са оном свечаношћу, коя приличи дану св. Саве. Да и наше становништво познаѳ оног мужа и добротвора српског, кои ѳ цео живот свой провео размишљаваюћи о срећи, благостаню и просвети рода свог, — види се отуда, шго се тако многобройно у храм божіи искупило, да чуѳ духовне песме и проповеди, коѳ се на славу просветителя српског односе. Овдашнѣ грађанство ниѳ се задовољило са споляшношћу, зато и ниѳ само на то важност полагало, да се обреди црк. и свечаност тай дан одржи, па да само тим даде доказа, како достойно цени и поштуѳ дела светителѣва, него се потрудило, да греде стопама нѣговим угледаюћи се на примера достойна дела и доброчинства просветителя српског, коя ѳ он из любави према цркви и народу свом учинио, и тим срећу, благостанѣ и просвету разширио. Наша обштина и ове године ѳ из сваког разреда сиромашну децу обућом обдарила, и тим школу и той деци приступачном учинила. Осим тога іош и с друге стране ѳ брига обраћена на девоячку школу; ѳр се и ове године нашла добротворка, коя ѳ жен-

ску сиромашну децу у своє окрилѣ узела, да од своє стране принесе дарак свой на жртвеник школског напредка и просвете. Велешт. гђа Катарина уд. Белићка послала є лепе дарове за шест сиромашних ученица, да им се на дан св. Саве разделе. Кад є девоячки учитель ученице, кое су добиле дарове, предпоменутой госпоѣи одвео и у име њихово у краткой беседи захвалио се на учињеной милости, онда се иста добротворка окренула деци рекавши им: „да марљиво у училиште ходе, науку и учителя слушаю, па ако се поред тог іош и добро узвладате, — рече она, — да ми се у свачем ваш учитель похвалити може, онда ћу іош и више и лепших дарова послати вам.“ — И пошто є и ту децу врло приятним даром даривала, одпусти их дома. Из тога се види, чему се и у напредак од те имућне и родолюбиве госпоѣе имамо надати, зато нам се не може а да не рекнемо: „Да Бог да се хилядиле оваке милостиве и добротворне госпоѣе!“

Из поузданог извора дознали смо, да є г. Белића у намери подићи баряк школски, на ком ће о нѣном трошку наш млади акад. сликар г. А. Мародић своіом вештом кичицом насликати с єдне стране како Исус Христос благосиля малу децу; а с друге, лик св. Саве, као патрона школског. У колико су значайне ове две иконе по децу, у толико се радуємо, што ће вештачки израђене бити, а то велики уплив има на децу у погледу негованя и развияня чуства красоте.

Ово племенито дело те врсне госпоѣе ће се у школску споменицу увести, и сваке године на дан св. Саве приликом свечаности за углед ставляти; єр у колико се дачити можемо, што наша правосл. црква овде у месту има више главница са заветним писмом, да се за спомен дотичног завештателя службе божиє и парастоси чине, то се опет жалимо, што є досад на наше школе врло мало бриге обраћано, па до данас нема никака фонда, из кога би се сиротой деци одело и потребне школске ствари набавляле. Што є лане из добровольних прилога покуплѣно и што ће се ове године прикупити, тако є мално, да се ништа с тим започети не може, а да се за кратко време не исцрпи, зато се надамо, да ће се наћи више родолюба, коима є Бог иманя дао, те ће увидети, да є школа кћи матере цркве, па да є и то велика задужбина, кад ко помаже сироте ђаке, кои ће сећаюћи се свога добротвора благосиляти га и Богу се молити за нѣга, па и после смрти нѣгове неће заборавити, да су нѣму с благодарношћу дужни.

У Срб. Бечею. Код нас є и ове године свечано прославлѣн Просветитель Србски Свети Сава. Учитель II. разр. г. Ђ. Глибоньски држао є у школи свечаности сходан говор. Том приликом на местни Школ. Фонд скуплѣно є близо 40 фор. —

Іануара 13. преселила се овде у вечност у 66-ой живота години Г. Анна Петровића роѣена Веселиновића удовица некдашнѣг учителя Сегединског и мати овдашнѣг учителя I. разреда г. Ђ. Петровића. Покойница била є добра душа; она є као удова учителька из фонда Школ. у Пешти мировину примала. При укопу нѣном говорио є надгробно слово г. Ђ: Глибоньски.

Школске вести.

ВЕЧЕРЊЕ ШКОЛЕ. По примѣру честитих Турнапа, заведена є и у Ст. Керу на Богоявленѣ о. г. Вечерня Школа како за мушку, тако и за женску омладину. На поютарѣ св. Іована започета су предаваня мушкой, а сутра дан и женской младежи. Одма на почетку уписаше се 71 мушких и 55 женских особа у ову школу. Предаваня држе парох, школски старатель и учитель. Обштина є обећала учителю и неку малену награду за овостручни труд нѣгов. Брой ученика и ученица сваким даном множи се, и они радо у школу долазе и пажљиво предаваня слушаю. —

ПРИЛОГ НА ФОНД ШКОЛ. ЛИСТА. Г. Велизар Боборон трговац у Панчеву приложио є на Фонд Школскога Листа 1 фр. а. вр. —

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. Место девоячке учителке у Срб. девоячкой школи у Сремски Карловци. Стечай є отворен до края Фебруара по рим. Плата є: 367 фр. 50 новчића; далѣ у име паушала за писаће потребе 6 фр. 30 нв. Молбенице се имаю поднети магистрату Карловачком и то путем надлежне власти.

У Новом Бечею отворен є стечай за учительицу женске школе. Плата є 420 фр. слободан стан и огрев и 25 фр. за послугу школску. Молбенице се имаю поднети Консисторіи Темишварской.

У В. Бечкереку тражи се учительица послова. Плата є 315 ф. 105 ф. у име стана. Молбеница се има ч. консист. Темишварской поднети. —

НАИМЕНОВАНЯ. Ч. Консистория Бачка наименовала є а Високо кр. угарско Министарство Просвете под броѣм 13440 (од год 1867.). потврдило є Г. Александра Вуића за учителя у Гложану. Г. Вуић изучио є пети гимн. разред у Карловци и препарандию у Сомбору год. 1867; проглашен є да є способан за учителя основне школе. Явио се био за ово место іош Паво Мирковић учит. заступник у Пивницама.

У Брою првом овога Листа обявлѣно наименованѣ г. Іована Канурића, за учит. женске школе у Товаришеву потврдило є кр. угар. Министарство просвете под бр. 1300 од ове год. — За ово су место приявили се били іош: Велько Петровић, Стефан Кирановић, Авакум Травань, Александар Вуић, Ђорђе Миладиновић, Риста Вукићевић, Лазар Бикар, и Емилия Горянчевићева.

Темишварска Консистория наименовала є а високо кр. Министарство Просвете потврдило є под бр. 16,653 од године 1867 за учительку женске школе у Меленци г. Марию Ђурошевића. Изучила є србску основну школу и немачку главну школу у Белой Цркви и препарандию у Панчеву. Явиле су се іош: Милица Борића, София Стефановића, Катарина Радосављевића, и Емилия Горянчевића.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 3. У Сомбору 15. Фебруара 1868. Год. X.

О неговању осећања симпатичнога

Осећанѣ симпатично састои се у топлом саучешћу према срећи или несрећи других људи. Осећанѣ ово зове се и добро срдце. Оно за темељ служи човечности и правой хришћанской любави ка ближнѣму, и кадро є како поєдине људе тако и задругу човечију срећном учинити.

Сви родитељи валяло би да децу свою од суєте, себичности и охолости одвикаваю, а блага осећаня любави и милости у њима буде, а то ће најболѣ учинити благим поступанѣм своим према деци и према свима људма, с коима се друже и о коима се пред децом разговараю, а особито према слугама, слушкињама и у обште људма нижег станя.

Осећанѣ доброга срдца затуплює се у деце, кад родитељи єдно дете радиє имаю него другу децу; кад деца од своих родитеља ружне речи слушаю и неупутна дела њихова очима гледе, кад родитељи нечовечно поступаю са своіом децом или са слугама, кад другим људма завиде, кад се радую туђем злу, кад сиротиню немилице и грубо с прага отерую, кад друге људе вараю, и кад са стоком своіом немилостиво поступаю. —

Народна школа примаюћи децу по домаћем васпитаню различиту, има настоявати, да добро васпитану децу у племенитом осећаню симпатиє сачува и утврди, а код покварене и занемарене деце да ослаби невалялa осећаня зависти, суєте, охолости и т. д. па да на место њихово пробуди и однегує благост и доброту срдца, а то се може урадити на овай начин:

Учитель треба да є благ кротак, и дуготрпељив; да се уздржава од ярости, себичности, пакости и осветљивости, и

да с децом свагда као добар и чедолюбив родитель поступа. —

Он треба да побуди у деци осећанѣ любави приповедајући им дела Христа Спасителя, еванђелске приче, особито ону о милостивом Самарянину и друге згодне моралне приповедке и црте из жития угодника Божіих, из коих ће деца увидити, како є лепо радовати се срећи свога ближнѣга, а у нужди, болести и беди помагати му. —

Угледаюћи се на ту красну науку треба дати деци прилику у школи, да єдан другоме у добру помажу, да у искреном приятельству међу собом живе и єдан другом увреде праштаю. Деца боля и отмения треба да буду сиромашной и занемареной на услуги, али услуга та нека бива с драге волѣ и свесрдна, а не натерана; учитель може само позвати и упутити децу да єдан другом помажу н. пр. овако : „Неки су од вас лепо научили приповедку, што сам юче казивао, али има међу вама и таковых, кои є незнаю (а то су ови и ови); — кои ће бити тако добар да остане с њима данас после школе па да им неколико пута приповеди ту исту приповедку, да их испитує из нѣ, и да их научи приповедати ту исту приповедку!“ — Догоди ли се у школи, да дете єдно увреди друга свог, онда треба учитель да увређеноме рекне : „Хоћеш ли ти твоме другу опростити од свег срдца, ако се он покає ? — Видићу, оће л' се он поправити и оћеш ли ти свою реч одржати !“ —

Не сме се допустити, да се ученици єдан другоме или старіим людма, ромима, клястима, сулудима па ни самим пиянцима ругаю, нити да кога грде и злоставе. Ако кои ученик у овом погледу погреши, ниє доста само накарати га, него му валя сву гнусност, неупутност и грешност нѣговог поступка живо пред очи ставити и честим саветованѣм насамо паштити се, да га поправимо и уместо подсмеха сажаленѣ према бедним и несрећним людма у срдцу нѣговом пробудимо.

Навикавати валя децу у школи да се радую срећи и напредку своих другова, да никоме на жао не чине, већ свакога учтиво и улюдно да предусретаю; а на против чувати их валя од зависти, пакости, штеточинства и освете.

Код деце из отмених и богатих кућа суєту и охолост валя слабити, често им казуюћи : да су сви люди пред Богом єднаки; да Бог неправи разлику међу богатима и сиромашпима; да сви паметни и просвештени люди радиє имаю учтиву,

смерну и добросрдачну сирочад, него размажену и невалялу богаташку децу. Особито често валя пред очи стављати ученицима, да є охолост велики и тешки грех, и да онай хришћанин, кои се охолости неће да остави, не заслужує то красно име што на себи носи. —

Ученике треба учити: да све што у природи виде, сматраю као дар отца небеспог; да с радошћу изчекую долазак прве ласте у пролеће; да им є мила песма славуєва; да се радую лепом майском дану и да с любави негую цвеће, дрва и поврће (зелен), а надгледаю домаћу живад. Одвраћати пак валя децу и одраслиє од суровог поступаня са животиняма као што є: кинћнћ мува и других животиньица, драженћ керова и устркиванћ с коньима; єр коме год срдце тако отврдне, да задовольства налази у мученю животиня, тай ће и према людма суров и немио бити.

Напоследку знати валя да се осећанћ симпатиє има неговати у свези са осећанћм благонравности и побожности. —

Наука читаня и писаня.

(Наставлћно).

Први є увео гласанћ у народну школу Стефани школски саветник у Баварской. Он є разликовао на писмену: глас, знак и име. Найпре су се учили сви гласови и сви знаци, после спаян є єдан суглас са єдним самогласом и найпосле спаяни су гласови у речи. Главне погрешке овог метода су те, што су се пре спаяня сви гласови научити морали, и што є читанћ оделћно од писаня ишло.

Іован Гразер є основатель науке писаня са читанћм. Нћгово є у овом погледу начело ово: „С децом валя найпре устмено радити, за тим писати па онда читати.“ Он є имао чудну идею, да су писмена облик при говору различно намештених наших уста, и по томе што деца виде на устима учителћвим, то валя да пишу. Пошто немачка писмена нису била єднака са идеіом нћговом остави их, и узме латиницу а кад се и ова больма непокаже, створи по идеи своіой нека особита првобитна писмена. Та су писмена из школа нестала а нћгов начин читаня са писанћм остао є.

Жакото ставля ово начело: „Сасвим є природи сходно да се посао починћ од целога као деци познатог дакле од

речи, а будући реч понајвише долази у ставу, то да се почиње од става.“ Детету је одма дао књигу (Телемака) у руке, и пошто је цела књига прочитана, вратило се првом ставу, кои се дотле читао и што се прочитало, показивало, док и деца нису то знала редом и преко реда. Овим су се начином учили слогови и гласови из тога и из других на реду ставова, док се једанпут читати није научило. *) „Паралелно са вештбањем у читаню ишло је вештбање у писаню.“ Оба ова посла није могуће заједно свршивати, као што није могуће наћи става, у ком су гласови тако уређени да пред последњим гласом стои лакши, пред овим још лакши и овай ред да се до краја става одржи. А још је теже наћи да овай ред имаю и знаци њихови и да се свагда од лакшег облика иде к тежем.

Директор нормалне школе у Липскоме Фогл, кога се метод сада у Немачкой веома хвали, почиње читање на појединим речма, које се бар приближую једном и другом начелу Жакотовљевом. Кад се сврши писмено и устмено приправлање, онда се узме ствар прве речи, коя ће се писати н. пр. икона, и говори се о њой као што изискује наука гледаня. Говор се заврши растваранем пећног имена. Реч се та напише на таблу; с једне стране метне се слика ствари а с друге штампана реч, коя се заједно са папиром може растварати. Учитель показује и говори: ово је насликана икона, ово је написана а ово наштампана икона. Које је написана? наштампана? насликана? — Напишите ви написану икону! Деца напишу сматраюћи целу реч за линию. Растворите линию на слогове! на гласове! (ради се устмено). Ово је написан глас и, а ово наштампан. Ево да видите како се пише тай глас и. Напишите га сад и ви сви. Донеси ми наштампано и. Ви сте чули у речи икона глас н' кои је то глас одостраг? Ко ће ми наћи предпоследњи глас на написаной икони? а на наштампаной? Сад ћемо да пишемо н'? Ко ће ми казивати како морам вући кредом? — Овако се ради и са осталим гласовима ове речи. После се узму друге и кад се тим начином пређе једно четрдесет речи (зову се нормалне речи) дете је у стању читати и писати а то бива кроз по године. —

У Швајцарской С.

---

*) На подобни начин а можда и без сазнаваня учили су руски ђакони, певци и црквењаци децу читати још пре двеста и више година почевши од „Блаженъ мужъ“ па свршуюћи са: „Малъ бѣхъ въ братіи.“ — (Ур.)

Божиє Заповѣди.

(Неколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе).

I.

ПРВА ЗАПОВѢД.

Азъ єсмь Господь Богъ твой: да неимѣеши кози инїи разве мене.

„Я сам Господ Бог твој. Немој имати богова других осим мене.“

Које є прва реченица у првој Божиој заповѣди? Я сам Господ Бог твој. — Ко говори нама те речи? Те речи говори нама сам Господ Бог. — Коме є први пут Бог казао, ове речи: „Я сам Господ Бог твој!“ Речи: Я сам Господ Бог твој први пут рекао є Бог синовима Израилѣвима. — Гдѣ є Господ Бог те рѣчи синовима Исраилѣвим први пут казао? Господ Бог є те речи први пут синовима Исраилѣвима казао на гори Синајской. — Єли Бог само те речи казао синовима Исралѣвима? Ниє само те, него свих десет заповѣди, или цео закон Десетословия.

То се, дѣчице моја догодило овако:

„Кад є наступио трећи мѣсец после излазка синова Исраилѣвих из Египта и они се бавише у пустињи под гором Синајском, тада рекне Господ Бог Мојсею: Очисти људе данас и сутра, нек буду чисти, и приправни у дан трећи; єр ће у трећи дан сићи Господ на гору Синајску пред свима људма. — Трећи дан у ютру била є грмлявина и мунѣ су сѣвале и чуо се глас трубе, и уплаше се сви људи. А Мојсей извечуо се глас трубе, и уплаше се сви људи. А Мојсей изведе људе из стана и доведе их под гору. И гора се Синајска сва задими, с тога што се Господ Бог на ню силазио у огню. И гласи трубњи бише веома яки. И Господ рекне Мојсею: „Я сам Господ, Бог твој!“ И по реду све остале заповѣди. — И сав народ видио є мунѣ и дим и чуо грмлявину и глас трубњи и уплашио се. А Мојсей им рекне: небојте се, єр Бог хоће да вас искуша и да вам пред очима буде страх нѣгов, да небисте грѣшили.“ —

Видите, драга дѣцо, кад є Господ Бог људма заповѣди дао, тада є грмило и сѣвало, и гора се Синајска тресла и димила, а то є зато било, да се људи боє увредити Бога и против заповѣди Нѣгових грѣшити. С' тога добро запамтите ово: Кад є тако страшно било онда кад є Бог заповѣди дао,

да каколи ће іошт страшније бити по нас на другом свѣту, ако се за овога живота по Божіим заповѣдима невладамо! —

Бог говори нама у првој заповѣди: Я сам Господ! Зар нема и друге Господе осим Бога? (Има истина и друге господе на земльи, велике и мале, али таквог свемогућег и свесилног Господина као што є Господ Бог наш, нема више нигдѣ ни на цѣлом свѣту). — Тако є доиста дѣчице моя. Бог є Господин над свом господом; Он є Господар неба и землѣ. Све є то нѣгово; све є у нѣговој власти; све є нѣму подчињено. Кад дакле нама што Бог заповѣди, шта морамо ми онда радити? (Кад нам Бог што заповѣди, ми морамо слушати послушни и покорни бити, и онако радити као што Он заповѣда; єр є Он наш Господин и Господар). —

Господ нам іош каже у првој заповѣди: „Я сам Бог твой!“ Кад би теби Милораде родитель твој рекао: „Я сам твой отац а ти си мой мили син;“ то би тим хтѣо он теби показати, да те радо има и да те люби. Сад шта мислите, дѣцо, шта хоће Господ Бог нама да покаже тим, кад нам вели да є Он Бог наш? Тим, што нам Господ каже, да є Он Бог наш, хоће Он да нам даде на знанѣ, да Он нас радо има и да нас люби. — Право имате, дѣцо моя, тако є. Господ Бог нас люби и милує већма него ико други што нас радо има, па Он нас іошт већма люби и милує, него што нас и сами родительи наши любе и милую. Ми самртни люди овдѣ на земльи само слушати можемо каква є велика любав Божия према нама, ал доћи ће време кад ћемо ту любав много болѣ познати, ако се нѣ заслужни покажемо. —

Сећате л се іош оног красног еванђелског изречения, у коме се каже како Бог нас люби?

„Такѡ Богъ возлюби мїръ, такѡ и сына своего єдинороднаго далъ єсть, да всякъ вѣрyай въ онь непогибнетъ, но имать животъ вѣчныи.“ (Іоан. 3, 16).

Кад дакле Бог нас люде найвећма люби и милує, то што смо дужни ми нѣму чинити? И ми смо дужни Бога любити найвећма, од свег срдца, и од све душе наше, као благога Отца и найвећег Добротвора свога. —

Кад се кои од вас разболи, дѣцо, кога зову онда родительи ваши? (Лѣкара). То є врло добро што родительи зову лѣкара, єр он є човѣк, кои познає нарав човѣчию и умѣ лечити од болести, и можемо се надати, да ће он болног с Божиом помоћу излечити. Ал опет се догоди често, да ни лѣкар

неможе болестнику помоћи. Ето видите: Стевина є мати умрла, Гойков є брат преминуо, а Іоцина се сестра недавно упокоила, — а ту су свуда лѣкари лѣчили, али све бадава, кад є Божия воля била, да оне к себи прими. — Люди нам дакле немогу свакда и у сваком случаю помоћи. Зато и поємо сваке неделѣ у цркви: „Ненадѣйтеса на кнази на сыны человѣческїа въ нихже нѣсть спасенїа.“ Да ко нам може у сваком случаю помоћи? Само єдан Бог може нам свакда и у сваком случаю помоћи. — Тако є, више се пута догађа, да лѣкари одкажу болеснику живот, а Бог га опет исцѣли; више пута паднемо у беду и неволю, ал Бог нас опет подигне и даде нам срећу и напредак. С' тога се валя на Бога ухвати. Примите дакле к срдцу оне речи што се на св. Литургіи поє: „Блаженъ ємѹже Богъ Іаковль помощникъ єгѡ, оу҃повањє єгѡ на Господа Бога своєго: сотворшаго нєбо и землю, море и вса иже въ нихъ и т. д. (Овде се прочита и протолкує сав псалом 140. —

Ми смо већ увидили, да нам валя Бога слушати, любити и на нѣга се ухвати. Али дечице: ми се іошт морамо и молити Богу. По томе хоће благи Бог да позна, да л' ми Нѣга любимо и да л' се на Нѣга ухвамо. — Єсте л' се ви ютрос Богу молили? — Я знам да има неки међу вама, кои се нису Богу молили, али то ниє лепо ни добро. Свако дете треба да се у ютру и у вече, пре и после єла Богу моли, па треба и родителѣ ваше да молите, да се и они с вама заєдно Богу моле. —

Шта нам се дакле заповѣда у првой заповѣди? — „У првой заповѣди заповѣда нам се: да ми вѣруємо да є само єдан Бог; да Богу будемо послушни, да Нѣга любимо и почитуємо; да се на Нѣга єдног ухвамо, и да се Нѣму єдном молимо.“ —

Како гласи она друга реченица у првой заповѣди Божіой? „Немой имати богова других осим мене.“ —

Шта забранює Бог овим речма?

Овим речма забранює нама Бог, другога кога у место Бога држати. —

Има дѣчице люди, кои се сувише уздаю на свой разум ил на своє богатсво па забораве на Бога и неће да вѣрую Бога. Такови люди греше против прве Божиє заповѣди.

Има люди кои се уздаю на каквог богатог приятеля, па

заборављаю Бога и чине зла дела. — И тіи греше против прве Божиє заповѣди. —

Има люди кои у болести неће да зову паметног и ученог лѣкара, нит хоће да се Богу моле, него зову врачаре те баю и чараю, или иду да им се гледи у рожданик, или верую картарама. То є све велика гриота; и сви ти што врачаю и држе на врачбине, на баянѣ и на бацанѣ карти, греше против прве Божиє заповѣди. —

Кои дакле греше против прве заповѣди? (Против прве заповѣди греше они кои Бога неверую, кои забораве на Бога, кои се Богу немоле, кои Бога нелюбе, кои се на Бога неухваю него држе на врачбине на баяня и чараня, и коигод се већма ухваю на свой разум, на богатство и на друге люде него на Господа Бога).

Єли допуштено поштовати ангеле и светце? Допуштено є поштовати ангеле и светце онако како нас св. Црква наша учи; єр ако ми валяне, поштене и заслужне люде и добротворе наше іош за живота поштуємо; то треба іош већма да поштуємо свете добротворе наше, кои су код Бога у милости.

Ниє ли противно првой Божиой заповѣди правилно призиванѣ светих? „Правилно призиванѣ светих ниє противно првой Божиой заповѣди; єр ми свете поштуємо не као Бога, него као Божиє угоднике и Божиє вѣрне слуге, и призивамо их у помоћ да се они за нас моле Богу, и да нам испросе своим молитвама милости код Бога.“

Кога смо дужни између свию светих угодника Божіих највећма поштовати? Између светих угодника Божіих највећма смо дужни поштовати Пресвету Богородицу, коя є виша од свию анђела и свию светих, коя се непрестано моли Богу за нас, и коя нам найвише своим заступанѣм помоћи може. —

На што имамо особито пазити, кад поштуємо и призивамо свете Божиє угоднике.

„Кад призивамо и поштуємо свете Божиє угоднике, то нам се валя угледати на њихова добра дела, и настоявати да будемо и ми валяни и побожни као што су они били, те тако да и ми по могућству постанемо учестници вечног блаженства у царству небесном.“ *)

---

*) Како се прва Божия заповѣд у свезу доводи с науком вере, с изреченияма из св. Писма, с молитвама из часловца, и псалтира, и с осталим школским предметима то се видити може у Школ. Листу, 1861. год. — стр. 713 — 716; и 730 — 734.

Записник

Збора учительског Диштрикта Будимског у Ковину дана 2 и 3. Октобра 1867. држаног.

(Наставлѣно из бр. 2).

После свега овог устане Николић, и са пристойном учтивосћу обрати се на Г. Предсѣдателя, дозволеня молећи на іошт єдан особито важан предлог, коє получивши, почне говор свой слѣдуюћим начином:

Почитаєми зборе! Опоминюћи се на цветуће станѣ наших народних школа, коє є тек под родолюбивом управом Г. Др. Натошевића бившег школског советника у живот ступиле, но будући є исти Господин нас на жалост оставио, и боећи се да неби школе наше опет у назад пошле, то предлажем, да се из овог збора учительског молбеница на Чест. Консисториум стави, с' том жельом, да Чест. Консисториум код високог Министериума изходатайствує, да нам се за вишег школског надзирателя таква єдна особа постави, коя би то звание совестно одправляти могла; а то є у той струци по мом увиђеню найотличніи муж Г. Н. . . .

У подужой беседи подпомаже тай исти предлог с' разлозима Бакић.

Напротив пак Г. предсѣдатель и присутствовавше свештенство са клирицима Болярићем Чупићем и Янковићем, (изузимаюћи, свешт. Михалджића и ђакона Милића) тога су мнѣния, да би оваковим нашим поступком неповеренѣ спрама постоће садашнѣ управе школске указали, у коіой пуно поверенѣ от почетка до данас имаюћи, ни из далека помислити несмеду, да би школе наше под садашньом управом и найманѣ заостављѣне биле, чега ради никакове потребе неналазе о будућем надзиранию школском бринути се. — А што се неуморног у учебним предметима дѣлателя Гд. Н. . . . тиче, они осведочене до сада изредне нѣгове заслуге, с' коима є целог Србства, особито пак дотични органа школски внимание на себе обратио, у сваком смотрению дубоко цене, и поред достойног уваженя, зайста би га у своє време таковим имати срдачно желили; ништа манѣ, будући да за найкраће време предстои найвише одобренѣ заключенія 1865. лѣта држаног просветног народног Собора, кои се и о важном овом предмету такође побринуо, и у обзиру

овом нуждно расположенѣ у собственим рукама задржао, не могу усвоити предлог учителя Николића тим манѣ, што се сад предвидити даѥ, да оваком безвременом настоявавню, желаѥми успѣх слѣдовати неће, и што у предмету овом кораке какове чинити у делокруг собраног збора никако не спада.

После ови противни навода и утврђиваня постара се свештеник Михалджић предмет овай много живльим представити, позиваюћи се на историю народни школа наши, по коіой су ове све до 1848 год. до наступившег такозваног провизоријума под управом виши Надзирателя дѣйствително стаяле, а почем ѥ исти провизориум сада већ коначно двигнут, нада се да ће и институције нѣгове такође престати, и да ћемо опет вишег Надзирателя добити, коіом изявом пашти се на ново преобратити мнѣније Предсѣдателя и прочег свештенства тако, да исканѣм врховног школског Надзирателя, постоећа садашня духовна власт школска неби никако увређена бити могла, ѥр мисли, да би се речена власт іоште радовала, кад би терета овог, кога безплатно сносити мора, ѥданпут већ опростила се, зато са найвећом готовосћу усвоява предлог Николића.

Доказиванѣ ово говорника Михалджића, буде у противословије приведено, найуместніим паводима пароха Витомировића, кои са подужом беседом по други пут изяви, да предмет овай никако не спада у позив учительског збора, и по томе, да би правом задатку нашем приступили, моли Г. Предсѣдателя, да се к' другом предмету пређе.

Осим предговорника Витомировића іошт ѥ гворио ђакон Милић доказиваюћи неуморими рад врстног Г. Н. . . . . о напредку народни наши школа, желио би да се предварително преко Чест. Консисториума умоли високи Министериум, да се ѝсти Господин за Надзирателя школског у толико више изабере, што ѥ свима познато, да по заключенияма соборнима, такови ѥдан главни Надзиратель из мирског реда поставлѣн бити има; и што ѥ и онако изглед, да ће иста заключения у живот супити.

И будући да ѥ говорника Милића и учитель Плавшић истим мнѣниѥм подпомоћи старао се, и сотим би се само на ново жестоко препиранѣ породило, на предлог Бакића ступлѣно буде ко гласаню и кад ѥ ово „за“ и „против“ ѥднако испало, и ни ѥдна страна от свог увереня ниѥ добровольно отступити хтела, таково се донесе заключениѥ, да предмет овай до идућег збора нерешен остане.

И сотим би збор радню свою свршио, кад неби от Бакића предложено било, да се іошт пре разлазка за будући збор програм зготови.

Чупић неналази за нуждно да се програм прави, већ предлаже, да се сваки преправити има из єдног предмета тичућег се напредка школског, о коєм говорити мисли; кои предлог од стране збора єдногласно усвоєн буде.

Николић изявлює жалбу, што старателъи школски, коих се овай предмет такође изближе тиче, нису участвовали, у слєд коєг жели, да се поступак овай нъиов протоколарно назначи, и да се они тога ради на одговор позову.

Г. Предсєдатель са іошт већим негодованєм примєчава, да су неки и од учителя, као: Георгій Плавшић Столно Београдски, — Георгій Тошковић Помашки, и Георгій Суботитиновић Д. Пантелійски од настоєћег збора изостати усудили се, без да су извинение своє предходно поднели, чега ради мненѣ нѣгово тамо се клони, да исти не само на одговор позвани, већ у случаю недовольног свог оправданя достойно укорени буду, коє се обштим сагласиєм примило.

У погледу овом іошт за добро налази Бакић, да се сиромашнииим Учителъима, кои се у таквой штаціи находе, гди им обштество путни трошак ради долазка на збор учителъски никако у стаю дати ниє, у помоћ притече, и предлаже начин: да сваки учитель 10 нв. а и више по могућству своме на месец дана на ту цѣл опредѣли, коє би истечениєм 10. месеци од свакога 1 фр. износило; новци ови имали би се Господину протопресвитеру послати, кои ће по праведном свом увиђеню наведене убоге учителѣ, лакшег участвовања ради у будућим зборовима обстоятелствама соразмерно подпоћи, а тим нъи присутсвованю без сваког приморавања привести. Похвални овай говорника предлог буде єдинодушно примљен, и заключено є одма у наступаюћой години речене потребе найточниє намиривати.

И на последку за одостверенѣ записника овог, избран є одбор у лицу: Господина Михалджића, Бакића, Николића, и Плавшића.

Затим устане Г. Предсѣдатель и заключи рад збора са велеважним своим отеческим советом, препоручивши како присутствующима, тако и одсутствующима учителъима да сваки званиє своє точно и ревностно одправля, у свако доба спрама

сваког пристойно се обходи, како би красног имена „Учитель“ у найпространиєм смислу достойним се указао.

После овог одпояно буде „Преславная днесь“ и тим се советованя заключе. —

У Ковину 3 Октоврия 1867. — Іоан Миликшић с. р. протопресвитер и конференциє председатель. — У место Тиме Михалджића, Цветко Милић с. р. ђакон. — Коста Николић с. р. учитель. — Павао Плавшић с. р. учитель. — Светозар Бакић с. р. учитель. — Корнилій Чупић с. р. переводитель Збора. —

Извештай са учительског Збора.

ПАНЧЕВО 10. Нов. 1867. Овде є 5 Нов. држан местни „Збор“ учительски под председништвом управителя школског Гд. Д. Чобића, а присутствовала су слѣдећа господа; надзирательи школски, гд. Д. Ђорић магистратски саветник, гд. В. Боборон, и І. Ђорђевић; од граћана гд. Н. Павловић општ. саветник и гд. Б. Поповић; од учителя гд. І. Атанацковић, І. Илић, П. Михайловић, Н. Матеић, Д. Козаревић и Ж. Стойковић, од учителькы Госпоће: С. Петровића, І. Петровића и Р. Козаревића. Збор є држан у найстариєм разреду главне школе, одпочет є по подне у 2 сата а свршен є у 5 сати у вече.

Збор є отворио гд. председник подужом беседом, препоручуюћи свима озбилност у Збору, а особито избегаванѣ вређаня личности. Потом є разложио задатак Збора учительског, наводећи, како су оваки зборови од велике користи, не само по учителѣ, но и по цео народ. На то ч. Господин ђакон и учителъ Іосиф Атанацковић рече: Како он жели да и ми нисмо натраг од других народа; и моли остале учителѣ, да гледимо да ову племениту идею остваримо, — и тако пређе се на рад.

Гд. Председник поднаша Збору слѣдећа питаня, и жели да се одма реше:

1. Шта треба учитель да ради, да любав своих ученика задобие, како би ови школу и цркву радо и с' вольом посећивали? —

Гд. І. Илић учитель наводи, како треба учитель да благим и отачаским поступанѣм найпре деци школу омили, с' тога є нуждно да у школи влада прятност и добро расположенѣ, но ипак нека є у свакой шали и озбилност. Кои учитель себе у дечия осећаня, и у дечіи начин мишленя буде знао ставити,

тога ће деца највећма волети; и од њега све најбрже научити. —

Гд. Павловић вели: Премда я педагог нисам, то се ипак усуђујем пошт. Збор за реч умолити: Ова точка тако є овде стављена, као да код наших учителя исте любави нема. Зато би я молио, да ми се цело ово питанѣ мотивира!

Гд. председник примећує: То є истина да є свуда нема, и ово доказує тим, што код гдекоих учителя нема доволян брой ученика. —

Решено є и у Записник уведено: Да се сваки учитель има строго прописанога метода и педагогике при предаваню придржавати; како би само тим начином любав код своих ученика задобити могао.

2. Како да се ученици у школу примаю, и єли могуће да се и у другом полгодишту примаю, у записник редовних ученика уводе, и на явном годишнѣм испиту овай успех покажу? —

Решено є: Сва деца мушка и женска имућна и сирота, мораю од пуне 6-те године до 12-те у школу ићи, а о брою деце мора се точан списак водити; кои се мора подпуно са протоколом крштених слагати. Списак тай се има водити на основу § 302 политичног школског устройства. Ученици се примаю само у почетку, найдуже за месец дана, докле іош уписиванѣ трає, дакле до 1. Новембра.

3. Да ли сме и може учитель или учителька ону децу, коя за ньихов разред нису спремљена, примати, било то явно или тайно, помрачујући важност другог учителя?

Решено є: Само редовне ученике, кои су за кои разред способни, може и сме учитель у свой разред примити.

4. Како се мораю предмети школски ученицима предавати? —

Сваки учитель мора по прописаном плану обучаваня придржаваући се строго метода и педагогике предавати.

5. Дал сви ученици у првом разреду, оно што читаю, и писати знаю?

Учитељи из први разреда веле: да наука читаня иде с' писанѣм уєдно, тако дакле, сви ученици што читаю и писати знаю. —

6. Єли нуждно што месечно од ученика потраживати, и коме и зашто имаю они плаћати?

Почем є о овом іош год. 1865 у збору реч била, то су

се учитељи на заключења школ. комисије од год. 1861. позвали, на коя се и сад позиваю.

7. Како да се уреди точно посећиванѣ цркве од ученика обоег пола, као и читанѣ у цркви и уредно облаченѣ деце?

Свршено је: Да се сваки ученик после праздника у присуству гд. управителя и надзирателя казни, кои на прозиванѣ пре цркве у школу не буде дошао. А што се читаня и облаченя у цркви тиче, ту ће се распоред начинити, како би могао сваки учитель једнаку дужност имати.

8. Како да се певанѣ црквено од стране ученика најуредније и без мане, непрекидно уреди?

Гд. П. Михайловић учитель изявлюе, да ће он ученицима црквено поянѣ предавати, почем је нѣму тога ради црквена обштина 5 фр. месечне плате одредила.

9. Како да се оно злоупотребленѣ дечије при венчаваню и публикаціи пред црквом укине?

Наређено је: Да сва деца своје капе у школи оставе, где ће сви после цркве морати за капе доћи, а у том ће публикация проћи. А при венчаню је осведочено да наша деца не долазе него шегрти; с тога је надзирателиство школско примило на себе дужност, оно гадно виканѣ од шегрта у порти приликом венчаваня укинути.

10. Дал је нуждно, да се и на далѣ од гд. І. Илића започето недельом и праздником толкованѣ, апостола, еванђелия и жития светих продужи?

Доконано је почем је то по децу од велике користи, тако остае при том, да се непрекидно продужи.

И тако свршивши Збор свой рад разиђе се у нади той, да ће се сваки учитель строго ових заключења држати.

І. Илић
деловођа.

Разоренѣ Оглая (Аквилеје).

(Градиво за читанку из Историје).

1. ХУННИ.

Дивльи овай и подмукли ал врло ратоборни народ живио је заедно са Обрима и Бугарима у Азіи иза црног и касписког мора, међу осталим сродним моголским и татарским народима, дуго време на миру; али при краю IV. века по Хр. на сваѣе

сусѣдних европским народа око отиманя рушећега се и разпадаюћег римског царства, особито на овог богатство намамлѣн, продре г. 375 по Хр. преко рѣке Волге и Дона у Европу, и своіом нечувеном свирѣпошћу за кратко време све туда стануюће народе, найвише Славене, покорившн, найпосле се стани у данашньой Угарской, и ту начини средоточиѣ свога за кратко време до найвеће величине нарастившег царства.

Колико Хунни суров и дивльи род беху, ево само неколико речи, што старіи историописци о ньиховом животу и обичаима казую.

Хунни имаћаху обичай свакоме свом детету одма чим се родило сав образ изпросецати, да од рана и билѣга тим страшніи изгледаю, и да им ни єдна длака браде неизрасте, кою они нипошто трпити немогаху.

Хунни су били оманѣга узраста, али здепаста и врло чврста тѣла, и тако тврдога желудца, да им никад ниѣ ватре требало, да єла куваю и пеку, него су се хранили живим коренѣм и пресним месом од различитих животиня, коѣ су онако живо и крваво найпре пода се на седло турили, да омекша. Скитаюћи се од малена по брдима и шумама били су научени на глад и на жеђ, и ниѣ им никоя зима ни друга коя непогода стврдлом телу лако наудити могла.

Одећа ѣ била од платна и од кожица некаквих великих шумских мишева, кою єдаред на се метнувши никад свлачили нису, док се ниѣ подрла и у крпама само собом с' ньих спадала. На главама имали су капе и некакве клопаве шешире, а ноге су им биле козіим кожама умотаване, и обућа тако незграпна, да су врло незгодно по земльи ходили; зато се и ни укоѣм бою као пешаци нису отликовали; али тим вештіи су били на своима малим и ружним али чудо тврдим коньима, на коима су као приковани и сраштени седили, готово никад с' ньих несилазећи; на коньима су седећи єли и пили, куповали и продавали; на коньима су и спавали, и то тако тврдо, да никад нису с' ньих падали.

Кад су имали на непријателя ударати, ту им ѣ био обичай поделити се на чете, коѣ у виду клинова склоплѣне са страхотном виком и урланѣм юришаху. Неизпаде ли им први юриш за руком, то су се умели са чудном хитрином на све стране разпрснути, али іош брже у исте онаке чете сабрати, и с' нова са свих страна на непријателя юришити, док га неразбише и несавладаше. Борећи се из далека тукли су неприја-

теля коштапим стрелама, а из близа мачем у руци. Још су умели некакве конопце на непријатеља тако вешто бацати, да є од часа сваки, на кога є конопац пао, тако заплетен био, да се ни пешце ни на коню готово ниє мањи могао.' —

(Продужиће се).

Вечерња молитва.

(По нем.)

Боже свети! твоє око
Ни онда се склопит неће
Када код нас данак мине
А настане благо вече;
Єр ти увек будан гледаш
Као пастирче верно, младо
Коє увек, целе ноћи
Обилази своє стадо.

Зато дай нам, твоме стаду
Ове ноћи миран санак
Па да здрави устанемо
Када сване бели данак,
Да и далѣ, као и до сад
Све у име твоє, Боже,
Сваки посао започети
Свой довршит сутра може.

А ако є воля твоя
Да самртне свршим муке
Онда, ево тело, душу
Све у твоє даєм руке.

У Руми.

Мита Нешковић.

Исторички преглед црквених књига.

(Продужено).

3. ЧАСОСЛОВ ВЕЛИКИ.

Ово є књига одређена за певницу; она є за певце то, што служебник за свештенике, т. є. садржи у себи у известним оделењима (коя се зову послѣдования) разположене псалме, молитве и песме, коє се читаю или поє за певницом, и коє сачињаваю битност богослужения и основу различних служби, као што су: полуноћница, ютренѣ, часови, междучасия, обѣднице или изобразителна, вечернѣ и повечерия. У осталом полуноћнице има три: свакидашња, суботна и недељна, а повечерия два: велико и мало. Осим тога има особито ютренѣ на св. пасху, особити часови о навечерию рођења Христова

и Богоявленя, на вел. петак и св. пасху. Све ове службе стављене су такође у вел. часослову.

Осим тога печата се у часослову:

1. Ютренѣ молитве сачињене разним св. Отцима, после полуноћница.

2. „Послѣдованиє возвишения панагіи“ после изобразителних.

3. Благословениє трапезе, после вечерня.

4. Канон Богородици Теостерикта после вел. повечерия.

5. Молитве идућим на сан, после мал. повечерия.

6. Тропари, Кондаци, Богородични, прокимни, и причестни воскресни, свакидашньи, постни и петдесетни.

7. Месецослов с кратким животописанияма, тропарима, кондацима и т. д. светих и празника.

8. Пасхалия Зрячая и Лунник.

9. Свакидашньи антифони литургиски.

Из садржая часослова види се, да є он у различна времена имао различан вид. Постанак нѣгов може сє односити времену Саве освећеног, кад су све службе у главном имале садашньи вид, као што показує и устав од Саве до нас дошавши. Допуненѣ пак нѣгово приписує се Іовану Дамаскину и Теодору Студиту како сбог тога, што су се они занимали изложенѣм правила сваке црквене службе, тако и због тога, што у састав часослова спадаю сачиненя или ньиова или савременика ньиових.

3. ЧАСОСЛОВ МАЛИ.

Мали часослов єст скраћенѣ великог. Он садржи у себи правила (послѣдования) свакидашньих служби, наиме: полуноћнице све три, часове, изобразителна, вечернѣ, велико и мало повечериє; осим тога чин узвишеня панагиє и благословеня вечере, тропаре с Богородичним воскресне и свакидашнѣ, и канон или молебан Богородици.

Часослов овай као што се види првобитно є одређен био за сиромашне цркве, єр се у нѣму на мести показує и устав, шта и како се чита у пост, шта ли у друге дане. У наше време служи уєдно и као школска кньига (у место славенске читанке)

5. ПСАЛТИР.

Псалтир заключує у себи књигу псалмова у оном истом реду, у ком се налази и у Библіи, само с поделенѣм на катизме и славе. На краю псалтира стављени су іошт: 1. псалми полиелейни или избрани, 2. песме: две пророка Мойсея, Анне, пр. Авакума, Исаије, Іоне, три младића, Богородице, Захарије отца предтечева, Єзекије и Манасије царева юдейских и Симеона Богопримца.

Наш Псалтир разликує се од грчкога у томе, што се у почетку нѣга налази: Символ Атанасия Александриског; кратко изложеније вѣре Анастасия патр. Антиохиског, Кирила Єрусалимског и св. Максима; Наука како се имаю прсти сложити кад се очемо да прекрстимо, извађена из „Жезла правления и Увѣта духовнога,“ и кратка сведочба о сили и дѣйству псалмова из сачинения св. Василия, Іоана Златоустог и Августина. — Све є ово стављено у псалтир као најобичнию књигу за време раскола у Русіи, да би се опроврглe неке єреси и мнѣния расколника, и да би се народ у чистоти православия сачувао.

(Продужиће се).

Дописи.

І. Н. У Србобрану, у очи Три Іерарха. — Сад већ вальда є редак Србин у целоме Србству, кои незна за св. Савску светковину; почем се она и по најманьим србским обштинама са великом славом проводи.

И овде є обичај да се на дан св. Саве, као на дан србског просветителя и школског покровителя, освећує вода у местном училишту.

Я сам свагда са великом радошћу и духовним задовольством учествовао у народним и црквеним светковинама, али незнам да сам кадгод тако тронут био, као о св. Савской светковини ове године.

Одма при улазку у св. цркву на први узгредан поглед, осетио сам неко унутрашнѣ побуђенѣ у себи, кое ми душу развеселявати поче, єр видох необичан брой скуплѣна народа у цркви, кои у малом уступаше брою оних, кои о Божићу и Богоявленю присутсвоваше у св. храму. —

Св. Литургию одслужи єдан г. свештеник са ђаконом, побожно и са страхом Божіим не хитећи, него свечано и са одушевленѣм. У обичајено време казиваня проповеди, изговори свештеник животопис св. Саве, из коег науку за хришћане извади, и отачаски их позове да примеру светителѣвом подражаваю. — После заамвонне молитве, запою деца тропар св. Саве, а из олтара се укажу кроз царске двери четир

свештеника са ђаконом у красним одеждама; по томе є могао сваки знати да є дошло време да у школу полазимо, и тако напред ученици а поред њих учитељи, а за ученицима ђакон са свештеницима; са стране пак єдне и друге уз све ученике родитељи њихови, пођосмо из цркве и одосмо у училиштну дворану другога разреда.

На мах се напуни пространа дворана народа. Незна се, кои є већма тежио да што болѣ учествує у свечаности, а да ю и у свој целости нѣној сасвим спази; то се могло приметити отуда што сваки жељно и журно у школу улазаше, но будући да мног народ присуствоваше, то се немогоше сви у школу сместити, но іошт више их оста у ходнику и пред зданием школским, него што их уђе у школу. Кад се народ умири почне се водоосвећенѣ. Свештеници освећиваху воду скромно и вољно, налик ономе, коє о св. Богоявлению бива, а народ песме свете с' њима умилно пояше.

По свршетку водоосвећења указа се под иконом св. Саве млади врли Србин, ђакон Сентомашки Л. К. и поче беседити скуплѣноме народу, почевши од времена кад се Срби у ове землѣ доселише. Укратко али єзгровито и са найвећим одушевлѣнѣм изговори беседу и доведе све слушаоце до найвећег усхићења; на лицима свию присутствующих обоєг пола могла се приметити необична радост и грамзенѣ за дальим слушанѣм беседе. Од Чарноєвићева прелазка па до данас, беседник наш верно нацрта сво време и живот Србскога народа; спомену нам и найвећег, после светог Саве, србског добротвора славног Саву Текелию; позове свештенике и учителѣ народне да предняче к науци и правди, ал правой и истинитой а не привидной; и с молитвом к светоме Сави заврши беседу, на коє се из грла свию присутствующих громко „живио!“ зачує.

Међу слушаоцима могао се видити и местни начелник, коме ако званични послови и недопустише да може и при св. Богослуженю бити, опет не пропусти но дође на народну светковину; тада одпоє деца песму св. Саве, а найпосле найстарїи од тамо бивших свештеника изяви свою радост што види своє стадо на овай дан у великом брою скуплѣно; призна да тим показую, да им є стало до напредка своє деце, и поздрави им праздника, а народ се и нѣму одзове са „живио!“

Затим се вратисмо у цркву а по свршеной литургїи одосмо са найвећим задовольством своим кућама све по двоица и троица заєдно, казующи єдан другом своє задовольство.

Да Бог да се оваких успомена по сви Србски мести, и на овай, а и у друге исторично знатне Србске дане, налазило!!

Овде се пре неколико дана породила лепа мисао да се оснує певачка дружина, коя би се обвезала 2—3 године нотално пѣние, код неког овде станующег сваковрстног зналца свирке, званог Раппа, учити. Дай Боже да се ово и оствари! Явићу вам шта ће бити од овога предузећа и ако се оснує, бит ћу слободан кадгод по нешто и о радньи основати имаюће се дружине рећи. *)

*) Особито ће нам мило бити.

У.

У Далю, на Три Јерарха. Као сваке године, тако и ове, најсвечаније прославили смо успомену, првог Аркиепископа и просветителя српског св. Саве.

Службу Божию служила су три свештеника и ђакон. Црква є народом пуна била.

После службе одемо с литиом у школу, гдѣ є водица освећена: Ту нам изговори єдно ђаче живот св. Саве. Затим ч. г. парох П. М., кои є у богослуженю началствовао, укратко ово є од прилике рекао: „Св. Сава є неуморно на полю просвѣте српске дѣлао; он є круну и сяйне дворе отчеве презрео, пак се одважио живот свой у пустиня' светогорских проводити, да тамо високу — божествену — науку, за коіом є од малоћи своє чезнуо, получи. И заиста у светогорским манастирима, како нам живот и дѣла нѣгова сведоче, живећи међу светим отцима, и даню — ноћу с науком бавећи се, усаврши се он у вѣри и християнским добродѣтельима. Заданут тако свегињом и побожносћу, после више година враћа се св. Сава у премило отечество своє, браћу измирує; народ учи, да се међу собом као браћа любе, и да єдан другом учињене увреде праштa; школе подиже, сам их обилази; и све, што є за мили род му српски полезно и напредно, уводи, а што є назаднячким духом задануто, изкоренює. — Угледаймо се и ми славни зборе! на данас слављєног Светителя, пак трудимо се и настоймо, да нам школа наша буде после св. Цркве найвећа светиня, и да нам є благостанѣ нѣно свагда на срдцу и иред очима.“ У далѣм говору свом наведе како су школе наше од оно доба напредовати почеле, од како є на чело управе српоко-народних школа Г. Др. Натошевић ступио, и од како є „Школски Лист“ бела света угледао, — пак рече: „Врли подражатель светителя Саве, од цѣлог Србства поштовани и люблѣни Господин Натошевић остави нас, оде у милу майку Србию, да тамо браћи своіой у помоћи буде. А за „Школски Лист“ бояти се є, да ће морати скоро престати на видѣло излазити, због малог броя предплатника.“ — Зато позива, да би сваки по могућству на Фонд Школског Листа што-то приложио, као што и друге честите српске обштине и њиови чланови учинише, како би се с тим обстанак истог преполезног за нас листа осигурао. — На овай позив ч. г. П. М. приложише слѣдећа господа на Фонд Школског Листа, и то: ГГ. Кузман Миланковић прота Вуковарски и адм. протопресвитерата дальског 2 фр. Паво Михайловић пар. дальски 1 фр. Милош Раячић пар. дальски 1 фр. Младен Стефановић капелан 1 фр. Паво Боић парох белобрдски 1 фр. Любомир Маширевић 2 фр. Анта Миланковић 1 фр. Іован Миланковић 1 фр. Младен Мрконић 1 фр. Іован Маринковпћ 1 фр. Младен Ћирић ђакон и учит. 50 нв. Илия Іовичић кнез. 50 нв. гђа Емилия Лазић 50 нв. гг. Ђорђе Поповић 50 нв. Аца Поповић 50 нв. Фема Миланковић 40 нв. Ана Миланковић 40 нв, Бранко Бркић 50 нв. Дамян Ковачевић 30 нв. Петар Стаић 10 нв. Кузман Ђекић 50 нв. Тимотия Баякић 50 нв. Петар Маринковић 50 нв. Васа Николаевић властел. фишкал 1 фр. Свега 18 фор. 70. нвч.

Можели се лепше и достойније св. Сава славити, него што га ми на овай начин прослависмо. ? —

Примите дакле, Господине Уредниче, овай прилог, и изволите га на дотычно место управити; а ми ћемо и у будуће настоявати, да обштем напредку Србства, у колико будемо могли, подпомогнемо. —

Младен Ћирић
ђакон и учитель.

Школске вести.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ УЧИТЕЛЂ. Високо кр. угарско Министарство Просвете у Будиму почело є издавати од 1 Фебр. по новом о. г. „Лист за Народне Учителђ. Недельни Гласник за дадильишта, основне и више народне школе у Угарской.“ Лист овай изилази сваке неделђ на мађарском, нѣмачком, словачком, србском, хрватском, руском и румуньском єзику. Сваки Народни Учитель добиваће га безплатно и то под уветима: 1.) да га и своим спомоћницима на читанђ дає, 2.) да га као имаовину школску чува и свом последнику преда. Осим учителя могу се и други люди на овай Лист уписати, и за ове є годишня цена 3 фор. —

Први брой Листа за Народне Учителђ на србском єзику изишао є 25 Януара (1 Февруара). Садржай му є овай: 1). Уводни чланак: „Народним Учительима, од Барона І. Етвеша 2). О нашем народном Васпитаню. 3). Какви треба да су народни Учитељи. 4). Задруге за народно одгаянђ, с позивним писмом Г. министра просвете Барона Етвеша управлђним у Августу пр. год. на многе патриоте зарад образованя у свакой жупанїи и вароши „Задруге за народно васпитанђ;“ 5). Оснивајмо Читаонице, 6). Банатско Учительско друштво. 7). Извешће из Сегедина. 8). Вести из страних земаля; 9). Подлистак. Обучаванђ у читаню у народним школама І. — Ситнеж. Стецишта, књигопис. Наши Школски Листови. Огласи. —

Из овог богатог сдржая броя првог Листа за нар. учителђ увиђиће читателји наши, да є Лист овай за сваког народног учителя Србског у Угарской од велике користи, с' тога им найтоплије препоручуємо, Лист тай себи набаве. —

Учитељи, кои случайно први брой поменутога Листа добили нису упућую се, да о томе Уреднишство изveсте у писму управлђном на Уреднишство Листа за народне Учителђ. (Budán, a vallás és közoktatási ügyi miniszteriumban).

СОМБОРСКА СРБСКА ЦРКВЕНА ОБШТИНА у седници своioй од 28 Іануара на предлог врстног Србина Гд. Симе Леовића адвоката заключила є, поднети Високом кр. Министарству молбу, да се звание врховног Надзирателя (Иншпектора) над Србским школама у Угарской што скорие узпостави. — У истой седници примлђен є с великом хвалом дар Преч. Гд. Димитрия Поповића од 200 фр. а. вр. (види бр. 24 Шк. Листа од 1867 год.) као темељ закладе за набављянђ обуће и одеће сиротой деци школской. Обштелюблђни и велеуважени градоначелник Сомборски Г. Антоние Коньовић поклонио є той заклади такође 200 фор. и одређен є одбор, кои ће се за скуплянђ прилога на

исту закладу одсада старати. Живила честита обштина Сомборска! Живили утемельители и приложници закладе ове на многа лѣта!

УПРАЗНѢНО УЧИТЕЛЬСКО МЕСТО. У Рисну граду у Боки Которской упразнѣно е место учителя Ш. и IV. разреда Српске главне основне школе с платом 525 фр. а. вр. Просителъи имаю се до последнѣг Фебруара по ст. приявити одбору српске школе Рисанске, и поднети сведочанства, да су: православне вѣре, доброга владаня моралног, о свршеним наукама, о способности учительской, да добро знаю српски и талиянски єзик. Између више просителя битће предпоставлѣн онай кои уз то буде знао іош и нѣмачки.

У Кларіи у Епархіи Темишварской. Плата 140 фр. 36 пож. жита, 12 пож. кукуруза, 50 Ф. соли, 15 ф. лояних свећа, 2 хвата дрва, 6 ланаца ораће землѣ, сламе за огрев и стан. Школа е чисто српска. Молбенице се подносе консисторіи Темишварской.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЛЬИМА: Високопреч. Г. Стефан Михаловић архимандрит С. Ђурђски, — осим поклона у бр. 1. овог Листа из фундације нѣгове троици учителя учинѣнога, — послао нам е из Манастира С. Ђурђа іош 7 предплатника, а то су: Високопреч. Г. Архимандрит, и преподобни Іеромонаси: ГГ. Амвросіи духовник, Калоним школ. управитель, Исхиріон наместник, Немесіан Хранитель и Еклисіарх, Фотій іеродіакон вѣроучитель и Галилей іеродіакон. — Из благодарности према Г. Архимандриту и отличном братству Ман. Сенђурђа шалѣмо на поклон ове године Лист школама Шиклошкой, и Мединской у Будимской Епархіи. —

Благородни Гд. Др. Данило Медаковић, покланя за ову годину Лист Школски школи Мостарской у Херцеговини. — Г. Г. Никола Николић и Лазар Киселички трговци у Турском Бечею плаћаю сваки по єдан Школски Лист за сиромашне учителѣ. Благодарећи Господи овой на ньиховом доброчинству являмо, да се дар првога шалѣ Господину Игняту Видаковићу учителю Санадском, а дар другога пошилѣ се преко ц. кр. консуларства у Тузли Српско-народной школи Тузланской у Босни. — Врстни єдан родолюб из Угарске, цокланя Лист Школски, школи у Градачцу у Босни, и учителю С. Андрейском Гд. Цв. Милићу. —

ГГ. Светозар и Павао Стефановићи у Іарковцу селу у Банату имали су доброту за тамошнѣг валяног учителя Господина Михаила Атанацковића овогодишню предплату послати. — Гд. Ђорђе Глибоньски учитель и ревностни скупитель предбройника на овай Лист у Ст. Бечею покланя за ову годину Школски Лист школама: Српско-Бечейской и Смудско-Мацутской (у Славоніи). —

Госп. Милош Іоцић адвокат послао е подпуни примерак Школского Листа и Приятеля Српске Младежи за годину 1867. да се по увиђеню уредниковом поклони єдной школи Српской. — Захвалююћи на овом дару являмо, да е тай примерак повѣрен приправнику Іосифу Костићу родом из Приштине у Старой Србіи, с тим да га он на єсен, кад у отачбину свою отиде, преда школи Приштинской. —

ЯВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Преосвештеном Господину Лукияну Николаевићу Епископу Горњо Карловачком.

Мое топло чувство, ние ми иначе могло, него целом српском народу израз мое смерне благодарности према Његовом Преосвештенству овако явно показати. Добра дела, светило су и образац за живот човечански. Преосвештени овай Архипастир Српски благоизволео е мени сиромашном приправнику на издржаванѣ 20 фор. а. вр. милостиво припослати. Нека сам милостиви Бог, кои види добра дела награди ово мени убогом учинѣно доброчинство. А я ћу целог живота свог топлу молитву Всевишнѣм Творцу шиљати, да Добротвора мога здрава и дуговечна на славу нашем честитом народу одржи.

У Сомбору на св. Симеона Мироточиваго 1868. год.

Мойсей Бизумић втор. приправник.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ НА МАЛУ ЂЕОГРАФИЮ у питаньма и одговорима од Кутнера, преведена с немачког на српски едним Србином.

Ова е ђеография од велике користи за српске народне школе, ер покрай описаня свию пет чести суве землѣ, и са особеним обзиром на Аустрию, Србию и Црну гору, имало се на уму и то, да деца радие науче и болѣ схвате саму ствар, а ту е найглавниi посао : „валяно питанѣ“ и „валян одговор.“

Величина нѣна изнеће до 6 печатани табака, осим имена предплатника, што ће се на краю кньиге печатати.

На уму се имало и то, да сваки наш читатель себи, и сваки родитель своiой деци ову кньижицу — без да осети — лако купити може, с тога е цена кньизи само на 40 нов одређена, дакле ефтиние и од Кутнерове немачко-мађарске ђеографие, коя 6 табака стои и брои опет 40 нов.

Позиваю се дакле гг. учитељи, дечiи родитељи и поштовани читатељи и родолюби подпомагатељи наше кньижевности, да похите око скупляня предплатника назначивши име и презиме, сталеж, место, колко комади и последню пошту, да знамо куда ћемо кньиге слати.

ГГ. скупительима дае се за ньиов труд 10-та кньига на дар. Рок трае до 15. Фебруара о. г.

Кньига ће изићи с концем Фебруара 1868. год., и одма ће се о трошку предплатника на назначена места слати.

Доцние ће се кньига за 60 нов. продавати.

Новци за предплату и имена предплатника молимо да се у плаћеном писму пошлю на Herren Förk und Com. in Temesvar, Festung.

Молимо учтиво сва славна уредништва српских листова, а нарочито „Школски Лист,“ да изволе овай позив у своим листовима објавити. —

Обява.

Трошком фонда Школскога Листа а на корист фонда за учительске сироте изишла е ових дана на свѣт кньига под насловом „Чланци о воспитаваню за Родитеље.“ — У

књизи овој прештампани су најважнији чланци из Школских Листова од 1858 — 1864 године. Садржај є књизи овај: 1. О воспитаваню деце по Хомякову; 2. Предмет и задаћа воспитаня; 3. Породица као воспиталиште; 4. Тко воспитава дете? 5. Писмо о воспитаваню деце. 6. Плод доброг воспитаня (у десет писама по Хр. Шмидту); 7. Младеж и цвеће; 8. Награде и казни при васпитаваню; 9. О казни школской и домаћой; 10. Религиозно воспитанѣ; 11. Нега моралног осећаня; 12, Нега осећаня красоте; 13. Домаће и школске свечаности; 14. О дечијем своєвольству; 15. Одраньиванѣ деце да снажни и дуговечни люди буду; 16. Образи домаћег воспитаня или фамилия Лажилов; 17. О дечиой лажльивости; 18. Родитељи треба да помажу учитељима; 19. Огледало за матере; 20. О воспитаню ћери; 21. О воспитаню женскога пола.

Већ по овом богатом садржаю сватко увидити може, да є књига ова сваком Отцу и Матери и свима, кои са одраньиванѣм и воспитаванѣм деце посла имаю врло нуждна. Чланци у ньой израђени су по најбољим стручним ауторима, а особито изврстни чланак Гд. Дра Натошевића: „Одраньиванѣ деце да снажи и дуговечни люди буду“ заслужує да га сви родитељи на памет науче и по нѣму децу свою одранюю. Књига ова износи 246 страница у великой осмини. Добити се може за готове новце код Уредништва Школскога Листа. Цена іой є само 30 новчића а. вр. Тако малена цена ставлѣна є за то, да се књига ова најлакше по свима србским породицама где се чита распростети може. С тога се позиваю сви ГГ. учитељи да на ову књигу што више предплатника скупе. Єданајста књига дає се на дар. Новци се могу и на пошти предати кад се књиге приме (per Nachnahme), али у сваком случаю поштарину имаю примателъи платити и потом се од своих предплатника могу намирити. —

О трошку фонда Школ. Листа штампана є књижица: „Неколико народних песама за наизуст ученѣ.“ Треће изданѣ. — Цена є код Уредништва овог Листа 10 новчића. —

Лист овај излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 4. У Сомбору 29. Февруара 1868. Год. X.

О неговању осећања истине.

Осећанѣ истине ѥст радованѣ о истини, а гнушанѣ и одвраћанѣ од лажи.

У раном детињству појављоѥ се ово осећанѣ као веровање речма старіих и разумнііх људи. Деца радо верую ономе, што старіи и паметніи говоре. Овој дечиіој вери треба да родитељи на сусрет изиђу т. ѥ. да деци само истину говоре а нипошто, па ни у самој шали, да их невараю, ѥр варанѣ проузрокуѥ код деце неповеренѣ према онима, кои их вараю. — Осећанѣ истине вређа се и затуплюѥ, кад родитељи у присутству своѥ деце страног коѥг човека лепо дочекаю, а чим овај отиде измеяваю га и оговараю; кад хотимице уче децу лагати говорећи н. пр. овако: „Кажи учителю да си био болестан, па ниси могао зато у школу доћи;“ и кад пред децом лажу, заповедаюћи на прилику служителю овако: „иди реци ономе човеку, што ме тражи, да нисам код куће.“ — Где се овако у кући ради и говори, ту мораю деца постати притворна и лажљива.

У народној школи треба да учитель истину деци омили и да им у срдце искреност и простосрдачност улиѥ, а то ће учинити:

Кад он сам буде у свему љубитель истине и кад се чувао буде да никаква лаж, превара, притворност, лукавство и улагиванѣ не обузима га.

Кад учитель деци лепе приповедке приповеда, из коих ће се они уверити, да Бог све зна, да су нѣму и саме мисли наше познате, да сви добри људи истинитога и простосрдачнога човека радо имаю, а на лажљивост мрзе.

Ако учитель уме побуђивати у деце радозналост и чезњу за усавршаванѣм умних снага; ако им науку омили, и у

примерима наочигледно покаже, како є наука и просвета млого веће благо од земальског богатства и славе; ако буде сваку лаж деци забраньивао и гадио, од донашаня гласова, оговараня и потвараня децу чувао, особито пак ако лакомислену, разсеяну и од нарави ветреняcту децу чувао буде од лаганя и вараня: то ће се онда дечиє нѣжно срдце на любав к' истини привикнути.

Кад дете што погреши треба га насамо саветовати, пробудити у нѣму савест, и довести га дотле, да се разжали и да припозна свою погрешку. Сваку кривицу пре валя опростити ономе, кои од свег срдца без натериваня припозна, него ономе кои ю упорно таи.

Учитель треба да брижльиво истражує узроке, из коих є дете слагало, да на те узроке мотри и по ньима се управ ія при леченю овога зла. Сасвим є друго, кад дете лаже што жели да други казнѣн буде, а друго є кад лаже да другога од казни избави. У првом случаю има учитель због лажи строго казнити, а у другом любезно посаветовати овако: „Я видим да си ти рад помоћи твоме другу, али ипак то низ лепо од тебе што нећеш истину да кажеш. Говори дакле истину, па ћеш с тим болю услугу учинити своме другу, него кад га у злу делу подпомажеш.“

Нека учитель незабраньує деци истинито говорити о ономе што се у школи догађа, него напротив нека сам он пази, да се ушколи ништа недогоди, чега би се стидити морао, ако други люди за то дознаду. — Притом нека учитель упућує децу, да буду од речи и да задату реч одрже, ал да не обећаваю ништа лакоумно и непоштено.

Док се год неувери учитель да є дете доиста лажльиво, дотле нека му поверенѣ указує и нека свагда простосрдачной и искреной деци указує свою благонаклоност похвалу и одликованѣ. —

Кои учитель на све ово буде строго пазио, и по овоме у даним приликама савестно поступао; тай ће однеговати у деце любав ка истини, а тиме ће ньима найболю попутницу за живот дати. —

Слово, на Светосавској светковини

у школи српској Горњо-Карловачкој 1868 год.

(Говорио учитель Манојло Грбић).

Поштовани Зборе! Славна обћино!

Радо се примам дужности своє да вас овђе у школи нашой из срдца поздравим. Дужност ова моя потѣче из мога учительскога позива. Обичаєм освећена є ова дужност моя, и колико иста мене одликує међу вама, толико служи и вама на сяйну част, да сте увиђели потребу явне бесѣде. — Без сумнѣ ви ће те, славна обћино, радо пристаяти и на сва она права, без коих явна бесѣда а плодна ни помислити се неможе. Ниє ми то главна намѣра да вам овђе разлажем сва она права, коя явна бесѣда за себе неодољиво захтѣва, толико само мимогред даєм: да явна бесѣда мора бити слободна. Слободна бесѣда неиде на то, да она вређа и напада, да заєда и опада. Одрешито речена истина неможе никада разумна човѣка вређати. Говор наш имаде своє законе у светом Еванђелю! На такове говоре неможе се хришћанска скупштина жалити. А кад се то тврђенѣ побити неможе, а оно іош манѣ може говорнику нетко заневетати, да є увреду на некога говорио, на чест нападао, или на смутню нишанио, било у породици, или у обћини.

Молим покорно да ме іош болѣ разумѣте, изволите се само обазрѣти на тужну прошлост српскога народа. Свакояке бѣде и неволѣ, у коє стезаше лукавство и подлост, а за највише мрачняштво наш беззазлени народ; велим те и подобне аветинѣ стераше народ наш са свога попришта и, што є найгоре, ти црни злогуци узлопадише нам народ, те му є невѣра уз колѣно присѣдавала. . . . Послѣдице су тога биле: да є српска црква и школа сасвим занѣмила; а и ако є када коя рѣч прочути се канила; одмах се српски говорник са тугом вайко, те є тако и постала позната пословица: „Реци — па гледай те утеци! — Изпеци па реци!

Оволико у обће мислим, да сам морао рећи на ограду самога себе, кад ми већ дужност надлежи, да пред вама овде явно бесѣдим. Сами пак видите, да уз слободну бесѣду захтѣвам од вас подпуну слободу и за себе. Дакле са пуним увѣренѣм, да є славна обћина моя найпреча заштита, прелазим

на поглавиту задаћу своју, те ћу и ту само кратко рећи о значеню ове светковине по нас.

Далеко би я отишао, да я вас подсећам на жалостно станѣ израилскога народа кроз сав течай нѣговић пророка. Изопачени тай народ држаше найвећу насладу свою у томе: своє родолюбиве пророке опадати, сваку им пакост чинити, и найпосле грозно убияти их. Тако се заврши и повѣст о Месіи. — Уважите само, да є та сва бѣда у томе народу долазила од ньиовић грађана и школаниє люди, ученяка и учителя. Отровна школа жидовска остави нам тужни спомен са своима фарисеима, кньижевницима и назови — архиєреима. Нема сумнѣ, да є сва несрећа жидовскога народа имала своє вѣрне дадилѣ у туђинцима: у Римлянима с' єдне стране, а с' друге у Вавилоняними. — Вѣрниєга примера неможе Србин наћи у повѣстници свѣта од жидовске судбе, па да разясни себи уду судбу свога народа. Тако баш стесняваху и Србе с' єдне стране похлепни Запад, — а с' друге опет горди Цариград. — И доиста оћаше сав славенски живот под таком удруженом страшном силом у Илирику да се угаси: Паде кралѣвина Рва'цка у Приморю, падоше войводине у некдашньой славной држави Самовой по Норику и до Ретиє; и Срби лукавим уплювком туђинским завађени и омражени већ се колебаху у своіой жупанской управи.

У таковом тужном станю затече наш народ и 12. вѣк. Тлачителъи прикупляху нову снагу око себе, само да што пре спреме задньи час Србима. — Дивлѣ орде азиятске бише угодни помоћници и Западу и Цариграду у томе безбожном коварству. Већ се непријателъске чете појављиваху на србской земльи. — Но у Божиєм свѣту ниє смртница подписана била србскоме народу. Промисао Божіи подиже међу Србима свету кућу Неманића, да она избави род свой од вѣчне пропасти. Неманићи разумѣше свою задаћу, и они є уз благослов свемоћнога Бога и рѣшише сретно.

Долазак светога Саве у свой народ донесе Србима нове услове народнога живота, коє видимо послѣ оличене у србскоме кралю Милутину, и найвѣрниє у Цар-Душану Силноме. Србска држава умиваше лице своє на три мора европска, и непријателъи брзо познадоше, да Бог може из праха себи подигнути своє вѣрне слуге, а гордељивце у прах претворити. — Тако є! Обазрите се браћо, само натраг, и узмите црну судбу народа нашега од несрећнога Косова амо, па ћете одмах

разумѣти, да ту мора бити невидљива рука Божија, коя проведе српски народ кроз толике вѣкове а кроз ужасне бѣде и неволѣ, те Србину іош отражника имаде! Држећи то увѣренѣ нећемо криво рећи ако признамо одмах, да є св. Сава баш имао коме доћи, и Бог є имао коме давати свой благослов : єр є српски народ имао од Бога у себи готове све способности, да може примити и обчувати просвѣтне установе, коє му светитель нѣгов донесе и кои се зову : Вѣра православна!

Да є вѣра православна уз врлине српскога народа тако чудотворна, можемо се увѣрити код народа нашег и на манѣм простору. Узмимо само разсуло српскога народа за нѣмачко-турскиє ратова. Срби позвани кренуше у ове стране и станише се коє међу туђе елементе, коє пак међу отуђене. — Народ српски донесао є овамо у крви своіой из свога српскога царства неограничену любав и преданост за свога цара. Ту грађанску доброту свою дѣлио є наш народ свагда са нашом богатославном владуюћом кућом хабсбургском! Дашто, да є народ наш имао се коме замѣрити са том своіом врлином : лутеранима н. пр. замѣрише се Србльи, єр су Србльи лутеране по Штаєрской изтребили. — Калвинима по Угарской замѣри се наш народ свакояко. Рим неблагодарни радо изтребляваше православлѣ. — С єдном рѣчи : Српске насеобине у овим земљама осамише се тако, да нас у найновиє доба називаху „увенулим гранчицама.“

Славни зборе! Неговорим я да вас надмудрим. Ово су све историчке истине, за коє ви знадете. И я сам навео те неке податке о нашем народу зато, само да вам речем, да є просвѣта найбольи наш приятель. Али какова просвѣта ? Заиста никакова са стране, већ она, коя се развия из саме природе нашега народа. Само такова просвѣта може по наш народ пробитачна и спасоносна бити, а сва туђа, и насилна убитачна є по Србство! Слава Богу! наш вѣк опријателльива се са природном просвѣтом разнолики народа, те се и ми можомо надати лепой и човѣчной будућности.

Огрлимо само чистоћу и безазленост душе. Цѣнимо свой народни понос нада сваком временом и таштом користи и суєтом. Подмладимо међу собом братинску любав. Уважаваймо свою српску школу и покланяймо іой оно старанѣ, коє ньой покланяху овђе наши предци. Па тако, и само тако, долазиће

нам св. Сава на радост и народну срећу, те ће Србче из душе пропѣвати одзиваюћи се своме српскоме покровителю:

„Устало є устало велико и мало,
„А нестало и пропало што є Србљ клало!

Божиє Заповѣди.

Неколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе).

(Наставлѣно).

II.

ДРУГА ЗАПОВѢД.

„Не сотвори себѣ кумира ни всякагѡ подобїа, єлика на небеси горѣ и єлика на земли низѹ. и єлика въ водахъ и подъ землею: да непоклонишисѧ имъ, и да не послѹжиши имъ.“ —

„Неправи себи кипа нити икакве слике од онога што є на небу горе, ни од онога што є на земльи доле, ни од онога што є у води и испод землѣ. Немой им се кланяти нити им служити.“

Дѣчице! Ви сте учили у библичној повѣсти, да су пре Христова рођења само Євреи єдног и правог Бога вѣровали, а други народи кланяли су се идолима. — Єдни су се кланяли сунцу мѣсецу или звѣздама; други су цареве и юнаке за богове поштовали; трећи су измишлявали себи лажне богове и давали су свакој снази природној име Бога, те су вѣровали громовника Перуна, Давора Бога рата, Радогоста Бога гостбе и части; Коледу, Додолу, и Виле или друга каква измишлѣна и лажна божества, коима су се кланяли. Многи су правили од сребра и злата или од туча и дрвета кипове, пред њима се кланяли и говорили камену: „Ти си наш бог!“ — Шта мислите, єли то паметно било? — (Ниє). Можели Господу Богу по вольи бити, да се люди кланяю сунцу, или кипу ког сами себи направе? (Не може). Како се поє у псалтиру о идолима? „Идоли ѩзыкѡвъ — сребро и злато дѣла рѹкъ человѣческихъ: оуста имѹтъ и невозглаголютъ, очи имѹтъ и не оузратъ, оуши имѹтъ и не оуслышатъ, ниже бо єсть дѹхъ въ оустѣхъ ихъ, Подобни имъ да бѹдѹтъ творащіи а и вси надѣющіисѧ нань.“ Шта значи то на Српски?

Имаюли право дакле они, кои се кланяю идолима, ил'

сунцу и звѣздама или икоіой другой тварки Божіой? (Немаю). Зашто немаю право? (Зато єр им те ствари помоћи немогу, а сам єдан Бог кадар є свакоме помоћи).

Шта забранює дакле Бог у другой заповѣди? — „У другой заповѣди забранює Бог, да неправимо себи идоле и да се некланямо ни єдной ствари, — била она на небу ил на земльи или у води или под земльом, — ни єдной од тих ствари несмемо се кланяти онако, као што се валя Богу кланяти.“ —

А шта се заповѣда у другой Божиіой заповѣди? „У другой Божиіой заповѣди заповѣда се, да се ми само єдном и истинитом невидимом Богу кланямо, Нѣга єдног прославлямо и Нѣму єдном служимо.“ —

Єли дакле гриота држати и поштовати слике, коє показую свете догађає или света лица? „Ниє гриота држати и поштовати слике, коє представляю свете догађає и света лица.“

Одкуда дознаємо да ниє гриота држати свете слике? „Да ниє гриота држати и поштовати свете слике то дознаємо из самог св. Писма старога завѣта. Сам Господ Бог, кои є забранио кланяти се идолима, заповѣдио є Мойсею да у скинїи над ковчегом завѣта постави слике Херувима (анђела), и народ кланяюћи се Богу управляо є поглед свой баш на ту страну гдѣ су биле ове слике.“ —

Потоме дакле, єли противно другой Божиой заповѣди правилно почитанѣ икона? „Правилно почитанѣ икона ниє противно другой Божиіой заповѣди.“ —

Шта є то икона? „Икона є реч грчка и значи слику, образ или изображеніє. У православной цркви нашой иконом се називаю изображения Бога, како се он у тѣлу явио, пречисте Богородице, и светих Божіих угодника.“

Треба ли дакле да поштуємо икону Іисуса Христа, и светих Божіих угодника?

„Доиста треба и ево зашто: Свако дѣте кад види слике своих родителя, мило му є, и кад родителѣ неможе видити, а оно погледа слику њихову, па се сећа оних, кои му живот дадоше, а достойно уважава и поштує и саму слику њихову, коя га на родителѣ подсећа.“

Чему се из овог примѣра учити можемо?

„Кад дѣте с пуним правом поштує слику отца и майке, и других своих добротвора, то смо и ми Християни дужни по-

штовати слику Господню, Божиѣ Матере, светих Анђела и Божиих Угодника.“

Єли дакле гриота пред иконама Богу се молити, и иконе целивати по уставу св. Цркве наше?

„Пред иконама Богу се молити и цѣливати их по уставу и пропису св. Цркве наше ниѣ гриота, ѣр ми се не молимо иконни, нити се од вѣ помоћи каквой надамо; него се молимо Богу ил' призивамо Свете, коих слике на иконй гледамо.“

Зарад чега се у нас употреблюю иконе? „Иконе се употреблюю зарад побожнога сећаня на дѣла Божия и на дѣла Нѣгових светаца, што су на иконама изображени.“

Нашто су дакле палик иконе? „Иконе су налик на књиге. Разлика ѣ само у томе, што су књиге написане писменима, а на иконама видимо исписана и нацртана лица и ствари. Књигу може читати само онай кои познаѣ писмено, а слику може читати и разабрати што ѣ на њой свако и найпростїи као и найпросвѣштевїи.“ —

Имали и данас люди кои се кланяю идолима? Има доиста и данас іош много люди кои правога Бога непознаю, него се идолима кланяю, и држе, да ѣ сунце и месец, или коя велика и страшна животиня Бог. Такови се люди називаю идолопоклонници, и грѣше против друге Божиѣ заповѣди. — Кои люди греше противу II. Божиѣ Заповѣди? —

Хвала Богу међу нама нема такових идолопоклоника, али на жалост има ипак много люди међу нама кои грѣше против друге Божиѣ заповѣди. Како се зову они люди, кои се лакоме на новац, па вараю и отимаю само да што више блага накупе? (Сребролюбци). — Тїи лакоми сребролюбци пре би се са животом растали него с новцем, они већма милую дукате и сермию него самога Господа Бога. С' тога се могу и лакоми сребролюбци називати идолопоклоницима.

Против коѣ Божиѣ заповѣди грѣше дакле лакоми сребролюбци? (Лакоми сребролюбци грѣше против друге Божиѣ заповѣди). — Шта би валяло, да чине они коима ѣ Бог земальских блага изобила дао? Валяло би да дѣле милостиню кластима слѣпима и убогима, да подпомажу цркве школе, болнице и друга богоугодна и општекористна заведения. —

Дѣчице! Има опет люди, кои се само стараю, како ће се добро наѣсти и напити, и како ће себи угађати, а на Бога и на душу свою и непомишляю. Шта вам се чини да л' и ови грѣше противу друге заповѣди? (Грѣше доиста). — Ко ѣ њихов

идол (трбух). А како се назива грѣх, ког чине оваки људи? (Неситост у єлу и пићу). Кад друга заповѣд Божия забранює неситост у єлу и пићу; то чему нас она тим самим упућує? (Друга заповѣд упућує нас умѣрености, уздржљивости и постеню ради спасения своє душе).

Іош има люди, кои се холе са своіом науком, своим здравлѣм ил своим богатством и званиєм, па се Бога не сећаю, а друге люде држе ниподашто. И тіи грѣше против друге Божиє заповѣди. Шта є ньихов идол? (Ньихов идол є охолост с науком, или са здравлѣм или са богатством и званиєм. — Сећате л' се из библичне повѣсти єдног охолога цара, кои є заповѣдио да се сви люди нѣговой златной слици кланяю? (То є био цар Навуходоносор).

На последку, дѣчице, има люди кои се крсте, кланяю, Богу моле и посте, ал зато опет неваляла дѣла чине и нестараю се да се поправе, то су притворници и лицемѣри, и тіи грѣше против друге Божиє заповѣди.

Кад нам друга Божия заповѣд забранює охолост и притворност, то шта нам она заповѣда?

„Друга заповѣд заповѣда нам да будемо смѣрни, понизни, и да чинимо добра дѣла а да се тиме нехвалимо.“ —

Ода шта нам се дакле валя све чувати, ако хоћемо да несгрѣшимо против друге Божиє заповѣди?

„Ако хоћемо да несгрѣшимо против друге Божиє заповѣди, то нам се валя чувати: Лакомства на богатство, неситости у єлу и пићу, охолости и притворностм.“

Коє нам се врлине препоручую у другой Божиой заповѣди?

У другой Божиой заповѣди препоручує нам се: 1). Подашльивост у деленю милостинѣ и граћеню обштекористних и богоугодних задужбина. 2). Умѣреност, у єлу и пићу, уздржљивост и пост зарад спасения душе. 3). Смѣрност или понизност и право угађанѣ и служенѣ Богу добрим дѣлима без сваког хвалисаня.“

Основне школе у Француској.

Чувени Іулиє Симон вели у свом извештаю о рђавом станю основних школа у Француској ово: У нас има іош 10119 обштина без основне школе; 1895 других, што свою децу у

суседна села шалю у школу; има 19312 општина, што немаю девоячке школе. Учительске плате многе су іош тако слабе, да их има преко 6200 правих и 2100 помоћних учителя, коих плата не прелази 600 франака (фр. шайна). Са учительским пензияма стоимо тако слабо, да онима, кои 30 година ове мучне службе претуре, па неможемо више од 60 фр. помоћи да дамо. Од 5,000000 деце за школу има више од по милиона, што се и не прияве у школу, а од оно 4 и по милиона што се токорс упише половина є, што само обзиму коєкако у школу долази, а чим сине пролеће нестане их, да опет под єсен дођу, те тако никад ништа не науче. Али и она друга пола, што токорс уредниє долази, научи нешто злеудо читати, али му оно неиде од срдца, нити се оном радує, єр учитељи не умею да одаберу материял, те онако изишавши из школе никада књиге у шаку неузму, него за 2 и 3 год. дана забораве читати. На сваких 100 брачних парова има 36 % што не уме свог имена записати. Од војска има их у неким краєвима по 25, у неким 50 до 68 % што незна ни читати ни писати. Са тога є министарство просвете увело сад, да свако дете под моранћ у школу иде, єр є, како министарство вели, знанћ и наука општа и явна дужност, и као што мора сваки бити војник, тако мора и сваки да научи и да зна читати и писати.

Исторички преглед црквених књига.

(Продужено).

6. ПСАЛТИР СЛЂДОВАНИ (или велики).

Књига ова єст скоро то исто, што псалтир с великим часословом заєдно, т. є. таква књига, у коіой є изпрва напечатан псалтир а затим вел. часослов. У осталом књига ова разликує се од псалтира и часослова понаособ узетог у томе што су из нћ изостављене песме св. писма и часови о навечерию Божића, Богоявленя и вел. Петка, а додато є слђдуюће:

1.) Умилителни канон Ис. Христу, сачинћн Теоктистом, монахом Студиским.

2.) Два умилителна канона Богородици, од коих є єдан

сачинѣн Теостериктом, монахом из 9 в. а други Теодором Дуком Ласкарем, царем грчким из 13 в.

3.) Умилителни канон свим светим и анђелима сачинѣн Іосифом пѣснописцем у 9 в.

4.) Акатист Богородици, сачинѣн патриархом цариградским Сергиєм у 9 в. и Исусу Христу написан Іоаном митрополитом Евхаитским.

5.) Молитве пре и после причешћа.

6.) Слово Кирила Александриског о излазку душе и другом долазку Христовом.

7.) Службе на све дане седмичне из различних гласова Октоиха избране.

8.) Правило за оне коє се приправляю за службу, и

9.) Указ о тропарима и кондацима преко седмице.

Будући да се књига ова неналази у грчкой цркви, то се одтуда заключити може, да є она свой постанак добила изван Грчке, и по свой вероятности сачинѣна є св. Методиєм и Кирилом ради нових славенских цркви; єр у састав нѣн долазе обште службе на све недельне дане и друго найнуждниє из различних књига скуплѣно, коє показує, да є она састављена сбог недостатка ових књига, но Грци су их дотле већ имали; у осталом и ова књига при Методию ниє могла бити тако обширна, єр се данас у њой налазе н. пр. канони и акатисти, кои су после времена Методиєвог сачинѣни.

7. ОКТОИХ.

Октоих є књига одређена за певницу, и садржи у себи то, што се у богослужению периодично меня, т. є. духовне песме, коє изражаваю различне гласове каюће се душе. Он є првобитно одређен само за поянѣ, и дели се на 8 гласова, по чему се и зове октоих или осмогласник. Сваки глас трає кроз свих 7 дана, а сваки седмични дан има своє особито значенѣ. Тако у дане воскресне или недельне слави се воскресениє и страданѣ Христово, показує се каюћой се души основ надежде и моли се заступанѣ Божиє матере. Понедельником и вторником оплакує се бедно станѣ грешне душе и призиваю се за заступнике прво анђели а затим предтеча. Средом и Петком улива се каюћим се надежда описаниєм страданя Христових и покровительством Божиє матере. Четвртком се моле за заступнике св. Апостоли и светитель

Николай; Суботом славе се сви свети и шилю се молйтве за мртве.

Октоих се уобште држи за производ св. Іоана Дамаскина; но он є сачинио само правила воскресна или недельна и то не цела, єр вторе стихире воскресне на „Господи воззвахъ“ и на „Хвалитехъ“ написао є Анатолиє патриарх цариградски, треће стихире Богородичне Павле Аморейски; Ексапостиларе цар Константин Порфирогенйт, а стихире еванђелске цар Лав премудри. Правила осталих дана (изузимаюћи каноне Богородичне, за ков се држи да их є Дамаскин сачинио) єсу производи Јосифа и Теофана митрополита Никейског (писателя 9 в.) што се видити може и из надписа канона, кои скоро сви носе имена њиова; а песме премда нису надписане, ал у њима є исти дух и скоро исти изрази. Св. Јосиф написао є свию гласова каноне св. Предтечи, крсту, св. Николаю и свим светима; а св. Теофан Анђелима, Апостолима и за мртве. Ово су чинили с том намером, да протегну Октоих и преко осталих дана седмичних и то на сви 8 гласова.

Октоих будући одређен за поянѣ, на грчком єзику написан є слогом везаним, т. є. у стихови, но у нашем славенском октоиху ово се не може видити, єр при преводу на славенски єзик пазило се само на верност, *) у ком случаю везани слог морао се променити у одрешен; но при свем том и у нашем октоиху врло є приметна поезия.

Октоих є разположен, као што є речено на 8 гласова. Тако є првобитно разположио своя сачинения св. Дамаскин, коме су и остали писатељи духовних песама подражавали. Вредно би било знати, зашто є Дамаскин изабрао ни више ни манѣ од 8 гласова? На ово питанѣ одговараю различно; єдни мисле да є сотим изразити хтео 6 дана створеня света, седми дан покоя и осми вечитог празнованя; други говоре да є за основ 8 гласова узео 8 коренитих звукова, из коих є сложена цела вештина музике, и коих у улазной линіи има 7, а осми є после њих повратни на свой почетак, само са удвоєном мером; трећи на последку држе, да є 8 гласова зато

*) Верност ова наблюдавана є често без обзира на синтактична правила, као што се н. пр. из слѣдуюћег антифона видити може: „Пѫстинникъ непрестанное божественное желанїе кыватъ, мїра сѫщымъ сѫтнагѡ кромѣ.“

узето, што су они нађени за довольне, да могу изражавати различни садржай свештених песама и пробуђивати у християнима различна чувства побожности. — Последня два мнѣния већом су страном примљена.

(Продужиће се).

Допис.

У Ябуки, код Вршца 4. Фебр. Не можемо пропусти да милом Србству не явимо, како є светковина св. Саве код нас обдржавана. Ми Срби овде смо помешани са Романима и има нас єдна трећина Србаля а две трећине Романа. До сада смо имали єдно мешовито училиште и вавек є бивао учитель Роман, али обштина српска увиди, да нѣна дѣчица ни најманѣ у науки ненапредую, но шта више да се и од своє народности одвраћаю, и зато своє Српско училиште прошле године подиже, а ове год. прослави први пут достойно св. Саву као заштитника просвете наше. — Тог дана у цркви службу служио є Г. Іесей Панић свештеник. Народа у цркви било є доста, а то понайвише за то да чую како ће ученици песму св. Саве појати; и по свршетку службе сав народ са литиом ишао є у училиште. — Ту се водица осветила, а ученици су појали тропар и песму св. Саве врло умилято, и на радост обштине, коя досада таково што ниє имала прилику слушати. —

Полгодишньи испит у нашем училишту држан є 3 Фебр. Деца су у свима наукама лепо одговарала, а особито у рачуну на памет, тако да є цела обштина задовольна, за коє учителю нашем г. Ђорђу Крагуєвићу явно захвалуємо. При истои испиту присутсвовали су и неки Романи, кои су са намргођеним лицем гледали како учителя тако и милу Србчад, коя є пре забаталѣна била а сад на ново оживила, па се учи и васпитава у духу своє народности. И у цркви больи ред заведосмо, єр єдна є неделя српска и пое се све српски, а друга є романска. Дѣчица српска сво пѣниє знаю и у цркви пою тако, да се сваки Србин наслађує, и мило му є кад чує, а пређе све натрашке беше, єр су школска деца појала час српски час романски, а то є било сметено и ружно слушати.

Іован Стаић трговац и обштинар. — Никола Станишић благайник и обштине члан. — Іова Николић обштинар. —

Школске вести.

НАРЕДБА В. КР. НАМЕСТНИЧКОГ ВЕЋА ХРВ. СЛАВ. ДАЛМАТИНСКОГ. Кр. Намѣстничко Веће ово издало є свим жупанияма у троєдной кралѣвини под 9. Веляче 1866. Бр. 2067 (278) врло важну єдну наредбу клонећу се на благо школа и учителя, кою смо сад тек у

стаиу читаоцима нашим саобштити. Она у изводу гласи овако : „Непрестано долазе тужбе од сеоских учителя, да по више месеци недобияю плаће, а догодио се такође случай, да є єдан учитель по наредби општ. бележника морао главом од куће до куће плату свою ексекутивно утеривати. Да се тим на срамоту просвѣте овог столећа служећим погрдама єдаред край учини, одређує се, што слѣди :

1. Намет за покриће школских трошкова има се заєднички и у єдно доба утеривати с наметом потребним за покриће осталих општинских трошкова. —

2. Општина обвезана є пре свега дотичним учитељима исплатити плату из општинске благайне сваког мѣсеца унапред. Док се учителю плата неизплати, дотле се несме плата ни судцу, ни кнезу или како се зове дотични поглавар општински, нити бележнику, нити єдном општинском чиновнику или службенику издати.

Над извршиванѣм тих установа има се особито бдити, и против дотичних нехайника има се найстрожиє поступати.“

ОСНИВАЙМО ЧИТАОНИЦЕ ! Под овим насловом налазимо важан чланак єдног учителя у Листу за Народне Учителѣ, из коєга читателѣима нашим као найглавниє у изводу саобштавамо ово : „Васпитанѣ є онай богати извор из кога благостанѣ, величина и снага народа извире. — Лоше материялно станѣ нама учитељима недопушта, да си набавимо сву духовну рану и да ю уживамо. — Овой необходной и живой потреби само се тим доскочити може, ако сваки учитель у своме кругу оснує читаоницу, нека би иста іош тако малена била. Тиме ћемо унапредити образованост и свою и народа свога, и подпомоћи књижевност, — найячи стуб народности наше. Нема те општине, где се неби нашло три до четир любителя читаня, кои би по свой прилици готови били драговољно приступити таковом подузећу. А три до четир члана било би довољно, да се временом знаменито друштво из тога развиє. Ми нисмо само учитељи деце, него и учитељи читавог народа свога, и по томе наше делованѣ валя да се разпростире и ван школских зидова, међу народ, те ту да служимо обавештаванѣм и саветима своима, као што то пол, старост и друге околности собом доносе. По други пут молим и позивам браћу саучителѣ, да подижу читаонице, — у интересу своме и народа нашега. Употребимо сваки пут, сваки начин и прилику, коя се подала буде да то остваримо. Нарочито у учитељским конференцияма нека се поводи реч о томе. Радимо око тога, да не буде ни єдне општине, коя неби имала своє читаонице! Ово є први услов за народно васпитанѣ и небройне су оне користи, што ће одтуда по домовину потећи. Само ћемо тиме постићи и то, да ће нам се народ при упражняваню найсветіих грађанских права своим собственим уверенѣм руководити, а не бокалима с вином. На ноге браћо учитељи! покажимо знака живота од себе! Време юрве напредує, и ко с њиме неиде єдним кораком, тога ће да оборе вали напредка и да га саране!“ —

Ове срдачне речи препоручуємо уваженю наших народних учи-

теля, и надамо се да ће се они свойски постарати, да се по селима нашим Читаонице заведу. Нека нам за пример у томе служе обштине: Петрово Село у Бачкой и Бан у Бараньи, где се ово дело у име Божие већ започело!

ЖЕЛЂ СЛОВАКА. Двадесет и една словачка обштина жупание Спишке (Сепешке) преко врстног родолюба А. Добрянског послале су молбу земальском сабору угарском ради равноправности словачке народности с мађарском. Молба ова састои се из четири одделеня. Треће одделенѣ гласи о школама и о просветним заводима. У нѣму браћа наша Словаци од земальског сабора ишту:

1. Да у свима народним и главним школама словачким учевни єзик буде само словачки; єр младе године и нѣжни узраст дечіи недопушта без природне казни киненѣ дечице са неразумльивим ученѣм на више єзика. —

2. У свима гимназияма, што су међу словацима да се науке предаю на словачком єзику, но и мађарски єзик нека є обвезни предмет ученя у свима разредима почевши од првога. Други єзици нека се као ванредни сматраю.

3. За словачки народ нуждно є найманѣ шест гимназия, две више и шест низших реалки, и два словачка учителъишта. Сви ови заводи имаю се о државном трошку издржавати.

4. За словачки народ нека се подигну две велике економске школе, и у свакой жупанiи по єдна мала економско-шумарска и обртничка школа.

5. Почем народ од три милиона душа потребує званичника, ответника и судия, нуждно є да се заведу две државне правне академие са словачким єзиком предаваня. Осим тога треба да се на кр. свеучилишту пештанском заведе катедра словачкога єзика, и да се наместе доценти, кои ће науке словачки предавати.

6. Сваке врсте явне учителѣ да државна благайница плаћа, а надзор над школама да води не само држава, него и народ, кои тога ради у своим народним скупштинама потребни одбор бира.

7. Ако се ученим академияма и друштвима из обште земальске благайнице подпора давала буде, то нека се такова свим народима у Угарской без разлике и по суразмерности броя душа дае. —

ЗАПАДНИ СЛАВЕНИ И КИРИЛИЦА. Учени Чех Др. Ф. Кирил Кампелик, у своим писмима, кое нам Славянская Заря доноси, Югозападне Славене Чехе, Словенце и Хрвате, позива да приме Кирилска писмена, наводећи међу осталим и ово: „Сви најсмисленiи међу Славянима увѣрени су, да нам се валя духовно и национално саединити под заставом славянских апостола Кирила и Методия. Ако дакле ви югозападна браћо желите себи добра и напредка, ако желите свою будућност обезбѣдити и сяйном учинити; то свима силама уводите код вас свештена кириловска писмена. Ако желите єдан другог разумети, разумевати се са свима Славянима и поставити тврди и постояни залог узаймности славянске; то без оклеваня примайте азбуку, коя є света свеза обћенитости међу Славянима. Желите ли водити напредну трговину с браћом Русима, Србима и Бугарима, и тим богатити се; то пишите кирилицом и учите Славянски. Желите ли да младеж ваш у

промишлѣности, у обртности и занатима напредује, те да за свое занате наће златно земльиште у источной половини Европе и у трећини Азие; то учите децу у школама азбуци кирилской и езику славянском и т. д.“ Тако се одзива учени Чех о писменима, коя ми за толико несрећних вѣкова сачувасмо, и коя нашу свештену драгоцѣност сачињаваю, кою нам с пиететом чувати и кое нам се тврдо придржавати валя! —

ЗАВЕШТАНЯ. Іосиф Мунтил грађанин Сегедински, кои се у Сегедину 8 Октобра прошле године упокоио, оставио е на фонд србског Учительскоприправничког Заведения у Сомбору 200 фр. а. вр. Исти завештатель од иманя свога оставио е такође лепу суму Сегединской св. Николаевской Цркви, заклади за сиромахе при истой цркви, и варошкой болници у Сегедину. — Бог да му душу прости!

ПРИЛОГ НА ПЕНЗИОНИ ФОНД РИМСКИХ УЧИТЕЉА. Прославлѣни маћарски меценат Арихепископ Калочки Хајналд, поклонио е недавно 5000 фр. а. вр. на закладу за пензию римокатоличких народних учителя у епархіи Калочкой и Бачкой.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Г. Божидар Вуић кр. поштар у Суботици и Гђа Емилия Мучалова у Мартоношу, послаше преко Г. Гойковића учителя Суботичког предплату на два примерка Школского Листа за целу 1868 год. с изявом, да се дар њиов сиромашним школама у Бараньи шалѣ. Благодарећи на овим племенитим даровима являмо, да се они шалю србским школама у Майши и у Шумберку.

Г. Любомир Момировић трговац у Шиду предплатио е на Школски Лист за едног сиромашног а доброг учителя и дар се нѣгов шалѣ Гд. Дамяну Поповом учителю Бродском.

Преч. Г. А. Борђошки парох Силбашки, наместник и члан консисторие покланя Школски Лист за ову годину срб. школи у мѣсту роћеня свог Станишићу; учителю Байском г. Симеону Станковићу, и пароху Єгарском г. Милошу Іанковићу.

ЯВНИ ОДГОВОРИ.

Преч. Г. Д. Пе . . . ћу пароху у Обр. Предплата за ланьску целу годину, као и за прво полгодие ове године исправно е примљена, али по гласу записника имамо од вас іош примити четири Форинга за годину 1866. кое сте године такође Школски Лист с Пријателѣм Младежи добияли.

Пр. Госп. П. Предићу пароху у Орловату. — Ваша компаниска власт послала е у почетку прошле године 2 фр. и тим е исплаћен Лист Школски за обштину вашу до конца Іуния. Остае дакле дуга за друго полгодие 1867. іош 2 фр. а. вр. — Предплату на целу ову годину за Срб. Школу од вас исправно сам примио. —

☞ У Србіи прима предплату за Шк. Лист г. Прока Теодоровић.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 5. У Сомбору 15. Марта 1868. Год. X.

Вечернѣ школе.

Нема сумнѣ о том, да є добро уређена Народна Школа по васпитаванѣ и изображаванѣ сваког, па и нашег Србског народа од найвеће важности. То би данашньим даном порицати могао, само онай човѣк, кои є умом помео. Али и то є обште припознато, да є обична основна школа, у кою деца од 6. до 12. године иду, неподпуна и недостаточна, по томе што су ученици нѣни іошт веома мали и за схваћанѣ наука неяки и недозрели, и по томе, што се у доцниєм добу покрай различитих тешких послова много позаборавля од онога, што се у детиньству у основной школи учило и знало.

С' тога є у многим напредним земляма течай основних наука распространѣн и младеж є обвезана до 14. године у свакидашню, а потом до 18. године у недельну школу ићи. С' тога є и код нас, баш пре него што ће се некдашнѣ Војводство Србско с Угарском споити, правителствена наредба изишла, да се свуда недельне школе за одраслию младеж држати имаю, у коима би свештеник веронаук и црквено поянѣ, а учитель читанѣ и писанѣ, рачун и обшта знаня предавао. Ова правителствена наредба редко є где у живот ступила, и свуда є већ отдавна заборавности предана. Па премда знамо, да є томе главни узрок била нехатост оних, коима є рукованѣ недельних школа поверено било, ипак и то є истина, да недельне школе, све да су у живот ступиле, и да до данас постоє, ипак неби пожелѣна плода принеле, нити би оправдале оно велико очекиванѣ, коє се на ньи полагало; єр, у години има само педесет недельних дана, а међу неделяма є шест тежатних дана, па се за тих шест дана лако заборавити може што се у неделю научи. — Притом неделя є дан одмора, она є поглавито на богомолю и на духовно сази-

даванѣ одређена, а у повторной школи нуждно є озбилно ученѣ, дакле напрезаюћи рад и посао, како од стране учителя, тако и од стране ученика. — Све ово чини, да недельна школа слабо успеха, и мало користи принети може.

Єсенас свештенички зборови у Бачкой покренуше мисао о подизаню вечернѣ школе за одраслию младеж, и та племенита мисао починѣ се, Богу хвала, остваривати тим, што се о Ваведению прошле године заведе прва такова србска школа у Туріи; о Богоявленю ове године друга у Староме Керу, а на беле покладе трећа у Врбасу. (Види школ. вести).

Желећи да нам се ове прве наше Вечернѣ Школе одрже и процветаю, и да се на поменуте три честите обштине све друге наше обштине угледаю, те да свака у своіой средини што скоріє оснує такву велекористну школу, науман сам у овом чланку о повторним вечерньим школама за младеж обоєга пола, кою реч рећи.

Народна школа неби требало да є само основна или почетна школа за малу децу. Она треба да постане школом и за одраслию младеж; она треба да буде школа за сав прост народ. Кад тако буде, само ће се онда она у правом смислу Народном Школом назвати моћи.

Ніє могуће захтевати, да селячка, занатлиска и трговачка деца у одрасліим годинама свакидашню школу полазе; єр треба се у то време раду и послу привикавати, од кога се има живити; треба за плугом ићи, ил' занат и трговину учити. Али идући за плугом, и занат учећи много се поборави од онога, што се у основной школи у детиньству учило. Нуждно є дакле основна знања и вештине од заборавности чувати, а при том их утврдити, распространити, разбистрити, и к потребама живота прилагодити, а то се само у повторной школи урадити може, и то у таквой школи у кою младеж не само недельом, него и у тежатне дане, кадгод послови допуштаю, долазити, и у ньой се учити и усавршавати може.

Битће томе већ више од четрдесет година, како су у Бирмигхаму, Манцестру, Ливерпоолу и у другим обртничким градовима у Енглеской заведене Вечернѣ свакидашнѣ Школе, у коима се младеж раденичка свако вече по єдан или по више часова у читаню писаню, рачуну вештба, и наукама коє у стручну радню ньихову спадаю, као Геометріи, Хеміи, Технички и т. д. учи. Овакове школе єсу вечернѣ повторне школе за занатліе и за радине по фабрикама, и у горньим местима

єсу од превелике користи; с тога су наскоро и у Немачкой па и у Чешкой на више места подобне вечернѣ школе установлѣне, коє сад већ красно напредују.

Осим оваких раденичких школа, има у Француској и у Немачкой вечерньих школа за женскинѣ, а у Виртембергу од године 1858. постоє скоро у сваком селу повторне вечернѣ школе за селяке.

Узимаюћи у обзир наше околности, држим, да су код нас за сада найнуждниє вечернѣ школе за младеж селячку, и ове би се скоро без сваког трошка свуда одма завести могле.

Наше є време, време од напредка. Све што є гньило на телу народном има се брижльиво сасећи и сажећи. — Добри обичаи, вера и благонравност, честитост и валяност, радиност, штедльивост, трезвеност, питоміи начин живота, — єдном речию човечност и образованост треба да проникне кроз све слоєве народа нашег, те тако да подигне, ускрсне и оснажи мукотрпно и многострадално Србство, коє са злотвора и са глупости чами у назадку пет пуних векова.

Дивни проналазци нашега века треба да постану своином целога човечаства, — па и нашега народа. Србски селяк и тежак нетреба да изостає иза осталих сталежа у обштой просвети и у разумной радньи. Прост народ наш валя изобразити, валя му разум просветлити, срдце припитомити, волю на добро управити. У одправляню своих послова, у вођеню газдинства, у домаћем и явном животу своме треба сви Србльи и све Србкинѣ разумно и наметно да поступаю. Християнска просвета треба да постане обште добро свию србских селяка и селякиня; с ньоме ће се тек и права срећа и прави напредак у сваком добру и код нас Србаля одомаћйти.

Данас кад ум и вештина човечия до тога дођоше да светлошћу сунчаном сликамо, да муньом пишемо и да се на крилима хитре паре возимо, — данас велим у другой половини деветнайстога века, ора є већ да се прости Србин и проста Србкиня од чаме и дремежа ослободе, да ступаю у напред у благонравности, у просвети и у познаваню обштекористних вештина. Само време ово тера нас силним своим стремом, унапред, и ко с ньиме унапред неће да корача тай сам себе у понор пропасти баца.

„Ноүь оубѡ прейде, а день приближиса: ѡложимъ оубѡ дѣла темнаа и ѡблецемса въ орѫжїе свѣта.“

Нека дакле дуги зимњи вечери, — кои се код нас у безпослици и леньости, а што є іош горе, на многи мести и у невалялству проводе, — послуже одсада младежи нашой, па и самим родительима ньиховим на упознаванѣ са користним наукама и вештинама и на усавршаванѣ у закону Божиєм и у свима врлинама. Нека се дуге вечери од Дмитрова до Ђурђева дана посвете повторном обучаваню младежи у школи, ком обучаваню и старіи могу присутствовати, у колико то простор места дозволява.

Само тако постаће нам народна школа подпуна, и само тим начином моћи ће она сасвим благотворно поражавати на материяляни и морални напредак Србскога народа.

(Наставиће се.)

Ученѣ писаня и читаня

по начину што се у Швайцарским школама употреблює.

Читанѣ и писанѣ подпомажу дух наш и говор само онда, кад се ньихова механична страна найпре подпуно савлада. Ми правимо и познаємо писмене знакове, кад зато имамо извештену руку и вид, а преводимо их у говор, кад имамо за то извештен слух и говорна оруђа. Вештбанѣ дакле има бити двояко:

Вештбанѣ слуха и говорних оруђа. Ова су вештбаня на то, да дете добиє способност за правилно схваћанѣ и изговаранѣ како гласова посебце, тако и у речма и реченицама скуплѣних. До ове способности долази ученик кидаюћи, ил' ствараюћи свезе гласова. Први начин, коим се иде од целине к деловима зове се аналитичан, а други коим се иде од делова к целини назива се синтетичан. При гласаню оба ова начина успоред се употреблюю, и то зато, што аналитичан начин приправля за писанѣ, єр се речи пишу написиванѣм ньихових гласова, а гласови се могу сазнати само растваранѣм речи и слогова. Исто тако синтетични начин приправля за читанѣ: будући су само знаци гласова написани пак се мораю гласови ти споити, да се од ньих речи добию. Из овога є лако поняти узрок тешком читаню код оне деце, коя су гласанѣ само аналитичним начином т. є. разтваранѣм, или разчланьиванѣм речи и слогова на поєдине гласове учила. Така деца мораю найпре гласно читати понаобашка гласове,

налик као при срицаню, па их и поред тога рђаво спаяю, — и врло их є тешко доцније на течно читанѣ научити. —

Материял за гласанѣ чине оне речи и реченице, коє су добили ученици из предидуће науке гледаня и то зато, єр за те речи знамо да су деци познате. С децом само познате речи, т. є. коих смисао знаю, валя употреблявати, да се ненавикну другчије изговарати речи без мишленя. Ове се основе и код писаня сетити валя, — гласанѣ се починѣ са оним из овога материяла што є найлакше, а то су самогласи, коима и мала деца починю говорити. Ред овакав: „и, е, а, о, у,“ зависи од положая наших уста, али при раду може се положай самогласа преиначити. Главни є посао да се самогласи добро утубе и чисто изговараю. По свршетку овога прелази се на с у г л а с е, кои будући у говору да нигда посебице но само свезани са самогласима долазе, то се мораю у таким свезама ил слоговима, и то наравно найпре у найлакшима износити. Такове су свезе у коима є єдан самоглас са сугласом; и будући є самоглас већ познат, то до познаваня сугласа іошт стои, да се овай од самогласа на найлакши начин одели, коє се може учинити кад суглас стои после самогласа. Тада се сва вештина у том састои, да се дотични слог говором отегне. У погледу питаня, кад ће се да учи кои од сугласа? одговарамо да у почетку долазе найлакши у изговору, а то су уснени гласови, па после тежи и найтежи. Уснена писмена найлакша су и найближа самогласима, што имаю мало свога звука као: „м, п, б, ф, в. За овима долазе єзична: с, ш, з, ц, ж, т, ћ, д, ђ, н, нь, л, ль; и найпосле грлска: г, к, р, х. —

Разговор при радньи овой води се од прилике овако: Учитель изговори слог н. п. иф отежући край нѣгов, за тим испитує час єдног час све ученике слично овой неколицини примера: „Шта сам изговорио? — Кажи и ти тако исто! — Овде има нешто што ви већ знате, како се зове то? — (и). — А како сам изговорио оно друго што є после гласа „и“? (ф') — То ниє добро, покажи му Милане како валя да изговори. — Тай се глас немора отезати, него се може и овако изговарати (покаже). Како се изговара тай глас? — (ф') — Затим се настои да деца глас „ф'“ у свези са осталим самогласима, као: аф, еф, уф, оф, сама разпознаю и без показиваня учителѣва оделюю, и спаяю.

После тога учитель лагано изговара самоглас, па за тим

мало час пре упознати суглас ф' и пита : кои сам глас најпре казао, кои сам после ? Изговори их и ти али брзо! још брже! Овако (покаже споѣнѣ). Кажите тако сви! Кажи иф лагано сваки глас за се! Кажи и' и ф' брзо! Овако се ради са сви слогови од ѣдног самогласа и сугласа, кога смо сваког ред напред означили. Дакле ће бити иф, еф, аф, оф, уф; иб, еб, аб, об, уб; ип, еп, ап и т. д.; им, ем и т. д.; ив, ев и т. д; и т. д. —

Кад су се са свима сугласима тако упознали, ваља сад да их познаду и пред самогласима. Ред слогова за тай посао може бити исти кад се само метне суглас пред самогласом (н. пр. фи, фе, фа, фо, фу; би, бе, ба, и т. д.) или се може по вољи какав начинити, а израђиванѣ слогова иде као и пре синтетичним и аналитичним начином. Кад се пређу двогласни слогови прелази се с ѣднаком радньом на трогласне, код коих ваља гледати ако ѣ могуће да се изберу са смислом. Ова три гласа тако се намештаю да самоглас дође најпре међу два сугласа, као : зуб, нос, пас, бос, и т. д.

Затим пред и после два сугласа, као : пра, сна све, пре, и т. д. Са четворогласним слоговима гласанѣ се завршуѣ и прелази се на слаганѣ и разлаганѣ слогова. Учитель желећи дати деци поям о слогу, изговара реч од два слога застаюћи гласом код сваког слога и удараюћи руком о руку или правачником о сто, као видимим знаком, пита : шта сам у први мах казао ? шта сам други ? кажите и ви тако и ударајте руком, кажите то уѣдно! Растваранѣ и саставлянѣ слогова иде дотле, док деца не буду у стању то исто чинити са двоѣсложним и троѣсложним речма. При овом послу не употребљуѣ се никакав знак нити кньига.

Паралелно са гласанѣм иде писанѣ. Држанѣ тела и пера прво ѣ што се при писаню има учити. Болѣ ѣ примати с почетка и рђав писмен рад, него рђаво држанѣ при писаню. Починѣ се са точкама, коѣ долазе овим редом: најпре ѣдна, за тим две па три у положеном, исправљѣном и косом положаю, да буде кадро дете разликовати шта ѣ десно, лево, горе, доле, среда. Наместо точака узму се после праве линиѣ или потезови, при коима се писанѣ по такту починѣ. Особита се пажня има обратити на онай сложени потез, што га ми зовемо : „танки дебели савиѣн;“ ѣр тай највище пута у писменима долази. Ред сложених савиѣних потезова за србско писанѣ могао би се узети по „кратком упутству“ само по ов-

дашњем начину, неби се имали сви потезови најпре прећи, па онда тек да се почну писмена, него како се науче потези коіима се најпростије писме пише, валя да их одма употреблюю за писанѣ тога писмена. Тако после првог савиєног потеза ∪ валя да се пишу и, п, т, пре нег што се пређе на други облик савиєних потезова. Писмена се непишу свако за се него се одма друго писме веже за прво. —

Вештбанѣ у читаню починѣ при првом писмену. Свако ново писме пише се више пута и саставля се са већ познатима у слогове и речи. Колико є више могуће валя пазити, да ови слогови имаю смисла. При писаню слогова „на, са, та,“ валя ученике опоменити да се то налази у познатим реченицама на пр: „кньига є на столу“ и т. д. — или упутити валя децу, да изналазе речи, коє се починю са слогом кога они пишу. Печатана и велика писмена не уче се у Швайцарской познавати успоред с писанѣм малих рукописних, него на свршетку ових, и овай посао помоћу сравньиваня (єр сад єдан облик стално познаю) иде врло брзо и лако.

Малу децу особито є тешко од непажнѣ сачувати. Зато се по млогим школама осим тактираня іош свагда од времена на време писанѣ прекида командиранѣм: „Перо оставите; устайте! десну руку дигните! седите! перо узмите! и т. д. Овим се учини да су мисли ученика свагда при речма учителѣвима. —

У Киснахту, код Цириха.

С.

Слово на светог Саву

у Богословіи Плашчанской говорено.

„Храните србскій Сіонъ, докле годъ србско име узживи!“

(Мушицкій).

Рѣчи ове, негда богохранимом диєцезом овом управляюћег великог єрарха црковног и митроносног пѣвца, неумрлог у кньижевству србском „Лукиана Мушицког,“ подпуно и савршено одговараю торжеству данашнѣ светковине ове.

Кад дакле садржай ови виспрени рѣчи разсудим; кад мѣсто ово, окружено стѣнама светобогословског здания, на коє сам стао, да нешто по могућству младолѣтни и слабомоћни

душевни сила моя прозборим, у разсуђењ узмем; кад ваша присуства и цѣл, на кою сте се овде сабрали и од мене нешто важно и данашњем торжеству сходно да чуѣте с правом очекуѣте, себи представим: онда се грозим и света нѣка ѣза обузима ме, што се врло слабим осѣћам, увеличати великог ѣрарха Божиег светителя Саву; а с тим и младо любопитство ваше, о драга браћо, другови и пријатељи! задовољити. —

Истина, мила дружино моя! да се слаб, за ово не мало дѣло осѣћам, ал ипак тврда надежда на свемогућег Бога, уздам се да ме изневѣрити неће, у овом одсудном часу, кад о нѣговом светом угоднику говорити намѣравам; и кад га молим, да ми слаби мој ум разбистри, и везани ѣзик раздреши, овако просећи: „Отвер҃зѹ ѹста моа и̑ наполнатсѧ дѹха и слово отригнѹ свѣтителю нашемѹ, и авлюса свѣтлѡ торжествѹа, и воспою радѹасѧ тогѡ чѹдеса.

Каковом похвалном пѣсмом да запоимо светителю нашему? Не другом, но оном, кою ѣ већ наша света мати црква усвоила. Запѣваймо дакле, мила браћо! нек се заори кров стѣне светобогословског училишта овог, и нек допру гласови наши до престола свевишњег Саваота Бога, пред коим светитељ наш лицезрѣнием преблагога Бога наслађуѣ се; запѣваймо дакле! (овдѣ се одпѣвала прва строфа пѣсме: Ускликнимо са љубвом).

Коим похвалним рѣчима, да узвисимо добродѣтељи светителя нашег, кои ѣ нѣжно одгаѣн у свѣтлом блеску сяјне палате кралѣвски родитеља свои, па кои ѣ суѣтну и времену сяјност величества и красоте кралѣвскога двора презрео, и за душевним узвишењем чезнући, сиротињи и убожеству иноческог живота себе посветио, у коме ће више златнога времена имати о благородним и ко вѣчном спасењу водећим богоугодним дѣлима мислити, како ће и себе за подајника вѣчнога Божиег царства уписати, а и будуће потомство милог рода србског приправити, да сагради себи „србски Сіон,“ па да га чува докле год србско име узживи међу нама.

Свѣтли кралѣвски родитељи светителя Саве у жалост погружени и уцвѣљени за изгубљењим нѣжним и премилим мезинцем своим, на све стране слаше посланике, да им кралѣвско чедо њиово нађу и у обятия родитељска натраг поврате; но мѣсто пребиваня нѣговог нѣко врѣме сакривено оста. — И кад су посланици, Саву нѣжно љубећих родитеља, за њим у потеру дошли, и на високу заповѣст кралѣвских родитеља на-

траг га позвали; он є већ напред одлучио одазвати се позиву Спасителѣвом, кои у св. Еванђелию овако позива: „Кои є год жедан, нека к мени дође и напие се, па ће из чрева нѣгова потећи рѣке воде живе.“ Те овако духом светим осѣнѣн светитель наш, слѣдуюћи позиву спасителѣвом, пређе у отворена обятия отчинска: отрече се себе у име Христово, и показа, да више люби владику Христа, него отца и матер; више него браћу и сестре; више него самога себе; више него и све времене сяйности земнога кралѣвства, те у светой Атонской гори, у монастиру Рушком 1159. год. положи обѣт господу Богу, на цѣо живот свой. —

Сад кралѣвски син „Рацко“ постаде светогорац „Сава.“

Каковим су незадовольством посланици кралѣвски заражени били, кад су кралѣвског сина у раси и камилавки видили, лагко се представити може; а и какав є страх завладао био срдцама ньиовим, кад су себи представили, да са тако црним гласом у палату кралѣвски родитеља повратити се мораю, представляюћи себи онай печални тренутак, кад родительима тужно извесће о милом мезимцу ньйовом давали буду. —

У жалост погружени и сами кралѣвски посланици, на послѣдку увидише, да време одлазка — одлаганя не трпи. Наумише отићи, и отидоше; а Саву светогорца препоручивши се топлим и побожним нѣговим молитвама на миру оставише. —

По долазку кралѣвски посланика, побожна душа светителя Саве, желећи као финикс процвѣтати, и као кедар на ливану умножити се добродѣтельима, єдва є дочекала, да обходећи частну трапезу изустити може, ове псалмопѣвца рѣчи: „Обиждь жертвеникъ твой Господи, єже услышати ми гласъ хвалы твоєа“ кое изражаваю вѣчни савез рукополагаюћег се са светом матером црквом. Єдва є дочекала, да припадне на колѣна пред преемником свети Апостола, и да рукоположен за ђакона получивши образ за вѣру пострадавши мученика, участвуе при приношеню безкрвни жертви, подпомагаюћи лик на себи носећег свештеника, како ће свободног приступа имаюћи при частной господа трапези, умно и душевно обимати дѣланя небесни сила служећи пред престолом Саваота Бога, и себе приуготовляваюћи за небесни Сион, небесног Єрусаалима, у коме ће вѣчно пѣваюћи похвалну пѣсму: „Свать, свать, свать Господь Саваотъ“ небесним силама присподобити се.

За светом благодати овом чезнућу побожну душу нѣгову,

на скоро Бог утѣши, и Сава ђаконски чин получи, а не дуго затим и по други пут припадне на колѣна пред частном трапезом гдѣ му под сѣнком светога олтара солунски митрополит са возложенѣм руке архиерейске очита торжествену молитву, чрез кою благодат Светога Духа, на рукополагаюћег се силази. —

Добродѣтельима, с коима є светитель наш побожну душу свою чудесно украсио био, слѣдовала є наскоро благодарност свете матере цркве, коя га отликовавши са знаменѣм украшења, на побожним грудима, честнога крста, на сан архимандрита узвиси. —

Примѣру богомудрог сина свога слѣдуюћи побожни, дивни и многозаслужени родитель светога Саве, српски краль „Стефан Немања,“ осим други ново сазидани цркви у отечеству, подигао є и себи задушбину монастир „Студеницу,“ па старосћу изнурен, у ню се преселио, у коіой є живот свой Господу Богу посветио, и под именем „Симеона,“ обѣт монашески положио; а кралѣвство є српско своме сину „Стефану првовѣнчаном“ оставио. Немања знаюћи оне Сирахове рѣчи: „Нѣсть веселіа паче радости сердечныа, да би ову у старости своіой у пуной мѣри уживати могао, пресели се сасвим у свету гору, к' возлюблѣноме мезимцу своме Сави. Угледавши Немања сина свога тамо, ове му поучителне светога писма изговори рѣчи: „Сад Саво, сине мой! познай Бога отцева твои, и служи му срдцем сакрушеним и душевном вольом; сва срдца испитує, и сваку помисао разумѣва Господ, ако га узтражиш наћићеш га, а ако га оставиш, и он ће тебе на вѣк оставити.“ —

Стефан Немања оставивши за собом вѣчни спомен у светой атонской гори, тамо и времени живот са вѣчним замѣни.

Свети Сава подижући хвалу господу Богу, што га є те милости удостоио, да родителя свога честно погребсти може, за време га онде и погребе; но по кратком времену тѣло покойника, у отечество пренети, и у ньим самим за живота подигнутой задужбини монастиру Студеници погребсти даде. Приликом овом св. Сава и сам атонску гору на вѣчно остави, и као чувар отчинског гроба у Студеници вѣк провести тврдо опредѣли.

Мудрост Архимандрита Саве на скоро до тог увѣреня доће, да ни єдна држава цвѣтати неможе, у коіой црква до-

бро устроєна ниє; као што є и то врло добро поняо, да ни ова опет цвѣтати не може без учебно просвештени и изображени пастира, коих се мила майка Србия у онай мах сасвим лишавала, єр се нитко о том, на жалост! отечески и свойски старао ниє. Мудри овай, србскога народа Ментор изкусио є, да донде из царскога града, од Патриярха и императора грчки шиљани Првосвештеници, кои су редко са подчинѣном им паством духовном словесног стада Христове Цркве и говорити знали, на подобиє пристрасне маћиє, поступаху са њиме. —

Да неби дакле пусти брод среће и напредка србског, по простору узколебенога мора несретно лутао, и о разбити га могуће стѣне грозно ударао, зажели отечествољубиво срдце нѣгово наћи кормителя, кои ће га у сретно спасения пристаниште што пре утиснути.

У боголюбивой намѣри овой, светитель пут к царскоме граду Никеи предузме, у кои сретно приспѣвши, припадне на колѣна пред императором грчким и пред Патриярхом царскога града, па обадвоици живо представи нужду ону, коя се у православной цркви, у милом отечству нѣговом, подобно крину селном новоцвѣтаюћой кралѣвини Србской, указує. —

Прека нужда бияше, да се из средине народа србског урођенац нађе, кои ће по примѣру доброг домаћина србску цркву добро устроити, и србски народ као чедолюбиви отац, нѣжно и срдачно себи пригрлити.

Цар и Патриярх поражени мрдросћу стоєћег пред њима светителя нашег, тежко ово бреме управе црковне нѣму с благословом повѣре, па снабдѣвши га на ту цѣл с граматом, као посвећеног Архиепископа пошлю у отечество, да тамо развия снагу душевну народа свог, и темель благочестию црковном и благонравию народном положи, како ће од тада и сама новоцветућа кралѣвина србска, под благим скиптром мудри потомака Свето-Неманьине лозе, као пуполяк майске ружице процвѣтати.

И заиста мила браћо! повѣстница нам црковна ясно прича, свѣтле оне промѣне, коє є св. Сава у цркви починио; повѣстница пак свѣта, дивно нам приповѣда она дѣла, коима се означую исполински кораци напредованя кралѣвине србске, све до смрти силнога цара србског, „Стефана Душана“ кои є 1356 год. свой живот на недокнадиму штету народа србског, окончао.

Први Архиепископ србски св. Сава срећно приспѣвши у

мило отечество Србију, постара се одма оне новости у цркви уводити, које су на благо цркве и отечества клониле се, па по примѣру Спасителѣвом, кои є 12 Апостола имао, и он 12 епархия устрои, и за сваку владику постави и посвети, кои ће жезлом урученог му при посвећиваню правления црковног, мудро управляти.

Овако споляшнѣ устроивши цркву, одма се постарао и за изображенѣ свештеничког реда, на кою є цѣл и училишта у србской єрархіи основао. Свету є цркву боголѣпно украсио, и у отечеству храмове на славу Богу подигао. Свете задушбине „Жича и Милѣшево“ крунисаше неоцѣнѣну ревност светителя нашег. Почем є дакле св. Сава подпуни 27. година са єрархиом црковном у милом отечеству своме, као Архиєпископ мудро и похвално управляо, благочиниє у цркви увео, училишта завео, и темель просвештению црковнога клира стално положио, гракне му срдце света мѣста у Палестини походити, и тамо светом Спасителѣвом гробу поклонити се.

Но да би на тврдом темелю сазидано зданиє благочиния и благолѣпия црковног, као и у просвѣти цвѣтаюћа училишта, іошт болѣ напредовала и од падения сачува се; постара се св. Сава опет мудрога мужа, као достойног послѣдователя и наслѣдника свога, на кормилу црковном оставити, те за добро пронађе таковог изабрати у лицу преподобног „Арсения,“ и љубазног ученика свога, кои родом бияше из китнястог Срѣма, и кои се у манастиру Жичи, за чин монашески приуготовлявао, па у коме Игуменом поставши, отликовао се благости нарави, нравственим животом и истином побожносћу своіом.

Добродѣтельима овима украшени миролюбиви и побожни Арсеній, обратио є на себе пажню, како светога Саве, као Єрарха и старешине свога, тако и цѣлог народа србскога, коя є са тим увѣнчана била, што га є свети Сава, при полазку своме у Єрусалим, за Архиепископа посветио, и као достойног преємника свога оставио, да на благо и срећу цркве са њоме управля. Смирени и богомудри Арсеній заиста показа се достойним избора светителя Саве, кои є пуни 30. година светом црквом савѣстно и благополучно управляо, коя га є после из чисте благодарности и признателности за светог припознала. —

Предавши св. Сава овоме достойноме наслѣднику своме, цркве и школе у добро цветаюћем стању, помоћу Божиом, на сретно се путованѣ у света мѣста отда, и поклони се Христовом

гробу. — Разгледавши сва тамо удивления и примѣчания достойна, науми повратити се у отечество, и срећно доспе у Бугарски престолни град „Трнов,“ гди у очи празника св. Богоявленя одслужи св. Литурђию и водоосвештенѣ савршн по уставу и обреду православне цркве. За овим одма се поболи. и ову смртну рану нигда не залѣчи, но 14 Јануара 1237. године дух свой у вѣчне обители небеснога отца пошлѣ. А тѣло му после у отечество пренешено, и у монастиру „Милѣшеву“ погребено буде.

Тѣлесни нетлѣни остатци нѣгови на миру почиваху тамо до 1595. док те године богомрзки Синан Паша, од туда га у Бѣоград пренети, и тамо на брегу Врачару себи на срамоту и гриоту, а народу србском на вѣковѣчну жалост спалити не заповѣди. Свети тѣлесни остатци светителя Саве посташе пепелом; ал дух нѣгов виюћи се над народом србским непрестано бди, и Србе на душевне подвиге пооштрава вичући: „Осветy турцима, па онда зидайте Сион и храните га, докле год србско име узживи!“

По смрти светителя Саве, ако су раздори у држави мѣста и налазили, црква є ипак доста благополучним корацима напредовала, и то све до несрећне битке косовопољске, док ниє онда глупост азиятски полумѣсечняка, цвѣтаню овом край учинила год. 1389. Іуния 15. — С падом овим србским у савезу стояше и она грозна судбина, коя є послѣ 63 године, и нашу єдиновѣрну браћу Грке постигла 1453. лѣта по рожд. Хр. —

(Наставиће се).

Занатлиски рачуни

(за псалтирце и шегрте).

1. Чизмар изнесе на пазар много пари чизама, и прода их с в е ћутуре, пар по 5 фр. 40 нв. — Свега є добио новаца 275 фр. 40 нв. Пита се колико є пари продао. (51).

5. Соба є єдна широка 3 хвата 5 стопа и 4 палца, а дугачка 1 хват и 4 стопе и 6 палаца. — Колико ће требати дасака за патосанѣ те собе, ако є свака даска 1 стопу и два палца широка, а 7 стопа дугачка. (30).

3. Столар добиє за посао 578 фр. 65 нв. Од ових новаца издао є за дрва 198 фр. 93 нв. на плату калфама 89 фр. 42 нв. Колико му є остало на чисто? (290 фр. 30 нв.)

4. Има се зидати зид, кои ће бити 32 хвата дугачак, 4½ стопе

висок, а 2 ½ стопе широк; колико ће кубичних стопа тай зид износити? (2160 кубич. стопа).

5. Крояч купи два комада чоѳ, у свакоме има по 54 рифа а за риф се плаћа 5 фр. 25 нв. колико има он за обадва та комада платити? (567 фр.)

6. Неки колар сравни на краю године свой приход са расходом, па пронађе, да ѳ издао те године: за дрва: 827 фр. 60 нв. за алат: 53 фр. 72 нв. калфама: 378 фр. у кућу ѳ дао: 905 фр. 42 нв. на порез: 27 фр. 36 нв. — а свега ѳ добио на радньи своіой 2725 фр. 80 нв. — Пита се колико му ѳ остало чиста прихода? (533 фр. 70 н.)

7. Обштина даде неком столару да направи за школу ѳдан стол за 6 фр. две столице по 3 фр. 25 нв. и 12 скамия по 6 фр. 15 нв., и ѳдну таблу за 9 фр. 40 нв. — Колико ће примити столар за сав тай посао? (95 фр. 70 нв.)

8. Црепар ѳ покривао кућу, и заслужи наднице на сваки дан посла 1 фр. 72 ов. Радио ѳ 4 седмице, и за то време било ѳ осим неделя іош два праздника — Колико ѳ он дана радио и колико ѳ новаца он заслужио? (Радио ѳ 22 дана, а заслужио 37 фр. 84 нв.)

9. Месар купи вола за 120 фр. и добиѳ од нѣга 584 фунте меса а 59 фунти лоя; месо прода по 21 новчић фунту, а лой по 35 новчића фунту, за кожу добиѳ 9 фр. — Колико ѳ добитка на волу имао? (32 фр, 29 нв.)

10. Ножар купи 20 фунти челика, од кога ѳ цента 30 фр. 60 н. колико ће платити за оних 20 фунти? (6 фр. 12 нв.) А пошто га долази ѳдна фунта челика? (30 ⅗ новчића).

11. Посластичар набави 4 центе шећера по 39 фр. 60 нв. цента. Трошкови износе 6 фр. 40 нв. — Пошто га долази ѳдна фунта? (41⅕ новч.) —

12. Усмар (ледер, тимар, кожар) купи 19 волуйских кожа по 13 фр. 45 нвч. и 28 телећих кожа по 2 фр. 16 новчића. Колико мора он за ньи платити? (316 фор. 03 нов.

13. Мастилац (бояция, фарбар) дугуѳ за мастило (бою) 306½ талира пруских; шта то чини у аустр. вредности, ако се рачуна да ѳдан талир износи 158 новчића а. вр.? (484 фр. 27 нв.)

14. Ужар купи од трговца 295 фунти конопље; фунту по 48 нв. У име исплате направи он трговцу 67 ужета по 72 нов. и 35 фунти канапа по 84 новчића, колико има іошт у готовом новцу доплатити? (63 фр. 96 н.)

15. Четкар потребуѳ за 12 комада четака ѳдну фунту и 24 лот. чекиня, од коих ѳ Фунта 96 новчића. — Пошто ће моћи он ѳдну четку продавати, ако за свой труд уз дрво, и остале ситне потребе рачуна іош толико колико ѳ за чекинѣ платио? (комад по 28 нв.)

16. Бачвар прода нову бачву деветакиню за 23 фр. 58 нв. пошто долази аков? (2 фр. 62 нв.)

17. Котлар прода осам тепсия, од коих ѳ свака ¾ фунти тешка. Пошто ће продавати ѳдну тепсию, ако нѣга фунта мѣди (бакара) стои 1 фр. 27 нв. и ако он за своѳ трошкове и труд жели добити 24%? (1 фр 97 нв. — округлим броѳм може се узети на 2фр.)

18. Бравар направи 1 ључаницу на собна врата = 3 фр. 52 нв.

1. звонотег на кућна врата = 1 фр. 60 нв. на 7 прозора направи окове за завѣсе, за сваки прозор по 32 нв. = 2 фр. 24 нв. 7 капака окуе, капак по 1 фр. 12 нв. = 7 фр. 84 нв. Троя двокрилна врата окуе по 6 фр. 75 нв. = 20 фр. 15 нвч. — Колико то све износи? Направите рачун (конту) сврх овог браварског посла!

19. Рукавичар код єдног туцета финих рукавица има овај трошак: 12 комада учињених козіих кожица по 78 новчића; за ибришим и дугмета изда 25 новчића; помоћнику свом плати 84 новчића за употребленѣ алата рачуна 18 новчића. — Пошто може он продавати єдан пар оваких рукавица, а да на њима добие 8% (пар по 96 новчића). —

20. Клобучар (шеширџия) прода на вашару два туцета шешира за 96 фр. Ако нѣга стои сваки шешир 2 фр. 60 нв. колико є он онда на сваком шеширу добио? колико є добио на обадва туцета? (На сваком шеширу добио є: 1 фр. 40 нв. На два туцета добио є чистог дохотка: 33 фр. 60 нвч.)

21. Пекар купи од селяка три пештанска мерова и две вике (½) пшенице, и плати за све то 19 фр. 26 нв. После неколико дана, по єднаку цену купи он 7 пешт. мерова и три мерице (¾) исто таке пшенице. Колико има он за ту количину платити? (40 фр. 68¾ нв.) Пошто га долази у оба случая єдан пешт. меров? (5 фр. 25 нв.)

Разоренѣ Оглая (Аквилеє).

Градиво за читанку из Историе.

(Продужено из бр. 3).

2. АТИЛА.

Најсилнїи хунски војвода и краљ беше Атила. Ово страшило свег света, што га народи божіим бичем називаху, беше човек онизак али широких плећа. Из необично велике главе севаху два малецна крива ока као живе ватре. Хода беше поноситога, а ћуди страшно дивлѣ, у часку на бој готове и на непријателя неумитне. Он є о себи држао, да га є сам Бог на то наредио да целим светом завлада, и у той гордој мисли іош већма га укрепљяваше то, што є имао мач, о коем луда светина, а после и сам држаше, да є то мач самога Бога Давора.

Стан Атилин беше у великой угарской равници између Дунава и Тисе. На єдном брежульку негде стаяла є нѣгова колеба, а около нѣ све остале, све од дрвета и од блата начињене. Што є ко од Хуна знатніи и узвишеніи био, то є и своіом колебом ближе Атили стаяо, а Атилина є била највећа и највиша, високим дрвеним плотом опасана и многим дрвеним торњевима окићена.

3. ОГЛАЙ.

Кад є Атила све сѣверне и источне а неке и западне краєве Европе освоио и ту станујуће народе себи подчинио, њихове кралѣве натерао, да му данак плаћаю, и многе предѣле дивљим своим четама најстрашније опустио, крене се г. 452. по Хр. да Талиянску плячка. На целом том путу ненаће нигде одпор, єр се нико и неусуђиваше той големой и бесной сили на супрот изаћи. Све палећи и рушећи уђе под Оглай, где му се Оглайци подкрепљени наймљеним готским войницима снажно опру. Оглайци бранише свой град тако отважно, да Хунни, кои нигде никоєг града неоставляху, овай већ оставити намѣрише. Онда на єдаред опазе роду, коя са свои тичићи из Оглая бегаше. То видећи узму за знак добре среће, те іош єдаред ударе, и са оне стране, откуда рода пзлети на град навале, и тада га доиста освоє. Страшна судба постиже тай лепи и славни град и нѣгове злосрећне становнике. Све што живо ухватише Хунни посѣкоше, и сва она многобройна велика и тврда здания за неколико дана тако разорише, да камен на камену неоста, ни трага се више незнаде, где стаяху. Тако се и обистини она пословица : куд хунски конь проће ни трава недоће. —

Разоривши Оглай уђе Атила у горню Талиянску, где се нико не усуди на супрот му изаћи. Ту побиє и посече, оплячка и попали све широм; села и градови нестаяше иза нѣга. Злосрећни становници бежећи од ових најстрашніих силеция посакриваю се найвише на морске острове на ушћу реке Бренте и Еча, и ту положе темель онима у доцниєм добу онако славним и по свем свету разглашеним Млеткама (Венеціи). Тако поста пропаст Оглая почетком Млетака, па као што стара притча о тици Финиксу казує, да се сама спали, па из свог пепела іош лепша изаће, тако се разоренѣм понови Оглай у Млеткама іош лепше и сяйниє, него што пре беше; а хунско силецийско царство разпаде се на две године затим чим Атила умре. Народи што их он подярмио беше ослободише се, и ови сами остатке Хуна тако разбише, да незнатне чете од Хуна осташе, коє се к црном мору повукоше, и тамо их сасвим са лица света нестаде.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 6. У Сомбору 30. Марта 1868. Год. X.

Вечернѣ школе.

(Наставлѣно).

Опредѣливши течай за држанѣ повторне школе од Дмитрова до Ђурђева дана, кад се вечером доста времена добити може за ученѣ, држим, да би за вечерню школу найзгоднѣе време било од 5 — 7 сати после подне, или с пролећа по околностима од 5½ до 7½ сати. Мушка младеж треба да обашка и у друге дане вечерню школу посећує, а женска такође обашка. Многи мисле, да би болѣ било полазенѣ повторне школе на волю оставити, єр о чему се люди увере да є добро, то сами траже. Али код нас како ствари стоє, я држим, да би за сада у интересу просвете народне валяло наредити, да сви мушки од 12. до 18. године, а женскинѣ од 12. године па све до удає, сваке зиме у вечерню школу долазити мораю. Искуство показує, да є код нас а и код других народа, ред, запт, и натериванѣ на добро, од велике користи и првобитачности, особито у почетку, док се вишегодишньим искуством простота неувери о спасоносной користи и валяности новога обичая, и док непадну предрасуде и суєверице, што іой очи сада заслеплюю. — Где є могуће и без натериваня, лепим начином учинити, да сви младићи и девойке, или барем већи део, у вечерню школу долазе, ту би наравно натериванѣ могло изостати.

За мушку младеж найзгоднѣе би било вечерню школу држати сваког Уторника, Четвртка и Суботе, а за женску сваког Понедельника, Среде и Петка, све ако би у те дане и празници (осим Бађнѣг дана и првог дана Божића) падали. Само што би у праздничне дане обучаванѣ єдино с науком вере и црквеним поянѣм имало се бавити.

Мушка младеж у вечерньой школи имала би се понайпре

упознавати с дужностима християнског сина и младића, затим с дужностима домаћина, мужа и отца, па онда даном приликом и с дужностима и правима слободног грађанина отачбине свое. Овой младежи нуждна су користна знаня из науке о польской привреди, о сточарству и разноврстном газдованю, о чуваню здравля и о умѣрености, о прилѣжной радньи, паметной штедньи и мудроме тециву с Божіим благословом. Уз то є нуждно у синовима народа нашег побуђивати прави народни понос, и одушевленѣ за благо наше цркве, народа и отачбине. — Сва ова наука найболѣ є да се у виду разговора, ил приятельског савета дає, или да се о овим предметима из валяних кньига чита, па о прочитаноме разговара. Осим тога необходно є нуждно, да се сваком приликом овой младежи псовка, пиянство, штеточинство, освета, прекомерно частенѣ, полазенѣ крчми, и други пороци, кои сада у нас мах отимаю, найцрньим бояма описую, и руже, ал уѣдно и да се мотри, како би савети и речи те добра плода приносиле и слушателѣ од горньих зала сачувале и избавляле.

Женску младеж валяло би у повторним школама понайпре упознавати са дужностима добре кћери и християнске дѣвице, затим са дужностима верне жене, валяне домаћице и чедолюбиве матере. Наука о чуваню здравля, о одраньиваню негованю и васпитаваню мале деце, о држаню куће и воденю газдованя, о паметной штедньи и сваковрстной на благо куће клонећой се радньи, ту є особито на своме месту. Особиту бригу валя полагати на облагорођенѣ душе и срдца наших дѣвица; омилити им валя чистоту, услужност и умилятост, угађанѣ старіима, било своима ил другима. У души млађаних Србкиня подраньивати валя безграничну любав к православной вери и нѣним надприродним и таянственим милинама и даровима; к' доброчинству, као и пламтећу любав к милом нашем матернѣм єзику, красним народним обичаима, народним песмама, и читаню валяних Србских кньига.

Уз то є нуждно, да кћери наше у вечерньим школама добию прилику женске послове практично научити, да се извеште мешньи леба, пециву и куваню; да науче познати разноврстне робе за одело и ньихову важност, да дознаду, коя є рана питава и здрава а коя є шкодльива, да науче познати рукованѣ с огревима и топливом; да чую поуку о држаню краве и домаће живади, о негованю зеленя и цвећа, о држаню свилених буба и т. д.

По себи се разуме, да є найбољи начин ученя овде казиванѣ и показиванѣ, па онда разговор испитиванѣ и упућиванѣ. — Што се год из кньиге чита, о томе се има такође одма разговор водити.

Осим тога ніє с' горега навести, да є женской младежи нашой за сада веома нуждно давати мудре савете против леньости, раскошности и разметаня у оделу, против белила и руменила, против подкраданя своєга дома, против зависти и оговараня, врачаня и чараня и осталих порока, што се код нас у женскоме полу у прошла времена угнѣздише, а данашньим даном у велико мах отеше, те нас готово свуда тамане и упропашћую.

Како мушка тако и женска младеж, коя є основне школе изучила, има се вештбати у практичном рачуну у писаню и особито у читаню полезних кньига. Чега ради валяло би да се изради скорим єдна читанка за мушке а друга за женске вечернѣ школе. Уєдно имала би се давати слушательима и слушательицама упутства, кое кньиге да читаю, и како да се с кньигама корпсте, а валяло би да се уз сваку школу находи читаоница и кньижница, из коє би се кньиге позаймльивати могле.

Док не дође оно срећно време, да свако дете србско од 6. до 12. године у обичну школу иде, и тамо читати писати и рачунати научи, дотле ће се морати младеж у вечерньой школи научити писати и читати начином найпростіим, што се сада у основним нашим школама употреблює, и мора ће се с ньима основи напаметног рачуна у найпростіима примерима с броєвима од 1 до 100 израђивати.

Уз найнуждніє молитве, катихизис, библичне повести и толкованѣ недельних Евангелия, има се у вечерньой школи младеж обоєг пола вештбати у црквеном пояню, и у певаню народних песама и упознавати се с животописима найваляніих Србских мужева и жена.

Приповеда се да су наши граћани у Земуну, Иригу, Руми, Новом Саду, Осѣку, Вуковару, Сентандреи и по другим местима пре четрдесет, педесет година много болѣ цркву посећивали и свою веру любили, него што є то сада. Я би рекао, да є томе єдини узрок та околност, што се код нас у прошла времена младеж у школи црквеном пояню брижльиво обучавала, и што су се тада у радионицама нашим и при посленом столу радо појли тропари и кондаци, стихире

и ирмоси, а све то будило є у младежи свест верозаконску и љубав цркви и црквеном богослужењу.

Данашњим даном цркве су нам празне, ил ако се по неколико стараца и старица у њима нађе, тіи се разговараю ил дремаю. Шта є томе узрок? Ништа друго, но нехатост с коіом наши певци као од беде пою и чате; незнањ вере код народа, и непознаванѣ и нецененѣ оних духовних милина, ков служба Божия у православной цркви сваком оном пружа, кои у нѣним обредима дѣлатно са одушевленѣм, вером и свешћу учествує.

Треба нам се постарати, да младеж наша у вечерньой школи научи појати, и разумевати не само празничне тропаре кондаке и одговоре на Литургіи, него и остало главно пѣниє ков се недельом и празником о Ютреньима и о Литургияма, а на найвеће празнике и о вечерньима употреблює.

Наша є црква, црква народна, она се Богу моли у разумльивом за нас општеславянском єзику; она жели да сви ми „єдиными оусты и єдиными сердцемъ“ хвалимо и прославлямо Отца небеснога; она свима нама заповеда да поємо, и на то нас опоминѣ с позивом: „Рцемъ вси ѿ всеа дши, ѿ всегѡ помышленіа нашегѡ, рцемъ: Господи помилуи!

Само онда кад се буде у основной дечиой школи добар темель к ученю појня положио, и кад се у вечерньой школи поянѣ свойски научи, и кад будемо имали сгодне молитвене зборнике, у коима би се налазило све важниє празнично и недельно пѣниє, и ков би младеж наша собом у цркву носила; само онда, — моћи ћемо дочекати оно срећно време, да наши момци и девойке, да за њима сва црква и сав народ у храму Божиєм складним гласом и рекао би као из єдних уста хвали и слави Творца Бога, Матер Божию, и Свете Угоднике.

Чисто као да чуєм са многих страна укор, што споменух зборнике духовних песама. Многи се мрште на ту књигу и веле да є туђ, наиме протестантски и римски обичай с књигом у цркву ићи и из нѣ се Богу молити и појати. Но причекајте мало, ви добри људи, ви мними ревнитељи старине. Немојте без разлога камен бацати на ово моє скромно мнѣниє, ков ако є упутно треба га остварити, ако ли є неупутно, оно ће само по себи пасти. — —

Пре четири стотине година, док ниє печатня изнађена, било є доста, ако се у свакой цркви по єдна ил по две књиге нашло, из коих се читало и појало, а народ є слушао, и по

нешто припевао. Молитвених књига и духовних појнака није могао свако имати, па с тога ни собом у цркву доносити, премда се за известно зна, да су поједини имућни мужеви и жене, ради духовног сазиданя свог, молитвене књиге своје имали. Као што се на пример у житию св. Стефана Штиљановића чита, да је при себи имао молитвене књиге и псалме. У доцния времена, све до скоро бияху у нас књигопечатње редке, а књиге скупе, па ипак су дедови наши по варошима и селима од Московских, Кијевских и Љвовских разносителя куповали: Молитвослове, Акатистнике Апостоле, Страстна Евангелия и друге душеполезне књиге, које се сада на жалост по највише на таванима помодних потомака налазе. Сада би се о малом трошку могли с благословом духовне власти издати зборници молитава и црквн. песама, па пошто младеж добро појати научи, нека те књиге у цркву носи и из њи поюћи Бога хвали а себе и сву цркву духовно сазидава.

Пређимо сада на питање: Ко ће држати обучаване у вечерьой школи?

Ево на то одговора: Свештеници су главни учитељи народа, они су руководителји народа к правой срећи земальской и вечном блаженству. Има ли красније или племенитије посла за српског свештеника, него у зимње доба вечером, — кад и онако друга посла нема, — скупляти око себе благонадеждну омладину и учити је закону Божијем и полезним знањима! васпитавати је и упућивати на све што іой на стази живота од праве користи бити може. Наши врстни свештеници у Туріи, Керу и Врбасу показали су делом да у овом погледу иницијатива свештенству припада, и да свештенство наше своим радом и настојаванем највише допринити може, да се вечерње школе свуда заведу, одрже и процветаю. Слава таким врстним свештеницима, кои се тога христијанског и великодушног посла и труда безплатно прихватише и прихватили буду. Имена њихова сијаће као звезде на небу просвете српске; спомен њихов траяће и растће у народу, докле устраје напредка и просвете код Србаля.

Уз свештенике, као управителе и главне учителе народне, морално су обвезани у обучаваню младежи у вечерњим школама учествовати Српски Народни Учитељи, коима ће ямачно народ труд и радню по могућству и материално наградити, чим увидио буде красне последице њихова рада и заузиманя.

Местни лекари најболѣ би могли помоћи народу држећи у вечерњим школама предаваня из диететике, а бележници, разумни економи и други интелигентни люди могли би по околностима економију, народне песме и обичаѳ, ил предмете из познаваня народне прошлости и т. д. у овим школама предавати, и тим главним раденима свештенику и учителю посао знаменито олакшати.

У месту Туріи видимо, шта могу честити интелигентни Срби учинити. Зар ће се отлични граѣани и становници наши у већим местима од Туринаци посрамити дати? —

Госпоѣе Србске а особито велештоване супруге наших свештеника и учителя, и друге искусне и паметне родолюбке, нека би се угледале на енглеске, руске, немачке и маѣарске патриоткинѣ, па нека би на позив свештенства и обштинских одбора примиле на себе брижљиво упућиванѣ дѣвица у женским пословима, у воѣеню куће и у другим предметима, коѳ ѳ паметна мудра и просвећена женска болѣ и практичниѳ женской омладини саобштити кадра, него човек мушкога пола, ма он како научен био.

Што се трошка тиче, почем би сви наставници у вечерньой школи безплатно дужности своѳ одправляли, то се овай на врло малену своту свести даѳ; ѳр вечерня обучаваня држе се у просторіи обичне школске дворане, у коіой има креде, сунѣера, штица, табле и скамия, и коя се и онако сваки дан греяти мора. Осветленѣ нека даде црква, и то би она лако дати могла, кад би се у обичай увело, да се полиѳлеи само о ютреню и на бденияма пале, а оне многе стеаринске свеће, што против устава црквеног у полиѳлеима даню гору, да се уступе на потребу вечернѣ школе. Такоѣе нека се овамо уступе све оне свечарске свеће, коѳ немогу преко године да погору, него их тутори о новой години продаю и у новац учине, и остатци од свећа, што свештеници и други люди на опелима држе. Из тога се види да, — осим осветленя, светилника, и награде народном учителю, — кою би обштине лако подмирити могле, — скоро никаквог другог трошка на издржаванѣ ове школе нема.

Учевни предмети у вечерньой школи ѳсу ови:

1. Основна наука вере, или кратки катихисис, с молитвама, библичним приповедкама и тумаченѣм недельних еванѳелия, с поуком присподобленом потребама и околностима нашег простог народа.

2. Црквено Поянѣ.

3. Наука о польской привреди за мушку младеж и о домаћем газдинству за девойке.

4. Поука о чуваню здравља, о дужностима човека и грађанина за мушке, а о чуваню здравља и о одхраньиваню деце за женске.

5. Ученѣ рачуна, писаня и читаня.

6. Народне песме, обичаи и животописи славних родолюба и родолюбкиня у нашем народу.

(Свршиће се.)

Божиє Заповѣди.

(Неколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе).

(Наставлѣно).

III.

ТРЕЋА ЗАПОВѢД.

„Не пріємли имене Гда Бга твоегѡ всѹе.“

„Не узимай узалуд име Господа Бога твога.“

Шта є то узимати име Божиє узалуд? Узимати име Божиє узалуд, то є што и изговаранѣ имена Божиег у свакой безпослици и у стварима од никакве важности.

Ко узима име Божиє узалуд? Име Божиє узалуд узима онай, кои сваки час у обичном говору и у свакой безпослици име Божиє с презиранѣм употреблює, и богми се.

Єсте ли ви, дѣцо, чули кадгод, да люди у разговору веле: Бога ми; имена ми Божиег; тако ми Бога и т. д.? —

То се често на жалост чути може, али є гриота тако говорити; єр люди кои то говоре, без сваке нужде и потребе потежу за свашта име Божиє, и изговараюћи га безсмислено, тим самим показую, да то найсветиє име ниподашта недрже. Такође є гриота у безпослици употреблявати име Матере Божиє, Свету Вѣру нашу, св. Евангелиє, св. Тайне, Частни крст, Свеце и Анђеле Божиє. — Има истина и добрих люди у народу нашем, кои немислећи Бога вређати сваки час се богме, єр су тако из малена научили, и тима ће Бог опростити. Али ви зато учите у школи да є гриота име Божиє у безпослици употреблявати, да се од богменя, као ружног и Богу немилог обичая, чувате. Одашта вам се дакле ваља децо чувати? —

Христос Спаситель говори у св. Евангелию: „Всако слово

праздное, еже аще рекутъ человѣцы, воздадатъ ѡ немъ ѿвѣтъ въ день судный.“ т. е. За сваку празну рѣч, кою реку люди, дати ће они одговор на страшноме суду (Мат. 12, 36.). — Кад є дакле неупутно и недозволѣно ма што у вѣтар на празно и узалуд говорити, то є іош много неупутније и грѣшније сваки час и у свакой безпослици богмити се.

Видили смо, дѣцо, да нам се неваля узалуд богмити; али є іош већа грвота лагати и преварити другог човѣка, па онда се богмити и клети да смо истину рекли. То є врло ружно и грѣшно чинити? Шта є врло ружно и грѣшно чинити? — Противу кое Заповѣди Божије грѣше они, што лажу и вараю, па се уз то іош претвараю да су побожни и Бога спомињу? (III). —

Іошт є већи грѣх псовати и скрадене рѣчи говорити против Бога? — Противу кое Божије заповѣди грѣше псовачи? (Псовачи грѣше против треће Б. Заповѣди? Зашто мислиш ти, да псовачи против треће Б. заповѣди грѣше? (Я мислим, да псовачи зато грѣше против треће Б. Заповѣди, што они име Божије срамоте, а то є іош далеко грђе, него сваки час богмити се.).

У старом завѣту су онога кои є Бога псовао каменѣм тукли, и убияли. У закону Мојсеовом стои написано: „Псовача изведи наполѣ и нека га сав народ каменѣм заспе. Ко ружи име Господње нека се погуби. (III. Мојс. 24 — 14, 16.)

Као што є гриота псовати Бога, тако є гриота и псовати све оно што є свето и поштованя достојно. Гриота є псовати: вѣру и закон, свеца, анђела, отца и матер, єдном рѣчию, гриота є свака неваљала и непоштена рѣч, кою човѣк на уста своя изрекне, и коіом вређа друге, особито старије. —

Ко се руга вѣри? „Вѣри се руга онай, кои у шали или озбиля вѣру и закон, цркву и нѣне установе и богомолю вређа, изсмѣва и презире.“

Противу кое Божије заповѣди грѣше они, кои се вѣри ругаю? Они, кои се вѣри ругаю, грѣше против треће заповѣди Божије, исто тако као и псовачи; єр и они употреблюю покосно и узалуд име Божије, и Божию светиню. —

Дѣцо! Има люди, кои кад се у каквой невольи и незгоди нађу, а они онда роптаю против Бога, па веле: „Ни сам Бог нечини право.“ Шта мислите єли паметно и добро овако роптати против Бога? (Против Бога роптати нити є паметно,

нити є добро). Противу ков заповѣди грѣше они, што роптаю против Бога? (III).

Шта є то заклети се? „Заклети се, то є призивати свезнаюћега Бога за свѣдока, да истину говоримо, или да ћемо извршити оно што обећавамо.“

Єли нам се у сваком случаю и за свашта слободно заклињати? (У сваком случаю и за свашта ніе нам се слободно заклињати; єр то би значило узалуд употреблявати име Божіе. С' тога нас од заклињања овако одвраћа Христос Спаситель:

„Азъ же глаголю вамъ неклатиса всакw: ни некомъ, јакw єсть престолъ Божїи: ни землею, јакw єсть подножїе ногама єгw: ни главою своєю, јакw неможеши власа єдинагw бѣла или черна сотворити. Бѹди же вамъ єже єи, єи: и єже ни, ни. Лишее сегw ѡ непрїазни єсть.“

(„А я вам велим: некуните се никако; ни небом єрбо є престол Божіи; ни земльом, єр є подножіе ногама Нѣговим; ни главом своіом некуни се, єр неможеш учинити ни да єдна длака у коси буде бѣла или црна. Него нека буде вама што єст, єст; и што ніе, ніе. Што є од овога више, то є ода зла.“) —

Добро упамтите, дѣчице, ове Христове рѣчи, па немойте се одсада клети, не само именом Божіим, него ни небом, ни земльом, ни причешћем, ни лебом, ни ни чим другим, єр то Бог забрањуе! —

Ми смо научили сада да се неваля заклињати. Али, има, случаєва, кад се одрасліи люди могу и мораю именем Божіим заклети, па опет негрѣше. Ово су случаєви кад се смѣмо и морамо заклети:

1. Кад Цар и Отачаство потребую од нас вѣрну службу па унапред захтѣваю од нас заклетву, да ћемо вѣрно дужности наше вршити. Тако се заклинѣ човѣк, кои се из стране землѣ у нашу досели, да ће вѣран бити владаоцу и уставу ове землѣ; тако се заклинѣ војник, да ће владаоца и отачаство вѣрно служити, док год небуде по закону из војне службе одпуштен; тако се заклинѣ судия, да ће праведно судити, а званичник и обштинар, да ће дужности, коих се прима, точно вршити.

2. Іошт се заклети смѣмо и морамо, кад нас законити суд позове, да истину наше свѣдочбе заклетвом потврдимо.

Кад є дакле слободно заклетву положити? —

Нашто имамо особито пазити, кад на позив власти у важним случаєвима заклетву полажемо ? „Кад заклетву у важним случаєвима и на позив власти полажемо, треба да добро испитамо свою савест, да се Богу за благослов молимо, да самог Бога пред очима и у срцу имамо, и да са страхом Божиим чисту истину говоримо, без сваког осврtаня на земальске користи и на личности. Што смо пак у заклетви обећали да ћемо чинити, то нам валя точно и савестно извршити.“ —

На што нам се слободно заклети ? „Заклети нам се слободно само на оно што є добро и поштено, напротив лажно и криво заклети се, ил' заклети се на неваляло дѣло єст велика гриота, а іошт є већа, неваляло дѣло, на коє се ко заклео испунити. (Тако є сгрѣшио ужасно Ирод, кои є несмислену заклетву одржавши невиног Іоана усѣћи дао).

Кои найвећма грѣше против треће Божиє заповѣди ?

Против треће Божиє заповѣди найвећма грѣше они, кои се криво куну, и кои заклетву погазе.“

Єли дозволѣно Християнину човѣку проклињати себе, или друге люде ?

„Ниє дозволѣно Християнину човѣку проклињати ни себе ни своє ближнѣ; ер є тако проклињанѣ знак несмислености, — необузданости. Оно неприличи устима човѣка Християнина коя треба да хвале и славе Бога и да лепо говоре о ближньима своима. Св. Апостол Іаков, овако нам о том говори : „Ѩзыкомъ благословлаемъ Бога и Отца, и тѣмъ кленемъ человѣки кывшыа по подобію Божїю. Ѻ тѣхже оустъ исходитъ благословенїе и клатва, неподобаетъ, братїе моа возлюбленнаа, сїмъ такѡ кывати — (Єзиком благосилямо Бога и Отца, и ньим кунемо люде, кои су створени по обличию Божиєм. Из єдних уста изилази благослов и клетва. Неваля драга браћо, да ово тако бива). Іак. 3, 9, 10. —

Али, єли слободно барем проклињати злотворе, кои нас грде и проклињу ? „Не само да нам ниє слободно грдити и проклињати злотворе кои нас грде и проклињу, него нам се баш заповѣда, да ньи благосилямо, и да им од срдца добро желимо и чинимо. То нам Христос Спаситель чинити налаже овим рѣчма :

„Любите враги ваша, благословите кленѹщыа вы, добро творите недавидащымъ васъ, и молитеса за творащыхъ вамъ

напасть и изгонящыа вы.“ („Любите непријателѣ своє, благосиљяйте оне кои на вас мрзе, и молите се Богу за оне кои вас нападаю и гоне.“

А. св. Апостол Павле препоруче нам, ово за правило, владаня према онима, кои нас гоне и злоставе: „Благословлайте гонящыа вы: благословите а не клените! — Благосиљяйте оне кои вас гоне; благосиљяйте а не куните! (Рим. 12, 14.). —

Кад нам се у трећој Божиој заповѣди забранює име Божиє у залуд употребљявати, то шта нам се тим самим заповѣда? „У трећој Божиој заповѣди заповѣда се нама, да ми име Божиє у молитви с побожносћу призивамо, да се у свакой правой потреби нашой Богу за помоћ обраћамо, [1]) да Нѣга єдног славимо, хвалимо, и нѣму благодаримо, [2]) да завѣте, коє Богу завѣштамо, свето и савестно извршуємо, и да слободно и дрзновено име Божиє признаємо и исповѣдамо.

[1]) „Призови ма въ день скорби твоеа и измѫ та и прославиши ма.“ Пс. 49.

[2]) „Благословлю Господа на всакое врема: вынѫ хвала єгѡ въ оу҃стѣхъ моихъ; ѡ҃ Господѣ похвалитса дѫша моа.“ Пс. 33.

Благо єсть исповѣдатиса Господеви и пѣти имени твоемѫ вышнїй возвѣщати заѫтра милость твою, и истинѫ твою на всакѫ ноць. Пс. 91.

„Благослови дѫше моа Господа и вса внѫтреная моа има сватое єгѡ.

Благослови дѫше моа Господа и незабывай всѣхъ воздаанїи єгѡ. Ѡчищающаго вса безаконїа твоа, изцѣлающаго вса недѫги твоа, изкавлающаго ѡ҃ истлѣнїа животъ твои, вѣнчающаго та милостїю и щедротами Пс. 102.

„Хвали дѫше моа Господа. Восхвалю Господа въ животѣ моемъ, пою Богѫ моемѫ дондеже єсмь.“ Пс. 145.

„Слава тебѣ показавшемѫ намъ свѣтъ. Слава въ вышнихъ Богѫ и на земли миръ въ человѣцѣхъ благоволенїе. Хвалимъ та, благословимъ та, кланаемтиса, славословимъ та, благодарим та, великїа ради слабы твоеа.“ (Вел. славословиє.)

„Тебе поемъ, тебе благословимъ, тебѣ благодаримъ Господи и молимъ ти са Боже нашъ!“ (Химна на св. Литургїи).

Ѡвѣте тихїй сватыа славы безсмертнагѡ Отца небеснагѡ, сватагѡ, блаженагѡ, Іисѫсе Христе: пришедше на западъ солнца, видѣвше свѣтъ вечернїй: поємъ Отца, Сына, и Сватаго Дѫ-

ха Бога! Достоинъ єси во вся времена пѣтъ быти гласы преподобными, Сыне Божїй, животъ даяй, тѣмже мїръ та славитъ. (Химна на вечерню).

Слово на светог Саву

у Богословіи Плашчанской говорено.

(Наставлѣно.)

Народ србски свестан своє слободе и своє свете вѣроисповѣди, ако є политично турскоме тиранству и подчинѣн био; и ако є нужда велику част нѣгову, насилно изтргла из наручия, у блеску свѣтлости трептећи на небеси звѣзда, указавшег се честнога крста, па тавноме полумѣсецу подярмила, ипак свето сѣме благодати православия, коє є свети Сава међу свой народ посѣяо, залѣвано росом благодати десницом подателя сваког благослова, као плодоносно изникло є, и топлим сунчаним зрацима озарено и разгрѣяно, коє милост Божия са небеса шалѣ, клице є своє стално и темељито убокорило, и корен свой чврсто утемељило.

Како є после под управом султана турски, у њима подчинѣним земляма, православиє страдало, види се ясно из повѣстнице, коя нам прича, да су богомрски турци у почетку седамнайстог вѣка удавили и у море бацили патриарха грчког „Кирила Лукариса“; а касниє обѣсили патриарха „Партения“ и на сами праздник воскресения христова обѣсили у Стамболу патриарха „Григория,“ 1821. год. Па иста ова грозна судба, мили саученици мои! постигла є и србске патриархе, а имено: Патриарха „Гаврила Раића,“ кога су полумѣсечняци, у граду Єрису, иначе Бруси у Азіи обѣсили. — На жалостно станѣ православне цркве подсѣћа нас и бѣгство патриарха србски: Арсения трећег и четвртог, као и бѣдни живот патриарха србског „Василия Бркића,“ кои є, као сужан у тавници цариградской кости оставио.

Мили другови мои! Рѣка є времена протекла од несрећне битке Косовопольске, па до ослобођења миле наше Майке Србиє, коє се овог столѣтия 1806 године, на срећу случило, кад су под храбрим вождом србским Црним Ђорђем на првозваног Андрию србљи свою слободу получили. И сад се тек блистаю позлаћени крстови на кулама православни храмова, кои

наи за узорити углед служе, као красни знаци юначке побѣде частнога крста, над тамом полумѣсецу посвећени знамия. —

Друге пак области пространога негда бившег србскога царства, у коима тужна и невольна браћа под именом „рая“ и „вилает“ живи, горко іошт стеню под глупошћу и свирѣпством азиятске ове чорде; но питамо се тврдом надеждом на милост свемогућег Бога, да ће зуб времена, у скорой будућности згризти онай тежки оков, коим су православия синови оковани; па и отоманског цара великог падише и назване блистателне порте силе укратити, а патници ови, из свог грла радостно ће запѣвати: „избавленѣ посла Господ людима своима.“ И за благодарност господу: „зидаће и они србски Сион, па ће га чувати донде, докле год србско име узживи!“

Ми пак благонадеждна омладино србска! кои смо православия србског Сион у младим срдцима нашим сазидали, учимо се и хранити га, кушаваюћи сладке плодове, засађени воћки мудрошћу светителя Саве, кога данас свету успомену сяйно и величествено прославлямо у духу свете наше восточне православне цркве. Но будите увѣрени православна браћо! да се, не само овде код нас чую међу стѣнама светобогословског училишта овог славопѣния светителю Сави, већ се неколико милиона србске браће наше по свима краєвима србства радостно одзиваю славопѣву нашем, и радостни узклици, грокте им из грла њиови, пѣваюћи обштепознату светительску пѣсму, па и свака усамлѣна србска душа посебице, прославля увеличаваюћи сяйно торжество светковине ове, коя се односи на благодарност првоме Архиєпископу и просветителю србском светителю Сави, кои є црковноме напредку и просвѣти србской темель положио. И заиста сравньиваюћи негдашнѣ станѣ православия, пре времена светога Саве са ондашньим, кад є он кормило и управу црковну на себе примио, мора нам од радости душа запѣвати — и срдце заиграти у нама.

Драга браћо и приятельи! кад год лежемо и устаємо, молимо се подателю вѣчног благослова, да нам ове рѣчи на увѣк у души остану: „Храните србски Сион, докле год србско име узживи!“ Хранимо србски Сион у срдцима нашим, прилѣжно посѣштаваюћи храмове божиє, коє наука спасителѣва силно оживлява, конма є овай велики угодник Божіи

светитель Сава у народу нашем тврди темељ положио, и ков су наши у вечной успомени у срцима нашим живећи предци, са крвавим труда свога зноем сазидали, како с поля, тако и изнутра, велелепно украсили, и са потребним црковним утварима, ако и не свуда богато, а оно пристойно снабдѣли. — Покажимо се, да смо достойни потомци, првог Архиепископа и просветителя србског светителя Саве; прилѣжаваймо у ученю за живот наш потребних нам наука, кад нам є милост Божия срећу подарила, те смо се удворили у ову свету обитель просвѣте, у коіой нас Ангел хранитель чува од глупости и заблуђења, а многоуважена г. г. учитељи плетући вѣнце од неувелог християнске мудрости цвѣћа, са благотворпом отеческе издашности руком, обилато и милостиво пружаю, да с њима, ако само себи искрено срећу желимо, младе наше крунишемо главе, и да сплетемо имена наша у вѣнац србске славе. Њи ако слушали будемо преправићемо се за достойне пастире словесног духовног стада христове цркве, ков ћемо, светоме позиву своме достойно одговараюћи, знати поучити, да слѣдує онима светога Апостола речма: „Бога боитесе, цара почитуйте.“ (I. Петр, 2. гл. 17. стих.)“

Кад дакле знамо, да є и Христос небесни учитель учио нас говорећи: „Воздадите кесарева кесареви, и Божия Богови,“ па знамо далѣ, да и Апостол говори: „Бога бойтеся, царя чтите!“ онда се и я за срећног осећам, што ми се данас прилика подала, да при овом сяйном торжеству светковине кралѣвића србског и црковног православног княза, кои нас као Херувим сѣнком свои крила заклања, од сваке благочестию и благонравию противно водеће странпутице, да се у бездну пропасти душевне несурвамо, са висине ове християнске добродѣтели, на коіой сад узвишени стоимо; велим да, драга браћо! да се за сретног осећам, што ми се прилика подала, да могу топла благодарности чувства изразити, према Њговом царском величеству Франц Іосифу I. под кога благим скиптром живећи, слободу свое вѣроисповѣди, као и други народи пространог Аустриског царства уживамо. (Живио!)

Мили другови и саученици! пѣваймо душом и радуймо се срдцем, што нам є мудрост Божия подарила мудрог Архипастира, ревностног и трудолюбивог преємника свети Апостола, у високой и многозаслуженой особи Њговог Високопреосвештенсва Господина „Лукиана,“ кои є себи стазу светог Саве

изабрао, па по њој ходећи, благо цркве и срећу народа пред очима имаући, знатну част браће и другова наши подпомаже, да овде учећи светобогословске науке издржати се могу, и штедром десницом изливаући благодѣяния на њи, милостиво усрећава. — Па кои се и у обште о нама свима, као духовним синцима и питомцима стара, да из нас преправи онаке духовне пастире и учитељ црковне, какве света наша православна црква потребује, и станѣ народа нашег захтева. — Кои се на то жертвовао, да утврди у срдцима нашим православиѥ; хранећи српски Сион, докле год српско име узживи; кога вѣчни промисл Божіи нека предуго поживи на нашу радост и превелику срећу; а Господ Сиона, нека му подари: „жезл силе и снаге,“ и за знак тога, нека му послужи онай жезл, кои му ѥ Нѣгова Светост српски патриарх „Самуил,“ приликом посвећеня за епископа, и предаваня власти, да овом богохранимом диецезом Горньо-Карловачком, мудро и савестно управля, отечески уручио. (овде се одпояло тон деспотин.)

На последку, сад се у найвећем смирению и страхопочитанию са синовньим молитвама нашим, к теби обраћамо велики угодниче Божіи, светителю Саво! скромно те молећи, да топлима молитвама твоима исходатайствуѥш у престола свевишњега Бога, да нас утврди у православию; да срдце чисто сазида у нама, и дух прави обнови у утробама нашима; а с тим, да се достойни покажемо називати се моћи верним послѣдовательима вѣчно славећег се великог имена твога; да се достойни покажемо знатног имена српског, с коим вазда да засвѣдочавамо, да смо истини и врстни потомци Свето-Неманьине лозе!

А за уздарѣ прими срдечну пѣсму ову, коя ће ти из млађани груди наши, овде сад свойски одѥкнути. (Настависе песма и одпева.)

Говорио : Никола Зец, слушатель красноречия црковног

Допис.

Из Руме. Као што се пре пет месеци читати могло, пречасни прота митровачки расписао ѥ конкурзе за учительске кандидате на више места у Срему, с том намером, да би и Срем ѥдаред учитељ из нове школе добио. Я ништа у похвалу младим учительима не ћу да рекнем; ѥр прво им дела валя видити; него ћу само то да спомењем, да ѥ сваки наш, и туђинац признао, да наша приправничка школа данас врло добро стои и да ѥ за последньих десет година толико корачнула напред, да Србима за част служити може. Пречасни г. прота Милутиновиѣ желећи школе овдашње са новом снагом и младим ради-

нима подмладити, отворио є єсенас стечај за стално попуненѣ учительских места у Руми. Услѣд чега су ова места одма попуњена, и овдашня четири млада учителя декрете своє су пред св. Николу добили преко местног управителя и пароха г. Васе Крстића, и тако после пуних тридесет година, опет постадоше румски учитељи стални на свом месту. Ово дефинитивно наименованѣ румских учителя свршено є у архидиєцезално-конзисториялной седници 16. Септембра пр. г. бр. 193, а од вис. кралѣв. хрв. слав. Намест. Већа одписом од 12. Листопада пр. г. бр. $^{14211}/_{3165}$ потврђено. Декрети ови из конзисториялног заседания издати су іош 24. Окт. пр. г. а осим овдашњих учителя овако потврђенѣ добио є и кралѣвачки учитель.

Сад су дакле у целой околини овой готово све сами млади учитељи понамештани, кои су іош као ђаци показивали, да им то племенито званѣ на срцу лежи и да ће трудом и вољом своіом доста користи народу свом допринети моћи. Ми им особито на срце мећемо задатак њихов, и препоручуємо им да осветлаю образ и себи и єдином заводу нашем у ком се за тай позив изабразиште, а уєдно и да праведном очекаваню своих обштина одговоре. Овдашњим и околним учитељима отворено є широко полѣ, на коме се заиста радити може. Наше су силе іош младе, али за то треба и да су издурашне, постояне и снажне, да се никаквих препона не бонмо, но да све незгоде и неприлике презремо, па само свог пута да се држимо, те тако да нам и обштине наше осете, па ништа у своим старим учитељима изгубиле нису, него шта више, да су с нама оно добиле, што єдной обштини и народу валяни учитељи учинити могу. Али да би овай важан посао целисходнїи био, од преке би нужде био узаймни и заєднички договор свию околних учителя. Са свию страна нам „Школски Лист“ доноси гласове и извешћа о зборовима учительским, само іош из Срема не. У чию се кривицу то приписати може, не ћу да испитуєм, само то знам, да не ћу погрешити, ако у име мое околне и овдашнѣ браће изявим желю, да би нас найвећма задовољио и обрадовао такови єдан састанак учитељски. Но ми се томе скорим и надамо, єр уздаюћи се у заузимливост и родолюблѣ пречасног г Милутиновића, као окружног управителя нашег, смемо се ослонити и надати, да ће нам та желя и испунѣна бити.

☞ **Због сутрашнѣг великог праздника изилази Лист овай раније. —**

Ко би желио Школски Лист држати, може іош и сад подпуне броєве за ову годину добити. — Они кои Лист примаю а досада платили нису, нека се с предплатом пожуре.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 7. У Сомбору 15. Априла 1868. Год. X.

Вечернѣ школе.

(Свршетак).

Люди, кои познаю околности нашег селячког живота, веле, да ниє никако могуће мушку младеж дуже од четрдесет мученика у вечерньой школи задржати, због тога што се тада већ у велико польски послови раде; напротив женска младеж може школу до Ускрса походити. Ако є то доиста тако, онда држим, да би се школа ова с єсени раниє н. пр. првог Октобра на дан Покрова Богородичног започети имала. Кад би се то учинило, онда би мушки имали пет, а женске шест месеци преко године по трипут на неделю вечерню школу походити. —

Уз вечерню школу могла би обстати и недельна школа, за кою би онда остали предмети чисто духовни као толкованѣ Евангелия, молитве, црквено поянѣ, кратки животопис дотичнога свеца, или разяшняванѣ обреда црквених. Ова Недельна школа могла би бити пре службе Божиє заєдно с каталогом, на кои би, ако є места, и одрасли люди долазити могли, као што то на неки мести у Бараньи бива. —

Недельна школа у овом смислу могла би остати и преко лета, те би се у ньой сва младеж како мушка тако и женска пре св. литургиє скупляла и уз ученѣ свете вере у пояню вештбала. Предаванѣ у недельной школи свештенику као пастиру духовном припада. —

Овде узимам прилику, да поштованим читательима саобштим и предлог за нацрт (план) предаваня у вечерньим нашим школама. — По овоме:

Из Науке Вере имале би се учити и повторавати: Божиє заповеди, веровањ и найнужниє молитве по начину како се то у больим нашим основним школама предає, с разяшняванѣм, и

поученѣм прилагоѣеним према потребама одраслиѳ младежи, и са осветляванѣм добрим примерима из Библичне и народне историѳ. Уз то би се могло сваки пут по ѳдно или два Евангелска изречения (из Мат. Гл. V.—VII.) — што за правило живота служе, — прочитати, разяснити, и у Србском преводу на памет научити дати. За Науку Християнску, кою у сваком случаю свештеник предавати има, нека се сваки пут по ѳдан четврт сата узме. Покрай тога у недельне и празничне дане имало би се, свой младежи пре службе Божиѳ у школу сакупљѣной, толковати Евангелиѳ, значенѣ празника ил житиѳ дотичнога свеца.

Одма за науком вере, као саставни део нѣн долази у вечерньим школама црквено поянѣ, коме се може за сада само ¼ сата посветити, а по времену, кад будемо у вечерню школу све саме добре чатце добияли, моћи ће се овой струци сваки пут по часа посветити. За сада ѳ доста да нам ученици и ученице науче, найпре обично литургійско поянѣ; као: Господи помилуй, Оца и Сина, Достойно и праведно, Благословен грядый и т. д. тропаре заповедних празника почевши од Николя дне па до Духова; кондаке Божићни, Ускршньи с Ипакоѳм, и храмовног праздника; далѣ Воскресениѳ твоѳ Христе Спасе; Благослови и Хвали Душе; Предстателство Християн, и Достойно ѳсть яко во истину. — Песме Божићне, Светосавску, Ускршню и т. д. — Све ово може се и сада олако научити. По времену, кад добиѳмо децу коя су читаню и овом малом пояню вешта, валяло би да уче у вечерньим школама пояти главне предмете осмогласног пѣния, као: Тропаре, Кондаке, Богородичне, Блажена, Степене и Догматичне Богородичне свих 8 гласова, Ангелски собор, велико славословиѳ, Возбраной, катавасиѳ: Богородичну, Божићну, Ускршню и Духовску. — Антифоне на 8 христових праздника; Божићнѣ вечернѣ и павечериѳ с литиом; стихиру на водоосвећеню Богоявленском; Возсия благодат твоя Господи; Вечери твоѳя тайнія; неколико антифона и стихира великог Петка; канон ускршньи и т. д.; вечернѣ Ускршнѣ и Духовско, и оне християнске утѣхе пуне духовне песме са опела и парастоса. Обучаванѣ у црквеном пояню такође спада на свештенике, али под ньиховим надзором имао би им у томе и учитель помагати, особито ако ѳ од обштине за вечернѣ обучаванѣ обашка наплаћен. —

Наука о польской привреди имала би се предавати по Радићевом: Воѣи у польоделству, али би валяло да се што скориѳ изради ѳдна польоделска читанка (по Ерцингеру); па

да се онда ова употреби. За ову науку нужно є двапут преко неделѣ по ¾ сата у мушкой вечерньой школи одредити. Предаваня би требало да држи вешт стручни економ ако га има, иначе по околностима свештеник, бележник или учитель.

Найнуждния є овде наука о ђубреню, о больим алатима землѣдѣлскии, о обделаваню ливада, о различитой врсти усева и ньиховим особинама, особито о конопльи и о репцу; о негованю коня и говеда, о вртарству. Млади учитељи кои су ових последньих година препарандию свршили, могу с ползом употребити своє белешке из предаваня о економіи, коя су у овом заводу слушали.

Наука о домаћем газдованю с поуком о неговању краве, о баштованству и свилоделству и т. д. имала би се предавати за исто толико времена у девоячкой вечерньой школи. За ово обучаванѣ найзгодния би била — као што рекосмо, — родолюбива и племенитог осећаня Србкиня, коя би што є нуждно, могла и у ствари самой показати. Иначе саме савете и опомене у овом погледу могао би — по нужди — и свештеник, економ, бележник, учитель или други кои искусан родолюб давати. И за овай предмет веома нам є нуждна читанка. А докле те немамо, млађи учитељи могу поученя давати на основу у приправничком заводу чувених и прибележених предаваня.

Поука о чуваню здравля и о одраньйваню деце. — Овай важни предмет найболѣ є да лекар предає, иначе где то ниє могуће нека се и тога посла прйме свештеници или учитељи, а у женской школи госпоће, па нека у часу за овай посао одређеном читаю што важно из кньиге о чуваню здравля од Дра Валенте, или чланак о одраньиваню деце од Госп. Дра Натошевића (види кньига: Чланци о домаћем васпитаню Сомбор год. 1868.) За овай предмет нека є седмично єданпут ¾ сата одређено. Пошто се овай предмет изцрпи, могу се, — ако времена има — у часу зань одређеноме читати найлепша поучна места из дела мудрога Доситея, или из друге коє валяне кньиге. Ту се у даной прилици мушкой младежи придодає и поука о правама и дужностима грађана.

За рачун доста є сваки пут четврт сата употребити. Уз то се има давати поука о важности штеднѣ и о проклетству раскошности и разметаня. За сада се ограничити морамо само на рачун устмени й писмени у броєвном простору од 1

до 20, и од 20—100 али у практичним задатцима, црплѣним из живота и прилагоѣенима потребама наших селяка. — У рачуну упућује учитель.

Читанѣ и писанѣ. Последня по сата двапут преко седмице у свакой вечерньой школи за сада имаю се провести с ученѣм писаня и читаня. Ово се по разумном начину учи заедно, и ова стария младеж може код вешти учителя за 40 получасова писати и доста прилично читати научити. Учећи то исто друге и треће године сваки ученик и ученица може се у читаню сасвим извештити, и то млого болѣ и точније, него што се томе мала деца у обичной основной школа науче. — Доцније моћи ће се од овог получаса една четврт употребити на поянѣ, а друга на читанѣ из полезних кньига. Ученѣ писаня и читаня спада свакояко у дужност учителѣву, кои би валяло, да за тай посао штице себи направи, а ученицима нужна є табла с писальком, ил пропис с оловком, уз то Буквар.

Народне песме, народни обичаи и животописи славних родолюба и родолюбкиня. За сада мораћемо се задовольити само са читанѣм найлепших моралног и родолюбивог садржая народних песама, кое се єданпут преко неделѣ у последнѣм получасу читати могу. Добро би било по неку лепу народну песму научити да се пева, Тим би се на пут стало оним ружним и ласцивним песмама, што се по Бачкой и по Банату певаю, и за кое Вук вели, да ни су достойне, да се са другим нашим песмама успореде. —

И тако довршивши предложени нацрт завршуєм чланак овай с жельом, да се вечернѣ школе заведу одма идуће єсени по Бачкой, Банату и Срему, а ако є могуће и по свима осталим пределима, где се Србска реч говори, и да наши свештеници и учителъи, лекари званичници, одабрани економи, родолюбиве србске госпоѣе, и наша врстна омладина, — на кою велико уздань полажемо, — єдном речию да сви свестни родолюби и родолюбкинѣ ово предузеће суделованѣм своим на благо рода србског остварити постараю се.

Од оваких вечерньих школа, ако се свуда заведу и с друженим силама разборитих Србаля и Србкиня ревностно уздрже, надати се можемо стварном и нравственом препороѣеню Србства, али по мом мнѣнию єдино под овим найважніим и неизоставно нуждним условлѣм: ако сви честити радини на оствареню ове велике и спасоносне идеє задахнути буду духом вере, любави и надежде християнске, и ако сви без разлике духовни

и светски наставници младежи у овим школама, и сви предаватељи на явним састанцима нашима, свакда на уму имали буду, да є почетак премудрости страх Господањ.

В.

Задруга банатских учителя, и први збор србских учителя из околине Кикиндске.

При концу прошле године беше у овом штованом листу явлѣно, да се єдна задруга банатских учителя без разлике вере и народности у Темишвару оснива, коіой ће цел бити, да народне школе и учительски сталеж унапреди.

Ову мисао покренуше темишварски и други околни немачки учитељи. У одбору при склапаню ове задруге беху єдан Србин и єдан Роман.

Задруга се образова 27. и 28. Децембра римског п. г. у Темишвару, (види бр. 1. „Лист за народне учителѣ“ Будим.) но не из свию народности, као што би валяло, и као што справедльивост и равноправност захтева.

Срби и Романи, осим неколицине ньих, не приставше у Задругу. За што Романи не приставше, не знам, а биће по свой прилици за то, чега ради и Срби пристали нису. Ево од прилике за што?

Одбор, што збор сазиваше и „нуждная“ припремаше, дао є печатати позивнице за све народности само немачким єзиком, и то є први корак, што млоге Србе и Романе отуђи, те не нађоше за вредно на збор доћи, єр нас не беше више од 10 Срба (петорица из Кикинде) а Романа іош манѣ, а сасвим є на збору до 300 учителя било.

Нећу сад овде да причам, шта се далѣ на збору том говорило и радило, єр є то већ из министериялног „Листа за народне учителѣ“ познато, но ћу у кратко, да нацртам, чега се ради ми Срби из Кикиндског Диштрикта и из других околних места не удружисмо овой поменутой задрузи, и шта смо ми наумили, да за се радимо!

Од збора темишварског па до 6. Фебр. по н. к. ћутало се око нас; ми српски учитељи, што на збору бесмо, ни сами не знасмо, шта да почнемо; у задругу нехтесмо се уписати,

ер видисмо, да из тога по нас и наше школе врло мало користи може бити. — 6. Фебруара писмено позове одбор кикиндског огранка Банатске учитељске задруге поново све Српске учитељ у овој околини, да се за чланове поменуте задруге упишу. Ми кикиндски учитељи, кои смо знали добро како и у чему ствар стои, позвасмо на брзу руку све српске учитељ из наше околине на договор, да се о том разговоримо, да ли ћемо у поменуту задругу ступити или не, па ако не, шта да се чини?

Искуписмо се у Кикинди 29. Фебруара о. г. нас близу 30 готово све самих учитеља, по именце; Григориє Іорговић, Стеван Петровић, Тодор Кнежевић, Сима Аjваз, Тодор Шевић, Христифор Аjваз, Светозар Недић, Ника Николић, Аркадиј Варађанин сви из Кикинде; Милош Настасић из Беодре; Лука Давидовић и Никола Јанковић из Мокрина; Владимир Радивоєвић из Іосипова; Милић Живић из Т. Каньиже; Сава Бугарски из Н. Ст. Ивана; Мияило Кнежевић из Деске; Матиј Чобанов из Црне Баре; Григориє Перић и Петар Фогараш из Кумана; Матиј Груић и Іован Поповић из Башахида; Владимир Раић свештеник и Илиј Алексић учитель из Бочара; Василиє Кадић и Василиє Лалић из Карлова; Велько Петровић из Мартоноша, Іован Жупунски из Сараволе, и Вићентиє Аjваз из Крстура, приправници.

Болђг реда ради изабере ово друштво Григориј Іорговића учитеља да председава, а Аркадию Варађанина да говоре бележи.

Збор се наш око 10 часова из ютра почео.

Председник са неколико речи поздрави дружину и захваливши се на почасти рече, да се срећним цени, што му у део паде први српски скуп своє браће поздравити. Говораше, да є са удружаванђм и договорима човештво а особито учитељство у просвети далеко напред отишло и непрестанце иде, пак препоручує браћи, да се дружимо, договарамо, просвећуємо себе и друге, ер ће нас иначе околности напредниега свћта у таму вргнути где ће нас нестати. У далђм свом говору напомене, чега смо се ради искупили, па рече да пре свега устав од задруге банатских учитеља проучимо, те да се болђ разумемо. Усвои се, и брат Стеван Петровић, кои є устав тай на српски превео умоли се, да га сам прочита. Овай читавши дође до §. 35. па рече: „Я господо држим, да є ово, што долази найважниє по нас!“ пак пође далђ читати. §. 35.

кои овако гласи: „Званичан єзик друштва у свима унутарњим саобраштаима є немачки, у саобраштаю пак с властима, мађарски.“

Изчита се устав. — Председник упита скуп, шта на ово мисли; мисли ли у оваку задругу банатских учителя ступити или не? Сва браћа изяве єдногласно: Не! Ми у ту туђинску задругу ступити неможемо. Прво зато што би ми у таквой задрузи везани люди били, не би могли своє мисли изразити, почем се говор наш српски примио неби, а у немачком врло нас є мало, што смо му добро вични. А боме пашто нам скупа и задруге, кад се разговарати и договарати на милом матернѣм єзику нашем не можемо! — Друго, ми неможемо ступити у ту банатску учительску задругу, што смо ми пре свега учительи Српски, а из устава поменуте задруге чини нам се, да се ньоме нека централизация свию школа банатских постићи намерава; и ми у задруги той тешко да би могли ствари нашой Српской што допринети и урадити, да нам школе у духу православне вере и миле наше народности унапред пођу, па по томе, од какве нам є файде та Банатска задруга? Ми хоћемо такву задругу, где ћемо слободно моћи своє српско срце у сваки пар на видело изнети; где ћемо моћи наше болове и яде како ми знамо и умемо рећати, пак по томе и лека тражити; где ћемо се као равноправна у свему браћа о унапређеню школе и учительског станя и о просвети народной договарати моћи.

Ето то є, са чега смо доконали не ступити у немачко—мађарску банатску учительску задругу. —

Долази на ред: шта да се сад ради? више се дремати несме, єр ће нас други просвећени народи у прах сатрти!

Ми изречемо: да сами єдну „Српску банатску учительску задругу“ образуємо, помоћу окружних управителья и конзистория наши; єр „ко у себи доста снаге неосећа, томе туђа снага не дає мелема!“

Изабере се одбор из наше средине од 15 особа, да се о припреманю, сад српске учительске задруге, брине.

Одбору ће ово найглавніи посао бити:

1. Да се на дотични мести упита, шта є и како є са пансиіоним учительским фондом?

2. Да се за мнѣня и назоре стручни наши люди упитаю, а край тога и явно у Школском Листу и у Застави да се сваки родолюб, кога се школа и нѣн напредак тиче запита:

„Како би се најболѣ и најкорйстније ова задруга наша образовати имала?“

3. Наш є скуп и за то, — да се явно рече, — да се позову сва браћа српски учитељи, где их год има, па да єдну „Српску учитељску задругу“ образуємо, и тамо на манѣ огранке да се поделимо, а сви да смо опет у свези. Тако мислимо ми, да би се іош болѣ и найпре цел наша постигла, па ако би ово последнѣ за руком испало, оставили би се овога под 2.

Молимо одма овде сву браћу учителѣ, да се явно изясне кои су за ово последнѣ? па ћемо после и ми у атар томе іош кою рећи, те како би се то іош ове године по идућем одмору школском створити могло.

4. Да одбор припреми устав за „Српску банатску учитељску задругу.“

Мислимо, као да би найпрече било да се ово троє претреса, на збору, кои би се склопио:

а) Ко и како би валяло школом да нам управля?

б) Како би се учитељи и њиове сироте материяално обезбедили?

в) Єсу ли данашнѣ наше школске кньиге по децу и њихов напредак добре, и ако не, како би их удесити валяло?

На последку и то збор заключи, да се устав „Банатске учитељске задруге“ у Школском Листу напечата, како би га сваки брат српски учитель претрести и прорешетати могао, па нас, што у задругу банатских учителя не ступисмо, или осудио, или нам одобрио.

Збор се по подпе око ½ 1 заключи.

Ето, то є браћо учителѣи укратко нацрт нашега рада. Вальда ће дати Бог, те ћемо и ми єдном у напред!

У В. Кикинди на Благовести 1868. —

Устав „задруге банатских учителя.“

I. ИМЕ ЗАДРУГЕ.

§. 1. Између банатских учителя образована є задруга за унапређенѣ народних школа и учительског сталежа под именом: Задруга банатских учителя“ коя сталног места пребиваня нема.

II. ЦЕЛ ЗАДРУГЕ.

§ 2. Цел є задруге уєдинити све училиштне силе, што се налазе у народним и средњим школама Тамишке Торонталске Крашовске градомеђе и воєне Банатске границе без разлике верозакона и єзика и то:

а.) да се чланови задруге подстакну на унапређењє умног свог развитка.

б.) да се народна школа, и просвета у сваком правцу подиже.

в.) да се учитељи у болє материялно станє поставе.

г.) да се редовни чланова достоянство чува, па и брани, ако би се ово повредило, и найпосле,

д.) да се оснує єдан пензиони фонд, зарад кога ће задруга у своє време засебни устав израдити.

III. СРЕДСТВА КАКО СЕ ОВА ЦЕЛ ПОСТИЗАВА.

§ 3. Да би се ова цел постигла, држаће се явни зборови, у коима ће се расправляти учебна питаня што одговараю духу времена, а такође и педагогичка питаня, што чланови задруге узпредлажу, а држаће се и предаваня о васпитаваню и обучаваню.

§ 4. Задруга ће се и о томе старати, да чланове своє побуди на писанє и издаванє целисходних школских и спомоћних књига, као и списа за народ и за младеж, те ће и са расписиванєм надтечая писателє на овай рад подстаћи.

§ 5. Интересе задруге ове, заступаће єдан школски стручни лист.

§ 6. Напокон задруга ће и око тога настоятй, да се развия црквено и народно певанє.

§ 7. Задруга прима од сваког свог редовног члана годишнє по 2 фор. што ће служити:

а) на трошак задруге и

б.) на осниванє помоћног фонда за врло потребите чланове овога друштва.

IV. ЧЛАНОВИ ЗАДРУГЕ.

§ 8. Задруга има своє:

а.) редовне

б.) подпомажуће и

в.) почастне чланове

§ 9. Редован члан може бити сваки декретирани учитель

и професор явне и приватне концессоване народне и средњ школе без разлике вере и єзика (из тамишке торонталске и крашовске градомеђе и банатске войничке краине.)

§ 10. Подпомажући члан може бити сваки од горе означених градомеђских учителя и професора, а осим тога сваки школски приятель у обште, кои се на собствену молбу у задругу прими и оним дужностима, што су у 16. § назначене, одговори.

§ 11. За почастне чланове бираю се отлични васпитатељи што су у, и ван државе, и у обште люди заузиманћи своими за школу важни, било то ма у ком погледу.

V. ПРАВА И ДУЖНОСТИ ЧЛАНОВА.

§ 12. Сваки редован члан осим активног и пасивног изборног права, има іошт право:

а) На главним скупштинама или окружним зборовима предлоге доносити.

б) Госте у скупштину уводити, пошто є предходно ово друштвеном председнику явио.

в.) На главним скупштинама, и на окружним зборовима предаваня држати и у гласаню учествовати.

г.) На друштвену помоћ рачунати.

§ 13. Редовни чланови плаћаю годишњ по 2 фор. у полгодишньим ратама у напред, и обвезую се у главним скупштинама — ако є икако могуће — лично учествовати.

§ 14. Подпомажући и почастни чланови имаю, — ван права активног и пасивног избора и права гласаня, — у осталом она иста права, коя и редовни чланови.

§ 15. Подпомажући фонд тиче се користи само редовних чланова.

§ 16. Сваки подпомажући члан обвезуе се бар за 3 године, извесну своту годишњ прилагати, коя би износила бар толико, колико одређена годишня свота редовнога члана.

§ 17. Сваки члан може изступити из друштва, али ово изступањ валя да се свагда пре ½ године код друштвене управе писмено прияви.

У оваковом случаю, онай што изступа, одриче се свакога права на друштвену имаовину и обрану.

Онай пак, кои дужности своіой за годину дана неодговорй, па ово и на просту опомену неучини, сматра се да є из друштва изступио.

VI. ДРУШТВЕНО УСТРОЙСТВО.

§ 18. Задруга се засад на 16 подзадруга или огранака поделює:

А. У Тамишкой међи:

1. на темишварски, 2. на поморишки, 3. липовски, 4. чаковачки и 5. на вршачки огранак.

Б. У Торонталской међи:

1. на В. бечкеречки, 2. В. кикиндски 3. Новобечейски, 4. Т. каньишки, 5. на В. С. миклушки и 6. на уйпечки огранак.

В. У Крашовской међи:

1. на Логошки, 2. Фачетски, 3. Ораовички и 4. на Бокшански огранак.

Г. Што се пак банатске воєне краине, — односно означеня нєних огранака тиче, то се одлаже на прву главну скупштину.

§ 19. Цел овога поделеня є:

а) да се учитељи ових огранака чешћим састанцима на умни развитак постепено побуђую.

б.) да се она питаня, што буду главним скупштинама предложена, подробно расправе.

в.) друштвеной управи могућно учинити, да упозна погледе и мнєня свакога поєдинога ограначког члана, кад є хитно, а овамо главна скупштина неби се држати могла.

§ 20. Поєдини огранци имаю се скупляти преко године бар двапед, и то: єдапед с пролећа и єдапед с єсени, под председништвом єдног, из средине своє избраног привременог председника, уз коєга ће и єдан перовођа бити.

§ 21. Ови привремени ограначки председници сачињаваю одбор са десеторицом, на главним скупштинама изабраних одборника.

§ 22. Овай одбор састає се такође двапед у години, и то после ограначких зборова.

VII. РУКОВАНЂ И УПРАВА ДРУШТВЕНА.

§ 23. Дружином рукує:

а.) одбор.

б.) частници, што их задруга изабере.

§ 24. Предмети, што се зарад решеня главной скупштини оставляю єсу:

а.) избор частника.

б.) избор редовних и подпомажућих чланова.

в.) избор почастних чланова.

г.) одобренѣ издаваня на друштвене цели, што прелазе своту од 25 фор.

д.) одобренѣ предложених рачуна,

е.) опуномоћенѣ, да се код дотичних власти оно врши, што друштвена управа за нуждно нађе.

ж) одлуке зарад преиначеня устава и изключеня чланова.

з.) напослетку, решенѣ предлога, што су главној скупштини од одбора или огранака доставлѣни.

§ 25. Све остале послове обављаю друштвени частници у одборским седницама.

§ 26. Потпун одбор састои се:

а.) из председника

б.) тайника

в.) благайника

г.) рачунателя

д.) из десеторице чланова, што их главна скупштина има бирати, и

е.) из 16 привремених ограначких председника, што их учителъи поѥдиних огранака бираю. (Свршиће се.)

Извештай о учителъском Збору

кои ѥ у Црепаи 7. Марта о. г. држан.

Пре неког времена, явио сам вам, да се у Панчеву први збор учителя из Панчевачке краине држао. Цель истог збора беше у оним редовима доста ясно означена. Пре свега валя ми да вам явим са чега се учителъи на овом збору 7. Марта о. г. сакупише.

Ево узрока! увидило се, да се не врши све онако, као што ѥ у првом збору заключено, а о томе говораше гд. председник Чобић, на коѥ му учителъи одговорише (кроз ѥднога), да ѥ узрок свему, што се правила за осниванѣ пензиѥ, и дозволенѣ држаня редовних маньих зборова, ниѥ іош решило код више власти. С тога ѥ заключено, да се виша власт поново умоли: да би што пре у живот и ѥдно и друго ступило. —

Можда би кои помислио, то ѥ задржано код гд. пуковника, но ево вам доказа да ниѥ тако. Да би лакше сваки учитель на збор отишао, и натраг дошао; то ѥ обштеуважени Гд. пуковник Ђорђевић, познаваюћи „удо станѣ учителъско,“ наредио, да сваки учитель имаде безплатан одвоз и подвоз;

а од свое обштине єдну фор. наплатнйце, што су обштине савестно и учиниле. Лепа хвала гд. пуковнику; од нѣга се ми надамо подпуно, да ће нама учительима у свакой доброй намери нашой отчински у помоћи бити.

Да ће се фонд за пензиє срб. учителя доиста завести моћи ево свету примера: у Сакулскоӥ обштини налазе се већ 500 фор. готових новаца и 20 ланаца разне землѣ раном посеяне; коє є све одређено реченоме фонду.

Радня на збору овом текла є овим редом: Гд. председник Чобић, отвори збор подужом беседом; у коіоӥ га сравньиваше с' кошницом. Рече далѣ да сваки слободно своє мнењѣ, терете, и недостатке изкаже, єр ово ниє скупштина робова, већ учителя кои сами требаю, да ослобаӥаю робовске духове, учећи их правоӥ истини, а истина є браћо моя, свагда пуна лепоте, и од користи по сво човечанство. Зато браћо, немоймо тражити у личностима свою моћ говора, у нападаню и грдньи излив варльива ал осветльива срца, него у делу тражимо свою меродавану снагу, коіом ћемо све слабости нама предстоећих уклонити, а да се не наӥу исти увређени! То мислим, да се сви само строго ствари држимо, коє су нас изазвале на овом польишту. — Затим предложи за деловоӥу гд. І. Илића кои се захвали на лепом му повереню с' обећанѣм, да ће га и засведочити!

Говор гд. председника буде добро примлѣн.

Деловоӥа после своє захвалнице прочита позив од друштва „За распростиранѣ омладинских кньига“ у Панчеву, у ком деловоӥа истога гд. К. Іовановић, позива све учителѣ, да се заузму око растуриваня валяних и користних кньига; уєдно им и распоред о досад изишавшим кньигама прилаже. Овай позив беше врло бурним „Живила омладина“ попраћен, а братским одушевленѣм примлѣн.

И сад се тек на рад пређе. Гд. председник поведе реч о веронауци (Катихисису) разлажући важност нѣну у опште, но наиме код нас Србаля, коя нас одржа, да се іош Срби зовемо. Наваћа слабе стране предаваня, као и рђаве кньиге, по коима се предає, и пита од какве є користи онай Катихисис, кои є 1774. год. изишао? У овом разлаганю рече: да увиђа и сам, да се по истоӥ кньизи не напредує код младежи са вероисповести; увераваюћи да га деца ни мало не разуму, те држи томе за доказ и слабу посету цркве. —

Гд. І. Илић узима реч, коіом се са свим са председником

слаже и увдно даѳ нов правац, по ком би најболѣ учитељи урадили, ако оставе стари Катихисис, а предаю по „Школском Листу“ од год. 1861.*) у свези са библичком повести; ѳр се тамо разяшнява ред свию молитава, а кад их ученици сазнаду, наравно да ће их исте већма поминяти на цркву, на поштованѣ своих старіих; и држим господо и браћо, да ѳ то нарочито наш позив.

Гд. А. Кнежевић, свештеник и местни катихета, сасвим ѳ другог мненя, те тврди, да то не спада у дужност учителя, већ свештеника, ѳр зато су катихете.

Гд. І. Илић одговара, да нема ништа против имена и званя катихете; но кад се сравни, да они само двапут ил ѳданпут преко неделѣ предаю, па онда како предаю, како испитую децу, — ков све долази због других њихових послова — ѳл можно онда да деца знаю штогод? Ниѳ, нит ће бити могуће; него учитель, кои ѳ по васцели дан с' децом у школи, може више, па треба ту да ради и да припомогне.

Затим гд. А. Кнежевић вели: каква ѳ велика разлика код Немаца од Србаля, ѳр њихово дете несме за сто' сести док се непрекрсти и не очита „Vater unſer.“ На ков му гд. І. Илић наваћа узроке да код Немаца 1-во дете учи свою веру на матернѣм ѳзику па му ѳ ясно, о чему се Богу моли; 2-го учитель му у школи разясницом додаѳ ону снагу, коя ће га из дубљине душе и срца привући вери своіой.

Гд. Илић вели іош: Млого би се о веронауци говорити могло, ѳр ѳ већ скоро две године рађено без главе и управе. Наш млогозаслужени и обштелюблѣни гд. прота Коста Арсеновић, дуго боловаше, — а свештеника ѳ и такових било, кои су радили шта су хтели! Па сад баш у најоскуднием времену овом изгубисмо поштованог гд. проту (Збор: вечна му памет!) Бояти нам се валя, да дуго овако сирочад не останемо! —

Гд. А. Кнежевић рече: Изгледи су да ће гд. В. Живковић парох панчевачки свакако протом постати. Збор на ово повиче: „Живио гд. Живковић! Таког ми и требамо, кои данашњим духом дише, и по њиме живи!“ У слѣд овога начини се ѳдна петиция на преосвећеног гд. Епископа Кеигелца подписана од целога збора; у коіой се гд. Епископ моли: да узме обшту желю у обзир, те да отличног свештеника Гд. Живковића садашнѣг администратора протопресвитерата што пре дѣйствителног Протопресвитера произведе.

*) Стр. 713—716, 730—734. и 1860. бр. 38—48; и т. д.

После говора гд. Илића одговорио є гд. А. Данкуц на речи гд. А. Кнежевића, како неки свештеници желе да су паше, а учитељи робови; и тако дакле ни сами не врше смисао ови речи: „Любите ближнѣ, као и сами себе.“

После дуже дебате о важности и неважности Катихисиса од г. 1774. позове председник на заключак. Заключено є дакле: Да сваки учитель све молитве с тумаченѣм децу научити мора, а као припомоћ Школски Лист од 1860 и 1861 год. и „Молитвослов“ од І. Вукадиновића прєпоручує гд. Илић.

Гд. Ч. Петровић у подужем говору разлаже поново важност овог Збора, и моли гд. гд. учителѣ, да ово озбилније извршую, и да се єдаред сви зборови у прави ред доведу, т. є. да буде плода.

Гд. председник предлаже да се по нашим основним школама, земљопис, челарство, ботаника и землѣделство као редовни предмети предаю. — Примлѣно є с тои примедбом, да се збор обрати на друштво „за распростиранѣ омладинских кньига“ у Панчеву, па у договору са гд. Чобићем и гд. Илићем, да се изаберу найболѣ кньиге за ову струку.

Гд. І. Илић предлаже: Како є нуждно, да би се ученици и са Вуковим правописом упознали, єр ђаци кад оду у више школе, мораю га из основа учити. С найвећим одушевлѣнѣм буде овай предлог примлѣн.

Гд. председник предлаже: да се и одломци (Brüche) у основним школама уче. Г. Г. учителѣи одбияю тай предлог, єр веляху да ће бити сувише за малу децу; на ков гд. Илић устає и тврди да се могу предавати, и то само основ, да деца знаю шта є одломак (на пр. ¾, ⅝ и т. д.) и тако се предлог прими.

Гд. председник вели: да є нужно да деца црковно поянѣ као: тропаре, кондаке, ирмосе и антифоне уче, како би тии више пута и самом учителю олакшали. —

Гд. І. Петковић одговора: Кад би сваки предмет у нашим школама напредовао као овай, онда неби ни учему недостатка било.

Г. М. Атанацковић, поднаша збору жалбу, како є удно станѣ учительско, а што є найжалосније, да нас у обште општине као последнѣг бойтара уговорима потврђую и вели: Зашто неби и ми као немачки од регименте свой стални декрет имали; него овако кад се кои обштинар од учителя увређен нађе, онда му прети одма, да ће му уговор подерати.

Свештеник гд. Б. Новаковић слаже се са предговорником и вели: не само то да би требало, него, кад се место учительско упразни, треба да се стечај, путем јавних листова распише; — на коєму гд. поручик (комесар збора) Балај одговара, да то сл. регимента и чини, но не путем јавних листова, већ путем публицираня по селима.

О овом предмету не би ништа заключено, већ є остављно духу времена, у ком ће и сама виша власт увидити, да є начин публицираня по селима против зрелог разума.

Изглед овога збора беше доста парламентаран. При свршетку одпоясмо „Благословен єси,“ — после овога понуди гд. Илић г. г. учитељима лепе „књиге“ коє є омладина издала, и том приликом растури се 30 комада разних књига.

У овом збору беху преко 40 учителя, 3 свештеника, 2 официра, єдан немачки учитель и местна учителька, а и неколико простих ондашњих грађана. Г. І. Димитриєвић парох Сефкеринski дошао є доцкан, и жалио се яко, што ниє и он у збору учествовао.

Гд. А. Кнежевић парох и катихета местни, кои почетком ниє сватио праву цел збора, но доцниє, кад ю видио како є племенита, био є од найревносніих суделователя. Слава му!

И тако се у петак после подне сви разиђосмо, сваки у найлепшой нади, да врши заключке свога збора! —

У Панчеву 15. Марта 1868.

І. Илић деловођа.

Од годишнѣг одбора уједињене омладине српске.

Позив и братски поздрав

своj браћи српским лекарима, свештеницима и учитељима.

Има ли кога, ко незна, како рђаво стоји наш народ у погледу на чување и неговање свога здравља? Коме није познато, како с великог помора код деце и прерране смрти или немоћи код множине наше младежи — број народа нашег никако да се у напредак помакне? За кога је од нас сакривено, колике и колике болести и рђуштине подгризају и руше снагу нашега народа? —

Запитамо ли за обиталишта, у којима наш народ живи — загледајмо само у „Омладински календар за 1868. годину,“ па да се у човеку срце заплаче, кад дозна, у каквим чемер-

ним кућама већина српскога народа своје горке дане тавори! — Обазремо ли се на начин подизања и гајања деце, на квоћу, меру и начин употребљавања ране и пића, на меру и начин гозбе и светковања, на начин лечења болника и сарањивања мртваца — одједанпут рећи: обазремо ли се на начин народног живљења у опште, гроза да човека ухвати, кад види и расуди о свима оним опасностима, којима је српски народ целога свога века изложен! — А ко би могао побројати још оне силне, безаштитне, жртве рањеника и болесника, што попадаше и пропадоше после ужасних херцоговачко-црногорских ратова и у време страховите лањске колере? Ко ли описати пропаст и страдања народна од толиких других, редовних и изванредних, а ничим не спречених удараца зле судбине?!

Па колико је жалосно погледати на такву судбину нашега народа, још је жалосније, кад помислимо и видимо, да већина тих невоља или бар последица њихових долази са пуког незнања живети по разуму и законима природе, са неумештва помоћи се у нужди, са рђавих обичаја, предрасуда и суверја и напослетку са крајње немарности, а гдекад баш и са рђавог примера нас осталих, који би ваљало да народ поучавамо, добрим примером да му предходимо и у невољи да му се на помоћи нађемо· —

Према оваком стању ствари равнодушан остати, а звати се свесним човеком и истиним сином свога народа, било би: носити без стида самртни грех на својој души и вечиту срамоту на своме образу. — Не, браћо, ми несмемо своје зло притајивањем увећавати. А нека је до сада и било незгода, којима би се ми у неколико зар и оправдати могли — данас; хвала Богу, нема ништа, што би коме год од синова и добротвора српских пречило и сметало да излије своје племенито чуство човекољубља над страдајућом браћом.

Годишњи омладински одбор — уверен да нема тога у српству, који ће себе од овако узвишене родољубске дужности изузети, — мисли, да му ваља призвати у помоћ пре свега човекољубље оних, који су знањем и положајем својим највише кадри, да народу нашем у овом погледу помогну, — а то су наши лекари, свештеници и учитељи.

Тако, вама се данас нарочито обраћамо телесни и духовни врачи народски! У вас, који с народом и у народу живите, његова огњишта походите, с њиме со и лебац делите,

његову дечицу обучавате, — у вас, који сте с њиме непрестано, у добру и у злу, те његово стање најбоље познајете, — у вас, којима је Бог то велико и узвишено посланство дао, да народ поучавате и обавештавате, да га на добар пут настављате и у невољи да га тешите — у вас ево ми просимо данас братске и добротворске помоћи многим и многим народним недузима и бољетицама. —

Нема тога, који неможе своме брату и своме роду ма каква добра учинити, а ако ико, то му ви у овом погледу, о коме је реч, можете учинити највише. Што се тиче уједињене омладине српске, годишњи одбор њен мисли, да у име њено сме своју реч јавно заложити: да ће не само целокупна омладина српска, него и поједини мушки и женски чланови њени први бити, који ће ваше родољубиве и човекољубиве труде свима моралним и материјалним средствима снажно и постојано помагати.

Шта пак, поименце, ваља предузимати у обзиру неговања народног здравља — у томе, наравно, да нисмо ми позвани, да нашим родољубивим лекарима, свештеницима и учитељима савета дајемо; али бар ради самог народа дозволиће нам се да ево и ми нашу мисао овде у кратко кажемо.

Ма колико да је племенито чуство кадро оснажити вољу и готовост пожртвовања од стране појединих људи, опет је и само то чуство свагда јаче, кад се у друштву и заједници многе браће негује и подрањује, а успеси удруженог подузимања неизмерно су већи, него кад се појединa снага усамљено, па ма како, усиљава. С тога судимо за потребно, да и наша браћа српски лекари у друштву са народним свештеницима и учитељима оснују:

„ДРУШТВО ЗА СТАРАЊЕ О НАРОДНОМ ЗДРАВЉУ.“

То би се друштво, по нашем мишљењу, могло образовати и радити по начину раденика и чланова уједињене омладине српске. Лекари српски, из свију крајева, састајали би се једанпут у години и држали би општу лекарску скупштину. Они би се ту један од другог извештавали о стању народног здравља у разним српским земљама и крајевима; саветовали би се о томе, шта се у погледу народног здравља од стране лекарске, а шта од стране свештеничке и учитељске чинити може, и утврђивалй би план, по коме би се што у обзиру народног здравља предузимало и вршило.

Лекарска скупштина одређивала би из своје средине један

општи или главни лекарски одбор, који би лекарску скупштину или управо целу лекарску заједницу заступао и о народном се здрављу у опште извештавао и бринуо. Тај одбор подпомогнут још и областним, окружним и срезким лекарским одборима — старао би се непосредно или преко тих других одбора, да се у сваком месту саставе местни лекарски одбори из местних лекара, свештеника и учитеља. (Где нема ни једног лекара, тамо би се могли саставити такви одбори из самих свештеника и учитеља, а где ни ових нема, а оно макар и из других ваљаних људи, који би по упутствима лекарским, колико толико могли бити народу од помоћи). При том у сваком случају имало би се на уму и женскиње, те би се ради женских болесника мушки одбори помагали и женским услугама. Годишњи лекарски одбор, у друштву са осталим одборима и члановима лекарске заједнице, старао би се, даље, о издавању популарних лекарских књижица и упутства за чување здравља, за подизање и чување деце, за неговање и лечење болесника, за истребљивање рђавих и за здравље штетних обичаја, предрасуда и суверја; — а у овима би последњим приликама нарочито наши свештеници и учитељи могли заиста благотворно и успешно дејствовати и својој души правога и вечитог благослова стећи. — Старање да се по народу заведу најнужније домаће и општинске апатеке, бабички и хирургички алати и т. д. био би такођер један од најблагодарнијих послова главног годишњег и других лекарских одбора. — Осим свега осталог, годишњи би одбор могао — у време какве изванредне болести и опасности по здравље и живот народни на једном или другом крају — позвати и о трошку лекарске и омладинске заједнице изашиљати по неколико родољубиве браће лекара, да се страдајућем народу у невољи нађу. (За таквом је помоћу вапијала, н. пр. Црна Гора после оног крвавог покоља од последњег рата, и у време помора од лањске колере).

Местни лекарски одбори имали би с једне стране да често и периодично, а особито у време какве изванредне опасности, извештавају, лекарске одборе свога среза, округа или области, а кроз њих и главни годишњи одбор, о стању здравља и успесима свога дејствовања у народу, а с друге стране, да извршују и народу препоручују наредбе и упутства, која би примали од главног годишњег и других лекарских одбора, и најпосле да се старају, сваки у своме месту, о прикупљању

материјалних средства, која су нужна да друштво народних лекара може према предузетом задатку своје цели постизавати.

Довршујући овај свој позив, годишњи омладински одбор испуњен је тврдом надеждом, да ће наша родољубива браћа лекари, свештеници и учитељи топло прихватити и к срцу пригрлити ову живу потребу народну, а уједно се надамо и молимо сву нашу браћу и сестре поједине чланове и задруге уједињене омладине српске као и све остале добротворе и доброжелатеље српства, да нашој браћи лекарима, свештеницима и учитељима, у чему год могу, на руци и од помоћи буду, да би се што пре и што ваљаније извело ово велико богоугодно дело — дело свете задужбине за народ, дело наше опште савести, части и српског образа. Сам ће Бог благословити и нас и наше труде зарад тако човекољубиве намере!

У Новоме Саду 21. марта, 1868.

Секретар: Г. Гершић.

Предс. год. одбора уједин. омлад. српске: А. Хаџић.

Дописи.

Из Турије. Почем сам обећао, да ћу явити како смо сачинили „Деобу Часова,“ у вечерньой школи у Туріи, и попис предмета, кои се у те часове предаю, тога ради ово на явност достоверно износим:

ДЕОБА ЧАСОВА ЗА МУШКУ ВЕЧЕРНЮ ШКОЛУ.

Часови	Понеделяк	Вторник	Среда	Четвртак	Петак	Субота
Од 5 до ¼-6.	Ученѣ и тумаченѣ молитава за почетнике.	Испит ючеранѣ лекције, и једну далѣ	Као юче.	Као юче.	Као юче.	Испит свию научени молитава.
Од ½ на 6 до ¾-6.	Приповеданѣ Еванђеля.	Приповеданѣ Библичних приповедака.	Приповеданѣ жития „Светих.“	Као у понеделяк	Као у вторник и среду.	Испит свию предмета у те часове.
Од ½ на 6 до ¾-6.	Напаметни рачун са почетници.	Као юче.	Као юче.	Као юче.	Као юче.	Писмени рачун са почетници

Часови	Понеделяк	Вторник	Среда	Четвртак	Петак	Субота
Од ¾ на 6 до 6.	Напаметни рачун са старіима	Писмени рачун	Напаметни рачун	Писмени рачун	Напаметни рачун	Писмени рачун
Од 6 до ½-7.	Гласанѣ, писанѣ и исчитаванѣ гласова са почетници.	Као юче.	Као юче.	Као юче.	Као юче.	Као юче.
Од ½-7 до 7.	Читанѣ псалтира са тумаченѣм, и механично.	Моралне приповедке из 4. читанке и Школ. Листа.	Предаванѣ из природописа, о растиню.	Предаванѣ предмета о земльи и народима.	Природословлѣ из царства животних.	Испит свию предмета.

Iошт за вредно држим явно показати, колико смо предмета од 22. Новембра пр. год. пак до сада — и по именце — ков свршили. —

1. За Почетнике. Све молитве, вероваиѣ — заповеди Божие, (уѣдно с тумаченѣм); рачун од 1 до 20, уѣдно са написиванѣм броѣва. — Гласанѣ, писанѣ и исчитаванѣ, с малим писменима. —

2. За Старие (кои су вѣ походили школу и знаю читати).

1. Из Науке Хришћанске. Осим свршеног за почетнике, приповедано є житие св. Николе, — св. Игнятия, — и св. Василия. — Приповедке: Роѣенѣ Христово. — Источни Мудраци и Бежанѣ у Египат. — Исус од 40 дана. — Исус од 12 година. — Крштенѣ Исусово и прво чудо. — И тумачена су сва Еванѣелия од Ваведения до 3-ће неделѣ поста ускршнѣг.

2. Из Псалтира. 1. и 2. катизму, а 1. 2. 3. 8. и 10. псалмови су тумачени, и у свезу са Наук. Хришћанском довоѣени. —

3. Из Рачуна. Радило се свако вече по 4 задатка, као: из скуп. одуз. множ. и деленя, — са разнонареченим броѣвима, и економски рачуни из Шк. Л., и то на изменце, напаметни и писмени. —

4. Моралне приповедке. Постоянство у вери. — Св. Еванѣ. Марко. — Браћа. — Пут пропасти. Занат є веран ранитель. — — Два пустиняка. — Ко сиромашнима чини, Богу узаймлюе. — Примери наши дедова. — И поученя о чуваню здравля. — О ваздуху. — О умерености у єлу у пиѣу. —

5. Из економие. О понятию економие. — Земля. — Польски рад. — Оранѣ. — Поправлянѣ землѣ. — Гноенѣ. — Неговаиѣ биля. — Семе и Сеянѣ. — Класасто билѣ и маунасто. — О жетви.

6. О земльи и народима. Видокруг. — Вид и мицанѣ землѣ. — Површност землѣ. — Земля и нѣни делови. — О врстама люди. — И познаванѣ Бачке жупание. —

7. Из Природописа. Из царства животних: Описиванѣ домаћи и грабежни животиня. — (по лекцияма.) О сточарству, као: Говеда и ньиова пасма. — О коньима и ньиовим пасминама. — И о тимареню стоке. —

За девоячку школу исто смо тако као и у мушкой удесили „Дообу часова“; само с том разликом, што све ученице спадаю у єдан разред (єр су све почетнице) и по том се код ньих за сваки предмет ½ часа одредило, као: на ученѣ молитава ½ часа, — на приповеданѣ и жития светих ½ часа, на рачун ½ часа, и на гласанѣ, писанѣ и исчитаванѣ ½ часа.

А Свршено єдосад. 1. Из Науке Хришћанске. Све молитве, — с тумаченѣм. — Веровање. — Заповеди Божие. — Заповеди црквене. — Дела милости душевне и телесне, и св. тайне. Жития: св. Николе. — Св. Игнятие и св. Василия и 40 мученика. — Библичне приповедке. Све оне коє су свршене у мушкой школи, и іош Воскресение Лазарево. — Свечани улазак у Єрусалим (цвети) и тайна вечера. — Из старог завета, о Адаму и Еви — Први грех. — Братоубиство. — И потоп и сва Еванђелия од Ваведения до сад (Недельна и празнична).

2. Из Рачун, од 1. до 40, само напамет и написиванѣ броєва. —

3. Гласанѣ, писанѣ и исчитаванѣ писмена малих и великих знакова. —

И будући да већ наступа пролеће, а наши ученици обвезани су са польским радом; тога ради сад заключуємо наш рад у мушкой школи до єсени. (А девойке іош добро посећую школу, и има их до 60, те ћемо іош с ньима предаванѣ продужити.) И ако Бог да, мислимо чим наступи Октобер опет у име Божие одпочети наш рад, єр онда су нам ученици слободни од польског рада, за пет месеци.

В. Поповић, м. шк. учитель.

— Из Чуруга у Шайкашкой. Држим да не ће бити излишно, ако явим поштованим читательима овог просветног србског листа, а кроз нѣга и сваком родолюбу, ком напредак школа на срцу лежи, како се и чуружани стараю за подмладак свой.

Године 1865. отвори се поред две већ постоєће, єдне мушке, друге женске школе и трећа троєразредна и помешана. Іош онда є местно управителство, кад є с великом муком и натегом дошло до треће школе, дотичној власти предлагало и уєдно за потврђенѣ молило, да се исте школе, по начину других свестних обштина, у коима больи успех школски быва, — поделе овако: у єдну да само почетници дакле I. разред и то обоєг пола деца, иду; у другим двема, свака из II. и III. разреда састоєћа се, да буду деца оделѣна. Но овай предлог, ако є йста виша власт и за упутан нашла, незадоби одобренѣ ове. Єсенас пак на поновлѣну молбу местног управителства, буде исто поделенѣ, под мудром управом, отачаским старанѣм и веома за напредак народних школа заузетим Баталіонс-командантом Г. под-

пуковником — а сада пуковником српско-банатске Регименте Коци-ом, под ког управом ово неколико година, школе Шайкашке мложесе и здания подижу, — потврђено и у дело приведено.

Овако поделенѣ држасмо не само да є уместно што су бар већа деца, кад ніє могуће сва, одвоєна, него и што далеко больи успех у школи са єдним и два резреда, него са три очекивати, а и захтевати се од учителя може. Да є ово истина и да се у нади непреварисмо, осведочи смо се таки о полгодишнѣм испиту ове године; єр заиста труди наших врстних учителя беху красним успехом увенчани и сваки поєдини слушатель дивити се и чудити морао, напредованю школа и успеху, кои се с децом учини. Наука верозаконска: у првом разреду молитвице; у другом и трећем толкованѣ ових, приповеданѣ библичних повести и жития светих по саданѣм начину єдно с другим у свези, красно є текла. Наука писаня са читанѣм у I. разреду, — ма да є по школском упутству (Lehrplan) од Г. директора Димића прописано, да се првог течая само приуготовляванѣ за писанѣ и читанѣ сврши, а тек другог течая писанѣ и считаванѣ предузме, — наши су почетници, не само лепо писали кратке реченице на таблицама, но и испитне красописе имали, а считавали сваку штицу и буквар.

У другим двема школама а особито у женской школи, сви су предмети на обште задовольство истеривани бивали, за кое овде буди свима нашим учительима явна хвала.

Особиту пак пажню и вниманѣ обраћамо новодобитом учителю Г. Стевану Янковићу, кои с нѣму повереном, досад заиста из узрока слабе учительске вештине забаталѣном женском школом, за тако кратко време, у сваком поєдином предмету, отликова се и за ког у напредан, ако он досаданѣ понашанѣ и трудолюбиє показивао буде, заиста предпоставлѣне власти а и сваки поєдини зрело мислећи и за напредак школа заузети старешина старати се умеће.

Осим тога є трудом овог Господина уведено у Чуругу певачко друштво, кое с хармоничним црковним пѣнием своим, у нашой цркви, од св. Николе до данас, о већим празницима, Богослужениє украшава, за кое му такође овде буди явна хвала и благодарност.

Школске вести.

ПРЕДЛОГ ЗА УНАПРЕЂЕНѢ НАРОДНИХ ШКОЛА У СРБІИ. Из београдских листова дознаємо, да є одбор, што є одређен био да проучи, шта би се имало урадити за больи напредак народних школа у Србіи, посао свой довршио и г. министру просвете извештай поднео. Одбору том био є од стране министра просвете доставлѣн извештай госп. Дра Натошевића о злом станю београдских основних школа и о начину, како би се оне могле уредити, да задатку и определењу свом одговараю, а уз то предат є био на употребленѣ истом одбору и извештай о швайцарским школама, ког є министарству просвете послао г. Стеван Поповић правителствени питомац, кои се сада бави у Берлину проучаваюћи тамошнѣ народне школе и систем пруског обучаваня.

Горньи одбор држао є више седница и израдио предлоге, кои су у главноме ови:

1. Да се преради сав научни материал т. е. да се нове и савршеније читанке и остале школске књиге сачине.

2. Да се заведе учитељска школа или препарандија.

3. Да се боље уреди надзор народних школа. Већина одбора била е тога мнѣнија, да се Србија подели на четири учевна округа, и да се поставе четири директора, — а сви су се чланови у томе сагласили, да е нуждно код министарства просвете поставити школски савет, кои ће о школским потребама бригу водити, о издаваню каквог школског листа старатисе, и у случаю потребе држати суд над учитељима.

За плату учитељску предложено е да буде на пет класа подељена по способности учитељског особља; сваки учитељ има добијати на сваких пет година службе повишницу, а после тридесетогодишње безукорне службе има право на подпуну мировину (пензию). — Іошт е предлог учињен и о установленю зборова учитељских ради узаимног договора и обавешћиваня братског у послу на коме учитељи раде.

Жао нам е што іош нисмо у руке добити могли сав елаборат одбора, али знаюћи да е у израђеню овога велико саучешће имао онай врстни муж, кои е на овой страни школу нашу знаменито унапредио, уверени смо, да ће и тамошня радня нѣгова, ако се на дотичном месту по заслузи уважи, спасоносна бити по праву просвету и напредак младе кнежевине србске.

ВЕЧЕРЊЯ ШКОЛА У НОВОМ САДУ. Чланови и приятельи „Младога Србства“ у Новоме Саду у збору свом завели су недавно „вечерню школу.“ Госп. Милован Янковић узео е на себе, да оне кои незнаю читати и писати научи томе своим начином, по коме е већ многе старие људе лако и брзо научио читати и писати. ГГ. Светозар Савковић и Филип Обркнежевић приявили су се такође за суделаче у той вечерньой школи. У той школи држаће се іош предаваня и читаня из Доситеевих и других књига, кое су народу омилеле. Предаваня се држе у зданию школском код Альмашке цркве.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У Чакову упразнђно е место учителя II. основног разреда. Плата е 262 ф. 50 нов, 50 пож, жита, 15 ф. свећа, 60 фр. у име стана, 10 фр. паушал за школске потребе, два и по ланца землѣ и 10 хв. дрва. — У Госпођинци, пл. 240 фр. стан и 2 хв. дрва. Молб. до 10. Мая п. р. на госпођ. компанию.

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЉИМА. Г. П. Мауковић трговац шидски покланя Шк. Лист школи у Брчкоме, а г. Нешковић учитель Румски школи у Батосеку.

☞ С подпуним броевима Школског Листа за ову годину іошт смо у станю послужити.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 8. У Сомбору 30. Априла 1868. Год. X.

Телесно васпитанѣ.

Телесно васпитанѣ састои се у брижљивом стараню о том, да се деца од болести сачуваю, да се у здравлю одрже, да се крепе и снаже телом, и да се чистоти и пристойности навикаваю.

Телесно є васпитанѣ исто тако нуждно као и душевно, єр се човек састои не само из душе него и из тела, и докле смо год овде на земльи, дотле нам є за напредованѣ душевног живота нуждно и здравлѣ телесно, єр є здрава душа само у здравом телу.

За одржати живот и здравлѣ своє потребує човек здрав ваздух, светлост и топлоту; потребує рану, одело, радню телесну и одмаранѣ, и чуванѣ тела свога од сваке повреде.

Телесно неговане и одраньиване деце єст найсветия дужност родителя, и требало би да светске и духовне старешине и учителъи сваког отца и матер науче, како валя децу одраньивати, чувати и снажити, особито у добу детиньства од роѣеня до седме године; єр ту се полаже темель целом осталом животу.

Премда се народна школа поглавито бави с нравним васпитаванѣм и с умним изображаванѣм, али уз то несме она пренебрегнути и телесно одгаєнѣ, него се баш мора старати и све што є могуће чинити, да се школска младеж у здравлю и веселости одржи, и да се све оно с пута уклони, што би децу ослабити и болест им проузроковати могло. Као год што се учитель радує, кад му дечица школска у наукама и у добру напредую, исто тако и іошт већма треба да се радує он, кад су му ученици телом здрави, чили, хитри, окретни, весели, и кад им лице изгледа као румена ябука, єр од такове деце надатя се може народ, држава и човечанство лепшой и красниой будућности и срећи своіой.

Што се у овом чланку о телесном васпитању излаже, то ће све учитель употребити моћи или непосредно или посредно. Непосредно кад буде настојавао да школска соба буде здрава, чиста, и свежим ваздухом напуњена; кад ред школски и запт тако удеси, да небуде на шкоду по здравлѣ дечиѣ, него баш на корист њиховога здравља; кад настоява да деца чисто у школу долазе; кад их саветуѣ сваки дан и у свакой прилици, како се имаю владати да здравлѣ своѣ сачуваю, и напоследку кад ѣимнастику као предмет редовног школског наставляня са онаком вольом држи, с каквом децу читати и писати учи. Посредно дужан ѣ учитель на телесно васпитанѣ младежи дѣйствовати казуюћи у даним приликама жительима места свог, какве валя да су куће и собе, како се валя ранити и одевати, и даваюћи им опомене о умерености и о одгаяню деце, да од њих снажни и дуговечни люди постану.

На живот и здравлѣ дечиѣ имаю уплива ваздух светлост и топлота, чистоћа, одело, рана, радня и одмаранѣ. С' тога ћемо ми у овом чланку поѣдинце говорити о упливу ових чинителя на детіи развитак, и то:

1. О ВАЗДУХУ СВЕТЛОСТИ И ТОПЛОТИ.

Од роѣеня па до саме смрти наше прва и найвећа нам ѣ потреба чист и здрав ваздух за дисанѣ. Као што свећа неможе горети у месту где ѣ ваздух покварен, тако и човек неможе живити у врло покваренom ваздуху. Што ѣ ваздух чистіи и свежіи, то ѣ човек здравіи; а люди кои у покваренom ваздуху живе немогу бити здрави, него или с места мораю умрети, ако ѣ ваздух сасвим покварен; или мало по мало вену, слабе и нестаѣ их, ако у обиталишту њиховом мало доброга, а млого покваренога ваздуха има.

Ваздух, ког ми дишемо и кои се свуд на земльи налази, састои се из кислића и загушића. Загушића (гушльик, азот) има у обичном ваздуху $^4/_5$ а кислића само $^1/_5$. Уз то налази се свагда у ваздуху нешто углѣпића, (угльик Kohlenstoff). Кислић (кисеоник, оксиген) необходно ѣ нуждан за одржанѣ живота нашег; нѣга ми морамо непрестано у себе увлачити и њиме се пойти, да би се крв наша непрестано чистити и живот наш одржати могао. Кад би у ваздуху вйше кислића било него што га има, или кад би ми сам чист кислић дисати морали, то ми онда неби могли живити, ѣр кислић ѣ по нас само онда користан, кад ѣ са загушићем споѣн, и у нѣму као растанѣн.

Знати ваља да људи и животиње као год што непрестано у себе увлаче ваздух, исто тако на дисање избацују из себе угљену киселину (Kohlensäure), коіом се ваздух квари, и што дуже времена човек у затвореном простору стои, или што више људи заједно у једной соби живе, то се дисањем њиховим све већма ваздух у соби той квари и за живот неспособан постаје. Угљенова киселина постаје кад се дисањем увучени чисти кислић (озон) са угљењем — што се у телу налази накупљен, — спои и угљењ одисањем наполе избаци; исто тако развия се угљенова киселина горењем, врењем и труленьем. — Где млого људи заједно живе или где млога ватра гори, и где су год велики смрадови, ту се ваздух квари, и то већма у лето него у зиму, већма у затвореном простору него наполю, и већма на оним местима где нема дрва и осталог растиня, ер познато је, да свака билька из ваздуха увлачи у себе нама шкодльиви угљењ, а кад сунце на ню сия избацује из себе на лишће најчистіи кислић. — Но основу ове науке ваљало би да се обиталишта људска зидаю, не врло наблизо, на високом и сувом месту, и да се свуд унаоколо засаде листнатим дрвећем и мирисавим цвећем; особито би при зиданю явних зданя, као што су школе цркве и болнице, на ово пазити се морало.

Обитаће собе, занатлиске радионице и училиштне дворане треба да су простране и високе, са великим прозорима снабдевене и горньи део прозора треба да је у лето непрестано отворен а у зиму да се често отвара; а кад је затворен треба ипак да у њему има мало окно, кое би увек отворено било и на кое би једнако могао скорашньи ваздух улазити а покварени наполе изалазити. Притом строго валя на то да мотре све домаћице, да сваки дан барем за по сахата обитаће собе добро изветре. у школама пак, чим деца изиђу са предаваня и школа празна остане, имаю се како зими тако и лети врата и прозори отворити и собе добро изветрити.

За живот и здравље човечије нужна је светлост; због тога школе треба да су видне а не мрачне и тамне, школски прозори треба да су велики, да се чисто држе, и ако би сунчани зраци на децу и на скамије падали, то онда мораю прозори снабдевени бити са завесама од зелене или од пепелясте боје.

За живот човечіи нуждна је и умерена топлота, али не одвеч велика, и боље је свагда да младеж очврсне него да се разнежи; тога ради ваљало би да у обитаћим собама и у школама температура буде 13 до 15 степени на ромировом

топломеру (термометру). У школи особито се има пазити на то, да деца не седе стиснута, да ни єдан не седи близу пећи нити є слободно код пећи се грејати. Лети прекомерна врућина дає се у школи ублажити спуштањем завеса и поливањем патоса ладном водом.

2. О ЧИСТОТИ.

Чистота подпомаже здравље а нечистота га убија; чистота тела, одела и обиталишта єст први знак праве просвете, а нечистота є свагда знак дивлячства и суровости.

Учитель треба да посредством запта школског сву децу љубави к чистоти навикне, и да им чистоту тако омили, како ће после кад одрасту и они сами за чистотом тежити. Млога деца особито сиромашка не могу се код куће чистоти навикнути, за такову є веома нуждно, да се у школи на чистоту пази, како би они бар овде навикли се чистоти и уредности.

Кои учитель хоће да му се ученици у школи навикну чистоту любити, тай мора овако поступати:

Он сам треба да є чист, умивен и очешљан, одело да му є пристойно и чисто, не подерано ни упрљано; обућа такође да му є очишћена. Никада несме он у школу доћи у папучама, у узурки или у комотной капи.

Учитель треба да се постара да у школской соби чистота влада и да се сва опрема школска чисто држи. Дворана школска треба да се барем двапут преко године изриба и окречи, а сваке недељ трипут помете и опає. Пред улазком у школу треба да стои справа за чишћење обуће и ногу.

Двориште школско треба такође да є чисто и свуд унаоколо дрвима и цвећем засађено, па да као какав дражестни перивой изгледа.

Учитель нипошто несме допустити да деца неочешљана, неопрана и упрљана у школи седе. Да би на чистоту дечию пазити могао, нуждно є, да мало раније у школу дође, пак сваког ученика при улазку да промотри, и ако би ког опазио да є неумивен и неочешљан, тога нек пошље кући да се очешља и умиє, или у другой соби има га очешљати и умити дати. Коє є дете укаљано, томе сместа заповедити ваља, да хальину свою од блата и прашине очисти. Више пута преко недељ изненада заповедити ваља деци да покажу руке, да учитель види єсу л' опране и єсу л' нокти срезани. Децу нечисту и неопрану, докле се год не поправе, ваља од остале деце одлучити и

наобашка посадити или их послати кући нек моле да их измију и очисте. Чим би се појавила на коме детету прилепчива ил сумњива кожна болест, одма га ваља упутити лекару да се лечи и одпустити кући да не долази у школу док се не излечи,

Упућивати ваља децу, да се свако јутро и ако є могуће свако вече умиваю, и то не само руке и лице него и врат, прси и мишице до рамена; при том казивати им, да є по здравлѣ врло добро сваки дан по єданпут цело тело мокрим сунѣером опрати. У школи треба држати сасуд с водом (мионик) и чист ручник (отирач, убрусац, пешкир) пак после сваког посла с кредом заповедити да дете руке опере. Исто тако ваља световати децу, да свако јутро уста испираю, да зубе утученом и изгорелом лебном или липовом кором чисте и испираю и да руке после єла и после сваког ручног рада добро оперу. Притом постарати се ваља да се школска деца преко лета ако є могуће у текућој води на безопасном месту под надзором учителѣвим сваки дан или барем сваки други дан купаю и пливаю. За купанѣ и пливанѣ најболѣ є узети време пре вечере лети између 5. и 7. часова. Нити се ваља купати на ште срдце, нити с пуним желудцем, него на 4 сата после ручка, или барем на подруг сат после мале ужине. При купаню учитель има пазити да деца пристойна буду, да свако има свою прегачицу, и да никакве непристойности не гледаю.

Одело дечиє треба такође да є чисто; особиту пажљивост обраћати ваља на то, да ученици кньиге и прописе чисто држе, да мастилом не прляю руке, лице, кошулѣ и остале хальине, скамиє и прописе. За одржати чистоту заповедити ваља деци да сваки има покрай себе рубац (мараму) и нипошто не дозволити, да се без рубца руком усекнюю.

Напоследку строго забранити ваља прлянѣ дуварова, бацанѣ кошчица по школской соби и сецканѣ папирића као и све оно што би нечистоту проузроковати могло.

(Продужиће се.)

Божиє Заповѣди.

(Неколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе).

IV.

ЧЕТВРТА ЗАПОВѢД.

„Помни день ѵ҃ббѡтный, єѭе сватити єго: шесть днiи дѣлаи, и сотвориши въ нихъ вса дѣла твоа, въ день же седмыи ѵ҃ббѡта Господѹ Богѹ твоємѹ.“

„Сећай се дана од одмора, да га светкуєш. Шест дана ради и свршуй све послове своє. А седми є дан одмор Господу Богу твоєму.“

О коме се дану говори у четвртой Божиой заповѣди? У четвртой Б. заповѣди говори се о дану од одмора, єрбо субота значи то што и одмор.

Кои є дан одмора бйо у старом завѣту? У старом завѣту дан одмора био є дан седми, кои є с' тога и назван Субота. Тако є установио Господ Бог iошт одма у почетку за спомен, да є Он за шест дана овай свѣт стварао, а седми дан, одпочинуо. „И благослови Богъ день седмыи.“ (I. Мойс. 2, 3.)

Како се испунява у новозавѣтной цркви четврта Божия заповѣд? — У новозавѣтной християнской цркви четврта Божия заповѣд испунява се тим, што се такође после шест радних дана седми светкує, али то ниє дан суботни, него є први дан у седмйци то єст дан недѣльни.

Зашто ми християни светкуємо недѣлю? Зато ми светкуємо недѣлю, што є у тай дан Исус Христос из мртвих васкрснуо, смрћу своiом нас од вѣчите смрти избавио, и у нов живот благодати увео нас! По томе се недѣля и зове другчиє: дан васкрсни.

Од када се светкує у цркви християнской недѣля? — Недѣля се светкує у цркви християнской од почетка установленя нѣног, то єст одма како є Iисус Христос из мртвих васкрснуо, и како се св. Дух на Апостоле у дан недельни сишао.

Споминѣли се у св. Писму штогод о светкованю недѣлѣ? У дѣянияма Апостолским споминѣ се, да су се ученици т. є. послѣдователи Христови састаяли у први дан после суботе и да су тада ломили хлѣб т. є. држали Богослужениє и причешћивали се. (Дѣян. XX. 7.) Такође се у Апокалипсису с отдикованѣм споминѣ дан недѣльни, као дан ког су добри хри-

стияни у побожном размишљаню проводили. „Бых҃ въ дх҃ѣ въ день недѣльныи,“ вели св. Іоан Богослов. Апокал. I, 10.

Има ли осим недѣлѣ іошт и других дана коѥ смо обвезани светковати? Осим недѣлѣ има іош и других дана коѥ смо ми обвезани светковати, а то су велики годишньи празници у славу Божию, у част пречисте Богородице и други нѣки од цркве установлѣни заповедни праздници. Такође код нас Србаля и дан свога крстнога имена или свога светца.

Кои су найвећи праздници? Найвећи праздници ѥсу они, кои се односе на найважниѥ догађаѥ из земног живота Спасителѣвог, и на являнѣ Божества у новом завѣту; а после ових долазе празници Богородични, кои су установлѣни ради почитаня Матере Божиѥ. Сви такови велики праздници зову се праздници Господски. А по реду догађая, коѥ нам они представляю ѥсу ови:

1. Дан рођеня пречисте Богородице прозвани Мала Госпоѣа или Мала Госпоина, кои бива одма на почетку црквене године 8-ог Септембра, и зове се у црквеном ѥзику: Рождество Пресвятыя Богородицы.

2. Дан ваведения (уводеня) пречисте Богородице у храм Іерусалимски, или успомена онога дана, кад су родитељи Дѣве Мариѥ ню Богу посветили и на васпитаниѥ у Іерусалмску цркву предали. Овай праздник бива 21. Новембра и зове се Ваведениѥ или „вход Богородицы.“

3. Благовѣштениѥ или Благовѣсти, т. ѥ. празднованѣ анѣлског благовѣштения Дѣви Маріи, да ће она родити Іисуса Христа. Овай праздник држи се 25. Марта.*

4. „Рождество Христово“ т. ѥ. прославлянѣ рођеня Христа Спасителя од Дѣве Мариѥ. Велики овай праздни бива 25. Декембра, и зове се Божић. (Рождество твоѥ; и Дѣва днесь.)

5. Срѣтениѥ Господнѣ, т. ѥ. успомена онога дана, кад ѥ Христа Спасителя у Храму Іерусалимском срео праведни Сямеон, а то ѥ било четрдесети дан после Рођеня Христовог. Праздник овай бива 2. Фебруара (Радуиса благодатнаа Кѫ҆ѥ Дѣво).

6. Праздник Крштеня Спасителѣвог, а уѥдно Богоявлениѥ Пресвете Троице т. ѥ онай дан, кад се сва три лица Божия людима показала. Ово бива 6. Іануара. Значенѣ Богоявления покаже се на тексту тропара: „Во Іорданѣ крещающуса тебѣ Господи.“)

---

* Значенѣ овог важног праздника, као и слѣдующих даѥ се дѣци познати катихетичним испитиванѣм дотичне библичне повести и повтораванѣм тропара и осталих духовних пѣсама, коѥ дѣца дотле већ знаю.

7. Преображеніе Господнѣ (6. Августа).

8. Цвѣти или успомена свечаног улазка Христовог у Іерусалим пре страданя свога (Цвѣтна недѣля). После цвѣтне Недѣлѣ слѣдує страстна седмица, у коіой су нарочито молитвени и свети дани велики Четвртак као успомена тайне вечере, велики Петак као успомена Христовог страданя и смрти, и велйка Субота, на коіой се о ютреню свршує обред погребения Господнѣг. Од ових дана велики Петак є код нас светковина заповѣдна.

9. Васкресеніе Христово (Ускрс). Праздник над праздницима и предосећанѣ вѣчнога празнованя праведника' у царству небесном. (Христосъ воскресе изъ мертвихъ.)

10. Спасов дан или Вазнесеніе Господнѣ на небо у четрдесети дан после Ускрса. (Вознесся єси въ славѣ.)

11. Света Петдесетница, као успомена силазка св. Духа на апостоле, и прославлянѣ Свете Троице. Праздник овай зове се у народу нашем Духови или Троице, а у црквеном єзику „Сошествіе св. Дѫха."

12. Дан Успения Богородице, или Велика Госпоћа (Госпоина). Као успомена на преселенѣ Божиє Матере из земальског живота у небесни (15. Августа).

и 13. Крстов дан или „Воздвиженіе крста Господнѣг, кога є нашла царица Єлена. (14. Септембра.)

Осим ових главних праздника има іошт неколико праздника заповѣдних посвећених успомени Св. Іоана крстителя, Св. Апостола Петра и Павла, и других светих Божіих угодника.

Кои су у нас од цркве заповѣђени празници? —

У кои се дан држи у цркви нашой успомена свию светихъ? Успомена свию светих држи се у цркви нашой у неделю после Духова и та се недѣля по томе назива „Недѣля всѣхъ святыхъ"*

Како нам валя проводити недѣльне дане и заповѣдне празднике? „У недѣльне дане и заповѣдне празднике валя нам оставляти на страну тешке послове и сво обично старанѣ за блага земалска, и старати се поглавито за спасенѣ душе наше, а то ће бити ако ми: 1. у те дане идемо у цркву на вечернѣ и ютренѣ, а особито на Св. Литургию и на проповѣд слова Божиєга.

---

* Све што є овдѣ о праздницима говорено казує се дѣци у разговору, и има се настоявати да они то сазнаду, али се нипошто недає за наизуст ученѣ. —

2. Ако се ми у цркви Богу молимо и од свег срца Бога прославлямо, а науку Божию, коя нам се у Евангелию и Апостолу предлаже и у проповеди разяшнява, слушамо и примамо.

3. Ако се ми и на дому Божиєм недѣльом и праздником Богу молимо и читамо и слушамо читаня из Св. Писма и из других за душу полезних и спасоносних кньига, и

4. Ако особито у недѣльне и праздничне дане даруємо цркву, делимо милостиню сиромасима и невольнима, помажемо сироте и удовице, надгледамо болестнике, и друга дѣла милости телесне и духовне ближньима своима чинимо.“

Тако є дѣчице моя. Тако нам валя недѣлю и заповѣдне празднике светковати. Као што нам є нуждна сваки дан рана да живити можемо, исто тако нам є нуждна и рана за душу нашу барем єданпут преко недѣлѣ, па с тога є одређено и узаконѣно, да се недѣля код свию християна на славу Божию проводи. Лѣп є то обичай, што недѣльом преоблачимо чисте кошулѣ и облачимо се у свечано руво, али є далеко лѣпше кад ми у те дане красимо душу нашу Божиом светом науком и проводимо те свете дане у храму Божиєм и код куће с побожним размишлянѣм и поянѣм, па се тим крѣпимо у поштеном и Богоугодном животу. — Кои би од вас знао наћи она мѣста у Псалтиру, гдѣ се говори како є лѣпо ићи у цркву и волити службу божию? —

Наћите у Псалтиру и проучите ова мѣста:

„Гд҃и возлюбихъ благолѣпіе домꙋ твоегѡ и мѣсто селенія славы твоеѧ“ (Господе мила ми є красота дома твога и мѣсто населя славе твое). Псал. 25. 8.

„ Въ церквахъ благословлю тѧ Гд҃и“ (На зборовима славићу тебе Господе). Пс. 25. 12.

„Єдино просихъ ѿ Гд҃а, то взыщꙋ: єже жити ми въ домꙋ Гд҃ни вса дни живота моегѡ: зрѣти ми красотꙋ Гд҃ню, и посѣщати храмъ святый єгѡ.“ (Єдино молим од Господа, само то иштем, да живим у дому Господнѣм све дане живота мога да гледам красоту Господню, и да полазим свети храм нѣгов Пс. 26. 4.

Коль возлюблена селенія твоѧ Гд҃и силъ. Желаетъ и скончаваетсѧ дꙋша моѧ во дворы Гд҃ни.“ (О, како су мили станови твои Господе над силама. Жели и чезне душа моя у дворе Господнѣ. (Пс. 83, ст. 1. и. т. д.)

(Продужиће се).

Устав „задруге банатских учителя.“

(Свршетак).

VIII. ЗАДАТАК ЧАСТНИКА.

§ 27. Председник председава у одборским седницама; подписује са тайником сваки важни акат, што га издаје задруга; издаје појединим одборницима предмете саветованя, да о њима у главним скупштинама извешће дати могу; налаже, да се рачуни подмире, које је одбор одобрио и кои нису већи од 25 фр.; подноси на измаку године извешће о друштвеном годишњем раду; заступа са тайником друштво према властима и споляшньим утицаима, и предаје явности све оно, што ваља явности да се преда путем друштвенога органа; напоследку заступа пред главном скупштином како одборске тако и частничке раднѣ, и чува друштвени печат.

§ 28. Тайник рукује са друштвеном писарницом, бележе у записник све посланице (писма), што се односе на друштвени интерес; важније списе и посланице подписује заједно са председником, а манѣ важније сам подписује; у почетку сваке скупштине означи іой способност за решаванѣ; прочитава предлоге, што се на скупштину односе, и пропраћа ове са нуждним примедбама; држи у прегледу брой друштвених чланова и води летопис задруге.

§ 29. У рачунателя је један ключ од друштвене благайне, он води главну књигу од имања, извешћује, кои су чланови са годишньим улогом своим у заостатку; брине се о том, да се улози точно плаћаю, и помаже благайнику годишнѣ рачуне склопити.

§ 30. Благайник прима новце што утичу; подмирује рачуне што му их председник назначи; бележи дневна приманя и издаваня; са одбором заједно настои око тога, да се друштвена готовина у корист друштва на приплод изда, и подноси іошт пре измака друштвене године преглед рачуна, ког и друштвени рачунатель подписати има.

§ 31. Задаћа одбора је: решавати предлоге, што их било поједини чланови, било пак читави огранци предлажу; бирати редовне и подпомажуће чланове; редовним члановима по увиђавности своіой, новчану помоћ дати; на друштвене цели издатке до 25 фр. одобрити, и у главним скупштинама предлоге доносити.

§ 32. Одборници ваља у сваком саветованю да учествују, и да све оно сврше, што им друштвени председник рад израђеня преда.

§ 33. Одбор само онда може решавати, кад су при решаваню бар 15 чланова на брою; решава претежна већина гласова, у случаю, ако су гласови єднако поделѣни, решава председник друштва.

§ 34. Главна скупштина доноси своє заключке без обзира на брой присутних редовних чланова; за важност таковых заключака нуждна є претежна већина гласова; изузима се избор одбора, за кои є назначено у § 37.

§ 35. Званичан єзик друштва у свима унутрашньим саветованьима и саобраштаима немачки є, у саобраштаю пак са властима мађарски.

IX. ГОДИШНЬИ ЗБОРОВИ.

§ 36. Главна скупштина држи се єданпут у години у месецу Августу, и у колико є само могуће, єданпут у єдном а другипут у другом месту Баната.

§ 37. У овой се бйраю частници и одбор из средине редовних чланова, председник са претежном, а остали частници са релативном већином гласова.

§ 38. Тайно гласанѣ спроводи први тайник, коме се овога ради из главне скупштине іош 4. поверльива човека придодаю.

X. ДРУШТВЕНИ ПЕЧАТ.

§ 39. Друштвени печат сачинява мађарски грб са овом девизом: „Раброшћу, смисленошћу и са вером у Бога, — напред!“

XI. ДРУШТВЕНЕ РАСПРЕ.

Распре између друштвени чланова, распраля у ту сврху изабрани суд. Свака страна бира себи по два заступника, а ови опет себи петога за председника.

XII.

У случаю разлазка задруге, располаже главна скупштина са друштвеним иметком, и о том, како да се употреби овай (иметак) на друге добротворне цельи, што се односе на народну школу или на пѣне учителѣ.

Допис.

Из Баранѣ. Єсенас на учительском збору протопрезвитерата Сигетског у Браньину (Кишвалуби) дне 11. и 12. Септ. држаног, закључено є било єдногласно, да се идући учительски збор у четвртак светле седмице ове године и то у варошици Бану држати има. Том приликом закључисмо, да сваки члан збора изради за овай други наш збор саставак на ову тему: „Шта би имали свештеници и учитељи чинити, да народ наш просвѣштенији, вреднији, и штедљивији постане?“ Такође доконасмо да се на овой скупштини нашой практично с дѣцом држе ова предаваня:

а.) Из Науке Хр. IV. и V. чл. символа вѣре с доводенѣм у свезу са библ. повѣстима, с значенѣм дотичних праздника и с поянѣм, и с показиванѣм слика и икона.

б.) Показиванѣ како се имаю дѣца у механичном читаню вештбати.

в.) Тумаченѣ духовних пѣсама „Христосъ воскресе и Предварившия утро,“ као и разяшняванѣ молитве кад се иде спавати. — Ово за углед, како валя молитве и тропаре дѣци тумачити.

г.) Из псалтира: „Хвали дᲆше моѧ Гда.“ Читанѣ с разяшняванѣм.

Окром тога имао се водити разговор о заводеню вечерньих школа и о обучаваню младежи у црквеном пояню.

д.) Из рачуна умног за углед обучавати старию дѣцу у дѣленю броєва по упутству у § 43 Методике рачуна на памет изложеном.

Тако смо єсенас доконали, и услѣд тога 4. Априла ове године састасмо се у варошици Бану нас нѣколико учителя, да збор држимо, а овамо дође и свима нама добродошли брат и ревностни члан уединѣне омладине србске Миливой Топонарски правник, кои нас шћаше ободрити и упутити у дѣланю нашем. Надалисмо се и изчекивали смо, да ће и остали чланови збора учитељи и свештеници округа овог сакупити се по дужности своіой на ово узаймно вѣћанѣ и поучаванѣ, ков є свима нама необходно нуждно. Али на жалост нада нас наша изневѣри, єр осим єдног свештеника и нас 5 учителя, нитко други не дође од оних, кои би у збору учествовати обвезани били. У таком положаю договарасмо се шта да чинимо, кад нас є овде сакуплѣна маньина чланова збора, па видећи да нас оволико збор држати неможемо, єдинодушно изрекосмо и у записник стависмо жалбу, што на овай други збор наш недођоше они, кои су доћи требали. Потом присутни свештеник Кишфалубски изяви захвалност свима сакуплѣним особама, и тако пошто смо єдни код мѣстног пароха г. Александра Ћосића а други код брата учителя Божидара Ћосића на братски обѣд позвани били, учинисмо наш печални растанак.

Желя є наша да се овай допис у Школском Листу печата, само из тог узрока, да види Србство, да нам зарад напредка недостає іошт код многих учителя и свештеника наших волѣ и слоге, а найвише заєдничког трудолюбивог рада.

Дай Боже, да од сада болѣ буде!

Нас нѣколико учителя.

Школске вести.

СТАНЂ НАРОДНИХ ШКОЛА У СЛАВОНИИ И У ХРВАТСКОЈ. Под насловом „Станѣ наших пучких учиона“ доноси Школски Напредак у 5. брою о. г. извештај гд. Фр. Клаића о народним школама, ков спадаю у подруче кр. хрв. слав. наместничког вѣћа с концем школске 1866 године.

По извештаю том има у провинциялној Хрватској и Славоніи пет римско католичких, и три православне дијецезе, а у њима 466 парохия. Народних школа има 527, од коих 25 биле су главне, а с двема од ових (Загребачком и Ђаковачком) сдружена су учитељишта за учителѣ, с двема за учитељице, а с двема мале трогразредне реалке. За саму женску младеж било ѥ 35 школа а за оба спола 451 школа. Уз ове било ѥ 290 опетовних и продужних, од коих су неке обртничке за занатлиске шегрте.

Обзиром на вѣроисповѣд било ѥ 413 римско католичких и 114 православних школа. Православни у троѥдној кралѣвини неимаю ни препарандиѥ нити посебне главне школе (ове године заведена ѥ у Руми. У.) и само ѥдну ѥдину дѣвоячку школу (у Осѣку).

По епархияма биле су школе овако разделѣне. У Загребачкој 270, у Модрушко-Сењској 48, у Ђаковачко-Сремској 70; у Печуйској 21, у Крижевачкој униятској 4, у Сремско-Карловачкој 76, у Пакрачкој 36, у Горњокарловачкој 2.

У свима овим школама предавало ѥ 1866 године 1196 особа и то 455 катихета, 606 учителя и 120 учитељица. — Деце за школу способне уписано ѥ било 71,578, од ков 61,408 римске а 10,170 православне. — Од ове деце долазило ѥ у свагданю школу 42,836, и то римске 38,388 а православне 4448. По сполу ишло ѥ у школу мушке деце 25,651, а женске 17,185. Према томе дакле 59 % деце ишло ѥ у свагданю школу. — Продужну и опетовну наставу похаћало ѥ 13,933, од коих само 442 детета источне цркве.

Ово ѥ по званичном извештаю, а приватни гласови ков из Славониѥ и Срема, особито из горнѣга Срема добиямо, пуни су ядања, о том, како наше Српске православне школе яко опадаю, и како люди наши неће да шалю свою децу у школу. „Школа ѥ веле за Шокца и Немца, а Србину ниѥ од потребе.“ Тако се починѣ тамо у нас говорити. Ових дана бияше овде ѥдан отличан родолюб из горнѣга Срема, кои ѥ походио и неке разреде овдашњих школа и препарандию. — На питанѣ како нам стоѥ школе у горнѣм Срему рече: „Католичанске и ков како, ал боме Српске зло и наопако.“ Господин тай рече, да се, Српско свештенство у горнѣму Срему слабо за школу заузима, и да гдекои свештеници учителѣ као слуге сматраю и гоне да им раде домаће послове. — Ако ѥ тако, то ѥ онда доиста зло и наопако, а том злу валяло би да власти лека потраже.

НОВА СРБСКА ГЛАВНА ШКОЛА. Обштина Панчевачка заключила ѥ идуће ѳсени свою средоточну мушку школу са четвртим разредом распространити, и тако ће ова основна школа главном школом постати. До сада смо имали главне школе само у Сомбору, две у Новом Саду, у Вршцу, Кикинди, Руми и Земуну. Панчевачка ѥ дакле на реду осма.

Надамо се да ће се Бечкеречка, Старо-Бечејска, Ср. Карловачка, Сентомашка и друге наше веће обштине постарати, да у средини своіой што скорие главне школе подигну.

ИЗ ВАРАДИНСКЕ КРАИНЕ пишу нам ово: Код нас су свуда лепа здания школска по заповести сл. регименте подигнута, при чему највећа заслуга припада великом ревнителю просвѣте народне Госп. пуковнику Имелићу, кои сада у Градцу у миру живи. — Школе су наше све од тврдог градива сазидане, по већим местима са два стана за учителѣ и са две простране, патосане, с двоструким прозорима снабдѣвене школске дворане. Све опреме и оправе школске такође су у добром реду, али на жалост учителя има доста свакояких. За дивно є чудо, да валяно изучени Сомборски Препаранди неће да траже учительска места у граници, а овде би их радо дочекали, єр како свештенство и народ, тако и Госп. Управителъи и одабрани официри ради су да нам школе у напред пођу.

У месту К. држане су прошлих година на св. Саву вечернѣ забаве, коє є тамошньи учитель приредио, и у коима су ученици Српске школе на задовольство родителя и многобройне публике своим говорима, разговорима и певанѣм показали се. Опазило се да народ наш оваке вечернѣ забаве по све радо има, и да му оне на однегованѣ и узвишенѣ побожности и родолюбивости служе. С тога сви свестни учителъи моле вас, да нам Школски Лист више таковых чланака кои би се на тим забавима сгодно употребити могли, доноси.*)

УЧИТЕЛЬСКИ ИСПИТИ. По смислу наредбе в. кр. угар. Министарства Просвете од 8. Фебр. 1867 бр. 1436 из призрѣния на многогодишнюю службу опроштени су од полагања практичног учительског испита ови учителъи Будимске епархиє: Г. Г. Іован Милић Бременски, Теодор Андрић Качфалски, Дим. Радойчић Липовски, Ђорђе Іосифовић Сентандрейски, Ђорђе Тошковић Помаски, Ђорђе Плавшић Ст. Београдски, Харитон Янковић Борядски, Паво Максимовић Веменски, Димитриє Косић Мухачки и Мирко Маряновић Майшански народни учителъи.

Напротив обвезани су да с концем текуће школске године практични учительски испит у Срб. учителъишту неотложно положити имаю, из Будимске епархіе слѣдуюћи учителъи: Г. Г. Арон Гойковић Безедечки, Стефан Салмацић Болмански, Яков Николић Виланьски, Василиє Милиновић Илочацки, Іован Деспотовић Сулъошки, Іован Андрић Моношторски, Милан Маряновић Шарочки, Цветко Милић Сентандрейски, Марко Римски Калашки, Ђорђе Суботиновић Пантелински и Урош Калайцић Сечуйски учителъи.

ПРИПРАВНИЧКЕ СТИПЕНДИЄ У ВОЄНОЙ ГРАНИЦИ. С радошћу являмо читателъима Школскога Листа, како су прошле године на скупштини обштинских представника у Панчеву српски обштинари докона-

---

*) У ланьском Приятелю младежи можете доста предмета наћи, кои се по желъи вашой за вечернѣ забаве о св. Сави и о другим светковинама, на ползу српског обштинства употребити могу. А ако Бог да надамо се да ће и овогодишньи лист скорим градива донети, коя се на таковим народним сватковинама употребити могу. Само Господо учителъи настойте да са ваше немарности Школски Лист непропадне! У.

ли, да се у Панчевачкой пуковніи ради изображаваня валяних учителя одреде по две годишнѣ стипендие, за приправнике Србске, кои се у Сомборском учительскоприправничком заводу за велеважно учительско звание приправляю, и кои су намерни по свршетку наука у истой пуковніи учительско звание одправляти. На основу тога славна управа пуковние Панчевачке, известивши се код дирекције горнѣг завода о условима за приманѣ, скорим ће отворити стечай за поменуте приправничке стипендие. Не би л' се овако што и у осталим предѣлима воєне крајне учинити могло? Ми држимо, да би се заиста могло, и на том основу позивамо обштинаре Шајкашког баталиона, Белопркванске и Варадинске регименте, као и Хрватскославонских пуковния, да примеру врстних Панчевачких представника што пре слѣдую.

НАРОДНЕ ПИСАНКЕ. Деца у нашим школама употребляваю сада прописе, на коих корицама има свакояких туђинских, често саблазнителних карикатура. Многи су учитељи прошле године изявили уреднишшву овом желю, да би добро било дати направити србске прописе са сликама Кнеза Лазара, Милоша Обилића, Кнеза Павла, Доситея и других знатних Србаля, или са сликама наших предѣла и задушбина, да би се тако деца наша за рана научила познати и любити све оно што є наше. Сад смо у стаю извѣстити Господу учителѣ, да є кньижара Л. Хартмана у Загребу ових дана издала „Народне Писанке Хрватске" с лепим сликама на завитцима, уз кое се налазе и кратке цртице за разяснѣнѣ дотичне слике. Између слика єсу и ове: Доситей Обрадовић, Драгутин Раковац', Котори и Которани, Рѣка (Фиума), палата цара Дуклянина. — Препоручуємо да наши учитељи за своє школе, а трговци за своє продавнице набаве оваке писанке из Загреба. Поєдина писанка (пропис) стои два новчића, а ризма од 240 комада добия се код издавателя Хартмана у Загребу по 3 Фр. а. вр.

ПРИМЕР ЗА ПОДРАЖАВАНѢ. У селу Великой Копаньи у Мармарошкой жупаніи живи русински свештеник Андрей Поповић, кои є посветио сав живот свой к просвећиваню своих християна. У селу том постои красна руска школа, у коіой є и зими и лети пуно деце. Школска соба и собе учителѣве лепо су измоловане; у школи се налази глобус, земльовиди, штице, хват и друга средства за практично обучаванѣ деце у основним наукама. У лето деца долазе у школу у пет сати из ютра и уче до осам, да могу преко дана родительима помагати у польским пословима, па да ипак непрешебрегну ученѣ! — Тако ревност и любав к просвети и напредку изналази сгодна средства за постићи добре цели, а леньост и небрежльивост свагда се изговара да неможе школу надгледати и да нема кад с надзором школе занимати се! Милина є доћи у цркву овога места. Сви момци и девойке носе у цркву велики зборник молитава и духовних песама, кога є гореспоменути свештеник издао, и одатле пою целу службу Божию. Заиста ништа лепше ништа красние неможе бити, него видити смерног свештеника где служи у цркви дубком напунѣной, у коіой сав народ заєдно поє и слави Отца небесног и слуша науку духовног пастира свог. — Има ли где и код нас Србаля да се овако чини?

„ШКОЛСКИ ПРИЯТЕЛЬ." У Загребу почео є излазити с почетком овог месеца нови педагогички лист под насловом: „Školski Prijatelj.

Časopis za promicanje pučkoga školstva.“ Лист овай излази двапут не месец на целом табаку. Цена му є 3 фр. на целу а 1 фр. 50 нов. на по године. До края ове године цена износи 2 фр. 25 нов. Уредник а овоме листу врстни наш педагогични писатель г. Франьо Клаић, а издає га књижара Фр. Жупана у Загребу, коіой се и предплата пошиљ. Учительству нашем искрено препоручуємо, да уз овай Школски Лист држи и остале наше педагогичне часописе, наиме како овай нови часопис, тако и други с латиницом у Загребу већ ево у девету годину излазећи валяни школски лист „Напредак,“ кои такође излази двапут на месец, а годишня му є цена 2 фр. 50 нов.

УПРАЗНЂЕНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У србској великой гимназіи Карловачкой упразнђено є место учителя класичне Филологіе у нижим разредима са србским и немачким предаваня єзиком. Плата є 600 фр. а рок просбама до 1. Юния код вис. гимназіе патроната у Карловци.

У ц. кр. гимназіи Дубровачкой (у Дубровнику иначе Рагузи у Далмаціи) тражи се єдан управитель, осам професора ради наставляня у латинском, грчком, талиянском, словинском (србско далматинском) и немачком єзику, повестници, землопису и филозофичкой пропедевтики, и два професора ради обучаваня у математики, наравословлю и природопису. Молбенице се подносе на наместништво Далматинско, и имаю бити подкрепљене с доказима, о годинама живота, о верозакону, о свршеним наукама, и о знаню єзика, о доякашньой служби, о здравом и крѣпком саставу тѣлесном и о способности за предаванђ єдногa скупа (групе) предмета, по смислу министр. наредбе од 24. Српня 1856. — С мѣстом управителя споєна є плата од 1260 фр. а са сваким проф. мѣстом од 840 фр. а. вр. — Како управитель, тако и префесори имаю право на десетогодишнђ придатке, и то 105 фр. на годину.

Због оскудице просителя отворен є по други пут стечай на чисто србско учительско место у Рудни у Банату. Плата є 105 фр. а. вр. 4 ланца ораће землђ, по ланца врта, 25 пож. жита, 10 пож. кукуруза 20 фунти соли, 8 фунти свећа и два хвата дрва. Молб. имаю се конзисторіи Темишварской поднети.

ИЗ ТУРИЄ являю, да є прошле недељ у вечерньой девоячкой школи тамошньой испит на подпуно задовольство публике обдржан.

☞ Ко жели Лист овай држати нека се изволи што скорије приявити, почем с подпуним броєвима од почетка ове године іош послужити можемо.

Дужнике ланьске и прекланьске озбильно опоминѣмо, да се за 14 дана одуже.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 9. У Сомбору 15 Мая 1868. Год. X.

Телесно васпитанѣ.

(Наставлѣно).

3. О ОДЕЛУ.

Тело наше нема природног одела, коє би му кожу од споляшнѣг уплива и од промене температуре чувало, с тога потребуємо ми одело, коє ће нас од зиме, влаге и велике врућине чувати и бранити. Одело треба да одговара природним потребама тела нашег, температури ваздуха, добу године, времену и поднебию у коме живимо, и стању здравља нашег. У обште на то се има пазити, да трбух и ноге држимо топлие, а прси, врат и главу неваља ни у зиму яко утоплявати; притом чувати се валя да се яко не зноимо, нити да прозебемо. На све ово има се код деце іош већма пазити, него код одраслих люди.

Врло є шкодльива тесна одећа, по томе што стешнява удове тела нашег, препречує и отешчава течай крви, дисанѣ и слободно мицанѣ. С' тога неваля давати деци да носе ниске тесне и кожне капе без обода ил с маленим ободом, нетреба им врат стезати навратницима (краватли, мараме на врат), нити допустити да девойке носе мидер или да хальине стежу рибиом кошћу (фишпаном) или гвозденим шипкама. Деца би могла преко лета сасвим головрата и с отвореним прсима ићи, а на глави лаке капе са повећим заклоном, ил сламне шешире с великим ободом носити. Такође сво одело дечие треба да є пространо и алватно. Око пояса неваля да се деца стежу ременѣм и затегнутим поясевима. Притом на оделу дечиєм нетреба никакве излишности трпити. Іошт се приметити има, да є за зиму најболѣ вунено, памучно и угасите боє одело, а за лето ланено, лако и отворене особито беле ил сиваете боє одело по здравлѣ є најпробитачние.

Обућа како за мушку, тако и за женску децу, тр[illegible]

да є удешена према нози ни сувише пространа нити тесна. Ко у детињству и у младости носи тесну обућу, тиме изкварн прсте и стопалу, па целог века пати од жуљева и ноге му се зноє. Ноге валя чувати од влаге и мокроте и од сваког назеба, али у летнѣ суво доба могло би се допустити да деца школска погдекад босонога иду особито кад се сиграю. Тиме ноге очврстну и здравиє буду. —

Постеля, на коіой одраслия деца и младићи спаваю, треба да є тврда и испунѣна коньском струньом ил кравиом длаком, или сеном и сламом. Перѣ сувише грее, па с тога за младе люде никако ниє пробитачно, и саме узглавнице валяло би да су место перя коньском струньом испунѣне. Покривач треба да є танак. Дуняма за живот главе нетреба младеж да се покрива, єр то є іошт далеко опасниє, него на перинама спавати. Постеля треба да є у кревету и то висока. Спаванѣ на земльи и на патосу, или на узвишеним нешто мало од землѣ даскама, као што є обичай у наших простих люди, неваля.

Напоследку споменути валя, да є боядисанѣ лица варварски и шкодльив по здравлѣ обичай. По сведочби свию искусних лекара белило и руменило квари образ и зубе и причињава, да се оне особе, коє тим себе мажу, пре времена сбабаю и ослабе. С' тога би валяло, да сви паметніи люди а особито матере женску децу од тог рђавог обичая одвикну и да се строго забрани употребляванѣ сваковрстне штрике, коя код наших простих Србкиня у садашнѣ време силна опустошеня чини, здравлѣ им кварећи и ругобу наносећи.

Свештеници, и лекари! Ви сте у овом делу єдини саветници и помоћници. Говорите, учите, светуйте отчински жене и кћери простог народа нашег, нека оставе овай неваляли обичай, кои на срамоту, и на безнравственост служи и здравлѣ подкопава! Уверен сам, да би свойском настояваню вашем за кратко време за руком пошло штриканѣ и млоге друге шкодльиве обичає искоренити.

4. О ЄЛУ И ПИЋУ,

Раном то єст єлом и пићем додає се телу човечиєм градиво онако, из каквога се оно састои, и коє му є нуждно да се крепити, снажити и обдржати може.

Одрасноме човеку треба само толико ране, колико є нуждно, да се попуни оно што се у тѣлу поквари и као непотребно наполѣ избаци. — Попуняванѣ раном мора у равно-

тежи стаяти са потрошеним и одлученим из тела човечиег деловима. А ако є равнотежа та поремећена, морамо се старати да ю опет успоставимо. Ако є болешћу раненћи 'или великим напрезанћм млого саставних честица телесних изгубљено, то следує слабост, коя се само онда може одклонити, кад се губитак градива телесног раном надокнађує, и по томе у стању оздравленя мора човек више ране примати, да би могао тело своє опоравити и изгубљено здравлћ повратити.

На то код одраслих люди напредно станћ налик є дечиє редовно станћ. Докгод тело човечиє расти, а то є до 21 — 24 година, нуждно є да му се раном не само надокнађую излучене и избачене честице, него да се іошт и градиво додає, што є за растенћ и очвршћенћ тела нуждно.

Из овога следує, да є раненћ деце и младежи од веома велике важности, те по томе на то се има брижљиво пазити, како се и чиме се младеж у добу развитка свога рани. Што є млађе дете, то све већма од добре ране зависи нћгово телесно здравлћ и развитак.

Овой потреби учинила є задоста мати природа, давши детету материно млеко, као найпростию и за напрсчад найсходнию и найболю рану. У материном млеку има свию оних честица, из коих се тело наше састои; притом дете є кадро млеко брзо и лако сварити, стога є оно найболя и подпуна рана мале деце.

Здраве матере, коє су кадре децу доити, треба да за свету дужност сматраю саме доити децу, нити их осим болести и велике слабости и што друго од ове свете дужности решити може. — Одойче найболћ се налази на сиси своє рођене матере, с' тога му без велике нужде нетреба ову природну рану и задовольство закраћивати. — Кад зуби пођу, а то є у осмом или у деветом месецу, онда се може дете почети и другом раном ранити, и мало по мало а не уєданпут од сисе одбияти. Дуже од єдне године дана ниє нуждно децу доити.

Ако мати ниє у стању дете своє доити, онда се мора зарад тога узети дойкиня. При избору дойкинћ ваља за савет питати савестног и искусног лекара, кои є и иначе при одраньиваню деце найбольи саветник. Дойкиня треба да є у кући и под надзором матере детинћ, коя с ньоме већ и ради свог детета има у свему благо поступати и добро ю држати. —

Жалостно є, што имућнїи люди наши без сваке нужде децу

на дойкинѣ даю, и што се отмене варошанке стиде и за пониженѣ држе децу свою саме доити. То є знак покварености и крайнѣ лудости. И за саму царицу нема лепше ни племенитие дужности, него што є доєнѣ своє деце.

У место доєня или уз слабо доєнѣ — кад мати мало млека има — ране децу пресним кравіим млеком, коє є с водом помешано и шећером заслађено, но ово се само по лекарском упутству чинити сме.

На краю прве године починѣ се дете мало по мало навикавати на рану одраслих люди, и кад трећу годину наврши, онда се може већ сасвим на такову рану навикнути. Но овде се приметити има, да деци ниє слободно давати све оно што старіи люди за єло и пиће употреблюю, и особито их чувати валя од яког пића, од тешких єла, од посластица и страноземских зачина, кои крв раздражую.

Нека се деци дає за єло и за пиће само оно, што є природи ньиховой сходно и што им нарав подноси, а не што би им свариванѣ а с тим и здравлѣ кварило, и ньи на облапорност дражило. Простота, уздржльивост, умереност єсу врлине, коє по здравлѣ дечиє найболѣ прияю, а чим дете то троє непознає, и чим му се омили неумереност, облапорност, неситост, примизгиванѣ и избиранѣ єла и пића, одма се оно раздражи и разнѣжи, и тим се подкопава здравлѣ, веселост и задовольство.

Млеко є найболя рана и пиће за децу. То є ньихов свакидашньи лебац, то є ньихово подкрепленѣ и оснаженѣ. — С млеком нека се дає деци по мало бела леба, али пазити валя да лебац тай ниє гнѣцаван, него нека є добро умешен и испечен. Говеђа поливка с яєтом у ньой размућеним, ровито яє, крто месо, добро испечени лебац, масло, лака теста и грах са кога є люска скинута, — єсу по децу пробитачна рана. Варива су само онда добра по децу кад се с месом помешано даю. Землюника (кромпир) ниє по здравлѣ дечиє пробитачна, особито ако се често, млого, и без меса деци дає; єр се одтуда може залећи скрофулозна болест, од коє сад и онако многа деца пате. Воће ниє врло питаво, али кад се деци умерено дає, добро им прия. Со є такоће по здравлѣ и напредак дечіи у єлима нуждна, и само є онда шкодльива, ако се неумерено употреблює.

За одржанѣ живота нуждно нам є и пиће. Ньиме се надокнаћую водльикасте честице телесне, што их на плућа, на кожу и кроз бубрежке из тела избацуємо.

Најболѣ є пиће за децу и за младе људе вода, и то из студенца или из извора црплѣна, у коіой има креча и нешто углѣнове киселина. Добра є за пиће вода бистра, чиста, свѣжа, без боє и мириса. Где се пиє речна вода, ту би валяло најпре од страних честица разчистити (дестилирати), и тако чисту и скорашню употреблявати. Чим дете почне сису оставляти, валя га на воду навикавати. Док се деца скоро изключиво млеком ране, не треба им давати воду врло ладну, него онаку, коя є у соби мало престаяла и од собног ваздуха се угреяла. После тога валя их мало по мало на пиће свеже воде навикнути. Никако пак ниє преко зиме слободно ону воду деци за пиће давати, коя є на слободном ваздуху (н. пр. у каблу, ил у куйни) дуже времена држана и готово следила се.

Рекосмо да є вода најболѣ пиће за децу. Млеко, лети ладно а зими угреяно, давати валя деци сваки дан да пию.

Кафа и чай єсу раздражльива пића и слабо ране даю, с тога их не треба деци давати. Но ако ко баш неће да без кафе децу одрани, тай нека им дає сасвим белу кафу у коіой є тек ⅕ кафе а ⅘ млека.

Обичне чоколаде у коима има раздражльивих зачинака редко би валяло деци давати, и то само мало у млеку. Кафа од жира само є за болестну шкрофулозну децу, а здравой ниє од потребе.

Стариой одраслой деци, коя су слаба и коя мало живости показую, добро є кадкад по неколико капи лаког белог вина или чашицу доброг ал лаког пива за пиће дати. Иначе вино и пиво нетреба да се дећй и младићима редовно за пиће дає. Ракия є прави отров за децу и за младе људе, и врло неупутно поступаю они родитељи, кои деци своіой ово алкохолско пиће пити допуштаю, єр тим се сав унутрашньи строй ньиховога тела искида и разруши. Ово є зло код нашег простог света яко мах отело, и валяло би да свештеници, учитељи, и све старешине прену се од дремежа, и да моћним своим упливом родитељ освесте о убитачности ракиє и яких пића по млади нараштай ньихов. — Као што безсмислено и лудо чине прости људи, кои децу ракиом поє, тако исто неупутно поступаю отмени људи, кои децу зарана навикаваю на чай, на чоколаду, црну кафу и на яку белу кафу, — а іошт горе кои им ликера и пунца пити даю. —

Докле се дете дои мати ил' дойкиня има се чувати од раз-

дражльивих єла и од шумних забава и веселя. Она треба да є срцем и душом той светой дужности своіой одана, и да ю с вольом и самопреговараньем даню и ноћу врши. Врло є добро да често на слободан ваздух излази и да се умерено прохода, али іой се чувати ваља од назеба, од ярости и сваке срднѣ, и нетреба да се плаши и у страху да живи.

Сва околина нѣна има се брижльиво чувати да ю невређа, и има с ньоме благо поступати, єр од тога поглавито зависи здравлѣ одойчета.

Пошто се дете одбиє од сисе, пазити ваља да се раном непретовари. Болови у трбуху, коє мало дете само дреком и бацаканѣм обявлює, и пролив, єсу знаци да му є желудац покварен, с' тога у том случаю одма ваља у раненю поправити што є неупутно, а ако неуредно станѣ за дан ил за два непопусти ваља лекара у помоћ звати, а нипошто се на врачаре и баялице не уздати. —

Како маню тако и већу децу чувати ваља да се необєду; єла ваља им на мале делове исецкати и упутити их да полагано єду и добро сажваћу. Врела єла ваља найпре разладити и тако деци давати. У обште су врела єла и ладна пића по зубе и желудац дечіи шкодльива, с тога треба да се од ньи деца чуваю. —

Умереност и уредност у єлу и у пићу неможе се доста деци препоручити. Благо оном ко се на те врлине из ране младости навикне, и ко се ньи целог живота постояно држи. Тай се може поуздано падати постояном здравлю, а то є овде на земльи найвеће благо човечиє. Ко є у єлу и пићу неумерен и неуредан, тай є изложен свакояким болестима телесним и душевним, коє му живот огорчаваю и пре времена га у гроб свале. Глад и жеђ код здраве и неразнѣжене деце єсу знаци, по коима се зна да им треба дати єсти и пити.

Деца што се одбию од сисе треба да добию пет пута на дан єсти и то уютру и у десет сати пре подне нека доручкую, у подне нека обедую, у четир сата после подне нека ужинаю, а на два ил три сата доцниє нека мало вечераю. Зими се мора више давати єсти него лети; док дете расте потребує такође више и болѣ ране него иначе. У опште родительи треба да децу свою добро ране, да сасудове у коима се єло кува чисто држе, и да нипошто недаду у бакарним некалаисаним судовима кувати.

Почем млога деца имаю обичай сваштa у уста метати, то

нека их старіи чуваю, да немећу у уста обоядисане играчке, кошчице, папириће, оловке, игле, новчиће, и. т. д. и да не гризу орахе и лешньикове.

Пушенѣ дувана за младе люде док се у добу растеня и развитка налазе шкодльиво є, особито ако се они с говоренѣм на глас и с поянѣм занимаю. Найболѣ би било, кад се ниєдан младиħ пре двадесет четврте године овой безпослици научио неби. Децу, што иду у народну школу, треба брижльиво од пушеня чувати, и ово им строго забранити. Кои се учитель сам од ове неприродне потребе уздржати кадар, тай ће и сам своє здравлѣ подпомоћи, а деци и простом народу дати ће тим добар пример, на кои ће се они радо угледати.

Осим свега овога родитељи и васпитателъи имаю пазити, да деца телесну нужду уредно свршую; нарочито учитель нека дете, коє се нужде ради наполѣ ište, без задржаваня наполѣ пушта.

Из свега досада реченога види се, да є неговањ и одхраньиванѣ деце с великим трудом, брижльивошћу и пажльивошћу скопчано, али є оно єдна од найсветіих дужности, с коіом родителѣ упознати и кою им найвећма омилити валя. На жалост сиротиня и незнанѣ найвише сметаю добром одхраньиваню деце; с тога у дужност учителя и свештеника спада, с єдне стране упућивати люде, како им валя децу ранити и одраньивати, а с' друге стране дужни су они у народу любав к радиности и паметной штедньи побуђивати, како би се тим начином осиромашенѣ предупредило, а домаће благостанѣ подпомогло, у коме се болѣ и деца одраньивати могу.

(Свршиће се.)

Божиє Заповѣди.

(Неколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе).

IV.

ЧЕТВРТА ЗАПОВѢД.

(Продуженѣ.)

Зашто є забранѣно у дане празничне тешке послове одправляти? Зато є забранѣно у дане праздничне тешке послове одправляти, да би ми без сваке препреке могли у те дане богоугодна дѣла чинити и за спасениє душе своє и своих ближньих старати се.

А зар не би могли добра дѣла и у радне дане чинити? Можемо и дужни смо доиста и у радне дане добра дѣла чинити и за спасеније своје душе старати се, ал коме послови недопуштаю да то по сваки дан чини, тай треба бар недѣльне и празничне дане да проводи стараюћи се за спасеније душе своје.

Колико смо се пута дужни сваки дан Богу молити? Сваки дан дужни смо Богу се молити ютром и вечером, пре и после обѣда (ручка), пре и после вечере, а осим тога валя нам се, у колико є то могуће, помолити Богу пре сваког посла, а захвалити Богу кадгод кои посао срећно довршимо. —

У обште свакда и на сваком мѣсту треба да се сећамо Бога, и да хвалимо и славимо свето име нѣгово, ал особито и по преимућству треба у дане недѣльне и празничне, да се поучавамо у свакой врлини, да чинимо дѣла Богу угодна, и да се вештбамо у пояню духовних пѣсама и у богомольи, као што нас савѣтує св. Апостол Павао:

„Ꙗко чада свѣта ходите. Плодъ бо дх҃овный єсть въ всѣкои благостыни и правдѣ и истинѣ. — Искушающе что єсть благоугодно Богу. — Исполнаите ся дх҃омъ, глаголюще себѣ въ ѱалмѣхъ и пѣнiихъ и пѣснехъ дх҃овныхъ, воспѣвающе и поюще въ сердцахъ вашихъ Господеви, Благодарящє всегда ѡ всѣхъ ѡ имени Гда Iсуса Христа Богу и Отцу.“ — (Као чеда свѣтлости живите, єр є плод духовни у свакой доброти и правди и истини. Истражуйте што є Богу угодно. Испунявайте се духом, говореће међу собом у псалмима и пояню и пѣсмама духовним, пѣваюћи и припѣваюћи у срдцима вашима Господу; захвалююћи за свашто у име Господа Iисуса Христа Богу и Отцу. (Ефес. 5, 8, 9, 10; 18—20.)

„Слово Хр҃истово да вселитсѧ въ васъ богатно, во всякои премудрости оучаще и вразумлающе себе въ ѱалмѣхъ и пѣнiихъ и въ пѣснехъ дх҃овныхъ во благодати поюще въ сердцахъ вашихъ Гдеви. И все єже аще что творите словомъ или дѣломъ, вся во има Гда Iсуса Хр҃иста, благодаряще Бога и Отца тѣмъ.“ (Наука Христова, нека се богато усели међу вас, у свакой премудростиучећи и светуюћи сами себе са псалмима и поянѣм и песмама духовнима у благодати поюћи у срдцима вашима Господу. И све штогод чините рѣчию или дѣлом, све чините у име Господа Iисуса Христа, хвалећи Бога и Отца преко нѣга.) Колос. 3, 16 и 17.

Како нам валя поступати према своим мла-

ћима и служительима у дане недѣльне и праздничне? У дане недѣльне и праздничне дужни смо и своѥ млађе и служителѣ од тешких послове ослободити, поучавати их у закону Божиѥм и у сваком поштењу, допустити им да иду у цркву, ако не сви, а оно редом ѥдне недѣлѣ ѥдан а друге други, и саветовати их да се клоне рђава друштва и неваљаних места. — Особито пак дужни су господари и госпоће настојавати, да се млађи њихови поштено владаю и да се у велике посте причешћую. Господ Бог овим рѣчма заповѣда нам да и млађима своима у праздничне дане одмора дамо: „Седми ѥ дан одмор Господу Богу твоме; тада немој радити никаква посла, ни ти ни слуга твој, ни слушкиња твоја, ни живинче твоѥ, ни странац кои ѥ међу вратима твоима.“ (Исхода. 20, 10.)

Има ли случаѥва, да нам ѥ кадгод слободно тешке послове тѣлесне у праздничне дане радити? Има, и то свакда кад то прека нужда и неволя наша или наших ближњих изискуѥ. Н. пр. кад треба пожар погасити, човека ил марвинче од смрти избавити, бранити себе и друге од злих људи, лечити и дворити болестнике, или ма коѥ друго дѣло милости указивати им. У тим случаѥвима не само да ѥ дозволѣно, него нам баш сам Христос Спаситель заповѣда да радимо, толкуюћи овако четврту Божию заповѣд: „ѺѴѣѿѿта человѣка ради бысть, а не человѣкъ ѺѴѣѿѿты ради. Тѣмже Господь ѥсть Сынъ человѣческій и ѺѴѣѿѣ.“ (Марка 2, 27 и 28.)

Коима се рѣчма у св. Пйсму нама заповѣда, да подпомажемо сироте и удовице? Дужност помагати сироте и удовице на много се мѣста у св. писму нама препоручуѥ, од коих ћемо ми само ѥдно из посланице Апостола Іакова навести, коѥ овако гласи:

„Вѣра чиста и нескверна пред Богомъ и Отцемъ сїа ѥсть, ѥже посѣщати сирыхъ и вдовицъ въ скорбехъ ихъ, и нескверна себе блюсти ѿ мїра.“ (Вѣра чиста пред Богом и Отцем ѥст ова: надгледати сироте и удовице у њиховим неволяма, и чувати себе непокварена од свѣта.) Соб. Посл. Іак. 1, 27.

Кои грѣше противу четврте Божиѥ заповѣди? Противу четврте Божиѥ заповѣди грѣше:

1. Они кои презиру цркву и службу Божию, и неће да долазе у недѣльне и праздничне дане на явно Богослуженѣ.

2. Кои у цркви непристойно стоѥ, немоле се Богу и непазе, него се смѣю и разговараю.

3. Кои обичне своє тешке послове у те дане неостављаю, или недѣльом до подне отправляю трговину, рукодѣля ил судске послове, а после подне се часте, опияю, и безчасте име Божиє.

4. Сви они, кои се у те дане предаю неумерености у єлу и пићу, многом играню и светским необузданим забавама; и кои по крчмама иступленя у те дане чине.

Окром светкованя недѣльних и праздничних дана, шта нам се іошт заповѣда у четвртой Божіой заповѣди? У четвртой Божиой заповѣди заповѣда се нама да ми у обичне тежатне дане своє послове прилѣжно радимо, и да их на време свршуємо.

Ков су то рѣчи, с коима се нама заповѣда да смо дужни у тежатне дане радити? Рѣче, с коима се нама заповѣда да смо дужни у тежатне дане прилѣжно радити и своє послове свршивати єсу ове:

Кад є Бог човѣка створио и у рай сместио заповѣдио му є да чува и обрађує рай земни: „И постави Господь Богъ человѣка въ раи во Ѳдемѣ, єже воздѣлати и хранити єго.“ (I. Мойс. 2, 15.)

Кад є Адам из раја због непослушности изагнан, рекао му є Господ Бог: „въ потѣ лица твоегѡ снѣси хлѣбъ твой, дондеже возвратишися въ землю ѡ неяже взятъ былъ єси.“ (I. Мойс. 3, 19.) У зною лица свога єстићеш хлѣб свой, док се не вратиш у землю од коє си створен.

У четвртой заповѣди изрично заповѣда Бог свакоме човѣку: „Шесть днїй дѣлаи и сотвориши въ нихъ вся дѣла твоя.“

По томе дакле, дѣцо, сви они люди и жене грѣше и вређаю Бога, кои неће да раде, него се ленѣ и сваки час праве себи коєкакве назови светачце, па светкую младе петке, пролетне четвртке и друге незаповедне светковине, с тога што им є леньост мила.

Знате ли коє изречениє Соломоново, коим се нама вредноћа и трудолюбивост препоручує?

„Иди к' мраву, леньивче, и види како он ради, па ради и ти онако и буди мудріи од нѣга.“

„Иди к' пчели, и види труд нѣн, и какав іой є валян посао, и како є сваки люби и слави, ма да є малена и слаба.“

„Ко свою землю ради, тай ће имати хлѣба, а лењ ће довека пун сиротинѣ бити.“

„Ко свою землю ради битће сит хлѣба, а ко нерадн битће сит глади.“

Изображаванѣ учителя.

У Немачкой има 148 препарандия, управо семинария за изображенѣ учителя, и то у Баварской 10, Баденской Виртембершкой и Хеской свуда по 3, у Саксонкой 11. у Пруской 60, у Хановерской 11, а у осталим државицама по 1 ил 2 а у немачким провинцияма аустриє 15. Гледећи на брой становника долази у Хановерской на 170,000 єдна, у Саксонской на 200,000 у Прайской на 300,000; у Хеской Баденской Виртенбершкой и у Баварской на 4 до 500,000, а у Аустріи на 1,333,000 єдна. Међу овима има женски препарандия у Пруской 10, у Аустріи Саксонской и Хановеранской по 2 и има за изображаванѣ єврейски учителя у Хановеранской и Пруской по 1. Течай трає у Саксонской 4, у Пруской 3, и у осталима по 3, 2, и 1, год. дана. Средньи брой ученика є 50, ал има дегде и манѣ, а дегде и до 100. Плате учителя на препарандияма у Аустріи износе 800 ф. а у осталим 800 до 1200 ф. ср. а плате управителя као главних учителя у Аустріи 1000 ф. у осталима веће, у Баденской 2000 ф. у Пруской 1500 толира а у Саксонской 1600 талира (по 1½фр. ср.). Препарандиє су намештене по маньим варошицама, у Пруской баш с намером, пошто се држи, да су маня места што се тиче явнога морала сила боля, него велика места и престолнице, ал држи се, да є и другчиє оно, по будући живот учителя сила удесниє. Уза сав изредан рад немачких препарандия опет се виче: да се неучи довольно из Психологиє, као найпоглавитиє науке за васпитанѣ; да се не учи довольно од немачке историє и литературе као главних за буђенѣ отачаствољубля и єдинства немачког; да се не учи довольно природословля, као найглавниєг знаня данашнѣг времена; да се неучи рисаня ни довољно економиє, као поглавитих струка за раднички и ратарски живот. Далѣ є тужба на гимназиє, да не приправе децу онако валяно, као реалке, и има држава де є забранѣно да се из гимназиє никако више непримаю

деца у препарандию, но само из реалке, пошто се осведочило да ово далеко вештіи учительи буду него гимназиалци. Недостатак преднаведних наука іошт већма се замера на учителиима стариіима, те сад свима средствима навалює, да надокнаде оно, а ту су найглавніе учителъске скупштине и друштва, де найвештіи од свию држе предаваня о питаньима из предпоменутих струка найглавніима, те тако су данас питаня из горенаведених струка найглавніе теме у тима скупштинама и састанцима.

Записник.

Воћен у явной седници збора учителъског, држаной у месту Туріи дана 3 Априла 1868 године.

Присутни: Пречастни Господин Наместник окружни школски управитель и збора председник Петар Чолић, Пречаст. Госп. Протоп. Алекс. Зарић, Пречаст. Госп. Никола Грегоровић, Аврам Борћошки, Петар Марковић, Ђорће Каћански, Сима Маински, М. Ковачевић, Пая Николић Ђорће Іванић, Любомир Каћански свећеници, и часни Г. Лазар Каћански ђакон и старатель школе Ст. Томашке, Госп. Мита Поповић бележник и старатель школе Ст. Кера, Госп. Ђорће Іовановић бележник и старатель школе Турійске. Г.Г. учителъи Велько Поповић, Чедомир Бошняковић Турійски, Іов. Настић, Нестор Миковић, Паво Дамяновић, Лазар Михайловић и Младен Стефановић, Ст. Томашки; Васа Клаић кулпински, Іосиф Ђулинац и Дамян Суботић Футошки, Іов. Петровић Пирошки, Станко Груић, Ст. Врбашки, Панта Поповић, Паво Іовановић, Каћки, Порфири Бабић Госпоћиначки, Алекса Вуић Гложански, Ђорће Глибоньски Србс. Бечейски, Мита Іосић Н. Садски, Васа Баић из Кисача, Алекса Анћелић Бегечки, Ар. Поповић Шовски, Милош Теодоровић Пивнички, Тома Симоновић Футошки, Лазар Ђулинац Паланачки, Паво Мирковић Ст. Івана, Стеван Жекић Бечейски, Ђура Вуић Клирик Петровеселъки, Стеван Симоновић ответник, и Светозар Неделъковић економ из Каменице, Г. Іован Радосавлћвић пен. учитель, Ђорће Радосавлћвић из Туриє, Коста Стефановић из Н. Сада, пречаст, Г. Михаил Стефановић парох Ст. Кера, Г, Прока Лазић учитель Силбашки, Госп. Мита Ђорћевић правник из. Ст Бечея, Васа Крстоношић, приватник из ст. Кера, Сава Каћански економ из Ст. Томаша, Милош Гргаров и Пера Радоєв из Кисача, Ћира Когаров из Пироша, Срдан Субашић из Госпоћинце, Живан Ботић из Ст. Кера, Ђорће Р. Стефановић Пая Р. Стефановић, из Ст. Томаша, Александер Янковић из Ст. Томаша. Г. Милан Іойкић економ, Стеван Р. Стефановић екон. Пая Іойкић Тутор. Гавра Медурић обштински кнез, Глиша Новаков и Мита Іосић, заклетници, Іован Вуић; Душан Ђендић, Милош Іойкић, Мия Томић, Мита Попов, Паво Медурић, и Ђура Теодоровић, из Туриє, Андрей Сарић, правник и Лаза Сарић из Ст. Томаша, Ђорће Чолић, Аркадия Кунић, Іоца Зеремски из Туриє.

Гореекупљени збор учительски приставши у местну Турић-ску школу, помоли се Богу и пречастни господин Петар Чолић председник отвори збор са кратком али єзгровитом беседом поздравивши у њој скупљене чланове, и разложивши још потребу и цел збора тога, а затим позове вредне чланове збора на свойски и заєднички рад. — Госп. учитель Настић предложи прво избор деловођа, за коє буду Г. Ђорђе Јовановић Бележник Турийски и г. Нестор Миковић учитель Ст. Томашки изабрани, затим се поведе реч о дневницама учительским, коє су на првом сбору учительском у Ст Томашу предложене, и ради одобреня висок. Министарству поднешене, на коє є од високог Министарства од 10 октобра прошле год. под броєм 191 и 192 и одлука изишла, да се учитељима сиромашног стања дневнице при путованю на учительске зборове, из општинске благајнице одреде, — али коя ниє од политичне власти на све општине још стигла, и зато нису сви учитељи могли речену дневницу добити, због чега неколицина налазећи се у оскудном стању, нису ни могли овај збор посєтити. Зато се поново поведе реч о томе, и заклучисе, да се молба на дотично место опреми, да се свима учитељима без резлике, приликом путованя на зборе учительске дневнице издаю.

Госп. Председник предложи, да єдан од Г. Г. учителя, са децом ради практично молитву Господню, коя є за овај збор у првом збору округа овог заказана да се практично а и писмено изради, и Г. Настић на желю већине предаваше деци речену молитву, где су га сви присутни са особитом пажньом и задовольством слушали. Затим буде збор у 11½ часова прекинут, чрез парастоса, што се у томе часу у Св. храму Божиєм врлом родолюбу Сими Р. Стефановићу одпочео био, на ком є цео збор участвовао. —

По подне истога дана у 4 часа скупи се збор опет у школу, и по молитви позове Г. Председник г. Настића да свой рад практично продужи, но будући да є тай рад доста огроман, и више времена се зато иште, то збор сам позове раденика, да свой рад само прочита, како га є писмено г. Настић израдио, коє он и учини. По прочитаню повела се реч о законима божиим и заподене се жива распра о томе, да ли учитель треба покрай Божіи и грађанске законе да спомене, и по дугоме саветованю и разлаганю, преда се ствар гласаню, и већином се реши да се и грађански закони детету могу наспоменути. —

Госп. Лаза Кањански примети г. Настићу, да му є састав

и тумаченѣ изредно, но да би требало, да су троица од учителя, исту молитву тумачили, и то єдан само за I. разред, други за II. разред, и трећи за III. разред, да се тиме означи сваки рад по себце, кои є за кои разред, будући є Г. Настић за сва три основна разреда предаво, ово се већином усвая, осим Г. Дамяновића, кои рече да є ово предаванѣ за учителѣ, — а не за ђаке — и кои треба да знаду, шта є за кои разред. Примѣтило му се, да смо се зато састали, да и оне научимо, кои нису довольно вични у томе послу. Затим се пређе на други предмет. Писанѣ и считаванѣ гласника са сугласницима на слогове и речи; — ово є радио г. Дамяновић вешто и одрешено, и сви су га с пажньом гледали, и слушали, и по свршетку посла, примио му є збор рад са хвалом. Приметило му се само, да ниє нуждно, сваки дан при написиваню писмена питати дете за поєдине потезе тога писмена као н. пр. коє є усправлѣн, коє положен, савиєн, танак и дебео потез. —

По изцрпленю предмета, позове Г. Председник, да се на други предмет пређе, и то: читанѣ приповедака, и да єдан од стариіи учителя тай посао ради, а млађи и вештіи — новог метода — учителы да га прате, и да му рад онде исправе, де раденик о томе неби довольно вештине имао, и почем се ни єдан од старіи учетеля за исти рад ниє явио, то Г. Настић предложи, да збор єдног ма ког између себє има одредити, кои ће тай посао практично радити, и тай кои се на рад позове нека каже или да незна радити, или неће да ради. На то се Г. Ник. Бугарски сам понуди, да приповедку из Буквара „Туђе недирай“ практично ради, а садругови да га исправе ако где погрешио буде. Г. Бугарски є рад свой на обште задовольство свршио, само му се приметило да є мало обширан у послу своме био. —

Госп. Дамяновић сам ниє са послом задоволян, и позове іошт єдном да се исти предмет повтори од єдног стариєг г. учителя, о ком є сумняо да є исту радню разумео. Замерило му се, да нема права явно ни о коме сумняти. Г. Дамяновић опозива свою реч да ниє никакве сумнѣ ни о коме имао. Пређе се на четврти и последньи заказани предмет кои є првог збора у Ст. Томашу заказан да се писмено изради, — и на „Економию“ у обште. Г. Председник пита, єли се кои од Г. Г. учителя за ово приправио да то збору писмено прочита, на коє се яве Настић и Стефановић, да су готови свою радню

прочитати. — Г. Настић чита свой писмени састављак о економіи, што га є за конференцію ову израдио. Нико му ништа непримећує. Стефановић свой рад ниє читао будући да ниє по одлуци поменуте точке посао тай израдио, но само єдну струку, посебце из економиє. Напоследку Преч. Г. Петар Марковић примећує да средньи нараштай неуме нови и обшти правопис да добро чита, а будући су найновиє найполезниє кньиге омладинске све овим правописом писане и печатане, то моли г. г. учителѣ, да би у школама своим више позорности томе правопису поклонили. Єдногласно се предлог пригрлява и усваја. —

По молитви благодарности разрешава Г. Председник збор у 8 часова вечера, уєдно заказуюћи седнѣцу за 4 Априла у 9 сати пре подне. —

Другога дана т. є. 4 о. м. по молитви, отвори г. Председник збор у заказано своє време, и позове деловођу Миковића да ючераньи записник прочита, позвавши чланове да пазе, ако би ко имао што на записник приметити. По прочитаню имена присутни чланова, видило се да гости овог збора нису сви пописани, због чега се сад прво то пописиванѣ довршн; и затим се стане записник отсек по отсек читати, а уєдно одма и сваки отсек наново претресати, што се методични питаня тицало.

По прочитаню записника, избере се єдан одбор од 7 лица, да спреме и донесу предлоге за саветованѣ после подне.

У кои одбор буду слѣдећи изабрани: Г. Іов. Настић, Паво Дамяновић, учители Ст. Томашки, Стеван Жекић, Ђуро Глибоньски учитељи Бечејски, Велько Поповић учитель Турійски, Мита Іосић учитель Н. Садски, и Никола Бугарски учитель старо Керски, — у єдан час по подне распусти г. Председник збор заказавши у 3 часа истог дана седницу.

По подне у 3 часа истог дана отвори Г. Председик збор и позове избрани одбор, да предлоге за саветованѣ што га є склопио збору прочита. Г. Жекић одборски перовођа чита прву точку одборског записика, коим се од овог збора извешће иште од треће точке ланьскога одбора, за овай саданьи збор предложене т. є. о фондови школски за сиромашну децу и о рукованю ньином.

Гдн. Поповић Бележник и старатель школски из Старог Кера, дає извешће о тамошнѣм фонду шолском, кои од 1852 год. већ постои, и у кои се годишнѣ 10 ф. 50 нов. а. вр.

улаже. Ст. Томаш даѥ годишнѣ у поменути фонд 21 ф. а вр. Турия 30 ф а. в. Кулпин 21 ф. а. вр. Шове 10 ф. Футот 24. ф. г. Ђулинац учитель Футотошки напоменуо ѥ неки 15. ф. а. в. кои су се новци приликом тамошнѣг дечиѥг маялеса скупили и г. Сави Стойшићу местном школском управителю предали, Предложено, да дотични одбор школски отоме извешће будућой конференціи донесе. Проча г. г. учитељи, нису дали никаквог извештая о своим школским фондовима. —

Примећено ѥ, као да се некй г. г. учитељи устручаваю явног рачуна о поменутим фондовима давати. — Неки се обећаше да ће поднети извешће таки или будућем збору учитељском, или іош пре писмено срезком школском одбору среза овог, кои ће се за те и за млоге друге важне ствари школске іош за траянѣ овога збора образовати,

Друга точка одборска пита, за пету точку ланьског одбора, у коіой ѥ предложено искати одобренѣ од високог Министарства за држанѣ учитељски зборова у ширем кругу. Почем до данас іош ништа се о томе поискиваню незна, заключено ѥ о томе извешће од частне конзисториѥ молбено искати, да ч. конзистория о свему томе срезком школском одбору яви, а наипаче, ѥли заключак ланьског одбора послала Министарству, и ѥли о томе каква одлука од високог Министарства стигла, и шта ѥ све до сада у погледу том чинила. По довольном расправляню, предлаганю, и заключеню горнье ствари, пређе се на избор срезкога одбора, у кои буду осим пречастнога Г. намесника Николе Грегоровића као председника іошт 6 лица изабрани а наименце Г. Лазар Каћански Ђакон и старатель србске Ст. Томашке школе, Г. Мита Поповић Бележник и старатель Старокерске школе, г. Іован Настић Нестор Миковић учитељи Ст. Томашки, Велько Поповић учитель Турийски, Аркадия Поповић учитель Шовски.

3. Ѥли што одговорено, на молбу народних учителя округа Н. Садског у коіой ѥ молѣно, да се за врховног управителя наши народни школа Г. Н. . . . . постави ? —

4. Да се изяви жалост овога збора, и у записник уврсти за оним трудбеницама наши школа, коѥ немила смрт из средине наше отрже. По моленю Богу за душе ньине, уврстесе имена, као што слѣдую: Григориѥ Крстоношић свештеник из Ст. Кера, и управитель местне школе, Сава Стойшић свешфеник старофутошки и управитель местне школе, Сима Р. Стефаповић старатель школа Турийски, и Сима Теодоровић учитель Товаришки.

5. Да пречастна консисторија што пре распише предлоге по налогу високог Министарства, кои би се на идућем дијецезалном збору решавати имали.

Напоследку скупштина предложи, да се свуда заводе вечернѣ школе, на коѥ се сваки учитель своѥвольно обећа свом силом и снагом настоявати, да се речене школе остваре, и у дело приведу. За тим се одреди место за дијецезални сбор Кула, а услучаю, ако неби за ово одобренѣ добили, срезки у Товаришеву. Одбор срески заказуѥ дан збору и позива на скупштину.

Са овим се срећно сврши рад овогодишнѣ прве конференције, у 8 часова вечером, и по молитви благодарности распусти Г. председник збор изявивши му свою топлу благодарност на свойском деланю и саучашћу, а овай узаймно опет Г. председнику на нѣговом свесрдном, и искреном заузиманю за све оно што больой и лепшой будућности народа србског води, и праштаюћи се братски ѥдан с другим разиђе се збор — до сретног састанка.

У Туріи 5. Априла 1868 године.

Петар Чолић Нам. и окр. шк. Надзиратель. Нестор Миковић, перводитель. Николай Григоровић, парох Деспот Ст Ивански. Лаза Кањански, ђакон Ст. Томашки. Дмитар Поповић. Іован Настић, учитель Ст. Томашки. Велько Поповић учитель Турийски.

Исторички преглед црквених кньига.

(Продужено).

10. МИНЕЙ МЕСЕЧНИ.

Миней месечни ѥ кньига, коя садржи у себи правила угодницима божіим и празницима господньим и богородичним, означеним по месецослову, по коме се он дели на 12 делова или месеци, сваки месец на обични брой дана, од коих сваки са садржи по ѥдно или више правила различним светим и празницима.

Обичай саставляти духовне песме у славу триједног Бога, као и у част и спомен светих угодника божіих, врло ѥ давнашньи у цркви християнской, но ове у прва времена християнства нити су биле млоге ни постояне због честих и жестоких гоненя на християне, особито на пастире кои су ѥдини могли у цркви постояни ред увести. Но кад ѥ црква одржала

победу над споляшньим неприятельима, и хришћанско богослужение добило слободу, онда су и послѣдователи нѣни к старим песмама, заоставшим из прећашних времена, додавали нове. Тако є св. Амвросие, Майландски епископ, пошто су Ариани из саборног храма тамошнѣг изгнани, унаточ лажной науци ньиховой спевао благодарну песму: „Тебе Бога хвалимъ;“ —

Єфрем Сирин спевао є врлине многих мученика, а св. Златоуст установио є особити ред црквених песама под именом „тропара“ и без сумње их є сам сачињавао; Григорие Назиянзин (Богослов) предао є своіой цркви млоге песме у част И. Христа сложене.

Без сумнѣ млоге од ових песама из найстаріих времена и данас се одзиваю у нашим храмовима, премда их по недостатку историчких доказа и неможемо по имене изброяти. Нама є доставѣрно позната дубока древност само три црквене песме, а то су: ютренѣ или велико славословие: „Слава въ вышнихъ Богу;“ вечерня химна: „Свѣте тихій:“* и мало славословие: „Слава Отцꙋ и Сынꙋ и св. Дꙋхꙋ и пр.

Писатељи, коих песме без икакве сумнѣ сачињаваю састав минея, починю од 5 в. У овом є Анатолие патриярх цариградски сачинио млоге стихире на празнике и свеце, а Роман Едески ђакон, заслуживши име сладкопѣвца, саставио млого кондака и к томе неколико стихира.

У 6 в. Антим и Гимокл умножише брой тропара; Теодосие Сиксот сачинио є више стихира мученицима пострадавшим у Аморіи; Стефан епископ Светоградски написао є пет стихира на дан рођеня Богородице.

У 7 в. Андрей Архиеп. Критски саставио є више канона, а именито: на зачетие св. Ане, рођенѣ Богородице. рођенѣ и усекование Іоана крестителя, Апостолима Петру и Павлу и пр. као и више стихира на ове и друге празнике. Савременици нѣгови: Софроние патр. Єрусалимски сачинио є неколико тропара па царске часове пред рођенѣм Христовим и Богоявленѣм. Сергие патр. цариградски написао є пет стихира рођеню Богородице; препод. Симеон Скилита саставио є стихире великомученику Димитрию.

---

* На ову песму позива се св. Василие као на стару іошт у нѣгова времена. У часословима нашим надписує се она као: твореније Софронія патр. єрусалимкога“ кои є у 7 в. живио; но нѣму є приписана вероятно по томе, што ю є он у црквама палестинским у обште употребленѣ увео.

У 8 в. обогатила се црква песмама Косме Еп. Маюмског и Іоана Дамаскина. Косма Маюмски сачинио є каноне на празднике: Рођења Христова, Богоявленя, Преображења, Сретения Успенія, Крстова дна; Григорию Богослову и великомученику Георгию; такође неколико стихира на најважније празнике и дане светих.

Іоан Дамаскин, кои често долази под именом Іоана Монаха, саставио є такође каноне; рођеню Хр. Богоявленю, Пребраженю, Успенію, Првомученику Стевану, Василию вел. Ап. Петру и Павлу, Косми и Дамяну, рођеню и усекновеню Іоана кр. Архангелу Михаилу, на Нову годину и многе друге, осим тога сачинио є множину стихира налазећих се у минею. — Осим ове двоице има из истога столѣтия и више песника, као: Стефан Савант, кои є написао каноне на Обрезаније, муч. Киряку и др. Герман патр. цариградски сачинио є каноне на успомену васеленских сабора особито шестог и седмог, такође и много стихира на различне празнике: Теофан Исповедник написао є такође неколико канона.

У 9 в. Теофан начертани митрополит Никејски написао є неколико канона, но више од свию других обогатили су цркву производима своим савременици Теофана два Іосифа: Студит и Пѣснописац. У минею налази се 134 канона надписаних именом просто Іосифа, а 48 именом Іосифа пѣснописца. Овога века живили су іоште Теодор Студит, сачинитель многих стихира; Гергиє митроп. Никомидиски, савременик патр. Фотия, кои є сачинио неколико стихира св. отцевима присуствовавшим на всел. сабору Никејском, єдну І. Златоусту, и на воведеније Богородице, осим тога многе кондаке на различите дане; Методиє патр. цариградски написавши две стихире Константину вел. Михаил Псел ученик патр. Фотия, философ византиски, испод чиєг є пера изишло неколико стихира у спомен три єрарха, и на дан успомене вселенских сабора; Исидор Монах сачинивши канон св. Димитрию; Касия, благородна дѣвица, бивша доцније инокињом, коя є сачинила две стихире на рођенѣ Іоана предтече.

Десети век по недостатку у просвети мало є имао пѣснописаца црквених; спомена заслужує Симеон Метафраст, сачинитель канона препод. Маріи Египетской и неколико стихира другим светима.

Века 11 живили су: Іован Мавропус, архиеп. Евхайтски, кои є сачинио 24 канона И. Христу, неколико Богородици и другим светима; Никита Пекторат, єромонах студиског манастира, сачинивши канон св. Николаю на дан пренесения моштию; Михаил Филе родом из Ефеса, написавши неколико стихира Богородици, Григорию Богослову и мученицима Георгию, Димитрию, Теодору и Нестору, Анастасиє, еп. кесарије палестинске, и Нил Доксопатрије сачинивши неколико свештених песама, премда є неизвестно каквих.

Од пѣснописаца последня 4 века т. є до падения грчкога царства (1453) познати су: Василије монах, написавши канон на Воведение Богородице; Арсеније патр. цариградски, сачинивши єдну стихиру Ап. Петру и Павлу и две Арх. Михаилу; Филотей патр. цариградски саставивши каноне: мученику Григорию и Іоану Дамаскину; Нил Ксантопул, сачинитель трию стихира трима єрарсима; Марко Евгеник написао неколико стихира на рођенѣ христово и осам канона Богородици. Овамо спадаю іоште Никита и Симеон архиепископи солунски и Теолепт архиеп. филаделфиски, кои су саставили много служби, канона и стихира, но коих по имену, није известно. — Осим овде изброяних налази се у минею іошт много других сачинителя канона и песама црковних коих време живота није познато.

Судећи по разлици времена, у кое су живили писатељи минейских саставака, само се по себи показує, да є књига ова у различна времена, различно изгледала. Почетак минея може се односити времену Софрония патр. єрусалимског и Іоана Дамскина, кои су све до њих познате свештене песме у єдну књигу скупили. Овай є рад доцније продужен, особито у студиском манастиру, кои є примао у себе све из єрусалимске цркве, и у ком се Теодор студит занимао уређенѣм постояног и єднообразног реда у богослужению; у 11 в. он є іошт већма умножен новим делима, коя є скупио Іоан митроп. евхаитски. Само пак подпуно изданѣ минея изишло є код Грка тек у 17 ст. у месечним свезкама (од год 1602 — 1626.)

(Продужиће се.)

Дописи.

Ђ. Из Сомбора 6. Маја. Господин Сима Леовић адвокат поклонио є Српској школи овдашњој врло лепу заставу, на коіой є вештом кичицом академичког сликара и професора у овд. реалци Г. Пухте насликан с єдне стране лик св. Саве Просветителя, а с друге лик св. Димитрия великомученика патрона породице дародавчеве. Заставу ову на Ђурђевдан после Ютреня осветио є наш Господин Протопрезвитер и уз лепу беседу предао ученицима.

Између Ускрса и Спасова сахранисмо овде два млада радина на полю школском, єдно є Никола Вукадиновић савршени приправник и бивши неко време лични заступник учительски у Сивцу, кои се овде код свог родитеља после дужег боловања од суве болести у 27. години живота 7 Апр. о. г. упокоио; други покойник є такође овдашњи син Риста Вукићевић, кои є пре седам година препарандию свршио и до сада у Срему на више места учительствовао, а єсенас као суплент Товаришевачки разболевши се од суве болести дошао є овамо и ту после петмесечног боловања 1. Маја у 27. живота години Богу душу предао, оставивши после себе неутешну супругу са двоє сирочади. кои би у найвећой невољи и оскудици остали, да се ниє нашао племенитодушни Г. Љуб. Момировић грађанин Шидски и овога врстна и честита супруга, кои су удовицу и неяку сирочад овога учителя у свою заштиту примили. — Браћо учителы! Ово нек нам за усаветованѣ служи да нам се свойски за подизанѣ пензионог фонда заузети валя.

В. Из Ердута. Између Даля и Белога Брда на Дунаву ниже ушћа Дравског налази се село Ердут и у њему развалине старе тврдиньице Ердутске, у коіой се до скора видити могле на дувару измоловане наше иконе, а и сад се види єдна икона Св. Отца Николая по нашем стилу насликана. Име Ердут долази од мацарске речи Erdöd, што рећи тврђава у шуми.

О прошлости овога места читао сам у народном календару у Рѣки г. 1859 изданом ово: „Три милѣ од Осека на Драви (болѣ: на Дунаву) лежала є тврђава Ердут некадашня своина обителы Бакач-Ердедіянске, код данашнѣг села истога имена.“ Знати валя да є из ове породице био славни Тома Бакач Острогонски примас за владе краля Владислава II. кои є са Српским Змай Деспот Вуком и Вартоломиєм Драгићем (Drágfy) противу завереника: Петра архиепископа калачког, Ловре војводе Илочког, Бериславa приора враньског (Prior Auranae) и Івана Кишхорвата, — славно воєвао, и войску им разоривши тврдинѣ подунавске од ньих отео, па Бериславa у Дунав бацио, а Ловри Сремском живот поклонио. (Commentarium de Sacra Corona Hungariae). Исти тай Тома Бакач био є основатель породице Ердедине и Палфине, коє су се у Угарской повестници у седамнайстом веку прославиле.

Ако ми за руком пође достаточниє што о прошлости овога места дознати, то ћу читаюћем српском свѣту путем Школского Листа саобштити. За сада являм, да се код нас налази Српска Школа у приватной наймлѣной кући. Уз свакидашню школу постои и недельна, у коіой свештеник младеж обоєга пола молитвама и црквеном пояню

обучава, а за време великог поста ове године на предлог местнога свештеника долазила є одрасла младеж свако вече на предаванѣ науке Християнске и црквенога појања, и врло є добро у оба ова предмета напредовала. — У цркви Ердутской сваке се неделѣ св. Евангелие толкує, кое люди врло радо имаю. Ако Бог да наумилисмо на єсен праву вечерню школу завести и надамо се да ће она овдашнѣм народу од велике користи бити.

Школске вести.

ФИЗИКАЛНЕ СПРАВЕ ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ. Да се физикална знања што већма распростру, наредила є школска власт у Виртембершкой, да свака основна школа има набавити збирку од Спиндлерових физикалних справица. У той збирки има: 1 магнет, 1 магнетска игла, 1 електроскоп. 1 електрофор 1 лайденска Флаша, 1 електромагнет, 1 билюр, 1 термометер, 1 натегача, и више других справица, коима є придодато кратко упутство за учителѣ, како ће са овим поступати. Цела ова збирка кошта 11 фр. и може се добити преко сваке књижаре од Шмита уредника школскога листа у Дармштату. Препоручуємо ово и нашим бар главним школама.

ГИМНАСТИКА У ОСНОВНОЙ ШКОЛИ. Иза ратова од предпрошле године заведена є по Немачкой у свима основним школама гимнастика, помешана с војничким вештбанѣм и играма. Све владе жртвую на ово сила више новаца но досад, па де нису учителји овом вешти, тамо се придаю у помоћ војаци, кои су овом вешти, а војнички чиновници подпомажу ово свом снагом, надгледаю, а на млого места и сами децу уче. За учителѣ држани су о прошлим Фериjама на млого места курсови о овом, и изметну се премие за оне, кои са децом найбољи успех у овоме учине, а на великим школама поставлѣни су свуда редовни учителји гимнастике и војничкога вештбаня. Препоручуємо ово и нашима свуда.

УЧИТЕЛЬИ У ШКОЛСКИМ ОДБОРИМА. Саксонска влада наредила є, да одсад у све местне школске одборе уђе и местни учитель као редовни члан, а де их є више, єдан од тих, а по варошима да уђу сви школски управителји и по 1 учитель уза сваког управителя, и само у оне седнице, де би о ком од тих лица пресуда давана бити морала, да неможеући, а у протоколи да се увек забележи, кад кои од учителя ниє био и зашто.

ТРОШАК НА ШКОЛЕ УПОРЕЂЕН СА ТРОШКОМ НА ВОЙСКУ. Од свако 1000 ф. данка издає

Аустрия	270	ф.	на војску а	19	ф.	на школу,		
Баварска	219	ф.	„ „	22	ф.	„	„	
Баденска	182	ф.	„ „	35	ф.	„	„	
Виртембершка	218	ф.	„ „	47	ф.	„	„	
Прайска	278	ф.	„ „	14	ф.	„	„	
Саксонска	214	ф.	„ „	37	ф.	„	„	
Француска	295	ф.	„ „	11	ф.	„	„	

По томе найгора є по школе Француска, а найболя Виртембершка, Саксонска и Баденска.

ХАЛИЧКЕ РУСКЕ ОБШТИНЕ. Више од 500 Руских обштина у Галиціи поднеле су царском државном сабору у Бечу просбу, да се уништи нови училиштни закон, по коме би се имао польски єзик у руским основним школама у Галиціи предавати.

НАИМЕНОВАЊА УЧИТЕЛЬСКА. По приватним гласовима уредништву овом саобштенима Г. Милош Алексић учитель Сентпетерски поставлѣн є за учителя у Србской Кларіи у Банату; Г. Сима Ненадовић учитель Лежимирски наименован є за учителя у варошици Даровару у Славоніи, а Г. Велько Константиновић Сомборски приправник изабран є и потврђен за учителя Чурушког.

УЧИТЕЛЬСКИ ИСПИТИ. По смислу наредбе в. кр. угар. Министра Просвете од 27. Окт. 1867. бр. 11. 465. обвезани су испит о способности за учительство у школама са србским предаваня єзиком, у србской Препарандіи Сомборской на концу текуће школске године положити слѣдующи учитељи из Арадске епархиє Г. Г. Арон Тимотић учитель Гайске предградске мешовите Србско-романске школе; Константин Гедошевић учитель чисто србске школе у М. Чанаду; Іосиф Агрима учитель мешовите школе у Торньи.

По смислу наредбе од 11. Дек. 1867 бр. 15,349 имаю исто такав испит положити учитељи из Темишварске епархиє: Г. Г. Ђорђе Грбановић учитель у Иванди; Милош Войновић у Станчеву, Любомир Ракић у Товладіи, Іосиф Василеско у Феню, Ђорђе Путић у Хрнякову, Ђорђе Богосав у Ченею, Ђорђе Гатаянц у Кечи, Валтазар Василѣвић у Мунари, Михаил Девић у Сенђурђском пријавору. Од ових учительских места су Иванда, Станчево, Фень и Кеча чисто Србска а остала мешовита Србско романска. —

По смислу наредбе постоявшег кр. уг. Нам. Савета, од 23. Апр. 1866. Бр 11,890 исто такав испит имаю с концем текуће школске године положити учитељи мешовитих школа из Вршачке Епархиє: Г. Іован Гајта у Влајковцу, Димитриє Іовановић у Малом Цаму, Петар Ђурђа у Малом Гаю, Александар Жебелян у Маргити.

ЖЕЛЂ УЧИТЕЛЯ У КАСЛУ. Учитељи у Каслу у Немачкой поднели су своє желђ Пруском земаљском представништву, у коима између осталог ово захтеваю:

1. Да по правилу у свакой школи на єдног учителя несме више од 60 деце доћи. Ако их є више, то се има за сувишак учителю награда дати.

2. Гдегод има 100 за школу способне деце нека се оснує други разред.

3. У варошима са више од 10.000 жителя нека буде најмања плата учительска 400 талира (око 600 Фр. а. вр.) уз то слободан стан, и после петогодишнѣ службе додатак годишньи од 50. талира, кои се сваких пет година са 50 талира повишує, док се после тридесет година неповиси на плату од 700 талира (1050 Фр. а. вр.) —

4. Плата и награда за појнѣ у цркви при богослужению и при одправляню певачких дужности на укопима овамо се нерачуна.

Са овим желяма слажу се подпуно учитељи у целой Пруской кралѣвини.

СТЕЧАЙ.

Бр. 84. из 1868. гл. скуп.

На основу заключка главне скупштине бр. 84. овим се на упразнѣно учительско место у I. и II. разреду овдашнѣ девоячке школе стечай до св. Илиѣ о. г. отвара. Плата ѣ 420 фор. а. вр. годишнѣ.

Просительи имаю своѣ молбенице са доказима о учительской способности до горньега дана магистрату ове вароши поднети.

Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 11. Мая 1868. држане.

А. Коньовић, Градоначелник.

ОБЯВА.

Од кньига припадаюћих фонду Школскога Листа и фонду за учительске сироте, добити се могу код подписанога за готов новац ове:

Чланци о васпйтаню за родителѣ. У Сомбору 1867. цена 30 н.

Спомоћна кньига за разясняванѣ црквеног појања за учителѣ и младеж написао Н. Ђ Вукићевић У Сомбору, 1865. цена: 36 н.

Изяснениѣ св. Литургиѣ за младеж србску написао Н. Ђ. Вукићевић. У Сомбору 1865. цена: 36 н.

Неколико народних песама за наизуст ученѣ, цена: 10 н.

Науке из св. писма за наизуст ученѣ у основной школи цена: 10 н.

Назначай женскинѣ по св. Божиіой рѣчи од Богдана Кузмановића пароха са врло лепом сликом. цена: 50 н.

Од кньига моим трошком изданих добити се може код мене само: „Мисли о уређеню црквено просветних односшая Срба у Аустріи.“ Дело коѣ ѣ Матица Србска са 25 дуката наградила. Спуштена цена овой кньизи ѣ 50. новчића,

Н. Ђ. Вукићевић,
припр. професор и уредник Школ. Листа.

Код уредништва може се добити слика Доситея Обрадовића (издана ове године), по 1. Ф. а. вр.

☞ Ону Господу, код коѕ се моя кньига „Милана“ у комисіи іош од год. 1862. налази, умолявам, да ми уз рачун о продатим кньигама, све непродате ексемпларе по сигурной прилици или по пошти о мом трошку што скориѣ повратe.

Са подпуним броѣвима Школскога Листа у стаю сам іошт послужити.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена ѣ на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издаѣ и уређуѣ Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андриѣ Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 10. У Сомбору 31. Маја 1868. Год. X.

Телесно васпитанѣ.

(Свршетак).

5. О ТЕЛЕСНОМ ПОСЛУ И ОДМОРУ.

Рад и посао крепи здравлѣ човечиѣ, множи му снагу и чини га кадрим себе и свою породицу издржавати. Посао ѣ човеку тако нуждан да без нѣга живити и обстати неможе, ѣр леньост мало по мало троши здравлѣ и упропашћуѣ организам човечији. —

Но као што би човек без посла ослабити морао, исто тако претераним послом и без уредног одмора морао би човек іошт пре себе упропастити. С' тога за сваким послом треба да слѣдуѣ одмор. Најбољи ѣ одмор спаванѣ. У детиньском добу мора се дуже спавати него у добу савршенога узраста. У спаваню деца расту, то ѣст, кад су на миру онда се најудесниѣ и без сваке сметнѣ развија њихов вегетативни живот. У спаваню неваља децу узнемиравати и насилно будити. Одојче треба по 20 сати на дан да спава, за дете од ѣдне године нужно ѣ да 16 сати на дан спава, и сваки дан га ваља износити на слободан ваздух. Затим сваке године треба да дете мало манѣ спава, а све више да се сигра и прохода по слободном ваздуху.

Диѣтетика прописуѣ за децу од седам година 10 сати спаваня, 8 сати проходаня, сиграня и у обште телесног движеня у слободном ваздуху, два сата умнога посла и то само по ½ сата наѣданпут, и 4 сата одмора, под коим се разумева и лакша наука, као наука гледаня мишленя и говора, поянѣ, слушанѣ приповедака и вештбанѣ у приповеданю.

За децу од 8 година нуждно ѣ 9 сати спаваня, 8 сати движеня на слободном ваздуху, 3 сата умног посла и 4 сата одмора.

За децу од 9 и 10 година нуждно ѣ 9 сати спаваня, 7 сати движеня у слободном ваздуху, 4 сата умног озбильниѣг посла и четир сата одмора, у кои се може урачунати и сва механична лака радня школска, као писанѣ диктанда и

преписиванѣ, као и вештбанѣ у пояню и свираню. Од 11 до 12 година деци доста є да 8 сати спаваю, 7 сати да се баве у слободном ваздуху коє сигранѣм и гимнастиком а коє и озбильним телесним пословима, 5 сати озбилне умне раднѣ и 4 сата лакшег заниманя. За старию и одраслию младеж доста є 7 сати за спаванѣ, а уз свакидашнѣ вештбанѣ у гимнастици може се сваки дан по шест сати на озбильно ученѣ употреблявати.

Чим дете постане кадро самим собом владати одма га валя учити да само єде и пиє, да се само облачи и свлачи, да самог себе послужує, а особито да своє тело одело и обућу као и све своє ствари чисто држи. — Све ово скопчано є с' радньом, а радня та служи детету на здравлѣ, дає му довольно окретности и способности да може без туђе помоћи обстати и одржати се, те тако самосталним постати, што є свакоме у животу нуждно. — Уз то нека се дете навикне из младости родителѣ и друге особе у кући послуживати и у послу им помагати, и нека радост и задовольство у томе налази. Тим ће се начином сачувати дете од леньости а омилиће му се рад и посао, те ће му служити на здравлѣ и напредак.

Редовна и свакидашня гиманастична вештбаня особито су нуждна за младиће у средньим школама и за све оне занатлиє кои седећи посао свой радити мораю, као што су: обућари, кроячи, писари, ткалци, часовници, сликари и швалѣ. Исто тако сви они люди кои стоећки послове раде мораю се млого у гимнастици вештбати, ако хоће да здравлѣ своє обезбеде, такови су: слагари, трговци и т. д.

Но осим ових гимнастика од велике є користи и осталой младежи, па и самой деци из народне школе: єр ньоме се крепи и челичи здравлѣ, ньоме добия млад човек снагу да може духом своим господарити над чувственошћу своіом; ньоме добия тело гибкост, окретност, лепоту и правилност.

Гимнастична вештбаня єдна су природна а друга вештачка. — Природна се могу чинити без сваких справа и апарата и ова се особито препоручую за ученике у народной школи. Найприродния гимнастична вештбаня єсу: ходанѣ, пењанѣ на брда и проходанѣ по лепи предѣли. Родительи и васпитательи са своіом децом, а учительи с' ученицима и ученицама валяло би да се често проходаю по околни предели, и да том приликом децу упознаю са природом и нѣним појавима и производима. Такође и трчанѣ є по здравлѣ дечиє користно. Оно крепи

плућа (беле цигерице) и ножне мишице. У трчаню ваља се вештбати тако, да се постави мета, пак да се деца надмећу, ко ће пре до ње доћи. Деца кад трче треба да су у лаким хаљинама, главу да држе горе, прси испупчене, руке у колико ће већма могуће са стране на миру. Трчањем неваља децу јако уморити, а кад се уморе чувати их ваља од брзог разлађења и од ладног пића.

Од велике важности по здравље и оячање дечије је бацање обручева и лоптање. Купање и пливање у текућој води а на безопасним местима, као и тоцилянје по леду, ёсу за снажење тела такође врло сгодна гимнастичка вештбаня, с тога се у здравственом погледу препоручую, и ваљяло би где је год могуће пливалишта подизати и децу пливаню учити.

Учитель свакда треба на уму да има, да је вештбање у гимнастици онда само добро и потребно, кад се њиме снаге дечије сувише не напрежу, и кад оно за мало времена траје. Основна (елементарна) слободна гимнастичка вештбаня могу се између школских часова особито између другог и трећег часа пре подне за неколико минута свршити и то лети у ладовини на школскоме двору, а зими при отворенима с једне стране прозорима у школской соби.

Ово су та основна и за народну школу прописана гимнастична вештбаня: 1 Подскакиване десет пута једно за другим; 2. Бацање руку горе, двадесет пута једно за другим; исто то доле; 3. Прегибање на десно и на лево; 4. Бацање руком напред повдинце; 6. То исто натраг; 7. Бацање ноге на десно, најпре десне па онда леве; 8. Извијање рукама до горе; 9. Подизање колена напред; 10. Кошење; 11. Бацање рукама напред и натраг; 12. Подизање колена натраг; 13. Игра цепаня; 14. Скакутање на ножним прстима са једног места на друго; 15. Прегибање на обе стране и уједно маханје руком; 16. Спуштање и устаяње горе.

По здравље је веома пробитачно да деца од пролећа до јесени сваки дан по један сат раде у врту, а преко зиме да се вештбаю у плетеню котарица и правленю лепих ствари од дебелог папира, такође и столарски послови за одраслию децу препоручую се.

У северной Немачкой свако старије мушко дете (од 10 — 14 година) докле у школу иде, мора се учити војничком вештбаню (екзерциру). Ово би ваљяло и код нас завести. Тим би се и здравље дечије унапредило, и деца би та кад одрасту могла се за обрану отачбине млого боље употребити.

Извештај

одбора за преустроєнѣ народних школа у Србіи Министарству Просвете и Црквених дела поднешени.

У брою седмом овога листа явлѣно є, како є по наредби Министра просвете у Београду комисия єдна израдила предлоге за уређенѣ и унапређенѣ народних школа у Србіи. Рад те комисиє види се из извештая нѣног, кога є она 29. фебр. 1868. г. Министарству просвете поднела, и ког смо недавно из Београда добили, те га ево сада читательима Школског Листа саобштавамо, примећуюћи у напред, да се предлози ове комисиє неслажу у свему са онима, коє є Гд. Др. Натошевић пре тога Министарству Просвете у Србіи поднео, као што ће се о том читаоци из самог извештая комисиє, а іошт већма из примедбе, кою є на овом извештаю пред подписом своим Гд. Др. Натошевић ставио, подпуно уверити моћи.

Извештай комисиє те овако гласи:

„Господине министре! Са заповешћу, да се подписани састану у комисию и да се договоре о том: шта би се у нашим основним школама имало урадити за тврђе ємство њиховог напредованя, изволели сте доставити комисіи той како извештай Дра Натошевића о станю основних београдских школа, тако исто извештай г. Ст. Д. Поповића, правит. питомца у Берлину, о школама Швайцарским.

Неимаюћи никаквих ширих наставленя, комисия є прво саслушала састав Дра Натошевића у целу нѣгову пространству. Извештай тай има две поле: у єдной се врло живим бояма описує зло станѣ наших основних школа, а у другой се предлажу неке мере како да се те школе болѣ уреде.

Комисия, и ако є далеко од мисли да и сама у свему без поговора усвои суд дра Натошевића о основним школама у Србіии и о послѣдицама њиховога рада, опет зато, задахнута искреном жељом да се основной школи — овом услову и доказу народнога напредка — да сваки могући покрет к болѣму, ћутећки є минула ону прву полу поменутог извештая па прешавши одма на другу договарала се:

I. О научном материялу, кои се има предавати у основной школи;

II. О школи за учителѣ;

III. О надзору над школама; и

IV. О учительской награди.

I. Научни материял. Како §. 1. закона о устройству основних школа, од 11. Септембра, 1863. наређує, да се у основной школи има учити као главно: Наука хришћанска, Читанѣ, Писанѣ, Рачунанѣ, и Поянѣ; а то, у главноме, предлаже и др. Натошевић, то се комисия, погледавши и на §. 2. истога закона, сагласила, да се та научна грађа овако распореди:

1. Од хришћанске науке: У првом разреду: има се на изуст научити: отче наш, богородице дѣво, молитва пре, и молитва после спаваня; пре и после ручка; пре и после вечере, и пре и после ученя.

Ове молитве научи ће се и читати словенски, као молитве, а деци се има и српски казати њихов садржай.

Да би се оснажило побожно осећанѣ у деце, учитель ће им, у том разреду, причати неколике кратке али главне библийске приповедке.

У другом разреду: учиће се садашньи мали катихисис но тако, да се учитељи, пошто деца науче вѣрую, божиє заповести и молитву на изуст, стараю шире им обяшнявати те истине вере и закона устмено, и тек дечіим одговорима уверавати се, да су их она разумела, и да су запамтила што им є казивано.

Далѣ, место досадашнѣ мале црквене историе, чйтаће се приповедке из старог и новог завета, животописи неколиких главних личности из старог и среднѣг доба хришћанства, и, на последку; неколике личности из историе српске цркве.

У трећем разреду: повториће се све што се дотле учило из хришћанске науке.

За овай разред удесићесе црквена история, изложена у неколико читаначких чланака, затим кои чланак о служби божиіой, о црквеном намештаю, о црквеной години, и неколики псалми (словенски и српски).

У четвртом разреду: повториће се све што се дотле учило из хришћанске науке, и продужити се читанѣ псалмова, коє є почето у трећем разреду, и, окром тога, кои чланак из историе хришћанства првих векова и кои из историе српске цркве.

Поянѣ црквено има се предавати, сходно закону, у сва четири разреда, а што по именце да се предає у ком разреду одредиће се у наставленю, коє валя да се да свим учитељима, као руковођа у предаваню. За децу пак, у овой цели, валя да се састави црквена песмарица.

2. Читанѣ. Други део онога рада, кои има да изврши основна школа єсте читанѣ. Комисия, желећи од самога почетка обезбедити ученицима постепеност у обучаваню, те тако учинити да се они од иначе неизбежнога механизма сачуваю, сагласила се: да се продужи већ усвоєни начин читаня по звуцима, но гдегод буде могуће ту да се деца починю учити читаню и писаню у єдан мах, а где то неби било могуће, као што є познато да ће и таковых случаєва бити, да є слободно почињати и обашка читанѣ и обашка писанѣ.

Комисия за тим усвои да се изяви г. министру, како є необходно, да се и за све основне школске књиге узме као редован нови правопис, а да би деца знала и стари правопис читати, да се у читанке ставе неколики чланци тим правописом написани.

Буквар садашњи валя да се преради, и да му се повећа и србска и словенска пола. У словенску полу да се узму оне изреке из садашнѣ прве читанке. У њега валя да уђу неколики, веома кратки, животописи србских юнака; одабране пословице, приче и песме. На краю, у Буквару, валя да се находе, поред броєва грађанских, и бройни знаци римски и словенски.

Члан комисиє Вл. Вуић у овом питаню одвоио є свой глас овако: „да се мала деца у основним школама неосуђую на изучаванѣ трояког правописа и читаня.“

За други разред. У Читанку да се стави чланак: о породичком животу и о дужностима у истоме, као што є од прилике онай у Другой Читанци стр. 135 — 140); неколике одабране народне песме; земљопис Србиє, и других србских земаля (оно што є сада у Другой Читанци од 50 — 70. стр; само да се попуни оним малим земљописом за IV. разред и оним из Првих Знаня, стр. 25 — 32); србска история (место онога из Првих Знаня, и садашнѣ мале историце), да се у читаначким чланцима разложи судбина србског народа с ячим обзиром на карактеристику поєдиних периода, те да то небуде само брой имена, и да се говор не отеже о старим жупанима на штету доцниих важниих времена (гледай оно у Другой Читанци од стр. 71—83 само да буде пространиє); из природне историє нешто о домаћой животиньи, билю и минералима; (као што є оно сада у Другой Читанци); из физике: неке просте домаће справе с појавима на њима; из диєтетике: нешто о човеку (може се узети оно из Првих Знаня само да се у малим чланцима разложи.)

За словенско читанѣ узеће се у ову Прву Читанку еванђелия и апостоли на све оне празнике и свеце, од коих су тропари у садашньой Првой Читанци изложени, осим онога на велики четвртак, а тропари ће доћи у црквену песмарицу.

За трећи разред: у Другу Читанку има да дође чланак о правима и дужностима у општини и држави, и о любави спроћу отачбине (из садашнѣ Друге Читанке стр. 140 и из Првих Знаня глава 8); из земльописа: о државама изван Србских земаля: о деловима света и о земльи као планети (при овоме се може послужити садашньим чланцима у Првим Знаньима и у Првой и Другой Читанци); из свеобште историе, неколике знатне личности из найстариe, среднѣ и нове историе, с особитим погледом на Словене. (Може се узети оно из садашнѣ Треће Читанке, само да се преради). Повториће се све оно из србске историе што є прописано за други разред; за тим найглавние дивлѣ животинѣ, польске билькe и минерали (види оно у Првим Знаньима о металима); из физике: неке веће домаће справе, (као шро є оно у садашньой Другой и Трећой Читанци; из садашнѣ Треће Читанке да се узме први чланак, но да се разложи на више делова); — о помоћи у опасности за живот и о нези болестника; из економике, оно из садашнѣ Друге Читанке (са стр. 102) и да се дода іош нешто о шумама што тамо нема.

За словенско читанѣ да се узму псалми, кои се находе у садашньой Другой Читанци а и сви други словенски комади кои су тамо,

За четврти разред: у Трећу Читанку да се ставе неколике србске песме; политичко устройство Србиe (послужив се оним из земльописа за IV. разред и садашнѣ Друге Читанке); из обште историе штогод о науци, о занатима и уметностима (управо нешто из историе културе, с погледом на оно што има у садашньой Трећой Читанци); из природне историе: животинѣ и билѣ странско и нешто из геологиe; из физике нешто из занатлийске хемиe и из технологиe; из диєтетике о болестима.

За словенско читанѣ да се узме коє еванђелиe, кои апостол, коя црквена песма и неколики псалми. Ово све наравно има да дође на крај, после србских чланака.

У наставлѣню, коє се има дати учительима за ученѣ єзика, валя казати ово: да се у другом разреду, уза читанѣ и писанѣ, могу деци обяшнявати први, найглавніи граматички

поймови. За трећи разред место садашнѣ, има се написати кратка граматичица, удешена за аналитичко предаванѣ. У ту граматичйцу да се ставе на краю и образци писмених састава, какви су сада у особитой књижици. Граматичка се наука има свршити у трећем разреду, а у четвртом ће се повторити с ячим обзиром на синтаксу.

За сам почетак обяшняваня деци граматичких поймова, нису сви чланови комисиє били єднога мишленя, него су неки, мислећи да найприродниє иде, показуюћи деци вештину написиваня речи, казати им и те найобичниє поймове из граматикє, изразили се: да би то требало почети у првом разреду наравно с ясним упућенѣм докле се сме учитель распространявати о томе, па найпосле цела комисия сложисе у том: да у другом разреду то ученѣ буде обавезно, а кои у првом успе, узеће се да є тим више и подпуниє свою дужност извршио.

3. Писанѣ. За писанѣ даће се шире обавешћенѣ учительима у наставленю; овде се само изриче: да мора бити по казиваню а не по прегледу. У првом и другом разреду вештбаће се деца у краснопису, а у трећем и четвртом, окром тога, у обичном брзопису. У колико ће се пак обучаваня граматичка спаяти с писанѣм, казаће се такође у наставлѣню.

4. Рачун. У првом разреду: починѣ се брояти, броєве сабирати, одузимати, повећавати, єдан другим и делити их: али то све тако да збир или производ несме прећи преко 100 (дакле у кругу десетица). Писаню бройних знакова, и служби с њима увек валя да предходи рачунанѣ на памет;

У другом разреду: четир проста вида преко стотине, и преобраћанѣ;

У трећем разреду: Разнонаречени броєви, правило тройно просто и найнуждния практична обавешћеня о разломцима; и

У четвртом разреду: прости разломци у сва четир вида, и правило тройно сложено.

За вештбанѣ у рачуну валя да се садашня Рачуница за ученике попуни млогим рачунским задатцима особито из струке реалне и економиє, те да се деца рачунаюћи и са истинама те врсте упознаю. За учителѣ пак такође є нуждна нарочита Методика рачуна за рачунанѣ из главе и са цифрама. (Као што є наприлику садашня Практична Рачуница за учителѣ).

(Свршиће се).

Записник.

Сбора учительског, у Диецези Темишварској, жупанiи Торонталској, Протопресвитерату вел. Бечкеречком, у в. Бечкереку 3. Априла 1868. држаног.

Предсѣдава прота вел. Бечкеречки Данил Стаић. Присутствую: од реда свештеничког ГГ. Димитриє Поповић, Димитриє Гаћански, Васа Бошковић, Милутин Думић, Ђорђе Војновић, Александар Вуковић; од реда учительског ГГ. Аркадиє Косанић, Милан Недељковић, Ђорђе Галетић, Гавра Пешић, Пая Поповић, Іован Ракић, Исидор Крецуловић, Єфта Величковић, Лаза Удицки, Мита Давидовић, Марко Якшић, Коста Василѣвић, Михаил Павловић, Ђорђе Павловић, Анастас Димић, Сима Крецулов.

Г. прота Стаић поздравля дошавше на сбор, и после одпояног „Царю небесный“ отвара седницу, и позива сваког, кои се са предлозима спремио, да такове сбору каже.

Пая Янковић свештеник мисли да би нуждно било одборе школске у свакой обштини установити, кои би досаданѣ повдине старателѣ школске заменули; такав местни одбор имао би се из 20 чланова састояти, от коих би по єдан свакоме предаваню у школи присутствовати имао. Прота Стаић пита: шта учительско сасловлѣ о томе мисли, и после дуже почивателне рекне, да се са предлогом Янковићевим слаже, али не да буду 20, него у већим обштинама 6 а у маньим 4, кои би место досаданѣга старателя заступили.

Сбор пита: ко да бира те одборнике? — Прота Стаић мисли, да тамо где є чиста србска обштина, бира цела обштина, а где є обштина помешана чланови црквени. — Прима се. —

Пая Янковић мисли, да се школа подели на споляшню и унутрашню. На сполашню школу има носити бригу одбор: да се цело здание школско, и све школскоме зданию принадлежеће ствари у доброме стаю одржаваю и школске стварне опреме подпуно набављаю; да се учителю плата уредно издає; да одређени члан одбора школу барем двареД у недельи дана посети, о посештаваню школе и напредованю увери се, недостатке, коє приметио буде, управителю школе яви; а за унутрашньост школе, има се управитель школски бринути. — Прота Стаић пита сбор; да ли тай предлог усвая, а уѣдно каже, да се са предлогом Янковићевим слаже, и зато што се и сам уверио, да єдан старатель, као што досад и сад постои, не-

може прописанима своима дужностима да одговара, и да є приметио, да споляшня школа зато доста трпи. — Усвоява се.

Сбор пита: како да се то у дѣйство приведе? — Прота Стаић отговара: да се тога ради валя на предпоставлѣну школску власт обратити, коя ће нас у томе наставити, и помоћи, да ти одбори што пре у живот ступе. — Усвая се. —

Гавра Пешић говори: да се код наших гдекоих учителя нов начин предаваня не усвая, єр є приметио, да неки више теоретично него практично децу наставляю; и пита: кои є по децу больи начин: теоретичан или практичан? — Прота Стаић каже: да є и сам приметио то исто, и да є заото што деца лакше практично обучаванѣ схваћаю, скориє напредую и незаборавляю лако, што су тим путем научили, алй треба практично наставленѣ да є с теоретичним скопчано. Далѣ вели: како практично наставленѣ сасвим отешчава то, што ни у єдной школи нѣговог протопресвитерата ниє видио онакве предмете, поред коих би наука гледаня напредовати, и у практичноме наставлѣню добро успевати се могло. Али ако ниє био досад срећан, да га обштине послушаю, нада се да ће га среће и напредка радй своє деце скоро послушати, и те предмете набавити.

Више учителя питаю: На кои начин, и ко є дужан те ствари школи набавити; єр веле ако су обштине дужне, ипак неће да знаю шта є школи потребно. — Прота Стаић одговара, да кад є обштина дужна за свою стоку потребне ствари из обшт. благайнице набавляти, онда би гриота и помислити било, да ниє дужна и за свою рођену децу то исто у школи чинити, и вели да као што є рекао, настояваће првом приликом да се за школе потребне ствари по могућству што скориє набаве. А почем се овде у овоме сбору већ ради о одбору школском, кои ће досаданѣг старателя школскога место заступити, то ће он од сваког управителя местне школе, и од одбора ако дотле у живот ступи, известиє йскати, да ли є обштина и ту свету свою дужност испунила.

Г. Прота Стаић предлаже питанѣ: како би могуће било децу од псовке и безсрамних речи отвратити? Якшић учитель доказує да к томе имамо материала у изреченияма и моралним приповедкама.

Аркадиє Косанић учитель вели: Ако желимо, да нам деца и осим школе добра буду, то є нуждно, да свештеници чешће у цркви стадо своє моралу обучаваю, єр є приметио, да ни-

какве користи отуда немамо, што их у школи благоме обичаю обучавамо, кад код куће од своих старіих ничега валяног не чую. Прота Стаић отговара предговорнику: да є то позив сваког свештеника, но нуждна є слога између свештеника и учителя; єр као што є свештеник дужан у цркви и ван цркве, тако є исто дужан учитель у школи и ван школе, и словом и делом исправляти и наставляти, да се зло непраспостире но утаманює у своме зачетку, и нипошто недопуштати да се шири и отима маха. Пая Недељковић ђакон слаже се са предговорником и вели да ніє довольно єзиком учити но и делом.

Л. Удицки учитель чита саставак свой о моралном изображаваню деце. — Прима се у протокол.

Прота Стаић вели, да и онде где учительи неуморно раде, опет немогу деца да се сачуваю од злих примера ван школе, па баш зато и мисли, да би здраво нуждно било о томе световати се, како би се изнашао начин предохране; огроман и тежак истина задатак, али є баш зато и веће пажнѣ наше нуждно, да се около решаваня тога задатка колико є могуће више бавимо. Пая Янковић свештеник вели, да є тай задатак доиста тежак и огроман, па би добро било на идући сбор отложити га, како би се међутим о томе смислити и на сбору разлагати могло; па и о томе, каква є дужност учителѣва да ю и ван школе противу укореняваня зла а распростираня добра извршава. — Прима се. —

Милутин Думић свештеник вели: да досадашньи учительски сборови, кои по високой наредби постоє, назову се свештеничко-учительским сборовима, єр се и тако у заєдници ради. Гавра Пешић учитель отговара, да би то рано било, єр на многим местима іошт ніє дошло дотле, да се свештеници велике своє преваге над учительима окану.

Прота Стаић примећава Пешићу да неби рано било, да се ти сборови назову свештеничко-учительскима, и да то доброме раду никакву препону неби ставляло. Што он мисли да іошт гдекои свештеници некакву превагу над учительима хоћею, — вели, да є ту превагу сама власт свештенику дала, кад га є за школског управителя наименовала, али би то доста зло било, кад би свештеник ту свою превагу на зло употребляваo, и место мудрога споразумлѣня и заєдничког раденя у школи, друго нешто радио, што учителѣво достоянство понижава.

Мургуловић богослов примећує и пита: Єли компетентан

сбор заключке доносити сад, кад су неки учитељи већ дома отишли, а само 16 на продужено саветованѣ дошли? Сви су одговорили да су компетентни.

Васа Бошковић свештеник пита, да ли и свештенство има право гласа при решаваню каквога питаня у учитељскоме сбору? Гавра Пешић вели: да су само учитељи компетентни у сборовима учитељским заключке доносити, а свештеници се само као почастни чланови сматрати могу.

Прота Стаић мисли, кад є местне школе управитель свештеник, катихет опет свештеник, кои су тако исто обвезани доћи на учитељски сбор као и учитељи, и кои као такви саставни део тога сбора учитељског сачињаваю и у саветованьма учествую, онда држи, да имаю и право гласа, а тако исто и старателъи; а на предлог Думића повторително примећує, да є сасвим нуждно сложити се у томе, да се учитељски сбор назове свештеничко-учитељски, те да оваки заєднички сборови са већим успехом делати могу. — Єфта Величковић учитель слаже са протом Стаићем, єр увиђа да є велика потреба споразумлѣня учителя са свештеником. — Пая Поповић учитель слаже се са Пешићем али не из другог узрока, но зато, што є приметио, да местне школе управителъи и катихете слабо учитељске сборове посећую. — Пая Јанковић свештеник вели, да є он пре држаня свакога сбора писао свештеницима у местима око себе и позивао их на сборове учитељске, али да є одговоре добияо ове: „шта ћу на учитељском сбору, кад ми наших свештеничких сборова немамо.“ — Гавра Пешић обраћа се на председника, и моли да се сбор на гласанѣ позове о овом: хоћемо ли или не, да се овай учитељски сбор назове свештеничко-учитељским сбором? Прота Стаић мисли да то важно питанѣ до другога сбора одложи се, што ће донде и свештеници и учитељи имати времена о томе мислити и споразумети се. — Отлаганѣ то усвая се.

Думић свештеник предлаже, да се учитељски сбор заузме около подарака у новцу на омладинске цели. Прота Стаић, одговара да є он први кои желй добар успех омладини у сваком добром раду, и зато ниє противан, да се сваком даном приликом заузима за набављанѣ прилога на добре омладинске цели. Гавра Пешић слаже се са одговором протйним, єр држи да се и омладина тако исто заузима само на распростиранѣ просвете по народу, као што тамо и сами учитељски сборовм теже. — Прима се.

Думић свештеник мисли, ако би се одобрило, да се учительски сборови назову свештеничко-учительским сборовима онда да се сваки онай, кои би од сбора изостао новчано казни. Прота Стаић примећує: Ако би се такав заключак донео, ко ће га извршити, тешко људи плаћаю кад имаю, а камоли кад немаю; па као што нам у том погледу учитељи стоє, нису ни свештеници далеко утекли, него треба да побуђуємо свест за овай богоугодан и народу спасителан рад, и зато є тога мнѣня да се то питанѣ на други сбор одложи, а међутим нека се учйтељи са свештенством и у томе погледу болѣ споразуму. — Усваја се.

Думић говори за осниванѣ вечерньих школа. Прота Стаић вели, да є то спасително, и да би требало вечернѣ школе поред недельних отварати, а о начину пак на кои да се та вечерня школа заведе, треба мислити, и зато држи да се то питанѣ на други сбор отложи, а међу тим позива како учителье тако и свештенике да начин заведеня те школе добро расуде, изнаћу и идућег избора о изнаћеню свом сбор известе. — Прима се.

Мургуловић предлаже, да овай сбор усвои позив годишнѣг омладинског одбора на учителѣ, лекаре, и свештенике, у томе смислу управлѣн, да се заузимаю око установленя одбора, кои ће се за здравлѣ народа бринути. Пая Янковић свешт. отговара, да старанѣ за здравлѣ народа спада како на поєдине разумне чланове народа, тако и на све коима є здравлѣ мило, али ако би се ти одбори и удесили, а неби у сваком месту вешт лекар држан био, неби одбор у доброй намери своіой успевати могао. Прота Стаић мисли, да као што є обшта брига за здравлѣ народа нуждна, тако є прека нужда, у нашем народу умереност оживотворити, єр држи да є умереност главно условлѣ здравля човечиєг, па зато препоручує да се друштва умерености свуда заводе. — Усваясе, а под єдним позива се Мургуловић, да зарад осниваня друштва, коє би се основало као носиоц бриге за здравлѣ народно, — позив омладински, о коме є спомену, на идући сбор донесе.

Пая Поповић учитель желио би, да се на идућем сбору с децом покушай учини, како се имаю деца практично наставляти. Гавра Пешић одговара, да би се то могло и сад учинити, ал почем сад имаю деца одмор школски, слаже се са предговорником да се покушай на идућем сбору учини. — Прима се.

Пешић учитель предлаже, да би нужно било, да се школ-

ска књижница, ако не у свакой обштини, а оно бар у средоточию среза овог подигне. Прота Стаић одговара: Почем є питанѣ то већега замашая, єр засеца у средства, а ми таквих немамо, то мислим да се питанѣ то на други сбор одложи и зато позивам свештенике и учителѣ, да до другог сбора изнађу изворе, како да се та школска читаоница оствари. — Прима се.

Прота Стаих пита: где мисли учительски сбор идући састанак држати? Реши се: у Србском Итебею.

Прота Стаић определює за држанѣ сбора по обштой жельи дан 22. Мая 1868. и с' тим се овай сбор заключи.

Данил Стаић прота.
Гавра Пешић бележник.

Позив браћи учитељима.

Србски учительски збор, протопресвитерата Бечкеречког у Срб. Итебею 22-ог Мая о. г. држан, том топлом жељом вођен, да србски учительски пензиони фонд у Пешти, под управу учителя чим пре дође, наименовао є из средине своє одбор, кои ће се постарати за начин, како ће се ово дело најпоспешније остварити моћи.

Наименовани одбор решио є: да пре свега у споразумленѣ дође са свима учитељима, коих се тай фонд тиче, и да од њих писмене изяве изиште.

Умоляваю се дакле и позиваю како зборови србско учительски, тако и учители србски из оних окружия, у коима се учительски зборови не држе, а коих се учительски фонд у Пешти тиче, да желѣ своє на Г. Павла Янковића свештеника у Срб. Итебей (последня пошта Пардань) найдуже до 6-ог Августа о. г. у наведеноме смислу управе.

Одбор збора учительског у протопресвитерату Бечкеречком.

Мила и драга браћо учители! Отзовите се сад, па одрешите руке збору учительском протопресвитерата Бечкеречког, да се може латити дела, по све вас веома нуждног. — Изявите желю вашу охотно и топло, као што є охотна и врела желя свакога од вас, да пребрине бригу за случай немоћи своє, и за сироте своє. — Драга браћо учители, кои нисте срећни, да на зборовима пипате и тражите ране на телу драге вам школе ваше, кои нисте срећни да се на зборовима вашим бринете и старате за радикалне и најпрече мелеме невольне и сиротне народне школе наше, — кои іошт нисте срећни били, да окусите сласти братинске узаямне радњѣ на школском збору, одзовите се, што пре одзовите се, како ће наименовани одбор, раздраган братским живим саучешћем вашим поверени му задатак радостним лицем и веселим срцем у своє време у руке предати моћи. У Срб. Итебею 23. Мая 1868.

Пая Янковић.

Допис.

М. Б. Сомбор, 15. Мая. Као што скоро по сви краєви ученици майску свечаност у природи Божиій држе, тако є и овде приправничка омладина 14. Мая у листнатом гаю такозваном „Шикари“ майску свечаност обдржавала. Око пол шест сати истога дана сакупише омладина „Венац“ у приправнички завод, од куда се под своіом заставом у найвећој радости и веселю упути право пут „Шикаре.“ Узпут застане под прозори овдашнѣг преч. Г. проте и приправничког завода управителя, гди из почасти према своме старијему одпева єдну песму, затим се крене на своє определѣно место. Путем є омладина различите србске песме певала и весела била. Приспевши у Шикару, таки по србском обичаю, започне се србско коло од омладине вити. Омладина є цео тай дан у листнатом гаю, у найболѣм веселю, и братској любави провела. Ученици из свију основних разреда око 8 сати крену се са своим г. г. учитељима и под своіом новом школском заставом, кою є Благор. Г. Сима Леовић Адвокат на Ђурђев дан о. г. поклонио, у зелени и байни гай „Шикару.“ Дан є врло пријатан био, тако да су невина дечица могла цео тай дан у шумици весело са своима родитељима провести. Света є знатан брой наполѣ изишао, особито пак родитељи дечіи, кои гледећи веселу и чилу дечицу свою, и сами се у том байном зеленилу од радости топише. Око 7 сати пред вече деца се у варош поврате а нека са своим родитељима и далѣ остану.

Пошто є време вечера приспело, осветли омладина „Венац“ одређено место, гди є наумила село своє држати. Предаванѣ є овако ишло: Омладина одпева под управом свог учителя пояня Господина Н. Грујића песму „Док є нама Милоша юнака.“ Затим поздрави приправник Фрачковић публику и захвали іой на вниманю. Потом се одпева песма „Ярко сунце одскочило.“ После ове песме декламовано є: „Уморено“ од Р. Стойковића; и „Мученица“ од Ђ. Якшића, а затим певала се песма „Смрт майке Југовића.“ Напоследку заврши се село са песмом: „Гди є србска Војводина.“

Свечаност є врло лепо и весело испала, с' тим више, што су скоро сви найотличніи србски грађани са своим породицама на њој били. На свечаности овој имали смо два госта из села Лоћана у Старој Србіи (код високих Дечана), кои су од турскоарнаутског зулума пострадали, те овуда милостињу купили, и єдног младог црногорца савршеног Богослова, кои є овуда пропутовао у Кієво на науке.

Школске вести.

НОВЕ СРБСКЕ ШКОЛЕ. Вис. кр. угарско Министарство Просвете на бр. 5839 о. г. одобрило є да се у Сомборским предградияма осную две нове србске школе. На издржаванѣ ових школа одобрило є варошко представништво 1200 фр. и 300 ф. єданпут за свакда на набављанѣ намештая школског. Предаваня у овим новим школама почеће се ове єсени. Плата є сваког учителя 420 ф. а стечай ће се скорим отворити.

НА ЗНАНѢ. Пошто є бивши учитель 1. и 2. разреда девоячке школе Сомборске г. Никола Томић, на званию свом 23. Априла о. г.

Сомборском варошком представништву оставку поднео, коју є то представништво у седници својој од 29. Априла примило, управа Сомборских основних школа по опуномоћењу варошког представништва и у споразумленю са г. градоначелником местним поверила є предаванѣ у 1. и 2. разреду исте девоячке школе Госпођи Софіи удовой Іорговића досадашньой учительици послова, коя є за приправнице прописане науке у овом заводу изучила, и по дозволењу вис. кр. угар. министарства просвете од 3. Юлия 1867. бр. 5493. учительски испит у присутству Гд. Дра Натошевића као на то одређеног кралѣвског повереника са врло добрим успехом положила, те по томе є проглашена као способна за самосталну учительицу у србским основним девоячким школама. — Ч. конзистория Бачка у засѣданию од 16. Мая о. год. Бр. 77, 79, 83/69. уч. потврдила є речену госпођу Софию Іорговића за привремену учителъку поменутога разреда, а поглаварство вароши Сомбора отворило є стечай зарад сталног попуненя истог учительског места до св. Илиє о. г. —

СТЕЧАЙ. Бр. 85. из 1868. гл. скуп. На основу заключка главне скупштине бр. 85. овим се на упразнѣно учительско место у III. разреду србске главне школе сомборске стечай до св. Илиє о. г. отвара. Плата є 420 фор. а. вр. и 63 фр. за обучаванѣ у недельной школи. Просителъи имаю своє молбенице с доказима о свршеним наукама и о способности за учителъство у главной школи, до горнѣга рока магистрату ове вароши поднети. Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 11. Мая 1868. држане. А. Коньовић, Градоначелник.

ОГЛАС.

Добивши мало више времена и удесније прилике хитим наставити издаванѣ моих укупних дѣла и дао сам већ у штампу пету књигу, коя ће у себи садржавати драму „Звонимир“ и трагедию „Прехвала.“ Књига ће бити до Духова готова, износиће 20 штампани табака у формату, у ком су четири прве књиге моих дѣла штампане, и кошта ће 1. ф. а. вр. Ко ми пошлѣ више предплатника, добиће на сваки 10 књига єдну безплатно. Писма с новци имаю се послати до горе изложеног рока на мене под атресом „Іовану Субботићу у Н. Саду,“ а књиге ћу я одмах по измаку споменутог рока о свом трошку скупителъима доставити. Надаюћи се да ћу овим послом нашой књижевности колику толику услугу учинити, умолявам све приятелѣ и моє особе и наше књижевности, да би имали любов издаванѣ ово приятелъима наше књиге до знаня довести, а имена предплатника мени што скорије доставити. У Н. Саду свѣтле недѣлѣ 1868. Др. І. Субботић

(Господи учителъима препоручуемо, да се за скупланѣ предплатника на ову важну књигу прославлѣног нашег писателя свойски и што скорије постараю. У.)

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издає и уређуе Никола Вукићевић.

Тискано код Андрије Ваг

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 11. У Сомбору 15. Юния 1868. Год. X.

Читанѣ у Народной Школи.

Єдан од найважніих послова народне школе састои се у том, да сва деца што ю редовно полазе, у ньой добро читати науче.

По читаню дечиєм суде обично люди о труду, вештини и способности учителѣвой, и то с пуним правом, єр ко у школи читати научи, томе є лако посредством ове вештине себи знаня и упутства у врлинама набавляти и целог живота свог у сваковрстним наукама себе из киьига усавршавати.

Тужба є са више страна, да се у садашньим нашим школама налази велики брой ученика, кои у читаню муцаю и запиню, шта више да има и таковых, кои не само на краю првог и другог разреда, него чак и у трећем разреду считаваю глас по глас. Они кои се на ово туже, држе да є слабом и невештом читаню узрок нов начин обучаваня у читаню, по коме се много времена троши на разговор о прочитаном предмету, и тако за вештбанѣ у читаню врло мало времена остає.

Да би се и найманьи повод оваким тужбама одклонио, наумио сам у овом чланку прозборити браћи учительима неколико речи о читаню у народной школи, позиваюћи их да покушаю бар за три четири године по ниже наведеном упутству вештбанѣ у читаню удесити, па добар стоим, да ће тим и себи олакшицу, а што є управо найважниє, ученицима своима лакост и правилност у читаню прибавити.

Како се найлакше и найзгодниє читати и писати учи, о томе се налази обширно систематично упутство у првом полгодишту Школского Листа године 1866. На ово дакле упућуємо братски све учителѣ наше с том опоменом, да при умном приуготовляваню особиту важност полажу, не само на растваранѣ речи на слогове и на гласове, него и на спаянѣ гла-

сова у слогове и у речи. Десетогодишнѣ искуство уверило є мене и многе познате ми учителѣ, да од вештбаня у оваком спаяню зависи врло млого лакост у читаню. Напротив коя деца само науче речи на гласове растварати, а никад се невештбаю у спаяню гласова, та и после две три године доста потешко читаю, и єднако при читаню гласаю и муцаю. Далѣ нипошто нетреба допуштати да букварци са штица и из буквара считаваю глас по глас застаюћи после сваког гласа, него настоявати валя одма с' почетка да читаю слог по слог, и да при считаваню сугласе нипошто осебно не читаю, него онако у свези са самогласом што се пред њима, за њима или међу њима налази. Брижльивим вештбанѣм у правилном читаню споєних самогласа, а й е й, о й, у й, я й, є й, ѣ й, і о й, ю й; — и слогова н я, н ѣ, н ю, л я, л ѣ, л ю" одклониће учитель и ону тегобу, коя се на млогим местима код питомаца садашнѣ школе опажа, чим почну читати славенску или србску кньигу написану старим правописом.

У првоме разреду основне школе учи се читати, и сваки кои є овай разред свршио треба да у нѣму ову вештину себи прибави. Други и трећи разред основне школе одређен є на то, да се у нѣму ученици вештбаю у читаню; да се овостручна вештина њихова утврђує и усавршує; да се упућую, како ће се прочитаном науком користити, и да им се дає волѣ и способности, да могу читанѣм валяних кньига у доцнием животу свом користна знаня себи прибавляти и собственим трудом своим себе изображавати и усавршавати.

Код вештбаня у читаню разликуємо три степена. На првом найнижем степену стои читанѣ течно, строєвно, механично; на другом или на среднѣм степену є читанѣ разумльиво или логично, а на трећем и найвишем степену є лепо или естетично читанѣ.

ПРВИ СТЕПЕН.

Читанѣ течно, строєвно, механично.

Под именом механичног читаня разумева се она вештина, коіом се писмена у речи считаваю, и ове у реченицама течно и правилно читаю.

На првом степену читаня иште се, да се ученици добро извештбаю у течном и правилном читаню како рукописнога тако и наштампанога. За онога се каже да механично добро чита, кои целе реченице прочитава без запиняня и муцаня поуздано, разговетно, чисто, безпогрешно, и без многог застаяня и оклеваня.

Право вештбањ у механичном читаню почињ се тек онда, кад већ деца умею речи са штице и из буквара добро считавати. Другога полгодишта у првом и целе године у другом разреду основне школе има се на овостручно вештбањ највећа брига обраћати, и валяло би да се у трећи разред само они ученици примаю, за које смо уверени да течно читати умею.

За вештбањ у механичном читаню употребити валя све предмете што се у другой половини буквара, у првой Читанци и у Часловцу налазе, па и у самим вишим разредима основне школе нетреба се стидити од времена до времена с вештбањем у течном читаню децу забављати.

Нека ми є дозволѣно овде изложити нека правила, коих се учитель при вештбаню ученика своих у механичном читаню поуздано и с коришћу придржавати може. То су ова правила:

1. Учитель у разговору с децом каже им о чему ће се сада читати, и с неколико речи побуди их на пажљивост. Затим упути их да отворе књигу, и да у себи читаю за њим оно, што ће им он велегласно прочитати.

2. Учитель правилно, гласно и разговетно прочита єдан одсек. (У првом разреду код свию предмета, у другом код славенског читаня, а у трећем код немачког ил мађарског читаня само се од точке до точке чита.) Међутим сви ученици гледе у књигу, и слушаюћи што учитель чита, у себи прочитаваю за њим то исто.

3. Деца читаю поєдинце, полагано и с природним ударањем гласа то исто, што є учитель напред прочитао. Єдно прозвано дете чита на глас а сва друга деца читаю у себи. Слаби и непажљиви ученици сказальком показую места где се чита. У први мах прозове се које бистрије и слободније дете, коме читањ неиде потешко. Затим се прозове неколико од среднѣ, па онда и од лошије деце. Али се само тамо сме прозвати друго дете да продужи читањ, где се реченица започињ.

4. Ученици мораю сваку реч чисто, разговетно и подпуно на глас изговорити. Гласове и слогове прескочити ил прогутати није слободно. Такође није слободно више од єданпут єдан и исти слог ил реч изрећи.

5. Кад дете погреши или запне, заповедити му треба да ту реч болѣ гледа, па да ю слог по слог изговори. Ако се тим дете само поправи, онда му се зада да іош єданпут целу реченицу од почетка до краја прочита. Ако пак дете није у стању на

овай начин само себе поправити, онда валя написати на табли с рукописним писменом знак оног гласа, на ком є погрешка, па пошто глас тай погоди, нека учитель пишући єдно по єдно писме што є пред тим и за тим гласом у дотичной речи испише целу ту реч, затим нека том детету и свой деци покаже из писмарице писме по писме од те исте речи, те нека из тих писмена реч ону саставити, и напоследку опет из књиге полагано то исто прочитати даде. Осведочено є, да є ово најбољи и најпоузданїи начин поправляня у читаню. Докле се погрешка поправля сва деца пазе и уче се тим клонити се подобне погрешке.

6. Пошто се тако цео предмет одсек по одсек прочита, даде учитель да деца по ново тай исти предмет други и трећи пут читаю прозиваюћи после сваког одсека друго дете да на глас чита, и стараюћи се брижљиво около исправляня погрешака по ономе како є у предидућой точки прописано.

7. Сваки дан треба да чита на глас свако дете бар по єданпут; ал за читанѣ прозиваю се деца преко реда, и то због тога, да сваки у приправности буде и да се сваки очима и мислима бави на оном предмету, кои се чита, и на месту где се чита. Ко се у непажњи ухвати, тай мора стоећки с књигом у руци пазити, док се опет непрозове и у ствари самой недаде знака болѣ своє пажљивости.

8. Дотле се єдан предмет чита, докгод барем ⅔ ученика не буду у стаю без приметних и великих погрешака читати. Слабиє ученике добро є после школе задржати, и обашка их у читаню дотеривати; єр ако се то одма на почетку пренебрегне, после ће код таких ученика читанѣ све теже ићи.

9. Неки учитељи држе, да є ради вештбаня у механичном читаню добро по неки пут дати, да сви ученици пошто су предмет поєдинце читали, іош єданпут у глас га заєдно прочитаю. Но ово само редко и у крайньой нужди има се употребити, иначе ако се овако заєдничко на глас читанѣ из реда усвои, може се лако прећи у онай шлендриянски механизам, кои се по старой школи повлачио.

10. Свойски се има настоявати, да деца природним ударанѣм гласа и без певаня читаю. Притом упознавати валя децу даном приликом са знацима застаяня, и то букварце са запетом, точком и знаком питаня, а часловце са свима осталим знацима особито с двоточком, као и са знаком усклика, чуђеня и заповеданя. Код славенског читаня нарочито мотрити валя на

точку са запетом, (;) коя тамо уместо знака питања стои. По значеню ових знакова упућивати ваља децу да читаю, изражаваюћи се питаюћи, или чудећи се, заповедаюћи и т. д.

11. Сваки дан пре и после подне задаѥ се деци ѥдан маньи предмет, или по кои одсек од обширниѥг предмета, да га код куће читаю све дотле докле лакост и течност у читаню тога предмета незадобию. — То што ѥ задато потом се у школи ради испита читати даде.

12. Слободно ѥ и код вештбаня у механичном читаню децу запитати за смисао прочитанога, и дужност ѥ разяснити оно што ѥ по децу неразумльиво и страно. Само се чувати ваља обширног тумаченя, коим се вештбаню у механичном читаню смета. Напротив врло се препоручуѥ, да учитель из садржая оног предмета, што ѥ за домаће читанѣ задат био, на доидућем часу деци згодна питаня даѥ, за уверити се, да су доиста пажльиво прочитавали оно, што им ѥ задато било.

(Наставиће се.)

О определено човечиѥм.

(Образац практичног предаваня из Катихисиса).

Кажи ми Перо сине, зашто си ти дошао овамо у школу? Ѥл, да си дошао зато да што добро научиш, што ће ти у животу нуждно и полезно бити! — Зашто си ти овамо дошао Светозаре? Радашта сте дакле сви ви децо овде? видим да сви знате добро, зашто долазите у школу, чега ради сте у школи и то знате; али вальда незнате или сте заборавили, зашто сте, чега ради сте овде на земльи? пазите само лепо, я ћу вам то казати укратко: *

Мила децо моя, сад сте сви скупа у овой школи, а я би рад био знати, ѥли стаяла ова школа, ова кућа свагда, од вайкада на овоме месту? кажи ми Паіо синко, ѥли било кадгод време, да рекнем пре 100 пре 200 година, кад ова школа ниѥ била овде? — Добро, добро! било ѥ време, кад ова школа ниѥ била на овом месту. Е па како ѥ она постала? вальда тако,

---

* Овде ваља приметити, да у даваню питаня пазити ваља на то, какви су ђаци, почетници или напредуюћи, за ове друге излишна су овакова ситния питаня, него одма укратко може се овако почети: кажи ми шта знаш о овом, о оном шта си учио лане, о чему? и пр. —

изненада? єдно ютро освануло, а она наєдаред ту? или є морао когод бити, кои є ову школу направио, сазидао? а шта мислиш, єли ова табла наєданпут нашла се на овом месту? па нова и цела? или є ню ко направио? — Тако є! Ништа небива не постає на овоме свету изненада, ни случайно; само од себе неможе ништа да постане; свашта мора да се направи; па кад є то тако, да не може само од себе ништа да буде. онда и сунце и месец и звезде, дрва, тице, люди — єдном речи цео овай свет єл постао случаєм, єл постао од себе самог? Или є морао неко бити ко є овай свет направио, кои га є из ништа створио? па кои є тай, кои є овай свет из ничега, самом єдном речю створио? — Бог.

Млого ћете кроз ову целу годину слушати, а доста сте и досад наслушали се и научили о Богу, о сили нѣговой, кои є само рекао да буде свет, па є био. Ви знате да є он найвећи Господар, да є господар преко свега на свету, зато што є направио све, што год є на свету. Не би ни данас ништа било на овоме свету, не би ни самог овога света било, да он ниє хтео да буде свет и све што год є на свету. Бог ниє морао да створи свет и све што є на свету; Бог ниє имао никакве нужде на то, него є створио, што є тако хтео; из своє добре волѣ створио є свет, а особито човека. Кад є створио землю, а Он є створио светлост, створио є траве, дрва, тице, рибе и друге зверинѣ, па є тек онда створио човека; а зато є тако радио, да човек има све, што год му треба, што год му є нуждно, да угодно живити може.

Де ми сад мило дете моє Андрия, кажи шта си чуо о Богу? какав є то Господар? какав се показао ономе човеку ког є прво и прво створио? Тако є! Показао се добар, а то се из тога види, што є обдарио душу човечию разумом и слободном вольом. Разумом можемо да дознамо шта є право, шта є добро; а вольом слободном можемо да изаберемо добро, па да чинимо само оно, што є добро. — Шта можемо да постигнемо разумом? а нашта нам є воля? каква є наша воля? Ето! колико є добро учинио Бог првоме човеку? Осим тога, он є првима людма чешће долазио, наставляо их є на истину, и учио их да буду Нѣму послушни, а то є зато чинио што се радовао првоме човеку, па є хтео да му чини радост, или зато є чинио то, што є човека любио; єр радовати се коме, наћи укоме радости, и правити коме радост, толико значи, ко-

лико любити га. Кажи ми дакле шта значи любити? Зашто кажемо да є Бог любио првога човека?

Сад пак, добро пазите, шта ће да изиђе из свега онога што сте довде чули. Кажи ми Васо: кад путник узме палицу у руке, па се крене на пут, па лута и лево и десно, немислећи куда ће и камо ће путовати, а ти га видиш где тако лута, шта ћеш рећи за таковога путника? єли да ћеш рећи да нема памети, да є луд? видите тако є исто с нама људма на овој земљи, кад без памети и разлога радимо. Ми треба да путуємо тако, како ћемо тамо доћи где смо очи наше управили, а то є она цѣл коју є сам Бог свима људма прописао. Али каква є та цѣл? само слушајте! Овај наш живот ништа друго ниє, него непрестано путованѣ од колевке па до гроба. Тамо код гроба зауставимо се, или болѣ да кажем, тамо се сваки од нас однесе; тело наше спусти се доле у гроб, али душа наша не спушта се у гроб заєдно с телом, него се диже горе, пенѣ се Богу, кои нам є ню и дао, тако дакле ако хоћемо ако нећемо пре или после пред Бога морамо да изиђемо; а тако и пише у светоме писму. (II. Кор. 5.)

Зато можемо казати, да є цѣл живота нашег сам Бог, или зато смо овде на земљи, да пайпосле пред Бога изађемо. Но на жалост има људи, кои изађу до душе пред Бога, али не остану за навек код Бога, него им Бог очита пресуду, па одпадну за навек од Бога, одпадну од своє цѣли. Нек вас Бог сачува, децо, да ни єдан од вас недође у чйсло таквих несрећника, него дай Боже, да дођете сви у число оних, кои ће изаћи пред Бога, па й остати с њим навеки заєдно!

Па сад да чуєм шта ради паметан путник? шта определи себи? шта имамо ми себи да определимо? шта є у нами осим тела? шта буде с душом? и т. д. Шта є цѣл нашега живота? — О томе овако говори сам Бог у св. писму: „Азъ єсмь Алфа и Омега, начатокъ и конецъ.“ Овде треба да знате да є у грчкоме єзику први глас А, а последньи О у реду гласова дакле А є почетак, а О є крај. Бог тим каже нам свима да є Он и почетак и крај или цѣл свачему на свету; а ви то све знате шта є. Разясни ми све то Іоцо? како є Бог свачему почетак? Од кога є све и свашта на свету? како є Бог свачему крај? како є Бог крайня, последня цѣл човека? шта буде пре или после с човеком и пр.

Сад слушайте добро децо! Каже се, да ко хоће да дође до какве цѣли, тай треба да се држи и средства оних, коя во-

де истой цели, као на пр. Кои є ђак рад, да се добро покаже на испиту, шта треба тай кроз целу годину да ради? а кои є майстор човек рад да поштено и људски поживи са породицом своіом, хоћели моћи поживити тако, ако се узскита преко целе седмице и у тартань време проведе? — Да како треба и шта треба да ради? — А тако исто и онай кои хоће до крайнѣ цѣли живота да дође, треба да се држи у животу оних средства, коя той истой цѣли воде. Налазим да треба напред да вас обавестим о томе, шта є то: „средство“ и шта є „цѣл“. На пример: єдан Селянин иде у варош пешке; шта мислиш, Глишо синко, та реч „пешке“ єли то овде средство или є цѣл? а шта є путнику цѣл? — Дакле цѣл є то због шта и због чега што радимо, шта хоћемо да получимо, до чега желимо да дођемо; а оно, чим хоћемо до цѣли да дођемо, зове се средство. Како се зове оно, до чега се трудимо да дођемо? а како се зове оно и пр. — Шта ти разумеш под том речию цѣл, и шта под средство? ономе селяку кои є путовао пешке у варош шта є цѣл? и пр.

Да видимо сад, коя су та средства, са коима можемо срећно доћи до наше крайнѣ цѣли?

Слушайте децо! пазите добро! кои путник незна, на коіой страни лежи она варош, у кою путує, и кои непознає пута кои у варош ту исту води, хоћели тай доћи до цѣли путованя? — Тако є исто и са крайньом цѣли човека. Треба да познамо Бога, нѣгова свойства, нѣгову силу, доброту, правду волю, и пр. ако желимо до Бога да дођемо. А зато смо овде на земльи да Бога познамо, и то є наша дужност да се старамо Нѣга познати, єр нашта нам є друго Бог дао разум? єлте на то да познамо шта є истина и шта є добро? Али Бог є сам истина, и свака истина од Нѣга долази; као што нам Іисус Христос говори: Азъ єсмь пѫть и истина и животъ (Іоан 14.) Бог є сушта доброта и благост „Никтоже благ токмо єдин Бог“ (Марко 10). Па онда ми треба да любимо Бога, а можемо ли любити онога, кога непознаємо, оног, о ком никад ништа чули нисмо? И по овоме дакле, што смо довде казали треба Бога да познамо. Зашто смо дакле найпре и найпре на земльи? Зато, да познамо Бога.

Шта си дакле чуо до сад о Богу, Симо! єли он любио првога човека? — А люби ли Бог нас. — Од кога добиямо ми и данданас свако добро, здравлѣ, лебца, одело? — А кад нас Бог тако люби, чим треба ми све то нѣму да вратимо? — Да како треба

да Бога любимо; али пазите добро децо! нетреба само зато ми Бога да любимо што он нас радо има; но треба, — као што ће те чути напред, — треба да га любимо зато, што є Бог најсавршеније суштество на свету и по томе, највеће любави достоян. — Зашто дакле треба поглавито Бога да любимо? А како є то, хоћу ево да вам болѣ разясним, само добро пазите! Ми обично радуємо се свачему, што є у своме кругу, у своме раду свршено, што є лепо, добро, приятно. Єл Мито, да се ти радуєш кад добиєш лепу хальину нову, лепу кньигу? а єл да се радуєш твоима родителима и єли да се трудиш да им угодиш? А Бог є најсавршеније суштество, и најдражије и најболѣ на свету, па треба л коме другом већма да угодиш него Богу. Коме треба да се трудимо највећма да угодимо? или кога треба прво и прво на свету да любимо? а ово спада у друго питанѣ, зашто смо овде на земльи? — (Ми смо зато овде на земльи да любимо Бога.) Прво и прво смо дакле на земльи зато, да Бога познамо, а друго да любимо Бога. Зашто смо дакле овде на земльи? зашто прво и прво? зашто друго? — У коме треба да налазимо највеће радости? — Коме треба да се трудимо да најболѣ угодимо? — Чим ће дете угодити своима родительима? чим ће показати да люби своє родителѣ? А чим ће дете показати да люби Бога? Чим ћемо показати да се трудимо да угодимо Богу? а чим ћемо засведочити да доиста Бога любимо?

Добра децо! Слушати Божије заповеди, толико значи, колико Богу служити. Шта значи слушати Божије заповеди? шта значи Богу служити? кад служимо Богу? и ово є треће питанѣ: Зашто смо овде на земльи? „Ми смо овде на земльи да Богу служимо.“ Богу служити дужнисмо тим више, што є Бог највећи Господин на земльи; а ми люди сви смо нѣгове слуге.

Кад ми познаємо Бога овде на земльи, кад га любимо, и верно му служимо, — онда ћемо доћи до Бога, па ћемо код нѣга довека остати, на веки срећни бити или блажени, а тим ћемо получити нашу крайню цѣл ону, коє смо ради овде на земли. Зашто смо овде на земльи? „Мисмо овде на земльи зато, да Бога познаємо, Бога любимо и Нѣму служимо, па тиме да срећни и вечито блажени постанемо.“

Сад пазите да вам приповедим нешто што се сасвим односи на ово што сте досада чули.

Неки цар запита єднога владику? „Кои є пут што ће чо-

века найсигурније отвести у царство небесно? а владика му одговори: „Нетражи га у благама земальскима.“ Цар га опет запита: Кажи ми дакле чега да се држим? Владика му одговори „Држи се правога пута.“ Цар и трећи пут запита: Кад я идем правим путем? а владика одговори Цару: „Онда идеш правим путем, кад се трудиш Бога познати, Њга любити и Њму служити. Тако є Владика Цару казао, а и сви ми треба да знамо да є само тай пут єдан кои у небо води.

Идите дакле, сладка децо, у животу вашем тим путем, трудите се и старайте, да од дана на дан све болѣ и болѣ познате Бога, Њгова свойства, и Њгову свету волю. Кад Бога добро познате, онда знам да ће те га и любити, а кад га любили будете, онда ћете му и верно послужити, и за цело блажени бити; — а упамтите децо да є први и найглавніи узрок сваке среће и несреће наше: право или криво познаванѣ Бога. Нека вам Бог милостиви помогне свима, своіом светом и пребогатом милошћу, да сви до єднога срећни и блажени будете!

У Срб. Итебею

П. Янковић свештеник.

Закон од 25. Мая 1860.

Њгово величанство премилостиви цар и краль наш по саслушаню представке оба дома државног царевинског вѣћа (райхсрата) издао є под 25. Мая о. г. закон, коим се опредељує отношай школе према цркви. Закон тай важи само за оне кралѣвине и круновине, коє су у аустриском царевинском вѣћу заступлѣне.

Читательима нашима у изводу саобштавамо садржай овог закона, по реду параграфа из коих се састои, а то су ови:

1. Врховна управа и надзор над укупним обучаванѣм и васпитаванѣм припада држави, коя ће и єдно и друго преко свойх законито одређених органа извршивати.

2. Без повреде овог права надзора, старанѣ, управа и непосредни надзор обучаваня у верозакону, и вештбанѣ у благочастию у основним и средньим школама, припада дотичной цркви.

3. Школе, коє є држава, област ил грађанска обштина основала и издржава, приступачне су свим државним грађанима без разлике вере.

4. Црквама и верозаконским задругама дозволѣно є, да могу о своме трошку подизати и издржавати школе за младеж своє вере, али такове школе имаю бити подчинѣне законима, коє држава за обучаванѣ пропише, и само се онда сматраю за явна заведеня, кад свим законитим од државе одређеним условима одговараю.

5. Закон не забранює члановима других вероисповести употребльвати школе коє известной верозаконской обштини припадаю.

6. У државним школама (види под 3.) и васпиталиштима може учителѣм постати сваки државни грађанин, кои є кадар способност своју за одправлянѣ учительског звания законитим начином доказати. За вероучителѣ само се они могу поставляти, коє дотична верозаконска врховна власт прогласи да су за то звание способни. Код других школа и васпитательних завода (под 4.) у овом погледу управляће се по основательном штатуту. — Избор васпитателя и учителя за приватно обучаванѣ ниє ограничен никаквим обзиром на вероисповест.

7. Учебне кньиге за потребу народних и средньих школа и приправничких завода имаю одобрене бити од оних власти, коима є надзор над обучаванѣм законом поверен. Верозаконске учебне кньиге могу таково одобренѣ само онда добити, пошто се дотична верозаконска врховна власт изясни, да се оне у школама употребити могу.

8. Доходак заклада нормалних школа, и осталих учебних заведеня има се употребльвати без обзира на вероисповест, у колико се неби доказати могло да су закладе те известной вероисповедной задруги наменѣне.

9. Држава извршує врховну управу и надзор над укупним обучаванѣм и васпитаванѣм преко министарства явног обучаваня.

10. Ради управе и надзора над васпитаванѣм, као и над народним школама и учительскоприправничким заводима поставиће се у свакой кралѣвини и земльи

а) земальски школски савет као найвисша областна школска власт.

б) окружни школски савет за сваки школски округ, и

в) местни школски савет за сваку школску обштину.

Земальско законодавство има определити, како ће се области на школске округе поделити.

11. Досадашньи круг деланя црквених и светских школских власти има се предати на точки 10. означеним властима.

12. Земальски школски савет под председаваньем царског наместника (земальског поглавара) или нѣговог заменика има се саставити из чланова политичне земальске управе, из посланика земальског одбора, из свештених особа од сваке вероисповести земальске и из струковняка у делу обучаваня. — Срезки и местни школски савети саставиће се по нарочитом определеню земальског законодавства.

13. Земальско законодавство имаће донети ближа определеня у погледу на составленѣ и уређенѣ областних, окружних и местних школских савета и одредиће круг ньихове раднѣ.

14. Све што є под 1—6; далѣ под 8 и 9 назначено ступа у живот чим се закон овай обнародує, а сви досад постоявши закони, кои би овим параграфима противни били, губе важност. Само у кралѣвини Халичко-Владимирской и у великом войводству Краковском остає у важности регулатив од 25. Юн. 1867.

15. Министру явног обучаваня дає се налог да овай закон изврши.

На подлинику, кои є у Бечу 25. Мая о. г. издан, подписано є Нѣгово величанство Император Франц Іосиф Први, уз премаподписе председника царевинског вѣћа Ауерсперга и министра обучаваня Хазнера.

Извештай

одбора за преустроєнѣ народних школа у Србіи

Министру Просвете и Црквених дела поднешени.

(Свршетак).

II. Школа за учителѣ. Комисия гледаюћи на толике добре последице за основне школе од школе за учителѣ, где год ове последнѣ постоє, и сећаюћи се да су и у нас сви они люди, кои су се занимали народним образованьем іош од 1838. године па све до данас сваком приликом изражавали се за такву школу, што є у начелу и земальско законодавство усвоило, жури се да изкаже своє найискреније убеђенѣ да є школа за учителѣ єдан од оних услова, без коих народне основне школе никад немогу како валя напредовати. С тога є мишленя да се школа за учителѣ што пре заведе, и то као завод самосталан.

Ако би се ово примило, комисия немогући се за сад пуштати у све појединости, а несме да пропусти неспоменути, да би одмах требало одредити по кога образована млада човека у земљ где су најбољ школе за учитељ, те да се тамо нарочито спреми за професора педагогике и методике у той школи. За остале предмете може се наћи професора и без нарочите спреме.

Но док школа за учитељ не одпочне радити, дотле да се у најстаријем разреду Богословиє и IV. разреду више женске школе одреди неколико часова за практично обавешћењ у методици и уопште у поступаню у школи, у коє ће часове богослови и ученице више женске школе, коє се желе учитељства примити, бити вођени дотичним професором у кою од основних овдашњих школа на практично вежбањ.

III. Надзор. С једне стране тежња, да се добро изврши све оно, што се основној школи задає, а с друге непрестано растући број школа стварају необходност да се надзор над школама увећа. А у начину како да се тай надзор удеси, нису сви чланови комисиє у свему једнакога мишленя. Четворица и то: Др. Натошевић, В. Вуић, Ст. Бошковић, и Ст. Новаковић, мисле, да би валяло Србию разделити на четири округа, у та поставити четири директора, као непосредну контролу над школама а у министарству просвете опет саставити један школски савет од људи, кои школе најбољ познаю и кои ће бити виша школска контрола, кои ће водити бригу о школским потребама, књигама, издавати какав лист за школе, бити суд за учитељ и т. д. и т. д. Троица пак држе да є целисходније избећи ту постепеност у надзору, а с тим и много, често безкористно пискараньњ, него да се онай школски савет при министарству просвете састави из више лица, коя ће непосредно водити надзор над школама (радећи сходним мерама да и обштине дођу у станњ узети део тога надзора, кои најприроднијє њима припада), кои ће давати извештає о стању школа, договарати се и предлагати мере коє би унапређењ школа обећавале, једнообразно удешавати школске књиге, бити суд за учитељске способности и кривице и т. д.

За издаваньњ пак каквога школског листа изражаваю се и ова троица тим пре, што су неки од њих још пре неколике године намеравали одпочети тай посао.

IV. О учитељской награди. Што се тиче учитељске плате комисия држи, да є млого садашњих 10 класа већ би

их валяло свести на 5. У најнижу класу да се постављају учитељи привремени, кои да се привремености ослобођаваю тек после отличног напредка своих ученика. Уз тих 5 класа да им се на сваких 5 година службе даје периодска повишица плате, а ванредност у напредованю ученика да је моћна у свако време преместити учителя у вишу класу.

Даванѣ ових одликованя, као и осуђиванѣ у нижу класу, да не бива без саслушаня школскога савета, находећег се у министарству просвете.

У овой тачки, само што се тиче повраћаня у нижу класу, одвоили су свой глас др Натошевић, Ст. Бошковић, и Ст. Новаковић, изразив да су друге казни, усвојене законом (§. 22) и уместније и довољније него ова, па за то желе да она изостане.

Чујући комисия да већ пред владом стои у послу питанѣ о уређеню пензия за учительске удовице и сирочад, она нема друго ништа већ да изрази најживлю желю, да то што пре у живот пређе. А за само време, колико учитель да служи па да добије пуну плату и пензию, комисия изявлюје да је 30 година непрекидне учительске службе врло довольно, да им да право на пуну пенсию, као што је то већ и за професоре усвојено.

Казавши овако како мисли о главним предметима основне школе, комисия не пропушта доставити вам, господине министре, и неке појединости кое су такође занимале нѣзина саветованя.

Тако, на прилику,

За женске школе

Комисия мисли да треба у Читанке да се узму животописи жена светителяка и србкиня, из обште историје пак неколике женске знатне личности. За тим нешто о нези домаће животинѣ: куванѣ; кућенѣ; нега болесника и т. д., а у рачуну више из главе да се деца вецбаю него на табли.

Комисия мисли да је од користи свакад, кад се Буквар или ма коя школска књига наштампа и пусти у школе, да се том приликом, яви у новинама (најболѣ у ком књижевном листу), да је та и та школска књига изишла, па ако ко налази да што у њой треба поправити, додати или изменути нека явно каже, како би се тим обавешћенѣм при препечатаваню могло користити.

Пошто би се, по овоме предлогу, досадашњи начин ра-

да учительскога у школи у нечему предругоячио, и пошто є известно да би се упућеня у томе найпоузданиє могла дати лично, непосредно (интуитивно); комисия є мишлѣня, да ће добро бити предходно одавде изаслати неколико люди на неколика места у Србіи, где би се имали скупити околни учительи, те да им се ту даду обяшненя и упутства у ономе, што им у школама валя радити. Не манѣ потребно є и да се садашнѣ „Педагогичко — методичко наставлянѣ за учителѣ“ преради према свим потребама, коє се, после свега овога природно мораю проявити.

Исто тако комисия признає, да є за напредак основних школа нуждно, да се учительи ньихови чешће састаю, где би се сами међу собом договарали и обавештавали у послу на коме раде. У дальи развитак ове мисли комисия се за сада не може да упушта.

Комисия се сложила за гимнастику, да се препоручи учителыима по варошима, а и по селима где се може, да децу у међучасиє, место скаканя и трчаня, обуче неким правилним кретаньима гимнастичким, но, при том, да им се ясно каже шта и како да раде, како се тай посао неби изметнуо на зло.

И за певанѣ оста на том, да визитатори школа могу упутити учителя кои уме лепо певати и зна песме одабрати, да децу научи певати и кою народну патриотску песму.

За науку гледаня да се, где се може, набаве за школе слике из природне историє, по коима ће се деца упућивати, о чему ће се шире казати, кад се преради садашнѣ наставленѣ за учителѣ.

Комисия є дужна явити и то, да су чланови нѣзини г. Ст. Бошковић и г. Ст. Новаковић, іош на првом састанку предложили, да комисия своіом иницияшивом, а с одобренѣм г. министра просвете, отвори приступ у своє седнице ширем кругу школских люди, кои би своим саветом и обавешћенѣм могли помоћи комисіи. Овай предлог комисия ниє усвоила, а господа предлагачи задржали су да ту ствар сами изнесу пред г. министра.

Иста господа у одлуци оной: да се све молитве, као молитве, уче словенски а с обяшняванѣм србским, одвоише се и казаше свой глас овако: „од молитава да се учи славенски а с обяшненѣм србским само оче наш и богородице дѣво, а све остале да се уче и читаю само србски.“

Подносећи вам овако извештај о своєму раду, господине министре, комисия непропушта вратити и оба прилога, о коима беше реч у почетку овога писма.

У Београду, 29. Фебруара 1868.

Председник комисиє, М. Спасић. Члан и деловођ комисиє М. Ђ. Миличевић. Чланови: С. Сретеновић. В. Вуић Ст. Бошковић. Ст. Новаковић.

Слажем се са предлозима не наведеним међу онима, коє поднесох, а са осталима у колико се не разликую од оних, што их у извештаю пространиє поднесох, а у приложеной таблици прегледно. Др. Натошевић.“

Наука о земљоделству у француским школама.

У Француской уведена є ове године земљоделска наука за редовни предмет обучаваня у народним школама, па да би се предмет тай са успехом предавати могао, министарство є ову наредбу издало:

1. Свакидашньи школски часови и школски одмор у селима има се прилагодити према потребама селячког живота и према польским пословима, како би деца могла уз полазењ школе родительима своима у послу од помоћи бити, те тако вештбати се у земљоделству и занатима и приправляти се за дужности коє их у животу чекаю. Досада су у Француской деца по шест сати на дан морала у школу ићи, и то три сата пре и толико после подне. Сад є наређено да зими остане тако исто, а у остало доба године да трає школско обучаванје само по три сата на дан.

2. У сеоским школама има се наука о газдованю учити по одређеном плану, и то се у сваком департаменту има удесити према местним земальским потребама.

3. Да би учитељи могли науку о земљоделству са успехом предавати наређено є, да се скоро у сваком департаменту држи предаванје те науке, коє би сви дотични учитељи слушати морали. Катедра економиє и вртарства завести се има у свима учитељско приправничким заводима, и ове науке имаю се тамо свойски учити.

3. У сваком округу има се поставити професор економије, кои ће науку ту у препарандији, у лицеуму или колегији предавати, и са учительима и економима земљодѣлске зборове држати. Овима професорима плаћаће каса окружна, а узима ће се за та места најбољи приправници, кои волѣ к земљодѣлской науци имаю, и они ће се најпре о државном трошку у економским заводима по две ил три године за своје звание приправляти.

5. Свака препарандия и свака сеоска школа мора имати свой врт, у коме ће се питомци у вртарству практичио вештбати; сваке недељ кад време допусти дужан є учитель бар по єданпут с децом у шетньи полазити њиве, ливаде, гумна и винограде, кад є чему време, да деца наочигледно сматраю како се оре, сеє, копа, коси, жанѣ, млати, врше, како се виноград реже и т. д.

6. Учитељи имаю у задатцима за казовно писанѣ и за рачунанѣ како у свакидашньой, тако и у вечерньой школи науку о земљодѣлству, о вреднoћи и штедньи употребљавати. Такође при читаню природописних предмета, што є више могуће, о тимареню стоке, о држаню живине и о пољодѣлству говорити и учити.

7. Учитељи, кои младеж у обичной и у вечерньой школи вртарству, земљодѣлству и скотоводству свойски и с заузиманѣм и успехом обучаваю, премештани ће бити на најболя места, где ће и они народу од велике користи бити моћи, а где ће се и њихово материялно станѣ унапредити.

8. Ученицима, кои се на годишњем испиту из земљодѣлства најболѣ одликую, даваће се награде, а учитељи, — код коих се највише деца у овой струци добро изуче, — добиће одликованя и бити ће награђени.

Исторички преглед црквених књига.

10. МИНЕЙ МЕСЕЧНИ.

(Наставлѣно из броя 9.)

Велико ово богатство производа најзнатніих грчких не само духовних већ и светских особа, умножено є у Руской и Србской цркви, у коима су појавивши се нови угодници Божіи прослављени новим песмама црквеним.

Најзнатніи од руских пѣснописаца єсу следующи; Прохор, епископ Ростовски из 14. в. кои є сачинио канон св. Петру,

митрополиту Московском; Питирим еп. Пермски, написао є 1433 год. канон Алексию митроп. Московском; Пахомиє Логотет, єромонах родом Србин дошавши из атонске горе у Новгород у време Іоне архиеп. Новгородског. По сведочби овог архипастира он є сачинио много црквених канона, од коих су познати следујући: канон преп. Варлааму Хутиньском канон знамению пред Богородице, Сергию и Никону Радонежском, Кирилу Бѣлоєзерском и вел. Кнегиньи Олги; службу преп. Сави Вишерском, Єфтимию архиеп. Новгородском, Петру и Іони Московским; Маркел, игуман Хутиньски сачинитель службе св. Никити еп. Новгородском; св. Димитриє митроп. Ростовски, написао є службу деветорици Мученика кизичких: Мелетиє Сириг єромонах родом Критянин, кои дошавши из Цариграда 1643 г. у Кијев сачинио є службу положению нешвеног хитона христова посланог из Персиє од Шаха Абаса цару Михаилу Теодоровићу; Теофилакт Лопатински, архиеп. Тверски, сачинивши службу на дан побѣде под Полтавом; Іоан Красовски Протоєрей велике придворне цркве сачинитель службе појављењу чудотворне иконе Теодоровске — и многи други.

Правила србских угодника сачињаваю особиту књигу познату код нас под именом Србљака; но ко су били сачинителји ових правила или служби, о томе засад ништа извѣстно казати не можемо, єр србски писателји нису своја имена подписивали, а с друге стране немогосмо о томе ништа поуздано наћи; толико само о Србљаку знамо, да є он досад трипут печатан, први пут у Епископіи Римничкой 1761. други пут у Москви 1765. г. у овим изданијама коя се међу собом само по споляшности разликую налази се 13. молебних правила; трећи пак пут издан є у Београду, г. 1861. „благословом и трудом“ преосв. Митрополита србског Михаила, и знатно се разликує од она два коє по томе што су прећашњим правилима додани синаксари и два акатиста, а коє и по томе што є умножен сасвим новим правилима неким светима, коима се свршує служба, где им почиваю мошти. Држим да ће на свом месту бити овде избројати оне дане у коима се србским светима служба свршує: тако дакле: 3. Септ. Іоаникију првом патријарху Србском; 24 Септ. Симону или Стефану првовенчаном кралу; 4. Окт. Кнезу Стефану Штиљановићу, 9. Окт. Стефану Деспоту: 28. Окт. Арсенију Архиепископу; 30. Окт. Кралю Милутину; 11. Нов. Кралю Стефану Дечанском;

2. Дек. цару Урошу и преп. Іоаникию: 10. Дек. Іоану Деспоту; 20. Дек. Данилу Архиепископу; 14. Ian. Сави првом, архиепископу и учителю; 18. Ian. Максиму Архиепископу; 8. Фебр. Сави другом архиепископу, 13. Фебр. Симеону или Стефану Немањи; 29. Апр. Василију острошком; 11. Мая Никодиму Архиепископу; 22. Мая Іоану Владимиру чудотворцу; 15. Юн. Кнезу Лазару и Єфрему патриярху; 30. Юл. Майки Ангелини и 30. Авг. Собору светих српских просветителя и учителя.

11. МИНЕЙ ОБШТИ.

Општи миней таква є књига, коя у себи садржи општа правила праздницима Богородице и светих, коя се т. є. могу пояти ма коєм разреду светих. — Разреди светих єсу следующи: Пророци, апостоли, светительи, преподобни (мушки) преподобне жене, мученици, свештеномученици, преподобномученици, мученице, преподобномученице, свештено — и преподобноисповедници, безсребреници и Христа ради юродиви. — Општи миней као што се види єст производ оних времена, кад црква ниє имала месечних минея, но овака су времена била у цркви славенской а не у грчкой, коя є од найстаріих времена имала правила посебна, и за сваки нови случай сачинявала нова; по томе се он и неналази међу грчким књигама, него є састављєн у цркви славенской вероятно св. Кирилом, првим учителєм славенским. Но он є задржан међу црквеним књигама нашим и после превода месечног минея, будући да є овай по своіой величини и пре и после печатаня тешко било набавити због чега многе цркве за дуго време нису га могле имати а многе га и данас іошт немаю. (Свршиће се.)

Дописи.

†У Београду, 3. Юния. Грозни догађай зави у црно престолницу нашу, а с ньом сву Србию и вас колико Србство. Наш светли кнез Михаил М. Обреновић III. неживи више. Нєга су у Среду 29. Мая ове године у топчидерском кошутняку приликом шетнє, подли зликовци из потає убили. И тако се угаси свећа живота ономе владаоцу Србском, кои є мудрошћу своіом земльи нашой градове од Турака без капи крви задобио, кои є имену Србском у свой Европи поштованє задо ио, кои є просвету више свега любио и о материялном моралном, умном и политичком, напредку Србскога народа даню и ноћу неуморно старао се.

Грдна є то рана кою крвници и измети рода човечаског Србіи зададоше; велика є то срамота, коіом они жигосаше народ наш пред лицем целог просвештеног света. Зар ниє доста било злобе пакости

и освете у старой и новой прошлости Србской? Зар ніе доста било крвавих страница братоубиства, и оцеубиства у исторіи нашой? — Зар се могло у овом просвећеном веку наћи тако подлих люди међу Србима, кои се усудише проклету руку на Божиег помазаника, на народног избраника и любимца, на Отца свог и поглавара народног дигнути и нѣга живота лишити?

Но, тако є. Чему се нитко од поштених Србаля ни у сну надао ніе, то се на жалост збило. Обштелюблѣни владатель Србіе не живи више. Нѣга є пакост и злоба, освета и завист и себичност са овога света спремила, а тим є на дуго време одложено ослобођенѣ страдаюће браће наше на истоку, коя ће плакати све дотле „докле Господ неподигне мужа подобног погинувшему Кнезу нашем Михаилу.“

Колико є просвета народна, колико су народне школе и учитељи са смрћу честитога Кнеза Михаила изгубили, види се одтуда, што є обштелюблѣни покойник предавши не давно просветну управу у руке веште и радене, између осталога особиту пажню на преустройство основних школа, на осниванѣ препарандіе, на поболшанѣ плате учитељске, на израђенѣ школских књига, и на управу и надзор школски обратио био призвавши на ову страну онога школскога мужа, кои є у войводини Србской своим трудом и заузиманѣм, своим знанѣм и вештином школе србске преобразио и у бољи ред довео!

Жалост за покойним Кнезом є непритворна и обшта, и са тога се сватко уверити може, да се Србски народ грози ужасног недела кое крвници починише.

Тело Кнежево пошто є балзамовано, било є 1. и 2. Юния у дворани палате нѣгове изложено, где су свештеници на изменце Свето Евангелиє читали, а народ є с сузним очима и оиђеним срцем долазио да последньи пут целива добротвора свога.

У Понеделяк 3. Юния рано из ютра звона у свима црквама огласише да ће се тело незаборавлѣног Господара земльи предати. Сав Београд, и млоги свет из Србіе и из прека сакупи се пред кнежевском палатом, да последню почаст отда многострадалном овом народном мученику. - У осам сати свештенство са два епископа и митрополитом у палати кнежевской одпое литию за упокой, и тужни се спровод крене саборной цркви. Напред є войничка банда жалостну песму свирала. За войницима ишли су представници разних еснафа, и изасланици Єврейске обштине у прно обучени са свећама и ядикованѣм. Потом су следовали ученици Гимназіе, по том из воєне Академіе и велике школе, за овима певачко друштво и богословци поюћи тужно: Святый Боже. — За богословцима иђаху 6 ђакона 46 свештеника, два Епископа и Господин Митрополит, кои у прним одеждама и са ожалошћеним лицем представляше у овом тренутку олицетворену сузу целе Србіе. — Затим следоваху носиоци ордена, калпака и саблѣ кнежеве и гробнога заклопца, а за овим прна кола са земним остатцима кнеза Михаила. За колима ишла є родбина кнежева, заступници кнежевске владе, правительство и посланици страних дворова, а за овима непрегледна масса народа наричући и кукаюћи за оним, кога највећма љубляше и поштоваше.

Докле є спровод траяо пуцали су топови са бедема тврђаве, кою є покойни кнез Србству задобио.

У цркву само свештенство с певачком дружином и Богословцима уз родбину кнежеву, правительствена лица, обштинске заступнике и представнике Европских држава ући могаше. Остали народ стояо є на полю около цркве, на чаршіи, по улицама и на калимегдану.

Преосвештени Господин Митрополит изговорио є на краю опела поучителну тужну беседу над гробом незаборављеног владателя и казавши нам што смо у њему изгубили, поучио нас є све, мале и велике, богате и убоге, да сматраюћи ништавило земальског нашег живота пригрлимо веру и добродетель као єдину котву спасения у непостояном и ломном живленю земальском. „О поучи се, Српски народе, од овога тужнога гроба, єр ти он врло много поуке дає, па чувай свету веру и поузданѣ на Бога и развияй у срдцу своме спасоносно благочестиє, коє ће те одржати и сачувати од претеће опасности!“ То су речи смиреног Архипастира, коє нека дубоко упише у срце своє сваки српски свештеник, учитель и родитель, па нека се одсад у милой нашой Србіи и у целом српству у том духу васпитава садашньи и потоньи наш нараштай! Страх Божіи є почетак мудрости. Само на том темелю напредовати може и одомаћити се код нас просвета народна. Без вере и побожности, без човеколюбля и чистог узвишеног патриотизма, сами ћемо себи бити вуци и турци, крвници и убице. С' тога нека є овай аманет из гроба мученика Кнеза Михаила целоме Српству: „У крсту є спасениє, и права просвета и благостанѣ долази само у заєдници с вером и побожношћу!“ —

Одма после опела, спустисмо тело незаборављеног Кнеза Михаила у гробницу под саборном црквом (с десне стане у женской препрати), где борави вечити санак уз земне остатке отца свога ослободителя Србиє покойног Кнеза Милоша, а успомена нѣгових врлина живиће докле трає у Српству поштеня.

Ђ. У Сомбору 3. Юния. — Прекшноћ предадосмо земльи уз свеобшту жалост овдашнѣг обштинства тело млогозаслужног жупаниског физика, Дра Василия Максимовића, кои се после дуготраюћег тешког боловања 31. Мая о. г. у 58-ой години живота у вечност преселио. Покойник є роћен у селу Рићици иначе Леђену у горньой Бачкой (где се по преданию родио и славни руски генерал Кутузов). У младости своіой учећи децу школовао се и са отличним успехом слушао є лекарске науке на свеучилишту Пештанском и Бечком. Године 1836 као Доктор Медицине настани се у Сомбору и од тога доба — изузимаюћи неколико година коє є у Срб. Бечею као дистриктски лекар провео — бавио се у средини нашой найпре као варошки а потом као жупаниски лекар. Редко є кои Српски лекар тако пространу практику, и толико искуства имао, као покойни Доктор Максимовић. Славни Професор Балаша особито га є поштовао и уважавао, и о нѣму се пред Србльима іош пре 17 година с похвалама изражавао. Има у народу нашем заслужних мужева, кои после Бога нѣговой помоћи найвише благодарити могу што су здрави и живи. Од почетка своє практике па све до пре две године лечио є он сиромашне приправнике наше безплатно, а тада є човеколюбиво дело то као аманет предао своме найстариєм сину Дру Ђорђу Максимовићу, кои є у свему достойни последник врстнога отца свог. Покойник є био свакда са одушевленѣм заузет

за благо Србства и по томе врстан и родолюбив Србин; синове є своє на добар пут упутио, и врстним члановима рода, отачаства и човечаства учинити старао се васпитавши их добро и оставивши им лепо име и уваженѣ у обштинству овдашнѣм, међу коим є вршио човеколюбиве своє дужности и ревностно помагао страдаюће болно човечанство.

Тело є покойника 1. Юния пред вече у Саборной цркви нашой опояно и по том на успенском гроблю, покрай гроба покойног великог жупана Исидора Николића Србоградског саранѣно. Уз многобройне овдашнѣ и стране почитателѣ врлина покойникових, оплакую га уцвелѣна супруга Луйза рођ. Коньовић и синови Ђорђе Доктор медицине и физикус сл. кр. града Сомбора, Никола Доктор права и истог града велики Бележник, Младен лекарник Новосадски, и Константин ученик петог гимназиског разреда у Баи са осталом многобройном родбином.

Школске вести.

ШТИПЕНДИЄ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ. У течаю године 186⅞ уживали су подпору из различних заклада основаних за синове православне наше цркве у земљама круне Угарске, ови ученици:

1. Из закладе „Платонеумске“ кою є код препарандиє Сомборске установио покойни владика Бачки Платон Атанацковић: Филип Шпадиер и Іован Стоянов приправници II. течая по 60 ф.; Ђура Янковић и Лазар Удицки припр. II. течая по 50 ф.; Милош Груић и Милош Павловић припр. II. течая по 40 ф.

2. Из закладе Баллине код депутациє пр. ист. школских фондова у Пешти: Владимир Баић ученик III. гимн. разреда у Карловци и Іован Рус слушатель IV. године права у Пешти, по 105 ф.; Іован Янку ученик VIII. гимн. разр. у Пешти, Милан Іовановић уч. VI. гимн. разр. у Н. Саду; Младен Мађаревић слушатель II. год. медицине у Пешти и Ромул Микулеску уч. VII. гимн. разреда у Пешти, сваки по 84 ф. Адам Царан Іосиф Чучу и Ђорђе Грбић гимназисте у Пешти по 63. фр.

3. Из Божићеве закладе, коя стои под управом србског Патриярха: Сима Станковић прво годишньи правник у Пешти, 105 ф. (Друго место ниє за ову годину било попунѣно).

4. Из закладе Нестора Димитриєвића коя стои под управом Србског Патриярха: Младен Танасиєвић ученик IV. гимн р. у Кечкемету 315 фр. (єдно место ниє било попунѣно); Ђура Єремић правник у Пешти 250 фр. Младен Димитриєвић ученик IV. гимн. разр. у Пожуну, Живоин Гойковић правник у Прагу, Исидор Ћирић правник у Пешти, сваки по 200 ф. — Григориє Максимовић уч. V. гимн. р. у Н. Саду, Тома Мирковић уч. V. гимн. разр. у Сегедину, Никола Попов уч. IV. гимн. р. у Винковци и Риста Телечки ученик VI. гимн. р. у В. Кирошу.

5. Из закладе Маіора Гвозденчевића у Срб. Патриаршіи примали су по 126 ф. годишнѣ подпоре ови ученици гимназиє Карловачке: Никола Баљак, Іосиф Девић, Илия Дошен, Михаил Косановић, Михаило Лукић, Паво Муњурлия, Лазар Савић, Іован Томић. (Єдно є место остало непопунѣно). (продужиће се.)

НАРОДНЕ ПИСАНКЕ. У брою 8. овога Листа явлѣно є, како є књижара Лавослава Хартмана у Загребу издала Писанке или Прописе

с лепим сликама на завитцима посебно народнога и обште знанственога значая са поучним цртицама о тим предметима. Издавалац ових прописа Г. Хартман доставио нам є ових дана по 1 комад од досада изашлих осам врсти писанака, уз ову примедбу: „Кад би српске школе ове своіой сврхи задоволяваюће писанке исто таке добродошлицом поздравиле, као што их поздравише овоземне пучке хрватске школе, то би я с великим веселєм не само те писанке ћирилицом одтискати дао, него би и за будуће особити обзир узимао на важніе моменте из српске повєсти.“

Саобштаваюћи ову изяву поштованог издавателя народних Писанака, читательима Школскога Листа, поново пажльивима чиним Г. Г. учителє, да се по родолюбной дужности постараю што скоріе те писанке за своє школе набавляти, како би скорим уз слику мудрога Доситея могла добити деца наша у руке и друге слике наших славних мужева, и наших градова и задушбина. — Писанке се ове набавляю у Загребу код Л. Хартмана кньижара, и то по 3 Фр. а. вр. за 240 комада.

ПРИМЕР ЗА ПОДРАЖАВАНЄ. Окружни благочини Свештеник (то є као код нас прота) Румянцов у новоузеньском срезу самарске губерніе у Русіи, заузима се од више година с найвећом вольом за дєло народне просвете саветуюћи люде, како у цркви тако и иначе у свакой прилици, да децу прилєжно у школу шалю, „не зато што власт то наређуе него од своє собствене волє и ради своє користи и дечіе среће.“ Он пази на школу, и често у ню долази, у науци вере и закона божіег он сам децу неуморно обучава, ученике и ученице, кои се одликую у добром владаню у читаню и пояню. ставля у цркви около амвона ради одликованя; у школама што су под нєговом управом сва старія мушка и женска деца пою у цркви за певницом. После ютреня и пред службом има овай свештеник обичай пред скупљєним народом стати на амвон међу младеж и испитивати молитве символ вєре и Божіе заповести. — Крштенє — изузимаюћи ванредне случаєве — држи свечано пре или после богослужения у присутству народа, и том приликом кумови мораю на глас читати символ вєре, отченаш, и заповеди. Ако се том приликом кои кум изговара да неуме, онда добри свештеник почне духом кротости поучавати и увавешћивати нєга и остале пригомне християне о користи школе и науке, коя є на то одређена, да у њой деца науче оно што им є као християнима и людма найнуждніе, па их саветуе да децу свою прилєжно шалю у школу, где ће се и закону божіем и другим користним знањима поучити и изобразити, да не остану слепа код очію. Ако се у ком месту свештеник изговара, да нема кад децу науци вєре обучавати и у школу долазити, овай вредни Прота нареди да ђакони и причетници, кои се у Русіи обично са ученєм деце баве, — и саму науку вере у школи предаю. Овако радећи у 12 прихода (парохия) свога округа учинио є, да се за пет година учетворостручио брой ученика и само се іош налази єдно єдино сеоце без школе,

ПОКЛОНИ ШКОЛАМА И УЧИТЕЛЬИМА. Прец. Г. Теофан Живковић архим. Бездински, покланя за ову годину Лист Школски г. Урошу Вуићу учителю Маалском. Исти є Господин изявио, да ће сваке године

док Лист овай изилазио буде по три ексемплара сиромашним школама и учительима покланяти.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Архидиецези упразнђна су сада четири учителска места и то: у Борову, Белом Брду, Теню, и Опатовцу. Стечай є отворен без означеног рока и определења плате. Рекли би од прилике да є плата у прва три места по 315 фр. и слободан стан, а у последнђм 168 фр. и 6 хв. дрва.

Молбенице се имаю на архидиецезалну консисторию путем протопресвитерата Дальско-Вуковарског поднети.

☞ Од прошле две године имамо іош на дугу више од 1000 фр. а. вр. код обштина и приватних люди, међу коима има их врло много, кои се немогу сиромашнима назвати. Дужницима у Бачкой и у Банату послали смо ових дана рачун, а и осталима ћемо скоро послати. Ми их све учтиво позивамо, да за 8 дана дуг свой исплате, єр и ми морамо наше повериталђ, од коих на издаванђ Листа узаймисмо враћати. Ко нам до известног времена ланьски и прекланьски дуг неотдужи, тога ћемо морати путем овога Листа явно опоменути, а потом и друге законите кораке употребити, да до свог новца дођемо.

С доидућим броєм завршує се прво полгодиште. Молимо сву ону Господу, коима рок предплате истиче, да нам што пре предплату за друго полгодиште пошлю. Ко досада предплатио ниє а Лист прима, нека изволи сада предплату на целу годину послати.

Имамо іошт млоге подпупе броєве од почетка године, коє би распродати валяло, да би се Лист овай до края године одржати и издавати могао. С тога умолявамо сву ГГ. учителђ да се постараю и нових уписника на лист наћи. Нови предплатници, кои би желили све досад изишавше броєве добити, имаю за све само 50 нов. више послати, и тако могу за два форинта цео овогодишньи Лист Школски добити. — Иначе полгодишня цена Шк. Листа є и у будуће 1 ф. 50 нов.

Код уреднишства овог добити се може Шк. Лист за год. 1862 по 1 ф. 60 нов; за год. 1864 по 1 ф. и за год. 1865 (шест бр. или 8 табака) 50 нов.

Уреднишство Школскога Листа.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андриє Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 12. У Сомбору 30. Юния 1868. Год. X.

Законски предлог о обучаваню у народним школама.

Данашньим даном нема важнієг дела по процветанѣ и напредованѣ народно и по будућност землѣ и отачбине наше, него што є дело просвете народне уобште, а по преимућству дело народне школе.

С тога сви грађани отачбине наше с нестрпленѣм изчекую, да се на земальском сабору у Пешти сакуплѣни заступници народни постараю за уређенѣ и напредованѣ просветних завода, од коих зависи како морално тако и материялно благостанѣ разноєзичних и разноплемених иарода, кои у Угарской станую.

Сад већ с поузданѣм се рећи може, да ће се велеважно ово дело скорим на Угарском сабору расправити, почем се за известно зна, да є Нѣгова Преузвишеност Г. министар просвете Барон Іосиф Етвеш, 23. Юния о. г. на стол долнѣга дома ставио свой за основу закона о обучаваню наменѣни предлог, о коме ће се до кои дан дебата у истом дому започети.

Главне основне црте овог важног предлога колико из горньих листова разабрасмо єсу ове: Народна школа є државни завод. Црквене или верозаконске обштине могу о свом трошку подизати и издржавати своє верозаконске школе, али ће и ове стояти под врховним надзором државним. Предмети ученя имаю одговарати практичним потребама народа, и према томе имаю се од сада у народним школам деца брижльиво упознавати с правама и дужностима грађанина и домородца. Свако се дете има на матернѣм свои єзику учити али є у свима основним школама обвезни ученя предмет єзик мађарски, а у грађанским школама уз то іош и немачки. На телесно вештбанѣ или гимнастику има се у школама брига обраћати. Учитель-

ско стање и стање учительских удовица и сирочади є по могућству обезбеђено. Родительима и старательима у дужност спада децу у школу редовно шиљяти. —

Цео законски предлог поделѣн є на осам одсека и састои се из 136 параграфа. — Ми смо у стаю само у изводу означити овде шта се у поєдиним оделењима предлога овог налази и о чему они гласе.

У првом одсеку говори се о заводима за васпитаванѣ у обште. Ови се састоє: 1. из малодечіих хранилишта; 2. из основних народних школа; 3. из грађанских школа за одраслію младеж и 4. из учительишта. Право оснивати и подизати оваке школе имаю: црква, држава, друштва и приватне особе.

Други одсек гласи о верозаконским школама. Ове школе стоє под врховним надзором државе, коя их преко своих органа надгледа и мотри како се рукує школским иманѣм. Ако оваке школе неодговараю захтеваню државе то их може ова затворити. У том случаю иманѣ ових школа припасти ће другом коєм у месту постоећем или завести се имаюћем обштинском заводу.

Трећи одсек законског предлога говори о обштинским учевним заводима. — Где нема верозаконских школа, или где ове неиздоволяваю потребе и неодговараю користи обштой тамо су обштине грађанске дужне основати и завести обштинске школе. Ове обштинске школе неће имати значай верозаконски; у њи ће се примати деца без разлике вероисповеданя, и у таким школама неће се ништа учити о вери, него ће се свака црква старати обашка за обучаванѣ и васпитаванѣ своє деце у вери и закону Божиєм. Трошак на оваке обштинске школе дає обштина грађанска из своих прихода, и она є властна на ту сврху у своме кругу 5% прирез на редовни данак прикупляти. Небудели то доста, онда жупания дає додатак, из жупаниског прирeза, кои се са 3% од редовног данка купи. Недоскудицу надокнађує држава.

Далѣ се у овом одсеку обширно разлаже о устройству народних школа, о плану ученя и о єзику ученя у разноврстним школама. По овоме основна народна школа има два течая єдан редовни, кои трає шест година, и кои имаю учити сва деца од 6 — 12 године; а други повторни, кои ће траяти три године, и у кои су дужна ићи сва она деца, коя грађанске и друге више школе неполазе, него се занатима ил земљоделству уче или служе. Обучаванѣ у повторним школама држаће

се преко лета од 1. Априла до 1. Октобра само Недељом, сваки пут по два часа *

Грађанске школе отвараће се по варошима и у обште по обртничким местима. У њи ће се примати само она деца, коя редовно сврше цели први течај основне школе.

Свако дете — у колико є могуће — учити се има на свом матернѣм єзику, и гдегод є тридесеторо деце што єдним єзиком говоре, мора се за њи помоћни учитель наместити, кои ће их на њиховом матернѣм єзику обучавати. Мађарски єзик обвезни є єзик у свима а немачки само у грађанским школама.

Четврти одсек законског предлога садржи у себи услове за подизанѣ приватних васпиталишта и њихово устройство.

У петом одсеку одређує се дужност школованя и слобода ученя. Родитељи и старатељи дужни су свою децу, а майстори трговци и господари своє научнике (шегрте) и прислугу у явну школу слати. Небрежљиви ће се новцем казнити, а кои четири пута казнѣн непоправи се, томе ће се дати старатель, кои ће се о васпитаню нѣгове деце, питомаца научника, ил служителя бринути. — Деца, коя се у дому родительском приватно уче, мораю явни испит сваке године у редовной обштинской школи полагати.

Одсек шести законског предлога говори о школским властима. По овоме, обштинске школе стоє под управом обштинског поглаварства, коє уза се има местни школски савет саставлѣни найманѣ из девет особа. У том савету мораю имати места и гласа свештеници од сваке вероисповести и сви учитељи местне обштинске школе. У свакой жупанїи постои школски жупаниски савет састоєћи се из представника свию вероисповести што их у жупанији той има; из четири учителя, коє учитељи из те жупаније слободно изберу и из 14—35 чланова изабраних од жупаниског средоточног одбора. У жупанйском школском савету председава школски надзорник (инспектор), кога наименує правительство, и кои є дужан сваке године єданпут надгледати све школе што се у той жупанїи налазе, па о томе извештай с предлозима жупаниском савету подносити. Жупаниски школски савет држаће своє седнице четири пута у години и то сваке годишнѣ четврти єданпут.

---

* Преко зиме по свой прилици уз ово завестиће се повторне вечернѣ школе, коє ће се у тежатне дане по околностима држати. (Ур.)

О школама за учитељ и учитељице излаже се у седмом одсеку законскога предлога. — По овоме држава треба да установи двадесет учитељишта за приправлянѣ мушких учителя а покрай ових, где и у колико нуждно буде, и учитељишта за приправнице, кое се спремаю за звание учитељица у девоячким школама.

Учитељишта ће се подићи у разним краевима земљ. У учитељишта за мушке учитељ примаће се младићи, кои су најманѣ три реална или четири гимназиална разреда свршили, а у учитељишта за женске приправнице примаће се безпрекорног владаня женскинѣ, кое су народну школу с добрим успехом редовно изучиле.

Ова државна учитељишта немаю верозаконскога значая. У њи се примаю способни младићи без разлике на вероисповест. Течай педагогични траје три године. Осамдесет сиромашних прилѣжних приправника добия ће у сваком оваком заводу безплатан стан и пранѣ, а између ових педесеторица добияће храну безплатно. Ради тога завестиће се покрай сваког учитељишта домоводство или алумнат, у коме ће и остали приправници, што се о свом трошку издржаваю, по умерену цену храну добияти моћи. Два приправника, кои с најотличнијим успехом педагогичне науке сврше, шиля ће се као државни питомци уз подпору од 800 фр. у стране землѣ, да за годину дана полазе најболя страноземска учитељишта и најваляние народне школе, и да се са начелима и начином обучаваня и васпитаваня у овима упознаду, како би по том, као наставници у земаљским учитељиштама синове овог отачаства за учитељско звание достойно изображавати могли.

На издржаванѣ сваког мушког учитељишта троши ће се из државне благайнице преко године 16,000 фр., а на издржаванѣ женских учитељишта по 8000 фр.

Последньи одсек честоспоменутог предлога одређуе установе о поставляню учителя, о учителской плати и о подпори у случаю немоћи. — Учитељ бира обштински школски савет под председништвом изасланог на то члана жупаниског школ. савета, а жупаниски савет потврђуе их у званию. Наименованѣ бива на цели живот. Најманя плата редовног учителя основне школе е одређена на 300 фр. и уз то слободан стан, а за помоћника учительског предложена е најманя плата од 200 фр. са слободним станом. Учитељи у грађанским школама

добияю најманѣ годишњю плату од 550. ф. и слободан стан, а помоћници у оваким школама 250 фр. и уз то стан.

Свакоме без разлике учителю задржаваће се 2% од плате на страну благајнице учитељске, из коє ће стари и немоћни учитељи, кои нису више кадри дужности одправляти, примати мировину од 150 фр. а учитељке по 100 фр. на годину. Учитељске удовице и сирочад примаће такође мировину од 100 фр. на годину.

Учитељима, кои су са млого деце обтерећени, даваће се државна подпора. На васпитаванѣ учитељске сирочади држава ће трошити сваке године 10,000 фр. кои се новац најманѣ на стотину сироте учитељске деце разделити има.

Ово є кратки садржај законскога предлога о обучаваню у народној школи, кога саобштавамо читатељима нашим изявлююћи за сада само то, да є за нас Србе у овим земляма најпробитачниє чувати свою црквенопросветну автономию, коя нам є законом уямчена, и на основу коє имамо ми право с нашим народним школама под врховним надзором државе управляти и располагати. Нека остали народи уређую своє школе по своме увиђеню и своіой потреби, ми православни Срби — ако желимо као такови остати — треба да се држимо свете своє цркве, своє вере и своє народности, како на дому, тако и у школи. За нас є дакле наша автономна у свези и заєдници с црквом и под надзором народног сабора и народних органа стоєћа српска верозаконска школа највеће благо и главно ємство обстанка и народног напредка нашег, кою нам обезбедити и као зеницу ока чувати валя, єр само дотле можемо бити свои, докле є српска народна основна школа у нашой власти.

У той мисли, држећи да сви свестни Срби ово мненѣ с' нама деле, надамо се и с пуним правом очекуємо, да ће Срби посланици на угарском земаљском сабору обстанак наших народних верозаконских школа бранити и сачувати знати. В.

Читанѣ у Народној Школи.

ДРУГИ СТЕПЕН.

Читанѣ разумльиво или логично.

Задуго су мислили учитељи да се вештина у читаню само млогим читанѣм добија. У той мисли задавали су они деци из дана на дан да читаю, па што є дете више и брже читало,

то є све горе читало, док напоследку ниє и єзик претрло. Овим начином изгубила су деца сву волю к читаню, те редко є кои после у животу књигу ради поученя и забаве у руке узимао, а и кои є нешто читао, чинио є то немислећи и нерасуђујући, само да га време прође. Особито се код нас до сада понајвише читало из дуга времена и многи є прочитао књигу, а да га запиташ што из њеног садржая, єдва да би ти у стаю био одговора дати.

У новиє доба прешли су неки учитељи сасвим у другу крајност. Они су мало давали деци читати и после сваке реченице дробили су предмет на најманѣ ситнице разговараюћи се и испитуюћи о њему све маленкости што се стварних знања и єзикословля тиче. Било их є код Немаца, кои су после сваке прочитане реченице по четврт сата с децом разговор водили и науку силом изводили мислећи, да кад деца разумею ствар онда ће тим самим и читанѣ лакше ићи. Тако су пролазиле године, и напоследку многи ученик у трећем разреду ниє кадар био безпогрешно и течно читати.

Чега дакле да се држимо? Я мислим да ће између те две крајности, о коима говоримо, у средини бити онай правац, кога нам се држати валя. Нуждно є дакле да се деца и у механичном читаню по напред изложеним правилима брижљиво и свойски вештбаю, али притом од велике є користи и читанѣ с разумеванѣм, о коме ћемо сада овде разговарати.

Ако є у нижим разредима основне школе најпречи посао механично читанѣ, то є у трећем разреду, — по себи се разуме, пошто су већ деца све тегобе механичног читаня прешла — поглавити посао вештбанѣ у разумеваню предмета кои се прочита и користенѣ с' садржаєм прочитаванога предмета. Но при свем том, у колико време и околности допуштаю, имаю се деца и у нижим разредима у разумеваню прочитаних предмета систематично вештбати, и по моме мнѣнию за таково вештбанѣ у другом разреду валяних школа може се с почетка године сваке седмице два получаса, а кад се деца у механичном читаню добро извештбаю по шест получасова слободно се преко седмице узети могу.

Ко чита разумљиво? Разумљиво чита онай, кои схваћа и разуме садржай прочитанога, кои о том садржаю мисли и расуђує и кадар є и другоме саобштити оно што є прочитао.

При вештбаню у разумљивом читаню трудити нам се валя, да ученици добию способност разумети оно што читаю,

и настоявати да се тим самим круг познаваня њиховог разширує, разум изображава, срдце васпитава и воля у добру утврђує.

Општа правила за вештбанѣ у разумљивом читаню єсу ова:

1. Учитель код куће одабере предмет, кои ће се у школи идућег дана зарад вештбаня у разумљивом читаню предузети. При чему се приметити има, да се у нижим разредима само они предмети за овако читанѣ употребити могу, на коима су се деца пре тога у механичном читаню добро извештбала.

2 Учитель се брижљиво приправи за предаванѣ тога предмета. Прочита га, размишля, каква би питаня могао код сваког одсека деци задавати, какву науку изводити и с коим би познатим наукама могао дотични предмет у свезу доводити. Пошто се тако за предаванѣ приправио, добро є да то свое приправлянѣ писмено изради и у свою бележницу уведе. Осим тога, ако є дотични предмет приповедка има ю учитель научити приповедати, па све ако му є баш та приповетка и сасвим позната, ипак є нуждно, да код куће покуша приповедати ю, да се не би пред децом осрамотио. Ако є предмет описаниє, онда нека се постара учитель да или саму ствар или слику вѣну при руци има, и нека из економских природописних ил других у струку засецаюћих кньига прочита оне одсеке, у коима се обширниє и подпуниє разлаже наука о предмету, ког є наумио из читанке читати дати.

3. Кад дође час за разумљиво читанѣ одређени, учитель у напред упозна децу са садржаєм предмета, кои ће се предузети. Ако є приповедка, приповеди є; ако ли є описаниє природописно, покаже ствар ил слику, па понуди ученике да описую ствар ту у колико им є она из виђеня позната.

4. Учитель зада да се предмет чита. Сва деца нађу у читанци задати предмет и єдно прозвано дете чита на глас а сва друга читаю то исто у себи пратећи слухом читанѣ онога што на глас чита. Чита се само по єдан одсек из читанке а из Буквара, славенских и странских читанака само по єдан смисао.

5. После сваког одсека деца оставе кньигу (изврну є) и управе очи на учителя пазећи шта ће он питати. Учитель задає згодна питаня за дознати, како и у колико су ученици прочитани предмет схватили. Питаня ова мораю бити према садржаю предмета различита н. пр. о коме или о чему є реч у прочитаноме предмету: шта се изриче ту; какво є то дело и т. д.? Учитель найпре задає питанѣ па онда прозове ил зна-

кои одреди кой ће ученик одговорити. Овако є с' тога добро чинити, да би сви ученици на задато питанѣ пазити морали; єр иначе кад би се найпре єдно дете прозвало, па онда питанѣ задало, остала деца неби морала пазити и размишляти, знаюћи да є већ прозват онай што на питанѣ одговарати има. Прозвани ученик уставши с седишта одговара у подпуной реченици сећаюћи се прочитаного и о том размишляюћи. Где се у тексту питаня цела или скраћена налазе, тамо има се одма после прочитаног питаня застати, и на позив учителѣв найпре цело питанѣ онако изговорити, како би требало да є изложено, а затим има се нань одговор у подпуной реченици дати. Овака питаня долазе особито у I. Читанци под бр. 51; 55; 56; 65; 66; 67; 77; и т. д.

6. Где се год прилика пода, разговору овом придода учитель поуку о поштеном владаню и добродетельном животу, о благом обичаю, о чуваню здравля, о умерености, радиности, штедньи, тециву и т. д. Такође овом приликом опомене учитель децу на правилно изговаранѣ речи, на употребленѣ србских речи и правилнйх израза у место туђинских речи и неправилних израза. Ако се чита на славенском или на туђем єзику, то се протумачене речи имаю у ручни речник уписати заєдно са ньиховим србским значенѣм, и те речи имаю ученици за сутра дан у толико научити, да буду у стаю на дотичну србску реч сходну славенску ил туђу погодити, или на задату страну реч значенѣ нѣно на србском єзику изказати.

7. Добро є по неки пут захтевати, да деца покушаю прочитани одсек своим речма изговорити.

8. Пошто се тако цео предмет прочита зада учитель деци, да предмет тай код куће прочитаю, и ако є приповедка да ю родительима своима приповеде.

9. Следећег предаваня пошто деца іош єданпут предмет тай прочитаю задає учитель у систематичном реду питаня о садржаю предмета, на коя прозвани ученици у подпуним реченицама одговараю.

10. У главним и варошким школама приликом другога читаня придруже се поученя и испитиваня граматична, и то до оног степена из ове науке до кога су ученици стигли.

11. Испитаю се деца да погоде течай мисли у кньизи и међу ньима главну мисао, па онда побуђую се да карактеришу особе и околности, о коима се у прочитаном предмету реч води, и да слободно изкажу, шта они о тим особама

и околностима мисле, и шта би они у подобном случаю чинили, како би се владали и наштo би околности подобне употребили. Том приликом доводи се у свезу предмет тай са другим сродним наукама из читанака ил из катихизиса, коє су деци од пре познате, и даю им се упутства за владанѣ у подобним околностима.

12. Ако є прочитани предмет приповедка, иште се іош да ю ученици своим речма умею што лепше приповедити. А у старіим разредима покушаваю ученици приповедку ту іош и на папир ставити. — За ставлянѣ на папир могу се употребити и поєдина оделења оних предмета за читанѣ, у коима су питаня изложена, (види под точком 5.) на коя ученици пошто устмено одговоре, могу одговоре своє написати. — Ово є веома пробитачно и природи сходно вештбанѣ у писменом изражаваню мисли. —

Читанѣ разумљиво или логично вештба се у нашим народним школама на одабраним предметима, кои у себи садрже или приповедку, исторични догађай, басну ил дидактично поученѣ, или пак природописно ил землѣописно описаниє, или поуку из природословля. По себи се разуме да се овде тек главна правила за логично читанѣ излажу, коя се на горнѣ предмете прилагодити имаю према свойству дотичних предмета, што се из наособног упутства за предаванѣ читаначких предмета и из учительске практике найболѣ научити дає.

ТРЕЋИ СТЕПЕН.

Лепо читанѣ.

Трећи и найвиши степен доброга читаня є читанѣ лепо или естетично.

Лепо се зове оно читанѣ, коє бива кад читалац не само течно чита и разумева оно што чита, него и осећа важност прочитаног предмета, па то своє осећанѣ правилним ударанѣм гласа и природним изражаванѣм произноси тако вешто и умилято, да се слушаоци читанѣм нѣговим приятно забавити и сваку прочитану речцу и смисао лако схватити и разумети могу, па да се у њима такође осећанѣ и заузиманѣ за прочитани предмет побудити може.

Ко хоће да се у лепом читаню вештбати почне, тай треба да є обадва прва степена вештбаня у читаню сасвим прешао и све тешкоће овога савладао, то єст он треба да течно, правилно и с пажньом на знаке чита, а притом да прибави себи

способност, како ће сваки прочитани предмет одма лако схватити, подпуно разумети и о њему мислити и судити моћи.

Ясна є ствар дакле, да се од онога, кои хоће да лепо чита, пре свега иште да уме добро читати, да подпуно разуме предмет кои чита, и да га чита са осећанѣм и заузиманѣм за ствар, са правилним подизанѣм и спуштанѣм гласа и у обште тако, како ће слушателѣ тим читанѣм плѣнити, и учинити да се они са одушевленѣм заузму за ствар о коіой се чита.

Овако лепо читанѣ неможе се од ученика народне школе подпуно захтевати. За ото се више зрелости, више година и дуже вештбаня, па и већи степен свестраног образованя иште. Међутим ако се неможе од ученика основних школа савршенство у овом погледу изискивати, то се ипак препоручує вештбанѣ у приблизително лепом читаню као посао за најстариє разреде, дакле особито за четврти разред главних основних школа. Где пак немамо овога разреда, тамо се у лепом србском читаню могу са успехом вештбати она деца, из тренѣега разреда, коя су старија и бистрија, коя су степене механичког и логичног читаня прешла, и особито, коя трећи разред добровольно повтораваю као што то на селима често бива. —

Сасвим лепо читати могу само одрасліи люди и то после млогогодишнѣга вештбаня, и поглавито се од сваког народног учителя изискує, да он и србски и славенски правилно са изразом и одушевленѣм чита, и да се вештином у лепом читаню одликуе. То му є нуждно и због школе и школске дечице, и због народа, коме треба да своим лепим читанѣм у цркви на духовно сазиданѣ, а у вечерньой и недельной школи на изображаванѣ и свестрано усавршаванѣ послужи.

Код вештбаня у лепом читаню пазити нам валя на ове околности:

а) Деца валя да се угледаю на читанѣ учителѣво, и по томе угледаюћи се, подражаваюћи, покушаваюћи и вештбаюћи се, а не правила на памет учећи, имаю се у читаню усавршавати. Само є онай учитель у стаю другога у лепом читаню извештбати, кои се у той вештини сам веома одликуе.

б.) За вештбанѣ у лепом читаню узимаю се најпре мале а лепе приповедке, особито онаке у коима се наводе речи дѣйствуюћих лица, после тога прелази се на читанѣ већих приповедака, песама и осталих поетичних саставака, диялога дидактичних поученя, историчких предмета, путописа, драмата и природословних чланака.

в.) Особито се има пазити, да се народне и остале песме правилним ударањем гласа, са осећањем и са одушевљењем, и по смислу читаю, а не да се гласом удара на свршетку стиха и на каденцияма. — На ово при читаню народних песама одма од почетка мотрећи, приправляти можемо децу већ и у другом основном разреду за лепо читање.

г.) Вештбање у лепом читаню предузимати валя на онаким предметима, кои с једне стране пружаю ученицима и ученицама приятну забаву, а с' друге служе им на образованје ума и срца, на одушевленје према роду и човечаству и на утврђење правнога карактера.

При вештбаню самом овай се поступак од знаоца препоручује:

1. Учитель се разговори с децом о садржаю предмета, кои ће се читати, и пробуди у њима любав к оной врлини или науци о коіой предмет гласи.

2. Затим следује читање с разумеванем поделено на повеће одсеке, и после сваког одсека испита се садржай прочитаног, по ономе како је (на другом степену) речено. Приликом читаня, гдегод ученик погреши у подизаню и спуштаню гласа, као и при удараню гласа према смислу и према знацима, ту мора учитель једанпут ил двапут сам дотични одсек прочитати, и по том задати да исти ученик тай одсек прочита и два и три пута док год се непоправи. То се исто покушава іош са једним и другим учеником.

3. Учитель испита за течай и поредак мисли, за главне и уметнуте реченице и даје упутсво како једне и друге лепо читати валя; потом говори о значаю лица или о важности предмета, о ком се прочитало и испита главну мисао.

4. После овога сам учитель прочита на глас цели тай предмет сасвим лепо и за углед. Деца међутим очима прате предмет у књизи, а ушима слушаю како учитель чита и мотре на његово ударање гласа.

5. Овако прочитани предмет зада се деци да га дома на глас лепо и полагано више пута прочитаваю. Приликом задаваня има учитель поново напоменути, где и како валя глас подизати и спуштати, да им читање што лепше буде.

6. Следећих дана под учителевим надзором покушаваю деца тай исти предмет лепо читати. Коіом приликом прозиваю се у први мах само најбољи а затим тек добри чатци. Сваки прочита цео премет дочим остали ученици исти тай предмет у себи читаю и на читаоца пазе.

7. Кад читалац погреши против лепоте у читаню, тада учитель позове ког одабраног чатца, да га исправи читаюħи дотичну реченицу на глас. Неумели то ни єдан како валя учинити, то онда сам учитель покаже како би читати валяло. У обадва случая има први онай читалац поново прочитати ону реченицу, у коіой є погрешио и тим себе исправити, а затим ако є можно, дає му се прилика, да доцниє іош єданпут тай цео предмет поново прочита.

По себи се разуме, да ħе тек они ученици найстаріих разреда народне школе у лепом читаню напредовати, кои се и изван школе у велегласном читаню заузимльивих предмета пред своим домаħима често и за дуже времена вештбали буду.

Нека би само свако србско дете, коє народну школу изучи, течно, правилно и с разумеванħем читати кадро бити, и нека би му се читанħ омилило, а прилике дале и за далħ вештбанħ у читаню, и за постояно усавршаванħ своє посредством читаня, пак би онда и лепо читанħ млого чешħе у народу нашем наħи се могло, него што се сада и у садашньим нашим просветним околностима налази.

С' тога на посао браħо учителъи! Учите децу свойски рационалним начином писати и читати, па онда научивши их тим красним и обштеполезним вештинама, прилħжно их вештбайте найпре у механичном и логичном, па найпосле по околностима и у естетичном читаню; омилите им самоизображаванħ посредством читаня особито у вечерньим школама; дайте прилике да одрасла младеж наша добрих кньига за читанħ добия, заводеħи у свези са свештеницима и народним старешинама србске народне кньижнице и читаонице, па ħе скорим засияти благослов рада вашег над Србством, и права просвета у духу спасительне вере и благонравности, а с просветом и свестрани напредак и благостанħ удвориħе се по свима краєвима, у свима селима и становима народа Србског. Дакле браħо у име Божиє у добри час: Напред! — В.

Исторички преглед црквених кньига.

(Свршетак).

12. ИРМОЛОГИЯ.

Кньига ова садржи у себи ирмосе, т. є. прве стихове сваке песме од канона октоиха, триода и минея. Ирмоси су ови разположени по реду гласова и песама, а к

овом су іоште додати псалми и друге различне песме, коѥ се употреблюю на вечерню, ютреню и литургии.

Повод к састављању ове књиге био ѥ тай, што су у стария црквена времена ирмоси и величания девете песме, као што ѥ и данас код нас обичай, биля пояни у певница, а канони, илити остали стихови канона читани су на сред цркве, сбог чега су певци морали имати или друге ексемпларе истих књига, из коих су читани били канони, или такву књигу као што ѥ ирмология. Одавде слѣдуѥ, да ѥ књигу ова сачињена у оно време, кад су престали пояти све стихове канона, коѥ ѥ вѣроятно било у времена Іоана Дамаскина.

13. ТРЕБНИК.

Требник садржи у себи скуп правила или служби, коѥ се свршую само у извѣстна времена и извѣстним случаѥвима. Такве су св. тайне (осим евхаристиѥ, коѥ правило сачинява литургию, и свештенства, коѥ епископи свршую); далѣ чин постриженя у монашство, погреба мртвих, водоосвећеня и осталих духовних потреба.

Да ѥ Требник био у брою првобитних богослужебних књига, то не подлежи никаквой сумньи, ѥр осим тога, што он сачинява найнуждниюю књигу у цркви, споминѣ се и међу преводима Кирила и Методия под именом Литургиарион или служебник, с коим се код Грка уѥдно печата и требник.

Поводом тим што се у течаю времена у славенском преводу требника подкрале различне погрешке са запада у малоруску цркву донешене, год. 1646 знаменити киѥвски митрополит Петар Могила изда свой велики требник, кои ѥ скупио, као што сам у предговору ове књиге говори, из грчких евхология и стародревних рукописних славенских требника. У овом су требнику подробно изложена правила и молитве на извѣстне случаѥве са додатком различних поученя за свештенике, што их ѥ сам Могила написао. Велики овай требник скратио ѥ патриарх руски Іоасаф 1662 год. и овай се данас найвише у цркви нашой употреблюѥ.

14. АКАТИСТНИК.

Како у грчкой тако и у нашой цркви садржай акатистника у различна времена био ѥ различан. Он ѥ састављѣн био из већег или манѣг броя акатиста. У осталом акатисти били су слѣдующи: Богородици, И. Христу, успению Богородице,

великомученици Варвари, светителю Николаю, великомученици Екатерини, частном крсту, страстима христовим, гробу и воскресению христовом, пресветой Троици, св. безплотним силама, Іоану предтечи, св. апостолима, свим светима, св. причешћу, Зачетию Богородице, Василию великом, преподобном Онуфрию.

Осим овде изчислених акатиста, кои су сви у грчкой цркви сачинћени, има их іошт, што су Руси и Срби своим народним светительима сачинили, но ови су напечатани одделћно од оних. Грци су почели акатисте писати 7. века. Цариградски патриарх Сергије саставио є први акатист у похвалу Божіой матери, по нћговом образцу сачињавани су доцније други, но кад и од кога су скуплћни у єдну књигу? то нам није познато.

15. ЕВАНГЕЛИЄ И АПОСТОЛ.

Под именом евангелия у цркви разумею се четири евангћелиста заєдно напечатана, а под именом апостола дћла и све посланице апостолске. Обе књиге (са одкровенћм св. Іоана) сачињаваю нови завћт, и читаю се у цркви преко целе године, сбог чега су поделћне осим глава и стихова, као што се у библіи налази, іошт и на тако звана „Зачала,“ т. є. већа или маня одделења.

Читанћ новога завћта сачињавало є део обштега богослужения іошт у почетку християнства; но у прве векове избор читаня из св. писма зависио є од произволења пастира црквених. У писателя 4. в. налазе се сведочбе о том, да су у извћстне дане читана у цркви особита оделења из св. писма. Тако св. Златоуст у єдной беседи своіой саветује своим слушательима, да би они дома прочитавали она одделења, коя ће се у храму читати. Исти Златоуст говори, да су у нћгово време од пасхе до петдесетнице читана дћла апостолска (као и данас.) Но подробно разделенћ читаня новога завћта у извћстне дане слћдовало є доцније. Іоан Дамаскин и Теодор Студит, кои су подробно изложили у уставу цео поредак богослужения, без сумнћ су разделили евангелије и апостол на дневна читаня, єр є у уставу на многи места означено, шта се кад читати има. А ово є било тек у 8. в кад су речени отци живили.

По Руском.

Є. Вукадиновић, свештеник.

Допис.

† У Сомбору 23. Юния. Као што є овде од више година обичай, да се на Видовдан у ютру свечано ютренѣ и служба Божия држи, тако є и ове године чинѣно. Сва школска деца и приправници са своим учительима и с приличним броем побожних и родолюбивих Срба и Србкиня присутствоваху тога ютра на служби Божиой, на коіой се после сугубе ектеніе чинило молебствіе „ѡ оупокоєніи дѹши оусопшагѡ рака Божіа Благовѣрнагѡ Кнеза Сербскагѡ Міхаила.“ — После службе Божіе пояху ученици наши пѣсму у славу св. Кнеза Лазара.

Наша црквена обштина у сѣдници своіой 16. Юния ове године држаной заключйла є єдиногласно, да се за спомен и покой душе блаженопочившег Кнеза од Србиє Михаила Обреновића држи свечана заупокойна Литургия с парастосом.

Тужна свечаност ова свршена є юче у Суботу 22. Юния. Іошт зором рано тога дана изставлѣне су црне заставе на великой цркви и на обадве црквене куће, што су у войводиной улици. У пол девет велико звоно огласи службу Божию, коя се у девет сати започне. Сви трговци од своє волѣ позатвараю дућане, занатлиє оставе своє послове, и множина света нашег и страног поврви у велику цркву, коє средина црном чоіом застрта беше. У цркви су били сви варошки и многи жупаниски званичници, обштинари, трговци и отмени граћани са своим наставницима, занатлиє са своим дуплирима, и многе отмене Србкинѣ, од коих неке у црном оделу и с запалѣним у руци воштаницама.

Заупокойну службу Божию служио є пречастни Гд. Протопресвитер Ђорђе Бранковић са два найстария свештеника и ћаконом, а појала є наша певачка дружина под управом г. Н. Грујћа. После службе држан є свечани парастос за упокой душе Кнеза Михаила, кой су сви свештеници наше саборне цркве са два ћакона одпояли и кад є напоследку обштелюблѣни Протопресвитер са тугом срца изрекао; „Вѣчнаа твоа памать достоблажене и прысноѹпаматне Кнаже Сербскїй Мїхаиле. Вѣчнаа памать“ — тада ниєдно око ниє остало, коє неби горке сузе пролило било за добрим Кнезом, на коме почиваше ухванѣ народа Србског.

После парастоса изиђе на сред цркве г. Никола Грујић учитель главне школе сомборске, те изговори бесѣду сходну тужной светковини овой, кою є пропратио народ са речима: Слава Кнезу Михаилу!

И тако пошто узесмо сви кольива по обичаю србском говорећи: „Бог да прости покойнога Кнеза Михаила!“ — разиђемо се из храма Божиег са жељом, да се у народу нашем никад више недогоди оваког богомрског убиства, и да се нероди више у Србству убица и издаица, него да Србске майке и отчеви, Србски учитељи, свештеници, и народне старешине одяко свойски настану, да би се млади нараштай у духу свете вѣре и чистог родолюбля по свуда васпитавао! —

Нека Бог милостиви услиша ову смирену молбу нашу, и нека дарує срећу, слогу и напредак многострадалном народу Србском!

Школске вести.

НАИМЕНОВАЊА. Г. Сава Бугарски учитель Сентивански именован є за учителя у Срб. Св. Петру. Г. Матеј Чобановић уч. Црнобарски именован є и потврђен за учителя у Вел. Гаю.

СМРТНИ СЛУЧАЄВИ. Андрија Арачлић ђакон и учитель у Сентивану и Гавра Милаков учитель Бајшански преселили су се у вечност. Окром ова два вредна радина своја, кои недавно преминуше, изгубила є школа наша у течаю овог месеца два благонадеждна приправника Сомборска, а то су: Александер Вишацки кои є у Вршцу у наручијма своих родитеља 11. Јуния дух свој Богу предао и Стефан Огњановић, кои є у Нимету 15. Јуния земальски живот окончао.

УПРАЗДНЂЕНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У првом разреду нормалне школе Вршачке, плата 400 ф. а. вр. и 7 хвати дрва за греянѣ школских локалитета. Молбенице се имаю до последнѣг Августа по римском о. г. магистрату Вршачком поднети.

У Ковиль Сент Ивану у тительском баталиону место србског девоячког учителя с платом 240 ф. у готовом новцу, с слободним станом и два хвата тврдих дрва за огрев. Просителъи имаю молбенице с сведочбом о учительской способности и моралном владаню свом найдалѣ до краја Јулия по новом, управи компаниє ђурђевачке поднети.

Бр. 95. гл. ск. СТЕЧАЈ. На основу заключка главне скупштине представништва овог града од 23. Октобра 1867. бр. 91. одобреним одисом вис. уг. кр. министарства за вероисповед и наставу од 10. Маа о. г. бр. 5839. подижу се у Сомбору две нове основне школе србске у прегра̑ама Селенчи и Црвенци и отвориће се са почетком 186⅞ школске год.

Ради попуненя учительских места у овим двема школама, — са коима є годишня учительска плата од 420 Фр. а. вр. скопчана, — овим се расписуе стечај и просителъи позиваю да своє молбенице са сведочбама о свршеним наукама и о способности за одправланѣ учителског звања у основној школи народној са препоруком магистрату ове вароши до велике госпоине поднесу.

Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана $^{18}/_{30}$ јуния 1868. држане. А. Коньовић Градоначалник.

☞ Са овим бројем завршуе се прво полгодиште овога Листа. Другога полгодишта моћи ће Шк. Лист само онда уредно излазити, ако нам се дужници што пре одуже, а предбројници, коима рок предплате истиче, ову понове. — Овим се дакле отвара предплата на Школски Лист за другу половину ове године. Полгодишня є цена 1 ф. 50 нов. Нови предплатници, кои би желили све бројеве од почетка ове године имати добиће их ако уз горню предплату іош 50 новчића, свега дакле два Форинта а. вр. положе.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издає и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 13. У Сомбору 15. Юлия 1868. Год. X.

Основа законска за народне школе у Угарской.

ГЛАВА I.

ДЕЛОКРУГ И ОСНИВАНЂ НАРОДНИХ УЧЕВНИХ ЗАВОДА.

§ 1. Народни учевни заводи састоѳ се: из малодечіих хранилишта, основних и висших народних школа и учительишта.

§. 2. Народни учевни заводи, осим учительишта (коя само явна могу бити), или су явне или приватне школе.

§. 3. По начину ког закон одреди, явне народне учевне заводе могу оснивати и издржавати: у домовини налазеће се цркве, обштине, задруге, и поѳдини люди.

ГЛАВА II.

ВЕРОЗАКОНСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ И УЧЕВНИ ЗАВОДИ ШТО ИХ ЗАДРУГЕ ИЛ ОСЕБНИЦИ ОСНУЮ.

§. 4. Цркве свию у угарской кралѣвини признатих вероисповеди могу у свима обштинама, где ньихови ѳдиновѣрци стануЮ, собственом снагом држати и оснивати явне народне учевне заводе под следећим условима:

1.) да имаю определеньима §. 13. одговараюће школско здание,

2.) да се у погледу на учителѣву способност, заниманѣ и ученѣ строго придржаваю §§. 121, 130, као и 14 и 18.

3.) да у таковим народним школама барем ови предмети обвезни буду: а.) наука благонравности и вере; б.) читанѣ и писанѣ; в.) рачуń из главе и са бройкама (цифрама) и познаванѣ отачественых мера; г.) ѳзикословлѣ; д.) природословлѣ и природопис са обзиром на начин живота и на предѣл, коме већи део дечіих родителя припада; е.) Отачественi земльо-

пис и отачаствена повестница: е.) польско господарство (газдованѣ); ж.) кратко познаванѣ грађанских права и дужности; з.) певанѣ.

4.) Да школе те снабдевене буду са школским таблама, земальским круглама (глобусима), земљовидима, и у обште са найнуждніим учевним средствима,

5.) да у тим школама време ученя найманѣ девет месеци преко године траяти има.

§. 5. О том како би могле верозаконске обштине висше народне школе оснивати, уређую §§. 14. 18. и из главе III. 49. 50. и 51.

§. 6. О осниваню и издржаваню малодечіих хранилншта уређую §§. 26. 28. 29. и 32.

§. 7. Свака црква може оснивати и учительишта под тим условлѣм, да се при уређиваню ових §§. 84. и 89. придржава; да у сваком учительишту найманѣ три редовна наставника делаю; да се само онаки питомци примаю, кои су четврти гимназиални или трећи реални разред свршили; да се барем сви у §. 90. прописани предмети предаю да сесваке године явни испити држе и о ньима министру явног обучаваня извештай подноси, и напоследку, да се са савршеним питомцима онаки испити држе, какви су у §§. 105 и 106 одређени.

§. 8. Свака вероисповедна народна школа стои под државним надзором, и по томе правительству припада право и дужност и верозаконске школе периодично надгледати и строго мотрити да се у §§. 4, 5, 6, и 7. изложени услови точно врше, и да се иманѣ школско безбедно смести и на своє цѣли уредно обраћа; — исто тако правительство има право статистичне податке о верозаконским и у обште о свим школама прикупляти и то начином, кои се нѣму найсходніи бити види.

§. 9. Ако се наредбе у §§. 4, 5, 6 и 7 изложене ни после опомене преко правительствених органа неби извршивале, онда правительство на препоруку жупаниског школског савета може дотичну народну школу затворити дати. У том случаю сваковрстне обштинске и приватне закладе и добра затворених народних школа, у колико су ова верозаконским цѣлима наменѣна, предаю се дотичной верозаконской странци; у колико пак добра та нису изрично зарад верозаконских цѣли основана, имаю се придодати обштинской школи, коя у месту

том постои, или коя се том приликом оснива. Но ипак, чим дотична црква оснуе школу, коя условима у §§. 4, 5, 6, и 7, подпуно одговара, добра ова имаю се њој повратити.

§. 10. Осебници (приватници) и осебне задруге могу такође оснивати явне народне школе, но дужне су у том погледу правительству предходни извештай са нацртом основати се имаюће школе поднети.

§. 11. Приватним путем подигнуте явне народне школе стоє такође под надзором државног правителства, и сви они услови и закони, што се у §§. 4. 5. 6. и 7. садрже важе и за њи.

ГЛАВА III.

ОБШТИНСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

§. 12. У оним местима, где цркве или никакву школу недрже, или где ова по смислу закона брою жительства неодговора, дужна є општина нуждне народне школе подићи.

§. 13. Школска здания имаю бити на здравом месту сазидана, сува, и снабдѣвена према брою деце (у єдној дворани несме више од 60 деце бити), са довольним пространим и видним школским дворанама, коє се лако ветрити могу.

§. 14. Мушка и женска деца отделѣно, и у колико є можно у отделенѣм дворанама имаю се обучавати.

§. 15. Општина є дужна за школу земальску круглу (глобус), земљовиде, табле и све друге за ученѣ нуждне опреме у довольном брою набавити.

§. 16. Деца, за кою се докаже да су сиромашка, добияю од школе безплатно кньиге и остале учевне алате.

§. 17. За награду учительску по смислу §. 131 општина є обвезана старати се.

§. 18. Єдан учитель редовно неможе обучавати више од 60 питомаца. У ванредним случаєвима жупаниски школски савет може на то дозволенѣ дати. Ако є брой питомаца по трогодишнѣм извештаю сваке године већи од 60, то се по потреби имаю поставити помоћни учителъи или се више школа отворити имаю.

§. 19. Терете за општинске народне школе у првом реду сноси општина, коя на ту цѣл може на сваког у њој настанѣног или њој припадаюћег грађанина особени порез разметнути. Али тай порез несме износити више него 5% од редовног данка.

§. 20. Где ће се разделенѣ (сегрегация) тек у будуће сбити, том приликом нека се на страну постоећe или основати се имаюће обштинске народне школе одлучи найманѣ єдан стотинити део обштинског добра.

§. 21. Приликом кад се школска здания или учительски станови зидаю или поправляю може обштина сваког свог становника обвезати на посленичку службу од два дана, али то могу дотични и новцем по текућой цени исплатити.

§. 22. Приход од пореза разметнутог по смислу §. 19 и од имања по §. 20. добивеног, као и радену снагу о коіой говори §. 21. може обштина само на издржаванѣ обштинских школа обраћати, — и само онда може (приход тай) на подмириванѣ потреба верозаконске народне школе дати, ако су сви становници обштине те єдне вере.

У осталом чим се у обштини той наће 30 за школу способне деце од друге вере, дужна є обштина обштинску школу отворити, и у том случаю на страну верозаконске школе относно школа, може обштина само онай део материялне снаге дати, кои као сувишак заостане, пошто се поднамире, све оне потребе обштинске школе, коє закон прописує.

§. 23. Ако обштина докаже, да ніє у стању материялна средства за закону сходно издржаванѣ народних школа набављяти, то є онда недостаюћу суму дужна у првой линіи подмирити жупания, коя на ту сврху може на сво жительство жупаниско расписати до 3% прireза на редовни данак.

§. 24. У коим обштинама не би се могле школске потребе подмирити ни из жупаниског прireза, што се зарад народног обучаваня расписуе, тима ће се недостаюћа сума из државне благайнице давати.

А. МАЛОДЕЧИЯ ХРАНИЛИШТА.

§. 25. Где годишньи приход обштински, што се на школске цѣли обраћа, после подмиреня свию потреба обштинске основне школе, превазилази 300 фр. тамо є обштина обвезана малодечиє хранилиште, то єст, таково заведенѣ подићи, у коме ће деца до шесте своє године душевну и телесну негу добияти.

§. 26. У хранилишта примаю се сва мушка и женска деца, коя су другу живота годину прешла а седму нису навршила; — и коя по сведочби обштинског, а где овог нема срезког лекара непате од прилепчиве болести, а притом су накаламлѣна.

§. 27. У обштинским хранилиштама добияю деца негу и

поуку безплатно. За храну плаћаю родитељи умерену награду, коју обштински школски одбор периодично одређує. Она веома сиромашна деца, чіи родитељи или старатељи нису у стању плаћати, добияю и храну туне.

§. 28. У хранилиштама смеду се учити ови предмети: 1. Моленѣ Богу, и то свако дете учи се по своме закону Богу молити; 2. Телесно вештбанѣ сходно узрасту дечиєм; 3. Певанѣ; 4. Деца, коя су четврту годину прешла, уче читати, потезове цртати и нешто мало из главе рачунати.

§. 29. Управляюћи учитељи у хранилишту могу бити сви они људи и жене, кои су 24. годину живота навршили, кои су дипломирани учитељи и кои су се барем по године у каквом малодечиєм хранилишту практично вештбали.

§. 30. Брой редовних и помоћних учителя и челяди, што у хранилишту делаю, и њихову према местним околностима примерену плату одређує жупаниски школски савет. — Но притом плата редовних учителя установлява се по смислу §. 131.

§. 31. Редовни учитељи и помоћници поставляю се по §§. 125 и 126. Челяд погађа старатель хранилишта уз накнадно одобренѣ школског одбора.

§. 32. Обштински (у недостатку овога срезки) лекар дужан є сваке неделѣ хранилиште походити, у нѣму свако дете посмотрити, и у погледу на здравствена правила целог завода школском одбору писмене извештає, а ако є нуждно и предлоге подносити.

Ако школски одбор у след лекарског извештая и предлога не буде одма како валя поступао, дужан є лекар жупаниског школског надзорника о том неотложно известити.

§. 33. Годишню почастну награду лекару за труд одређує жупаниски школски савет из благайнице дотичног малодечиєг хранилишта.

§. 34. Устройство обштинских малодечіих хранилишта и ред неге и поуке, кои є у овима нуждан, опредѣлює од времена до времена министар явног обучаваня у своим наредбама.

Б. ОСНОВНЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

§. 35. У оним обштинама, где црква или никакву основну школу недржи, или где се, — осим верних оне цркве или относно цркви што своє школе имаю, — налази најманѣ тридесеторо за школу способне деце од друге коє вероисповеди, дужна є обштина обштинску основну народну школу подиѣи.

§. 36. Обштине, кое една од друге до ½ географске миљ одстое, а нису у стању свака о свом трошку законом прописану народну школу издржавати, могу се тога ради сдружити и заједничку основну школу завести.

§. 37. Обучаванѣ у основној народној школи састои се из два течаја, а то су; прво обучаванѣ свакидашнѣ, кое траје шест година; и друго обучаванѣ повторно кое траје три године.

§. 38. У свакидашню школу дужна су ићи сва деца, од навршене шесте до навршене дванајсте године.

§. 39. Деца, коя наврше дванајсту годину, и у обште сва она деца коя су цели течај свакидашнѣ школе свршила, дужна су у повторну школу ићи. —

Ако у истом месту постое верозаконске или друге какве народне школе, у коима е само шестогодишньи течај, то су и она деца што из таковых школа изиђу до навршене петнајсте године дужна у обштинску повторну школу ићи.

Напротив ослобођени су од полазеня повторне школе, сви они, кои по свршетку свакидашнѣ школе ступе у висше народне или друге кое веће учевне заводе и у њима најманѣ две године уче.

§. 40. Ученици обштинских основних народних школа неплаћаю школарину.

§. 41. У свакидашньой школи сме бити преко недељ најманѣ 20, а највише 25 часова за обучаванѣ, подразумевајући овамо и часове за науку вере.

У повторной школи зими има седмично 5 часова, а лети само 2 часа.

§. 42. Деца што иду у свакидашню школу дужна су до десете године зими лети сваки дан редовно у школу ићи, а она што су десету годину навршила од 15-ог Мая до 1-ог Октобра иду у школу само од 7 до 10 сати из ютра.

Питомци повторне школе од 1-ог Априла до 1-ог Октобра само су дужни у недельной школи сваке недељ два сата провести.

По овоме има се уредити и горе означени брой часова.

§. 43. Време школског одмора несме у скупу десет неделя надмашити. Кад ће се одмор држати то одређуе обштински школски одбор.

§. 44. У основним народним школама обвезни су предмети ученя ови: Наука вере и благонравности; писанѣ и читанѣ; рачун на памет и с цифрама и познаванѣ отачаственых

мера; єзикословлѣ, вештбанѣ у говору и мишленю; Земльопис и повестница отачаствена, и нешто мало из обштег земльописа и повестнице; природословлѣ и природопис са особитим обзиром на начин живота дечіих родителя и на околину у коіой ови станую; основне црте польског газдованя, са особитим обзиром на неговањѣ дрва и на вртарство; женска наука — домаће газдованѣ и држанѣ куће зарад девойчица; ученѣ главних грађанских права и дужности; войничко телесно вештбанѣ.

§. 45. Министар явног обучаваня има периодично опредѣльивати план ученя.

§. 46. Будући да у основне народне школе деца од свию вероисповеди ићи могу, относно мораю, то се дотичне вероисповедне странке о обучаваню своих верних у науци вере саме имаю старати.

Ово ученѣ вере треба да се изван обичних школских часова, и такоѣе явно обдржава.

§. 47. Сваки ученик, — у колико є могуће — треба да на матернѣм єзику свом добия обучаванѣ, с тога ће се науке на оном єзику учити, кои є по трогодишнѣм проналазку єзик већине ученика; но притом и за маньину деце, — ако их има тридесеторо што єдним єзиком говоре, — има се спомоћни учитель поставити, кои ће их на ньиховом матернѣм єзику учити.

В. ВИСШЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

§. 48. Сеоске и варошке обштине, коє у средини своіой найманѣ 8000 жителя броє, дужне су подизати и издржавати висше народне школе.

§. 49. Места, коя єдно од другог до ½ милѣ одстоє, могу подићи за себе заєдничку вишу народну школу.

§. 50. Течай школски за мушке трає три, а за женске две године. Али ред ученя тако валя поделити, да у колико є могуће, свака година єдан учевни течай сачинява.

§. 51. Ученик, кои хоће да у вишу народну школу примљен буде мора сведочбу показати о том, да є шестразредни течай народне основне школе у явном заводу по пропису закона свршио, или мора положити примни испит из оних знаня коя вишюй народней школи за темель служе.

§. 52. У погледу на єзик ученя, и на науку вере, а тако исто и на брой деце што ће под управом єдног учителя бити, и у погледу на поделенѣ ньихово, као и на време одмора, важе и овде горенаведена правила у §§. 14, 18, 43, 46 и 47.

§. 53. Сваки ученик има сваке по године 1 фр. школарине платити, сиромашна деца опроштена су од школарине.

§. 54. Учебни предмети у висшой народной школи єсу:

а) За дечаке: Лепопис и цртанѣ; мађарско єзикословлѣ; немачки єзик, (у коіой школи ниє єзик обучаваня мађарски, у той се место немачког єзика има учити мађарски єзик); рачун и земљомерство са прикладним вештбаньима; природословлѣ и природопис, са особитим обзиром на земљоделство и на обртност; земљопис и повестница (обшта и отачаствена); познаванѣ отачаственог устава; војничко вештбанѣ и певанѣ.

б) За девојчице: Лепопис; рачун; мађарско єзикословлѣ; немачки єзик; земљопис и повестница; природословлѣ и природопис са особитим обзиром на вртарство и на женске послове н. пр. куванѣ и т. д.; наука за женске, правила за газдарице и за држанѣ куће; женски послови особито куванѣ, шав, плетиво и т. д.

§. 55. У свакой висшой народной школи делаю найманѣ два редовна учителя и єдан помоћник.

§. 56. У сваком разреду може бити найманѣ 18, а највише 24 седмична часа заєдно са ученѣм науке вере. Єдан учитель преко неделѣ ниє дужан више од 30 сати држати.

Г. НАРОДНЕ ШКОЛЕ, КОЄ ПРАВИТЕЛЬСТВО ИЛИ ОБШТИНЕ ДОБРОВОЛЬНО ОСНУЮ.

§. 57. Осим оних народних школа коє су по смислу закона обштине дужне издржавати, има министар явног обучавкня право и дужност, гдегод за нуждно нађе, о трошку државном подизати онакове народне школе, какве местне околности изискую. Школе те имаю се устроити по начину у §§. 12—56 изложеном и стоє под жупаниским школским саветом и под школским надзорницима.

§. 58. Они заводи за народно обучаванѣ, коє обштина своєвольно и сврх законите дужности установи, у сваком погледу стоє под оним истим законима, кои су за обштинске школе у обште прописани.

ГЛАВА IV.

О ПРИВАТНИМ УЧЕВНИМ ЗАВОДИМА.

§. 59. Поєдиним людма, као и црквеним и грађанским задругама, слободно є по наредбама следећих параграфа ма-

лодечия хранилишта, основне и висше народне школе, као приватне учевне заводе подизати и издржавати.

§. 60. Приватне заводе за народно обучаванѣ могу подизати

1-во оне особе, коѳ су писмено повлашћене на држанѣ такове школе (хранилишта основне или висше народне школе) какву отворити намераваю.

2-го оне црквене и грађанске задруге коѳ су се, по изяви своих основних од правительства потврђених правила, на ту цел изрично саставиле.

§. 61. Пре него што ће се кои приватни завод отворити има се о томе явити жупаниском школском савету а преко овога и министарству явног обучавања. Уз то изявленѣ има се приключити исправа о устройству завода, о плану ученя, и о учительима кои ће у заводу делати.

§. 62. Сваки приватни учевни завод стои под управом правительства, коѳ га чрез своѳ органе надгледати даѳ.

§. 63 Сваки приватни учевни завод — што се тиче у нѣму делаюћих учителя, — има у свему одговарати оним явним школама, коих место хоће да заступа.

У овом погледу сва правила, коя су за явне школе прописана, важе и за приватне учевне заводе.

§. 64. Свако по године у присуству обштинског или правительственог изсланика држе се испити.

§. 65. Правительство може према околностима веома нуждним и отличним приватним учевним заводима моралну и материялну подпору пружати.

§. 66. Напротив оне приватне заводе, у коима се закони необдржаваю, или у коима се морална зла залегу, може правительство затворити, и по потреби властнику завода забранити наново отваранѣ тога учевног завода.

ГЛАВА V.

ДУЖНОСТИ И СЛОБОДА УЧЕНЯ.

§. 67. Сви родитељи или старатељи подразумеваюћи и оне, у чиим се кућама деца као занатлиски научници (шегрти) или као домаће слуге држе, дужни су свою децу или питомце (ако се о њиховом васпитаню код куће или на висшем учевном заводу нису постарали) у явну школу, од навршене шесте до дванайсте односно до навршене петнайсте живота њиховог године шиляти.

Телесно или умно слабу децу на основу сведочбе срез-

кога лекара може школски одбор на краће или на дуже време од дужности долазења у школу ослободити.

Они кои пате од прилепчиве или умне болести, и кои су тако тупоглави, да се учити немогу, имаю се баш из явних школа изключити.

§. 68. Родитељи, старатељи и газде имаю се за неисправлѣна изостаяња дечия од школе после опомене по околностима постепеном новчаном глобом, казнити, тако да први пут 50 нв. другипут 1 ф. трећи пут 2. ф. а четврти пут 4 ф. кривац платити има.

Ако пак после четири овака казненя неби дете у школу долазило, обштина ће наредити особеног старателя, кои ће о васпитаваню таког детета бригу водити.

§. 69. Родитељима и старатељима слободно є децу код куће или у приватним и явним заводима ма коє вероисповести, а такође и у школама што се на страни налазе васпитавати,

Али о овоме су дужни родитељи или старатељи местном школском одбору сведочбу показати. Исто тако дотичне школске власти дужне су пазити да та деца барем онако васпитанѣ добияю какво би добити могла у явной сходно закону уређеной основной народной школи, и да се уче све єднако, докле траю за ученѣ прописане године.

§. 70. Ученици, што се код куће уче, дужни су сваке године явни испит положити у комегод явном или повлашћеном приватном учевном заводу.

ГЛАВА VI.

ШКОЛСКЕ ВЛАСТИ.

§. 71. Сваковрстне обштинске народне школе стоє непосредно под влашћу обштине, коя над ньима управля преко школског одбора (школског стола), кога обштина избере.

§. 72. Ради тога има се у свакой обштини найманѣ из девет чланова састоећи се школски одбор саставити. Чланови овога одбора, — изузимаюћи свештенике и учителѣ, кои у ньима по своме званию саветуюћи и решаваюћи глас имаю, — бира обштина, у колико є можно, из особа, коє се у делу обучаваня разумеваю, а бира их оним начином као и обштинске старешине.

§. 73. Школски одбор бира учителя по §. 125. Исти тай одбор сваке неделѣ преко єдног члана свог надгледа местна

малодечия хранилишта и школе, настои да деца уредно у школу долазе, опоминѣ старателѣ одсуствуюћих ученика, и у случаю нужде настои код суда да се ови казне. Одбор строго пази на ученѣ и на точно вршенѣ школских закона; — наређуѥ да се школска здания како валя оправляю, и да се школе са средствима за обучаванѣ снабдею. Далѣ одбор ѥ тай у парничним делима између учителя и дечіих родителя и старателя суд првога степена. Школски одбор присуствуѥ на годишньим испитима, од старателя потражуѥ рачуне, и о свим знатніим недостатцима и манама подноси извештай жупанйском школском савету.

§. 74. Обштински школски одбор бира по брою школа єднога или више старателя (тутора) кои рукую школским имавѣм, даю по упутсву школског одбора здания школска оправляти, и издаю плате званичницима.

Старатель има сваке године школском одбору подробни исправни рачун са доказима подносити.

Ови рачуни, после прегледа код местног школског одбора, имаю се жупаниском школском савету доставляти.

§. 75. Цела држава по жупанияма поделюѥ се на школске округе, коих ће на брою толико бити колико и жупания.

Будим и Пешта чине за себе єдан школски округ.

§. 76. Над свима делима народног васпитаваня у єдной жупаніи управля од министра наименовани жупаниски школски надзорник и под овога председништвом стоєћи школски савет.

Овай школски надзорник може у више жупания делати, ако на простору ньиховом у свему нема више од 300 обштина.

§. 77. Жупаниски школски савет овако се саставля.

1.) Свака вероисповедна странка, коя у простору жупаниѥ има своѥ црквене обштине, избира из средине своѥ по єдног члана.

2.) Сви явни учителъи из жупаниѥ те (разумеваюћи овамо и учителѣ верозаконских школа) бираю између себе четири члана.

3.) Остале чланове бира из своѥ средине жупаниско представништво. Ових чланова има бити найманѣ на брою 14, найвише 34.

4.) У коіой жупаніи има кралѣвских градова, ови бираю єдан део чланова на трећой точки споменутих, и то у

размеру, у ком се брой њиховог становништва налази према укупном становништву целе жупаније.

§. 78. Жупаниски школски надзорник:

1) Полази сваке године барем єданпут све на простору жупаније налазеће се обштинске, верозаконске и приватне ниже и висше народне школе, и строго мотри да се у њима закон точно врши.

2.) У обштинским и државним учитељиштама поступа по упутству министра явног обучаваня; у обште у предѣлу жупаније извршує правительствене училиштне наредбе, и правительству сваке године подробни о свему извештай подноси.

3.) Он є председник жупаниског школског савета и других училиштама (н. пр. учитељиштама види §. 101) управляюћих савета.

§. 79. По потреби нагомиланих послова правительство може наименовати уз надзорника єдног поднадзорника или помоћника.

§: 80, Надзорници и помоћници вуку редовну плату. А осим тога приликом годишнѣг путованя по школама обштине су им дужне подвоз давати.

§. 81. Школски савет:

1. Прегледа рачуне ков обштински школски одбори подносе.

2.) Он є што се тиче обштинских школа другога степена суд у парницама између родителя и учителя и у свима дисциплинарним делима народних школа.

3.) Он пресуђує у тужбама местног школског одбора против учителя и у тужбама учителя против школског одбора. (Одтуда могу се странке управо на министарство явног обучаваня обраћати). — У обште жупаниски савет изриче пресуду над радньом школског одбора;

4.) Школски савет саветує се о школским делима, и о недоскудицама, ков ниє у стаю подмирити, подноси извештає и относно предлоге и молбе, министарству явног обучаваня.

§. 82. Жупаниски школски савет састає се сваке годишнѣ четврти, и том приликом чланови му примаю путни трошак и дневнице из жупаниске благайници.

ГЛАВА VII.

О УЧИТЕЉИШТАМА.

а) Приправнички заводи за учителѣ.

§. 83. Држава у различитим пределима подиже двадесет приправничких завода за учителѣ, коих устройство и ред ученя опредѣлюе се у следећим параграфима.

§. 84. Свако учительиште треба да у свези стои са школом за углед, у коіой ће се учительски приправници практично изображавати.

§. 85. Учительишту има се придодати врт најмање од два ютра, да се ту питомци у земљоделству, вртарству и виноградарству практично поучаваю.

§. 86. Учительско особље састои се из єдног управляюћег, и два редовна професора, єдног помоћника и єдног учителя, кои дела у школи за углед.

§. 87. Плата редовних професора є 1000 фр. и 100 фр. станарине. Уз то управляюћи професор за своє управительске дужности прима у име почастне награде 200 фр. — Помоћникова плата є 450 фр. стан у школском зданию с огревом, и уживанѣ слободне хране при столу у алумнеуму. Учитель за углед има 700 фр, плате и стан.

§. 88. Примаю се ученици, кои четврти гимназияльни или трећи реални разред сврше, ако из предмета, коє министар явног обучаваня одреди, у присутству изсланика истога министарства, пред наставничким збором строги примни испит положе.

§. 89. Учевни течай у учительишту трає три године.

§. 90. Обвезни предмети ученя єсу: Наука вере; наука благонравности; наука о васпитаваню; наука о ученю и начину ученя; општи и отачаствени земљопис; општа и отачаствена повестница; мађарски єзик; нѣмачки єзик (где єзик ученя ниє мађарски, тамо у место немачког єзика предає се мађарски); природне науке и њихово прилагођенѣ на земљоделство и обртност; наука о земљоделству ил газдованю; познаванѣ отачаственога устава; математика и геометрия; певанѣ и оргуланѣ; лепопис и цртанѣ; вештбанѣ у гимнастици; практична учительска радня у школи за углед.

§. 91. У плану предаваня, кои ће министар явног обучаваня од времена на време издавати, наредиће се шта ће се од ових предмета у ком разреду предавати.

§. 92. Почем су учительишта ван сваке вероисповедне

разлике стоєћи државни заводи, то се имаю о обучаваню питомаца у вери дотичне вероисповедне странке старати.

§. 93. У сваком учительишту добияю осамдесет прилѣжних сиромашних ученика стан, огрев и пранѣ.

Зарад тога се има у зданию сваког завода 40 соба за становањѣ сазидати и са нуждним намештаєм снабдети. (У єдной соби несме више од два ученика стаяти).

§. 94. У сваком учительишту завестиће се обшта трапеза (алумнат), при коіой ће питомци за умерену плату подпуну храну добияти.

Плату за храну у алумнеуму одређує управляюћи савет.

За алумнеум потребна дрва и прислугу плаћа сам завод.

§. 95. У сваком учительишту, у место петдесеторице најсиромашніих, најприлѣжніих и најболѣг владаня ученика, завод плаћа цену за храну при обштой трапези.

§. 96. Благодѣяния станованя и прираньиваня дели управляюћи савет на основу поднешених сведочба и по препоруци професорског збора.

Ова благодѣяния, уз єднако добро владанѣ и прилѣжанѣ, — у колико є могуће — даваће се синовима сиромашних учителя.

§. 97. У зданию завода стануюћи помоћни професор, осим предаваня дужан є іошт на ред и чистоту пазити; он има с єдним између ученика наређеним помагачем, — уз контролу професорског збора и под надзором управляюћег савета, — алумнатом руковати и при обштой трапези председавати.

§. 98. Свако учительиште има се снабдети са кньижницом, коя ће се по могућству састаяти из стручних кньига, и коіом се могу и ученици слободно користити.

§. 99. Министар обучаваня сваке ће године по два најотличния питомца, — кои су цели течай свршили, и ков на препоруку професорског збора управляюћи савет предложи, — шиляти у стране землѣ, да тамо народне школе и висше учевне заводе за годину дана похађаю.

На ту сврху из благайнице учительишта добияће сваки овакав питомац 800 фр. подпоре.

§. 100. У дисциплинарним пословима и у личним отношаима ученика на првом степену суди из професорског особља састоєћи се професорски савет (професорска столица, консес.)

§. 101. Над професорским саветом поставлѣн є управля-

ући савет, кои се под председништвом жупаниског школскот повереника састои из управляюћег професора и іош из пет особа, коє министар явног обучаваня наименує.

§. 102. Управляюћи савет сходно упутству министра явног обучаваня руководи материялна и морална дела завода: води надзор над радньом професорског збора и пресуђує у делима што се са професорског савета овамо, као надлежной вишой власти, шалю. —

Но у важніим предметима могу се странке и противу пресуде управляюћег савета на министарство явног обучаваня обраћати.

§. 103. Чланови управляюћег савета, — осим председника и управляюћег професора — добияю из благайнице завода накнаду за путне трошкове и дневнице.

§. 104. Сваке године єданпут у присутству жупаниског надзорника и чланова управляюћег савета држе се явни испити.

§. 105. На по године по свршетку школскога течая или доцніє дужан є сваки питомац, из свию предмета што се у учительишту предаю и из писмених радня, строги испит положити, и само тако може добити писмено о учительской способности. —

За оваке испите управляюћи савет сваке године єданпут одреди рочиште.

§. 106. Кои хоће да се прогласе као способни за учительска места у вишим народним школама, мораю осим установлѣног испита іошт єдан строги испит положити из наука што спадаю у круг виших народних школа и коє министар одреди.

§. 107. Кои се на испитима установлѣним у §§. 105. и 106. у двапут одбаце, тіи се више на испите непуштаю.

§. 108. На издржаванѣ сваког поєдиног учительишта може министар обучаваня из државне благайнице сваке године 16,000 форинти обраћати.

б.) Приправнички заводи за учительице.

§. 109. Министар явног обучаваня где за нуждно нађе, нека оснує покрай учительишта и приправничке заводе за учительице, у коима ће се нарочито учительице за девоячке разреде виших народних школа изображавати.

§. 110. Зарад приправничких завода за учительице имаю се обашка здания подићи.

§. 111. Све питомице станую и скупа се хране у заводу под надзором єдне учительице, коя такође тамо станує.

Управляюћи савет само изузетно може допустити становањ изван завода.

§. 112. Примаю се девойчице, коє су четрнайсту годину живота навршиле и висши течай народне школе сасвим изучиле.

Свака питомица дужна є из предмета што се у висшой народной школи уче, строги примни испит издржати.

§. 113. Течай школски трає три године.

§. 114. У заводу овом предаю науке професори из учительишта.

Тога ради, ако є нуждно може се брой професора са єдним или с два помоћника умножити.

Осим тога за чисто женске науке има се приставити доволян брой способних учительица.

§. 115. Обвезни (облигатни) предмети у приправничком заводу за учительице єсу: Наука вере и благонравности; лепопис и цртањ; мађарски єзик и правопис (где єзик обучаваня ниє мађарски, тамо се има у место немачког єзика мађарски учити); земльопис и повестница; рачун; природословлє и природопис са особитим обзиром на вртарство и на женске послове н. пр. на куванє; женске науке — правила домаћега газдованя и домоводства; женски послови нарочито куванє, шав, плетиво, вез, и т. д. вештбанє у обучаваню у девоячком отделеню школе за углед; наука о васпитаваню.

§. 116. Правительство одређує колико се питомица у сваки поєдини завод примати може.

§. 117. Школарине нема. У заводу стануюће питомице добияю стан, огрев и пранє безплатио као и у §. 93, а храну за умерену плату.

За десет сиротих и отличног прилежаня девояка завод плаћа цену за препитаванє.

Ако є потребно може министар явног обучаваня на предлог управляюћег савета брой овай повисити.

§. 118. Окром годишньих испита дужне су питомице по свршетку целог школског течая из свию наука строги испит положити, и само тако могу добити писмено о способ-

ности (диплому.) — Коя се при испиту у двапут одбие, више се на испит пуштати неће.

§ 119. У дисциплинарним делима питомицама на првом степену суде управљајући професор и редовне учитељице; на другом степену управљајући савет. — У осталом завод за приправлянѣ учитељица стои под оном истом влашћу под коіом и учитељиште.

§. 120. Правительство може на издржаванѣ сваког приправничког завода за учитељице из државне благайнице сваке године 8000 фр. обраћати.

ГЛАВА VIII.

О УЧИТЕЉИМА.

§ 121. За учитељско звание способни се сматраю само они кои су или већ приликом обяве овога закона у учитељском званию служили, или кои су у явном учитељишту цели течай свршивши прописане испите положили и дипломирани учитељи постали.

§. 122. Кои хоће да буду редовни учитељи у висшим народним школама, мораю осим испита у §§. 105 и 106 назначених, доказати, да су барем єдну годину дана учитељске практике имали или да су се за толико времена у страной земльи учили.

§. 123. Кои су се учили у онаким учитељиштама, где се недрже у §. 105 прописани испити, а притом іошт ни годину дана као редовни учитељи служили нису, могу само онда за учителѣ у обштинским школама изабрани бити, ако найпре на коем државном учитељишту онай испит положе.

§. 124. Министар явног обучаваня опуномоћуе се, да може после обяве овога закона за пет година дана право на одправлянѣ учитељског звания и онаким особама давати, кое течай приправнички нису свршиле, али су у место тога из предмета што се у учитељишту предаю строге у §§. 105 и 106 прописане испите положиле.

§. 125. Учителѣ избира гласанѣм обштински школски одбор под председништвом изсланика од жупаниског школског савета.

Успех избора има се доставити жупаниском школском савету ради потврђеня.

§ 126. Помоћнике учитељске наименуе жупаниски школ-

ски надзорник, подносећи жупаниском школском савету извештай о њиховом наименованю.

§. 127. Учитељи се бираю на сав живот, и само се због тешке леньости, моралног изступленя или грађанског злочинства, пресудом жупаниског школског савета са звания уклонити могу.

Оваке пресуде имаю се зарад потврђеня министру явног обучаваня подносити.

§. 128. Упразнѣна учитељска места имаю се найдалѣ за по године попунити.

§. 129. У случаю смрти учителѣве нѣгова удовица и сирочад уживаю од дана смрти за по године целу плату.

За то време у школи има се помоћни учитель наместити.

§. 130. Учитель, осим представништва државног, жупаниског и црквеног, и осим чланства у поротном суду, никаквог другог звания несме се примити, и покрай обучаваня, никакве друге званичне дужности, — осим суделованя у задругама за васпитаванѣ, — несме одправляти.

Учитељи верозаконских школа могу на празничном богослуженю и на укопима помагати.

Деловодство друштва за обезбеђенѣ и других овим подобних задруга сме учитель само са дозволенѣм жупаниског школског савета на себе примити.

§. 131. Плату учительску према местним околностима установлява местни школски одбор са одобренѣм жупаниског школског савета.

Али плата ова, уз пристоян стан, несме бити никако маня него:

а) редовног учителя основне народне школе 300 ф. а. в.
б) помоћника у основной народной школи 200 фр.
в) учителя висше народне школе 550 фр.
г) помоћника у вишшой народной школи 250 фр. а. в.

§. 132. Обштина задржава сваке године на страну благайнице за подпору од плате редовних учителя 2% и то жупаниском школском савету издае.

У свима школским окрузима на тай начин прикуплѣним и уедно сабраним новцем рукуе министар явног обучаваня, даваюћи о том сваке године подробни явни рачун.

Из ове благайнице добияће учитељи, кои због старости или због болести сасвим за радню неспособни постану, и по томе на месту свом остати немогу, подишню подгору од 150 фр.

Учителке пак, кое за радню неспособне постану, као и удовице умрлих учителя (док се неудаду) и њихова сирочад до шестнајсте године добијаће подпору годишњу од 100 фр.

Ако подпору уживаући учитель или удовица има из много чланова састоећу се и нужду трпећу породицу, може министар обучаваня на молбу ову суму повисити.

§. 133. У колико неби на подпоре, што се раздавати имаю, за доста био онай новац, кои се из 2% учительске плате прикупля, недостаюћу суму подмирује државна благайница.

§. 134. На васпитаванѣ сирота умрлих учителя министар обучаваня ће сваке године из државне благайнице 10,000 фор. обраћати на овай начин:

1) Ова сума ће се пайманѣ на 100 деце поделити.

2) Деца се могу ма у коем месту у обртничким или трговачким, реалним или гимназијалним школама учити.

3) Само до 16. године помоћ ову примаю.

§. 135. У овом закону од §. 121 до 135 садржаваюћа се отделења, са изузетком §§. 121, 122 и 130 важе само за општинске основне и народне учителѣ.

§. 136. Извршенѣ овога закона поверава се министру верозакона и явног обучаваня.*)

Задаће за рачун

о вредноћи и паметној штедньи.

(За найстарији разред основних школа и за вечернѣ школе).

1. У єдној кући има 4 женскинѣ, мати и три кћери. Свака изда на месец само по 75 новчића на суетну моду. Колико се тим чини кући штете за годину дана? (36 фр). — Та кућа плаћа царскога пореза на годнну 48 фр. Да су жене уштедиле оних 36 фр. колико би им іош доплатити требало, па да су с царским порезом начисто? —

2. Домаћин из те исте куће потроши сваке неделѣ на дуван само 24 новчића; колико то чини на годину? (12 фр. 48 нов.) Да ниє дуванција колико би уштедио за 10 година? (124 фр. 80 нов.) А за 20 година? (249 фр. 60 пов.)

3. Домаћин тай има два одрасла сина, кое є научио пушити. Они потроше на неделю сваки само по 13 новчића на дуван, Колико

---

*) У прошлом брою саобштен є само извод а овде смо саобштили пошт. читателима цели законски предлог у преводу с мађарског подлиника. У.

потроше обоица за годину? (13. ф. 52. н.) Колико то износи за 8 година? (108 ф. 16. нв.)

4. Али Отац тай и нѣгови синови, осим што пуше, ради су се мало у крчми и напити. Отац попије свако ютро за 5 новчића ракије, а сваког свеца и сваке неделѣ у крчми по 2 ице вина, а синови сваки по єдну иицу. Колико то чини на годину кад се узме ица вина само по 12 нов. (ракия 18 ф. 25 нов. а вино ако се узме 80 коє недеља коє свечаних дана 38 ф. 40 нов. Свега: 56 ф. 65 нов.)

5. На кући овога газде стои дуга 235 ф. на коє се плаћа само 5 % интереса. Да се у овой кући уштедило све оно што се на дуван и на пиће портошило и да се интерес уредно плаћао, бил се могла кућа за то време за уштеђеним новцем одужити? — Колико би іош остало новаца по исплати дуга?

6. Други селяк по имену Ранко, оставля сваке неделѣ од заслуге своє 36 новчића у штедионицу; колико уштеди за єдну годину? (18 ф. 72 н.) — Овай селяк устає са подругим сатом раније нег нѣгов сусед, и заслужи за то време по 20 н. Ако узмемо сваког месеца само 24 радена дана, колико доће сувишне заслуге на месец? (4 ф. 80 н.) Колико на годину? (57 ф. 60 н.) Колико за 10 година (576 ф.)

7. Ранко є за младости научио многе найнуждније землѣдѣлске алате правити, па зими док су други селяци под суваіом седећи узалуд време прводили, он є деляо и радио код своє куће. Тако радећи заштеди он сваке године на тежачким алатима 18¾ фр; на оправляню буради и чаброва 4½ фр. и на осталим домаћим опремама 7⅗ ф. Колико є на свему томе преко године заштедио? (30 ф, 65 н.) Колико є заштедио за десет година? (306 ф. 50 н.)

8, Ранко є тай новац што га є за десет година раним устаянѣм, и правленѣм алата и остале своє дрвенарије заслужио, на свршетку десете године дао под интерес по 6%; с намером да га своіой ћери о удаи у мираз даде. Колико є издао цод интерес? (882 ф. 50. н.) Колико є тай новац донео 6% интерес за єдну годину дана? (52 ф. 95 нв.) На краю єданайсте године придода Ранко тай интерес капиталу и изда га опет по 6%, Колико ће чинити интерес с капиталом на краю дванайстс године? (991 ф. 57⅒ нв.) Тако є после тога єдно за другим іош пет година чинио, додаваюћи сваке године интерес капиталу и овай на ново по 6% издаваюћи. Колико є могао после тих пет година уштеђена капитала ћери своіой у мираз дати?

(Продужиће се).

Допис.

У Ябуки, код Вршца, Годишньи испит у нашой новооснованой србској школи срећно свршисмо 3. Юния. На том испиту присутствовао є Пречастни Г. Филип Трандафиловић протопресвитер Вршачки и окружни директор. Испит започет є с песмом (Ускликнемъ любовію). Деца су врло лепо одговарала у свима предметима. Особито мило нам беше када чусмо народне песме, коє деца наша казиваху, и црквене тропаре, коє пояху. — Захвалююћи на том

нашем добром учителю, коега заузиманѣм и ревношћу заведе се хармонично пѣние у светой цркви нашой, имадемо и високой влади захвалити што нам честита учителя даде, кои децу нашу у духу свете вере и миле наше народности васпитава.

Зато браћо Србльи гди год сте помештани са другим народима подижите себи обашка свое народне школе, немойте као ми што смо већ били пропадали и наш материньи език позаборављяли. Тражите себи учителя кои е препарандию Сомборску свршио, да вас упути на пут истине, и да вас спасе и избави из заблуде и чежнѣ за туђинством, па да вас и децу вашу Србству поврати.

Молимо да се овай допис у Школски Лист уврсти.

У име овд. Србаља: Іован Савић с. р., трговац. Урош Рабиић с. р., обшт. благайник. Стеван Вишацки с. р., тутор. Стеван Поповић с. р. ћурчия и члан обштине.

Школске вести.

СВЕОБШТА СКУПШТИНА АУСТРИСКИХ УЧИТЕЉА. На првой свеобштой учительской скупштини држаной месеца Септембра прошле године у Бечу заключено е, да се такова скупштина сваке године држи и поставлѣн е одбор, кои ће за идућу скупштину припреме чинити и ню сазвати. Одбор тай позива сад све учителѣ у аустриском царству без разлике народности и вере на другу свеобшту скупштину учительску, коя ће се 13, 14 и 15 Августа (25, 26 и 27 по новом) ове године у Брну држати.

Радня ланьске учительске скупштине у Бечу тицала се спольног устройства школе, као и правног и материялног станя учительског. По мнѣнию одбора на овогодишньой скупштинн имало би се за предмет саветованя узети питанѣ о васпитаваню и ученю. С тога е одбор ове теме за ту скупштину поставио:

1. Шта е школа, у чему се састои нѣна цѣл, и кои е нѣн задатак?

2. У каквом међусобном отношаю стое различните стране школске раднѣ: ученѣ, запт и изрази заедиичког живота у школи и изван школе, као што су светковине, проходаня, сигре и т. д.

3. Кое су нуждни учевни предмети у народной школи, и коя су главна правила валяног и цѣлисходног обучаваня.

Окром ове три главне теме, о коима ће се у главним скупштинама и то на немачком езику расправляти, могу се и друга питаня, коя се школе и обучаваня тичу, у побочним састанцима претресати.

Са овом учительском скупштином у свези ће стаяти изложба средства за обучаванѣ, кою приредише учительи града Брна.

ЧЕСКА УЧИТЕЛЬСКА СКУПШТИНА. Чим се сврши свеобшта скупштина аустриских учителя у Брну, отвориће се $^{18}/_{30}$ Августа велика скупштина славянских учителя у престолници ческог кралѣвства у Златноме Прагу. На ову скупштину позвати су сви славянски учительи из Ческе и Мораве.

ЗБОР УЧИТЕЉИЦА У БЕЧУ. На свршетку Априла (Мая 7. по нов.) о. г. држан є у просторіи ц. кр. узорне школе код св. Анне у Бечу збор учитељица под председништвом школ. саветника Праузека и епархиялног школског надзорника Штегера. Саветованѣ є вођено о методу коим се учи читати. Говора є било о срицаню, гласаню и читаню с писанѣм. Већи део учитељица изяснише се за овай последньи као найрационалнїи и найцѣлисходнїи метод. На збору било є до 60 учитељица. Учитель главне узорне школе Гартнер приредио є том приликом изложбу средства за обучаванѣ у првом разреду, и показао их є и обяснио учитељицама.

ИЗ УГАРСКЕ. Юлиє Шварц председатель угарског земальског друштва за васпитаванѣ пронашао є по статистичким доказима, да у угарской има међу 17000 обштина, іошт пет хиляда обштина без сваке школе, а у 15,000 обштина женска деца неиду скоро нимало у школу. Између 100 невеста єдва є наћи 15, коє су кадре своє име подписати. Између 100 воячких новака само 12, а у Ерделю само 10 умею писати. Од деце за школу способне 52 % никада школе невиди. То є тако у Угарской, дочим у ладной Норвешкой где люди по разсеяним селиштима живе, єдва се наћи може кои човек што читати незна. —

Овако є било до сада, али у найновиє доба од како є устав повраћен мађарске школе починю яко напредовати. Између осталога Дебрецинска варош заключила є у своїой седници, да од сада на народне школе троши годишнѣ 24,000 фр., од коих ће црквена реформатска обштина давати 14,000, а варошка благайница 10,000 ф. Осим тога уступила є варошка обштина на просветне цѣли хиляду ютара землѣ.

Поводом законског предлога држаше Сегедински учитељи збор, у ком изявише да се у главноме с назорима г. министра слажу, али захтеваю да се плата варошких основних учителя са 550, а учителя у висшим народним школама са 750 фр. определи, и да се после тридесетогодишнѣ службе учитељи у станѣ покоя са подпуном платом поставляю.

ПОДПОРА ЗА УЧИТЕЛЂ. Са богатства и подашльивости своє славно познати єдиновѣрац наш Барон Симеон Сина, поводом срећног пороћая Нѣног Величаства царице и кральице наше Єлисавете поклонио є десет тисућа форинти као основну главницу закладе за припомоћ народних учителя у Угарской и Ерделю без разлике вере и закона. Приплод од ове главнице трошиће се на подпору старих и немоћних учителя, кои нису већ више у станю учитељску службу одправляти. Сваки учестник добияће найманѣ 100 фр. у име годишнѣ подпоре из ове закладе. — Нека є Слава и Хвала и од стране србских народних учителя врстноме овои човеколюбцу на великом дару нѣговом!

ЦАРСКА МИЛОСТ КЛИРУ ЕПАРХИЄ МУКАЧЕВСКЕ У УГАРСКОЙ. Нѣгово величаство премилостиви цар и краль наш Франц Іосиф I. на молбу мукачевског епископа Стефана Панковића изволио є єдно велико камерално здание с вртом у Ужгороду (Унгвару) вечито уступити заведению за васпитаванѣ свештеничких кћери. Здание то стои близо саборне епископске цркве, и вреди 30.000 фр. Идуће єсени отвориће се у зданию том ново васпитательно заведение, где ће се кћери свештеника епархиє мукачевске васпитавати и изображавати. Русини угар-

ски веома се радују овом царском дару и захвалюю, вѣнценосном великом дарователю, желећи му од свег срдца „многая и благая лѣта.“

БЛАГОСЛОВ ШКОЛОВАНЯ. У кантону Женевском у Швайцарской иду сва деца у школу премда се ни єдан родитель неприморава силом да децу у школу шаље. У томе кантону постои закон, да се сви воячки новаци испиту из читаня, писаня, рачунаня, и правописа подвргнути имаю. Ове године између 437. новака (рекрута), положише 297 испит из сва четири предмета добро, а остали из неких предмета добро а из других прилично. Само є њи четворица било кои књигу нимало знали и у школу ишли нису па од те четворице само су двоица Женевљяни а друга двоица из других кантона. Од ова два Женевлянина єдан є за ученѣ сасвим неспособан. Осим тога четири рекрута умею писати али не читати ни рачунати.

ДРУШТВО ЗА ВАСПИТАНЂ ЖЕНСКИНЯ. У вароши Крефелду у Пруской састало се пре неколико година єдно друштво Госпоя, коєга є задатак сиромашне девойке од 17. година из фабрика гди су дотле радиле извадити, и одабраним поштеним породицама у службу, као под своє дати. У таковим породицама Госпоће пазе на ове девойке као на своє рођене кћери, и упућую их у сваком послу домаћем, и у поступаню с' малом децом. По извештаю тога друштва оваким девойкама се брзо среća нађе те се удаду, єр вредни люди знаю, да ће оне валяне домаћице, и добре матере бити.

УЧИТЕЛЬСКИ ИСПИТИ У СРБСКОЙ ПРЕПАРАНДИИ. Юлия 22. почеће се испити о способности за учитељство у учитељско приправничком заводу Сомборском.

За председника испитне комисиє умолѣн є од високог кр. угар. министарства просвете високопречастни Гд. Герман Ангелић архимандрит Гргетешки и Патриаршески Мандатариє. —

Господа учитељи из Баната и Баранђ кои су налог од своих власти добили да ове године испит положе, нека изволе до 20 Юлия по нашем у Сомбор доћи и у учитељско приправничком заводу приявити се.

ШТИПЕНДИЄ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ. (продуженѣ из бр. 11.)

6. Из закладе Павла Іовановића, код Матице Српске у Н. Саду примали су по 315 фр. Василиє Давидовић V. год. Матеј Станисављевић I. год. и Никола Станковић V. год. политехничких наука слушатељи у Бечу.

7. Из закладе Баронице Ефимиє Іовићке код Старо Бечейске српске црквене обштине: Іован Чиплић реалац и Светозар Новковић гимназиялац у Н. Саду, Иван Поповић и Драголюб Живковић гимн. у Пешти, Милан Стефановић гимн. у Карловци, сваки по 140 ф. (пет места остало є непопунѣних.)

8. Из закладе Юлияне Манойловића, код Суботичке српске обштине: Стеван Манойловић ученик IV. гимн. р. у Суботици: 45 ф. 36 н.

9. Из закладе Вате Михайловића (Николића), код српске обштине у Н. Саду: Христифор Михайловић уч. VII. гимн. р. и Іован Велимировић уч. V. гимн. р. у Н. Саду, по 126 ф.

10. Из закладе Луке Миланковића, код Новосадске српске обштине: Паво Мильков слушалац техничких наука у Цириху у Швайцарской 450 ф., Сергиє Томић уч. IV. реал. р. у Бечу.

11. Из закладе Милиновићеве, код суботичке српске општине: Тимотия Поповић ученик III. осн. разр. у главној школи Суботичкој 38 ф. 27 н. (продужиће се.)

ПОВИШЕНЂ ПЛАТЕ УЧИТЕЉСКЕ. Честити Земунски Срби увиђаюћи да є досадашня плата њихових учителя од 300 ф. врло малена, повисили су плагу свим своим учитељима на 500 Ф. Скорим ће се отворити стечай за попуненђ шест мушких и єдног женског учитељског места. Сомборски приправници, кои са отличним успехом науке свршe, имаће првенство. — Живили врстни земунски Србљи, и скорим основали у средини своіой српску трговачку, и висшу женску школу!!

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Фенлаку у епархіи темишварской. Плата є: 325 Ф. 8 хв. дрва и стан. Школа є чисто српска. Молбенице се поднети имаю ч. консисторіи Темишварской.

У Црной Бари у епархіи темишварской. Плата 85 фр. у готову новцу, два ланца ораће землђ са кућном баштом, 24 пожунац жита, 20 пожунаца кукуруза, 85 фунти соли, 12 фунти свећа, 6 хв. сламе и єдан хват дрва. Учевни єзик є српски. Молбенице се поднети имаю ч. консисторіи у Темишвару.

У селу Крушедолу у архидиєцези Карловачкой. Плата є 126 Ф. а. вр. 6 фунти свећа, 2 хв. тврдих дрва, 3 хв. сламе, 12 пож. жита, 12 пож. кукуруза, за сваки спровод 50 нов. и слободан стан.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Желећи да за наступившу 1868 годину Магазин наш раније на свђт изиђе, позивам учтиво познате родолюбе, да би изволили ускорити са пошильком своих вредних саставака. У исто време, срдачно благодарећи како Гг. Скупительима, тако и Предбройницима на досад указаной любави, коіем су подпомагали издаванђ Магазина, молим, да и за овай Магазин не одкажу свою подпору. Толико за препоруку у томе рећи могу, да ће уредништво настояти како би Магазин и у будуће уздржати могао досадашню приятну наклоност своих читателя. Цена му є обична 60 нов.

У Задру Герасим Петрановић Архим.

Господа учитељи у Бачкой, Банату и Срему, кои би желили на ову ваљану књигу уписнике скупляти, могу то и преко Уредништва овога Листа чинити. Само нека се пожуре, єр є књига већ давно објављена и скорим ће из печатнђ изићи. Ур.

☞ Са овим броєм починђ се друго полгоди ште Школского Листа. Господа, коя лист примаю а за нђга досада платили нису, умоляваю се да предплату пошлю.

Приятельи Школского Листа умоляваю се да се око скупляня уписника потруде.

Кои би све броєве од почетка ове године имати желио, нека изволи окром предплате за друго полгодиє іош 50 новчића, свега дакле 2 фр. а. в. послати. —

Лист овай излази двапут месечно.
Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андриє Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 14. У Сомбору 31. Юлия 1868. Год. X.

Беседа

на парастосу блаженопочившем кнезу српском
МИХАИЛУ ОБРЕНОВИЋУ
у катедралној цркви Темишварској, 6 Юлия 1868. држаном *
од Кузмана Станића пароха градског

Човек се грози кад помисли само, а камоли кад уста отвори да проговори и спомене крвна дела, што их умишляю паклене душе, а врше грешне руке људске на свету овом.

История светска, пуна є крвни дела људски, пуна є страовити имена они люди, што умишляше и вршише та крвна дѣла своя; ал тешко да история познає крвниєг дела од грозног уморства Топчидерског; тешко да познає страшніи имена од они паклени изрода людски, што подигоше грешне руке своє на помазаника Божиєг, и уморише Кнеза Михаила господара лепе землѣ Србиє.

Земля српска, та лепа, та благословена земля, коя є до юче текла медом и млеком, потекла є данас крвлю господара свога. — Михаил Обреновић, господар землѣ и народа српског ниє више на свету овом. Он є пао као жертва властолюбия и себичности људске; пао є као мученик од безбожне руке подкупљени наемника властолюбивог Вука — издайника землѣ и народа.

Човек се грози кад помисли само на двавст девети Май шесет осме године.

Освануо беше красан, — ал по Србию и народ српски страшан дан. У ведром ютру майском грануло беше ярко сунце у найвеличествением изгледу свом; оно се беше показало у свой лепоти и красоти своіой, да обася лепу землю српску,

* Из непредвиђеног узрока ниє говорена.

да обасја китњасте горе брда и планине, што красе ту лепу зе лю српску; о! ал оно ће брзо да зађе господару од Србиє и да завиє землю и народ српски у црну жалост и тугу.

Двадесет девети май, беше тай страшни, тай грозни дан, кад ће кнеже у шетню да пођe, у то байно, у то природне лепоте пуно место Топчидер, да се по њему прође и наужива чаробне милине његове.

Висока брда, високе горе и оно дрвлѣ што є поносито узрасло по високим горама, одавно є сенку свою бацило на страну. Високо є одскочило сунце и све ближе и ближе примиче се залазку своме; оно ће да зађе и опет да се роди и опет да обасја лепу землю српску, ал господара од Србиє никад више обасяти неће. —

На високой кули Београдскоj избия пет! — На двору кнежевом чекаю упрегнута кола, кнез є спреман за полазак у шетню, цела му є свита своина његова, єдан побочник и вѣрна слуга његова.

Ведра чела, слободна погледа, као юнак коме савест нема ништа да пребаци, полази у шетню кнез.

Китњаста свита кнежева пенѣ се на кола, частним се крстом крсти и богу се моли, да є сачува на путу од сваке беде невиђене.

Ал што кола стоє! — што се свита некреће! — што се хати ћуде те пођу па стану! и опет пођу и опет стану! — дал предвиде голему несрећу, у коју ће одвести милог господара свог?

Ал тко ће iош и зверске ћуди на зло да тумачи? — та то су предрасуде слаби духова, а кнез є слободног, одважног духа, као слободан владалац у слободной земльи своiой.

Да! — њему є на уму потайна опомена: да се чува, єр се њему о животу ради: он очима гледи чудновату појаву злосретне слутнѣ; он чує речи своине своє, коя га моли и преклинѣ „не иди кнеже, добро бити неће“ ал бадава! те страоте нема, коя би застрашити могла чисту савест поштене душе кнежеве. — Та я никоме зла, ником неправде учинио нисам; никоме досадио, ником на жао учинио нисам, я у Србiи непријателя немам“ тако говори кнез, па као слободан владалац слободно заповеда: „друга кола друге хате дајте!“ а што кнез заповеда оно се слушати мора.

Кроз улице Београдске проєздише сяйна кола. То беше кнез са господском свитом своiом. Поносни хати лете као да

на землю нестаю; у єдном часу — я свита беше у Топчидеру.

Єс' био Србине у той лепой земльи Србіи? єс' видио Топчидер у васцелой природной лепоти нѣговой? Ако си био зацело пропустио ниси да видиш ту байну дивоту райску, што ю природа вешто насликала у чаробном врту Топчидерском; та Топчидер є у Србіи найвеће любопитство за око и свои и страни гостию.

Топчидер у Србіи и кошутняк у Топчидеру, то є мѣсто куд є кнеже найрадиє у шетню излазио у часовима владалачког одмора свог: и на том месту запеше зли дуси мрежу паклене намѣре своє, да улове честитога кнеза, да убию господара лепе землѣ Србиє. —

Приятно є рано ютро кад зора заплави,
Кад се чиста бисер роса заблиста по трави;
Іошт є слаће доба дана кад вече залади,
Кад се човек од умора на землю посади.
Приятно вече приятан зрак,
Красоте пун є вечерньи прозрак.

По лепой стази топчидерской шета се кнез са китнястом свитом своіом. У чистом зраку, у простой природи ужива милине и байне дивоте нѣне;

Убава поля, убави свет,
Висока дрва листак и цвет.

О честити кнеже!

Та сладак є живот и овай свет,
Само да човек не мора умрет,
Ал су твои дани изброяни!

Іош мало — іош мало само, па те нема више на овом лепом чаробном свету, нема — за увек нема —

На ону тамо страну, што є густом шумицом обрасла, одвела є танка стаза кнежеву свиту;

Све корак по корак,
Све ближе и ближе,
И ено де свита
Већ у гору стиже.

Пред ньоме иде кнеже удубљен у мисли о срећи своє землѣ, о благу народа свог; иде кнеже ближе кошутняку; та и ту божия живе створеня, што нѣжниє чуство, нѣжниє осећанѣ имаю од они паклени душа што су подлиє од сами зверова. —

Кроз чарну гору не сия сунца зрак,
У срцу нѣном влада тама и мрак.

Ал тко су ти тамо люди, што иду на сусрет кнезу!
Суморна лица — зверска погледа,
И што се єдан на другог згледа! —
Єсул люди ил горски айдуци!
Не! — — — — — — — —.
Іош су гори него дивльи вуци.
Єдном руком поздрављяо кнеза,
И Божию помоћ називаю;
Другом руком иза леђа таіом,
Живи огань на кнеза просуше,
Црной земльи оборише кнеза,
Изсекоше — изранише тело
У мукама кнез є земльи пао,
У мукама Богу душу дао, —

Ето! тако є издайнички проливена невина крв србског владаоца; тако є мученички свршио Михаил Обреновић у четрдесет петой години кратки, ал пун славе земни живот свой. Над гробом нѣговим данас тужно Србство неутѣшно цвили, и горким сузама залива землю ону, коя покрива мученичке кости нѣгове.

Високи покойник био є мудар и разборит владалац, прави отац, приятель, добротвор земльи и народу свом: неуморим радин на полю владалачке дужности своє; предосторожан ал одважан у свом предузећу; лагано ал сигурно корачао є цѣли своє тежнѣ, по науци народне изреке што є єзгра народног искуства: „иди мудро, не погини лудо!“ — Држећи се тога правца више є моралну моћ предпоставляо физичной снаги, и на том темелю подизао є здание среће над главом народа свог.

Михаил Обреновић, своіом мудрошћу и своіом разборитошћу задобио є земльи градове без крви и жертве; а тим є отворио пута већем полету за сваку обртност и радиност у земльи своіой: завео є и подиго народну войску, а тим є показао лавске челюсти непріятелю землѣ и народа свог; земальским законима придобио є важност и поштованѣ и код осталих европских сила; умножио є и распространио просветне заводе и завео разноврстне струке народне просвете, коє є собственим иметком без сваке штеднѣ свойски подпомагао; а цео годишньи владалачки доходак свой покланяо на корист и ползу землѣ и отачаства свог. Побожност и редке добродетельи християнске красиле су високо изображени дух нѣгов; био є веран син свете своє цркве, и велики

поштователь српског православија свог. — Једном речи: Михаил Обреновић, достоян син свога великог отца Милоша, за кратко време своје владе подиго је землю и народ свој до оне висине, са које је данас народ српски пред целом европом и виђен и чувен.

Велике заслуге велике жертве кнеза Михаила за Србију и народ српски, забилежиће история Српска златним словима на листу свом; а на оном тамо месту, гди је мученичке крви његове прва капља на земљу пала, славиће народ Српски мученичку смрт његову и спомињаће име кнеза Михаила као што спомиње име светог Саве и кнеза Лазара.

Блажена сени српског владаоца! — света душо кнеза Михаила! — У српству ти вечан спомен био! телу твоме лака земља била! —

Записник.

Учительског збора у Срб. Итебеју, торонталској међи срезу Сентђурском, протопрезвитерату в. Бечкеречком, дана 22. Мая 1868. држаног.

Председава прота в. Бечкеречки Данил Стаић, присуствујући од стране свештенства: г. г. Дионисије Якшић, Александер Влаинић, Г. Михайловић, Павел Янковић, Богдан Кузмановић, Д. Гаћански М. Боберић Т. Филиповић, Ђ. Петровић, Ђ, Павловић, Ст. Болманац, Сим. Лонгиновић, Телечки, Іован Поповић, Милутин Думић, од стране учителя: г. г. Ракић, Крецул, Пешић, Поповић, Якшић Алексић, Удицки, Василјевић, Тапавица, Ђ. Павловић М. Павловић, Давидовић, Величковић, Димић, Богосав, Гатаянац; од стране старателя школских: Ракић, І. Поповић, Лазаров, Матин, А. Поповић, Мандрашев; од стране почастни чланова: Г. Петар Нинковић, Даша Поповић, Зария Станков, П. Раић, Мркшић, Протић, Мл. Раић, И. Срданов, Лазар Ћурчић, Ђ. Мургуловић.

Прота Стаић отвара збор учительски с речма, да се од свег срца радује, што је присуствујући збор доста велики, и што примећује, да су г. г. учитељи и сви присуствујући здраво за тай свети рад одушевлјени, вели, да чита таку исту радост на лицама свију присуствујућих, и позива збор да призове Духа Светог у помоћ, пре него што се пређе на посао. Затим збор одпои „Царю небесный“ и приступи радньи, која је овим редом текла.

I. На предлог г. Проте, да се два перовође бираю, буду

од сбора Гавра Пешић и Лаза Удицки за перовође изабрани затим.

II. Збор иште да се нерешени предлози, кои су од прећашнѣг сбора овом сбору оставлѣни, прочитаю, и редом у претрес узму, и то:

1.) Како би могли децу од псовке и од непристойног понашаня одвратити;

2.) Колико є дужан учитель и изван школе радити, и докле се круг деланя нѣговог ван школе простире?

3.) Хоће ли се учительски сбор назвати Свештеничко-учительски ил не?

4.) Хоће ли се одредити новчана казн за онога, кои на сбор недоће?

5.) Да се има покушай држати, како се имаю деца практично наставляти.

6.) На кои начин да се єдна средоточна књижница оснує?

7.) Хоћели се учительски збор одазвати позиву омладинског годишнѣг одбора, и установити друштва за старанѣ о народнѣм здравлю?

8.) Хоћели се, како, и на кои начин се имаю вечернѣ установити.

На први предлог после дужег и свестраног разлаганя єдногласно решено: Да учитель свима силама на то иде, да се псовка и свако непристойно понашанѣ школске деце, удесним средствима изкоренява, а у случаю нужде и помоћу школског одбора то да се оствари, кои се ће одбор састояти из местних свештеника, учителя, старателя, кнеза и тутора. У таквой нужди сазива местни управитель школски одбор.

На други предлог решено: Почем други предлог у тесной свези стои са првим, то горнѣ заключенѣ важи и на други предлог.

На трећи предлог заключено: Да се овай сбор има изключиво учительским називати.

Четврти предлог; Неприма се него се заключує, да се сбор овай има с' молбом обратити на први црквено народни сабор српски, како би се учительима, кои на такове зборове по дужности долазе, пристойна дневница и слободан подвоз одредио.

На пету точку: Одређує се єдан одбор, кои ће у погледу практичног и теоретичног наставляня школске деце спремати задатке за идући учительски сбор. На тай конац изабрани су

чланови и то од свештенства; г. г. Богдан Кузмановић, П. Янковић, Телечки, Думић, а од учителя: Гавра Пешић, Давидовић, Якшић, Удицки, Поповић, Гатаянац.

На питанѣ шесте точке решено є: да се у место средоточне кньижнице школске по могућству осниваю у свакой обштини кньиге школске. На тай начин имали би у име школарине ученици годишнѣ полагати по 10 нов. свештеници приятельи и остали чланови обштински по могућству. Остваранѣ и рукованѣ с' овом кньижницом поверава се одбору школском.

На седму точку. Предлог овай у погледу позива годишнѣг омладинског одбора на лекаре, свештенике и учителѣ, кои толико засеца у обстанак нашег народног живота, єдногласно се прима и дотичним школским одборима свойски се препоручує да га по могућству остваре.

Осма точка: Преиначава се тим, да се место вечерньих школа явна предаваня у праздничне дане по могућству заводе.

У смислу заключеня у 5. точки донешеног: дотични одбор предлаже, да се ови задатци израде за предаванѣ на идућем сбору.

1.) Из науке христ. први член символа вѣре т. є. што се верує „о Богу Отцу“; — примио се г. Кузмановић, Думић, Алексић да израде.

2.) О гласу и писмену; л, м, н, р, све што метод иште примаю се Ђ. Павловић Алексић да израде.

3.) Из Буквара „Туђе недирай“ прима се Василѣвић Алексић, Якшић, М. Павловић, Ђ. Павловић.

4.) Из прве єзикословне Читанке „Житно влаће прима се г. Якшић, и Давидовић.

5.) Из друге читанке „о овци“ прима се Крецул, Величковић и Алексић.

6.) Из рачуна бр. 19. писмено и умно, прима се Павловић, Удицки и Крецул.

7. Из земльописа „о Палестини“ прима г. Павел Поповић Ђ. Павловић, и Алексић.

8.) Из црквеног пояня тропар „Рождеству Христовом“ прима се Крецул, и Алексић.

9.) Из писаня „Рука руку пере, а образ обадве“ прима се г. Алексић, и Ђор. Павловић.

10.) Из Економиє „о облагорођаваню воћака“ прима се Удицки, Давидовић, Алексић.

Предлаже се у име реченог одбора, да се о сваком сбору

идућем после свршене сборске радње држе **јавна предавања** о најпречим потребама у корист књижнице онога места где се предаје.

Исти предлог сбор учитељски свесрдно прима и иште — да се свагда лица у напред одреде, која ће продавати, а о чему ће које лице предавати, остаје сваком лицу на волю. Предавачи да предаю оним редом коим се приправляю, које пак лице неће доспети да предаје, остаће свагда за идући сбор приправно. На идућем сбору являю се даће предавати Кузмановић, Мургуловић, Болманац, Телечки, Пешић, П. Поповић, Димић Удицки.

Поводом тим, што је фонд учитељски, коим се у Пешти рукује, више пута на грдну штету учитеља и њихових удовица и сирочади јако пострадао, и што у пензию ступивши учитељи, немаю одтуда онолико подпоре, колика би њиховим у тай фонд од своје плате 6 на сто, а на њихову плату у име додатка од обштине 10. на сто чинећним прилозима соразмерна, и за пристойно издржаванѣ живота нуждна била, то се учитељски сбор побуђен нашао: одредити један одбор кога ће дужност бити до идућег учитељског сбора ово приправити, како би могуће било што пре самоуправу споменутог школског фонда у своје руке добити. За чланове тога одбора избираю се г.г. Ђ. Михайловић, Кузмановић, Јанковић, Пешић, Поповић, Удицки, Ракић, Якшић, Алексић, Павловић.

Да се сбор 20. Августа т. є. опет у Срб. Итебеју држи.

Данил Стаић с. р. председник; Гавра Пешић, с. р. перовођа; Л. Удицки перовођа.

Кроткоћа, трпљивост.

(Разговор између Учитеља и Ђака.)

Учитель. Јесте ли били кадгод болестни, мила децо?

Ђаци. Већ неколико пута.

У. А опоминѣте ли се још, како вам је било у болести.

Ђ. Није нам баш добро било.

У. Јли вам била болест пријатна ил непријатна? Јли вам била болест повољна ил неповољна?

Ђ. Непријатна нам је била и неповољна.

У. Таково што, што нам је неповољно, зове се непо-

вольност. — А били вам било повольно и драго, кад би вас когод без узрока вређао, оговарао, тукао и друга вам зла чинио?

Ђ. Коме би то могло бити повольно, и драго?

У. А да ли би такав опадач и рђав човек имао право, кад би вас ни криве ни дужне вређао, оговарао и тукао?

Ђ. Неби заиста.

У. Шта би вам дакле чинио?

Ђ. Неправду.

У. Шта є дакле неправда?

Ђ. Неправда є, кад ко другому, кои ниє ништа скривио, зло чини без узрока.

У. А неповольност?

Ђ. Кад се кому што догађа што му є неповольно.

У. Добро моя децо! То є дакле неповольност и неправда. — Те неповольности догађаю се людима, као што знате у овом животу, често. Чуйте приповедку о неком детету. — Било є єдно дете коє се звало Сава. Тай Сава био є син отлични родитеља. Іош у детинству Савином умру му родитељи и он остане сироче. То є Саву здраво разжалило. К отоме є он био несрећан и по тому што є нѣговим родитељима неколико дана пред ньиховом смрти изгорела кућа и све остало иманѣ. Сава дакле остане иза родитеља сироче сиромашно без куће и без хлеба. А преко свега тога досађиваше Сави іош и тешка и дуга болест очна, коя му живот здраво огорчаваше. Нити є могао радити што, да би се био у стању бар хранити и одевати, нити є смео излазити на сунце, єр су на светлости болови очни већи и тежи. — Шта судите дакле мила децо! шта є Сава морао подносити?

Ђ. Многе неповольности?

У. Добро сте казали, децо! єр то су заиста врло неприятни догађаи били и неповольни по то сирото дете. — Али то ниє било све, што є Сава морао трпити. Сродник неки, видивши Саву тако оставлѣна, узме га к себи. Тай га є сродник издржавао додуше као и своє дете, али су том сроднику Савином била деца неваљала, па Сави су свакояко досађивала пребацивала су му да є сам толику несрећу себи начинио, да се само претвара и чини болестан єр є леньштина и т. д Єли то било право од оте деце?

Ђ. Никако.

У. Шта є по тому морао Сава поред своих неповољности трпити?

Ђ. Неправду.

У. Сава є тај у истину био несрећан, што є морао трпити толико неповољности и толико неправде. — А да се Сава лютио на те неповољности и неправде, да є викао против Бога, кои є све то пуштао на њега, и да се оной деци, коя су с њим зло поступала, светио: шта би се могло казати како є Сава сносио те неповољности и неправде.

Ђ. Казало би се, да их није трпљиво сносио.

У. Но Сава є несрећу своју трпљиво подносио. Још за живота родитеља своих Сава є ишао у школу, у коіой є много лепих наука слушао о тому, како ништа на свету не бива без волѣ божије. Те є науке носио Сава вазда у срцу своєму, те є у сред терета своих овако говорио: „Мили и добри Бог є хтео, да я изгубим родителѣ и сад є његова воля да подносим неповољности и неправде. Он то све тако хоће за цело мени на добро, што я немогу да увиђам. Можда ми ова несрећа на будућу корист служи: можда ћу се доцније захвальивати Богу, што ми є слао неповољности.“ — Тако є Сава мислио и говорио мирним срцем, и био є задоволян са свима догађаима. — Како вам се допада то дете, децо? —

Ђ. Здраво добро.

У. А зашто?

Ђ. Што є неповољност и неправде трпљиво сносио;

У. Можемо дакле рећи: Сава є био кротко, трпљиво дете. Ко є дакле кротак, трпљив?

Ђ. Онай кои неповољности и неправде трпљиво и без роптаня сноси.

У. Добро сте ми одговорили, децо мила! — Запамтите дакле: Кротак є и трпљив є онай, кои неповољности и неправде трпљиво и без роптаня сноси. — И није ли то добро, кротку бити и трпљиву?

Ђ. За сваки начин добро.

У. Шта є дакле Сава кроткоћом и трпљивошћу своіом чинио.

Ђ. Добро.

У. А били би Сава то чинио, да није имао волѣ и наклоности к отоме, — єр те две речи мила моя децо! значе єдно и исто? —

Ђ. Неби био.

У, Шта є потому имао Сава к томе добру, или к трпљивому сношеню терета своих?

Ђ. Имао є наклоности.

У. Али за цело му є међу тим здраво тешко било сносити терете, тако трпљиво и без роптаня, ниє ли тако?

Ђ. Свакояко.

У. Сава се дакле за цело здраво трудио, он є без сумнѣ баш тежио на то, да сноси терете?

Ђ. На сваки є начин тежио на то.

У. Шта є дакле поред наклоности помагало Сави сносити неповольности и неправде?

Ђ. Тежня му є помагала.

У. Добро є децо моя! Сава є имао наклоности к трпљивости, па є и тежио на ню. А шта є трпљивост?

Ђ. Нешто добро.

У. Но кад човек оно што є добро, из наклоности и с искреном тежньом чйни сваком приликом, онда є то добродетель и врлина. — Шта є дакле чинио Сава?

Ђ. Добродетель, врлину.

У. Има више добродетельи и врлина. Свака добродетель или врлина овога или онога човека носи име отуда, какав є човек. Ако є ко побожан и смеран, то му се добродетель или врлина именує побожност и смерност, а ако є благодаран, благодарност, и т. д. — А пошто є Сава, као што смо видили, кротак био и трпљив, то ће се нѣгова добродетель звати?

Ђ. Кротост или трпљивост.

У. А кротост є или трпљивост, као што сте сами признали, наклоност или тежня — на што — ?

Ђ. Неповолности и неправде трпљиво и без роптаня сносити.

У. Шта є по тому кроткоћа или трпљивост?

Ђ. Краткоћа или трпљивост єст наклоност и тежня неповольности и неправде трпљиво без роптаня сносити

У. Добро децо моя!

Посрбио Богдан Кузмановић, свештеник.

Задаће за рачун

о вредноћи и паметној штедньи.

(За найстаріи разред основних школа и за вечернѣ школе).

(Наставлѣно.)

9. Чича Срећко имао є обичай зими правити граблѣ, лопате и сапишта, везати метле и плести сађуре. На томе є он радио преко зиме сваки дан само по 2 сата, и заслужио є на дан по 18 н., колико то износи на 90 радньих дана? (16 ф. 20 н.) А колико ће заслужити за пет година, радећи као и прве? (81 Ф.)

10. Єдан селяк ниє пазио на свою землѣдѣлску оправу, те тако му се сваке године нешто полупало и изломило, нешто изгубило а нешто на времену покварило било. Са те своє непажнѣ имао є он сваке године у средню руку 25 Ф. штете. Колико то износи на 10 година? (250 Ф.) А за овай новац може се ютро землѣ купити. Тако дакле овай селяк са непажнѣ своє за 10 година изгубио є ютро землѣ.

11. Тай исти селяк купи єдна окована кола за 95 фр. Да их є дао олайном боіом боядисати, и да их є сваке треће године поново премазивао, могла би га 30 година служити; али он є жалио 2 Ф. за мазанѣ издати и сваке три године тай трошак уполак понавляти, па є оставио кола необоядисана, незнаюћи да кислиѣ из ваздуха квари дрвлѣ и желѣзо. Непроће 14 година, а кола се сва разкваре и постану непотребна. Колико є тим штетовао, што ниє дао кола како валя обоядисати? Кола су стаяла 95 ф. Додай прво боядисанѣ са 2 Ф. и девет пута са 1 Ф. то чини 11 ф.; тако дакле уз трошак од 106 Фр. служила би га кола 30 година и стала би га преко године само 3 ф. 53⅓ н. Овако служила су га кола само 14 година, и стаю га на годину 6 Ф. 78½ н. Из овога се види истина оне наше пословице: „Скуп двапут плаћа.“

12. Газда Мирко сазида нову кућу али за уштедити новца недаде оплате и капке на прозорима зеленом боіом обоядисати. Непроће 20 година а прозори му и капци иструну. Да их є лепо олайном боіом нове обоядисати и сваке четврте године премазати дао, траяли би му 80 и више година. Колико є дакле штетовао, ако су га прозори с капцима 208 Ф. стали што за прво боядисанѣ ниє хтео да изда 16 Ф. а после за свако премазанѣ по 4 ф. (Узмимо да би у том случаю прозори 80 година траяли, то би се на ньих за то време потрошило на боядисанѣ 96 Ф.; и тако свега би се издало 304 Ф. Ово поделивши на 80 година, износи годишнѣ издаванѣ од 3 фр. 80 н. Небоядисани прозори траю само 20 година, и вреде 208 ф.; они дакле долазе на годину далеко скуплѣ, и то: 10 Ф. 40 н. И ту се осведочило да скуп и трипут више плаћа.

13. Госпоя Милка незна шити, па с тога мора да дає швальи да шиє мужевлѣве и дечиє кошулѣ и сво рублѣ домаће. Шваля шиє на дан за 1 ф. 80 н. а ради код Милке по 40 дана на годину; колико Милка изда за шав преко голине новаца? (72 ф.) Од каквог є капитала 6% интерес та сума? (Од 1200 Ф.) — Ето видите девойчице како є скупо незнанѣ! Дакле треба да учите што ће вам у животу нуждно бити.

14. Средов є добар газда, па има на продаю 68 мерова жита. На месту могао би продати меров по 4 ф. 20 н.; а на пияци по 5 ф. — Нека рачуна до пияце возарину од 15 нов., — и у име свое дангубе свега 6 ф. — Са колико є у профиту, што є жито на пияци продао (у 38 ф. 20 н.)

15. Урош є могао свою краву код куће за 72 фр. продати, али є он изведе на вашар надаюћи се да ће болѣ пазарити. И доиста ту на вашару добиє он за свою краву 75 ф. — Ако є имао трошка 1 ф. 30 н.; за пасош платио 10 н.; за место на вашару 15 н. а свою дангубу рачуна у 1 ф. 50 н. — Кад то све прорачуна како стои онда с добитком? (штетовао є 5 новчића.)

16. Два надничара чую, да има на два дана хода у краини болѣ заслуге, па оставе свог господара и оду у краину, да траже посла. Тамо добию на дан наднице сваки 80 н. а на рану потроше по 30 н. на дан. После 12 неделя врате се кући. На пут тамо и онамо потроши сваки 2 ф. Колико су новаца кући донели, ако за то време осим неделя єдно на друго сваке неделѣ по 1 дан због кише ниє могао радити? (Сваки по 20 ф. 80 н.). Да су остали били у своіой постойбини где би имали код сигурног господара посла сваки дан било ма какво време уз рану и надницу од 36 н. колико би сваки за то време новаца заслужио: (25 ф. 92 н.) — Штогод наумиш радити, а ти се найпре добро промисли. Ниє све злато што сија. Ко без разлога тражи веће, често изгуби и оно што има из вреће!

Допис.

Из Митровице. Ове године држани су код нас у србским школама годишњи испити 22. Юния, прво у женской, пак онда у I. а за овим у II. и III. мушкой школи, кои су као и до сада са найвећим задовольством у свима школама испали.

Особито су нас ученици врстног и обште познатог трудолюбивог учителя II. и III. разреда Іоанна Поповића том приликом веома изненадили били, ков немогох пропустити успех деце нѣгове, како овде слѣдує, до знања на явност предати.

Испит є овако текао.

Кад по свршетку испита у женской и у I. мушкой школи славна комесия, коя се из єдног штабсофицира, єдног лайтнанта од Фервалтера, учителя главне немачке школе, србско народног директора Теофила Димића, єдног свештеника, старешине славне обштине ове, Георгия Костића епитропа црквеног Стевана Дабића и више отмени грађана састояла, у школу ову уђоше, деца одма као и у осталим школама устадоше, и царском химном одпоздравише ји, и затим са учителѣм скромно очиташе молитву пре ученя „Преблаги Господи“ и онда на знак учителя седоше и са веселим погледом очекиваше да се испит започне. И тако се испит прво са науком християнском започне. Учитель є ставляо питаня, будући є господин катихета одсуствовао био, из науке християнске, и доводио є у свезу са библичном повестницом

и нуз ово целу Палестину, пак онда пређе на тумаченѣ Литургиѥ, Апостола и Евангелия и изводенѣ науке из овог. Деца су из овог предмета превосходно одговарала. За овим се предузме читанѣ и то найпре у III. пак онда у II. разреду. Ученици су III. разреда читали географични одломак из II. Ѥзикословне Читанке брой 114 „Аустрия.“

И осим што су ученици течно правилно и с разумеванѣм читали, разясньивали су читано такође своим речима, и онда су именовали граматично повдине делове говора. Затим су говорили о простом и сложеном ставу, а после овог пређе се на географию, будући ѥ као што горе рекох такав одломак био. И кад изиђе ѳдан ученик из овог разреда, и поче нам на мапи Европе све државе ређати и ових главне градове, брда и реке именовати, заиста смо сви изненађени били. Овом приликом Г. директор Теофило Димић своѥ подпуно задовольство и захвалност нашем отличном учителю Іовану Поповићу изяви рекавши: То ѥ од вас Господине похвале достойно, што се ви око ваши ученика тако трудите, но много ѥ за њи. За овим се по налогу Г. директора Димића предузме економично читанѣ. Деца су читала одломак из II. Ѥзикословне Читанке бр. 51. „Крава.“ И пре него што ѥ испитивао учитель децу о нези краве и о нѣном тимареню, говорила су деца прво шта ѥ крава, и какво ѥ животно, у кою класу животиня спада, и ков животинѣ іош спадаю у ред преживара, место пребиваня свию преживара и остали овой класи припадаюћи животиня, коя ѥ ньиова рана, корист и т. д. И у овой науки нѣгова деца особито су се показала; ѳр што су год из ове науке запитана била, не само да су отлично одговарала, но и показивала су на природословном атлазу наочигледно све животинѣ преко реда, и говорила обширно оньима. Ово ѥ похваледостойно.

Осим овог. Он ѥ децу такође учио и о растенияма а низ ова како се дрва облагорођаваю, где ѥ шибльике на испиту приправио био да деца пред славном комесиом практично показуѥ, како се ради. Но због кратког времена неможе нам показати. Исти поменути учитель изводио ѥ своѥ ученике више пута у обштинску башту и тамо им облагорођаванѣ воћа практично показивао.

Затим су читали немачки из II. Ѥзикословне Читанке. Немачки читаю и пишу течно тако да већи део деце из нѣгове школе у III. немачки разред прелазе, а кад би Бог дао да се и код нас, главна школа отвори, онда би се наравно поред матернѣг ѥзика и немачки такође обширниѥ у нашим школама предавао, и онда би деца из IV. српског разреда одма у I. реалну школу прелазила, ков би заиста како деци, тако и родительима од велике користи било.

После читаня предузме се по жељи високоблагородног Госп. Комесара найпре писмени пак онда умни рачун. Деца у овом разреду брзо су радила на табли сва 4. вида са простим одломцима и правило тройно. А учила су іош и лихвени рачун и талиянску пратику ков због кратког времена небуду изпитана. За овим се предузме умни рачун.

Кад ово започеше радити, сви слушаоци се томе дивише како брзо и правилно у глави рачунаю. Учитель задаѥ рачун и не прозива ко ће га решити док свой задатак неизговори, и тек што ѥ последню

реч овог задатка изрекао већ сви руком знак даю, да га решити знаю и онда учитель ког пре уочи прозове да говори. Рачун из главе састояо се у брзом рачуну сва четир вида у глави н. пр. Он є рекао, кои є то брой кад я ¼ део од 60. двапута узмем и од тога ⅓ део одбиєм ко томе толико исто наброим и кроз 8. поделим. То су тако брзо и правилно радили да их є милина било слушати. За увѣрити нас о томе, морао є ученик свой задатак полако повторити и доказати од куд тай брой изилази. И с тим су нас уверили да и разуму што раде.

Ученици II. разреда такоѣе су се, како у течном и правилном читаню тако и у рачуну и прочим предметима са одличиєм показали. Особито бисмо изненаѣени, кад єдан ѣак из овог разреда на мапу Аустриє изаѣе, и на свако питанѣ Господина Директора Теофила Димиѣа преко реда свако место на мапи одговарати стаде.

На прописима смо видили да ученици у оба разреда чисто и лепо србски, немачки и латински пишу. А осим тога видили смо ньиова упражнения у течнопису као и у писменим саставцима, т. є. признаница, обвезаница, ємства, разна писма и проч. и то све у найлепшем реду.

Кад се испит са нѣговим предметима свршио, предузме хороуправитель црквено певачке дружине Господин Іоан Радауш са децом нотално пѣниє, гди су деца найпре механично о познаваню нота отлично одговарала, а за овим нам одпеваше народну песму под насловом „Шта с оно чує на оной страни“ врло вешто и похвале достойно. Овде смо поменутом Господину такоѣе за нѣгов труд подпуно задовольство наше изявили.

По свршетку овог, двоица од ученика изаѣу и то єдан из другог а други из III. разреда пак смиреним поклоном поздраве Сл. Комесию. Затим изговори прво из II. разреда ученик своє слово врло красно и лепо. Сад приступи ученик из III. разреда и изговори благодарително слово у име свию соученика своих, почевши после Бога прво од наймиловстивиєг владаоца нашег Франц Іосифа I. найпосле и свой находеѣой се комисии тако одушевлѣно, да су некима од нас сузе на очи од милине потекле.

Пошто су деца изговорила своя слова, благодари сл. обштинство своме врстноме и трудолюбивоме учителю на неуморном труду нѣговом изиѣе сва комисия у ходник и одавде гледаше колико деца у ово кратко време у ѣимнастики доспеше.

Да нашем ревностном учителю благо и напредак наше деце на срцу лежи види се како човек у нѣгову школу уѣе. У нѣговой школи примѣтисмо код деце весео поглед, да су умно окретна, а срцем задовольна и блажена са школом, да у школу радо иду, као на найвеће веселѣ. И ово є найглавниі зчак валяне и добре школе. Живио!

Притом є поменути учитель док є іош у првом разреду био исписао своіом руком све за упражнениє у исчитаваню слогова за почетнике од школског саветника Ђорђа Натошевиѣа прописане штице, као и рачуналку є за рачун набавио. А кад є у II. и III. разред прешао одма се постарао, да прописане за овай разред ствари набави. И тако прво набави он атлаз каквог реална школа такоѣе имаде; даде исти у оплату па и у стакло метнути. Затим набави школске

мапе: и то; Планиглоб, Европу, Аустриско царство, Палестину, мапу Бачке, Срема и Баната. Немачке штице за считаванѣ слогова и сад скорим добия глобус. Ове су мапе све у великом формату. И он є ово све своим новцем набавио пак онда слав. обштини рачуне од њи предао, коя их є свагда уважила и измиривала. Ово ниє он набављяо, да само школу свою тим украси, него є такође и свою децу природословним, економним, и географичним, наукама обучавао. О чему смо се ове године при главном испиту осведочили.

И будући дакле, дасмо о трудољубию нашег учителя II. и III. разреда Іована Поповића осведочени; почем он за ово кратко време далеко бољи и већи успех у овой школи нег остали кои пред њим у истой бияху показує и свою децу осим других предмета и у црквеном пѣнию такође вештачки обучава, о чему смо се осведочили да нѣгова деца у цркви лепо певаю: то за дужност налазим, да се наша обштина о награди и поболшаню станя учителя наших неодложено што скориє побрине, да би се тако своме позиву и у будуће за благо и напредак подмладка нашег свойски одазвали, и тако од користи нама и нашой милой деци били.

Држим дакле, да се неће ни єдан наћи, кои би овом благородном позиву на пут стао.

У Митровици 11. Юлия 1868.

Димитриє Радишић,
члан обштинског заступничества и комисиє при испиту.

Школске вести.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА. У Петриньи у Хрватской краини код србске црквене обштине свето спиридонске тражи се учитель. Плата є годишня 300 ф. 4. хвата дрва и стан с вртом. Учитель ће дужан бити у цркви на єдной страни пѣниє обављяти. Молбенице се имаю поднети до 20. Августа по нашем магистрату Петриньском.

У селу Врднику с платом 205 фр. а. в. 300 ока жита и слободним станом. Молбенице се имаю конзисторіи преко протопрезвитерата карловачког до 11. Августа, о. г. поднети.

СТЕЧАЙ. На упразнѣно учительско место у Сараєву отвара се стечай до последнѣг Августа о. г. Од просителя ште се да є Србин православне вере, да є приправничке науке свршио, да є за учительско званиє способан, да има ясан и приятан глас и да є миролюбиве нарави. Ако є већ практичан учитель има показати сведочбе о владаню и успеху. Молбенице се имаю преко Г. Дра. Ђорђа Мушицког у Броду, на одбор школски у Сараєво одправити.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Зукићевић.

Тискано код Андриє Вагне[illegible].

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 15. У Сомбору 15. Августа 1868. Год. X.

Глас єдног Србина

поводом законског предлога о устройству народних школа у Угарской.

Просвѣта разума и добро васпитанѣ морално єсу найвећа блага, коє добро уређена држава своим грађанима дати може. Само просвећени и поштени народ кадар є праву грађанску слободу уживати и ову и код других народа радо гледати и уважавати.

Ова начела исповѣдаюћи признати морам, да ме є веома обрадовао жељно изчекивани предлог закона о устройству народних школа, ког є преузвишени г. министар просвѣте барон Іосиф Етвеш 23. Юния о. г. на стол заступничког дома у угарском земальском сабору изнео, и ког нам є на србском єзику найпре Школски Лист у бр. 12. у изводу, а у бр. 13. у свој цѣлости саобштио.

У том законском предлогу има доиста много чланака, кои служити могу за снажну и чврсту основу, на коіой ће се просвѣтно стање народа угарских подићи и красно развияти моћи; єр у нѣму опажамо тежню да се сви становници угарске државе без разлике вѣре, народности и сталежа од сада добро васпитаваю и уче свему ономе, што є грађанину уставне земље знати и чинити нуждно, да може и сам благодети уставног грађанства уживати, и заєднички обштински живот унапређивати. Уз ту главну тежню увиђамо ми племенито заузиманѣ о валяном изображаваню народних учителя и учитељица, и о личном обезбеђењу ових народних трудбеника од ћудљивости поєдиних људи. Особито нам є мило, што се у овом законском предлогу ясно изриче, да у основној народној школи "сваки ученик треба да се на матернѣм свом єзику

учи," (§. 47.) и што се то исто и ученицима у висшим народним школама (у §. 52.) допушта.

То є начело племенито, достойно да га сви становници лѣпе землѣ Угарске а особито браћа мађари и њихови главни мужеви усвоє; єр само онда, кад се начело равноправности єзика и народности у найточнием смислу, не само у школи него у свему па и у явном грађанском животу подпуно прими, оствари, оживотвори и до правоваљяне важности дође, само онда велим моћи ће Угарска, и сви народи што у њој живе, срећни и задовольни бити; само онда ће тек сви слоєви становништва и сви синови отачаства овог праву слободу и све благодети уставног живота у пуном смислу подєднако уживати, у землѣдѣлству, обртности и народной књижевности своіой напредовати, и као рођена єднака и равноправна браћа, као синови єдне майке, што их с єднаком любави пази, рани и негує, међу собом у любави живити, а свою майку отачбину како валя поштовати.

Наши су стари без резлике вѣре и народности рѣкама крв свою проливали бранећи Угарску од поганих Татара и свирѣпих Турака, док є године 1697, относно 1717. сасвим неослободише. Ниє се ту онда питало ко є Мађар, Србин, Хрват, Словак, Роман, Русин, или Нѣмац; ниє се захтѣвало преимућство єдног єзика ил племена над другим, него се тежило за слободом, за коіом сви народи ови жељно чезнуше, и кою заєднички крваво заслужише, али кою због варварског феудализма и западнячког фанатизма, што є у ових земљама мах отео био, немогоше уживати према заслузи и човѣчанском праву, кога нашим Србским предцима и сами кралѣви угарски писмено уямчише. — Па као што су предци наши заєднички устав и слободу ове землѣ бранили, и ню потомству своме у наслѣдство оставили; тако држим за право да одсада па до вѣка сви грађани Угарске у свему равноправни буду, а за постићи то, необходно нуждно є, да сваки свою дѣцу на свом народном єзику изображавати може, и у слѣд тога, да се све народности у Угарской слободно и под єгидом обштег нашег земаљског устава развияти и напредовати могу, на основу оног красног савѣта, ког є установитель кралѣвине Св. Стефан своме єдинцу Имри, а преко овога свим синовима землѣ угарске за сва времена у аманет оставио.

Но у колико є мене признанѣ начела равноправности єзика у §§. 47. и 52. законског предлога обрадовало, у толико ме

є стрепня нека обузела, што се у другим отделењима предлога тог, па и у самой суштини основа законскога, налазе неке поєдине неясности, коє се различито тумачити могу, па према томе можда би оне у стаю биле препречити просвѣту и природни развитак поєдиних народности у Угарской.

Законски предлог преузвишеног господина министра оснива се на начелима хуманитета. То є добро и похвале достойно и по томе ми Срби имали би се найвећма радовати што ће ово начело овладати, єр ми смо од религйозне нетрпльивости других досада найвише претрпити морали. Али човечаство се састои из народа, а сваки народ има своє особине, своє светинѣ, коє га народом чине, коє га од других народа одликую. Таке особине єсу не само єзик, него и народни лѣпи обичаи, народна света преданя, народна повестница и песме, а код нас іошт и света вѣра православна. То су особине, то су светинѣ, коє су с нама срасле, коє ми оставити и пренебрегнути несмѣмо, и коє неговати морамо, єр без њих нема за нас ни правога хуманитета.

Прошлога вѣка овладала бѣше мисао, да би найболѣ било негледати ни на вѣру, ни на обичає, ни на народности, него све то у єдно смѣшати. Прави и чисти дух садашнѣга вѣка захтѣва да се личности развияю у духу човѣчности, али на основу матернѣга єзика, народности и прошлости народне, а я додаєм овдѣ да є по мнѣнию мом за нас и за наш обстанак посве нуждно, да се при васпитаню наше српске дѣце у обзир узима и наша света вѣра православна, коя є нас и отчеве наше у горким патняма одранила, и сачувала, и кою ми као майку свою поштуємо и желимо, да є дѣца наша іош болѣ поштую и у њой не само спасеня души, него и обрану миле народности и сладког єзика свога налазе.

С' тога подижем глас мой изявлююћи, да су по нас Србе вѣрозаконске школе наше не само много користниє од комунских, него баш и необходно нуждне, и да ми само у оваким своим народним школама нађи можемо гаранцию за одржанѣ и напредак имена, народности, єзика и свию особина с коима нас є промисао Божиіи даривао, и коє ми као найвеће светинѣ од праотаца наших наслѣдисмо, да их чисто и неоскврнѣно потомциіа предамо.

Истина по гласу законског предлога могле би остати вѣрозаконске школе и у напредак у оним мѣстима, гдѣ су или сви жителыи єдне вѣре, или гдѣ є свака вѣроисповѣдна обштина

у стању о своме трошку школу издржавати (§§. 4, и 22). Али питање је хоћели то код нас Србаља и при најбољой вољи и жељи нашой обстати моћи, код нас је политика прошлога вѣка готово свуда с людма других вѣра и народности тако измѣшала, да рѣдко гдѣ за себе чисту србску грађанску општину сачинявамо? Заиста неће, ер по познатой суседа наших и сугрђана нерасположености к' нама, они би нам свуда пречили издржаванѣ наших вѣрозаконских србско народних школа из општинских трошкова, и тако би издржаванѣ наше школе пало сасвим на терет црквене касе, и по томе би ми двоструко и троструко трошити морали, да сугрђани наши добро снабдѣвене школе и учителѣ за свою дѣцу имаю, дочим би се наша србска школа једва таворити могла. Далѣ питанѣ је іош могу л' вѣрозаконске школе обстати и напредовати уз комуналне школе, кад ће се овима у свему од државних власти на руку ићи, дочим ће над вѣрозаконскима као дамоклов мач висити §. 9. по коме их органи владини могу затворити, кад год то за добро пронађу. —

Но не само са гледишта нашег Србског, него и са гледишта историчног и правног држим, да би желити било, да у Угарской основне вѣрозаконске школе, ков је стародревни устав угарски осветио, остану. Тим више што је и закон од 184⅞ године у XX. чланку то одобрио. Трећи параграф истога чланка овако гласи: Црквене и школске потребе свию примљених вѣроисповѣсти имаю се намиривати о обштем државном трошку" а §. 8. истога чланка понаособ обезбеђује слѣдбеницама источне цркве право управе своим вѣрозаконским и школским дѣлима.

Ко жели, да о важности и цѣлисходности вѣрозакоиских школа у обште а особито по нас Србе у овой кралѣвини чита, тога упућуем на чланак у Школском Листу од године 1866. бр. 2. и 3. под насловом; „Србска народна школа треба да је вѣрозаконска." Овдѣ само то наводим из искуства, да је код оних жителя Угарске, кои имаю свое собствене вѣрозаконске народне школе, свѣст народна много болѣ развијена, него код оних, кои немаю своих вѣразаконских основних школа. Ето Словаци еванђеличке вѣре не само у горньой Угарской, него и овдѣ у Бачкой имаю своје школе, па сви су се одржали и у народности своіой, дочим у дистрикту Бачком и у другим мѣстима и предѣлима многи се Словаци римске вѣре пре 60 —

70 година настанише и имаюћи с мађарима єдну школу и цркву посредством ових са свим се већ помађарише.

Исто тако Срби православне вѣре, имаюћи своє народне школе не само у Бачкой и у Банату него и у Бараньи, Толни, и у Побудимлю, далеко болѣ стоє са свѣшћу о народности и с народним поносом, него старосѣдиоци Бачке и Баранѣ Бунѣвци и Шокци, кои неимаюћи своих народних школа све се већма обезнарођую и са свим већ губе свѣст о народности, а преливаю се у други народ. Погледаймо Суботицу, Сомбор, Баю, Муач и Печуй, па ћемо се увѣрити, да многобройни римске цркве Срби у тима мѣстима ни найманѣ народне свѣсти немаю, и да себе за праве Мађаре држе, па желе што пре свой матерньи єзик заборавити; а кад им у школе загледамо увѣрићемо се да ће се то у првой генераціи већ и испунити.

Држећи се дакле строго закона од год, 184⅞ обраћам пажню наших народних заступника на државном сабору, а у єдно и свию обштина Србских, да се свом снагом заузму за обдржанѣ наших народних вѣрозаконских школа и на издржованѣ ньихово из комуналних извора на основу постоећих фассия школских, коє су истина за Бахова времена издане, али коє би валяло, да се и од садашнѣ владе потврде и за валяне признаду. Исто тако постарати би се имао наш народни сабор, да се издѣйствує, како би Србске народне вѣрозаконске школе и у будуће из обштинских благайница и других извора према суразмѣрности броя Србскога жительства помоћ добияле.

Нека ми є дозволѣно сада поєдинце примѣтбе моє на нѣке точке законског предлога, нарочито са нашег србског гледишта ставити:

Код дѣлокруга народних школа (Гл. I.) држим да би нуждно било узаконити, да основне народне школе, биле оне вѣрозаконске или комуналне, мораю имати карактер националности оне дѣце, коя школи той припадаю, и по томе да се разликую не само по єзику, него и по духу народности: мађарске, нѣмачке, словачке, русинске, романске, хрватске, словеначке, бугарске, србске (и ако є воля бунѣвачке) основне народне школе.

У глави II. §. 4. имао би се по моме мнѣнию измѣнити тако, да се вѣрозаконске школе на основу дотичних фасия издржаваю о трошку дотичне грађанске обштине по суразмѣрности добара, коє жителъи дотичне вѣре у истом мѣсту уживаю;

уєдно пак по смислу закона од 1848. године има се оваким школама државна помоћ, гдѣ и у колико потребе изискую, давати. — §. 9. сасвим би изостати морао.

Почем би доброуређене вѣрозаконске школе, осим специялних вѣроисповѣдних и националних интереса подпуно и у свему одговарале интересима државногражданским, и дѣцу у свима оним предметима обучавале, кои се у §. 44. за основне, а у §. 54. за висше народне школе прописую; то по себи се разумѣ, да би потреба комунских школа престала, или да би ових врло мало особито код нас требало. У том погледу желити би било да се све оно што §§. 19., 20. и 21. прописую распространи и на вѣрозаконске школе, и да се законом опредѣли, да граѣани имаюћи свою собствену вѣрозаконску основну щколу небуду приморавани за издржаванѣ комуналне школе од исте врсте старати се. По томе §. 22. законског предлога имао би сасвим изостати.

Малодѣчия хранилишта само су онда од праве користи, кад се у њима дѣца на матернѣм єзику разговарати, своє народне пѣсме пѣвати и своє молитве учити могу. С тога би комунски оваки заводи по нас у Угарской крайнѣ опасни били, єр у њима би се наша дѣца брзо и олако туђинству прилюбити морала, као што се то у Сенти, Баи и Араду већ на жалост догаѣа. Из §. 28. види се желя, да се у хранилиштама мала дѣца уче Богу молити свако по своме закону. Од туда слѣди, да ови заводи немогу имати комунални, него на против да мораю имати конфесионални и национални карактер, и по томе єека се подижу на обашка за сваку народност.

Исто тако ниже основне школе нуждно є да задрже вѣрозаконски и национални карактер у пуном смислу; и по томе уредбе §. 35. тешко би се у живот привести могле без повреде права оних граѣана, кои своє вѣрозаконске школе неће да напусте.

Што є у §. 38. свако дѣте од 6—12 година у школу обвезано иѣи то є врло добро, али є шест разреда за основну школу врло много, особито кад се у обзир узме, да код нас готово свуда само єдан учитель цѣлу школу држи. Доста би дакле било по садашнѣму три разреда, па нека би први разред сва дѣца а селячка и остале разреде понављяла.

Предмети за ученѣ у основной школи могу бити само: Наука вѣре и благонравности, вештбанѣ у правилном говору на матернѣм єзику успоред са науком гледаня и мишленя; писанѣ

и читанѣ на матернѣм єзику; уз то код нас читанѣ и разумеванѣ црквенославенског єзика; рачун на памет и с цифрама, поянѣ и тѣлесно вештбанѣ. Земљописне и повѣстничке црте о народу и отачбини, познаванѣ природе, упутства за газдованѣ са обзиром на вртарство, ученѣ грађанских права и дужности, — све ово има у Читанке уњи и уз читанѣ се предавати и разяснявати, а обашка ниє могуће све ово по учебницима у нижой основной школи савладати.

У нашим основним школама уз српски и црквенославенски єзик имала би се дѣца у другом и у трећем разреду учити писати и читати српски са латиницом, а гдѣ потреба изискує у овом последнѣм разреду могла би се вештбати и у мађарском писаню и читаню или учити мађарски буквар. — Нѣмачки єзик валяло би из основних школа српских сада сасвим изоставити, єр толиким многим єзицима овдѣ места ниє.

У осталом синодски предлог о српским основним школама (види Шк. Листа год. 1865, бр. 1, 2 и 3,) и саборска заключеня (у бр. 5. и 6, исте године) садрже у себи врло много добрих начела, по коима би се наше српске основне школе удесити могле, па да се и овом законском предлогу задоста учини.

Премда допуштам, да би висше народне школе, — у колико би се у њима §. 52. законског предлога точно и найсавѣстниє извршивао, — могле бити комуналне и то у оном виду како се у Глави III. под B. предлаже, ипак држим, да би за нас Србљѣ найболѣ било, кад би у своим већим мѣстима, гдѣ садашнѣ главне основне школе имамо, ил имати можемо, ове у висше народне школе обратили, што є по све слободно и дозволѣно.

Нека се установи, да свако дѣте, коє основну школу сврши, ма и неимало іош 12 година, у висшу народну школу прећи може, шта више желити би баш било да дѣца у мѣстима гдѣ постоє висше народне школе основне разреде до єданайсте своє године сврше, па онда да прећу у ову висшу народну школу, за коју би доста било да се из два разреда за мушку, и из толико разреда за женску дѣцу састоє.

Нека се по смислу §. 52. ученици у висшим народним школама на матернѣм єзику свом уче, и нека се у њима сви у §. 54. назначени предмети предаю, а осим њих код нас іош српска граматика и стилистика са читанѣм, црквенославенски єзик и поянѣ, српска история и народне пѣсме; мађар-

ски и нѣмачки єзик, нека су овдѣ обвезни предмети за сву дѣцу.

Висше народне женске школе валяло би завести у свима оним мѣстима, гдѣ се такове мушке школе налазе.

Држава би имала особито висше народне како мушке тако и женске школе богато подпомагати, и за њи старати се.

За єдног учителя у вишим основним школама много є 30 седмичних часова, као што се у §. 56. предлаже, а доста є и 20. — У свакой овакой школи нека дѣлаю 2 учителя, єдан помоћник и єдан катихет. У дѣвоячкой вишой школи єдна учитељица, єдан учитель, помоћник и катихет.

У случаю, ако наша црквено просвѣтна автономия у живот ступи, и ако се по гореизложеной жељи обстанак наших школа обезбѣди; то би са србског гледишта у погледу школских власти, о коима се у Глави VI. законског предлога говори, слабо што примѣтити имао. У противном случаю био би за то, да се жупаниски инспектор школски а такође и одбори за школе од сваке народности обашка поставляю. По томе би дошао на Бачку и Бараню єдан србски инспектор, а на Торонталску и Темишварску жупанию такође єдан.

У осталом валяло би да се за управу народних наших вѣрозаконских школа употребе и прилагоде сва она мудра постановленя коя су у §. 71 — 82 обштинским и жупаниским школским одборима наменѣна. Особито би желити било, да се за сваку епархию нашу постави за инспектора школског, човѣк стручно изображен, кои би предсѣдавао у епархиялном одбору школском састоећем се из єднаког броя свештеника, учителя и одабраних чланова од свѣтске интелигенциє наше, и кои би све школе наше у той епархій сваке године єданпут лично надгледао.

(Свршиће се.)

Божиє Заповѣди.

(Нѣколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе.)

V.

ПЕТА ЗАПОВѢД.

„Чти Отца твоего и Матерь твою, да благо ти бѫдетъ, и да долголѣтенъ бѫдеши на земли.“

„Поштуй отца своега и матер свою да ти добро буде, и да дуговѣчан будеш на земльи.“

Ко се разумѣ под именом отца и матере?

Под именом отца и метере разумѣваю се: 1. Родитељи, 2. Сви старіи, кои нам ма у ком погледу мѣсто родитеља заступаю.

А. О поштованю родитеља.

Шта нам заповѣда Бог у петой заповѣди? „У петой заповѣди заповѣда нам Бог:

1. Да отца и матер поштуємо, да их любимо, молимо, и на свакой милости ньиховой захвалюємо.

2. Да родителѣ своє слушамо, да смо им послушни и покорни; што отац и майка заповѣде, то смо дужни радо и свесрдно извршивати; што они забране, од тога нам се као од живе ватре чувати валя.

3. Да их у важним случаєвима за савѣт питамо, и да се по савѣтима ньиховима владамо.

4. Да се на добра дѣла своих родитеља угледамо, и да ньима своим добрим владанѣм на радост, и утѣху служимо.

5. Да родителѣ у старости и у болести ньиховой с благодарношћу држимо, ранимо, дворимо лѣчимо и негуємо до смрти ньихове.

6. Да се за живота своих родитеља молимо Богу за ньихово здравлѣ и спасеніе, а после смрти да их частно сахранимо, да их се с благодарношћу сећамо, за спасеніе душе ньихове Богу се молећи и добра дѣла чинећи, и да завѣте родительске вѣрно извршуємо.

Зашто се пре свию дужности ка ближнѣму найпре споминѣ почитанѣ родитеља? „Пре свию дужности ка ближнѣму зато се найпре споминѣ почитанѣ родитеља, єр су нам родитељи по самой природи найближи од свию люди; єр су нас они родили, они нас ране, одранюю и за нас се већма него и ко други на свѣту стараю.“

Шта обећава Бог онима кои отца и матер поштую? „Онима кои отца и матер поштую обећава Бог за овога живота свако добро, срећу и напредак, првенство и одликованѣ; и іошт благослов, милост и заштиту свою, и по томе, здравлѣ, опроштай грѣхова и дуг живот на овой земльи, а у другом животу райско населѣ и вѣчно блаженство.“ О томе овако говори Бог преко св. Апостола Павла:

„Чада послоушайте своихъ родителей во всемъ: сіе бо оугодно єсть Господеви.“

„Дѣцо! слушайте родителѣ своѥ у свачему; ѥр то ѥ угодно Господу.“ Колос. 3, 20.

„Чада послѹшаите своихъ родителей ѡ Господѣ: сїѥ бо ѥсть праведно. Чти отца твоего и матерь: ѩже ѥсть заповѣдь первая во ѡбѣтованїи: Да благо ти бѹдетъ и бѹдеши долголѣтенъ на земли.“

„Дѣцо! слушайте своѥ родителѣ у Господу: ѥр ѥ ово право. Поштуй отца своѥга и матер свою: то ѥ прва заповѣд с обећањем; да ти благо буде и да дуго живиш на земљи.“ Ефес. 6, 1—3.

Шта значи: „слушати родителѣ у Господу?“ Слушати родителѣ у Господу значи покоравати им се у име Божиѥ и у свим дѣлима, коя нису Богу противна. Кад би дакле по несрећи кои родитель до тога се заборавио да заповѣди дѣци да кога покраду, убию, псую и т. д. то онда у томе дѣца нетреба да му слѣде, ѥр су то дѣла неваљала и Богу противна. У оваком кобном случаю по савѣту св. Писма: „већма се ваља Богу повиновати него людма.“ (Дѣян. 5, 29). Тако врло ѥ велико зло урадила кћи Иродиядина, кад ѥ матер свою послушавши главу Іоана Крстителя од Ирода заискала, и далеко би болѣ она учинила била, да неваљо савѣт материн ниѥ послушала.

Знате ли дѣцо, кои ѥ отличан и знатан човѣк у Староме Завѣту свога остарѣлог родителя врло лѣпо поштовао? —

То ѥ био прекрасни Іосиф, добри син патриарха Іакова.

Како ѥ прекрасни Іосиф поштовао отца за своѥ младости? Іосиф ѥ у младости у свему био послушан своме отцу, и радо ѥ вршио сваку заповѣст нѣгову, па с тога ѥ нѣга отац особито радо имао, и одликовао га ѥ од оне друге браће, коя су непослушна била; Іосиф ѥ слушао савѣте отчине и владао се по њима, а ниѥ се хтео да угледа на неваљану браћу, него ѥ отцу казао, кад су браћа што рђаво урадила, а то ѥ он чинио, да би их отац свѣтовати, исправляти и на добро упућивати могао. Отац се у свему на Іосифа могао ослонити. —

Па како ѥ после у животу прошао Іосиф? Іосиф ѥ истина био од своѥ браће из мрзости продан и у туђинству морао се доста напатити, али ѥ благослов отчин нѣга свуда пратио, и он ѥ после постао првим господином у земљи Египатской.

А ѥ ли се сећао Іосиф Отца свога кад ѥ господином постао? Іосиф се сећао отца свога у слави своіой, он ѥ распитивао за отца, и кад ѥ дознао, позвао га ѥ к себи, послао му лѣпе

дарове и своѥ колеснице (каруце), пак ѥ далеко пред њега на сусрет изишао, и кад га ѥ опазио плакао ѥ од радости, пао му око врата, и ниѥ се стидио што ѥ отац био стари пастир, него га ѥ одвео самоме цару Фараону и указао му поштованѣ пред свом земльом Египатском, а затим му ѥ дао најбольи део землѣ на издржаванѣ, често га ѥ походио и надгледао, своѥ синове Ефрема и Манасию довео ѥ, да их дѣда благослови, био ѥ отцу своме на самрти и плачући затворио му ѥ очи. У великой туги своіой пао ѥ Іосиф на лице умрлога отца свога и цѣливао га ѥ, а по том ѥ тѣло отца свога са највећом почашћу саранити дао и по последньой жељи отчиной пренео га ѥ у породичну гробницу у землю Ханаанску. —

(Ето дѣцо моя красна примѣра за све нас. Ми треба да отца и матер поштуѥмо и слушамо, и да смо им у свему покорни, а кад они остаре треба да их ранимо и дворимо, да се за њи старамо, да их се нестидимо ни пред ким, и да их и онда особито почитуѥмо, а кад умру да их саранимо и последню желю њихову испунимо. Іосифу ниѥ била позната пета Божия заповѣд, па ю ѥ он опет најлѣпше испуњавао; ви дѣцо зато се учите светом закону Божиѥм, да се по њему и владате, а највећа ѥ за вас Божия заповѣд: „Поштуй Отца и Матер!“ — Угледајте се дакле на красни примѣр Іосифов, па своѥ родителѣ тако поштуйте и за живота и после смрти њихове, као што ѥ Іосиф отца свог Израиля поштовао!)

Наведите ми из старога завѣта примѣр добре дѣце, коя су слабости отца свога покривала.

То су били Сим и Іафет синови Ноѥви, кои су нѣжно поступали према отцу свом кад ѥ овај у пићу изступленѣ учинио, и покрили су га, па кад ѥ после отац за то њихово дѣло чуо, он их ѥ благословио, те су и они и њихова дѣца срећни били.

Други примѣри из старога завѣта о послушности и поштованю родителя:

Како се Исак покорава отцу свом, те се даѥ вольно на жртву водити, чујући од отца да ѥ то Божия света воля. (I. Мојс. 22, 6. и 9.)

Како добра сиая Рут слуша свою свекрву и оставља родбину свою и завичай, само да ню може у старости дворити, (Рут, 3, 3—6.)

Како мали Давид радо слуша Отца, те по нѣговой заповѣсти иде к браћи у войну. (Царств. I. гл. 17., ст. 17. и 20.) —

Како премудри Соломон с престола устаѥ, кад опази да

му мати Вирсавия дође, како се ниско кланя пред матером, и даѥ іой мѣсто с десне стране до себе.

Како Єлисей найпре иде те люби отца и матер у руку, па онда се враћа ка Иліи и иде за њим: (III. Царства гл. 19, ст. 20.)

Како Товия толико поштуѥ отца и майку, да се отац већма радуѥ нѣгову повратку с пута него повраћеном виду очноме, а мати га на полазку нѣговом назива подпором своѥ старости а по повратку вели: кад сам те само видила чедо моѥ сад немарим нека умрем. — (Као што ѥ Товия био своима родительима радост подпора и утѣха у старости, тако треба да буду сва дѣца своим родительима радост, подпора и утѣха. Али тай добри Товия као што ѥ любио и почитовао свога отца и майку, тако ѥ после њихове смрти пренео своѥ поштованѣ на таста и на ташту свою, кои су му нѣгову супругу родили и добро васпитали, па с тога ѥ и он њи поштовао, у старости пазио и дворио, а по смрти лѣпо сахранио)

Ко нам даѥ у новом завѣту найкрасніи примѣр поштованя родителя? Найкрасніи примѣр поштованя и синовнѣ любави к родительима даѥ нам сам Господ наш Іисус Христос. Іисус Христос єдинородни син Божіи примивши на себе човѣчаство, био ѥ у дѣтинству и за младости своѥ пречистой своіой Матери и хранителю свом Іосифу у свему покоран: „ѩ҃ повинѹѧ сѧ и҃ма.“ (Лук. 2.) Он ѥ по светом преданю, коѥ нам из првих вѣкова заостаде помагао Іосифу хранителю свом у послу дрводѣльском, а на самрти своіой на крсту старао се за матер свою препоручивши ѥ найнѣжниѥ свом наймилиѥм ученику Іоану Богослову. О томе нам сам ученик тай овако казуѥ; „Іи҃съ видѣвъ Матерь и ѻ҆ученика стоѧщаѧ, ѥгоже любаше, глагола Матери своеи҆: Жено, се сынъ твои҆. Потомъ глагола ѻ҆ученикѹ: Се Мати твоѧ, и҆ ѿ тогѡ часа поѧтъ ю ѻ҆ученикъ во своѧси.“ (Іоан. 19. 26, 27.) А свето преданѣ увѣрава нас да ѥ вазлюблѣни ученик Христов последньи завѣт свог небесног Учителя найвѣрниѥ извршио тим, што ѥ преблагословену Дѣву Марию као свою роѣену Матер поштовао, за ню се старао, и ню дворио, све до блаженог успения нѣног.

Премда свето Евангелиѥ ништа неспоминѣ о дѣтиньству Матере Божиѥ, ипак ѥ извѣстно свакоме хришћанину, да ѥ Дѣва Мария своѥ родителѣ Іоахима и Анну нѣжно любила и поштовала, и своим добрим владанѣм њима на радост и утѣху служила.

Ямачно су послушна дѣца морала бити: ћерка Іаирова и

син удовице Наинске, кое є спаситель наш на неисказану радост њихових родитеља у живот повратио. — А дѣчице како є морало добро бити оно дѣте, кое є Исус Христос међу Апостоле ставио, рекавши им: Ако небудете као ово дѣте нећете ући у царство Божиє!“ Дай Боже да и данас има међу нама много оваке добре дѣце, коя би за **углед и примѣр** другима служити могла!

(Продужиће се)

Извештај

Окружног школског одбора Протопрезвитерата Новосадског.

Немиле околности, које прече здрави развитак школски, и важност задаће, коју је одбор овај на себе примио, принудише га, да овим у неколико речи извешће о своме дојакошњем раду, свету на видик изнесе. Одбор је ово с тим више обвезан чинити, што му његов даљи рад, само од моралне подпоре јавног учитељског мњења зависи, подпоре, коју сада највише треба, и овим је управо тражи.

Први учитељски збор држан у Сентомашу дана 21. Августа 1867 донео је неколико важних закључака, односећих се на унапређење наших народних школа. Ови закључци спроведени преко частне консисторије вишој власти ради потврђења, натраг се до данас не повратише, нити се о њима штогод зна, гди су и како су. Први дојдући збор учит. у Турији дана 3. Априла о. г. држани, морао се пре свега упитати: шта да се чини у оваковим приликама, где се само закључења доносе, а никаква изгледа нема за њихово остварење. Одлучено би: єдан одбор из 7 лица изаслати, који би непрестано бдио и старао се, око извршења тих закључака. Одбор примивши ту дужност на себе, жели јој савестно одговорити, и ништа не пропустити, што би по уверењу његовом школској ствари припомогло. Најважније подузеће одборово до данас било је старање: Како да се закључку Сентомашког збора живот прибави? Закључак тај овако гласи: „Да се осим окружних учитељских зборова код више власти још у првој линији и држање ширих епархијалних зборова изради.“ Важност зборова у обште признаната је данас у целом изображеном свету. Важност ту увиђајући високославно угарско Наместништво, за време још трајуће провизорије допусти и нареди: да и српски учитељи могу у окружним зборовима састајати се и већати о добру народних школа. Окружни зборови по себи врло узан круг делања имају. Па и ово делање са свим се губи по томе, што мере и закључци једног окружног збора невежу друге срезове, те тиме, не само да се јединство и сагласност, које је први залог напредовању школском, непостизава, него се о уске границе окружних зборова крши права методично-педагогијска снага, без икаква тако рећи успеха, без икакве наде, да ће племенита усиљавања каква таква плода школи донети. Сваки пак учитељ, који се без икакве наде за постигнуће својих узора, својих животних санова, да и свога

праведног одликовања бори, клонуће брзо у своме племенитом одушевљењу, изгубиће вољу на подузимање, а тиме школа велике штете трпити мора. Дух само у слободи, или бар у доста пространим границама узорита дела ствара! Ово је била руководна мисао збора учитељског када је закључио шири круг зборова искати; ово је руководна мисао и одбора, који, да би се што пре размакле узке и тесне граници окружних зборова и отворило шире поље за полет душевне млађане радене снаге наших народних учитеља, у првом свом састанку у Сентомашу 30. Маја т. г. држаном, закључи:

Препонизну молбу управо на високо министарство просвете управити, поради држања ширих епархијалних зборова. Но уједно закључено би и то: да се частна консисторија о овом кораку нашем уразуми и замоли, да и она нашу молбеницу код високог Министарства подупрети изволи.

И почем никаква одлука од в. Министарства на нашу молбу до данас стигла није: то је одбор нашао за добро сву браћу учитеље Бачке епархије овим братски замолити и свечано позвати: да нам не одреку своје моралне помоћи у овом важном подузећу нашем, него, да нас, било из својих местних, окружних, да и приватних зборова с молбеницама код в. Министарства подпомогну.

Овога пута стављамо уједно свима пријатељима школске ствари до знања: да, ако одлука в. Министар. поради држања епархијалног збора до 16. Августа нестигне, то ће се наш редовни окружни збор 22. Августа о. г. у месту Товаришеву држати, на који осим браће учитеља овог среза и сву браћу учитеље других срезова позивамо, да нам с својим саветом у помоћи буду.

Из одборске седнице држане у Ст. Кееру 11. Јулија 1868.

Николај Григоријевић, парох Деспот-Сент-Ивански и председатељ одбора. Дмитар Поповић, бележник, старатељ Старо-Кеерске обштине и за време перовођа.

Позив

на све Српске учитеље у Банату, на све родољубе и пријатеље народне школе.

Деветнајсти є век, у коме се највише говори о напредку људства, у коме се наврат на нос иде под заставу, на којој је написано: „Слобода и просвета“! па ако је некад било време, да је један човек или да су поједини људи сами држали ту заставу у својој руци, сада има читав и чета, читави народа, који стоје под том заставом, на бојишту црном и проклетом, на бојишту мрака и незнања. И од честите мушке борбе и од јуначке стално воље задахнути духом 19. века, самосвести, претворише те чете, ти народи своје бојиште у дивни Божији сад, на коме се шири снага и моћ човека, на коме расте дело, облагорођено науком, на коме ниче подмла-

дак, да казује из своји уста, како је под благословом слободе и просвете одгајан, како је позван, да се све више и више усавршава те да и душевно дође до подобија божијега.

Тако је то данас код других и многих народа около нас на близу и на далеко; а како је код нас? —

Нисмо накани, а нисмо ни позвани, да сада и на овом месту и ми кажемо оно, што је код нас постало свакидањом песмом. Сви ми признајемо, да смо остали натраг у сваком обзиру, у свакој грани људскога развитка. Па не само да признајемо, него још и саветујемо, како би се отргли, да пођемо напред; како би већ једном и код нас престала филистерија у речи и делу: како би једанпут и ми као прави грађани, вршећи поштено свога позива, постизавали своје цели у свима гранама друштвенога рада, а тиме ону крајну цељ; свестран напредак.

Али је браћо, узалудно свако саветовање где се на делу покаже, да смо немарљиви, невољни; да не кажемо — кукавице. Од силног саветовања, да смо по Богу бар половину учинили, мож'да неби имали узрока, да казујемо далеко одстојање од нас других просвећених народа: да смо бар половину учинили онога што смо могли учинити, неби допуштали да нас туђинци преко рамена погледају, сажаљевајући у нама простоту и слабост.

Браћо! нека нам нико незамери што овако беседимо, нека нас нико не окриви, да смо песимисте; та искуство је што нам диктира ове речи. Да смо бар у једноме или у појединим гранама друштвенога рада узорити, мож'да би било криво, да ово кажемо, али куд год погледамо, свугде је подједнако, свугде идемо назад, свугде пропадамо, и ако нас сопствена свест сопствена снага не спасе, неће ни милост божија.

Па у оваким околностима, у овакоме стању зар да није најсветија дужност сваког Србина родољуба, као човека, да и са пожртвовањем и са напрегнутим силама припомогне, да се са божиом милошћу измиримо ради нашег спаса.

У првој врсти смо ми народни учитељи позвани, да оно што је највеће благо нашега народа истргнемо из руку несвесног, мрачног, глупог стања. Та когод спомене будућност нашега народа, спомиње одма оно што је у нашим рукама. Јер какво се семе подмладку, најнежнијем подмладку народа нашега у почетку буђења свести његове у срце усади, онаким ће плодом уродити у будућности, а будућност ће од тога да зависи, она будућност, која ће да се мери са нашом жалостном садашњошћу.

Уверени смо да тога нема, кои би нам одрекао овај валян положај, ову најсветију радњу, овај најузвишенији задатак око цели човечанства. А и није нужно, да смо само уверени о томе нашем задатку него є нужно, да га свако свати, да га сазна, па да га врши онако, како ваља.

Можда нам се неће уписати у кривицу ако сами припознамо, да овако као што смо сад, нисмо кадри тај задатак тако вршити те да до жељене цели доћи можемо.

Ваља да није нуждно да набрајамо узроке томе, ваља да ће доста бити, да напоменемо само оно време у коме смо ми одгајани које је према данашњем горе и црње. Нисмо намерни да окривљујемо наше старије учитеље, јер су они питомци још црњег времена, па онда њима није ни стојало ни то на расположењу, што нама стоји; они не имадоше ни средства да се у своме делању и раду усавршују, неимадоше бар таквих средства каквих је сад у нас.

Ако наши стари не могоше употребити данашње резултате око васпйтања за то, што их нису познавали, зар да их ми данас не употребимо, када их можемо сваки дан видети у срећним, јер изображеним државама?

Ако наши стари не имадоше стручних зборова, јер им је стојао апсолутизам на путу, јер се овај као тутор бојао и плашио сваког и најмањега слободног израза: зар да ми данас не употребимо прилику уставне слободе удружавања? Зар да се неудружимо, као народни учитељи, да „на основу истине а помоћу науке“ пођемо у нашем раду напред, како да и нама поверени капитал српскога народа, његово једино богатство, у своје време сретније и благословеније буде?

Браћо! стрэсимо са себе сваку нехатост и немарност, па и сваку ограниченост, и употребимо средства, која нам се у нашем добу пружају, да накнадимо оно што је до сад занемарено, да убрзимо напредак у онолико, у колико смо заостали иза других просвећених народа натраг.

Имајући све ово на уму, позива подписани одбор све народне учитеље у Банату, све родољубе и пријатеље народне школе на оснивање.

„Српске банатске учитељске задруге“.

А да се ова оснује, позивамо на јаван договор, кои ће се држати у В. Кикинди 30. и 31. Августа по нашем о. г. све учитеље народне у Банату па и из других крајева све родољубе и пријатеље народне школе.

На дневнои реду било би:

1. Претрес од одбора већ израђенога устава, у ствари српске банатске учитељске задруге.“

2. Како да се удесе наше школске књиге, те да одговоре духу времена и народној потреби.

3. Како да се установи мировина за старе и немоћне учитеље, њихове удовице и сирочад?

4. Како да се од сада на годину дана дође до једног општег састанка српски народни учитеља у Аустрији?

Нека је на знање. да ће се одбор постарати и за безплатне станове, али уједно и моли, да му се сваки брат и пријатељ, који је рад доћи, бар до 20-ог Аугуста по нашем јави.

На крај овога братског позива, нека је још и то напомењено, да нас је при надевењу имена учитељској задрузи овој руководило уверење, које није на провинцијализму основано, него које је у томе, што држимо, да би се у овај мах млого теже дошло до опште задруге свију српских учитеља!

Нека ова испадне срећно за руком, па нема сумње, да ће и Бачка и Срем, Хрватска и Славонија и Далмација и остали српски крајеви склопити таку задругу; па српска воља неће пропустити, да све те задруге уједини, те да нам се на основу јединства у цели осмене лепша срећа, и благословенија будућност у ствари нашег српско-човечанског напредка!

У В. Кикинди 30. Јула 1868.

Одбор зборске учитељске задруге из околине В. Кикиндске.

Извештај

о испитима у Српском Учитељишту.

Опет се заврши једна школска година у Српском Учитељишту Сомборском. С' тога држим да ми ваља Србство средством Школског Листа известити о испитима, кои су овде на свршетку прошлога месеца држани.

Високопречастни Господин Герман Анђелић Архимандрит Гргетешки и Патріаршески Мандатарие, као од високог кр. угар. Министарства просвете и црквених дела под 6. Јулия о. г. Бр. 9890 умољени председник овогодишњих испита приспео је у Сомбор 21. Јулия, и одма су следећег дана под нђговим

личнии председаванѣм а у присутству управителя и наставника испити започети.

Прва три дана траяли су испити о учительской способности свршаваюћих приправника.

Юлия 25. био є годишњи испит приправника првога течая. Затим су полагали практични учительски испит учитељи из Будимске епархиє, кои су на то од правительства упућени били; напоследку 26. Юлия испитано є неколико банатских учителя, кои романску препарандию свршише а сада у србским или у мешовитим србскороманским школама службу учительску одправляю. Юлия 27. после св. литургиє држано є у саборной Св. Ђурђевской Цркви свечано благодарениє, на коме є началствовао високопреч. господин патриаршески Мандатариє. Затим є у дворани завода прочитана разредница, коіом приликом є високопречастни господин патриаршески Мандатариє у красноречивой беседи изявио подпуно задовольство са успехом учеће се младежи, и са трудом ког професорй овог завода око наставляня будућих учителя србских полажу, обећавши свечано, да ће о томе како високо Министарство, тако и Нѣгову Светост Патриарха Србског известити. Беседу свою завршио є са отчинским саветима, како свршеним, тако и прволѣтним приправницима, кои ће им на стази живота и у вршеню учительских дужности за правац служити моћи. Младеж се на ову срдачну беседу са бурним ускликом „Живио“ одазвала.

На почетку ове године било є у учительишту Србском 49 приправника, од коих су се у течаю године двоица у вечност преселила, а три приправника првога течая су зимус из завода због почињених иступленя одпуштена, и тако остало их є на краю школске године 44, и то 21 у другой а остали у првой години.

На испиту о учительской способности као и за целога течая школског најболѣ се отликовао приправник Іосиф Костић родом из Приштине, кои є проглашен за учителя главне основне школе с препоруком. Приправници Никола Брашован Вршчанин и Владислав Коньовић Сомборац проглашени су за учителѣ у основной и у нижим разредима главне школе, а сви остали проглашени су за учителѣ у основной школи. Међу савршеним приправницима четворица су родом из Сомбора, петорица из Вршца, єдан из Кикинде, двоица из осталог Баната, двоица из Бачке, а двоица из Сремске жупаниє; троица из кнежевиие Србиє и єдан из Старе Србиє. Између

овостраних пре ступаня у завод єдан є свршио Богословию у Вршцу, двоица су као вишегодишньи учитељи по одобреню Министарства просвѣте примлѣни, а сви остали свршили су или трећи реални ил четврти ѣимназиялни разред. Питомци из Србиє били су понайвише ученици богословиє а єдан є свршио три гимназиска разреда.

Високопречастни Господин Председник испита обрадован добрим успехом учеће се младежи предао є професорском збору 10 ѣесарских дуката и 24 талира, да се међу болѣ приправнике подели, што є г. управитель у договору са професорским збором 27. Юлия учинио.

Идућа школска година започеће се 1. Октобра. Ми би желили, да од сада найвалявіи и найодабраніи синови народа Србског у Учитељиште ово на науку долазе, єр само с таквима може се подићи наша школа и просвета народна.

Ко се за приправника уписати жели нуждно є да донесе собом крштено писмо за доказ да є 16. годину навршио; сведочбу о свршеном трећом реалном ил четвртом гимназиялном разреду и лекарску сведочбу о ставю здравля Осим тога обвезани су сви ученици пре него што примлѣни буду пред професорским збором овог завода положити строги испит из катихисиса и молитвица, из србског и славенског читаня, рачуна и малог пояня а притом ће се іош извидити знанѣ ньихово у србском єзикословлю, у земльопису и основной геометріи.

Ово се ради равнаня саобштава дотичним ученицима и ньиховим родитељима и старатељима. —

„Из Србског Учитељишта.“

Дописи.

У Срб. Бечею 17. Юлия. — Дана 9. 10. 11. и 12. т. г. држани су у месту нашем школски испити. Я сам био у женской школи и у старієм разреду, па ми є мило да вам се као искрен родолюб са одговорима деце са свим похвалити могу. — У старієм разреду іошт ми є нешто у очи пало. На свршетку, пречастн. г. Прота А. Бастић окружни управитель, изазове ученика Миту Живковића, и уз поучне речи, преда му у име награде, за нѣгово особито отликованѣ сребрни талир. Ово є учинило велики утисак на сву дечицу па и на саме нас на испиту присутне. — Могао сам дочути, да є овай дар а іошт и много више оваковіх, купио неки богати трговац из Пеште, па є наменио, без разлике вероисповести, оним ученицима, кои се у поєдином окру-

жияма најболѣ одликую. Я немам част тога трговца познавати, али велим да му є дело племенито и сваке хвала достойно. Но морам и то овде приметити, да би тай дар од већег добита по децу био, кад би о свему томе учителъи, у напред извештени били. Имали би времена учителъи деци явити, а и деца се за награду надтицати, и тако болѣ и болѣ усавршавати.

Овде ми пада на памет онай допис из нашег места у „Застави“, кои вели, да би од велике користи било, кад би се у нашем народу нашло таковых родулюба, кои би хтели а и могли од свог сувишка закладу завести, из кое би се сироти учителъи и ученици издржавали и подпомагали, а добри и валяни награђивали. — Истина є, да ми имамо разних и великих потреба, али да є и ово єдна од најважніих то нико порећи неможе. Сасвим би ми другчиє кроз неколико година стаяли са просветом и напредком, кад би се у овим почетним школама, раденицима боля воля на рад давала. Ове мале школе наше скоро сваки члан народа походити мора, па су за то у много већой мери и користиє од осталих висших завода; ови поєдине чланове народа изображаваю, а оне кад су добро уређене и добро се на ньи пази, масу народа просвећую, за то се и треба за ньи свойски старати. Уверен сам да савестан народан учитель, као поштен дужник свога народа, употребиће сваки могући начин, да велики дуг, што га према своме народу има, честито и валяно одужи, али и сам он кад види, да му на радню слабо ко мотри, пази и уважава, и поред тога да се іошт и са сиротиньом бочити мора, неће и неможе са таком одношћу радити, као кад зна да има неко кои ће му рад и трудно дело нѣгово знати и хтети оценити, похвалити и наградити а и клетой сиротиньи нѣговой на пут стати. — Погледаймо у Немачку, завиримо у северну Америку, распитаймо и у осталих изображених народа шта се у овом погледу ради, па ћемо се брзо уверити, да се они у томе раду надтичу, па за то и напредую. — С тога мислим, да є сасвим на свом месту, што є дописник о томе и то у явном листу реч повео; шат се и у нас нађе Родолюб, кои ће зажелити, хтети и моћи, да се єдном и ми, са осталим изображеним народима изєдначимо.

Ову прилику немогу пропустити а да Вам неявим, како є овдашньи учителъски збор, са врстним поклоном изненађен био. Племенита Госпођа Ана Карацић, супруга неумрлог Вука, поклонила є као што сам дознати могао овдашньой „школской кньижници“ сва дела великог мужа нѣног, коя є при себи имала, и обећала є, да ако одбор наново узтиска она дела коя су распачана, да ће и од оних све подпуно послати. — Кньиге кое су за сад добивене ове су: „Нови завѣт Господа нашега Іисуса Христа.“ — „Pripovjetke iz staroga i novog zakona.“ „Српске народне пѣсме кньига I. IV. и V.“ „Правителствующіи совѣт Сербскій.“ „Приправа за историю свега свиета ради дѣце.“ „Примѣри српско славенског єзика.“ „Српско народне пословице.“ Српски рѣчник истумачен немачкиєм и латинскиєм рѣчима“ и „Вука Стеф. Караџића и Саве Текелиє писма Платону Атанацковићу.“ Свега има до 11 ком. кньига, а у вредности до 20. ф. а. в. На овом особитом дару, ниє овдашньи збор учителъски равнодушан бити могао. У своіой седници од 14. Юлия решио є и послао писмену захвалницу

више хвалѣној Госпођи, а одаће се и явна захвалност у Застави и у Школском Листу. Тако сада, малу овдашню „школску књижницу“ видимо украшену са првим делима, наше драге књижевности Српске — Други пут ако ми поле време допусти и больма се извѣстим оћу вам кою и о овдашньой књижници школской писати.

Ђ. Сомбор 7. Августа. Високопречастни Господин Герман Ангелић патриаршески Мандатарие у епархіи Бачкой бавећи се у Сомбору као кр. повереник при испитима у Препарандіи имао є милост и овдашню српску главну основну мушку и женску школу посетити. У IV. разреду главне мушке школе 26. Августа бавио се скоро пуна два сата, за ков су време деца из науке християнске, и из стварних (реалних) знања испитивана. Следећи дан посетио є обадва разреда девоячке школе. У свима овим разредима најболю децу обдарио є богато сребрним новцем, а у првом разреду девоячке школе дао є маленой єдной сиромашной девойчици од шест година, за кою є дознао да најприлѣжније у храм Божіи долази, єдан ћесарски дукат.

Ученици и ученице наше кои срећни бише врстног овог високодостойника св. цркве наше у своіой школи видити, веома су се обрадовали и остаће им приятна о томе успомена док год узживе.

Годишньи свршетни испити у овд. основним школама почели су се 30. Юлия а свршили 3. Августа. Свечано Благодарение држано є у неделю 4. Августа, а разредница прочитана є на Преображение, кога су дана и ученици распуштени.

Избор на два упразнѣна и два новооснована учитељска места држаће се у Суботу после Велике Госпоине.

Школске вести.

НОВО МАЂАРСКО УЧИТЕЉИШТЕ У ПЕШТИ. Бечком школском Листу „Нова слободна школа“ пишу из Пеште, да є преузв. Г. Барон Іосиф Етвеш кр. угар. Министар наумио ове єсени у Пешти отворити ново мађарско учитељиште, ков ће духу времена одговарати. Управитель овога учитељишта, кои ће уєдно и неке учевне предмете предавати, примаће 1400 фр. редовне плате, 300 фр. додатка и 300 фр. станарине. Главни пређесор примаће 1200 фр. плате и 200 фр. станарине. Други редовни пређесор 1000 фр. плате и 200 фр. станарине, учитель краснописа и цртаня имаће 620 ф. учитель музике 620 а учитель гимнастике 400 ф. плате. Осим тога три катихете добиће сваки 240 награде, учитель стенографие 200 ф, а вртар 400 ф.

РОМАНСКЕ ГЛАВНЕ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ У ЕРДЕЉУ. По званичном извештаю у Ерделю има 6 православних главних школа, од коих су четири наиме у Брашову, Хосуфали, Рашинари и Селишту од четири разреда и са толико учителя, єдна (у Добри) є од четири разреда са три учителя а єдна (у Венеци у земльи Фогарашкой) има три разреда са два учителя. — Науку вѣре у овим школама предаю свештеници, а управитељи су дотични окружни протопресвитери.

РАДНИЧКА ШКОЛА УЗ ОСНОВНУ. Пре три године заведе се у немачкой вароши Висбадну уз основну мушку и женску школу, и

школа радничка за исту децу као средство за болѣ васпитанѣ. Ту се деца, под школским надзором уз пажню на ред чистоћу покорност и благи обичай приучаваю на различне користне ручне радње, чиме и новаца заслуже кои се деци и њиховим родитељима по заслузи поделе. Школа ова ради већ две године са лепим успехом.

Мушка деца приучаваю се у радњи польской и баштеной, чему є кад време, а уз то и другима домаћим пословима. На ово одалису су се двоица од учителя из основних школа. Сваки дан уче децу пре и по подне после свршене праве школе. Зимус є било 80 деце за само плетиво сламних асура и столица, завредили су само на овом 258 ф. а потрошено є 157 ф, претекло є 101 ф.. деци той само одул и поделѣно є.

Женска деца нека су плела, а нека шила. Од ових послова нешто се изнело на продаю, а найвише се радило за наручбину. Код ове деце настояваю учителке за неку башка награду. Уз њих стои друштво госпођа, од коих сваки дан по єдна долази и радње надгледа а све се брину за наручбине и за продаю. Прве године зарадило є њих неколико девойчица на 100 ф. а за материял ниє потрошено ни 30 ф. те тако є претекло на 70 ф. коє є истой деци по заслузи поделѣно. —

УЧИТЕЛЬИ И НАУКА О ЗЕМЉОДЕЛСТВУ. Министар явног обучаваня у кралѣвству Талиянском наредио є, да се у негдашнѣм манастиру Валомброси 200 народних учителя за време тримесечног течая разумном обделаваню землѣ уче, какоби потом у своим школама омладини савете о непредниєм земљеделству давати у стаю били. Кад се овай учительскоекономски течай заврши, онда ће се у истом манастиру редовна земљедельска школа отворити.

НОВА ЖЕНСКА ШКОЛА. Одбор школски у Иригу, кои с фундациом Папулићевом управля, заключио є, да се на єсен отвори у Иригу женска школа. За ту школу тражи се у ч и т е л ь к а коя є приправничке науке редовно изучила и коя є ручним пословима вешта. Са овим званиєм скопчана є плата од 300 Фр. а. вр. 3 хв. дрва и слободан стан. Честити Ирижани наши схватилису добро дух данашнѣг напредног времена, па хоће, да им женску дѣцу приправнице Српске васпитаваю. Тако валя. Бог их живио!

ПОПУНЂНО УЧИТЕЛЬСКО МЕСТО. За учительку српске женске школе у Новом Бечею наименована є Госпођица Емилия Горянчевића, коя є течай за приправнице год. 186⅞ у Сомбору свршила и учительски испит положила. Госпођица ова, као што нам се явля, већ є у школу уведена и заклетву є пред ч. консисторием темишварском положила.

ГИМНАЗИЯЛНА КАТЕДРА. У Гимназіи Карловачкой тражи се Професор обште историе и земљописа, кои ће у нижим гимназиялним разредима и немачки єзик предавати. Плата є 600 ф. Молбенице се управляю на високи патронат у Карловци.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА У С е н т и с платом 400 фор. а. вр., 6 хв. меканих дрва по сесие землѣ т. є 16 ютара рачунаюћи по 2200 □хв. на ютро. Молбенице се подносе ч. консисторіи Бачкой

У Деспот Сент Ивану траже се два учителя, и то єдан за мушку школу, а други за девоячку. Плата мушког учителя є 105 ф. а. вр. 30 пож. наполице, 15 мер. єчма, 6 пластова сена 3 хв. сламе 3 хвата дрва, 100 фунти меса, 30 фунти лоя 1 меров пасуля 40 фунти соли и по сесиє землѣ с безплатним обиталиштем. — Плата женскога учителя састои се из 73 фр. а. в., 25 пож. жита, 2 хвата дрва, 2 хв. сламе. 30 центи сена, 1 центу меса, 25 фунти соли, 12 фунти свећа. с безплатним станом. —

У Кисачу, плата є 60 ф. а. вр., 20 пожунаца жита, 50 фунти соли, 12 фунти свећа, 1 цента меса, 2 хвата дрва, 2 хвата сламе, 20 пожунаца наполице, 30 пожунаца кукуруза у клиповима, два ютра новоразоране землѣ и безплатан стан. На сва ова меета имаю се молбенице ч. консисторіи Бачкой неотложно поднети.

У Тителу у Бачкой Милиціи отворен є стечай на Србско учительско место с платом од 200 Фр. а. в. 6 мерова жита уз то безплатан стан и огрев. Сомборски приправници имаю првенство између просителя. Молбенице се имаю до 10. Септембра по новом сл. Тительской компаніи предати,

У Войки, у варадинской пуковніи. Плата є 200 Фор. а. вр. єдно свиньче двогодче, 500 ока ране у зрну, 6 хвати дрва и стан.

У Прогару, у истой пуковній. Плата є 150 ф. 800 ока наполице, 6 хв. растових дрва и стан. Између просителя на обадва ова места Сомборски приправници особито ће се у призрѣніе узети.

Молбенице се имаю до 10. Сепг. по новом управити на дотичне обштине.

У Митровачком протопресвитерату упразнѣна су ова учительска места:

Буђановци с платом 200. ф. 25 пожунаца жита, 10 пож. кукуруза, 6 хв. дрва и 6 фунти свећа.

Петровци с платом 168 Фр. 40 пожунаца жита, 6 хвати дрва и 6 фунти свећа.

Шуљам, с плагои 126 Ф. 25 пожунаца жита 6 хвати дрва и 6 фунти свећа.

Молбенице на ова три места имаю се управити на ч. Архидиецезалну консисторию, а предати до конца овог месеца уреду протопресвитерата Митровачког.

ЯВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Године 1865. оставих моју милу отачбину и дођох у Београд с намером да мало потребног знања прибавим, како бя моіой браћи у Старой Србіи колико толико са просвегне стране помогао. Пошто у београдской Богословіи две године проведох слушаюћи науке, увидим да те науке неодговараю моіой цельи, єр я познаваюћи околности и потребе моє отачбине, желио сам да себе са знањима коя су учителю потребна снабдем. Зато оставивши Београд, дођем у Сомбор, да у учительско приправничком заводу учительске науке слушам. Дошавши овамо мислио сам да се неће моя намера испунити, єр преудалѣн од моє постойбине лишен сам био свию материялних средства, за издржаванѣ моє. Али промисао Свевишнѣг неосуєти моју намеру, него ме упути на родолю-

биве сомборске грађане, кои се о мени живо заузеше и мене с потребама за ужитак снабдеше. Преиспуњен великом благодарношћу за уч иићно ми доброчинство, нисам могао прећутати, а да мою благодарност явно пред светом неизлиєм и да оваково патриотично дело српском свету на видик не изнесем. Но почем се управитель приправничког завода најпречастнии Г. Ђорђе Бранковић прота Сомборски први за мене постарао и код следећи лица помоћ ми израдио, то пре свега мћму највећма благодарити имам за очинско нћгово о мени старанћ, а после и свима моим великим добротворима. Имена, моих добротвора заєдно са прилози на моє издржаванћ єсу следећа:

Најпречастнии Г. прота Ђорђе Бранковић 10 Форинти; преч. Г. Димитрие Поповић катихета 10 ф.; Г. Вукићевић професор 20 ф.; Г. Александер Костић професор 10 фр; Г. Антоние Коньовић Градоначелник 30 ф.; Г. Вуић Іован старіи 10 ф.; Г. Боголюб Костић трговац 10 ф; Г. Станимировић трговац 10 ф; Г. Лука Іовановић телеграфиста 10 фр.; Г. Исак Радосављевић трговац 2 фор.; Г. Марко Бикар 1 фр.; Г. Урош Шимић 1 ф.; Г. Гавра Дракулић 2 фор; Г. Стева Попић 3 фр.

Изявлююћи топлу благодарност овим врлим родолюбима, кояће навеки у срцу мом живити, єсам

У Сомбору, 28. Юлия 1868. вечно благодарни

Іосиф Костић Србин из Приштине са поля Косова у Ст. Србіи.

КЊИЖЕВНА ОБЯВА.

Господин Іосиф Подградски Професор у Н Саду позива на предплату на дело, коє ће у Новоме Саду изићи са насловом: **Кратка философично-педагогична расправа о политично-народном васпитаню српских владалаца и српске учећесе младежи. С гледишта славенског народног духа.** У овой расправи покушава писац, да на ова питаня одговори: Єли преко нуждно, да васпитательи српске учеће се младежи и српских владалаца, а тако исто и сама ова младеж и сами ови владаоци, следеће идеє сасвим ясно схвате:

1. Идею човека 2. Идею владаоца. 3. Идею српског народа. 4. Идею славеиске државне управе, слободе у обште, закона, слободе штампе и говора, и органичног одвошая међу владаоцем и народом.

Предплатна цена 50 новч. а. вр. Предплата трає до 20. Септ. Књижица штампаће се у толико егземплара колико се предплатника прияви. Адреса; Іосиф Подградски, професор у новом Саду.

☞ Да би Лист овай и далћ излазити могао, молимо, да нам дужници што пре с предплатном ценом похите.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андриє Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 16. У Сомбору 30. Августа 1868. Год. X.

Глас єдног Србина

поводом законског предлога о устройству народних школа у Угарской.

(Продуженѣ)

Споменуо сам на почетку, да є нама Србима по све нуждно, да чувамо чистоту єзика и светиню народности наше на дому и у школи. То су у данашнѣм добу два најяча стуба коя су у свези са црквом нашом кадра сачувати нас, да се у туђе ято непрелиємо, да останемо Срби и чланови велике Славянске заєднице. Имаюћи прилику ових дана у єдним политичким новинама читати предлог нѣког мађара, да се сва малодечия хранилишта у Угарской тако устроє, како би немађарска дѣца у њима мађарски єзик научила, па знанѣ овога и на породицу пренела (види Pesti naplo у последњим броєвима месеца Августа); за дужност сматрам опоменути свеколике Србе, да свою дѣцу чуваю од полазења садашњих малодечіих хранилишта и туђинских основних школа, и да се постараю гдѣ є год могуће србска малодечия хранилишта подићи, ал особито србске народне вѣрозаконске школе наше свуда одржати и процвѣтанѣ њихово свойски подпомагати. Само наша народна чисто србска школа спасти ће нас и сачувати у овом кобном времену. Она дакле нека нам є знаменѣ спасения нашег; ню пригрлимо, ню као зѣницу ока чуваймо, као највеће благо нѣгуймо, и подижимо како морално тако и материално усавршаванѣ нѣно: єр ако ню изгубимо ил ако нам се у ню увуче туђинство, онда ћемо ямачно пропасти и изгубитисе, међу другим народима. С' тога понавлям и овдѣ позив на све наше обштине и старешине народне, да се свойски око тога заузму, како би се наше народне школе, по гласу посто-

ћих школских фасия, за навћк трошком обштина мћстних издржавале, задржаваши у свему карактер србсконародних вћрозаконских школа.

Прелазим сада на далћ понаособно посматранћ у речи стоећег законског предлога. —

У предлогу том од найвеће є важности глава VIII. с тога што се у њој говори о уређеню учительишта или препарандия за приправнике и за приправнице.

Учитель є душа школе а валян учитель треба да се достойно припреми за то свето и велеважно званиє. По томе дакле добро уређена учительишта єсу битно и главно условлћ од кога зависи напредак и процвћтанћ народних школа.

„Држава ће подићи у разним краєвима 20 учительишта за мушке, а уз њи гдћ се потреба појави и учительишта за женско приправнице. На свако од мушких учительишта трошиће се из државне благайнице до 16,000 фр. а по 8000 фр. на свако женско учительиште.“

То є доиста племенита мисао, то є предлог, кои ће ямачно сва земля са одушевленћм дочекати и преко заступника своих усвоити и примити! Єдно би само овоме предлогу придодати валяло а то є, да као што є у предлогу изречено, да ће се приправнички заводи у разним краєвима землћ угарске подићи, тако нека се у закону изрично опредћли, да се учительишта та подћле и по народностима, па да на пример Мађари добию у разним краєвима Угарске и Ерделя шест учительишта; Словаци, Нћмци и Романи по три, Русини єдно, Хрвати и Срби у Троєдной кралћвини три, а остали Срби єдно.

Што се тиче Хрватске и Славониє я би мислио да Ђаковачка и Загребачка Препарандия остану кралћвски институти за римокатолике; за православне у горньой граници нека се оснує о државном трошку єдна Препарандия по мустри Сом-, борске, а Сомборска нека се уз подпору државну распростани и нека у ню иду Срби из целог Баната, Бачке и Срема подразумеваюћи овамо и дотичну милицию; далћ из дольне Славониє, Баранћ и осталих угарских жупания. Па као што би Сремски и Славонски Срби у Сомбору педагогичке науке учили, тако би валяло уредити, да се младеж бунћвачка, шокачка, хрватска и бошнячка из Бачке Баранћ и остале Угарске у Ђакову и у Загребуза учительско званиє припрема. —

Врло є добро у министарском предлогу одређено, да се сваком учительишту придода основна школа за углед, гдћ ће

се приправници у учительской радньи и у држаню школе практично вештбати. Исто тако посве умѣстан є онай предлог, да се уз свако учительиште држи врт найманѣ од два ютра землѣ, гдѣ ће се приправници у разним струкама економиє, а особито у вртарству вештбати моћи.

К учительском особлю, држим да би додати валяло за сваку препарандию іош два помоћника, кои би се између учителя мѣстних основних или висших школа изабрати могли, и кои би неке лакше стручне предмете предавати имали примаюћи зато суразмѣран труду своме хонорар. Тим би се учинило да редовни професори сву свою бригу на предаванѣ главних предмета обраћати могу.

Кад се сѣтимо колишна є до скоро била плата професора наше Препарандиє, онда признати морамо, да є у §. 87. одређена плата за сваког професора државне препарандиє од 1000 фр. доиста велика и красна. Само би желити било, да се станарина у место 100 фр. од две стотине форинти опредѣли, како не би морали дотични професори на плаћанѣ станарине од редовне своє плате одкидати. Уєдно примѣтити валя, да би необходно нуждно било постарати се за обезбѣђенѣ старости приправничких професора и ньихових удовица и сирочади на тай начин, да професори буду учестници државне пензиє суразмѣрно годинама службе и да после тридесетогодишнѣ службе имаю право на подпуну годишню пензию од 1000 фр. Удовице пак и сирочад ньихова да добияю подпору од државе на издржаванѣ, относно на васпитаванѣ, а подпора та нека буде суразмѣрна заслузи и плати професорской. Све пак што се одреди за благостанѣ професора на државним препарандияма, треба да важи и за професоре вѣрозаконских препарандия, єр єднаке дужности и єднаке заслуге за благо обште предпоставляю и єднаку награду од стране домовине, коя нам є свима обшта мати.

Течай приправнички одређує се на три године. Ово є добро, али само се тако у дѣйство привести може, ако држава по предлогу обилну свою помоћ и подпору на издржаванѣ питомаца за то време даде, єр без ове сиромашни ученици, — а такови понайвише у препарандиє долазе, — єдва с муком и две године на науци провести могу.

У учительишта примаће се ученици по свршетку трећег реалног или четвртог гимназиялног разреда уз предиспит. Тако є код нас и досада бивало; само држим да є довольно гаран-

ције ако се предиспити полажу пред професорским збором дотичнога завода, а присутство владинога повѣреника ту никако од потребе не би било.

Сматраюћи на постоѣће околности и на слабо снабдѣнѣ премногих наших учительских мѣста, пристати морамо на ова предходна знања као на minimum, кои се за приманѣ у препарандию захтѣва, али би врло добро било, кад би се и ученици из висших реалних и гимназиских разреда учительском званию отдавали, као што є то код нас Србаља прошлих година по нешто бивало, док приправници под војничку службу подпадали нису.

Да би се пак у будуће и ученици из већих школа на учительско звање охотно отдавали, валяло би дозволити, да се они кои вишу реалну школу, или хуманиора с добрим успѣхом сврше у други приправнички разред примаю.

Они пак ученици, кои по свршеним гимназиялним наукама испит зрелости положе, ако пояти знаю, — а такође и сви богословци могли би се у учительиште примати тако, да у заводу за єдну годину само чисто педагогичке науке слушаю и с практиком учительском упознавши се, могли би одма потом за учителѣ проглашени бити. — Закон би имао све оне приправнике, кои су подпуну гимназию свршили од војничке службе копачно ослободити. Само уз ове услове надати се да би по времену и младићи из већих школа учительском званию себе посветити хтели, а то би по унапређенѣ наше народне просвѣте од найвеће важности било,

Прегледавши у §. 90. предмете, кои ће се у државним препарардияма предавати, за чудо ми є што међу овима нема Антропологије са Психологиом и Повѣстнице Педагогичне, без коих се не да ни помислити научно изображени учитель. Тіи се предмети у садашньой нашой Сомборской препарандіи у кратко предаю, па у толико се већим правом захтѣвати може, да се у учительиштама са три годишня разреда редовно уче.

Осим свию у §. 90. прописаних предмета кои се и у нашим препарандияма предавати имаю (изузевши оргуланѣ), и уз горенаведене необходно нуждне науке, мораю се іош код нас задржати сви наши вѣрозаконски и чисто српски предмети, као: црквене поянѣ и типик, литургика, тумаченѣ Евангелия и Апостола, српски єзик, стилистика и литература, српска повѣстница и црквенославенски єзик, што є све и досада у Препарандіи нашой предавано.

По §. 92. законског предлога поставляю се државна учительишта ван сваке вѣроисповѣдне разлике. Оставляюћи на страну питанѣ, єли то у Угарской могуће извршити, држим, да то за нас Србе ниє нимало пробитачно по томе, што се у таким препарандияма дѣца наша не би могла изобразити за валяне србске учителѣ, какве народ наш и црква наша потребує. С тога би по моме већ гореспоменутом мнѣню валяло да се за нас у Угарской садашня наша препарандия, као вѣрозаконска задржи, и према потребама уз државну помоћ преустрои. Нека би држава дакле од оне своте коя є на сваку повдину препарандию одређена, само ⅔ годишнѣ овой нашой препарандіи прилагала, пак би се одтуда уз досадашнѣ приходе не само наш приправнички завод сяйно издржавати могао, него би у нѣму 60 питомаца стан, пранѣ и огрев , а 30 између ньи и храну о државном трошку добияти могли.

Она друга србска препарандия у Хрватской имала би рачунати на подпуну државну помоћ као и све остале, задржавши у пуном смислу вѣрозаконски и србско народни значай свой.

Ко трећи приправнички течай с добрим успѣхом сврши, нека се може одма употребити за привременог учителя или за учительског заступника, а за сталне учителѣ нека се поставляю само они, кои после свршених наука испит о учительской способнотти положе. У §. 105. законског предлога ставля се рок испита на по године после свршене препарандиє; по моме мнѣнию сгодниє би било рок од године дана одредити,

Предлог министарски о устроєню женских препарандия са свим одговара духу времена. У свима изображеним државама увѣрили су се, да су добро васпитане женскинѣ за ученѣ и васпитаванѣ дѣвойчица много способниє од мушких учителя. То што є код других добро, биће и по нас веома полезно, па с тога валя да се подизаню учительишта за приправнице од свег срца радуємо, и да желимо да се уз нашу Сомборску препарандию, течай за изображаванѣ учительица о државном трошку по начину у предлогу §. 109. и т. д. опредѣлѣном што скориє заведе, како би се у нѣму србске кћери за велику и свету дужност васпитательичку у духу миле своє народности достойно изображавати могле. —

Прелазим сада на посматранѣ осме и последнѣ главе законског предлога, коя говори о учительима.

Пре свега признаваюћи брижльво старанѣ преузвишеног г. министра о снабдѣваню учителя и ньихових породица, же-

лио би да се све оне благодети које су у §. 121. до 135. учитељима обштинских школа, наменѣне с пуним правом и на учителѣ вѣрозаконских школа пренети имају: ер једнаке дужности около васпитаваня и ученя младежи захтеваю и једнаку награду, једнака права. Само остваренѣм овог благотворног и спасоносног начела надатисе можемо напредку у просвѣти свию народа и свию разреда людских у отачаству нашем.

Учителѣ валя пре свега добро плаћати, болѣ него ма које друге званичнике; по томе што они найвише доприносе к просвѣти и к правой срећи како поједиих лица и задруга, тако и цѣлога народа и домовине.

Кад се у обзир узме досадашнѣ бѣдно материялно станѣ наших србских народних учителя, од коих нѣки са свима доходцима ни стотину фор. годишнѣ плате немаю, а онай у Безедеку уз нешто мало хране 7 ф. и словом велим седам фор. а. вр. годишнѣ плате прима, онда се радовати морамо, што је у горнѣм предлогу найманя учителска плата са 300 фр. а помоћничка са 200 ф. опредѣлена. Но при свем том валяло би да држава настоява, како би веће обштине особито варошке, сваком учителю свом плату барем од 500 ф. уз то огрѣв и стан давале. Стан учителски треба да се редовно састои из две обитаће собе, једне писарнице, куйне, челядске собе, брашнаре (шпайза), коморе за дрва и кошаре за краву; само у случаю нужде морао би се учитель у маньим мѣстима са маньим станом привремено задовольити. За учителѣ у висшим основним школама валя по моме мнѣнию одредити найманю годишню плату од 600 ф. уз стан и огрев.

Ради унапређеня материялног станя народних учителя нека се закон земаљски донесе, по ком се свакоме учителю народном после десетогодишнѣ безукорне службе 50 ф. после двадесетогодишнѣ 100 фр. и т. д. додатка из државне благайнице давати има. У равной мѣри пак нека се професорима у педагогичким институтима повишница од 100 фр. после сваке десетогодишнѣ службе придодае.

У погледу на предлоге у §§. 132—134. о подпомаганю учителя, њихових удовица и сирота, ово имам примѣтити:

Сваки учитель нека има право на уживанѣ мировине у случаю немоћи суразмѣрно годинама службованя. Учителъи после 30 година службованя имаю право на подпуну мировину, коя би онолико износила, колико износи редовна плата, што је дотични у последнѣ време примао. Половину мировине нека дужна

буде издавати она обштина у коіой є учитель тай у послѣднѣ време служио, а другу половину нека подмирує држава из оних улога, коє ће морати сваки учитель по суразмѣру своє плате сваке године у државну благайницу у име подпоре уносити. У §. 132. одрєђени годишньи улог од 2% на учительску плату премален є, и по моме мнѣнию неби млого било кад би се 8% или ма и 10% од редовне учительске плате узимало на страну исте благайнице, из коє би се како немоћним учительима тако и ньиховим удовицама и сиротама издржаванѣ обезбѣдило

Удовицама и сиротама учительским премалена є у предлогу намѣнѣна помоћ од 100 фр. а нужно би било на ту сврху одредити наймапѣ по 200 фр. и установити да єдну половину дає дотична обштина, а другу половину државна благайница за подпоре.

С' благодарношћу сећам се §. 134. често споменутог законског прелога, у коме се обриче, да ће се из државне благайнице на васпитаванѣ учительских сирота сваке године 10,000 фр. издавати. Доиста би валяло, да земальски представници овай велеважни предлог не само к срцу приме, него да горньи дар удвоє и утроє, а особито да се законом утврди, како би сирочад свию народних учителя без разлике вѣре и народности, учестницима ове милости постала. Нарочито би се пак од стране државе имало на руку ићи како мушкой тако и женскоій дѣци изслужених и покойних учителя, да се могу о трошку земальском за учительско звание изображавати.

Са овим завршуєм примѣдбе моє на законски предлог о устройству народних школа у Угарскоій, од свег срца желећи да важніи од мене србског рода синови о поменутом предлогу мнѣния своя путем явних листова што скориє обнародую, и да се овом слабачком али безпристрастном гласу єдног србина и народног учителя, у ово кобно време єдино из любави к правой просвѣти народа србског явно изреченом, у мѣродавним круговима колко толико послуха подари. В.

Божиє Заповѣди.

(Нѣколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе.)

V.

ПЕТА ЗАПОВѢД.

(Продужено)

Како нас учи старозавѣтни мудрац о владаню према родительима?

Старозавѣтни мудрац Іисус сйн Сирахов, овако нам у своіий кньизи препоручуе поштованѣ према Родительима;

„Чтый Отца ѡчиститъ грѣхи: И ꙗкѡ сокровищствуй прославлаай матерь свою.“

Кои поштуе Отца од грѣха се чисти; кои штуе матер свою, као да благо тече.

„Чтый Отца возвеселитсѧ ѿ чадѣхъ своихъ и въ день молбы своея оуслышанъ бѹдетъ.“

Кои поштуе отца дочекаће радост од свое дѣце и кад се (Богу) узмоли, услишан ће бити.

„Прославлаай Отца долгоденствовати бѹдетъ: и послѹшаай Господа ѻупокоитъ Матерь свою.“

Кои поштуе Отца дуго ће поживити, и кои слуша Господа радост ће чинити Матери своіой.

„Боайсѧ Господа почтитъ Отца, и ꙗкѡ владикамъ послѹжитъ родившимъ его.“

Ко се бои Господа, поштиваће отца и служиће своим родительима као господарима.

„Дѣломъ и словомъ чти Отца твоего и Матерь твою, да найдетъ ти благословеніе ѿ нихъ. Благословеніе бо отчее оу-тверждаетъ домы чадъ, клатва же матерна искоренаетъ до основаніа.“

Дѣлом и рѣчима поштуй Отца свога и Матер свою, да те снаће благослов од ньих; ер благослов отчин утврђуе домове дѣчие, а клетва материна искореньуе их до темеля. (Сир. гл. 3. ст. 3 — 9.)

„Чадо, заставпи въ старости Отца твоего, и не ѡскорби его въ животѣ его: Аще и разѹмомъ ѡскѹдѣваетъ, прощеніе имѣй, и нешезчести его всею крѣпостію твоею. Милость бо отча незабвена бѹдетъ и противѡ грѣховъ присозиждетсѧ тебѣ: въ день скорби твоея воспоманетъ та: ꙗкоже ледъ ѿ зноа, такѡ растаютъ грѣси твои.“

Дѣте! Пази Отца своега у старости, и неучини му на жао никад у животу нѣговом. Ако и разумом ослаби, прости му, и свом снагом гледай да га необезчастиш. Милост отцу учинѣна неће се заборавити, а теби ће се противу грѣха уписати. Кад будеш у туги, она ће те развеселити, и као што се лед на врућини отопи, тако ће се грѣси твои растопити. (Сир. гл. 3. ст. 12 — 15).

„Всѣмъ сердцемъ твоимъ прославлаай Отца твоего и матернихъ

болѣзней незабѹди: Помани јако тѣма рожденъ єси, и что ѥма воздаси јакоже они тебѣ;“

Од свег срца поштуј отца своєга, и не заборави материних болова. Сећај се да су те они родили, па чим ћеш им вратити све што су они теби учинили. (Сир. 7. 29. 30).—

Єли тежак грѣх непоштивати родитељ? Непоштивати родитељ єст врло велики и тежак грѣх, єр су родитељи нама живот дали и нас одранили. По томе ко непоштує родитељ ков видн, тај неможе поштовати ни Бога кога невиди.

Кои грѣше против почитаня родитеља?

Против почитаня родитеља грѣше:

1. сви они кои родитељ своє презиру, ругаю им се, оговараю их или се њи стиде.

2. Кои родительима, невалялим своим владанѣм срамоту єд и тугу наносе.

3. Кои се противе заповѣстима родительским и неслушаю њихове добре савѣте и опомене, нити се поправляю кад их родитељи караю.

4. Кои родитељ своє безчасте, грде и проклиню, упорно им одговараю, и непристойно се према њима понашаю, и сви они кои родительима добра нежеле и за њи се Богу немоле.

5. Кои родитељ у нужди и невољи без помоћи остављаю, кои их у старости лѣпо недрже, и неране, у болести недворе и нелѣче, кои слабости своих родитеља неће да трпљиво сносе, и

6. Највећма грѣше они бездушници и скотске нарави нељуди, кои родитељ своє од себе одганяю, потурую и бию.

За оне кои отцу и Матери зле речи говоре или их псую прописана є у Староме завѣту смртна каштига.

„Иже злословитъ отца своего или матерь свою, смертію да ѹмретъ“

Ко опсуе отца или матер, нека се погуби. (II Мојс. 21. 16,

„Око рѹгающееса отцѹ и досаждающее старости матерни да исторгнѹтъ є вранове ѿ дебрїа, и да снѣдатъ є птенцы орли.“

Око, коє се руга отцу и досађуе старости материной, нека исклюю гавранови из шуме, и нек га изеду млади орлићи. (Притч. 30. 17.)

Исповијест дјеце.

(„Воскресне Чтеніе“ год. 1866. стр. 1051.)

Исповијест дјеце држи се [illegible]ично за дјело од мале важности. Или зар с другога чега пуштаю многи духовници дјецу на исповјест по двоје по троје наједанпут, и покрай тога често мушку и женску дјецу заједно?! „Дјеца немају гријеха дјеца су невина . . .!“

То је мњење, на несрећу, врло криво! Та је заблуда врло шкодљива! Не припада свагда и безусловно дјетским годинама достојанство невиности. „Ако ко неби допуштао да имаю гријеси прирођени — подајте му нека исповиједа дјецу, и оног часа ће одбацити ту своју заблуду . . .,“ вели један искусни духовник (*). С отог је света црква богомудро установила да се дјеца почињу исповједати већ од оне године (**) од које ли једва започињу учити ју н. пр. писању и читању рачуну и т. д.; и издала је духовницима особите поуке о исповијести дјеце (***).

У дјетским годинама почињу се развијати расположаји душе и наклоности срца —, и онда се често зачињу зле навике и погибијоне страсти. У дијетским срцима већ буде се грјеховне жеље, ниче наклоност к лажи, к лакоумству, к немилосрђу.

Но у тим њежним и тако примљивим годинама врло се опет лако уништава извор гријеха, укроћује бујна сила чуствености управља душа на добро, сију у срце сјемена правде и истине и светости. А све то говори за то, да је исповјест дјеце дјело врло важно и да дјецу ваља исповједати особито пажљиво и марљиво.

Дјецу треба на исповијест дочекивати и на исповијести исповиједати врло њежно и љубавно. Спаситељ није тјерао дјецу од себе, него их је примао грлио, благосиљао, хвалио (Мат: гл. 19. ст. 14.; Марк. гл. 10. стр. 14—16.). При исповиједању дјеце духовнику ваља се чувати и најмањега вида суровости и строгости; јер дјеца, видећи духовника сурова, од страха неће слободно и искрено откривати му своијех гријехова, и страшиће се шта више и саме исповијести.

(*) См. письм. о должн. свящ. сана. Кн. III. 10.

(**) Од седме.

(***) „Чинъ исповѣданїа отрокѡвъ.“

На исповијести треба на то пазити, да се дјеца, приступајући к духовнику, моле Богу, да клечећи примају благослова у свештеника, а послије исповијести, оградивши се крстним знамењем, да цјелују свето јеванђелије и частни крст, и да се, одлазећи, такођер Богу моле.

Прво је питање које се може предложити дијетету „Јеси ли био (била) кад на исповијести?“ Ако дијете приступа први пут к исповијести, то му је духовник обвезан кротко и разумљиво изјаснити силу исповијести, потребу, и корист, Ако је дијете већ било на исповијести, то га је дужан питати, кад је било, шта је згријешило од онда. — Ако дијете незна, шта је управо гријех, гријех велики, то је необходно нуждно објаснити му језиком дјетским, шта је гријех, како нас гријех окривљује пред Богом и т. д.

Кад дијете набраја своје гријехе, нетреба га дирати, не ваља му улазити у ријеч без велике невоље, већ га треба слушати трпљиво и остављати га да сасвим слободно казује шта има.

Ако дијете не зна да каже никаког гријеха, то му треба помоћи питањима. — Но предлажући дјеци питања о гријесима духовник треба да врло и особито пази на то, да ју какогод не на веде на мисли о таквим гријесима, каквих дјеца још но познају.

Најприличнија питања која се дјеци на исповијести стављати могу јесу ово:

Како се крстиш?

Умијеш ли молитисе Богу?

Молиш ли се сваки дан Богу?

— Од Бога је све, што имамо. Ко се немоли Богу, томе Бог недаје ни хљеба, ни здравља, ни памети . . .

Знаш ли: Вѣрую во єдинаго Бога?

— Сваки је хришћанин дужан знати исповједати своју вјеру; и ти си крштен (крштена), и ти си дужан (дужна) знати своју вјеру . . .

Идеш ли у цркву недељом и празником?

Идеш ли с вољом у цркву?

Шта радиш у цркви? молиш ли се Богу? стојиш ли побожно, или се разговараш? смијеш ли се? осврћеш ли се натраг? стојиш ли мирно на једноме мјесту? и т. д.

— У цркви је Бог; пред Богом ваља стојати с побожношћу, с поштовањем, са страхом, јер Бог све види!

Поштујеш ли оца, матер?

Слушаш ли их?

Не ожалошћујеш ли их чим? — непокорношћу, упорством неваљалим понашањем . . .?

Уважаваш ли старију браћу, старије сестре, и свакога који је старији од тебе?

Не свађаш ли се? неговориш ли срамне ријечи?

Учиш ли што?

Марљиво ли се учиш? или лијениш?

Поштујеш ли учитеље?

— Учитеље ваља поштовати!

Бојиш ли се Бога?

Љубиш ли Бога?

— Ако се бојиш Бога и ако љубиш Бога то ти се ваља чувати од свакога гријеха, јер гријех срди Бога и Бог казни оне који невршe заповијести његовијех.

Не кунеш ли се? — па још у малим стварима?

Не вараш ли? — па било макар у шали?

Не лажеш ли?

Нијеси ли узео (узела) ништа туђега? па било то колишно му драго?

Нијеси ли исмијавао (-вала) кога? — особито човјека стара, саката . .?

Кад имаш новаца, нашто их употребљујеш? — на корисно што, или на лакомства? Дијелиш ли милостиње биједнима сиромасима?

Питајући дјецу, ваља имати на уму не само године, но и степен развитка способности дјеце, и њихове наклоности душевне, и т. д.

А дајући дјеци поуку, треба

а). старати се те освећивати ум њихов кратким, особитим, језгровитим изрекама, које би се дубоко и на дуго урезивале дјеци у памет, поучним примјерима светих, нарочито пак важним изрекама из светога писма, и т. д.:

б). што већма улијевати дјеци мржњу на гријех:

в.) представљати дјеци нежност и пријатност добродјетељи, употребљујући ријечи и изражаје према дјетским годинама, показивати јој врлину добродјетељи и корист како у овоме тако и у ономе животу будућем; чешће говорити дјеци о небесној слави, и напоминати блаженство, које је приправила за невину дјецу Божија благост и доброта;

г). представљати дјеци добродјетељи које приличе годинама

њиховим, и против којих дјеца највише гријеше: покорност, послушност, правдољубије, узајмно трпјење и сагласје, марљивост, скромност или смјерност, како у цркви и у училишту, тако и на дому, кад из постеље устају или кад лијежу, кад су на молитви, и т. д.

Особито треба дјеци у срце уљевати љубав к Исусу Христу, који је благословио дјецу и рекао; „Пустите дјецу нека долазе к мени.“ (Марк. гл. 10, ст. 14.)

Што се тиче скрушења које је неопходно нуждно са стране онога лица што се каје на исповијести, к тому треба да приводи свештеник дјецу тек постепено; јер искуство доказује, да никаква жалост у дјеци није дуготрајна. По томе, да би произвео у дјеци скрушења, духовник је обвезан не просто питати дјецу да ли се скрушавају с гријеха, но овако од прилике говорити: Љубиш ли Господа Бога? Он је добри Отац свима нама. Он даје свима нама јело, одијело, срећу, радости . . . Но Он љуби само добру дјецу, која не чине никака зла и љубе добродјетељ; а ко гријеши против воље Божије, тај врло срди Бога, тога Бог не љуби . . . Зар теби није жао, што си расрдио (-ила) Оца небеснога? — Казати се може дјеци, камо ће отићи добра, а камо неваљала дјеца, и наговјестити, да се ономе треба гријеха чувати, који хоће да наслиједи рај.

Није надати се, да ће дјеца дуго памтити дату јепитимију и да ће кадра бити испуњивати је; зато ваља дјеци давати лаку јепитимију, која к отоме не траје дуго, а настојавати да ју испуне одмах послије исповијести.

превео Богдан Кузмановић,
парох и конзист. савјетник.

Записник.

српског првог збора учитељског протопопства Темишварског држаног $^{8}/_{20}$ Августа 1868. од 10 до пол једног сата пре подне, у обштинској Темишварско-градској дворани.

Председатель: Пречастни г. прота Темишварски Василие Табаковић
Перовође: Владимир Павловић учитель Мало-Бечкеречки; Светозар Миладиновић учитель Сочански.

Присутни од стране свештенства: Г. г. Дионисие Христифоровић парох Ђирски, Ђорђе Петровић Наместник Станчевачки, Арон Стојановић парох Рудњански, Кузма Станић парох Темишварски, Василије

Петровић парох Хрњаковачки, Петар Адамковић парох Лукаревачки, Арсеније Предић пододговорни свештеник Немешки, Јефта Поповић ђакон Темишварски.

Учитељи: Г. Г. Ђорђе Јовановић темишварски, Исак Амицић ст. мартонски, Влада Павловић мало-бечкеречки, Милован Кеверешан петровеселски, Ћира Путић дињашки, Ђорђе Грбановић иванђански, Порфирије Глогоњац рудњански, Љубомир Марковић немешки, Светозар Миладиновић сочански, Петар Аугустин кнежки, Јосиф Гомбош кнежски, Сава Савић ђирски Јован Траилов хрњаковачки, Сима Крецулов свр. приправник из Ст. ђурђа на Бегеју.

Местни школски надзорници: Г. Др. Бранко Стефановић Темишварско-градски. Жива Обичан сочански. Ђорђе Бранков, петровеселски.

Гости: Г. Ђорђе Лазаровић и Милан Новаковић срвш. ђимназисте и матуристе, и Димитрије Лудовић свршени шестошколац, и кр. угар. Телеграфиста.

Број 1. Г. Председник отвара седницу подужом беседом коју збор с ускликом уважава, и пошто се скуп на позив г. председника Богу помоли, ступи се к даљем раду.

Број 2. На предлог да се не само потребитим учитељима, но и школ. старатељима, катихетама и управитељима дневница и безплатни подвоз у случају потребе определи. Збор реши: да се молбеница у том смислу састави, и преч. козисторији ради подпомагања код кр. угар. минист. просвете поднесе с тим додатком да се свота дневнице јасно определи и односна уредба обштинама обзнани.

Бр. 3. Пошто законски предлог минист. просвете, у делу јавне, наставе изреком опредељује; да је учитељ дужан само 60 деце настављати: а ако број ученика 100 превазилази, да се онда друга паралелна школа отворити мора, — рађа се питање: шта се има радити кад број ученика буде већи од 60 а 100 недостиже? Збор реши упитати се код преч. конзисторије, како се учитељи имаю у такој прилици владати.

Број 4. На питање: какве кораке ваља предузимати, кад родитељи своју децу ил' никако ил' ковкако у школу шаљу? Буде решено: да се крајем сваког месеца поднесе препис школског пописа подписан учитељем, школским старатељем и катихетом, а премаподписан местним управителћм, окружном надзорнику ради даљега поступања у смислу постојећи наредба.

Број. 5. На питање о недељној и вечерњој школи, збор одлучи: да се засад недељне школе уведу, и да се услучају неуредног похађаня истих, поступа, по заключку под бројем 4

Брой 6. На питанѣ где и кад ће се идући састанак држети, решено: да се такови почетком маја дондуће године у Темишвар окружницом сазове; а за дневни ред јавиће се:

1. За предавање молитве господње г. парох Темишварски Кузма Станић.

2. За предавање читања с писањем Светозар Миладиновић.

3. За предавање приповедања из Буквара Љубомир Марковић.

4. За предавање V. члана символа вере Ћира Путић.

5. За предавање 7. чл. вере Милован Кеверешан.

6. За рачун на памет и писмени Владимир Павловић.

Број 7. За састављање молбеница одређује се одбор под председништвом г. пароха Темишварског Кузме Станића и г. председника Др. Бранка Стефановића и учитеља Ђорђа Јовановића, Владимира Павловића и Светозара Миладиновића, који дотичне саставе, збору после подне у полак четир сата ради коначног решења подћети имају.

Прочитан и одобрен у скупу учитељском $^{8}/_{20}$ Августа по подне у 4 сата држаном.

Василије Табаковић с. р. Протопрезвитер Тамиш. и председ. збора. Владимир Павловић с. р. перовођа. У одсуству Светозара Миладиновића перовође Ђорђе Јовановић с. р. учитељ града Тамишвара.

Школске вести.

ИЗБОР СРБСКИХ УЧИТЕЉА. Представништво сл. и кр. града Сомбора у седници своіой дана 17. Августа о. г. држаной изабрало є за учитеља III. разреда главне школе госп. Младена Средоєвића досадашњег привременог учитеља у истом разреду. За учитеља новооснованих предградских школа изабрани су том приликом Г. Стеван Арсеніевић учитель Румски и Лазар Станоєв Милаков спомоћник учитеља Сивачког: за учитељицу првог и другог девоячког разреда изабрана є Госпоћа София Іорговића досадашња заступница учительског звания у истом разреду и савршена приправница. Г. Средоєв свршио є трећи реални разред са отличним успехом а потом препарандию у Сомбору год. 1867 и проглашен є да є способан за учитеља у основной и у нижим разредима главне школе с препоруком; г. Арсеніевић свршио є такође трећи реални разред и препарандию и проглашен є да є способан за учитеља у основной и у нижим раредима главне школе с препоруком: г. Станоєв свршио є исте науке а проглашен є као способан за учительство у основной школи с препоруком; госпоћа Іорговићка свршила є дванајстомесечни течај за приправнице год 186⅞ и положивши испит о способности са најбољим успехом проглашена є за учитељицу у Србским народним школама. — Између просителя

кои на ова учительска места сутицаху, изабрани су у свему найврстнїи, и по томе можемо сомборской обштини честитати што є овом приликом ученѣ свое деце поверила найврстнїим између оних, кои їой се за оправлянѣ ове племените и велеважне службе понудише.

НОВА ЖЕНСКА ШКОЛА. У Ади отвориѣесе скорим женска школа. Плата є учителю одређена од 300 ф. и уживанѣ по сесиє землѣ.— Честито представништво Румско заключило є, да се у Октобру ове године отвори нова српска школа за девойчице у Руми, у коїой ће се обучаванѣ и васпитаванѣ деце изображаной и за учительско званиє спремљѣной Српкиньи поверити. — Од срца се радуємо што одабране обштине српске све већма увиђаю потребу женских школа.

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА На подреалци Новосадской учительско место за ручно цртанѣ и краснопис с платом од 600 Фр. Молбенице се имаю поднети магистрату Новосадском.

У Беочину, плата 210 Ф. а. вр. 20 пож. жита, 20 пож. кукуруза 6 хв. дрва, 12 Ф. свећа, 1452 квадрат хвата ораће землѣ. и станом. Молбенице се имаю на ч. Архидиецизалну конзисторию преко Протопрезвитерата Карловачког до 14. Септ поднети.

За ново основану девоячку школу у Иригу тражи се учителька, коя приправнички течай редовно свршила, и ручним пословима вешта. Плата є 300 Ф. уз три хвата дрва и слободан стан. Молбенице се имаю управити на одбор женске школе у Иригу.

СТЕЧАЙ

У З е м у н у упражнѣна су у Српским школама ова учительска места;

1. У Дольной вароши у главной школи четири места свако са годишньом платом од 500 Фр: а. в. и станом.

2. У Горньой вароши у основной школи два места свако са годишном платом од 500 Ф. а. в.

3. У Дольной вароши єдно место учнтельке у првом разреду женске школе са платом од 200 Фр. а 60 Фр. у име стана.

Просительи и просительке нека поднесу овоме Магистрату своє молбенице са сведочбама о свршеном двогодишнѣм педагогичком курсу, о моралном поведеню и досадашнѣм заниманю своме и са крштеним писмом до 8 Септембра о. г.

Земунски Магистрат.

☞ Многобройне дужнике опоминѣмо да нам се одуже, єр од тога сад зависи далѣ издаванѣ Школского Листа.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 Фор. 50 нв.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 17. У Сомбору 15. Септембра 1868. Год. X.

Неколико речи о изображаваню моћи гледаня.

Споляшня чула наша єсу двери, кроз ков душа сматра сав видљиви свет што є около нас и прима утиске од тога света.

Дете, чим се на свет роди има већ све органе споляшњих чула, т. є. очи, уши, єзик и небце, нос, прсте, и живце по свом телу. Али су ти органи као свезани, а осећанѣ є замршено, недотупавно и неразговетно, пак и онда, пошто дете већ мало ояча и одрасте гледанѣ є нѣгово іошт неразговетно и више животиньско.

Родительска є дакле света дужност гледанѣ дечиє управляти и подпомоћи, да оно свестно и разговетно постане. Они треба да маленой деци своіой уместо коєкакве шале, псовке и безпослице, пред очи износе и показую цвеће, воће, лишће, дрва, птице, лептирове, домаће алате, посуђе и опреме, пак нека их деца поєдинце сматраю, и кад год што запитаю о потреби, о свойствима и о определеню тих ствари, онда валя да им родитељи то кажу, и да их казиванѣм своіим іошт већма на пажљивост упућую и радозналост у њима побуђую.

Овакова вештбаня најболѣ се могу у кући, врту, у дворишту и у полю предузимати, а прилике се томе довольно свагде и у свако време налази. Начин коим се то ради, єст показуюћи и разговорни. Од прилике овакав:

„Погледай, Милане, шта є то на земльи код твоих ногу? Гле! ала є то леп камичак! Подигни га, да га мало изближе посматрамо! Како изгледа, или каквог є облика? Є ли тврд или є мекан? Є ли тежак, влажан? Какве є боє? Шта мислиш, како є тай камен постао? Шта би ти све могао с тим каменом радити? Валя ли да се деца каменѣм туку, или да

се вураю на цркву и на куће? Зашто то не валя? Дед подигни и онай други камен, што тамо на земльи лежи! Кои є већи од та два камена? А кои є тежи? У чему се разликує камен од грудве? А у чему се разликує од листа, од бубице и т. д. Овакове и овим подобне забаве проузрокую деци највећу радост а средством њих развия се постепено и на најбољи начин моћ гледаня, те се тако полаже поуздани и необорими темель ка изображаваню свию осталих умних снага.

Сасвим є наравно, да децу понајпре упознавати валя са оним стварма, што се у околини њиховой налазе и коє често виђаю. Дечия є највећа радост кад им се у руке даде креда, писалька или оловка, єр одма шараю слике оних предмета кои су им особито у очи пали, и ма да су слике те како несавршене ипак неваля деци ову радост закраћивати, єр се у њой показує права радня њиховог живога духа.

Осведочено є, да деца не воле многе и различите предмете на єдаред сматрати, єр их множина та и разлика яко збуњує. Подаймо, на пример, детету различне и многе играчке, оно ће их све на страну оставити а само ону, кою најволиє, узети и с њом се забављяти. Исто тако немари дете за велике и великолепне ствари. Шарени лептир, округли углађени каминчак и жуборећи поточић више дражести за њега имаю, него великолепна палата, чаробни предео и велика река. Напоследку дете има најрадиє живе предмете и све ствари што се мичу. Оно већма воли животиню него растинѣ, а с растинѣм се радиє забавля него с каменом, рудама и земльом. На све ово треба да родитељи и васпитатељи пазе, и да по томе опе предмете деци сматрати даю, кои се деци највећма допадаю, и с коима се најрадиє баве.

Но под именом гледаня разумевамо ми радню свию наших споляшњих чула, и по томе кад се о изображаваню моћи гледаня говори, онда се по себи већ разумева, да и вежбанѣ слуха, пипаня и осталих наших споляшњих чула успоред њи мора са вежбанѣм вида.

Слух се дечіи починѣ изображавати тим, кад дете разпознає глас отца и майке и остале родбине, кад се прене чувши, да га по имену зову и кад различите човечиє и животињске гласове, свирку, лупу и звона разпознає. Певанѣ лепих ария и умилни гласи свирке силно доприносе к изображаваню моћи ове. С тога би валяло да матере и дадилѣ деци што

чешће умилним гласом певаю ил свираю, па ће се песми и свирки радовати и неосетно ће се развинти слух њихов.

Чуло пипаня или осезаня ваља такође зарана неговати, особито због тога, што є то чуло по целом телу разпрострто, и врло у свези стои са унутрашньом т. є. душевном моћи чувствованя. Зато є веома полезно, да се деца у дому родительском из мале малоће на ред и чистоту навикаваю, да се од мекуштва и разнежености што већма чуваю, да се постепено привикаваю на промену ладноће и топлоте и на уздржаванѣ од яука и плача кад се ударе ил убоду ил иначе кад их што боли. При затвореним очима а средством пипаня ваља им дати да разпознаю орах од ябуке, шљиву од крушке, кайсию од бресквe, трешньин лист од вишньиног, сребрн новац од бакарног и т. д.

Премда є чуло кушаня (вкуса) по себи ниже и са умним животом нашим посла нема, ипак є добро, да се и оно по мало негує и за службу чувствованя красоте приправля. Валя само брижльиво чувати децу од слаткиша, примизгиваня и облапорности; у награду за послушност, прилежност, учтивост или ма какво друго добро дело, несмею се никада давати єла; притом навикавати треба децу на разликованѣ што є сладко, кисело, горко, опоро и люто, и што є найважниє научити их ваља, да се ни од єдног єла не гаде него да могу свако єло єсти, што им се изнесе.

Мирис такође се више односи на нашу телесну чулну природу али нас є и он кадар расположити на питомия душевна осећаня. С тога є вальда уобичаєно од старине да се у храму божиєм, а код нас и при домаћой молитви употреблява приятни мирис тамяна и измирне, и чисто се побожни осећамо и расположениіи млого већма за блага упечатлѣня бивамо, кад нас дим из кадионице окружава и живце у ноздрвама нашим додирує. Нека се дакле дечица зарана привикну цвеће по мирису распознати, нека се клоне дима, шкодльивих испараваня, смрада и яке ватре, ал нека се мало по мало науче и саме смрадове за мало отрпити а да им то не шкоди.

Сав овай посао са вештбанѣм споляшньих чула и изображаванѣм моћи гледаня имао би се радити у дому родительском и у малодечиєм хранилишту, постепено али сваки даан са децом од 2. и 3. ал особито од 4. 5. и 6. године и кад деца у школу дођу ваљало би да су се већ дотле много, врло много а притом уредно у гледаню и посматраню вежбала. Учи-

тельи могли би у даним приликама родительима казивати, да є веома добро, кад се деца зарана на уредно сматранѣ навикну, и кад им се споляшня чула на тай начин сходно развию. Али будући да у нас Србаля врло мало родитеља има, кои у овом погледу дужности своіой задоста чине и чинити доспеваю: то є на сваки начин учителѣва дужност пре свега дечију моћ гледаня у школи развияти. Тога є ради смишлѣна и за први основни разред прописана наука гледаня, а притом и цело обучаванѣ у народной школи наочигледно има бити, и на сматраню се има оснивати, ако желимо, да од праве користи по децу буде и да се ту валян и сталан темель положи оним користним знаньима коя ће деца по времену у животу свом потребовати, и лако себи присвоити моћи, кад су им у детињству очи отворене.

Слободно се рећи може, да су по умно васпитанѣ дечиє само оне мале школе добре, у коима се деца најпре и најпре гледати и сматрати уче, и у коима се сво ученѣ на сматраню наочигледном оснива.

Божиє Заповѣди.

(Нѣколико лекция из Катихизиса у III. разреду народне школе.)

V.

ПЕТА ЗАПОВѢД.

(Продуженѣ и свршетак)

Какву є казн Бог одредио, за оне кои бију Отца и Матер? За оне поганике и бездушнике кои се усуде руку дићи на своє родителѣ одредио є Бог у старом завѣту смртну казн:

„Иже бїетъ отца или матерь смертію да ѹмретъ.“

Ко удари Отца или Матер нека се погуби. (II. Мојс. 21, 15).

Шта ће снаћи ону дѣцу коя родителѣ своє вређаю, и злоставе. Ону невалялу дѣцу, коя своє родителѣ вређаю и злоставе снаћи ће за овог живота проклетство од родитеља и од самог Бога, а од люди зазор и срамота, и они ће, ако узживе, по свой прилици од своє дѣце горе проћи него што су од њих прошли њихови родитељи; у другом пак животу очекує их осуђенѣ и мука вѣчна.

„Проклатъ безчестаи отца своего и матерь свою, и рекѫтъ вси людіе: ѫди.

Проклет био кои ружио отца свог и матер свою; и нека сав народ рекне: Амин, тако є. — V. Мојс. 27, 16. —

„Коль хѵленъ оставлаай отца и проклатъ Господемъ раздражаай Матерь свою.“

О како є велика хуля онай кои оставля, напусти Отца, и проклет є од Бога кои вређа матер свою. (Сирах 3. 16.)

„Безчествѵай Отца и ѿрѣваай матерь свою, срамотѵ пріиметъ и поношенїе. Сынъ ѿставлаай хранити наказанїе отчее, поѵчится словесемъ злимъ.“

Ко отца свога срамоти и отйскує матер свою, тай ће бити срамотан и погрдан. Син кои занемари хранити запт отчин, поучиће се речма невалялим. (Сол. 17. 26 и 29).

„Злословящемѵ отца и матерь ѹгаснетъ свѣтилникъ, зѣницы же очесъ єго ѹзратъ тмѵ.“

Ко ружне речи отцу и матери говори, томе ће се угасити свећа а зенице очию нѣгових угледаће таму (Притч. 20. 20.)

Страшни примѣри неваляле дѣце из св. писма єсу ови:

Каин, кои є братоубиством родительима найвећу тугу и жалост проузроковао.

Хам, кои се ругао отцу, па га є отац проклео.

Браћа Іосифова, коя су злим своим дѣлима Отцу своме, велику бригу наносила.

Неваляли синови првосвештеника Илия: Офни и Финес, кои нису опомене отчеве слушали, па су у рату погинули, а Отац, што им є кроз прсте гледао преступке и ние их строго казнио, дочекао є велику жалост, и сломио врат.

Најцрњи пример неблагодарнога сина показує нам Авесалом, син цара Давида кои є народ од отца одвраћао, против оца рат водио, и о глави му ишао, тако да є добри цар Давид морао од свог сина брже болѣ гологлав и босоног из престолнице своє бѣжати горко плачући. — Ах, тешко сваком оном сину и кћери, на коє отац и майка заплаче! — Па знате л' како є прошао Авесалом? Он є бѣжећи од потере војничке чудном судбином Божиом заплео се косом међу гранѣ, а војвода, што га є вияо, пробо му є неблагодарно срце са три стрѣле, и тѣло му є бачено било у яму, над коіом є велика гомила камења навучена, да се потоњи параштай гнуша на грдну неблагодарност синовлѣву.

Б. О Поштованю старіих.

Ко се све у петой Божиой заповѣди под именом Отца и майке разумѣ? „У петой божиой заповѣди под именом Отца и майке разумѣваю се осим родителя іош и сви они кои нам у различитим одношаима заступаю мѣсто родителя.

Ко заступа за нас мѣсто родителя? За нас место родителя затупаю:

1. Владалац и отачаство,
2. Пастири и учитељи духовни.
3. Старіи сродници, кумови и добротвори.
4. Учитељи и све старешине, и
5. Сви они кои су од нас годинама старіи.

Зашто зовемо владаоца отцем?

Ми владаоца зато називамо отцем, єрбо он оне дужности извршує у цѣлой држави, коє дужности чини отац у породици. Добар владалац стара се да сви подапици нѣгови срећни буду, да се сваки мора владати по законима грађанским, да є свакоме живот, иманѣ, тециво, и поштенѣ обезбеђено, да се свакоме право суди, да у земльи међу людма влада мир слобода и братимство, да се младеж васпитава и обучава у свему што є добро и користно; напоследку владалац се и о том брине како ће одбити свако неприятельско нападанѣ на Отачаство наше.

Шта є то отачаство? Отачаство є она држава или земля у коіой ми под заштитом нѣних грађанских закона и под управом државне власти као грађани живимо.

Како треба да се владамо према владаоцу и отачаству? Ми треба да владаоца и отачаство любимо и поштуємо исто онако као свога отца и майку; да смо им у свему вѣрни и послушни, да се законима земальским свесрдно покоравамо; данак без роптаня да даємо, и да готови будемо у случаю нужде иманѣ своє и сам живот свой заради општега блага и среће отачаства нашег жртвовати.

Како нас учи св. Писмо о поштованю владаоца и правительственых власти? Свето Писмо овако нам препоручує поштованѣ владаоца и правительственых власти:

„Воздадите Кесарева Кесареви и Божїа Богови.
Подайте царево цару, и Божіе Богу. Мат. 22. 21.

Бога боитеса, цара чтите.
Бога се бойте, а цара поштуйте. I. Петр. 2, 97.

„Всака дꙋша властемъ предержащимъ да повинꙋетсѧ. Нѣсть бо власть, аще не ѿ Бога; сꙋщїѧ же власти ѿ Бога оучинены сꙋть. Тѣмже противлѧѩйсѧ власти, Божїю повелѣнїю противлѧетсѧ.“

Свака душа да се покорава властима које владаю; ер нема власти да није од Бога, а што су власти, од Бога су наређене. С тога кои се противи власти, противи се наредби Божиой. Рим. 13. 1—2.

Бойсѧ Бога, сыне, и цара, и ни єдиномꙋ же ихъ противисѧ.“

Сыне! бой се Бога и цара, и непротиви се ни єдном од њих. Притч. 24. 21.

Кои грѣше против дужности према владаоцу и отачаству? Против дужности према владаоцу и отачаству грѣше сви они кои хуле и псую, мрзе и презиру владаоца, кои се противе наредбама и буне народ, а найвећма грѣше издайници и завѣреници противу законитога владаоца и отачаства свога.

Треба ли да се државним властима у свему покоравамо? Да, ми треба да се државним властима покоравамо у свему, што није Божиєм закону противно. Ако пак кои властник заповѣда да чинимо оно што нам Бог чинити забрањује, онда нам се треба већма покоравати Богу него људима. У томе нека нам за узор служе свети апостоли пред високим судом юдейским (Дѣян. 5. 29.); прекрасни Іосиф у дому Пентефріином; три младића у Вавилону, и седам браћа Макавейских са своіом майком Соломонном и учителѣм Елеазаром. Далѣ сви свети мученици и исповѣдници Христови, а особито св. Георгије и Димитрије, и светитељи Христови Іоан Златоуст и Василије Велики. (Види жития њихова.)

Како треба да се владамо према духовним пастирима и учительима? Ми треба да духовне пастире и учителѣ поштујемо, слушамо и любимо исто онако као и своје родителѣ, да се за њи Богу молимо, да се њиховим наредбама покоравамо и кад одрастемо, да се за издржаванѣ њихово старамо. О том овако нас светује св: Апостол Павле:

„Повинꙋйтесѧ наставникомъ вашимъ и покарайтесѧ; тїи бо бдятъ ѿ дꙋшахъ вашихъ, ꙗко слово воздати хотѧще: да съ радостїю сїе творятъ а не воздихающе: нѣсть бо полезно вамъ сїе.“

Слушайте учителѣ ваше и покоравайте им се, ер се они стараю за душе ваше, као кои ће дати одговор; да то чине с радошћу а не уздишући; ер то вам није од користи. Євр. 13. 17.

Чиме ћемо доказати, да нам валя добротворе поштовати? Да нам валя добротворе своє поштовати, о томе нас увѣрава примѣр самога Христа Спасителя, кои є послушан биo Іосифу хранителю свом. (Лук. 2, 51.).

Кое су іош старешине, што смо их дужни почитовати? — Старешине, кое смо дужни почитовати єсу: 1. Сви они кои се стараю около нашег васпитаваня и кои нас наукама, вештинама или занату и трговини уче, као што су: учитељи, у школама, школски управитељи, старатељи, занатлиє и трговци код коих смо на науци. 2. Грађанске старешине и судиє, кои се стараю за нашу безбедност, и кои нас по грађанском закону бране од невалялих люди и од неправде, и 3. Старешине војничке што су над војском од цара поставлѣне. — Да смо обвезани сваковрстне старешине своє почитовати, о томе нас овако опоминѣ св Писмо:

„Воздадите всѣмъ должнаа: ємоуже оуко оурокъ, оурокъ: а ємоуже дань, дань: а ємоуже страхъ, страхъ, и ємоуже честь, честь.“

Подайте свакоме што сте дужни: коме дакле порезу, порезу; а коме данак, данак; а коме страх, страх, и коме част, част.“ (Рим. 13. 7.)

Како треба да се владаю слуге према господарима? Слуге треба да своє господаре у мѣсто родитеља поштую, да их слушаю, да их любе, да су им вѣрни, и да заповѣсти њихове вршећи њима угађаю. О том овако учи св. Писмо:

Раби послоушайте по всемоу плотскихъ господіи вашихъ, не предъ очима точію работающе аки человѣкоугодницы, но въ простотѣ сердца, боящеся Бога. И всако, єже аще что творите, оу доуши дѣлаите такоже Господоу, а не человѣкомъ.“

Слуге! слушайте у свему своє тѣлесне господаре, не само пред очима радећи као да људма угађате, него у простоти срдца боећи се Бога, и све штогод чинити, од срдца чините као Господу а не као људма. Колос. 3, 22 и 23.

Покажи ми, гдѣ се у св. Писму препоручує поштованѣ старіих? — Апостол Павао пише к Тимотеју: „Старцы не оукораи но оумолаи такоже отца: юноши, такоже братію: старицы, такоже матери.“

Старца не карай, него му говори лепо, као отцу, младићима као браћи, старицама као матерама. I. Тим. 5, 1.

А у старом завѣту закон овако прописує почитанѣ старіих: Предъ лицемъ сѣдаго востани и почти лице старчо, и да оубоишися Господа Бога твоегw.

Пред сѣдом главом устани и поштуй особу старчеву, и бой се Господа Бога твога.

Како се имамо владати, ако би когод старіи захтѣвао од нас да учинимо што противно вѣри или закону Божиєм? Ако би кои старіи захтѣвао да учинимо штогод што є вѣри или закону Божиєм противно, то онда несмемо ньино захтѣванѣ испунити; єр преча є и светия заповѣст Божия од людске. (Дѣян. 4, 19.).

В. О дужностима родйтеля према дѣци и поглавара према подчинѣнима.

Имаю ли и родителъи какве дужности према дѣци своіой? Родителъи имаю велике и свете дужности према своіой дѣци. Они су дужни:

1. Дѣцу свою од роѣеня па док неодрасту издржавати, ранити, одѣвати и за здравлѣ ньихово старати се;

2. Давати дѣци своіой добро християнско васпитанѣ, одраньивати их у поштеню и у честитости и упуѣивати их како ће у овом животу честити, а у оном другом вѣчном животу блажени постати.

3. Шиляти дѣцу свою у школу, и старати се да они науче какву користну радню, од ков ће по времену себе и своє издржавати.

4. Своим добрим примѣром дужни су родителъи дѣци у свакой изврстности преднячити.

Свето писмо овако препоручує ту дужност родителъима:

„Отцы нераздражайте чадъ своихъ, но воспитовайте ихъ въ наказаніи и оученіи Господни.“

Отцеви нераздражуйте своє дѣце, него их васпитавайте у запту и у науци Господньой. (Ефес. 6, 4.)

Како пропуштаю родителъи своє дужности према дѣци? Родителъи пропуштаю своє дужности, ако дѣцу из ране младости не навикаваю на молитву, на вѣрованѣ у Бога и на вршенѣ Божіих заповѣди; ако их неодвраѣаю од зла а неупуѣую на добро; ако их нечуваю од повреде, и за здравлѣ се ньихово не стараю; ако их мазе, ако их не светую и некараю кад што погрѣше, и ако сурово с ньима поступаю; ако их на зло уче или им рђаве примѣре даю; ако их у школу и у цркву нешалю; ако их ненауче поштеном начину живота и издржаваня, и ако иманѣ своє лакоумно разсипаю умѣсто да ньиме подпомажу васпитанѣ и усређенѣ своє дѣце.

Сви родитељи кои дѣцу своју запусте и кваре яко грѣше, и њима се приписују зла дѣла дѣце њихове, за коя ће они Богу одговарати. За примѣр нека послужи Илие првосвештеник у старом завѣту, кои є због занемареня своє дѣце дочекао найвећу жалост, па и сам казњен био. — Свето писмо вели, да є сваки онай кои се за своє найближнѣ, дакле пре свега за свою дѣцу нестара, гори и од самога невѣрника:

„Аще же кто о своихъ, паче же о присныхъ непечется, вѣры отвержеся есть, и невѣрнаго горшій есть.“

Ако се ко за своє а особито за найближе не стара, тай се одрекао вѣре и гори є од невѣрника. (I. Тимот. 5. 8.).

Какве дужности имаю поглавари и старешине према подчињѣнима? Поглавари и старешине поставлѣни су да служе на обште добро своих поданика и подложника; они треба да мудро и поштено управляю, да суде по правди и закону а не по миту и пристрастию, и да добар примѣр у свему своим млађима и подчињѣнима даю.

„Божій бо слуга есть (князь) тебѣ во благое.“

Єр є — поглавар старешина, — Божіи слуга теби на добро. Рим. 13. 4. —

Како говори св. Писмо о дужностима духовних пастира према духовном стаду? Свето писмо духовним пастирима ову заповѣст дає:

„Пасите еже въ васъ стадо Божіе, посѣщающе не нуждею, но волею и по Бозѣ: ниже неправедными прикытки, но оусердно: ни яко овладающе причтоу, но образи бывайте стадоу.“

Пасите стадо Божиє, кое є међ вама, и надгледайте га не силом, него драговољно, и по Богу; нити за неправедне добитке него из добра срдца; нити као да владате над народом, него бивайте угледи стаду. I. Петр. 5. 2. 3.

Какве дужности имаю господари и госпоће према слугама и службеницама?

Господари и госпоће имаю према слугама и службеницама ове дужности:

1. Они су дужни поступати према слугама и службеницама човѣчно, давати им довољну и здраву храну, и заслужену и уговорену плату, а кад се разболу свесрдно их дворити и за исцеленѣ њихово старати се.

2. Старати се да се слуге и службенице поштено владаю, одвраћати их од зла и упућивати на добро.

3. Давати им добар примѣр у поштењу, у вршењу хри-

стиянских дужности, у вредноћи и штедљивости, и учитй их радньи.

4. Допуштати слугама и службеницама да у дане недельне и празничне иду у храм Божіи на молитву и на наук християнски; у те дане ослобађати их од тешких послова и давати им савете и поуке християнске и учити их божіим заповестима, вѣрованю и найнуждніим молитвама, особито пак настоявати да они у врѣме великог поста иду на исповѣд и к светоме причешћу.

5. Вѣрне слуге неодпуштати и упућивати их да заслужени новац заштеде, па им на руци бити, да могу самостални люди и свои господари по времену постати.

О владаню према служительима овако нас учи св. Писмо: „Господіѣ правдѫ и оу҃правленіѣ рабѡмъ своимъ подавайте, вѣдѧще ꙗкѡ и вы имате Господа на небесѣхъ.

Господари! правду и правицу чините слугама своима, знаюћи да и ви имате Господара на небесима. Колос. 4, 1. —

Каква є уобште врлина, кою изискує од нас пета Божия заповѣд? Врлина, кою пета Божия заповѣд од нас изискує, есть: послушност.

Катихетичка вјештбања

српскије ученика на малој гимназији у (горњем) Карловцу 1868. године.

Надам се да ће бити поштованим читаоцима „Школского Листа“ по вољи ако продужим ову задаћу моју, коју сам започео у „Пријателю српске младежи“. Но рећићу прије коју у обће о овоме заводу:

Нас је Србаља било у овој години овђе у школи свију скупа 17, дакле ¼ од цијеле школе. Добивени успех показује „Програм“ како је из штампе изишао. — Сви су ученици понајвише из најближе околице и из Карловца. Имали смо редовну катихизацију у седмици по два пута, и по недељама и празницима поучавање из св. Писма (exhorte). Та поученја сваки пут ми смо израдили писмено, и на следећи дан код катихизације читане су свакога задаће и исправљене. Нешто је нама много сметало у томе поучавању: добивена је наиме од власти стега за нас, те смо само на неке празднике могли поу-

чења ова слушати, иначе смо морали ићи у школу на редовни предмет. — Пред годину двије ли дана ми смо били слободни од те стеге. Кажем да је то нама сметало у самоме поучавању: па је богме шкодило и у осталом напредку школском. А зашто то? видите клонуше нам срца што нам се учини, да је то притисак на нама а због вјере наше православне, а никако нијесмо били увјерени, да ми прећје слободни у цркви нашој занемаримсмо школске науке тиме, што за пол дана у празднике наше имадосмо ова полезна поучаваня и проводисмо то време спремни посље у цркви на молитви. Тако окријепљени вјером и хришћанским чуством све постигавасмо, те нам то може посвједочити наша школа, да смо у то слободно време први били. После тога никако небијаде!

А сад допустите ми да вам наређам неколико од нашије вјештбања, како смо их изражавали србском беседом и писменом. Ево тога:

Послови ђуре Бањанина из 4. разреда.

I. Еванђелије од св. Луке зачало 89.

Прича о митару и фарисеју има за предмет молитву. Христос каже да Бог само из чиста срца молитву прима. Фарисеова молитва бијаше гордељива, дакле неваљана: Митарева бијаше од те ипак боља, јер се овај смирава.

Фарисеј представља овђе једну секту жидовску и то старовјерску њиову. Ево видимо по што су они долазили у цркву: стаде он пред олтар те набраја, није шала, своја добра дјела, и пости, и даје десето. Али се то све неприма, јер он презире свога брата, сви су му људи неваљали, а он је сам права језгра народа. — У каковој је поквареној и опакој школи, није ни чудо што је такав. —

Има богме и Србаља таковије. На жалост, и у нас долазе неки у цркву своју, само како би брату своме пришили крпицу, оговорили га, и над њим себе узвисили. Господство и богатство закренуло им је мозгом, и уз покварена туђина и они се изопачише. — Госпе и „фрајле“ неће ни да дођу у цркву, ако није нова хаљина из Беча донешена за праздник. — Па ти, Брате, прецењују сваки свој корак до цркве као да су се с Богом погодили, да им за сваки корак тај мора опростити све грјехе. — Баш су то права „суботствовања“ жидовска! Мане су те понајвише код „пурђера и школаније људи, који сију отров у своме народу. Народ наш по селима добар је, али се и он

квари од злије примјера. — Оће притворни људи дотерати народ да он збиља постане неваљао, јер га тако називају они кои баш сами живу од тога народа, а шта му вреде? . . .

Некада, у сретна времена, Срби су једва чекали да им дође научен Србин-брат, као што бијаше Доситије и још неки, те би такове своје мужеве са раширеним рукама и са литијом дочекивали и примали. Тога више по мало је. Узрок је сасвим прост. Изварани и измучени народ неповјерава се брзо. А што се најкраће ту рећи може јест то, да је у народу одушевљење утучено са свим отровом који извире из познате пословице: „Наш народ неваља.“ —

У молитви се човек са Богом разговара. То нам је достојанство Спаситељ повратио. Толико треба да себе познајемо, па да не судимо никога: већ да сами себе исправљамо и са добрим делима да засвједочавамо своје чисто срце. Пост је умереност свака. Није наш обичај на молитви тући се у прса, већ скрштене руке држати, пристојно стајати и скровито гледати у свете иконе и олтар. Данак држави ваља да дајемо, па и своју цркву, школу и Србску књигу да подпомажемо!

(Продужиће се)

Допис.

Како є мило чути свакоме Србину, а особито нама учитељима у Срему и у Славонiи, где по свуда браћа наша већ у велико зборове своє држе, у коима се братински и пријатељски саветую и уче, како би нам мили род Србски до онога знања и изображеня дошао, до кога су други сретнiи и изображенiи народи већ у велико достигли. Али код нас на жалост — морам казати — ниє тако. Код нас не само да дрема, него iош у дубоком санку почива та мисао — мисао болћм напредку школе и народа. Па ко є томе узрок? заиста не учитељи него власти школске, а то прост народ нити разуме, нити му виша власт (политична) даде разумети; него вели: Учитељи наши неваляю, па недамо деце наше у школу. — Али кад погледимо на особе коє то учитељско званћ отправляю, казаћемо и сами, да право имаю, єр нас има свакояки, као казанџия, ћурчия и други, коима є омрзнуо занат и њиова при истом трговина, но одважише се последню трговину учинити, коя им и испаде за руком, те тако посташе народни учитељи. (Ово зато велим, што є єдан занатлия у єдној међу најбољим штацияма учитељским, на велику жалост, — на заузеће єдног Г. свешт. против другог Госп. свештеника, као старијег и местне школе управителя, за учитеља намештен.)

Кад дакле наши предпостављени и овакове људе са народним учитељима сравнити желе, онда и сам увиђам, да ниє можно сборове

учительске у напред поменутим краєвима одпочети, што прво нитко нам не иде на руку, а друго майстор кад би и дошао на сбор учительски, о чему зна говорити? — о игли коя болѣ шиє, или кои уме болѣ казан калаисати. А — пак о науци, напредку и просвети народной он ни понятия нема. Не сумням ни мало, да неће читаоцима смешно бити, кад кажем, да се заслужни после млогогодишнѣг учительствованя старіи учитељи, па и сами млађи кои су не давно у Сомборском учитељишту, после двогодишнѣг приправляня явно учительски испит положили, на слабиє, а майстори на прве штациє за учитељ поставляю. — Питам: чезну ли ови за просветом? — Заиста велика срамота по цело Србство, кад се у данашнѣм времену майстори за учитељ поставляю, кое званѣ ни сами богослови, ако се у заводу учительском не приправе, достойно отправляти нису у станю.

Из среза Вуковарског „Народни учитель.“

Школске вести.

ПРВА СКУПШТИНА СРБСКИХ БАНАТСКИХ УЧИТЕЉА, држана є 30. и 31. Августа у В. Кикинди, на њой є било до 47 учителя и толико гостию. Саветовало се о поправляню читанака, о заклади за мировину, и о том како би се могла до године у ово доба држати општа скупштина свию србских учителя. Овом приликом позвани и умолѣни родолюби: г. Стева Поповић из Будима и г. Глиша Гершић из Н. Сада држали су явна предаваня, и то први „о просвети“ а други „о слободи и просвети.“

Надамо се да ћемо у идућем брою обширан извештай о овой скупштини учительской донети моћи.

СРБСКЕ ШКОЛЕ, И ОСКУДИЦА НА УЧИТЕЉИМА. Честити Србльи у Ст. Врбасу отворили су нову девоячку школу, а у Срб. Крстуру распространили су школу свою са другим разредом; у Осѣку намѣраваю завести главну школу, у Вуковару повишена є плата учителя старіега разреда, у Сомбору основане су и у Октобру отвориће се две нове предградске школе; — єдном речию на све стране опажасе код обштина тежня за больим напредком школским; само на жалост брой изучених приправника ни издалека незадоволява потребу, єр ове године само 17 приправника изишло є из друге године, а већ до сада има близо 50 упразнѣних учительских места. С тога упућуємо ваљане синове србске, да са свию страна у препарандию долазе, где се могу за србске учитељ изобразити, и за кратко време до ухлебленя доћи, а што є найважниє роду свом найболѣ послужити.

„ШКОЛА. ЛИСТ ЗА УЧИТЕЉЕ, РОДИТЕЉЕ И ДЕЦУ.“ Под овим насловом покренуо є господин М. Ђ. Милићевић у Београду нови србски педагогични часопис, кои ће трипут на месец на целом табаку излазити. Први брой „Школе“ изишао є 1. Септембра. Он нам донесе ове чланке: Уводни чланак, кога є мото: „Знање је светлост, знање је моћ — учимо, браћо, и дан и ноћ.“ — Школе у Србіи (започето). — Почетак године. — Родитељи и деца (почетак.). — Цена є „Школи“ у Аустріи за ово четири месеца 1 Ф. 80 нов.; иначе пак на годину 5 Ф. 40 н. а на пола године 2 Ф. 70 н. — Лист овай по првом брою

судећи обећава да ће валян бити по садржаю свом, а споляшност му є веома угледна и на заглавлю дичи га лепа слика, на коіой се преко пута цркве види школа, из кое чопор дечице изилази а учитель их са школског прага очима прати. Уз школу є насликано єдно а уз цркву друго горостасно дрво, коих гране дотична здания надмашую а одозго свезуе их реч „Школа.“ Ова слика као и садржай уводнога чланка, буде у нама слутню, да ће се одсада у Србіи народна школа већма придржавати цркве, и да ће неяку србчад покрай родолюбля и у духу правог християнства свойски васпитавати. Само тако и на том осветштаном темелю радећи држимо да ће постати за нас Србљ „знанѣ, светлост и права моћ!“

УПРАЗНЂНА УЧИТЕЛЬСКА МЕСТА у Варадинской регименти:

1. у Добановци, у сатніи Сурчинской, с платом 160 фр. а. вр., 500 ока жита, 500 ока кукуруза у клиповима, 6 фр. на писарину, 6 хвати дрва и слободним станом.

2. У Шимуновци у сатніи Шимуновачкой, плата є 240 фр. а. в. уз то 6 хв. дрва и стан.

3. У Голубинци, у компаніи Голубиначкой, плата є 250 фр. а. в. у готову новцу, 6 фор. писарине, 6 хвати дрва, и стан.

4. У Бешки, у сатніи истога имена, с платом 200 фр. а. вр, 6 хв. дрва и с слободним станом.

5. У Сасама (Нови Карловци) у Бешчанской сатніи, плата є 315 фр. а. вр. у готову повцу, 6 хвати дрва и слободан стан.

6. У Новом Сланкамену, у Бешчанской компаніи, плата є 300 фр. а. вр. 6 хв. дрва и стан.

7. У Адашевци, комп. Адашевачкой, пл. 252 ф. 6 хв. дрва и стан.

Молбенице на ова места с доказима имаю се дотичним компанияма до последнѣг Септембра по новом поднети.

Далѣ упразнѣна су іош и ова учительска места:

У Ср. Карловци, место србске девоячке учителке с платом 447 фр. 30 нов. и место єдне подучителке србске с платом 289 ф. 80 н. а. в. Молбенице се имаю управити на магистрат вароши Карловачке.

У Србском Крстуру у Банату отвара се новоустановлѣно учительско место другога разреда с платом од 400 фр. и слободан стан. Од просителя се иште уз остале способности знанѣ србског, мађарског и нѣмачког єзика, вештина у облагорођаваню воћака, и добар глас. Молбенице се имаю до 19. Септ. поднети поглаварству мѣстном у Срб. Крстур.

У Броду у Славоніи, тражи се учитель србски, плата є 200 фр. а. вр. и слободан стан. Молбенице се поднети имаю дотичной срб. црквеной обштини.

У Ст. Врбасу, за новоосновану женску школу тражи се учитель с платом 120 фр. а. вр. 24 пож. наполице, 3 хв. дрва, 3 хв. сламе, с слободним станом и са изгледом, да ће 10 ланаца землѣ уживати.

Молбенице се до 22. Септ. имаю поднети ч. конзисторіи Бачкой.

У Митровачком протопресвитерату упразнѣна су учительска места: у Буђановци, Петровци, Шульму, Лежимиру и Брестачу. Стечай до 15. Септ. Молбенице на ч. архидиец. консисторию управлѣне имаю се уреду протопресвитерата Митровачког доставити.

Протопресвитерат Вуковарски под 23. Августа отворио је био стечај до 8. Септ. на ова места: Вуковар за II. класу с пл. 400 фр. уз стан; Маркушицу, Трпињу и Боботу, с пл. 315 фр. стан и дрва: Товарник с пл. 215 фр. и Петровце с пл. 200 фр.

У Ади за новоосновану женску школу тражи се учитель. Плата је 300 фр. 16 ютара земље, ютро по 2200 квадрат хвати, с' безплатним станом. Молбенице до 5 Окт. имаю се е. консист. Бачкой поднети.

У Тителском баталиону упразнѣна су учительска места: У Мошорину с платом 200 фр. а. вр. 15 мерова наполице уз слободан стан и огрев; и у Вилову с платом 144 фр. а. вр. 6 мерова наполице, 2 хвата тврдих дрва за огрев и с слободном станом. Молбенице на ова два места имаю се до 19. Септ. по нашем славной управи Тителске компаније поднети.

У Сомбору изишла је ових дана из штампе, по благослову Његове Светости, Преузвишеног Господина САМУИЛА МАШИРЕВИЋА, Патријарха Српског, Архиепископа Карловачког и Митрополита, — нова књига под насловом: МАЛАѦ КАТАВАСІЇ содержащая въ себѣ различная пѣнїя церковная и пѣсни дховныя, трудомъ Димитрїа Поповича, намѣстника и пароха Сомборскаго, такоже и катихиты предуготовническаго заведенїя сербскаго учрежденная.

Ова је књига за потребу дечице школске сасвим као што треба удешена; имаде осам пуних табака, а цена јој је само 35 новчића у аустр. вредности, с тога тако умерена, како би до ње и сирошашније ђаче лакше доћи могло.

Дојакошњу у тој струци оскудицу нашу ова је књига у свему попунила, јер осим литургије васкрсне и свију празника христових, имаде у њој све катавасије празничне као и све духовне песме са свим исправљене и за појање удешене, онако што се то и у Великој Катавасији лане у Сомбору штампаној налази; а ово обоје по свима дојакошњима ове струке књигама оскудева.

☞ Овай брой само је на једном табаку изишао, с тога што уредништво нема више новаца, а дужни су му за ову годину многи, а за прошле две године врло многи и то понајвише богати люди и обштине.

Ко Лист прима а досад платио није, нека се пожури с плаћањем; само ће тако моћи уредништво дужности своіой од сада одговарати, а иначе се издаванѣ листа обуставити мора.

Лист овай излази двапут месечно.

Цена је на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 18. У Сомбору 30. Септембра 1868. Год. X.

Изображаванѣ унутрашнѣг гледаня.

Вештбанѣм у гледаню споляшнѣм прави се пут к сматраню унутрашнѣга станя душе наше или сматраню себе самога.

Оваково сматранѣ промена, коє у нама биваю, добия се оном моћи духа нашег, коя се назива чуло унутрашнѣ или свест о своим собственим мислима, осећаньима и желяма.

Іош су древни язически мудраци световали люде да се труде сами себе познати. „Познај самога себе“ написано беше на дверима храма делфійскога Аполона. Християнство од првога постанка свога свагда є найвећу нравну важност при васпитаваню поєдиних люди полагало на испитиванѣ себе и своє савести, на познаванѣ себе самога, и томе се има захвалити, што є код правога християнина нравственост у добром станю.

Ко зарана непочне свою децу брижльиво вештбати у сматраню самих себе, тай учини да се унутрашнѣ чуло код деце тако затупи, да после кад одрасту, врло тешко ил никако не могу своє унутрашнѣ станѣ чистим мисленим оком сматрати, нити ће икад разговетну свест имати о станю свога духа. Зато треба зарана вештбати дечиє унутрашнѣ гледанѣ, на коме се оснива сав висши идеални живот човечіи.

Народна школа особито є на то позвана, да децу у испитиваню и познаваню унутрашнѣг станя душевног брижльиво вештба, и да тим пробуди у ньима свест о себи, да отвара мислене очи ньихове на сматранѣ и оценьиванѣ промена, коє се у унутрашньости душе сбиваю. Посао овай у толико више припада у наше време народной школи, у колико се све већма на жалост опажа, да се домаће васпитаванѣ редко стара децу са изворима ньихових желя, мисли, склоности, осећаня и дела упознати. И тако кад би іошт и народна школа

овај посао пренебрегла, лако би се могло догодити, да дете у крајњем непознаваню себе самога одрасте и целога века свог остане само себи замршеном загонетком, држећи свою ярост и напраситост за племениту ревност, своє сребролюблє и тврдованє за паметну штедню, свою надмену охолост и високоумлє за умерено частолюблє, себичност за любав себи самоме, и т. д.

Доиста се с разлогом рећи може да млоги люди целога живота свога чине себи и другима млога и премлога зла само зато, што не познаю себе и свою унутрашньост, што им се чини да су добри и честити и онда кад су найгори.

Без развиєног унутрашнєг гледаня, нити є могуће до праве любави к ближнєму, нити до смирености, кротости, трпельивости и владаня над собом и над своим страстима доћи.

По свему дакле овоме, што овде наведосмо, необходимо є нуждно, да школа народна оваково гледанє код нєжне дечице буди, развия и вештба, а то бива:

1. Згодним примерима, кои се изводе из живота и из искуства дечиєга, те се деца пажльивима чине на оно, што су у известним приликама мислила, осећала, и желила, и дає им се прилика да размишляю: єли то добро било или не; и како би валяло да мйсле, осећаю и желе ако хоће да им є савест мирна и спокойна и да од нє зазирати не мораю. Особито валя наводити децу да се сећаю, како им є било пре него што су учинили какво добро или зло дело; при самом делу и после учинєног дела. Ко се с децом дуже времена бавио и ньихово душевно станє познао, тай є кадар ньима душевна ньихова осећаня тако живо описати, да им се чини као да им то из унутрашньости душе чита. Оваково поступанє треба предузимати не сваки дан, него само у свечаним и важним тренутцнма, особито оне неделє, кад се деца за св. исповест приправляю. Служительи олтара христовог имаю и ту найплеменитию дужност приликом дечиє исповеди, коя є већ од шесте године за децу прописана, децу на испитиванє своє савести отачаски руководити.

2. Приповедкама. Ове могу бити или из библиє и црквене повестнице узете или из народне и обште историє згодно одабране или напоследку и измишлєне. Библичне приповедке и еванђелске приче своим простим, ясним и живим начином представляня єсу за изображаванє унутрашнєга чула найболє и найзгодниє. Особито ако се сваки пут после приповеданя деца испитую: Ко

им се у приповедки најболѣ допада? Са чега им се допада? и били и они желили такви бити? — Измишлѣне приповедке мораю бити просте, за децу згодне и тако вешто удешене, да се чисто чини, као да су истините.

Наш буквар и читанке више овакових приповедака у себи имаю, на коима вешт учитель може лако деци показати, шта є смиреност, постоянство, учтивост, поштованѣ старіих, благодарност, слога, миролюбивост, вреднѣа, штедня, и т. д.

У обште сав посао и труд учителѣв, коим он децу у народной школи вери и нравствености приводити има, ако є с вольом и вешто употреблѣн, служи за развиянѣ унутрашнѣг гледаня.

Јели дужан учитель са гледишта васпитавања пазити на децу ван школе, и докле допире пазење то?

С тога, што је учитељ дужан, тако исто васпитати децу, као што је дужан учити, сасвим је наравно, да је са гледишта васпитавања дужан учитељ да пази на децу не само у школи, и не само у време школско, већ и ван школе и у свако доба, ако ће му тежња тамо ићи, да отгоји цркви и роду чланове добре, поштене и полезне. Та училиште само упућује, само прстом показује, шта треба дете у животу свом да дела шта ли нетреба; па зато, само ће се тако постигнути моћи цељ та, ако учитељ буде разпространио пазњу своју на децу и ван школе, тим пре, што жалостно искуство пред очима имамо, да се родитељи, којих се без сумње поглавито тиче дужност васпитавања, врло мало и нимало не брину о томе, како им се владају деца њијова.

Благо ономе учитељу, у којега школу иду деца, која се и на дому, код родитеља својих ваљано васпитавају. Али колико има срећних учитеља таквих? код једних родитеља недопуштају домаћи послови, да испуњавају ту свету дужност своју, други, на жалост, немају воље на то; а млоги неуму да одговоре дужности тој; зато треба школа да накнади оскудице те. А светој дужности тој одговориће учитељ са успехом само онда, ако буде и ван школе на децу пазио, јер деца и тако далеко више времена проведу ван школе но у школи.

Са болним срцем можемо видити, како се школска деца чим оставе школу, па испред очију родитеља своих тако владају, као да у школи никад ништа нису чула о пристојности и учтивости; као да се само међу зидовима школским добро владати треба! По сокаци се туку, инате, свађају, чупају, без знања родитеља скитају се изван села, у шуму, у винограде, где иљаду прилика имају за неваљалство, шта више и у биртови и близу њих, по цело послеподне прислушкују гадне и срамотне речи, и млога неваљалства која тамо виде попримају, те им се у срцима укорењују. Отуда долази после, да је школа мало успеха кадра да покаже на пољу доброга владања. Овде треба да споменимо, како небрежљивост млогих родитеља дотле иде, да и мању недораслу децу, нечуваю от тумарања и лармања по ноћи; непазећи на то како је то шкодљиво и по тело и по душу деце њијове.

Све се то тајити неда, па тога ради рекли би, да у смотрењу васпитавања поставити ваља правило; да никад децу без надзора оставйти не треба; јер је срце дечије башта, која ако се обдељавала небуде, као што треба, неће користи донети никакве. Као што у башти ниче и расте свакојако безполезно и шкодљнво биље, па ју за ото надгледати и плевити ваља сваки дан; тако и у срдцу детињем поникне и поприма се млого и млого зло, које дан и ноћ искорењавати треба. Детиње срдце, без подобнога надзора упарложи ће се, способно ће бити само за безнравственост. У противноме случају, ако се срдце детета изобрази, биће обиталиште добрих нрави, родиће у њему најлепше цвеће добродетељи, као у башти, у којој вредан баштован брижљиво ради безуморно.

Облагорођавати треба дакле срдце деце. Уливајмо у њега љубав к добродетељима, и изкорењаваймо из њега семе огрезлих зала; омилимо им покорност, послушност, точност, чистоту, уредност и вредноћу, како ће им живот изобилан бити с њима. Тога правца држећи се, и брижљиво пазећи на њих свугде, доћи ћемо за цело до цељи.

Треба, дакако, пазити на децу и ван школе, и учитељу као верозаконском васпитатељу спада у део дужност та; јер само је он кадар исправити и накнадити у томе обзиру небрежљивост и љењост родитеља а погдекоих мести и старешина светских

Али сад се рађа питање: како ће да надзирава учитељ ван школе, и докле се распростире та дужност његова.

Учитељ, којем ће на срдцу лежати дужност та, неће опрелити себи дан и час надзиравања; свакидањи живот послужиће му са којом добром приликом на то; кад нпр. узима где посла каква изван села да обиђе миљак свој, да се прође здравља ради, нека удеси, пут како ће наићи на место, где се деца играју и проводе, нека их изненади са дошлицом својом; и затекавши их у скупу, нека оне скровеније упита; како и чим проводе праздно време? Ако би приметио нереда и изтупљења, нека заведе ред, и ако би који потужио се на којега раскалашног и кавгацију, нека га опомене на мир и слагање; и нека надгледа даље децу, кад их из школе кући пушта, кад у школу долазе, и кад се прикупљају за цркву; све то пружа прилику учитељу, како ће дужности надзора отговорити, Може се догодити и то, да ће ученици опазивши из далека учитеља разбегнути се и посакривати, па кад дође до места наћиће га праздног. Такав случај нек непусти никад кроз прсте, већ првом приликом кад у школу дође, нек упита што су се разбегли разјасњавајући им, како добри ученици немаю никаквога узрока бојати се а неваљали ће пре или после получити праведну каштигу. Тако брижљиво и на маленкости простируће се надзиравање врло је удесно за трудну дужност ту. Додајмо још да у круг надзиравања засеца и то, ако учитељ праздне часове, које је одмору свом наменуо, проведе у другованю с' децом; ако изкупи неколико њих око себе, прође се с њима заједно, упустисе у разговор и узпитао их буде, како се кои от ђака влада, казивајући им како треба ученик да се влада, фалећи оне кои се добро владају, и обећавајући им да ће само такви с њим проходати се ићи.

Ако се тако владао буде учитељ, неће га стати великога или никаквога труда, и лаким начином и најпријатнијим средством најспасоносније делаће. А да надзиравање то и успеха узима навешћемо у неколико точака, чега ће се учитель имати још држати, а те су 1. Нека говори деци о васпитању, 2. нек опомиње их, 3. каштигује и 4. нека сам за пример служи.

1. У смотрењу васпитавања с речма пре свега нека мете на срце деци, да је пред лицем Божијим најмилија послушност. Без послушности неда се васпитање ни мислити! Послушност је најдрагоценије камење, које најлепше дичи и кити ученика и са којега је он љубави и поштовања вредан. Нека каже, да ће се само онај добро владати знати, кои је покоран и послушан, и да сам Бог и сви људи далеко већма љубе оно дете

које се добро влада, него оно, које се невлада добро, а макако добро да се учи; да Бог свакога и свугде види, ма где он био и ма шта радио; да родитеље своје одма после Бога, као највеће благодетеље, поштују и љубе и из љубази покоравају им се; да старешине и све старије уважавају, и то уважаване самим делом обелодањују; — једном речију, да се свагда у свачему, и на свакоме месту особито пак у цркви, у дому Божијем, па и на самоме оном месту, где се са друговима својима играју, владају учтиво и пристојно, да никоганичим невређају, и никоме на свету квара, вреда и штете не наносе. Настављење такво треба да буде срдачнотопло, како ће се дете уверити, да је доиста тако све оно, што му се говори и да је нуждно и полезно. Ако учитељ нема достојанственога ауктоpитета и отчинскога поштованја код своих ученика, неће, неможе имати онда настављење то успеха. Тај није за учитеља, ког се деца као лава боје. Где је отчинског уваженја пак, свака ће реч дубокога корена ватати у нејацким срдцима нити ће бити нужде лаћати се другога јачега средства, са којим се и онако тешко успева. Уважења стећиће себи учитељ сваки ако му буде поступање било праведно, озбиљно, али свагда срдачно и ако буде свагда пред очима имао, да жели благополучије деце поспешити. Настављење то треба такви вид да има, како ће деца увидети да је по њих најбоље да се владају и чине све онако као што им се казује да чине. То ће осигурати учитељу љубав и поверење код деце, и издејствоваће, да ће само једна реч његова довољна бити да сачувани буду ученици од сваке неприлике, и они ће се трудити онда да покажу да су вредни да их високоуважени и љубљени учитель њиов радо има и да се ученицима његовима зову.

2. Иза настављања нека иде опомена ако учитель примети да се закони школски ван школе преступају. Чим чује учитель за таква преступлења нека запита ученике у школи: није ли се догодио какав неред? јесули сви набљудавали точно законе школске? немали тужбе какве противу којега ученика? па нека разјасни жалостне последице свакога преступленја, као што су: несташлук, викање и дерање по сокаци, псованје, руженье, издеваное имена, тумарање по забрањени мести. После разјасњења нека узме на среду оне, који су згрешили, нека их озбиљски опомене с изјасњењем, да ће их морати казнити, само ако још једанпут чује, да су закон преступили. За нуждно држимо споменути, да је од преке

потребе, да свако преступљење од стране ученика учињено учитељу што точније достављано бива: на који конац нека узме учитель поред особнога свога надзиравања у помоћ које боље и скровеније дете, нека му да упутство, али између четири ока, у томе обзиру, како ће имати преко њега дознавати свако преступљење учињено онде, где учитељско око његово не допире, и то тако, као да је он сам тамо био и видео и нека га озбиљно опомене, да не употреби на зло уручено поверење. Извести ли се затим учитељ и увери ли се о истиности учињенога изступлења, одма нека се лати дужности опомене, и то без икаквога призрења. Ако сам очима примети какво изступлење, сместа нека пође тамо па ма и сами родитељи били онде. Таква отворена али из доброга срдца извирућа скора опомена, имаће више пути најлековитијега успеха, и онде, где родитељи деци својој сваку кривицу кроз прсте гледе.

3. Непослушали се учитељева реч, и остане ли без успеха, онда нек учитељ казни. Учитељ не само да сме, већ и треба да казни ученика, али мудро; јер он не само да допуњава дужност родитеља, но заступа место њијово, и има да исправља све, што деца од самих родитеља криво приме и науче. Али каштига, ако ће и строга, свагда преступљењу сходна и праведна бити има. Нека се ниједне сенке наклоњености једном и другом ученику неприметн ту. Нека се изврши свагда само међу четири зида школска а у присуству ученика. Пре каштиговања нека учитељ разјасни учињено зло дело, како ће и сам кривац увидети, да је зло урадио, да је казн заслужио, да га неказни ни учитељ ни закон, већ само његово зло дело, које је учинио. После казнења нека се постара да пробуди у кривцу покајање, па да му овај обећа, да ће се поправити. При већим преступленьима саветно је одмах јавити местноме школскоме управитељу, кои ће заиста готов бити с места све учинити, да се иста у зачетку истребе, и у томе учитељу на руку ићи. Из тога се по себи разуме, да треба учитељ и при казнењу и у свакој важнијој прилици да непропусти школског управитеља у месту за савет умолити, послушати га и следовати му. Таквим узајамним старањем доћи ће се доиста до пожељенога плода.

4. Нека учитељ освети својим собственим примером све оно, што жели да получи од деце, бриги његовој поверене; нека самим делом својим васпитава децу тако, да своим доб-

рим владањем и поступком на углед им служи у свачему. Ако настављање с речма уђе у срце деце, добар пример учитељев живота ће му дати, јер је дело сведок речи. И кад кажемо, да учитељ своју децу добро васпитава, моћиће у томе успети само онда, ако је сам изобилан на онима добродетељима које приличе отцу хришћанске породице; особито пак: благост, питомост, умиљатост, понизност, сталан карактер, лепе те добродетељи треба да сјају на учитељу, а права истинита побожност узвисиће их, — датће им сјајност светиње.

При концу ево још једног савета:

Ако је учитељ све чинио што је овде наведено, нека се не задовољи, већ даном приликом нека се обрати на родитеље најпре на добродушне, који реда на дому свом имају, нека им се потужи, на укорењено неваљало, срамно и гадно псовање, на које су се деца без стида, без срама и зазора навикла, нека покуша дознати како они сами мисле о гнусноме пороку том, нек докучи, држели они сами, да је то зао обичај; да види, да нису деца от њих самих можда попримала, и научила га; нека изиште за тим најпре савета њијовог, како мисле, да би се то зло предупредити и искоренити могло, а савета тог нека иште поглавито онда, кад му живље на ноге устати ваља, и оштрија каштига од потребе буде била, па тако и сами родитељи приморани буду изрећи праведну пресуду преко крваве деце своје. Онима родитељима, кои се слабо брину за васпитавање деце своје, и који не мисле о томе никад, нека изнесе пред очи, како је владање деце њијове неваљало, па заслужује каштиге; нека им каже да би требало они сами да каштигују неваљалу децу своју, и да греше противу Бога и човечства што то нечине, особито кад чују да им деца ружно псују; да је за то принуђен он сам на то немило дело а мора да чини, да неби по времену неваљала деца и на саме родитеље своје устала. На тај ће начин учитељ целисходно посредовати око тога, да родитељи сами увиде погрешке деце своје и да они сами подпомажу видати сваколика зла и искорењавати; па ће с већом охотом децу своју у школу пришиљати, дужност учитељеву ван школе олакшати и многе неприлике опростити га.

Ако ли сво настављање опоминьање, каштиговање и примерно понашање учитељево не уроди у наведеноме смислу плодом, нека неклоне духом учитељ. Нека учини све што је чинити дужан, лепо је кад и више дужности учини што. А

нека га пита утеха, да свако зрно непада на добру здраву земљу, па за то плода недонесе, али по гдекоје семе ипак падне и на здраву земљу, па ма и позднije донесе плода. Учитељ неможе друго ништа ни чинити, кром садити, каламити залевати и неговати а плод је у Божијој руци. Брижљивога и савестнога учитеља још овде на земљи награђује за неуморне труде његове сладко уверење, да је толико учинио, колико је знао и могао, а још ће га већма наградити, у пуној мери награди ће га онај највећи пријатељ, најрођенији отац деце, који је рекао: „Оставите децу нека долазе мени, јер је царство небесно, царство невиних.“

На питање: докле се простире надзор учитељев? рекли би да је учитељ целисходним васпитавањем кадар спасти ученике од многе телесне и душевне опасности и онда, кад су они изучили школу, изписали се из числа ученика, и међу младићима место узели, јер деца још неразвијена оставе школу па брзо позаборaве и науку, коју су у школи научила, и васпитање, па поведу се стазом којом иду покварени безстидни и безсрамни младићи, а на жалост, родитељи, који имају сад сами без помоћи учитељеве да се старају за своју децу, не само неказнећи их никад за преступлења, већ им оставе све на вољу и сами извињавају им прдступлења, бране их, и скачу у очи ономе, кои би неваљалу децу њијову исправити, посаветовати, и накарати хтео. Има и таковиx родитеља, кои не само неће да се старају да дете не позаборави оно, што је научило, већ говоре наопако против школе и учитеља, те тако и оно мало наклоности к читању и повторавању, угаси се у њима сасвим! Зато је нуждно, да буде кога, који ће их заступати у васпитавању, а тај треба да буде учитељ.

Али неуместно би радио учитељ у отправљању дужности надзиравања, кад би карао одраслије младиће због преступлења њијовог, то би побудило у њих упорност, и догодило би се, да би кои јогуница скочио на негдашњега учитеља свог и увредио га; отчински их ословити треба, опоменути с благостшћу на оно, што су негда у школи учили и слушали у смотрењу владања на сокаку и на свакоме Божијем месту; па ма како да је распуштен младић, отчинска реч повратиће му у памет све, што је од доброга учитеља свог слушао; — Особито ће дјејствовати ако се на себе позове, како се он негда мучио њима и трудио баш око тога, да буду ваљани, добри, покорни, послушни, а — не раскалашни, безобразни, и упорни

младићи, — па по времену и поштени људи. Такав корак учитељев утицао би спасоносно, па би увидели сви да учитељ доиста право има, да треба да кара младиће, који се невладају као што ваља.

Ако би се појавило какво зло, — а има га на све стране — код младића у месту ком, нека учитељ потражи прилике, како ће открити родитељима њиховим, и казати им, да беззаконье, непокорност и безобразлук деце њијове, и њијове образе гарави, понизује и срамоту меће на лепо име њијово и целе општине, и нека им опише жалостна сљедства што од туда произлазе. Нуждно је и то да се учитељ приправи, са којим ваљаним примером, удесним за околности те. У обште узето такви примери отвеђ су нуждни за учитеља, како ће се знати наћи и одговорити умети, кад се у разговоре упусти с родитељима. И у другима струкама наука, треба да се труди да напредује учитель, јер што више знања има он, тим ће већма уважен бити. Само нека и најбогатија знања своја свагда са побожношћу спојава, јер без побожности једва да се мислити може васпитатељ, а много мање такав васпитатель, кои има да отгоји цркви и роду богобојазливе, ваљане и поштене чланове.

Из свега овог види се, да учитель много доприноси у поспешствовању нравствености, ако звање надзора распростирао буде осим оне, родительскоме старању његовом непосредно поверење деце, и на узраслије младиће и то све донде, док у кругу друштва човечанског самостално место и они незаузму.

У Срб. Итебеју Паја Јанковић свештеник.

Катихетичка вјештбања

српскије ученика на малој гимназији у (горњем) Карловцу 1868. године.

(Продуженѣ)

Послови ђуре Бањанина

II. Еванђелије од св. Луке зачало 79.

Прича о блудном сину опомиње на покајање. Онда смо свршили своје покајање, кад познајемо своје грехе, од тије одмах престанемо, и — учињену штету брату своме накнадимо. Овај блудни син долази своме отцу и каје се свесрдно. Отац

му опрашта. Но брат старији срди се на толику милост отчеву. Али добричина отац увјерава и овога а не кара га због роптања. „Неможе змија свога меса јести.“ Родитељима су сва њиова дјеца једнако мила и драга. Такови смо ми сви пред Богом. Великом милости својом Бог доводи све људе на покајање.

Државни закони прописују казне различне, и то тако власти извршују. Тако је добро. Законом је чојек ограничен, и ту је наше људско достојанство; то се зове слобода! Бог је чојеку дао закон, да чојек сам собом влада. Али се у овој прилици види, да је тај „старији“ брат само за себе хтјео да знаде. Он се позива на своје заслуге, те ће да отца ограничи у његовој милости. Таква је повјестница жидовска.

Гнусна гордост имаде различне своје изворе: тако се једни величају са својом љепотом, други своим богатством; опет неки своим рођењем. Гордост је заразила несамо поједине људе и породице већ и цјеле народе. Њемац рече: „mit dem Baron fängt der Mensch an“. Њемци уображавају себи велико послање, и да само они носе просвјету, — Мађари преко веле: „тот (слављанин) није човек“: Тако бисмо могли вазлан редати код западније народа изрод од опаке гордости. —

Ми Срблји речемо; „Нит усара над мађара, нити брата над хрвата.“ Ово је по христовој науки и нашој вјери правилно. Па ипак римске цркве катихисис одриче нама спасење, јер невјерујемо у — папу. —

Отац у овој причи јест: Бог. Старији брат јесу жидови а млађи брат остали народи, видимо да одјело и прстен има своје лијепо значење. Само онда гријешимо ако одијело туђе примамо, и расипамо своје имање на украс и накит. По варошима Срблји се одјенуше у туђинску чоју и крој, те се тако предадоше и на туђе обичаје и језик. — Још се чува Српски значај у нашима селима, али је народ осиромашио, те је почео и он куповати неке комаде, и шара се са туђим ридама и „крамарцом“. Њега кваре наше „господске“ куће, јер туда утучена је Српска доброта са туђинштином у сваком погледу! . . . Дај Боже! да се сви блудни синови окрену к Богу Отцу, па да им он даде одијело и прстен своје милости, те да са значајом српским повратимо се у кућу отчину — на веселье св. Неманића!

Послови Младена Живоиновића из 4. разреда:

I. Еванђеље од св. Марка зачало 47.

Важно је ово читање за нас. Исус није оснивао цркву

нашу на господству и превласти, Не треба да смо таштн и частољубиви као Јаков и Јован, кои се јагмише за прва мјеста Прво мјесто, треба заслужити! Опет невальа на ријечи никоме прешати, и мрзити кога за његове неумјестне жељe, као остала десеторица ученика на ону двоицу.

Исус није рекао да његови „насљедници“ благосиљају пушке које пале по десет пута у часку — већ је рекао своима ученицима, да пазе мир и слогу, и да сами буду образ вјернима. А нуто, учитеља и пастира, шта ли га они раде од свога стада! . . . Исус је основао цркву нашу на подпуној једнакости и јединству. Ту има право сваки себе познавати и тако ће црква пропјевати кад будемо ми сами вальани.

II. Еванђеље од св. Луке на млади божић.

Рана младост Исусова пуна је поуке за нас. Само га ту у цркви видимо. Више незнамо ништа из тога доба његова, него да је растао тјелом и крепијо се духом, и своима се родитељима покоравао.

Такови родитељи и такова дјеца сачињавају сретан народ. У цркву вальа и ми да идемо вальано. Србльи по варошицама тешко су удальили се од те дужности лепе. Некада сви србльи појаше у својој цркви, а данас незна и немари он за то. Они најме чоека који за певницом једноудно помаже попи. — Тако може се рећи: док је новаца — дотле и православља!

Св. Василије уносио је ред у цркву: Пре идоше испостници по шумама и живише на осами у молитви. То није више добро било. Св. Василије сабрао је те људе у скупове, и ту им давао посла. Скупови ти назову се манастирима. Они су крчили шуме и обделавали земљу, радили разне занате, и учили се свакој доброти. Тако постадоше млоге дивљачи питоме, подигоше се уредна села и градови. Ту су науке миловане. Такова је задаћа и нашије манастира. Но ми кривимо Турке због нашега опадања у привреди и врлини; али има кривице и код нас сами! . . Овај славни учитељ наш родио се около 329 год. у Кесарији Кападокискоj, те нам је оставио славан примјер, са којим вальа да нову годину започимамо у славу Божију!

(Продужиће се)

Станѣ фонда Школског Листа

коим сомборска српска црквена општина рукује на свршетку године 1867.

А, ПРИМАНѢ.

По гласу рачуна за годину 1866, саопштеног у Школском Листу прошле године бр. 11. износио је капитал Школског Листа на почетку Јануара 1867. суму од — — — — — — 3348 фр. 49½ нов.

25. Новембра 1867. унешен је чрез уредниш. Шк. Л. у касу прилог из В. Кикинде (види бр. 22. Шк. Л. год. 1867). — — — — — — 80 „ 10 „

Прилози из Митровице, Брестовца, Руме, Ченеја, Госпођинаца, Панчева, Шајкашког Сентивана и Сентандреје, о коима је явлѣно у бр. 6, 9, 11, 17, 20, 22 и 24. Шк. Л. од 1867, унешени у касу на концу исте године чрез уредништво Школ. Листа износе суму од — — — — 62 „ 50 „

У рачуну од 1865. год. у приманю на брою 17. под 8. Дец. исте године на капитал 175 фор. интерес 5% погрешно је забилѣжен са 3 фр. 54 н., дочим би управо требало да стои 6 фр. 20 н. Поправљаюћи дакле ово место услѣд приметбе државнога књиговодства, придодаје се у приманѣ — — — — — — — — 2 „ 66 „

Далѣ по изправлѣном чрез државно књиговодство рачуну од год. 1864 и 1865 к интересу на грунтовну разтеретницу Барона Николића од 100 фр. сребра и на државне задужнице г. Павла Георгијевића од 200 фр. ср. придодаје се 1 „ 48½ „

На капитал од 200 а. вр. 6% интерес за целу 1867. год. износи — — — — — — — 12 „ — „

На разтеретницу Барона І. Николића од 100 фр. ср. од 1. Мая 1866 интерес није подигнут, с тога што на истой више купона нема — — — — „ — „

На две државне задужнице г. П. Георгијевића адвокота из Зомбе, свака од 100 фр. ср. у укупной вредности 210 фр. а. вр. интерес за целу 1867. год. с придом 18% но по одбитку доходарине 7% — — — — — — — — 11 „ 52 „

На капитал од 150 фр. из завештаня Гд. Архимандрита Сенђурђског Михаловића, припадаюћи 6% интерес, по смислу завештног писма, предан је уз признаницу уредништву Школск. Листа и Приятеля Младежи — — — — — — — „ — „

На капитал од 1344 фр. 24 н. интерес 6% од 20. Фебр. 1867. до 20. Фебр. 1868. износи — 80 „ 65½ „

На капитал од 100 фр. ког је прећашнѣ уредништво

Страна — 3599 фр. 41½ нов.

	Пренос —	3599 фр. 41½ нов.
Школ. Листа под 2. Авг. 1867. год. у касу повратило, интерес 6% од 1. Окт. 1867 до 20. Фебр. 1868, дакле за 4⅔ месеце — — —	2 „	33½ „
На 15 фр. а. вр. што є по гласу квите штампару А. Вагнеру 1. Марта по новом год. 1867. издато неможе се интерес рачунати, почем є тога дана 18. Фебр. по нашем кал. био — —	— „	— „
На 66 фр. а. вр. што є А. Вагнеру штампару ⁴⁄₁₆. Септ. 1867 по квитираном рачуну издато интерес 6% од 20. Фебруара до горепоменутога дана, дакле на 6½ мес. — — — — —	2 „	14½ „
На 30 фр., што є по гласу конте Бели Вернеру књиговезцу издато 18. Септ. 1867, интерес 6% од 20. Фебруара до 20. Септ. 1867, дакле на 7 месеци, чини — — — — — — —	1 „	5 „
На 106 фр. а. вр. што є А. Вагнеру штампару 24. Новемб. 1867. издато, интерес 6% од 20. Фебр. 1867 до 20. Нов. 1867, — дакле на 9 месеци, износи — — — — — — — —	4 „	81 „
На прилог В. Кикиндски, што є 25. Новембра у касу унешен интерес 6% од 20. Јануара 1868, (на 6 неделя после уноса почевши) до 20. фебр. 1868, дакле на єдан месец, чини — — — —	„	40 „
Сума приманя —	3610 фр.	15½ нов.

(У идућем брою следує: Б. Издаванѣ.)

Допис.

Из Ямине. Допустите да из овог места неколико речи школскоме Листу доставим.

Првога Августа о. г. држасмо благодареније Богу на свршеној школской години. Тога дана уютру наш духовни помоћник г. Д. Єврић служио є у цркви ютренѣ, водоосвећенѣ и благодареније, коме є приличан брой народа заєдно са местним заповедником ц. кр. надпоручником г Михаилом Поповићем, и г. сатником у миру Николом Милинковићем, присуствовао. После благодарения наш стари г. парох Іован Єврић изговори лепу проповед, у коіой захвали учителю на нѣговом труду а дечицу школску посаветує да се и за време одмора добро владаю имаюћи у срдцу страх Божіи и любав према старіима, па им изяви како ће он баш по томе познати, єсу ли они савет нѣгов к срцу примили, ако буду за време одмора школског у недельне и свечане дане на каталог и у цркву радо и точно долазили. Затим се обрати врли проповедник сакуплѣним родительима дечіим па их отчински посаветує да децу свою у побожности и у свим врлинама васпитаваю, да их на добар пут упућую, од зла и невалялства чуваю, у цркву их доводе и у свему добре им примѣре даю, а особито да настоє, да се за време двомесечног одмора непоруши оно добро васпитанѣ, што се у школи

за 10 месеци зидало. Напоследку благослови добри свештеник родитељ и њихову дечицу желећи им од Бога срећу и здравље.

После ове свечаности одосмо сви с децом у школу где г. местни заповедник опомене децу, да савету свог старог свештеника слѣдую, па ће од њи по времену добри християни, валяни чланови свога народа и верни поданици премилостивог цара нашег постати. —

Од неког времена са више страна изявлює се жеља, да се заводе вечернѣ школе. Код нас є већ од 33 године тай обичай уведен, да сва младеж мушка и женска, наобашка, сваки дан за време частнога поста на наук християнски долазити мора. С тога нема у месту нашем ниедне душе християнске, коя неби знала молитве и катихисис, кога є саставио честити наш стари парох г. Іован Єврић. О слави црквеной, о врбици, о воскресению и на литияма пою код нас лепо, складно и умилято Српске девойке, тако да их є милина слушата. А за све то имасе благодарити горепоменутом честигом свештенику, кои є прави духовни отац своє обштине и найбољи приятель школе, учителя и учење се младежи. —

Па зато я од свег срца желим: Дай, Боже, свакоме селу српском овако ревностног духовног пастира, па ће онда Српство у напред поћи у моралу и просвѣти християнской.

Славуй Живановић учитель.

Школске вести.

ЧЕСКА УЧИТЕЛЬСКА СКУПШТИНА, за кою є у бр. 13. овога Листа явлѣно да се имала у средини Августа о. г. у Златноме Прагу држати, ниє се држала, с тога што ю є мѣстна полиция због неких формалности забранила, а кад є власт доцниє допуштенѣ дала, већ є одређени рок прошао био, и тако се скупштина та за сада ниє држати могла.

ЗБОРОВИ СЛОВЕНСКИХ УЧИТЕЉА. У Љубляни држан є у почетку Септембра о. г. општи збор словенских учителя из Краньске, Штаверске, Корушке и Истриє. Ту є заключено, да у свима словенским народним школама єзик обучаваня буде словенски, да се деца у народном духу васпитаваю, и да се настои како би се где є год могуће земљоделске школе за селячку словенску младеж заводиле:

СЛАВЯНИ У БЕЧУ. У Бечу има близо 100,000 Славяна, понайвише Чеха, кои до сада нису ни єдне єдине своє явне школе имали. Не давно на првом збору ческих раденика у Бечу изявлѣна є єдногласна жеља, да се у овой престолници што скориє подигне довольни брой ческих народних основних школа.

ШТИПЕНДИЄ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ за год. 186⅞. (продужено из бр. 13.)

12. Из закладе Марие Петровићке у НСаду код српске обштине: Ахилей Дука V. год. техничар у Прагу 450 фр.; Петар Димитриєвић ученик VI. реал. разреда у Бечу.

13. Из закладе Поповића-Паффие, код Арадског епископа: Димитриє Попа богословац у Ст. Араду 126 фр.

14. Из закладе Митрополита Путника у Карловци код св. патри-

арха српског: Богдановић гимназиста; Димитријевић богослов; Раић правник; Ристић медицинар, сваки по 100 фр.

15. Из Ралине закладе, код Депутације Фонда Школ. у Пешти: Влада Коњовић приправник 50 фр. 40 нов.

16. Из закладе Јов. Сервинца, код магистр. В. Кикинд.: Грапић, Райковић и Јован Протић гимн. по 50 фр. 40 нов. (Свршиће се.)

РАСПРОСТРАЊЕНЕ ШКОЛЕ. У Српском Крстуру у Банату, и у Батањи и жупанији Чанадској распространјене су основне српске школе са другим разредом. Радујући се овој ревности, која се код честитих општина наших појављује, до знања стављамо читаоцима Школског Листа, да је за попуњење учитељског места у првом разреду школе Батањске отворен стечај до 10. Октобра. Плата је 300 фр. а. вр. 4 хр. дрва и слободан стан са пространом баштом. Молбенице се имаю поднети Српској Општини у Батањи. (Batonya, Csanád megyében).

ПОПУЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Земуну држан је 10. Сепг. избор учитеља. За учитеље изабрани су: Г. Г. Алекс. Кузмановић, Стеван Милашиновић, Димит. Нешковић, Никола Брашован, Винћентије Ајваз и Велько Петровић. — Било је на мушка учитељска места 20 компетената, између коих су најбољи изабрати.

Врстној Земунској општини честитамо на ваљаном овом избору, и надамо се, да ће изабрани учитељи положено у њима поверење подпуно оправдати.

УПРАЗЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У Руми упражњена су три учитељска места, са сваким скопчана је плата од 315, фр. а. вр. 6. хв. дрва, и стан. Молбенице се имаю општини вароши руме поднети.

У Кању тражи се учитељ за девојачку школу. Плата је 216. фр. 15. мер. жита, стан, и огрев. Молбенице са сведочбом о учитељској способности и о добром владању имаю се до $^{3}/_{15}$ Октобра о. г. Ковильској капетанији у Тителском баталиону поднети.

У Илинци селу Петроварадинске пуковније отворен је стечај за учитеља српског до $^{8}/_{20}$ Октобра. Плата је 147 фр. а. вр. 6. хв. дрва и слоб. стан. Молбенице се имаю поднети општини Адашевачкој.

ОБЯВА. Подписани узима част, свима српско народним учитељима до знања ставити, да се код њега стовариште правих српских писанака (прописова) налази. На првом су листу најзаслужнији мужеви српски насликани. Цена је врло удешена!

Лудвиг Раужан.

У Панчеву.

☞ Због маленог простора овога Листа нису могли сви до сада примљени чланци и дописи изићи. Ово нека је за умирење оној Господи, која су нам врстне умотворе и дописе своје досада послала.

Сви дужници умоляваю се да с предплатом што скорије похите, ер ће Лист са нехатости њихове престати морати.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена је на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрије Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 19. У Сомбору 15. Октобра 1868. Год. X.

Са првог збора српских народних учителя у Банату.

Већ є на више места ово дана явно речено, да є 30. и 31. Аугуста о. г. збор српских банатских народних учителя у ВКикинди држан, но нигде се іошт рад тога збора обширно не изнесе, те с тога ево извод из записника тога збора шаљмо, да се у Шк. Листу штампа.

Но пре но што би записник изнели, нужно є, да іошт нешто споменемо, што се пре записника десило.

Први дан изутра од 8—9 часова уписивали се чланови, кои у збору учествовати хтедоше, у српской великой школи. У ½10 часова позваше нас звона у св. цркву на молитву, где є 50 учителя и іошт толико гостию чувства своя к Богу уздизало и за помоћ и благослов Св. Духа, на овом просветном путу молило.

Пошто се св. богослуженѣ доврши одемо сви широм из цркве у дворану маџистратску, где є већ све припремно било, и ни утишали се нисмо, а устаде Влайко Маински правник и рече, како є он чуо од више чланова овога збора, да є од маџистрата одређен политички комисар за овай збор. Он пита местни одбор, є ли то истина, и ако є, є ли одбор то од маџистрата захтевао, или є сам маџистрат то учинио?

Глиша Іорговић као председник одбора из околине Кикиндске одговори, да одбор ниє комисара захтевао, он вели, да є одбор само явио маџистрату, да ће се овай збор држати и молио є тога ради, да му се ова дворана за време збореня уступи. Маџистрат пак у своме решеню уступи дворану, и уєдно яви, да є г. Павла Поповића за комисара политичког одредио.

Маински протестує против таквог комисара и вели, да смо ми у уставној држави, па є нама слободно и без комисара скупляти се и зборити и предлаже, да се єдан одбор из ове скупштине врховном судцу пошлѣ, да моли, да нам се комисар на скупштину не изашлѣ. Учини се.

Одбор од петорице отиде врховном судцу г. Лази Видићу и донесе одговор, да є већина сената нашег мађистрата била за то, да се комисар изашлѣ, а ниє из саме нѣгове волѣ, но он ће поново таки сесию држати, па ако већина на то пристане, да изостане комисар, он не мари, коє и учини. Неколицина сенатора, што се код г. врховног судца рад договора искупили, заключе, да из дослѣдности своє решенѣ, у ком є за ову скупштину комисар одређен, преиначити не може; а тако заузму политички комисар и председник одбора из околине ВКикиндске своя места и саветованѣ се одпочне.

Извод

из записника првог збора србских народних учителя у Банату у ВКикинди 30. и 31. Аугуста 1868. године држаног.

Под председништвом: Глише Іорговића.

Присутни су били:

1. Од банатских учителя: Исидор Крецул и Іован Ракић из Срб. Итебея; Мияило Божески из М. Ст. Миклуша; Љубомир Вишковић и Марко Бибић из Вранѣва; Іован Панић из Падея: Никола Янковић, Лука Давидовић и Мита Нинковић из Мокрина; Владимир Вуић и Сава Бугарски из Срб. Ст. Петра; Урош Вуић из Махале; Іован Илић из Панчева; Светозар Белеслия из ђале; ђура Краіован из Сирига; Лаза Удицки из Парданя; Милош Алексић из Клариє; Петар Фогараш и Глиша Перић из Кумана; Гавра Пещић из Бечкерека; Матия Груић и Іован Поповић из Башахида; Маша Николић из Срб. Крстура; Петар Луцић из НБечея; Васа Поповић из Меленаца; Дмитар Давидовић из Неузине; Тодор Кнежевић, Сима Айваз, Тодор Шевић, Аркадия Варађанин, Стеван Петровић, Ника Николић, Светозар Недић, Христифор Айваз и Глиша Іорговић из Кикинде; Миша Кнежевић из Деске; Владимир Павловић из М. Бечкерека; Светозар Моцика из В. Ст. Миклуша; Іован Жупунски из Сараволе; Љубомир Марковић из Немета; Илия Алексић из Бочара; Милош Настасић из Беодре; Алекса Арновлѣвић из Варяша; ђорђе Богосавлѣв из Ченея; Миша Ковачевић из Тараша; Васа Лалић из Карлова.

2. Од бачки учителя: Драгутин Дадић из Аде.

3. Од гостию: Богдан Кузмановић свештеник из Кларие; Влада Раић свештеник из Бочара; Петар Петровић свештеник из Мартоноша; Маринковић свештеник из Црне Баре; Стева В. Поповић правник из Будима; Влайко Маински правник из Вранћва; Глиша Гершић тайник уєдинћне омладине србске из Н. Сада; Пера Путник ћимназиста из Срб. Ст. Петра; Ђорђе Звекић правник, Пера Видак медик, Стева Видак млађи правник, Коста Райковић свештеник, Павел Влаховић прота, Ђорђе Влаховић свештеник, Іован Удицки свештеник, Аксентие Радовић адвокат, Пера Риста и Панта Манойловић, трговци и млоги други из Кикинде.

Прва седница се одпочне у 10 часова изютра.

Бр. 1.

Председник одбора из околине Кикиндске Глиша Іорговић поздрави збор са неколико срдачни речи, па пошто се имена свию присутних чланова прочитаю и одоставере позове председник скупштину, да себи часнике изабере.

Скупштина єдногласно изабере себи за председника Глишу Іорговића, а на предлог председникоп за бележнике изабере: Гавру Пешића, Стеву Петровића и Аркадию Варађанина.

Бр. 2.

Председник позове бележника Аркадию Варађанина да чита програм одборски, што га є за ову скупштину приредио.

Бележник чита програм:

„1. Претрес од одбора већ израђеног устава, у ствари србске банатске учительске задруге.

2. Како да се удесе наше школске књиге, те да одговоре духу времена и народној потреби?

3. Како да се установи мировина за старе и немоћне учителѣ, њихове удовице и сирочад?

4. Како да се одсад на годину дана дође до єдног општег састанка србских народних учителя у Аустріи?“

Скупштина є ово с пажњом саслушала.

Бр. 3.

Чита се предлог петорице чланова, кои є на скупштину управлѣн у погледу реда, ковга се има скупштина и повдини њени чланови придржавати и кои овако гласи:

„Подписани чланови овога збора предлажу, да збор пре но што отпочне своя саветованя изрече ова начела:

1. Учитељи, кои су на збору имаю решаваюћа, а присутни гости саветуюћа гласа.

2. Сваком присуствуюћем уємчава се слобода говора у границама пристойности.

3. Ко жели да узме реч нека се прияви дотичном перовоћи, па председник одређуе ред, коим ће говорници узимати реч.

4. У єдной ствари може сваки само двапут говорити, ко жели и трећи пут, има на то изискати одобренѣ од збора. Предлагачу се дозволява последня реч у корист свога предлога.

5. Личним стваримо и препиркама нема места на овом збору.

6. У записник улазе предлози, кратак извод саветованя, заключци са разлозима:

7. У доидућой седници прочитаће се увек записник прошле седнице, и ако нико нема да га исправля, одоставериће га председник са перовоћама. У ВКикинди 30. Аугуста 1868. (долазе подписи.)“

Скупштина усвои овай предлог у свой своіой целини.

Бр. 4.

Ђорђе Звекић правник напоминѣ, да є прва и найсветија дужност наша као грађана уставне државе, да бранимо она права, што нам као таковима припадаю, єр тек као валяни грађани можемо бити валяни учитељи, свештеници, лекари, и т. д. пошто пак говорник у поступку срб. ВКикиндског маћистрата, — кои є већином гласова одредио за овай збор политичког комесара, — види повреду уставне грађанске слободе удруживаня, а особито при оваком збору, чия є цел исключиво просвета и напредак нар. школе, с тога предлаже, да се:

1. Збор овай свечано огради у записнику своме противу тог поступка маћистрата изричући, да комесару не може стати на пут, єр се сили мора покорити.

2. Да поднесе жалбу в. влади у овом питаню, што се тиче йзашиляня политичког комисара на овай збор, єр се тиме и неко неповереніе овоме збору подмеће.

Стева В. Поповић Слаже се подпуно са оба предлога предговорника, само є рад, да попуни мотивованѣ предговорниково овим: да се вис. влади већ и с тога морамо жалити противу поступка нашег српског маћистрата, како, да овай случай не би служио као неки прецеденс и у будуће.

Председник, пошто нико више за говор приявлѣн не беше,

запита скупштину: да ли ће усвоити предлоге брата Ђорђа Звекића? —

Скупштина єдногласно усвои оба предлога Звекићева и налаже бележницима, да жалбу министарству у име скупштине поднесу.

Влайко Маински саветує скупштини, да се власти повинує и по том поздравля комисара.

Скупштина га саслуша и поздрави комисара са: „Живео!“

Бр. 5.

Іован Илић поздравля скупштину у име панчевачке обштине, коя га є на скупштину ову изаслала, уєдно се жали, што ван нѣга ни єдног учителя из банатске воєне краине на овоме збору нема, єр вели, да би тима учительима саветованѣ оваких зборова од найвеће користи било, па предлаже, да се ова нѣгова жалба у записник уведе. —

Скупштина узима на знанѣ.

Бр. 6.

Председник позове бележника да чита устав, што га є одбор из околине ВКикиндске за ову скупштину припремио.

Перовођа чита: (овай устав не ћемо овде убележити, єр ће доцниє са малом изменом доћи.)

Пошто се овай устав прочита упита председник скупштину: жели ли генералну ил шпециялну дебату о овом уставу одпочети?

Ђорђе Звекић предлаже, да се єдан одбор изабере, кои ће устав проучити и по подне извештай свой скупштини поднети,

Стева Петровић предлаже, да се на шпециялну дебату одма пређе.

Стева В. Поповић интерпелує председника; што ниє упитао скупштину, да ли има іошт когод од чланова какав зготовлѣн устав.

Пошто се нико од чланова са другим уставом приявио ниє усвои скупштина Звекићев предлог и изабере на предлог председников ови 15 у одбор: Стеву В. Поповића, Николу Янковића, Любомира Вишковића, Іована Илића, Богдана Кузмановића, Ђорђа Звекића, Тодора Кнежевића, Перу Видака, Луку Давидовића, Светозара Моцику, Симу Айваза, Тодора Шевића, Косту Райковића и Драгутина Дадића.

Бр, 7.

Бележник чита другу тачку одборског програма, коя овако

гласи; Како да се удесе наше школске књиге, те да одговоре духу времена и народној потреби?

Богдан Кузмаповић предлаже, да се одбор од шесторице изабере, кои ће и ово питанѣ претрести и по подне о раду своме извештай скупштини поднети.

Стева Петровић учитель говори о томе, како су нам наше школске читанке само сакати преводи са немачкога, у коима се преводчици несу ни на чистоћу єзика нашег, па ни на саму ствар обзирали. Он ниє ни мало задоволян са данашњим нашим читанкама и предлаже, да чланови ове задруге прибираю материяла за наше читанке, кои би се о идућой главной скупштини претрести и за читанке удесити имао, а међу тим, да се „Матица Србска“ умоли, да надтечай за најболѣ школске књиге распише.

Тодор Шевић говори о томе, какав треба да є учитель, па прелази на слободу и просвету као две чинѣнице, коє заєдно и упореду мораю ићи.

Аркадия Варађанин побия наш србски Буквар, тим, што вели: да є Буквар књига, коя валя ово троє да учи: 1. да деца из нѣга науче читати књиге свога народа; 2. да то што пре науче; и 3. да то чинећи починю духом ячати. Ми с нашим данашњим Букваром вели он, не можемо ни єдно како валя постићи, єр ниє писан писменима, коим су већином данашнѣ наше књиге написане, па по томе не могу деца научити све наше књиге читати, а ниє удешен ни написан по данашнѣм начину предаваня, а то опет яко смета брзом напредку, па нит' є разговетно по дечием схваћаню написан а ни чисто србски, те то све затуплює, а не яча дух дечіи. Из тога се дакле види, да нам Буквар као прва школска књига готово ништ' не вреди.

Он далѣ говори о правописима, коим су наше школске књиге написане и тврди, да су у њима сва три наша правописа побркана, па се дете из њих ни єдном како валя неучи. Време є кратко, вели он, па тако важан и огроман посао неможе се овде ни исцрпсти како валя, те с тога предлаже, да се одбор одреди, као што є већ г. Кузмановић предложио.

Више се ниє нико явио, до о овой ствари говори и

Скупштина усвои предлог Кузмановићев и изабере на предлог председникова ову шесторицу у одбор; Богдана Кузмановића, Іована Илића, Милоша Настасића, Глишу Перића, Стеву Петровића и Аркадию Варађанина.

Седница се ова заключе у 12½ часова и закаже се по подне у 4 часа.

Друга седница отвори се у ½5 часова по подне.

Бр. 8.

Стева В. Поповић говори о важности учительски задуга а споминѣ у своме говору, да су у Немачкой іошт пре неколико десетина година такове задруге, као што данас ми основати желимо, постале, и каквим богатим плодом су већ уродиле виде се из њихове школске литературе. Он мйсли, да є и овай одбор из околине ВКикиндске та мисао за бољим напредком руководила, те нас позваше амо, да се у єдно коло уватимо па тако и брже и сигурније и ми с нашом школом у напред да пођемо; он похвалює благодетну мисао овог одбора из околине Кикиндске и жели іой срећна успеха.

Скупштина є ово са запетом пажньом саслушала.

Бр. 9.

Чита се брзоявски поздрав од г. Николе Вукићевића професора на српском учительишту у Сомбору, кои є на скупштину управлѣн и кои овако гласи: „Збору учительском братску слогу и срећу; нека послужи на општу корист и напредак народа српског. (подпис).“

Скупштина се одазове са громким; „Живео!“

Бр. 10.

Стева В. Поповић као извештач — одбора петнаесторице — што є пре подне од скупштине изаслат, да устав од одбора из околине Кикиндске проучи, — чита устав онако као што га є изаслати одбор од петнаесторице изменио.

Устав тай овако гласи:

ПРЕДЛОГ ОДБОРА ПЕТНАЕСТОРИЦЕ О УСТАВУ ЗА СРБСКУ УЧИТЕЛЬСКУ ЗАДРУГУ У БАНАТУ.

Чл. I.

Српски народни учитељи у Банату — овамо рачунаюћи и банатску воєну краину — осниваю єдну задругу под именем: „Задруга српских народних учителя у Банату“

Чд. II.

Задатак є овой задрузи, да на основу истине, а помоћу науке унапреди српску народну школу, и према томе іой є цел: да уєдини сво српско банатско учительство, да се оно узаямним обавештаванѣм далѣ развия и усаврши у своіой струци; да унапређує и шири просвету, коя одговара народнѣм духу; да настои, да народно учительство заузме у друштву и за-

ступништву му онай положай и уплив, кои му за времена свога узвишена и племенита позива с пуним правом припада.

Чл. III.

Задруга ова има своє редовне чланове и подпомогаче.

1. Редован члан може бити сваки српски народни учитель у Банату, кои годишнѣ улаже редовно у друштвену благайну по 50 новчића.

2. За члана подпомагача прима се сваки поштен Србин и Српкиня, ако прилаже годишнѣ најманѣ по 2 фр. а. вр. у друштвену благайну.

3. Редован члан има право пасивног и активног избора и решава своим гласом у свима друштвеним пословима.

Чл. IV.

Задруга ће ова држати сваке године по потреби своє явне главне скупштине, у коима ће се ван осталих предмета расправляти педагогичко-дидактична питаня и држати предаваня о васпитаваню и обучаваню.

Чл. V.

Задруга ова поделює се на ове огранке:

а) на Кикиндски,
б) „ В. Бечкеречки,
в) „ Панчевачки,
г) „ Вршачки,
д) „ Тамишварски,
е) „ Модошки,
ж) „ Арадски,
з) „ В. Ст. Миклушки,
и) „ Каньишки и
ј) „ Вранѣвачки.

Члановима се оставля на волю у кои ће огранак ући:

Чл. VI.

У задатак и делокруг ови огранака спада:

1. да се радня у њима тако удеси, да подржава у сваком члану интерес за све струке обучаваня;

2. да поменута радня подстиче свакога члана, да разгранює своє знанѣ и деланѣ у свима струкама наставе; а уѣдно да дає повода, да сваки члан може развити и у раду остварити свой нарочити дар у корист напредка у настави;

3. да огранци покретанѣм разни педагошки питаня, даю прилике члановима, да рашире своя знаня у науци васпитаня и помоћним іой наукама у психолоџіи и антрополоџіи;

4. Да чланови огранака, заєдничким држанѣм педагошкйх листова, набавком знатніи педагошки дела полажу темель ограначким кньижницама; да би тако своя лична педагошка искуства могли непрестано доводити у склад са историом и свакиданьим напредцима педагоґиє и наставе;

5. Да настояваю око тога, да се за школску и одраслию младеж списую кньиге према потреби народньой и напредку науке у том обзиру, и напокон, да претресаю кньиге, коє буду у той струци излазиле.

Чл. VII.

Чланови ови огранака стицаће се више пута, а найманѣ по двапут у години на састанак.

У састанку огранка председаваће од чланова ограначки за тай састанак изабрани председник.

Председник єднога састанка сазива доидући састанак огранка и дужност му престає, пошто се нови председник састанка изабере.

Огранци бираю себи и остале часнике по потреби као сталне или привремене.

Огранци су дужни редовно подносити скупштини извештай о радньи своіой.

Чл. VIII.

Задруга бира о своіой главной скупштини годишньи одбор из средине свию чланова свои.

У одбор тай бира се найманѣ пет особа.

Годишньи одбор заступа преко године задругу у свима нѣним пословима и служи као средсреда задружним огранцима; он сазива редовне и ванредне главне скупштине задруге, и чини нужне припреме за то; он назначує место и рок за скупштину и то увек у другом од преднаведени ограначки места; чува друштвени печат и благайницу, рукописе и свуколику имаовину друштвену; води рачуне, прима приходе и подмирує трошкове; посредує између поєдини чланова и задруга учителски; врши заключке скупштинске, обавля све послове, што му скупштина зада и извешћує о свему годишню скупштину, коя прва долази.

Одбор бира из своє средине председника и тайника. Седиште годишнѣм одбору одређує скупштина.

Годишньи одбор одговоран є пред скупштину за све, што му она на чуванѣ или на извршенѣ повери.

Функция одборска престаје онда, када га од ове главна скупштина реши.

Чл. IX.

Скупштина је јаван збор или договор свију задружни чланова.

Скупштина бира под председништвом годишњег одбора из средине редовни чланова часнике за ту скупштину, и то:

а) председника са апсолутном и

б) перовође (колико их нуждно нађе) са релативном већином гласова.

Чл. X.

Пошто се часништво за скупштину изабере приступасе следећем:

1. Годишњи одбор извештава главну скупштину о читавом стању задруге за прошлу годину.

2. Бира се одбор кои ће од годишњег одбора поднешени рачуне прегледати.

3. Саветоваће се о предметима и предлозима, што их поднаша годишњи одбор.

4. Претресаће се питања и предлози појединих чланова

5. Приявлюю се чланови, кои би ради педагогично дидактична предаваня држати.

6. Одбор (под 2. овога X. чл.) поднаша извештај.

Бира се нов годишњи одбор.

Чл. XI.

Задруга ова има свој печат, у коме на среди стои око господа Бога у зраку, под њим ове речи; „просветом напредку!“ а унаоколо: „Печат српске учитељске задруге у Банату.“

Чл. XII.

Распре, кое би се помеђу члановима ове задруге породиле, а тицале би се целе задруге, доносиће се на главну скупштину, где ће се образовати порота, коя ће ствар пресудити.

Чл. XIII.

Пословни је језик ове задруге српски, а у саобраћаю са властима српски са мађарским преводом.

Чл. XIV.

Ако би се кадгод догодило, да би ова задруга престати морала, последня ће главна скупштина решити, на какве ће се просветне цели употребити имаовина задружна.

Чл. XV.

Да би се коя тачка овога устава изменути могла, нужно є, да є на главной скупштини присутно две трећине редовних чланова задруге и онда решава већина.

У ВКикинди 30. Аугуста 1868. године.

Пошто се овако овај устав прочитао и пошто у главном нико ништа на њга приметио ниє преће се на шпецијалну дебату овог устава.

Чита се по реду I. чл. чита се затим II. чл. па и III. чл. На два прва чланка непримети нико ништа а на трећи рече.

Владимир Павловић да би валяло, да и подпомажући чланови решаваюћа гласа имаю, єр ниє право да више материялне помоћи прилажу, а да ни толико права не уживаю колико редовни.

Исидор Павловић сенатор предлаже, да чланови подпомагачи имаю и решаваюћа гласа, али само што се материялни друштвени ствари тиче, єр не би било право вели он, да они само плаћаю, а други тим новцем да рукує и располаже.

Васа Арновлѣвић сенатор брани редакцию из узрока, што би се можда више подпомагача, него редовни искупило; а десило би се, да изађе каква педагогична књига, коя би учительима добро дошла, па чланови подпомагачи не разумеваюћи овога посла могли би одбацити такову књигу из материялни узрока, а учительима би велик уштрб тим учињн био.

Маински и Варађанин подпомажу Арновлѣвића. После овога не прияви се нйко више да у овой ствари говори и

Скупштина усвои сва три чланка без никакве измене.

Далѣ се чита IV. чланак овог наведеног устава, чита се V. и VI. до четвртог става, и почем ни на єдан нико ништа не примети; —

прими скупштина све без измене.

Ова се седница заключи око ½6 часова по подне и закаже се трећа у 9 часова из ютра сутра дан, т. є. 31. Аугуста.

(Свршиће се.)

Станѣ фонда Школског Листа

коим сомборска српска црквена општина рукује
на свршетку године 1867.

Б. ИЗДАВАНѢ.

На свршетку годину 1866 од капитала фонда Шк. Листа налазило се у издаваню сума од 1121 фр. 37 нов.

Од ове суме, под 2. Авг. 1867. враћена је у капитал у помоћ уредништву Шк. Листа дто. 29. Јул. 1865 издата сума од 100 фр. — а под 29. Ян. 1868 а конто рачуна од продатих књига „Кратко упутство за учителѣ“ повратио је професор Никола Вукићевић суму од 206 фр. 57 н. а. вр. (види протокол издаваня под 28. Јун. 1861. стр. I.) и по томе сума издаваня смалѣна је у течаја ове године са 306 фр. 57 н. слѣдователно од горнѣ суме издаваня одбивши враћених 306 фр. 57 н., остаје право издаванѣ са — — — — — — 814 фр. 80 нов.

Осим тога у течаю 1867 год. била су ова издаваня:

1. Марта 1867. а конто штампаня књиге: „Чланци о васпитаню“ А. Вагнеру по квити	— —	15 „ —	„
$^{7}/_{16}$ Септ. 1867. истоме за штампанѣ вишеименоване књиге	— — — — — — — —	66 „ —	„
18. Септ. За увезиванѣ исте књиге Бели Вернеру књиговезцу	— — — — — —	30 „ —	„
24. Нов. За штампанѣ књижице: „Народне Песме“ штампару А. Вагнеру	— — — — —	106 „ 88	„

И тако по учињном рачуну на свршетку 1867 године сума у издаваню налазећег се новца из фонда Школског Листа износила је — — — — — 1032 фр. 68 нов.

Примет б а. Из овога се види да се од капитала фонда Школског Листа под данашњим у издаваню налази сума од: 1032 Ф. 68 н. ауст. вр. По томе за сада лихвоноснога капитала у овом Фонду има: 2577 фр. 47½ нов. — У Сомбору, 29. Јануара 1868.

Боголюб Костић чл. одбора. Н. Ђ. Вукићевић, приправ. професор.

СТАНѢ ФОНДА ЗА УЧИТЕЉСКЕ СИРОТЕ.

На почетку год. 1867 капитал Фонда за учитељске сироте, урачунавши овамо и прилог из Турије, о коме је у Шк. Л. од год. 1867, бр. 1. явлѣно, — износио је — — — — — 214 фр. 79½ нов.

На ово од 20. Фебр. 1867, до истога дана 1868, припало је 6% интереса — — — — — — 12 „ 88¾ „

У течаю 1867. год. приложио је на овај Фонд г. Јован Стоянов учитель Молски приликом приманя учитељског звания, као што је у Школ. Л. 1867 бр. 21. саобштено — — — — — — 2 „ — „

Цело станѣ фонда за учитељске сироте износи — 229 фр. 68¼ нов,

У Сомбору, 29. Јануара 1868. — Боголюб Костић члан црквене манастирске депутације. Н. Ђ. Вукићевић, приправнички професор.

Д О П И С.

У Ловри, 1. Септембра. Сваки дан изгледах, да ће когод у Школскоме Листу явити за смрт многогодишњег заслужног учителя српског Георгия Тошковића, па почем то до данас нитко неучини, намеран сам да неколико података из живота покойниковог саобштим.

Георгій Тошковић учитель Помазски родио се у Срб. Альмашу год. 1803. Отац му е био земљедјелац и веома оштар човек, а мати, — кою е он као валян син особито пазио и поштовао, — била е паметна, богобоязљива и добра жена. Имаюћи особиту волю к' наукама помоћу родолюбивих Сентандреяца сврши у Сомбору препарандию. Прва му е учительска штация била Чип, српско село на острову Чепельском, гди е као млад учитель пет година провео. Чувши за њега Коморанци позову га к себи за учителя и певца, гди пробави 6 година, затим га позову к себи Балашћармаћани, код коих такође као певац и учитель пробави неколико задовольних година. Одтуда г. 1845 отиде у Нови Сад, гди до покрета даваше приватне лекције деци отмених породица. После покрета служио е као учитель найпре у Пантеліи затим у Чипу неколико година, а у Ловри 6 година. Ово српско село и данас жали за добрим своим учителјем, кои е у дјеци дух родолюбия особито побуђивао. Он е Ловранима у аманет оставио молбу, да нипошто туђинца у свое село непримаю, него да Ловра свагда остане као што е сада чисто српско село. Њему се има захвалити, што е властелинство учителю њиву на ужитак даровало, а обштина плату поболшала. Год. 1861. премештен е у Помаз гди ове године умре. — У старіим годинама оженивши се оставио е после себе супругу и трое малелетне дјеце, у найбједниим станю. Супруга његова, кад е после смрти мужевлеве време дошло да се из учительског стана изселити морала, падне у очаянје и сврне с ума, те ю однесу у болницу Пештанску, а неяка дечица потуцаю се сада од немила до недрага. Би л' се овой сирочади учительской помоћи могло из касе за учительске сироте, или ма од куд с друге стране? —

Браћо учителји помажимо овой ядной сиротной дечици, и учинимо им дела милости, коя е отац њихов многима за живота свога чинио!

Гавра Болярић учитель.

Школске вести.

НАИМЕНОВАНЈЕ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ У СРБІИ. Господин Димитрие Матић досадашњи секретар савета наименован е 23. Септембра о. г. за министра просвете и црквених дела у Кнежевини Србіи. Сваки прави Србин, кои е напредку народа нашег рад, веома ће се радовати, кад чуе за ово наименованје; ер Госп. Матић познат е у Србству са поштеног карактера, жарког родолюбля, и озбилне учености свое, с коіом е досада достойно роду своме послужио, а одсада ће, ако Бог да, и већма се старати моћи о просвети рода свог.

ИЗ СРБСКОГ УЧИТЕЉИШТА. Школска 186⅞ година заночета є у учительишту Сомборском 1. Октобра. Првих дана траяло є уписиванѣ, полаганѣ испита за приманѣ и поновлянѣ испита. — У Суботу 5. Окт. држано є свечано „Призиваніе св. Духа“ и по том су ученицима обявлѣни закони школски. Предаваня започета су 7. Октобра.

У други приправнички течай уписало се до сада 19 ученика, између коих су 18 прошле године први приправнички течай овде редовно свршили, а єдан као бивши од више године практични учитель у воєной граници и савршени приправник Митровачки по добивеном од в. Министарства Угарског допуштеню, пошто є испит из предмета за I. разред прописаних са довольним успехом положио, прешао є у други приправнички течай.

У први приправнички течай примлѣно є до сада 23 ученика, а сврх тога четворица од ланьских приправника првога течая, кои су на поновлѣном испиту из поєдиних предмета слаб успех засведочили, могу или течай поновити, или ако то неће да учине а оно мораю из завода изступити.

Између новопримлѣних у први течай приправника єдан по имену Вук Бакић родом из Хрв. Краине свршио є шести реални разред у Раковцу с отличним успехом, єдан є свршио шести гимназиялни разред у Вашарелю с изврстним успехом; двоица свршили су пети, а десеторица четврти гимназиялни разред; єдан є изучио III. разред баталионске школе у Тителю; а остали осморица свршили су трећи реални разред.

За дивно є чудо да се између толике омладине Србске, што се учи, само овако малени брой нашао, кои су се ради посветити учительском званю, дочим би потреба народна изискивала да их є барем двапут толико, и да све сами найвалянїи синови србски учительском званю себе посвећую на благо рода и народног подмладка; єр ако и када, то се доиста сада може рећи, да су нам од свию званичника найпречи народни учитељи, и да у учительском реду найвећма и найболѣ можемо послужити милом нашем Србству.

ОТВАРАНѢ НОВИХ СРБ. ОСНОВНИХ ШКОЛА. Читаоцима Школского Листа познато є, како є по заключку представништва сл. и кр. вароши Сомбора в. кр. угар. министарство просвете и црквених дела под 10. Мая о. г. бр. 5839 одобрило, да се у Сомбору две нове србске основне предградске школе о трошку варошке благайнице отворе. Пошто є из варошке благайнице овим школама годишнѣ издржаванѣ обезбеђено, и пошто су у своє време учитељи изабрати и станови за школе под наям узети и оправлѣни, отворене су ове школе 30. Септ. о. г. и то єдна у предградию Селенчи а друга у предградию Црвенки. У првой є учитель г. Лазар Станоєв, а у другой г. Стефан Арсеновић. — Школе ове подигнуте су у оним краєвима вароши од куда є досада редко коє дете у средоточну школу долазило. До сада се искупило у школу Селеначку 48, а у Црвеначку 63 деце, а могли би их на оба ова места и двапут толико бити. Такође на обадва места покушава се да се заведу повторне школе за обучаванѣ одраслиє младежи.

Горепоменутога дана започет є школски течай у главной мушкой

и у основној женској школи Сомборској, у коима има на 200 школу полазеће деце, дакле исто толико колико є и онда било, кад предградских школа имали нисмо. У Суботу 5. Окт. држано є у св. Ђурђевској цркви призивание св. Духа, коме су сви ученици и ученице са своим учитељима присутствовали.

УЧИТЕЉСКИ ЗБОР. Први окружни учитељски збор у протопресвитерату Сомборском држаће се 17. Октобра о. г. под председаванѣм преч. Г. Ђорђа Бранковића Протопресвитера и окруж. школског надзорника. У збору том учествоваће и сви овомѣстни учитељи.

ВИСШИ ДѢВОЈЧКИ ЗАВОД У ЗАГРЕБУ. С радошћу являмо, да су премила браћа наша Хрвати ове єсени отворили у престолници своіой висши девоячки завод дне 1. Октобра по новоме. Отваранѣ било є свечано и у присутству отличне господе и госпођа. — Хоћемо ли и ми Срби скорим поћи за примѣром єднокрвне браће наше? Зар ће Нови Сад, Земун, Панчево, Кикинда, Сомбор, Бечкерек и Вршац іош дуго чекати на отваранѣ висшег девоячког васпиталишта и училишта? — На ово нека нам дела повольни одговор даду, а за сада имали би приметити да би нам пре свега нуждно било, да се по примеру Новога Сада и у осталим горепоменутим градовима нашим што скорие главне основне девоячке школе са 4 разреда заведу, пак би се по том лакше ове са петим и шестим разредом распространити и у висша девоячка училишта преобратити могле.

СИРОТОВОСПИТАЛИШТЕ У УЖГОРОДУ. У єдном од прећашньих броєва овога Листа явлѣно є, како є Нѣгово Величаство премилостиви Цар и Краљ наш Франц Іосиф I. поклонио заводу за васпитаванѣ кћери и сирота свештеничких у епархіи мукачевской єдно пространо ерариално здание у Ужгороду (Унгвар). Сад из руског Листа „Свѣтъ“ дознаємо, да є на посредованѣ дотичног епархиялног Архиерея в. кр. уг. министарство просвете и црквених дела одредило 7189 Фр. на обновленѣ и уређенѣ истога здания. — Ово с тога являмо, што држимо, да би и нама за свештеничку и учитељску сирочад овакав завод добродошао био.

ЗАВОДИ ЗА НЕМУ ДЕЦУ. На изображаванѣ неме деце обраћаю данас државе све више позорности. У Европи има данас до 120 завода за неме и у њима се учи до 4000 деце, и опет є ово мало завода према гомили немих, коих има на 160,000. У заводима тима, окром предмета прописаних за основне школе уче се деца различним занатима, за крояче, чизмаре, токаре, тикаче, словослагаче и неброй других, те тако буду користни чланови друштва и обштина. Найвише ових завода били су с почетка приватна предузећа, па кад су стекли име, онда су их владе прекупиле и прогласиле за явне, да се примаю деца безплатно. Греота є само, да многи родитељи іош не увиђаю корист ове науке, те многи држи свое дете код куће у глупству, а онамо стое заводи, где би се могли изобразити, да буду користни чланови друштва и породица.

ПОПУНЂЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. За учитељ у Руми изабрани су: Г. Г. Владислав Коньовић, Димитрие Коић и Теодор Огризовић, сва троица валяни Сомборски приправници.

УПРАЗНЂЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА. У горњем Товарнику тражи се српски учитель. Плата є 310 фр. 6 хвати дрва и стан. Молбенице

имаю се до 16. Окт. поднети Урошу Зорићу пароху и местном школе управителю у Горњи Товарник код Вуковара.

СТЕЧАЈ.

За попуњење упражњног места учитељке у првом разреду српске основне женске школе у Земуну овим се отвара стечај до $^{3}/_{15}$ Новембра о. г.

Плата се ове учитељске састои из 210 фор. а. вр. и 60 фор. у име станарине. Просителке имаю своє молбенице с доказима о учитељской способности до гореозначенога дана подписаном магистрату поднети.

Магистрат ц. кр. воєне обштине Земунске.

ОБЯВА.

Како са више страна стижу наручбине за „Библичне Повѣсти у библичним речма," а друго изданѣ ове књиге сасвим є већ распачано, то овим позивам сваког Господина Учителя, да ме што пре извести колико би ексемплара ове књиге за своју децу ове године потребовао. Ако се доволян брой купаца прияви, то ћу одма до 15 дана речену књигу поново штампати дати, тако да до 1. Децембра о. г. сасвим готова буде. — У том случаю обявићу путем Школског Листа, да є књига готова и да се добити може. Цена ће књизи бити 30 новчића, а разшиляће се одавде само за готов новац. На сваку десету књигу даћу скупительима єдну књигу на дар, а ко ми скупи 25 комада, тай ће осим тога добити на поклон по єдан ексемплар књиге „Мисли о уређеню црквеноправосвѣтних отношая Срба у Аустриском царству."

Н. Ђ. Вукићевић професор.

☞ Већ ми є досадило опоминяти дужнике да се сете на плаћанѣ, па ипак се ови слабо до сада являю. Да неби принуђен био у идућем брою имена дугуюћих особа и општина ради мог оправданя явности предати, па онда издаванѣ Листа прекратити, то овим позивам све, кои досада за Школски Лист неплатише, да се до конца октобра отдуже.

Такође ланьске и прекланьске многобройне дужнике, коима сам недавно писмене опомене послао, поново позивам да дугове своє исплате, како би уредништво издаванѣм Листа проузроковане своє дугове намирити могло.

Уредништво Шк. Листа.

Лист овай излази двапут месечно.
Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 21. У Сомбору 15. Новембра 1868. Год. X.

„Хоћемо верозаконске школе, и желимо да се о општем трошку издржаваю.“

То су речи, коє є прва скупштина србских учителя у Банату 31. Августа о. г. єдногласно и са найвећим одушевленєм изговорила; то є желя, кою зборови окружни србских учителя у Ст. Бечею и у Сомбору, єдинодушно изявише, а сад већ слободно се рећи може да є то желя и сваког правог Србина, ком срдце за благо рода свог биє.

Мило нам є, што є у 15. и 16. брою овога Листа у свет пуштени „Глас єдног Србина“ погодио и предсказао општу желю свию правих Србаля, те да є сада већ постао гласом свию Србаля, гласом целога народа нашег.

Док ово пишемо, законски предлог о явном васпитаваню и обучаваню изнешен є по ново на стол представничког дома у оном виду и садржаю, како га є саборски одбор, саслушавши и мнћния из разних краєва Угарске позваних струковняка, преиначио, и докле Лист овай читаоцима у руке дође, дотле ће се већ ямачно и закон на основу предлога тог донети.

Познаваюћи околности с поузданєм се надамо, да ће се автономия верозаконских школа у пуној мери уважити, и да ће ове школе само под врховним надзором државне власти стаяти, а никако се у управу и надзор ньихов жупаниски школски одбори и надзорници мешати неће, и по томе надати се можемо не само обстанку него и повољном напредку наших србских народних школа, особито ако се од стране наше свуда и свойски настоявало буде, да нам се школе наше, по смислу заключка нашега сабора од 186⅞, односно по смислу краљевске уредбе, кою читаоцима нашим у прећашнћм и у овом

брою саобштисмо, уреде. Од нас дакле самих зависиће одсада процветанѣ наших србских школа већ и по томе, што ће се комуналне школе подизати само у оним местима где становници нису вольни имати другчіих школа, и где држава то за нуждно нађе, па и саме ове школе са педагошкога гледишта ће на пооштраванѣ и на подстрекаванѣ к напредку добро уређених верозаконских школа служити моћи.

Најпречи послови, коє нам сада радити валя да своє верозаконске школе одржимо и унапредимо єсу ови: Утврдити нам валя пре свега у споразумленю са обштинским представницима других вероисповеди, да наше србске школе, на основу постоећих школских фасия, и у будуће примаю од местних сеоских и варошких обштина сва она благодѣяния, коя досада уживаху. Тим ће се за свагда обезбедити обстанак наших школа. А почем се за известно држати може, да ни сугрђани наши римске и еванђеличке вере своє верозаконске школе за любав комуналних напустити неће; то би се у заєдничкой слози с њима доконати могло, да се и школски 5% додатак, као и $^1/_{100}$ од землѣ приликом одлученя пашняка добивене, на издржаванѣ местних верозаконских школа обраћа. При овоме пажльивим чинимо наше обштинаре, да се свуда, где є то по нас пробитачно, свойски заузму, како би се и та припомоћ школи Србской, по суразмѣри имања и државног данка србског становништва, а не по брою душа, давала.

Досада є у најглавніим нашим обштинама по праву патронатском учителѣ избирало грађанско представништво. По смислу заключка србско-народног сабора од год. 186$^5/_3$, односно по §. 20 устройства србских народних школа (види бр. 20. Школ. Листа стр. 373) од сада право избора учителя и местног надзора школског припада србским црквеним обштинама. С тога би валяло да све наше грађанске обштине, особито варошке и дистриктске, по примѣру Новосађана, у своим представничким скупштинама што пре закључе, да се избор учителя и надзор над верозаконским школама пренесе на дотичне црквене обштине, тако да римляни себи, а православни себи учителѣ бираю и на свою школу пазе, при свем том што ће школе те на издржаванѣ своє из варошке или сеоске благайнице суразмерну помоћ добияти.

Ово што овде споменусмо, нуждно є да се свуда у дѣйство приведе пре него што закон земальски о уређеню школа у живот ступи, да не би случайно са наше нехатости најболѣ

наше школе изван домашая управе и надзора автономних наших верозаконских школа остале.

Обезбедивши тако наше српске народне верозаконске школе, валя нам се заузети око тога, да се врховна и дијецезанска управа наших школа повери оним мужевима, кои са свога одушевленя за цркву, школу и просвету, са свог поштеног карактера, и са стручнога знања поверењ народа у пуној мери заслужую, и од коих се с поузданѣм надати можемо да ће школу нашу, на темелю, кога є врстни и многозаслужни Господин Др. Натошевић поставио, одржати и у сваком погледу унапредити тако, да кадра буде с најбољим школама народним у отачбини нашой надтицати се, задржавши притом свой чисто српски и православни значай, и васпитаваюћи младо Србство у духу светога православия и миле народности наше.

У Сомбору 5. Нов. В.

Извод

из уредбе о уређењу црквених, школских, и овамо односећих се фундационалних дѣла Православне-Источне Српске Митрополиє.

О СРБСКИМ ШКОЛАМА.

(Продуженѣ.)

§. 42. Школска власт има се постарати, да се у већим варошима и мѣстима главне школе дигну.

§. 43. Главна школа има 4 разреда са 4 учителя и свога собственог управителя.

§. 44. Учителѣ и управителѣ главни школа именує главна школска власт на предлог дотичне обштине.

§. 45. За учителѣ главне школе могу само они предложени бити, кои су од испитне комисиє проглашени, да су способни за учителѣ на главной школи.

§. 46. За управителя главне школе може єдан од учителя те школе или друго коє за то способно лице предложено бити, коєм се има суразмерна награда одредити.

§. 47. Учитељима на главной школи додаю се десетогодишньи прилози у §. 14. споменути, ако би плата 600 ф. а. вр.. и прешла.

§. 48. У главной школи учи се окром оних под §. 32

назначених наука и окром рисованя іош єдан єзик и то онай, на ком ће деца гимназиялне ил реалне науке слушати.

§. 49. Код сваке главне школе има се завести потребна библиотека.

§. 50. Уза сваку основну школу има се завести недельна или повтораваюћа школа.

§. 51. Свако дете дужно є по одпусту из основне школе до края 15. године недельну школу походити.

§. 52. Ослобођени су од ове школе само они, кои другу кою школу походе.

§. 53. Рад уредног походеня ове школе важи све оно у §§. 35 и 36 наведено.

§. 54. Недельношколци мушки и женски имаю се одлучено учити, и где нема два учителя и две школске собе, то се имаю дечаци пре, а девойке после подне на науку скупляти.

§. 55. У недельной школи има се окром повтораваня оног у основной школи свршенога читати іош: наука о земльоделству и домоводству, наука о чуваню здравля и неге у болести, отечественица са повестницом србског народа и дужностима поданика.

§. 56. На науци недельошколаца има увек присуствовати ил парох ил єдан члан црквеног одбора.

§. 57. За занатлиске и трговачке шегрте имаю се недельне школе завести.

§. 58. У занатлиским и трговачким недельним школама имасе учити: рисованѣ, краснописанѣ, трговачки рачуни, штилистика, просто кньиговодство, и читати история заната и трговине.

§. 59. Шегрте, кои іош незнаю читати, писати и рачунати, имаю учительи за суразмерну награду у вечерньим приватним часима найпре у овом извештбати, да могу у поменуту недельну школу ући.

§. 60. Пре ослобођеня од ове школе има сваки шегрт положити испит и о овом сведочбу добити.

§. 61. За ову науку има се учителю суразмерна награда дати.

§. 62. Србску децу грчко-источног верозакона у туђим основним и главним школама, као и у явним и приватним институтима имаю дотични грчко-источни пароси у науци вере учити, на краю године явни испит с њима одржати, и о томе извештай своіой консисторіи поднети.

§. 63. Недопушта се грчко-источне верозаконске приватне

школе отварати оном, ко нема дозволења на то, које се само на основу прописане сведочбе о той вештини добити може.

§. 64. И на овим приватним школама има се на краю сваке школске године одржати испит пред мѣстним школе управителѣм и има се поднети извештай предпостављѣной школской власти.

§. 65. Свака обштина има свой школски фонд, кои се као и нѣгова каса одлучено од црквеног фонда рукује, а рачуни се предаю на исти начин, као и црквени.

§. 66. Мѣстну управу над школама води мѣстни црквени одбор, кои се стара за напредак школе и деце у религиозно-моралном и педагогичко дидактичком погледу; далѣ се стара: да су школска здания, намештай и опреме у добром станю, да учительима плата уредно иде, да деца школу уредно походе и да су са школским потребама добро снабдевена, да се сви школски налози точно пазе, да учитель све дужности своје точно извршује и да се школско иманѣ савестно рукује и употреблява.

§. 67. У мѣстну управу школа спадаю следећа лица: а) мѣстни школски управитель; б) мѣстни парох, ако није управитель; в) мѣстни школски старатель.

§. 68. Ова под а, и в, означена лица бира одбор од вештих люди и приятеля школе, уобште које он као найспособние за то познае, на 6 година, и подноси предпостављѣной школской власти на одобренѣ.

§. 69. Осим предпоменути лица имаю іош и следећа у тай одбор за надзор школски уђи: управителы главни и средньи школа, (гимназие, реалке, препарандие) где их има, и по єдан учитель основне, главне и среднѣ школе, које они сами међу собом на две године изберу.

§. 70. Дијецезанску управу над школама има дотична консистория.

§. 71. Код консистория поставляю се мирски школски инспектори као референти у школской струци, и то: за Архидијецезу и за дијецезу бачку 1, за будимску, темишварску и вршачку 1, за пакрачку и за горньо-карловачку 1.

§. 72. Школски инспектори мораю бити теоретично и практично изображени школски люди.

§. 73. За попуняванѣ ови места разписује главна школска управа стечай, изпита дотичне консисторије за ньиово мненѣ и предлаже Нашой влади єднога на потврђенѣ.

§. 74. Плата школског инспектора є 1200 фор. а. вр. с

десетогодишньи прилози од 150 фор. а. вр. потребни путни трошкови и после 30 година службе пензия првобитне плате.

§. 75. Главну управу над свима српским народним школама има српски патриярх са главном школском власти.

§. 76. У главной школской власти є мирски главни школски инспектор референт школске струке.

§. 77. Главног школског инспектора наименуємо Ми на предлог митрополитско-црквеног савета као главне школске власти.

§. 78. Главног инспектора є плата 2000 фор. а. вр. потребни путни трошак и после 30 годишнѣ службе пуна пензия.

§. 79. На праву Нашег найвишег надзора основана инспекция српски школа извршиваће се само кроз људе грчко-источне вѣре и српске народности.

§. 80. За изображаванѣ учителя имаю се устроити препарандиє.

§. 81. На препарандии имаю се предавати следеће науке: катихетика, библичка история, история црквена, тумаченѣ св. евангелия и апостола, литурѓика и типик, црквено поянѣ, славенски єзик, српски єзик са литературом и штилистиком, маѓарски и немачки єзик, и то прво напоменути само у препарандияма у Угарской, — далѣ педагогия са психологиом и антропологиом, методика, аритметика с геометрием, география са отечественицом и повестницом српског народа, теоретично и практично земледелство и домоводство, наука о чуваню здравля и неге у болести, рисованѣ и краснописанѣ, хармонично певанѣ, гимнастика, и практична учительска радня.

§. 82. На препарандия вишег реда трає течай три, а на оной нижег реда две године дана.

§. 83. Плата є професора на препарандии вишой 800 фр., а на нижой 600 фр. а. вр., уз десетогодишнѣ прилоге од 100 фр. а. вр. и после 30 годишнѣ службе пензия првобитне плате.

У колико постоєће за те учевне заводе посебне закладе и извори неби били довольни за ньиово издржаванѣ, притећиће у помоћ народни фонд.

§. 84. Одговорно управительство препарандиє има се уз суразмерну награду све на три године єдном од професора предати.

§. 85. Професори препарандиє имаю се приуготовити за професору на свеучилишту или на другом ком вишем заводу; заради чега се наређує єдна стална стипендия од 500 фр. а. вр.

§. 86. На препарандіи вишег реда има: 1 катихета, 2 професора и 1 помоћник; а на препарандіи нижег реда: 1 катихета, 1 професор и 1 помоћник.

§. 87. Професоре препарандије наименује главна школска власт.

§. 88. У препарандију вишег реда примаю се само, кои су нижу гимназију ил нижу реалку са добрим успехом свршили; а у препарандију нижег реда примаю се и мањ приуготовљени, али никако без четир разреда главне школе; притом мораю сви 16 година стари и подпуно здрави бити.

§. 89. При приманю имаю се строги пријемни испити одржати и о овом извештай заједно са свима сведочбама главной школской управи на одобрењ поднети.

§. 90. Испитна комисия на препарандіи састои се: из главног школског инспектора као председника, дијецезанског инспектора и консисторијалног повереника као приседника.

§. 91. На препарандияма имаю се завести конвикти за питомце, које ће дотична окружја издржавати.

§. 92. Плата и положай професора на гимназіи карловачкой и новосадской устрояваю се по пропису за државне гимназије среднѣга реда, а то је 800 фр. редовне плате, са десетогодишньим прилозима по 100 фр. и после 30 годишнѣ службе пензия првобитне плате, ако је професор испитан, другчије се сматра за привременога са 200 фр. маньом платом и то само за две године дана.

У колико закладе и извори кои постоје за издржаванѣ тих учевних завода, неби били довольни, притећиће у помоћ народни фонд. Гимназіиски патронати поднети ће уз документиран исказ доходака своих школа сваке године предрачун потреба управи народног фонда и потражити припомоћ из овога за исказани мањак.

§. 93. Професори мораю државно прописану квалификацию имати.

Управительство гимназије може се само таковом лицу поверити, које је прописани испит положило.

§. 94. Професоре ови гимназия поставляю по припадаюћем им праву дотични патронати.

§. 95. За изображаванѣ професора гимназије одређује се једна стална стипендия од 500 фр.

§. 96. У србској митрополіи постои једно богословско училиште, и то у Карловцима.

§. 97. У богословіи предаю се следеће науке: увод у богословию уобште, славенски єзик, грчки єзик, увод у св. писмо старог и новог завета, црквена история, толкованѣ св. писма, догматичка богословия, литургика, морална богословия, омилитика, пастирска богословия, педагогия са учительским методом, омилитична упражнения устмена и писмена, црквено право, рурална економия и диететика, и црквено поянѣ са правилом.

§. 98. Осим догматичке богословиє коя се предає на єзику црквено-славенском, предаю се сви остали предмети на єзику србском.

§. 99. За предаванѣ предизложени наука поставляю се 5 редовни професори и помоћник.

§. 100. Редовни професори намештаю се стално.

§. 101. Плата є професора богословиє 1400 фр. са 10 годишньим прилозима по 200 фр. и после 30 годишнѣ службе пензия првобитне плате; а плата помоћника є 200 фр.

§. 102. Професори богословиє могу бити из оба духовна, као и из световног реда.

§. 103. За изображаванѣ професора богословия установлява се єдна стална стипендия од 600 фр.

§. 104. Професоре богословиє наименує србски Патриарх са србским Епископима.

§. 105. У богословию примаю се само они, кои су свршили вишу гимназию и положили испит зрелости са добрим успехом.

§. 106. Течай богословиє трає четир године.

§. 107. Испитна комисия на богословіи састои се из патриарховог повереника као председателя, из подпредседателя и духовног референта консисториє као приседника.

§. 108. Уз богословию има се завести потребна библиотека, на кою се одређує прве године 2000 фр. а после сваке године по 300 фр.

§. 109. За подпору 33 ученика богословиє из пакрачке и горньо-карловачке диецезе дозволява се 3960 фр.

§. 110. Плате, паушале, награде, дарове (премиє), стипендіе, подпоре, и т. д. опредѣлене у §§. 74, 78, 83, 85, 92, 95, 101, 103, 108 и 109 носиће клирикални школски фонд.

Први учитељски збор

округа Сомборског 17. Октобра 1868. године у Сомбору држан.

Председава најпречаснији Господин Ђорђе Бранковић протојерej Сомборски и окружни управитељ.

Присуствоваху од свештеника: г. Димитрије Поповић намесник и катихета кр. јавног учитељско-приправничког Завода, Сима Костић катихета Сомборских основних главних и основних школа, Јован Марјановић управитељ из Лалића; Лазар Крстоносић управитељ из Брестовца; Ђорђе Врачарић из Парабућа, Никола Момировић управитељ из Стапара.

Од старатеља: г. г. Сима Мириловић из Брестовца, Спиридон Милин из Лалића, Милош Бигацки из Сивца.

Од г. г. учитеља: Александар Коњовић, Ника Грујић, Ђура Тодоровић, Петар Деспотовић, Младен Средојевић, Лазар Станојевић, Стефан Арсеновић и гђа Софија Јорговићева учитељица сви из Сомбора; Давид Николић, Сава Станковић и Јован Ајдуковић из Стапара; Павао Сентомашки и Александар Јовановић из Сивца; Александар Коњовић из Брестовца; Филип Бркић из Дероња; Гавра Костић и Стева Поповић из Куле; Атанасије Иванчић из Лалића, Васа Павловић из Парабућа; Дамјан Попов из Бајше; Урош Антић из Ријице.

Од гостију г. г. Др. Ника Максимовић велики бележник у Сомбору, Милан Костић магистер Богословије из Сивца и Исидор Стојковић Архивар у Сомбору.

Седница се отвара у ½10 часова пре подне свечаним појањем: „Царю Небесный.“

Бр. 1. Најпречасниј гд. Ђорђе Бранковић отвара седницу беседом, разлажући високи значај просвете у опште, а понаособ код масе народне, узносећи као неоцењено сретство збор и договор.

Отворивши овим седницу, позива штовани збор, да си изабором чланике конституише. На што једногласно извикани буду за перовође г. г. Ђура Тодоровић и Петар Деспотовић.

Бр. 2. Гд. председник изнаша на претрес законски министеријални предлог о народним школама положени па сто законотворном телу, да збор овај своје мисли о њему изрази.

Гд. Ника Грујић прихваћа, да се из самог законског предлога овде прочита оно, што се на вероисповедне школе односи.

Перовођа чита горњи одломак законског предлога, на које

гд. председник због краткости времена прекида, укратко разлажући правац, цел и тежњу горњег предлога, наваћајући за највећу опасност, која нам грози од заводења тако званих комуналних школа. А почем се сваким даном публиковање већ санкционираних српских саборских закључака ишчекује, и ту аутономија у погледу подпуне народне самоуправе цркве, школе и фундација ујамчава, то да се просто пређе и шпецијални претрес народном сабору уступи.

Гд. Сима Костић жели, да се цео овај законски предлог просто игнорује.

Гд. Димитрије Поповић, да се не може игнорувати, већ просто само да се пређе.

Гд. Ника Грујић разлаже, да министеријални законски предлог већом страном на уштрб наше народности смера, и од своје стране слаже се са предлогом гд. председника, да само иште, да о нашим народним школама само српски народни конгрес решавати може.

Гд. Ђура Тодоровић вели, да шпецијалном претресу горњег законског предлога овде места никако нема, али износи подпуну аутономију народну у одношајима црквено-школским и фундацијоналним, подкрепљујући говор свој необоримим доказима, проливеном крвљу народном и законом помазаних глава свечано ујамчену самоуправу: 1. Привилегије народу Српском, услед стечених заслуга за домовину и дом Хабсбуршки дароване од године 1690, од 1691 и од 1695, које су и следујући Монарси свечано потврдили, у којима изреком стоји: „Да се Србима даје сопствена унутрашња управа по старим правима и обичајима својима.“ 2. По високом наређењу закона од 184⅞ о грчко-источној вероисповеди, чланка XX. §. 3. свакој од државе узакоњеној конфесији већ је ујамчена и државна помоћ т. ј. да се потребе из општих државних трошкова поднамирују. А по горњему закону истога чланка §. 8. устројење наших народних школа припада нашем народном сабору, као искључиво и једино компетентном, правоваљане закључке доносити, а истим је §. држава сама себи законотворном влашћу само врховни надзор задржала. 3. А по најновијем закону о грчко-источној цркви од 30. Јуна т. ј. чланка 9. §. 3. поводом законом потврђеног одцепљења романске митрополије, породила се потреба, да свака пуним правом засебно сва горња права у погледу цркве и школе и својих фундација извршивати може, и његово је кр. Апостолско Величанство наш милостиви

Монарх, задржао само упражњавано врховно право надзора, вернима обе митрополије ујамчано є право о цркви, школи и фундацијама у обиму државних закона, а под председништвом својега црквеног поглавице, са завременом пријавом његовом величанству, повремено на своје црквено-школске конгресе скупљати се, ту самостално диригирати, регулирати, и ту углављено Његовом Величанству на највишу санкцију поднети, и по томе самостално руковати и управљати. Пошто би све ове фактичке околности у обзир узели, држим да би бар од чести жељу овог збора погодио, кад би се из средине ове државном Сабору петиција поднела у тој жељи, да наше народне школе само под управу нашег српског народног конгреса и његових органа треба да дођу, као и да се изјави, да је само он један по смислу горњих закона и компетентан о преустројству и уставу наших народних школа правоваљане закључке доносити. — Даље, да је молба целог овог збора, да наше народне школе и у будуће грађанске обштине издржавају, и да се, у колико је нуждно, по смислу наведеног чланка и §. од 184⅞ и државна помоћ, суразмерно по житељству и његовом уносу у државну благајницу, на подпомагање њино издаје, али задржавши свој стародревни тип, карактер свој верозаконскй.

Гд. Ника Максимовић. Није за шиљање петиције на угарски Сабор из тог узрока, што би се тиме крњило право већег и пуноправног тела у том погледу, а то је српско народни сабор, а даље, што то неби од једног учитељског Збора опортуно било. — Он законски предлог с правног и политичког гледишта узима. С правног гледишта вели, да је ово предлог, кои би тек закон требао да буде, и кои ће, ако се од законодавног тела прими подпуну важност имати. — С политичког гледишта признаје, да предлог тај иде на уштрб нашег народног бића, да нам руши аутономију нашу, зато подпомаже предлог гд. Проте допуњујући га овим: да се овај учитељски збор није могао упустити у претрес овог законског предлога, јер то у делокруг аувтономног црквеног народног Сабора спада.

Гд. Ђорђе Бранковић. Почем се овде опасност наше аутономије увиђа, то мисли, да се збор овај петицијом на Св. Патријарха обрати, и да га умоли да Српско-Народни Конгрес што скорије сазове, како би се овај против тога с правом оградити могао.

Гд. Ника Груић. Да се обазремо и на радњу других зборова; наваља учитељски збор у Ст. Бечеју, кои се такође пе-

тицион на Министра унутрашњих послова обратио, дакле требало би да нашу ствар међусобно подпомажемо.

Гд. Ђорђе Бранковић одговарајући на ово вели, да се, не обзирући се ни на кога прихватимо правог пута, и наглашава опет последњи свој предлог, у коме га и гд. Др. Ника Максимовић подпомагаше.

Гд. Ђура Тодоровић. Почем мој говор видим да је одјека пустио, већ се осећам задовољен, а већини је отворен пут, коме да се наведена петиција пошље, а да опет останемо до следни.

Па пошто је овим ствар, по мишлењу већине, довољно изцрпена била, овакав се закључак донесе:

Да се Његова Светост гд. Патријарх од овог збора петицијом умоли, да црквено-школски народни Сабор српски што пре сазове, да би Он народном вољом, нуждне кораке својим путем и начином чинити могао.

Број 3. Г. Председник Ђорђе Бранковић позива збор, да се посаветује о пензионалном фонду учитеља, њихових удовица и сорочади.

Гд. Петар Деспотовић: Будући је ова ствар врло важна, а почем за сад још никакав пројект о томе пред собом немамо, ни предузети се не може, с тога да се један одбор изабере, кои би предлоге, кои су о том већ на јавност изишли прегледати посаветовати се, и свој израђени операт идућој скупштини на претрес готов био поднети.

Пошто се овај предлог усвои, буду у одбор изабрани г.г. Никола Ђ. Вукићевић, Ника Груић, Ђура Тодоровић, Сима Костић, Петар Деспотовић, Јован Ајдуковић, и Александар Јовановић. Уједно се и сви остали чланови овога збора позивају, да своју реч у овом предмету и писмено истоме одбору благовремено саобштити могу.

Бр. 4. Чита се цењени допис пречастне конзисторије Бачке под бр. уч.$^{231}/_{309}$ из 1867, да је, услед представлења Конзисторије Бачке под 10. Октобра 1867. бр. 191 и 199 Високом министарству, да због новчане оскудице већи број учитеља на конференцијама учествовати могао није, с тог да се учитељима убогог стања, кои на конференцијама учествовали буду од општине слободан подвоз и пристојна дневница дати има, предлог овај Високо Министарство наредбом својом од 7. Новембра исте године бр. 13.437 бачкој градомећи доставило да се она о извршењу његовом састара.

Гд. Ника Грујић предлаже, да се пречастна консисторија умоли, да предлог Високом Министарству учини, да се та наредба на све учитеље распростре, јер сви знамо лоше стање свију учитеља.

Гд. Димитрије Поповић мисли, да се ова сама наредба на све учитеље раширити може, јер ми непознајемо богатих учитеља, на што се закључило:

Будући су дневнице и подвоз само г.г. учитељ, управитељ, и старатељ из Лалића, а само подвоз г. г. учитељ управитељ и старатељ из Брестовца; учитељи са старатељем из Сивца; учитељ из Дероња и Ријице добили, то да се молба преко Пречастне Консисторије Високом Министарству поднесе, да би се свима учитељима ово накнадно издало, а у будуће да се горња наредба на све учитеље у округу овом распростре. — За дневницу, да пречасна косисторија, уз нашу молбу, своим путем нужна учини, да учитељи, управитељи и старатељи школски по 2 фор. а. в. примају.

Бр. 5. Предузста є практичка радња, и то:

1. Осми члан символа вере предаје часни г. Сима Костић.

2. Рачун од 10—20 на памет и на табли, практично са своим ученицама; ради гђа Софија Јорговићева.

3. Приправљање за читање и писање, учење једног самогласника и сугласника са спајањем и считавањем; предаје гд. Ника Грујић.

4. Практично предавање моралне приповедке из II. језикословне читанке: „Благодарни Дивљак"; ради гд. Младен Средојевић.

(Свршиће се)

Честитке Дечије

1. На имен дан.

а.

Мој поздрав искрен, пун топлих жеља,
Данашњој слави, шаљем вам ја,
Још млого љета: среће. весеља,
Нека па небу вашем засја! —

б.

Мајко Стара
Бог, што ствара
Све на свету том,
Нек вас одсад,
К'о и досад
Чува својом десницом..

Нек вам дане
Осветлане
У старости вашој да,
Ето тако
Мила Мајко
Поздрављам вас данас ја.

2. На нову годину.

Ми данаске светкујемо
Ново лето, што настаје,
Па зато вам срце моје
Овај мали дарак даје.

Од младости моје ране,
За мене се ви бринете
И желите да ме сретна
За човека подигнете.

Дајете ме да се учим,
Што ће мени нужно бити,
И на добро што ће мени
Увек моћи послужити.

Вашу бригу и доброту
Уважити ја ћу знати,
Да се моји родитељи
Могу са мном радовати.

А Бог с неба нек награди
Вас за милост вашу силну
Па и овог нек вам лета,
Даде срећу изобилну.

3. О крстном имену.

Стари наши прадедови
Избрали су овај дан
Да од својих потомака
Увек буде прослављан.

И данашњег светитеља,
Кога прослави вишњи Бог.
Избрали су за чувара,
Бранитеља небеског.

Ми потомци њини верни,
Исто тако чинимо,
Сећамо се својих старих
И свог свеца славимо.

Па и овај поздрав ево
Мога срца искрена,
Шиљем отче светој слави
Крстног вашег имена.

У њему вам даје свето
Обећање верни син,
Да ће увек, увек бити,
Телом, душом; „Сав Србин!“

Петар Деспотовић.*)

Допис.

Сент Андреја 21. Окт. Честита у Пешти учећасе српска омладина држала є код нас ове текуће 1868. године на св. Іоана (7. Ян.) Беседу. От чистога том приликом скуплѣнога прихода, усердствовала є она на нашу мѣстну српску школу петдесет фор, а. вр. са тим благородним изясненіем на општественога предсѣдателя послати, да се иста сума међу сиромашние школске ученике као поклон раздели; кою є 5. Окт. т. л. школски управитель, са согласием општественога предсѣдателя Благор. Г. Алекс. Николића, и Г. Іоана Перкића сенатора и школскога старателя, у присуствию Г. Георгия Іосифовића I. кл. и Г. Корнилия Чупића II. кл. учителя, по горе положеной лепой и подражания достойной омладине жели, обе класе ученицима дѣйствително и раздао. — — Далѣ, такођер раздата є (8. Ауг.) и она от три дуката састоѣна се тако названа, Калинна награда, кою є преузвишени Г. Венямин Калаи от Нађ-Кало, кр. коморник и сад у српском Београду стануюћи Генерал-Конзул 1865. године имао милост основати. Два дуката добио є Георгіи Бошковић, као најболѣ српски єзик разумеваюћи II. кл. ученик. Трећим є дукатом опет обдарена Пелагия

*) Ове су честитке за углед сгављене из књижице, коя є у прилогу бр. 20. Шк. Листа обявљена.

Недић зато, што є из християнске науке, найболѣ и найвразумителние отговорити знала. (Овом сс наградом само те две науке и такѳ раздѣлѣним новцем награђую.) — И почившим: Димитриѳм Филотић и Єфтимиѳм Попанешковић доцниѳ благородним Нешко от Литманове основана штипендия, от кое годишньи интерес доноси 40 ф. 95 нов. а. вр. по гласу тестамента, ест међу сиромашниѳ ученике дне 17. Септ. поделѣна. — Напослѣдак, и школских є книга куплѣно за девет Форинги, и међу сиромашниѳ ученике поделѣно. И то из интереса од оног капитала (150 фр. а. вр.) кои є трудом и усердиѳм пештанске омладине 1864 год. набављѣн и установлѣн.

Іошт има наша школа три друге фундацие: Петра Апостоловића, Єлене Петровић рођ. Раденковић и Рахиле Арсеновић рођ. Котуровић. От прве добияю годишнѣ о празд. Рожд. Христова мушка, а от второе женска, све убога но школу посѣштаваюћа дѣца, цело и ново одѣло. Кад зароде виногради, у коима се ксте фундације састоѳ, буде по шесторо осморо и по десеторо мужке, а троѳ четворо женске дѣце одѣвено. Од треће фундациѳ даѳ се у брак ступаюћима мѣстнима православнима девойкама новчана помоћ. И ова є фундация виноград. Рачуни ови трию фундация поднашаю се развидѣния ради ч. консисториуму. — — Буди поред овога, о горе ставлѣним штипендияма и фундацияма извѣштая свима високопоч. фундаторима, како от стране збора школског, тако и от убоге наше, исту помоћ примаюће дечице, топла благодарност. Живима дай Боже живота и здравля, а мртвима вѣчну памят и со святыми упокоѳние.

Саобштио П. Р. шк. управитель.

Школске вести.

ПОЗИВ СТРУЧНИХ ШКОЛСКИХ ЛЮДИ У ПЕШТУ. Одбор земальског сабора у Пешти, кои є имао претрести и с приметбама пропратити законски предлог министарства просвете о уређењу школа. на препоруку верозаконских поглавара свию вероисповеди позвао є био за 13. Октобер у Пешту стручне люде од свию вероисповести из Угарске и Ерделя, желећи од ньих мнѣние чути о поѳдиним точкама тог законског предлога. Између 32 стручна човѣка био є од стране Србаля само уредник овога Листа позван. Испитаванѣ є текло поѳдинце у ѳдной дворани државне куће пред целим одбором и то 15., 17. и 18. Октобра. Сваки є школски струковняк добио питаня, на коя є устмено или писмено одговорити имао.

ПОДПОРЕ ЗА УЧИТЕЛЂ. Познато є читательима нашим, како є Барон Сина приликом срећног порођая Нѣног Величаства премилостиве Царице наше пролетос одредио подпору за учитељ и учительске сирочад. По гласу 4. точке основног писма могу учитељи без разлике вере имати право на припомоћ из ове закладе и то они:

1. Кои због велике старости или због другог каквог узрока нису у стању даље службовати нити могу иначе себи ужитак заслуживати;

2. Кои немаю толико имања да могу себе ньиме издржавати, и кои неуживаю подпору толику од кое се могу издржавати.

3. Кои су звание свое учительско ревностно одправляли, и примерно се владали.

4. Найсиромашнїи између других имаю првенство.

5. На ову припомоћ имаю права и сирочад учительска и то само у том случаю, ако се ради подпоре довольни брой учителя приявио неби.

В. Министаретво већ се обратило на све диецезанске управе школске с позивом, да имаю за припомоћ ову достойне учителѣ и сироте учительске приявити. — Учителѣи ће уживати по 100 фр. сваке године а сироте свака по 36 фор. — Не би л се одавде могла помоћ молити за сирочад покойног учителя Помажког Тошковића, и негдашнѣг Мађарбойског учителя Симе Увалића, коя се доиста у найбеднием станю налазе?

СРЕДСТВА ПРОТИВ ТЕЛЕСНЕ КАЗНИ. Єдан пруски учитель на основу искуства свог обявлюе средства, коя су кадра телесну каштигу у народной школи непотребном учинити, а та средства су ова правила:

1. Држати валя ученике увек у послу час телесном час умном, и ни єдан часак неоставляти их без посла и без надзора.

2. Настоявати треба да ученицима сваку науку омилиш.

3. Кад учитель светуе, нека мало говори. Єдан поглед, єдно маханѣ главом, єдна озбилына реч, нека буде у станю поправити малога несташка и непослушка.

4. Сваку погрешку чим се учини валя спазити и исправити, и ниипошто се несме кроз прсте гледати.

Старати се валя задобити любав детию, па до тога ствар довести, да сви ученици из любави к учителю нѣгове савете радо примаю, и по ньима се точно владаю.

НАИМЕНОВАЊЯ УЧИТЕЛЬСКА. Темишварска консистория наименовала є романског препаранда г. Димитрия Алексиевића за србског учителя у Фенлаку. — Министарство є наредило, да има испит из србског и славенског єзика у сомборском учительишту 1. Августа 1869 положити, иначе да се то место другчиє попуни.

Будимска консистория наименовала є г. Корнилия Чупића за учителя у св. Андреи. Изучио с шести гимназ. разред и Богословию у Карловци, а положио є испит из Метода у Сомбору.

Бачка консистория наименовала є за учителя у Деспот Сентивану г. Іована Томића, кои є свршио III. реални разред и препарандию у Сомбору, и проглашен є да є способан за учителя у основной школи.

УПРАЗНЂНО УЧИТЕЛЬСКО МЕСТО. У Угриновци у Петроварадинской регименти.

☞ Дужници су криви што се Лист овай тек 30. Новембра разаслати могао. Ако се сви с предплатом непожуре нећемо у станю бити ни идући брой издати.

Лист овай излази двапут месечно.
Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издає и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андриє Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 22. У Сомбору 30. Новембра 1868. Год. X.

Пажљивост.

Да би деца у школи гледањем и слушањем разум свој разбистрити и користна знања себи прибавити могла, нуждно є пре свега да пазе на оно што учитель показує, предає или пита.

Пажљивост є душа свакога обучаваня. Без нѣ нити би наука нити школа деци од праве користи бити могла, без нѣ би сав труд учителѣв без плода остао; єр непажљива и разсеяна деца никакво предаванѣ несхваћаю, и за њи се у онай мах рећи може да очи имаю а невиде, уши имаю а нечую.

Од учителя у народној школи иште се пре свега да мале своє ученике пазити научи, а то ће бити:

1. Кад учитель своіом умнлятошћу и благошћу уме задобити своє ученике и тим их чисто као обчара те радо пазе на све оно што им он казує и показує, и найвећу радост у томе налазе кад што добро од учителя свог научити могу. Доиста се из искуства слободно рећи може, да є она само пажљивост у школи плодотворна, коя є по децу мила и приятна. Истина даю се деца на пажљивост и силом приморати, али таква натерана пажљивост само є привидна, и како по душевни тако и по умни развитак дечіи веома шкодљива. Има школа, у коима деца из страха од прута и виргаза ћуте, мирую и чине се као да пазе, ал у ствари самой ту се баш природна живост духа њиховога у самом заметку свом насилно угушує, и та деца глупава, тупоглава, малодушна и плашљива постану. Такове школе могу се пре назвати мучилишта и губилишта, него училишта и васпиталишта, од њих сачувай Боже дечицу нашу!

2. Пажљивост дечию обраћати валя с почетка само на оне предмете, кои се видити могу. Сам говор без показиваня и познаваня ствари, о коіой се говори, невреди много ни у стариой школи код одрасліє деце, а код мале деце — као што су у

народной школи — невреди баш ни мало. Најпре дакле показати ваља ствар, или барем слику њену, нека ю деца сматраю и добро познаду, па ће доиста онда болѣ пазити, више научити, и радиє примити науку, кою им казуємо. Високе одвучене (абстрактне) науке немаю места у малой школи, єр за њи деца нису дозрела, па нит волѣ нит приємльивости имаю, него речи пролазе мимо њи без сваког благотворног утиска на разум и срдце њихово.

3. Почем се из искуства зна, да деца немогу добро схватити више предмета уєданпут, то се препоручує, да се на сваки предмет поєдинце и посебце пазити мора. С тога се износи пред децу само по єдна животиня, билька, руда ил рукотворина, или само єдна слика, па се о њой говори и пита, а међутим се све друге слике покрию. Из истог узрока и на рачуналькu само онолико круглица треба да гледаю деца, колико им у тай мах за радню њихову треба, а све остале имаю се убрусцем или папиром заклонити. Кад учитель на то непази, онда ће деца пре гледати оне друге ствари и тим разсеяна постати. Исто тако поукланяти ваља из пред очию дечіих све што би пажню њихову од ученя одвратити и разсеяност проузроковати могло. Ни на учителю, ни у школи несме бити ништа што є смешно, необично и изванредно.

4. Што су деца маня, то нека се за краће време озбилна пажльивост од њи изискує, и нуждно є да учитель пре и после сваког озбилньиєг рада школског допусти деци да се мало проиграю; шта више препоручує се учителю да том приликом баш сам он деци згодне игре задає и да их упућує руководи и поощтрава на сигранѣ, па ће им се тим и сама она озбилния наука већма милити и болѣ ће на њу пазити. Урођена живост и отвореност дечия најбольи є знак даровитости умне; њу дакле несме учитель препречивати, него є баш дужан на руку іой ићи, да се одржи на стостручну телесну и умну корист њихову.

5. Дугачке и обширне приповедке уморе децу, с тога се ште да учитель само мало казує и приповеда, а много више испитує, и да упућує ученике да сами сматраю, сами истражую и докучую, и да сами своіом снагом радити имаю. Радня а особито саморадня много є деци милия него пасивно слушанѣ и сматранѣ; по томе дакле на посао ваља децу подбадати и подстрекавати, нека га они сами покушаваю. То є по њи најпробитачније.

6. Учитель треба да с најбољом вољом, с највећим заузиманѣм и од свег срдца децу учи и наставля, пак ће се редко кад на непажљивост њихову потужити морати. Догоди л' се ипак тай случай, нека некриви одма ученике, него нека брижљиво испитує и разбира, ни є ли нѣгова невештина проузроковала дечию непажню; єр често бива да деца само за то не пазе, што учитель неуме добро науку предавати и нема у томе послу вештине. С тога є нуждно да се учитель са валяним разумним и лагким начином обучаваня упозна, и присвоивши га себи да га у школи вешто употреблює, па ће опазити да ће ученици болѣ пазити и лакше схваћати сваку науку нѣгову.

7. Побуђивати валя децу, да се надтичу, кои уме болѣ пазити. Пажљиве валя хвалити и чешће их прозивати, нека се остали наочигледце увере да пажљив ученик лакше и болѣ сваку науку прима него разсеян и несмотрен.

8. Настоявати валя да и савест дечия буде чиста и мирна; єр кои ниє на чисто са своіом савешћу, тай єднако звера и преза се, па ниє у стању ни пазити на оно, што се у школи показує и о чему се говори.

Кои учитель на све ово, што овде рекосмо, пазио буде, тай ће лагко ученике своє на пажљивост навикнути, и тим посао и труд своіой у школи плодоносним учинити, те и радост од своих ученика дочекати моћи. В.

Први учитељски збор

округа Сомборског 17. Октобра 1868. године у Сомбору држан.

(свршетак)

Бр. 6. Гд. Председник позива г. г. Чланове, да се посаветују о том, што би се чинити имало, да нам сва деца школу редовно похаћају.

После дужег саветованња би закључено, да се од стране свију учитеља у том погледу следеће извршивати има; сваки учитель да на почетку школске године сву за школу способну децу пописати има; и да оне родитеље, који децу у школу шиљати небуду хтели, најпре лепим начином и обавештаваньем приволу и принуде на ту племениту и благородну своју дужност. Пошто би овај корак безплодан остао, има се списак таквих

непоправљивих родитеља високој власти предати, која ће их силом закона и своим начином приморати, да своју децу уредно у школу шиљу.

За ону децу, која због материјалне оскудице школу похађати неби могла, да се славне општине и родољубиво грађанство умоли, да им са материјалном подпором својом милостиво у помоћ притеку.

Бр. 7. Гд. Председник ставља збору питање, да ли предмети, кои се сада у нашим народним школама предају, одговарају потреби и цељи својој.

Гд. Петар Деспотовић, мисли, да је ово питање од велика замашаја, с тога би био за то, да се то остави до идућег збора, да би донде поједини чланови и писмено га одговорити могли. На што се закључи:

Да одбор, који је већ под бројем 3, изабран, и то до идућег збора изради, а уједно и да своје мњење изрази, како би се садашње школске књиге наше, које — што је већ опште признато, — духу и потреби нашега народа не одговарају, написати имале.

Бр. 8. Гд. Ника Грујић казује велики губитак прераном смрћу два млада и вредна нам судруга, Јована Бељанскога, учитеља III. разр. главне школе Сомборске, и Ђорђа Сентомашког учитеља Брестовачког, кои су постојаним и озбиљним радом у звању своме лепо име стекли били, са том жељом, да им се вечне успомене ради, туга наша у овај записник стави.

Збор овај и сам делећи жалост за младим покојницима жели, једнодушно нека се завапије у овоме записнику његов плач, но са молбом Свевишњега, да им вечно насеље око својега престола подари.

Бр. 9. Најпречастнији гд. протојерej Ђорђе Бранковић, председник предлаже да по примеру друге браће наше, и ми бившем кр. саветнику гд. Др. Ђорђу Натошевићу, кои се највише око тога и трудио, да се зборови учитељски код нас заведу, и кои сада, на жалост нам, плоде труда свога, тек из друге земље са задовољством погледа, писмена захвалница и од учитеља овог збора поднесе.

Предлог је овај услед опште одушевљености са усхићењем једнодушно примљен.

Бр. 10. Гд. Председник позива збор, да се договори о дану и месту држања идућега збора свога, којом приликом углављено је:

Да се идућа скупштина светле недеље у Среду опет овде у Сомбору држати има.

Бр. 11. Гд. Др. Ника Максимовић предлаже нека се уобичаји, да се онога дана кад се скуп држи, увек и једно јавно предавање приреди, којега би важност доста пријатности и самој публици местној причињавала.

Ово се са радошћу прими, и местни одбор водиће бригу о свима припремама, а уједно се и сваки члан, кои би што предавати намеравао, има истом местном одбору предходно пријавити.

Бр. 12. На предлог гд. Председника овим се закључује: да се дијецезална власт умоли, да општи дијецезални учитељски збор идуће године у време школска одмора сазове, како би се сви учитељи ове дијецезе, међусобно о напредку, потребама и нуждама на школу односећима се посаветовати могли.

Бр. 13. Оној Господи, коя су се потрудила са стране амо доћи, и онима, кои су као гости присуством своим збор овај почаствовали, изриче се овде захвалност. А свима онима, које је дужност позивала амо доћи, а дужност су ту своју пренебрегли, изриче збор овај негодовање своје, изузимајући управитеља школе Сомборске гд. Николу Ђ. Вукићевића, кои се ради саветовања у школској ствари баш сада у Пешти код земаљског саборског одбора находи, и г.г. Максима Јанковића пароха и управитеља Кулског, и Радивоја Павловића учитеља из Парага, кои су се пред збором овим преко својих другова уљудно извинили.

Бр. 14. Збор овај изриче најпречастнијем гд. Ђорђу Бранковићу председнику своју најтоплију захвалност на труду и заузимању око његове ствари.

Ђорђе Бранковић протоєрей и окружни школски управитель као председник, Ђура Тодоровић, Петар Деспотовић перовође.

Записник.

другог јавног збора учитељског у окружију потиско-бачком, месту Срб. Бечеју, који је 12. Септ. 1868. под председништвом Пречастног Господина Александра Бастића протопресвитера Сегединског, и окр. школског Надзирателя држан.

При ком учествоваше од часне Господе свештеника: Василије Ракић парох и управитељ школски из П. Села; Алексије Јосић, админ.

и управитељ школ. Александар Поповић капелан из Срб. Бечеја Трива Влашић ђакон и учитељ из Сенте: од г. г. старатеља школских: Тома Иванић из Фелдварца; Стеван Попадић из Срб. Бечеја; Стевин Матић из Мола; Аркадије Матић из П. Села; од г. г. учитеља: Евгеније Вучић из Мартоноша, Ник. Коњовић, Ђ. Лудајић и Ђ. Гојковић из Суботице; Лазо Поповоћ из Шандора; Ђ. Петровић, Ђ. Глибоњски, М. Дејановић и Ст. Жекић из Срб. Бечеја; Ал. Докић, Лаза Јосимовић и Јоца Стојанов из Мола; Тима Слепчевић и Ђ. Марковић из П. Села; Сима Нинковић и Милош Летић из Феудварца; Тоша пл. Брановачки и Душан Стојшић из Сенте; Тоша Мирилов из Кањиже; Н. Кирић и Др. Дадић из Аде. — Од г. г. гостију: Вељко Поповић уч. из Турије, Сава Костић медик, Ђ. Крестић медик; Ђ. Јеремин, правник; Тада Јелчић сконом; Самко Стојановић благајник; Ст. Стефановић трговац; Ђ. Јосић седмошколац; Иван Влаовић, седмошколац; Н. Гакић приправник; Ђорђе Грујић приправник из Сомбора; Новак Радонић сликар Молчанин, Милан Поповић Молчанин. Л. Вишковић и Марко Гибић учитељи из Врањева, Ђ. Вујић богослов из П. Села.

По свршеној молитви г. председник отвори седницу са језгровитом беседом, поздрављајући скупљене чланове и уједно радујући се, што је срећу имао и по други пут с њима састати се и о напредку и благостању наши народни школа својски се посаветовати. — Затим проглашује скупштину за отворену и позива чланове на заједнички рад, кои интимату високославног бившег кр. угар. Савета од 31. Марта 1866. под бр. 11,888. одговара.

Потом се пређе к' избору перовође — нашто једногласно буду изабрани: г. Ђ. Лудајић уч. из Суботице и Ал. Докић уч. из Мола, који одма и заузму одређена им места. —

Бр. 1. Г. председник подноси збору писмене изјаве оних управитеља школских, који на овај збор немогоше доћи, а то су: Ис. Лудајић из Суботице због старости; Ј. Добројевић из Шандора због слабости; Ал. Вуковић из Сегедина због испита школских; Јов. Милић из Мартоноша због обвезности на обе мјестне парохије; Д. Јанковић из Ст. Кањиже, Ал. Николић из Сенте, Урош Нинић из Мола због болести; Јов. Цветковић из Феудварца, због стронотног пута, вршидбе и брања кукуруза, Јаков Арадски ђакон и катих. из Суботице због бербе; од стране пак г.г. учитеља: Ар. Илић из Мартоноша, Тома Јаникијевић из Сегедина, обоица због слабости здравља.

Збор изјаву г. Јована Цветковића и Јакова Арадског неусваја и негодује; јер кад би им интерес благостања и народне просвете на срцу лежао, то би поменути на један дан послове своје одгодили и у средину скупљеног збора похитали, тим

пре што им и сам позив налаже: „да просвету иегују и шире.“ — Остале изјаве пак збор прима за основане.

Бр. 2. Г. Председник јавља смрт ревностног учитеља Сеињанског Јована Вујића.

Збор изјављује своје сажалење за покојником са: „Бог да му душу опрости!“ —

Бр. 3. На предлог г. Лазе Поповића чита се записник лањског збора учитељског.

Код „Рачуна“ г. Ђ. Глибоњски примећује: да је врло мален број 30 за I. разред; јер дете кад у старију класу пређе, има више предмета, на коју пажњу обраћати ваља; с тога предлаже: да се по упутству до бр. 100 у I. разр. ради.

Збор овај предлог неусваја из узрока: што ако се ваљано и темељно узради до броја 30 онда ће јамачно ученици и даље знати рачунати.

Код „Недељне школе“ г. председник поведе реч о томе: како су исте школе од врло велике користи; јер оне могу понајпре утврдити „религиозно и морално чувство у народу.“ С тога најтоплије препоручује, да недељне школа што пре у живот ступе.

Збор ово са великом пажњом саслуша.

Код „Закладе за учитељске сироте“ збор ову точку није хтео узимати у претрес зато, што она господа који су писмене предлоге о томе овог II. састанка донети имали, због болести недођоше. Но ипак овај збор позива г. Ар. Илића и Тому Јаникијевића, да као зато одређени одбор, свој елаборат идућем збору поднети непропусте.

Код „Испита школског“ узима реч г. Ђ. Марковић, разлажући значај полгодишњег испита; он вели: да се дечији родитељи само при тим испитима могу подпуно уверити о детијем успеху, у то време нису тако обвезани с послом, као о жетви кад се велики испити држе.

Решено је: да се по лањском закључку само један испит и то главни при свршетку школ. године држи.

Код точке „О местним закладама,“ од куда би се сиромашној деци потребне књига и остала учебна средства набавила“ — поведе реч г. Т. Слепчевић и Л. Јосимовић, како је лањским збором одређена такса при укопу 5 новчића за свако дете огромна, и да учитељ због исте за људма неприлике има, у чему и важност губи. — На ово устане г. Ђ. Лудајић, побијајући предговорнике разлаже: како би се исто у дело при-

вести могло без да би учитељ и најмање важности у народу губио, и неприлике имао, зато износи пред збор овај предлог: Да се општинама управи молба од стране збора, да ове при намештању тутора, свагда оном, који рачун о школском тасу води, у дужност ставе, при сваком укопу од дотичних новце примити, и по томе рачун точан водити, како би учитељу и старатељу школском у свако доба достаточност показати могао, тако исто и са пешкирима и марамама и т. д. који се опет на јавној дражби продати имају — нека чини. Даље ако би који имућнији и сву школу при спроводу закгевао, препоручује говорник таксу осим учитељске особе, 2 фр. а. вр. за једну школу. — Сви ови новци имали би припасти школ. Фонду. — Само тим начином могли би ово питање срећно решити.

Овај предлог једногласно буде примљен од збора са том само примедбом г. Попадића, да и при продаји гореименоватих ствари свагда старатељи и учитељи као главна контрола бити имају.

Код точке „О ђимнастици“ вели г. Т. Мирилов, да се овај предмет од остали школ. предмета оцепи, јер је дечијим родитељима предавање ђимнастике неповољно, бојећи се, да им деци какав квар при истоме недогоди се.

Пошто је пак учитељ при предавању овог предмета нуз децу — немож' им се никаква несрећа догодити; зато збор овај предмет, као и остале редовно усваја.

Бр. 4. Г. председник позива г. Ђ. Марковића уч. Петр. Селског, и г. Ђ. Глибоњског уч. Срп. Бечејског, да први о Буквару, други пак о Читанкама по закључку првог учитељског збора своје операте поднесу.

Збор увидећи, да претресање истих предмета врло млого времена изискују, одређује један одбор, који ће их прегледатп, и извештај свој сл. уреднишству Шк. Листа послати, да га печата. У одбор пак бирају се ова лица: за први предмет: Г. Лазо Поповић, Никола Кирић, и Ал. Докић; а за други: Лазо Јосимовић, Стева Жекић и Драгутин Дадић.

Бр. 5. Г. Д. Дадић предлаже, да закључке сентомашког учитељског збора, у погледу дијецезални зборова код високослав. унг. министарства и овај наш збор подупре, како би се исти што пре држати дозволили: јер би с' тим получили ширй делокруг.

Ово се оставља Српском Народном Сабору, јер је изглед да ће се скорим састати, и закључке своје прво о школама пред-

узети. Но ипак и донде збор умољава, г.г. Ђ. Глибоњског, М. Дејановића, и Ст. Жекића, да молбу у погледу тога високославном Министарству поднесу.

Бр. 6. Г. Ђ. Гојковић, ставља питање: Ко је при предавању науке вере пододговоран, учитељ или катихета, особито где је овај последњи наплаћен зато?

Збор се изјашњује, да су катихете наплаћене свагда пододговорни, а и сам им је задатак: „Науком вере бавити се,“ учитељи пак исту са осталим предметима у свезу доводећи, дужни су само повторавати. — Г. Ђ. Лудајић овоме додаје: да би се у сваком случају свако неспоразуђење између учитеља и катихете избегло, од преке је нужде, да наплаћене катихете бар један курс од 6 недеља слушају, и из начина предавања науке вере, пред одређеном комисиом испит положе. . . . . .

Бр. 7. Г. Лазо Поповић жели, да се именује један одбор од 5 лица, који ће предлоге зготовити, и збору по подне на претрес поднети.

У одбор тај буду изабрани: Частни г. Василије Ракић као председник, Лазо Поповић, М. Дејановић, Ђ. Лудајић и Ал. Докић као перовођа.

Са овим се седница закључи у 12 часова, — и г. председник је за ½ на 3 часа по подне закаже.

По подне изаслани одбор од петорице следеће предлоге подноси збору на решење:

а.) О школском запту.

б.) Које појање да се усвоји.

в.) Ако у школи свију средства нема, на кога да се учитељ обрати; јер се зна да наредба има, у коима се општинама налаже да иста набавити имају.

г.) Почем су деца дужна вртарству, свилодјелству, и пчеларству обучавати се, — то у коликом кругу, као и која деца, па и у том случају на кога да се учитељ обрати, ако школ. врта нема?

д.) О шегртској школи.

е.) О механичном читању.

ж.) Одбор препоручује збору, да за идући састанак неколико предлога одреди, у погледу обучавања у народ. школи, о којима би сваки учитељ дужан био своје мњење дати.

Бр. 8. На предлог а.) о школској казни: Докић као известитељ одбора, говори по упутству, с' тим додатком: да ако

се до такове неприлике дође, да се дете и телесно казнити мора, то нека се иста казн свагда у присуству местног школ. одбора и дечијих родитеља изврши, па ако последњи учествовати неби хтели, ипак им до знања ставити ваља; — какву је дете погрешку учинило, и какву је каштигу примило.

Г. Ђ. Глибоњски је: да се тјелесна казн, сасвим изостави.

Овоме је г. Гл. Влашић противан, наводећи, да би то само онде могло бити, где је домаће васпитање добро. Затим вели како му је један ученик двапут из затвора утекао, и пита шта са таковим чинити ваља, кад се зна да закључак несме бити? —

Решено је: Да кад би учитељ у оваким и овим равним неприликаме ладнокрван остао, то би онда свој авторитет пред децом сасвим изгубио, а чим овога учитељ изигра, — у тој школи неможе дисциплине и успеха бити. Зато збор сваком учитељу оставља — децу по свом благоразумију да казни.

Бр. 9. На б.) предлог „које појање да се усвои“ — говори Докић да се приметити даје, како се на неки мести, слабо на то пажња обраћа, и има места, где деца тако нескладно без икакве хармоније поју, да слушалац или уши затворити, или из цркве бегати мора. Ово бива због тог, што има учитеља, који оћеју неко преиначено по свом увиђењу пјеније да заведу, — необзирући се на то, да народ то баш од цркве и побожности, која је у нашем народу и по себи мала одвраћа.

Збор закључује: да се свака учитељ има најстрожије придржавати оног пјенија, које се у приправником заводу у Сомбору предаје и учи.

Бр. 10. На в). тачку „Ако у школи свију средства нема на кога да се учитељ обрати.“

Решено је: да се у том погледу учитељ свагда на старареља школског обратити има а овај на поглаварство, па ако на предлог његов ово учинити неби хтело, онда је старатељ дужан вишој власти потужити се. — Ако деца неуредно долазе у школу; то је учитељ дужан старатељу нсту писмено назначити, овај пак родитеље принудити, да децу у школу редовно шаљу.

Број 11. О г.) тачки предлога „О школском врту“.

Закључено: да по вишој наредби свака школа свој врт имати мора, као што се и ученици старијег разреда, вртарству, свилодјелству, и пчеларству обучавати имају, јер је осведочено, да су наведени предмети од велике користи по народ — а што се до јако то у народним школи радило није, криве су обштине

које још ни дан данас школи вртове одредиле нису. Код толиких само следеће имају: Ст. Кањижка; Сенћанска, и Аљанска — Фелдварска је имала све до свршетка 1867. године.

Бр. 12. На тачку д.) „О шегртској школи“ говори Докић да има општина, у коима приличан број занатлија има, кои научнике држе, но их у недељне и празничне дане у школу нешиљу, и тако деца оно што су у школи научила, за време шегртлука свог забораве. Зато предлаже да општине опомену занатлије на налог бив. банат. Намјесничества под бр. $^{19422}/_{4299}$

Г. Дадић мисли да би по полдне најудесније било са научницима школу држати, и то свагда један учитељ да им предаје.

На овог г. Докић примећује: да би саветније било, у ком месту више учитеља има, да се годишње један за другим мењају, јер су за ово свугде награде одређене. Тим мењањем би сви учитељи у општини, који једнаке терете и позиве имају — једнако и награђени били.

Ову примедбу збор усваја с' тим додатком, да тамо где наше вере научнице походе римску школу, имају се одцепити, и у одређено врему нашу школу полазити. — Даље сведочанство издавати се има са подписом местног управитеља и учитеља, и то савестно.

Бр. 13. На предлог под е.) „О механичном предавању“ — узима реч г. Ђ. Лудајић, и наводи: како се на жалост налази и такових школа, које се сматрају за најотличније, а овамо се у њима механизам тера у највећем степену, и то са задавањем лекција, и учењем приповедака на памет.

Решено је: по примедби г. Глибоњског, да се наука гледања што више ради, јер се опазило, да исту врло мало њих раде, с' чим се онда мора механизам и неотице увући, а наука гледања баш је зато удешена, да се дете вежба разумљивом мишлењу и говору.

Бр. 14. На ж). тачку предлога, да се за идући збор неколико тема одреди.

На ово збор опредељује следеће теме;

1· Којим би се начином до тога могло доћи, да деца течно читати знају.

2. Вредност оне молитве господње, коју дете са собом у школу донесе.

3. Какву вредност има наука гледања, у погледу разумног, и наочигледног начина обучавања.

4. г. Глибоњски се прима, да једну лекцију из науке вере и то V. Чл. Сим. вере са ученицима практично ради.

Бр. 15. Г. Глибоњски предлаже; да би, нуждно било једну молбеницу вис. министарству у погледу на вероисповедне школе доставити.

Овај се предлог прима, и г. г. Глибоњски, М. Дејановић и Ст. Жекић одређује се да молбеницу што пре зготове и на одређено место пошљу.

Бр. 19. Г. Ст. Попадић говори: како су зборови учитељски са трошком скопчани, премда постои налог, коим се учитељима убогог стање одређују дневнице и подвоз, али кад се у призрење узме, да је редак учитељ кои је материјално имућан, то је онда поменути налог доста нејасан, — зато предлаже: да се свима учитељима без разлике дневнице и подвоз код више власти измоли.

Зрор овај предлог усваја, и умољава г.г. Глибоњског, Дејановића и Жекића, да уз горенаведену молбу и ову прикључе.

Бр. 17. Г. Ђ. Лудајић чини предлог овај: Пошто млоге наше обштине, на жалост недрже „Школ. Листа.“ а још мање „Лист за народне учитеље“ — по томе немогу онда ни дознати, шта ми овде деламо: зато би врло нужно било, да се свагда радња учитељског збора и путем јавног ког политичког Листа печата.

И овај се предлог од стране збора једногласно прима.

Г. Председник завршује седницу са захвалом на усрдном и својском раду свију присуствујућих чланова, — на које му се збор са дуготрајним „живео“ одазва.

За овим збор помоли се Богу и заврши своје делање.

Председник збора Александар Бастић. Протопрезвитер Сегедински и окруж. надз. срб. осн. школа. Перовође: Ђорђе Лудајић, Алекса Докић.

Катихетичка вјештбања

српскије ученика на малој гимназији у (горњем) Карловцу 1868. године.

(Продуженѣ.)

Послови Савве Врге, из III. разреда.

I. Еванђеље од св. Луке зач. 66.

Исус је у притчама често говорио. И ово је притча о богатоме. Немилостив је тај богаташ и без срца. Незаслужује та-

кав ни да му се име знаде. На мисли му је јело, те јело. Он само на себе мисли, а немари за сиромаке. (У жидова бијаше земља подељена на племена). Сиротиња није имала иметка. Сав је иметак био у богаташа. Осим те несреће још су и друге биле које су морале упропастити тај народ: поделише царство, разцијепише цркву, разпадоше се на три секте. Овај богати држи да душа треба жита! То је садукејска грубост. — За то Христос учи да је пре старати се за душу, па онда и за тјело.

Овде је прилика да погледамо на наш српски народ. У Срба̏ља нема безкућника, Срби имају доста земље своје свака кућа. То је срећа по народ наш. Србин дакле није рођен да мора красти! По српским селима нема тешки гвоздени затвора на благу и на кућама; него затворају своје благо у слабе дрвене стаје. Ту би лако било кућу покрасти, па опет тога зла не бива у нас толико, колика је прилика.

Богати Срби подижу закладе за своје школе и младеж своју; они подпомажу српску књигу. Српски народ осуђује „мртво“ богатство. Много се приповједа о „копању блага.“ У тврдице ђаво на новци лежи. — Несуђено благо тко изкопа, огари прсте, јер се то благо на угљевље претвора. Преорати туђу међу — греота је. „Крајцарак је мали дарак, ал̓ велика задушбина.“

У Србина је „душа благо.“ Душом се Србин заклиње, и рече: „волим моју изгубити главу, него своју огрешити душу!“

Велика је несрећа задесила српски народ од туђинаца и — турака. Спахилуке држе турци по Босни. . . — Још је народ српски раскомадан на више држава, и подјељен на три вјере: православну, католичку и турску. Од ове несреће може нас избавити Бог, а ми можемо помагати се српском самосвјести, и — духом помирљивим наше православне цркве, у којој је освештана она наша пословица: „Брат је мио које вјере био!“ Овој пословици додао је Србин ово: „ако право ради и поштено поступа.“ А додао је он то онда истом, кад је одређени „брат“ повео се за саможивством, те је са турчином удружио се да Србину улије воде на огњиште . . . — „Тко ти изкопа очи? брат! зато тако дубоко.“ —

II. Еванђеље од св. Матеја зач. 4.

Волсви долазе из далеке земље, и знаду боље што се у Јудеји догађа, него сами њезини владари и научењаци жидов-

ски. Код овога дјетета видимо, да се испуњава све, што су пророци предсказивали. Месија је то дјете. Бог чува њега од Ирода, а људи не. Ирод се помами кад му Волсви недођоше како им је рекао био. У јарости својој пошаље он своје „солдате“ у Витлеем; те туда потукоше они четрнајест тисућа дјеце од двије године и млађе. Ирод је држао да је ту и Исуса убио, али Бог не даде!

Пророци су предсказали ову жалост са оним: „Рахиља плаче за својом дјецом што их није, и није се могла утјешити.“

Ирод је био лукав, подмукао, љутит, гордељив и частољубив. Није Ирод жалио потући невину дјечицу, јер га није срце болило за њима. Он је био туђинац, а не жидовске крви. Тако је и народ отуђио се, те војска Иродова коље сама своју дјецу. — Књижници, учитељи народа, незнаду казати гђе се имао родити спаситељ; већ потегоше своје књиге из прашине. И ту срца за свој род небијаше!

Одвратимо очи своје од те тужне повјести, па признајмо: да зли људи немогу прекратити промисао Божији, нити могу убити онога кога Бог чува!

Леп примјер хришћанскога војника даје нам св. Димитрија. Српска повјестница заједно са православном црквом нашом даје Цара Лазара и сложне браће девет Југовића. Хришћански војник несмје бити крвник; већ свестан поборник славе Божије, која се састоји у истини и правди. „Што ти није драго, нечини другоме!“ то су рјечи Христа Спасителја!

Примјера од учитеља цркве и народа имамо у нашим светцима. Ми Срби имамо св. Савву Немањића. —

(Продужиће се.)

Допис.

Из Новог Сланкамена. Честити православни Срби Ново-Сланкаменски тежећи за просветом, развитком, и народним напредком, нису могли више трпити, да им њиова дечица на ½ сата у Стари Сланкамен на науке ходе, те прошасте 186⅞ год. по завештаю неумрлог мецената и добротвора Ђорђа Анђелковића иначе Бугарина, у месту Новом Сланкамену српско-народну школу отворише, у коіой се данашњим даном до 46 ученика васпитаваю и уче. Коме пак ми можемо Ново – Сланкаменски Срби захвалити, што є то завештанѣ у живот ступило? Само отличной породици Натошевићевой. а наиме: Г. Г. Аци и Павлу Натошевићима, кои су се свойски за ову ствар заузели. Они су толико своіом снагом и упливом учинили, да данас учитель свою

годишню плаћу од 360 фр. а. вр. осим депутата, прима; а то само од интереса, ког є главни капитал 6000 и неколко форинта, а до сад већ интереса имаде преко 3000 фор. Блаженопочивши основатель Анђелковић наредио є у последньой жељи своіой и место гди да се школа и стан учителѣв сазида, што ће се скорим у дѣйство привести, а за сад се српска школа у кући Г. Г. Натошевића налази.

Заиста є то врло лепо и племенито дело учињено, и заслужує да се покойном добротвору овде вечити спомен држи. Гди є наша срећа; да се више овакови могући Срба нађе, и да се угледаю на овай пример пак да после своє смрти на такове цели добротворне составе, да их српски род за ньиова добра дела вечито благосиля. За ово се дело заиста казати може, да є ньиме вечити и неумрли спомен учињен.

Добротвору врлом нека є у народу српском вечити спомен, кога ће свака душа православна у Сланкамену благоси яти. А православной обштини Ново-Сланкаменской Слава! Живила!

М. Бизумић учитель.

Школске вести.

ПРВИ УЧИТЕЛЬСКИ ЗБОР У СРБСКОМ БЕОГРАДУ. У неделю 24. Новембра после службе Божиє држан є први учительски збор у Београду у школи што є код саборне цркве. На том збору били су сви учитељи и учитељке из Београда, неколико отмѣних грађана и званичника, а збор є отворио сам министар просвете господин Димитриє Матић кратком али значая пуном и важном беседом, у коіой є разложио цѣль учительских зборова и велику корист, кою они могу имати на унапређенѣ просвѣте у Србіи. Затим се у збору договор водио о начину како да се сѣднице држе и о пословном реду. Овай први збор сматрати се има као увод у дѣло, а скорим ће се држати опет учительски збор на коме ће се приступити к коначном уређењу ове важне установе.

ВЕЛИКОДУШНИ ДАР. Високопречастни Господин Теофан Живковић Архимандрит Бездински списао є и издао на свѣт кньигу под насловом: СРБСКА НАРОДНА ЦРКВА на каноничном историчном темељу свом, с єдним словом у додатку: о побожности и народности. Кньига ова штампана є у 1000 ексемплара. Врстни и родолюбиви сачинитель распослао ю є своим познаницима у разне краєве Србства и уступивши добровольне прилоге у накнаду штампарских трошкова фонду Школского Листа упутио є да се прилози тіи шалю на уредника овога Листа. Извешћуюћи читаоце наше о овом племенитом и великодушном дару фонду Школского Листа наменѣном, изявлюємо, да смо готови, прилоге у име ово примати, и по обяви имена приложника и количине прилога, управи фонда Школског Листа предавати. Код уредништва овог налази се такође 100 ексемплара ове кньиге, од куда ю могу набавити сви они кои є имати желе.

ШТИПЕНДИЄ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ за годину 186⁶/₇ (продуженѣ из бр. 17.)

17. Из закладе Марка и Ђорђа Сервицких, коіом рукую наслѣд-

вица Ђорђеви у Турской Каньижи, примали су по 210 фр. Пегар Бирра богословац у Карловци, Илия Іановић, Емил Новаковић и Емил Савић медицинари у Бечу, Тодор Поповић правник у Пешти и Ђорђе Рашковић правник у Бечу; — по 157 фр. 50 н. примали су: Средое Ђорђевић, Коста Раић, Дим. Стойковић и Влада Виловски правници, Алекс. Єгдић, Стеван Митрић и Павао Жупуньски гимназисте; — по 105 фр. примали су: Алекса Богдановић медицинар; Іов. Іоковић техничар, Павао Хариш, Іов. Поповић, Ник. Поповић, гимназисте, Лазар Стефановић реалац — и Емил Стефановић ученик главне осн. школе у Сегедину. (свршиће се.)

ПОКЛОН ШКОЛИ. Господин Паја Ивановић медицине доктор и мѣстни школски управитель у Баи, поклања єдан єксемплар Школскога Листа школи Байской како за ланьску тако и за ову годину, и обећава, да ће и у напредак докгод Школски Лист изалазио буде, сваке године те чинити.

ЯВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Свест човека, свест обштине и народа најболѣ се позна по раду њином. Наш народ пре па и данас, и у најнезгоднім приликама, показао є примере велике свести, да се може по томе са најизображенім народима сравнити. Особито є за све, што є честито и узвишено заузет наш народ, само ако има поле разборита човека, да га на таково што подстакне.

Зато ево єдна значайна примера, да се истинитост наведених речи потврди.

Ко зна како су народни учитељи у нас іош слабо осигурани, кое што су награде за велике њине трудове незнатне, кое што им старост ни најманьом мировином ние награђена, мораће припознати, да є редак дар валяне обштине Боботске, коіом є по совету Господина Іована от Миковића великог судца Буковарског, Г. Прокопия Миладиновић пароха и Г. Ђоке Миковића бележника обезбедила мое старе дане, као 42. године служившег свога учителя, давши ми 200 фр. а. вр. годишнѣ мировине. Зато я благодарност и топлу признателност мою, како господиям горе поменутим, исто тако и славной обштини Боботской, изявлюючи, пребивам у Винковци 5. Новембра 1868.

Господине Школског Листа уредниче! Желя є моя што би сте имали милост ову мою благодарност обштини чрез Школски Лист обявити, небили се и остале обштине огледале, и остарѣлу собратию мою по заслуги, са мировином наградили.

Ваш Богомоляц 72-го лѣтнистарац Гаврил Томић пенз. учитель роѣени Стапарац.

☞ Дужнике како од ове тако и од прошлих година умоляваво, да се у течаю месеца Децембра отдуже, да неби морали имена њихова у последнѣм брою овога Листа явности предати.

Лист овай излази двапут месечно.
Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Број 23. У Сомбору 15. Декембра 1868. **Год. X.**

Божиє Заповѣди.

(Нѣколико лекция из Катихизиса у III. разреду Народне школе.)

ШЕСТА ЗАПОВЕД.

„Не оубїй.“

„Не уби!“

Шта забранює Бог у шестой заповѣди?

У шестой заповѣди забранює Бог убиство то єст одузиманѣ и прекраћиванѣ живота.

Кои грѣси понайвише доводе люде до убиства?

До убиства доводи люде понайвише завист, злоба, пакост, гнѣв, ярост, освета, пиянство, непоштене желѣ, неваляло владанѣ и грамзенѣ за туђим иманѣм. — Сви ови пороци кадри су човѣка на многа друга найгора невалялства, па и на само убиство навести, с тога се и они забранюю у овой Божиой заповѣди, као што читамо у Св. Писму:

„Всякъ ненавидяй брата своего человѣкоубїйца єсть.“

„Сваки кои мрзи на брата свога убица є людски“ (1. Іоан. 3. 15.)

„Всяка горесть и гнѣвъ и ярость и вопль и хуленїе да отимется отъ васъ.

„Свака горчина и гнѣв и лютина и вика и хула нека се узме од вас. —

Єли кадгод допуштено човѣка убити? Земальским судовима допуштено є убице и друге доказане велике зликовце по правди и закону на смрт осудити и погубити дати, да би се истребило између люди свако невалялство. Ако дакле судиє у суду крива човѣка по заслуги и по земальском закону убити даду, то они тим негрѣше. Исто тако негрѣше войници, кои у рату борећи се за отачаство оружаног неприятеля нападаю и убияю, єр они тим само дужност свог позива извршую.

Єли крив онай кои нехотице човѣка убиє?

Ко нехотице човѣка убиє, неможе се за невиног сматрати, особито ако се убиство из несмотрености нѣгове догодило, и у сваком случаю нуждно є да такав човѣк очисти савѣст свою по уставу св. цркве.

Кои се іош случаєви могу сматрати као убиство?

Осим непосредног убиства сматраю се за убиство и они случаєви кои су налик на убиство, и с коима се човѣку о глави ради, а то су:

1. Кад ко на невинога човѣка потвара кривицу и казни га премда му є невиност нѣгова позната;

2. Кад кои човѣк може избавити ближнѣга свог од смрти, а неће да га избави: на примѣр, кад богати пусти да сиромах од глади ил од зиме умре, а неће да му помогне.

3. Кад ко веома жестоко поступа са своим млађима и подчинѣнима, кад их биє, злостави, глађу мори и претераним пословима живот им прекраћує.

4. Кад ко неумереношћу и непоштењем своим себи или другима живот прекраћує.

Забранює ли зар шеста заповѣд и самоме себи живот прекраћивати?

Доиста забранює шеста заповѣд сваку повреду свог собственог здравља, и прекраћиванѣ живота свог, било то неумереношћу, ярошћу или ма коим другим пороцима, а особито забранює самоубиство, єр Бог нам є дао живот, па он нам га єдан има власт и одузети, и живот є наш у Божіой руци, као што нас учи св. Апостол Павао:

„Никтоже бо насъ себѣ живетъ и никтоже себѣ оумираетъ. Аще бо живемъ Господеви живемъ, и аще оумираемъ Господеви оумираемъ. Аще оубо живемъ аще ли оумираемъ Господни єсмы.

„Єр ни єдан од нас не живи себи и ниєдан себи неумире Єр ако живимо, Господу живимо, а ако умиремо, Господу умиремо. Ако дакле живимо, ако умиремо Господньи смо.“ (Рим. 14, 7—8.)

Има люди, кои желећи опрати свою част и поштенѣ иду на двобой (мегдан), туку се са оним кои их є увредио. Шта нам валя о двобою судити?

Двобой є такође строго забранѣно и законопреступно дѣло; єр тим човѣк излаже и свой живот и живот свог ближнѣг великой опасности. Двобой є дакле убиство и самоубиство. —

Шта є то духовно убиство?

Духовно убиство є кад ко свога ближнѣта на невалялство

или на невѣрство наводи или саблажнява, те тим проузрокує, да се овай поквари пропадне и духовно умре. Наводити другога на грѣх єст єдан од найвећих порока, о коме Спаситель наш овако говори:

„Иже аще соблазнитъ єдинаго малыхъ сихъ вѣрующихъ въ ма, оуне єсть ємоу, да ѡвѣсится жерновъ оселскій на выи єгѡ и потонетъ въ пучинѣ морстѣи.“

„Кои саблазни єднога од ових малих, што у мене вѣрују, болѣ би му било, да се обѣси камен воденични о врату нѣгову, и да потоне у дубљину морску.“ (Мат. 18. 6.)

Жалостне примѣре убиства показує нама свештена повѣстница, ал у њој уєдно видимо и како пролазе убице и крвници іошт и овога свѣта.

Несрећни Каин из зависти и мрзости, из злобе и пакости убио є с намером свог брата Авеља. — Крв Авелѣва викала є Богу за одмаштенѣ. Каин нигде ниє имао мира на земљи, савест га є гризла као какав црв, и он є тумарао коєкуда као бесомучан, док га єдан од унука нѣгових ниє убио.

Цар Фараон, дао є утаманити многу невину дѣчицу, па како є прошао? Пропао є заєдно са присталицама своима у црвеноме мору.

Свирѣпи Авимелех син Гедеонов побио є своих 70 браћа, а нѣга є єдна жена убила бацивши му на теме комад жрнова камена (Суд. 9).

Свирѣпа царица Іезавеля и окрутни муж нѣн Ахав дали су убити Навутея Іезраилтянина из грамзеня за нѣговим виноградом; па после три године Ахав погине и свиньи и пси полочу крв нѣгову, а безбожну Іезавелю непријатељи кроз прозор баце на землю и коњи є сгазе а пси поєду труп нѣзин. (3. Царст. 21 и 22.)

Цар Ирод дао є потући силну дѣцу само да би могао новорођеног Христа Спасителя убити, од кога се бояо да ће му царство преузети.

Син Иродов, кои се опет Ирод звао, у пићу дао є посѣћи Іоана Крстителя. —

А найгрознић убиство учинили су старѣшине Іудејске, кад су Христа Спасителя из зависти и мрзости на смрт предали, вичући: Крв нѣгова на нас и на нашу дѣцу!

Страховите примѣре самоубиства показує нам св. Писмо, на цару Саулу, кои є одступивши с Божићега пута и чинећи неваљала и неупутна дѣло, пао у очајнѣ и себе убио; — и

на Юди Искариотском, кои є Христа Спасителя Юдеима продао за 30 сребрняка, а по том из очаяня себе обѣсио.

На жалост и повѣстница свѣтска, па и наша народна показує нам тужне примѣре убиства из грамзеня за славом и богатством или из освете. Ал ни овога ни онога свѣта убице добро непролазе; крв невино убиених вапиє Богу на небо против убице, и проклетство прати сваког крвника пред праведни суд Божіи.

Драга дѣчице! Ми треба да се свагда Бога боимо, и да се клонимо грамзеня за туђим иманѣм, да се клонимо пиянства и неупутних и грѣшних желя, и да се старамо из срдца нашег искоренити сваку освету, пакост, злобу, завист и ярост; да избѣгавамо сваку свађу, инат, кавгу и тучу, а да Бога молећи у любави братской и у миру са ближньима нашима живимо. Тиме ћемо се сачувати моћи од грешеня против шесте Божиє заповѣди.

Кад се у шеетой Божіой заповѣди забранює убиство, то шта нам се у ньой заповѣда?

„У шестой Божиой заповѣди заповѣда се нама:

1. Да свой собствени живот чувамо поштеним владанѣм, чистим држанѣм тѣла свога, умѣреношћу у єлу у пићу, и уздржльивошћу, па чуванѣм од єда, зависти, ярости, злопамтеня и од свию оних порока, кои нам живот прекраћую. У болести пак да искусна лекара зовемо и лечимо се.

2. Заповѣда нам се да чувамо што є више могуће живот и здравлѣ ближньих наших, а особито своих присних сродника и своих подчинѣних службеника, и да ове у болести и немоћи дворимо, да им искусна лѣкара зовемо и лѣчимо их.

3. Да помажемо беднима и невольнима а особито болестиим сиромасима и странцима, и да по могућству своме одлакшавамо станѣ несрећнйка.

4. Да са сваким поступамо кротко любавно и улюдно, и да за тим идемо, како би са сваким у миру живили.

5. Да ближньима своима, особито млађима и простіима од себе, добар примѣр у свима врлинама и у свакой честитости даємо.

6. Да и самим злотворима воима праштамо, и да ньима и ньиховой дѣци добра чинимо.“

О том да смо дужни милостиво поступати с несрећнима людма и сиротиню подпомагати, овако нам говори сам Бог преко пророка Исаиє:

„Разрѣшай всякъ союзъ неправды, разрѣшай ѡкдолженіа насилныхъ писаніи, ѿпѹсти сокрѹшєнныа въ свободѹ, и всакоє писаніє неправедноє раздери. Раздроблаи алчѹщымъ хлѣбъ твои, и нищыа безкровныа введи въ домъ твои: аще видиши нага, ѡдѣи, и ѿ свойственныхъ племене твоегѡ непрезри: Тогда разверзетса ранѡ свѣтъ твои, и исцѣленіа твоа скорѡ возсіаютъ: и предидетъ предъ тобою правда твоа, и слава Божіа ѡкиметъ та. Тогда воззовеши, и Богъ оуслышитъ та.“

„Дреши сваку свезу неправде, руши обвезнице насилних писама, одпусти скрушене (понизне, каюће се) у слободу, и свако неправедно писмено раздери. Ломи гладнима лебац твой, и сиромахе без крова уведи у дом твой; ако видиш нага, одѣни га, и немой презрѣти племена свога. Тада ће зарана синути свѣтлост твоя, и брзо ће засияти исцѣленѣ твоє, и правда ће твоя пред тобом ићи, и слава Божия загрли ће те. Тада ћеш призвати, и Бог ће те услишати.“ (Исаиє. 58, 6—9.)

На основу ових Божіих рѣчи, света наша црква призива нас да свагда а особито у дане посту и молитви посвећене сваку неправду ближньима учинѣну исправити, а уз то сиромасима добро чинити постарамо се називаюћи доброчинство духовним постом, с коим у свези само може за нас бити спасоносан пост тѣлесни.

Стихира из Триода што се прве среде укршнѣга поста на предосвештаной служби поє овако гласи:

„Постаѹеса братіе тѣлеснѣ постимса и дѹховнѣ: ѿложимъ всакій союзъ неправды, разрѣшимъ стропотнаа нѹждныхъ измѣненіи: дадимъ алчѹщымъ хлѣбъ, и нищыа безкровныа введемъ въ домы да пріимемъ ѿ Хрїста Бога велію милость.“

Како нам Христос Спаситель наочигледно представля дужност помаганя к ближньима?

Христос Спаситель найлѣпше и са свим наочигледно представля нам дужност помаганя людма у невольи, у притчи о милостивом Самарянину. (Лук. 10, 30—37) — Из те притче види се да є ближньи наш сваки човѣк на овоме свѣту, кои помоћи наше потребує, ма он био коє вѣре и закона, и ма кога рода и племена. Разбойници они подобни су братоубици и првом крвнику Каину. Свештеник и Левит незаузимаю се за невольника, него су нехатни и немилостива срдца па пролазе покрай нѣга, и они дакле са своє нехатости и нечовѣчности грѣше против шесте Божиє заповѣди, а Самарянин служи нам за примѣр праве и чисте, паметне и поштене, дѣлателне, с по-

жртвованѣм и самопрегореванѣм скопчане, постояне и неуморне любави ка ближнѣму. На овог дакле милостивог Самарянина ваља се и нама у свакой прилици угледати и сиромашне и стране болнике, кои нигдѣ никога свога немаю, дворити, а свакоме човѣку што є више могуће добра чинити.

За добре примѣре могу нам служити іош:

Прекрасни Іосиф син Іакова Патриярха кои є у време родних година скупляо пшеницу и ньоме многу сиротиню у време глади заранио;

Кћи фараонова, коя се смиловала на малога Мойсея, те га из воде извадити, одранйти, лѣпо васпитати и изучити дала.

Цар Давид, кои се смиловао на гонителя свог Саула, па га ниє хтѣо убити, кад му є овай у руци био (1. Царст. 26).

Товит, кои є ранио гладне и одевао наге — сународпике своє у робству Асирском (1, 19 и 20). —

Свети Никола избавио є од смрти три невина човѣка у Плакомату, и она три царева войводе што су код цара Константина невино облагани били.

Свети Никола, кои помагаше утоплѣницима и избавляше их од смрти и т. д.

Св. Іоан Милостиви кои зараньиваше сиротиню.

Св. Стефан Штиляновић кои у време глади раздаде сиротиньи рану Бога ради (види Огледало хр. добродетельи).

Како нам Христос Спаситель препоручує да поступамо према злотворима?

Христос Спаситель препоручує нам да любимо и наше злотворе, да благосилямо и оне кои нас куну, да чинимо добро и онима кои нас мрзе, и да се Богу молимо и за оне кои нас вређаю, злоставе и гоне. То све препоручує нам Спаситель наш овим рѣчма:

„Любите враги ваша, клагословите кленѹщыа вы, добро творите ненавидящимъ васъ, и молитеса за творящихъ вамъ напасть и изгонящыа вы: такѡ да бѹдете сынове Отца вашегѡ, иже єсть на небесѣхъ, такѡ солнце свое сіаетъ на злыа и благїа, и дождитъ на праведныа и неправедныа.“ (Мат. 5. 44—46.)

Ко нам є оставио найкрасниіи примѣр како ваља злотворима праштати? Найкрасніи примѣр праштаня злотворима оставио нам є сам Христос Спаситель, кои се на крсту за убице своє Богу молио, а тако є чинио по примѣру и науци Спасителѣво и св. Стефан првомученик кой се молио Богу на самрти

своіой за оне, кои га каменѣм убияху. Тако су чинили и многи Христови мученици и Исповѣдници.

СЕДМА ЗАПОВЪД.

„Не прелюбы сотвори“

„Не чини прелюбе“

Драга дѣцо моя! У седмой заповѣди заповѣда Бог да муж и жена међу собом у любави живе, да єдно другог пазе, и да єдно другом вѣрни буду, а уз то свима нама заповѣда да чисто и поштено живот свой проводимо и да се клонимо свакога непоштеня и невалялства, и свега онога што би нас на грѣх навести могло. —

Шта заповѣда Бог у седмой заповѣди оженѣнима у удатима?

А шта заповѣда свима нама? —

О дужностима мужа и жене овако говори свето писмо:

„Мѫжіе любите своа жены ꙗкоже и Хрїстосъ возлюби Церковъ и себе предаде за ню. —

Такѡ должни сѫть мѫжіе любити своа жены ꙗко своа тѣлеса. любай во свою жѣнѫ себе самаго любитъ“

„Мужеви! любите своє жене као што и Христос люби цркву и себе предаде за ню. — Тако су дужни мужеви любити жене, своє, као своя тѣлеса; єр кои люби свою жену, себе самога люби.“

„Жены своимъ мѫжемъ повинѫйтеса ꙗкоже Господѫ: зане мѫжъ глава єсть жены, ꙗкоже и Хрїстосъ глава церкве, и той єсть спаситель тѣла“

„Жене! слушайте своє мужеве као господа; єр є муж глава жени као што є и Христос глава цркве и он є спаситель тѣла. (Ефес 5, 25 и 22, 23.)

Ко грѣши против седме Божиє заповѣди? Против седме Божме заповѣди грѣше сви они, кои се непоштено владаю, кои се скитаю и нечисто живе и друге људе на неваляли и непоштени начин живота наводе.

Да би се ми у поштеню и у чистоти одржати могли дужни смо се чувати од свега онога што нас на зло навести и срамоту нам и гриоту нанети може, наиме чувати нам се валя псовке и срамотних речи, пиянства, обѣденя, пѣваня и слушања срамотних пѣсама и читаня књига у коима се невалялство хвали и полѣпшава. Уз то клонити нам се валя свию оних особа, коє невалялством своим хоће да нас на непоштенѣ наведу и свию оних мѣста, гдѣ люди своим неупутним желяма угађаю и непоштен живот проводе. —

Чега нам се дакле валя чувати да би се у чистоти и у поштеню одржати могли? (псовке, срамотних рѣчи, пиянства, обѣденя, слушаня и пѣваня срамотских пѣсама и читаня невалялих књига.)

Чега смо се дужни іош клонити? (невалялих места и невалаяна друштва.) —

Тако є, драга дѣцо, клоните се и бежите сваке прилике гдѣ се невалялство и непоштенѣ чини, и нетреба ни да гледате на оно што би вас на непоштенѣ и невалялство навести и вашу невиност покварити могло. — *)

Слушайте овай савѣт Христа Спасителя:

„Аще око твое десное соблажнаитъ та, изми є и верзи ѡ себе: оуне бо ти єсть да погибнетъ єдинъ ѡ оудъ твоихъ, а не все тѣло твое вверженѡ бѫдетъ въ геенѫ огненѫю.“

Те речи Христа спасителя значе на српски ово: „Ако те око твоє десно саблажнява (на зло наводи) изкопай га и-баци од себе; єр болѣ ти є да погине єдан од удова твоих, не-го ли све тѣло твоє да буде бачено у пакао огнѣни. — (Мат. 5, 29.)

На питанѣ дѣчиє: Зар би дакле, валяло ископати око, што нас на зло наводи? нека учитель овако разясни те Христове рѣчи: „Дѣчице! овим рѣчима то нам заповѣда Христос да се неповодимо за невалялим желяма, коє нас на зло наводе. Кои се дакле тврдо одважио и негледати на оно што га саблажнява, и што га на грѣх наводи, тай є вѣ испунио овай савѣт еванеѣелски и тай ће се лако у поштеню сачувати моћи.

В.

Записник.

Вођени у седници збора учительског, у Вршцу дана 16. Октобера 1868. године, под председништвом Пречастног Господина Филипа Трандафиловић Протопресвитера и окружног управителя.

Присутни били су од реда свештеничког: Г. Г. Лазар Стояновић Александар Стояновић, Александар Стоядиновић, Іессей Пашић, Александар Кенгелац, Стеван Чобан, Миша Зарић, Милан Жан, Петар Ћурсандар Кенгелац, Стеван Чобан, Миша Зарић, Милан Жан, Петар Ћур-

*) Са педагогичког гледишта ниє савѣтно дѣци више против прелюбочинота и блуда говорити єр тай говор баш могао би их на зло навести, с тога препоручуємо овде учительима да врло на опрезу буду и да ие износе пред дѣцу наименованѣ плотских грѣхова, за коє нетреба ни да чую.

чић, Іован Милутиновић и Вићентије Мартиновић; — од Г. Г. учителя: Сима Бакић, Никола Илкић, Іован Пандука, Дмитар Аћимовић, Іован Бакић, Милош Велић, Бранко Раић, Миша Стояновић, Гавра Атанасіевић, Филип Милутиновић, Ђорђе Крагуевић, Іован Новак, Тоша Николић, Прока Милошевић, Дмитар Іовановић, Партеніе Живановић, Александар Жебелян, Макса Чобановић, Іосиф Іорговић, Іован Поповић и Димитріе М. Бакић ђакон и учитель Вршачкіи као дѣловођа.

Председник поздрави дошавше на збор с' највећом радошћу и задовольством, видећи све органе школске сакупљене; и после одпояног „Царю небесный“ отвори председник седницу са кратком али єзгровитом беседом, разложивши важност и цѣл тога збора, а за тим позове присутну Господу на свойски и заєдничкій рад.

Прво буде записник прошлог збора прочитан и подписан; затим позове Г. Председник дѣловоћу Г. Димитрия Бакић, да прочита програм, кои є одбор за овай збор приредио, а то є овай:

1. Да ли наше саданѣ школске кньиге одговараю потреби школской?

2. Єдно практично предаванѣ из рачуна на паметног и писменог у трокласной школи, и

3. Практично предаванѣ єдне лекціе из науке гледаня.

Пошто є програм прочитан, позове Г. Председник Г. Г. Учителѣ, да на прву точку програма своя мнѣня и приметбе искажу.

Бранко Раић примѣчава, да втора єзик: Читанка не одговара потреби школской, и предлаже: да би добро было, да се источним нарѣчиєм напише, и да се поєдини ставови, кои су замршени и смисао кваре, испоправляю.

Іован Бакић слаже се са Раићевим предлогом, но примѣћує да Срби у Угарской говоре источним и южним нарѣчиєм, по том би се дакле и кньиге за оба нарѣчия штампати морале, и пита да ли ће виша власт за оба нарѣчия кньиге штампати?

Дмитар Аћимовић є зато, да се кньиге источним нарѣчиєм штампаю, и вели, да се виша власт умоли за то. — Предлоге прими збор.

Аћимовић предлаже, да би нуждно било, да се єдан стручан човек умоли, да єдну школску граматику устрои, коя би се деци предавала.

Председник такође є за школску граматику, будући да се са предаванѣм различитих граматика, деца збунюю; — зато є и сав збор.

Іован Бакић примѣчава и вели, да Буквар не одговара саданьой потреби и предлаже, да се: Почетак Буквара, кои никако новом начину ученя писаня и читаня не одговара, преиначи, и по новом начину удеси; — предлог овай буде усвоєн од збора.

Сима Бакић предлаже да из Буквара, силна она скраћиваня речій (титле) изостану, єр забунюю децу учитаню, и да се такове тек у вишим разредима читаю, као у Єванђелию Псалтиру . . . — коє су кньиге сад без титли. —

Іован Бакић примећує, да се у I. разреду толико из славенског не предузима као досад, но да би доста било, да деца науче добро знаке, и тек на концу године да науче лагано читати.

Председник се слаже са предлози Бакића, кои и од збора буду примлѣни.

Миша Стояновић примећує, да би добро било іошт кою песму у Буквар штампати. Прима збор. —

Дмитар Бакић предлаже, да се други часловац штампа, и то са крупніи слови, — єр су у саданѣм здраво ситна и предмети су већином погрешно штампани. — Предлог се прима.

Іован Бакић примећує, да є прва єзик: Читанки са историским предметима врло сирота.

Дмитар Бакић примећує на оне историске предмете у Читанкама србским, у коима су наименованя заслужних люди из туђе историє ставлѣна, и предлаже, да се такови предмети, примерима наших славних мужева, из повѣстнице наше, замену. — Предлог се прима од целог збора.

Бранко Раић примећує на Єзикословиє немачко, и вели, да оно ниє подпуно за III. разред, по нѣговом мнѣню требало би бити пространиє.

Аћимовић примећує Раићу, да то Єзикословиє одговара потреби за III, разред, єр што оскудѣва за III. разред, то є у оном за IV. разред подпуно изведено.

Потом слѣдоваху предаваня:

Рачун, предавали су Ђорђе Чобановић и Миша Стояновић.

Науку гледаня предавао є Миша Стояновић.

Пошто се рад збора овог завршио, посавѣтує Председник у лепой своіой беседи, све присутне органе школске, препоручуюћи им да увек у братской любави живе, да у споразумленю и слогй о напредку народнѣм дѣлаю, подпомажући єдан другог узаймно, подижући єдан другог у уваженю и со тим лѣп при-

мѣр народу дававши, — и само тако моћиће цѣл постићи, и само тим засведочити, да су достойни носіоци великог оног имена, коим их васцели народ зове: т. є.: „Народни учитељи,“ — и тако са ускликом живио буде збор завршен.

Филип Трандафиловић с. р. окружный управитель и председник. Димитриє М. Бакић дѣловођа.

Еванђеличка Учитељска Семинария у Бѣлицу.

У Бѣлицу у аустриской Слезіи основана є прошле године еванђеличка учитељска семинария са три разреда, и с школом за вештбанѣ приправника у обучаваню мале деце одређеном. На издржаванѣ ове семинариє троши се 6000 фр. на годину, од коих 3000 фр. дає еванђеличка задруга Густава Адолфа (друштво за подпомаганѣ и унапређенѣ протестантске цркве и школе, што постои у немачкой); 1700 фр, дає држава из оне државне суме од 50,000 ф. кою є Нѣг. Величаство премилостиви цар и краль наш одредио да се сваке године у помоћ протестантской цркви у аустриским државама издає; 300 фр. дає слезка земальска заклада, а 1000 фр. придодаю еванђеличке обштине у Слезкой.

Учитељски збор овог учитељишта састои се из управляюћег учителя с платом од 1200 фр. и слободним станом, и четири друга учителя, од коих сваки прима по 1000 фр. годишнѣ плате. На библиотеку и остале потребе завода троши се годишнѣ 800 фр.

Семинария ова и народна школа, у коіой се приправници вештбаю, стои у найтешньой свези. Течай приправнички трає три година, а дечия школа у коіой се приправници вештбаю састои се из три разреда, од коих се сваки на два годишня течая поделює.

Само найсиромашніи приправници добияю безплатан стан и огрев у зданию школском, где су зарад тога две собе одређене. По могућству постарано є и за то, да се сиромашни приправници код добродушних породица у Бѣлицу с храном снабдѣваю. —

Учителѣ и управителя бира црквена обштина Бѣличка, коя се и за набављанѣ средства за обучаванѣ старати има. Вр-

ховна управа завода припада Суперинтенденту, коме у дужност спада сваке по године извештай о стању завода и о успеху ученика врховном евангеличком црквеном савету у Бечу достављяти. У Семинарию примаю се ученици кои су 16. годину живота навршили, и III. реални или IV. гимназиялни разред свршили, и кои уз то пред збором професорским приємни испит с добрим успѣхом положе.

У првом приправничком разреду уче се ови предмети:

1. Антропология и Логика 2 сата седмично.

2. Наука вѣре, и то библичне повѣсти старог и новог завѣта и познаванѣ Библиє 3 сата, а толкованѣ поєдиних одсека из св. Пасма 2 сата. Свега за науку вѣре 5 сати преко неделѣ.

3. Нѣмачки єзик, и то: повтораванѣ Граматике, вештбанѣ у разумльивом и лепом читаню, и у устменом и писменом изражаю мисли, седмично 3 часа.

4. Польски єзик, то исто 3 сата.

5. Општа повестница, седм. 2 часа.

6. Математика, и то понављянѣ планиметриє и основи стереометриє 2 сата, а практично рачунанѣ 2 сата, свега 4 сата.

7. Природопис. Првог полгодия Зоология и Минералогия, а другог Ботаника 2 часа.

8. Природословлѣ. Експериментална Физика са упутством како се имаю физикални апарати правити. 2 сата.

9. Краснопис, седмично єдан час.

10. Цртанѣ, седмично два часа.

11. Гласба, и то: пѣванѣ седмично два часа, оргуланѣ седмично єдан час; свиранѣ у гласовир, 1 час и наука о хармониі два часа. Свега за гласбу 6 часова.

У другом приправничком разреду уче се ови предмети:

1. Наука вѣре и благонравности, са науком о разпознаваню християнских вѣроисповѣди 3 сата: продуженѣ тумаченя Библичких одсека 2 часа; — свега 5 часова.

6. Општа Педагогия и Дидактика 3 часа; а практична вештбаня у народной школи 5 часова.

3. Упознаванѣ с класичком књижевношћу нѣмачком, у свези са историом књижевности. — Уз то вештбаня у устменом и писменом изражаваню мисли. Седм. 3 часа.

4. Польски єзик, седмично 2 часа.

5. Првог полгодия општа повестница, а другог полгодия повестница аустриског царства. седм. 2 часа.

6. Математика, и то Алгебра до еквација првог степена, са више непознатих седм. 2 часа, а вештбанѣ у рачунаню за основне школе 1 час.

7. Математични и физични земльопис, седмично 1 час.

8. Лучба (Хемия), са особитим обзиром на занате и на земльоделство, седмично 1 час.

9. Краснопис, 1 час.

10. Цртанѣ, 2 часа.

11. Гласба, као у првом разреду.

У трећем приправничком разреду уче се ови предмети:

1. Наука вѣре: Повѣстница християнства 2 часа; продуженѣ тумаченя св. Писма 2 часа; свега 4 часа.

2. Методика и Катихетика седмично 3 часа; а вештбанѣ практично у обучаваню дѣце у народной школи 8 часова.

3. Нѣмачки єзик. Продуженѣ онога, што се у другом разреду учи. Седмично 3 часа.

4. Польски єзик. Седмично 2 часа.

5. История Педагогиє, седм. 2 часа.

6. Политични земльопис, са особитим обзиром на царство Аустриско; седмично 2 часа.

7. Цртанѣ, 2 часа.

8. Гласба, онолико часова као у првом разреду.

Осим тога приправници из сва три разреда уче заєдно: науку о вртарству и земльодѣлству, седмично 1 час, а тѣлесно вештбанѣ са упутством како се овоме имаю дѣце учити, такође по 1 час.

У Семинарской школи, коя є за вештбанѣ приправника у обучаваню дѣце одређена, иде се на то да ученици за 6 година а у три разреда науче барем онолико, колико є прописано за четирразредну главну народну школу. У првом и у другом разреду имаю дѣца по 24, а у трећем 26 часова. Єдну трећину часова ових држи учитель, а две трећине приправници под управом и надзором своих учителя, а особито дѣчиєг учителя. —

Почем се увидило, да управитель и четири учителя немогу на край изићи с послом; то се опажа потреба, да се іош єдан учитель овой Семинаріи придода, и на то се иде, да се потреби овой што скориє задоста учини.

Допис.

Из Новосадског школског округа. Одбор школског округа овог држао є 31. Октобра о. г. четврту свою сѣдницу под предсѣдаванѣм пречастног Господина Ник. Григоријевића пароха Деспот Св. Иванског. Том приликом прочитана є одлука в. кр. угар. Министарства Просвѣте од 27 Юния о. г. Бр. 21.727 на молбу овог одбора поднешену истом в. Министарству 6 Юния о. г.

Садржай одлуке те єст овай: „Почем є српским народним учитељима држанѣ срезких зборова дозволѣно, кои у обште узевши до сада врло лагану радню показаше, и почем се ни с ков друге стране гласови за потребу обширніих зборова неявляю; то кр. угар. Министарство држанѣ дијецезалних зборова іошт за сад за цѣлисходно неналази.“

Пошто ова одлука би прочитана одбор заключи да — са обзиром тим, што су заключци Срб. Народног Конгреса од год 186⅘ од Нѣговог Величаства премилостивог цара и краля нашег већ потврђени, свою радню с данашньом сѣдницом завршн и акта своя Преч. Госп. Петру Чолићу окружном школском управителю преда уз предлог, да се идући збор учительски округа Новосадског путем окружнице, — ако є могуће — 1 Іануара идуће године сазове.

Школске вести.

ЗАКОН О НАРОДНИМ ШКОЛАМА. Законски предлог преузв. Министра Просвета Барона Іосифа Етвеша, ког смо у бр. 13. овог Листа саобштили, онако како є од саборског одбора преиначен примлѣн є у представничком дому ⁷/₁₉. Новембра, у великашком дому 20. Новембра (2. Дец.) Найвише кралѣвско потврђенѣ закона о народним школама слѣдовало є 23. Новембра (5. Децембра), и одма є затим на сабору земальском овай први школски закон у Угарской објављн. — Предлог законски како є у представничком дому примлѣн налаза се у брою 43. Листа за Народне Учителье у свой своіой обширности. Поделѣн є на десет глава, и 148 §§. — Малодечне школе изостале су сасвим из овог предлога относно из закона, кои се сад овако поделює: 1) Дужност и слобода од школованя; 2) Делокруг и подизанѣ народних учевних завода; 3) Верозаконски народни учевни заводи; 4) Народни учевни заводи што их приватни и друштва подижу; 5) Обштински народни учевни заводи; 6) Грађанске школе; 7) Државни народни учевни заводи; 8) Учительишта; 9) Школска власт; 10) О учительима.

По овоме закону положай верозаконских школа болѣ є обезбеђен него што є то у првобитном предлогу било, али найзнатније є то, што закон изрично захтѣва, да се у шест основних разреда народне школе све науке на материњем єзику учити имаю, и да се ту осим материњг єзика неучи никакав други єзик.

У висшим народним и у грађанским школама, куда деца по свршетку основне школе долазе, такође се предавати имаю све науке на матернѣм єзику дѣчием, само се у єднима и другима осим матернѣг има учити іош и мађарски, а у мађарским грађанским школама од трећег разреда починюћи іош и немачки єзик.

ШТИПЕНДИЄ ЗА ПРАВОСЛАВНЕ ЂАКЕ. (свршетак.)

18. Из закладе Ерцхерцога Рудолфа, кою основа крунски потиски Дистрикт, по 125 фр. примали су: Арсеније Зубковић и Милош Поповић правници, Ђорђе Крестић медик, и гимназисте: Велимир Загорица, Петар Войновић, Иван Влаовић, Игнят Станимировић, Андрия Матић и Стеван Єремић.

19. Из Текелине закладе у Пешти по 200 фр, уз то слободан стан, огрев и послугу уживали су ови:

Милан Андрић, Ђорђе Бугарски, Сава Чолаковић, Михаил Димитриевић, Светозар Димитриевић, Михаил Георгиевић, Іован Ђурић, Владимир Майнски, Стеван Малешевић, Тодор Недељковић, Душан Стояновић, Ђорђе Стояновић, Миливой Топонарски, и Илия Вучетић правници; Любомир Ненадовић, докторанд медицине, Илия Огняновић медик, и Стеван Лекић филозофие слушатель. — Осим тога ванредну стипендию од 500 фр. из текелине закладе примао є Стефан Стоичић слушалац педагогичких наука у Киснахту код Цириха у Швайцарской.

20. Из закладе Іоакима Вуића код Байске српске црквене обштине добияли су награду од 10 фр. 50 нов. Ковачевић и Лазић ученици Байски.

21. Из закладе архимандрита Герасима Зелића, коіом управля српски патриярх, по 105 фр. примали су: Владислав Амановић, Душан Баљак, Іован Іавор и Милан Войновић гимназисте у Задру, и Ђорђе Бабић богословац у Ср. Карловци.

Свега є било 113 стипендиста, на кое є издато: 17313 Ф. 73 н.

ДОБРОВОЛЬНИ ПРИЛОЗИ НА ФОНД ШКОЛСКОГА ЛИСТА ОД ЧИТАТЕЉА КНЬИГЕ: „СРБСКА НАРОДНА ЦРКВА.“ У прошлом броію овога Листа явлѣно є, како є високопречастни Господин Теофан Живковић архимандрит Бездински свое важно дѣлце под насловом: „Српска Народна Црква на канонично историчном темелю свом с єдним словом у додатку о побожности и народности“ познаницима своима распослао поклонивши добровольне прилоге читателя у накнаду штампарских трошкова Фонду Школского Листа, и упутивши да се прилози уреднишству овога Листа непосредно шалю.

До сада су нам послали у то име прилоге ова Господа: В. Стефановић адвокат из Кикинде 5 Ф.; Емануил Тошић свештеник у В. Семиклошу доставио є у истом месту скупљене прилоге, кое прилажиште: Г. Г. Георгій Николић протопресвитер 60 нов.; Е. Тошић свештеник 50 нов.; Теодор Аспрић трговац 50 нов.; Ал. Бранкован трг. 50 нов.; Ст. Бугарски кабаничар 40 нов.; Іован Іосифовић тутор 50 нов.; свега 3 фр. а. вр. —

Г. Єфта Вукадиновић свештеник из Ст. Врбаса поклонио є у то име 12 комада свое књиге: „Молитвослов на потребу православних Србкиня.“ Свега примлѣно є 8 фр. у готовом новцу и 12 књига у вредности 3 фр. а. вр.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ
на Школски Лист за годину 1869.

Жеља найврстніих учителя наших и позив отличних приятеля школских морално ме принудише, да покушам и у течаю идуће 1869. год. издаванѣ Школскога Листа продужити.

Разумѣвши да обштинство наше држи, да се на издаванѣ Шк. Листа интереси из фонда Школскога Листа троше, принуђен сам са овим изявити, да се по штатутима фонда тог интерес од главнице нѣгове само на издаванѣ кньига и на умноженѣ фонда до сада обраћао, и да Лист Школски никакве помоћи из фонда тог не прима, па по томе сва материяльна подпора Листу овоме долази єдино од предплатника.

Да би се Школски Лист издавати могао нуждно є найманѣ 400 предплатника, али таковых, кои ће годишню или полгодишню предплату уредно и у напред полагати.

Сви дакле Г. Г. учитељи, школски управитељи, свештеници, шк. старатељи, све свестне обштине наше и сви родолюби учтиво се позиваю, да предплату са означенѣм наслова, куда се Лист шиљяти има, найдалѣ до св. Саве подписаном уредништву у плаћеном писму или уз поштанско упутство припошлю.

Школски Лист ће изилазити двапут на месец, свагда на цѣлом табаку. Годишня цена є три форинта, а полгодишня 1 ф. 50 н.

Господу учителѣ лѣпо молим, да се постараю колико є више могуће предплатника скупити, єр Лист овай є користан и за родителѣ дечиє, и само ће се онда постићи моћи цѣл ради коє се он издає, кад га већи део дечіих ролителя читао и начела нѣгова усвоио буде. Сваки скупитель кои ми за пет предплатника новце пошлѣ добия у награду єдан примѣрак Шк. Листа безплатно. Осим тога скупительима на сваких 10 предплатника припада єдан Лист, с коим располагати могу.

За избећи трошкове Школски Лист одсада само ћу у толико примѣрака штампати дати, колико се предплатника до последнѣг Іануара прияви. Због тога нека се сваки ко Лист држати жели с предплатом пожури, єр доцниє неће му се сви броєви накнадити моћи. — У Сомбору 15. Дек. 1868.

Никола Ђ. Вукићевић, уредник и издаватель Шк. Листа.

Лист овай излази двапут месечно.
Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 24. У Сомбору 31. Декембра 1868. Год. X.

Прошлост Школскога Листа.

Дванајста се година навршує од онога у повѣстници српске народне школе у негдашньой войводовини Српской најсрећниєг часа, кад є управа над ньоме повѣрена врстном и најревностниєм Србину, школском савѣтнику Господину Дру Натошевићу.

Под мудром управом овог рѣдког познавателя природе човѣчиє и искусног педагога, покренуо се био нов живот у школи међу учительима нашим. Све што є школски савѣтник учительима на зборовима у Кикинди, Новом Саду и у Сомбору год. 1857 говорио, примисмо ми учитељи с највећом вољом и старасмо се, што є кои болѣ могао и умѣо, да остваримо желѣ нѣгове у школи нашой, и да српску школу доведемо до оне узвишене точке савршенства, на коіой ће она задатку свом подпуно одговорити моћи.

Я сам имао срећу године 1858 већи део учителя српских из разних краєва видити и ньима разумніи начин обучаваня у шестнедельном течаю Сомборском тумачити, па слободно и смѣло казати смѣм, да є скоро сваки учитель наш у то време срдцем и душом тежио да у знаню напредує и у школи болѣ и више ради него што є дотле радио. Ниє се онда чуло тужбе, да є млого што се иште, да се то неможе радити, нити се изговарало на недостатак у срествима за обучаванѣ него се тврдо веровало у могућност остварења свију нових на благо школе клонећих се уредба обштелюбног савѣтника нашег, и вѣра та принела є за кратко време доиста најкрасниє плодове народу нашем.

У тако по школу нашу незаборављено и срећно време на препоруку Гд. школског савѣтника Натошевића, почео є Др. Данило Медаковић у Новом Саду, и то у Октобру г. 1858. издавати овай Школски Лист, на коме є с највећом ревношћу,

постоянством и безкористием радио највише сам Господин Школски саветник.

Од тога времена прође єданаест година, за коє време изилазио є сваке године — изузимаюћи 1863. — Лист Школски, те по томе стоє у рукама учителя и приятеля школе наше сада десет годишньих течаєва Школског Листа, и то за године 1859, 1860, 1861, 1862, 1866, 1867 и 1868 подпуни течаєви; од године 1864 єдно полгодиє а од године 1858 и 1865 само по єдна четврт.

Кад у обзир узмемо околности, у коима є Лист овай излазио, то онда с задовольством рећи можемо, да є он учительима нашим доста користне науке донео, а у єдно био є у последнє време и гласило учительских зборова и задруга. У Листу овом изишло є много чланака о задатку школе, о дужностима учителя, о воспитаваню и ученю дѣце наше, у духу свете православне вѣре и миле наше србске народности. Покрай тога Школски Лист донео є приличну збирку градива за Читанке, и за остале школске и методичне кньиге, коє ће градиво с кориснєу употребити моћи они, коима се израђиванє кньига школских повѣрило буде.

Но при свем том са издаванѣм Листа овога злопатило се и у оно време кад є школа наша у найболѣм цвету била. Лист є истина разашилян у много ексемплара, али понайвише на вересию, коя се ни у пола ниє могла покупити, те по томе єдва се могла у првим годинама штампа и папир исплатити, а нити є уредник нити є издаватель какве користи имао. — Доцниє док се Лист у Новом Саду издавао, штампала га є епископска печатня без сваке награде. — Године 1864 и 1865 издавао є Лист сам Господин Натошевић са великом штетом материялном, што се види од туда, почем многи му и сада дугую, кои су лист примали. За ове последнє три године издавао сам Лист я овде у Сомбору с великом натегом, єр док се године 1866 и 1867 у 800 примерака расшиляо, осташе скоро половина ексемплара неплаћених, и дужници — понайвише обштине, — неосланяюћи се на све колике опомене, — баш неће да поплаћаю дуг свой, него неки іошт и за зло примаю уреднику шта их на плаћанє опоминє. Ове године шилян є Лист само онима, за коє є уредништво држало да ће платити, па ипак више од єдне трећине примерака осташе неплаћени, а што є плаћено, плаћа се понайвише на краю године. То є доиста не само грдна штета,

него и дангуба и ед, кои се уреднику и издавателю у награду иноготруднога посла наноси.

Под тим и таквим теретом сваки би се други на мом месту издаваня Школског Листа одавна мануо, али я имаюћи пред очима да нам є овай Лист сада у овом прелазном станю особито нуждан, покушаћу да га издаєм іош за ову годину, у коіой сви се надамо, да ће народни сабор ког жељно изчекуємо, школе наше, по смислу закона, у своє закриле примити, и да ће се по обштой жељи свию учителя и свию свестних и поштених Србаля врховна управа школска предати оном єдином у Србству мужу, кои є делом засведочио да є кадар школу нашу у напред повести и у цветуће стане поставити, и кога у средини нашой, као озебао сунце, сви очекуємо и желимо да нам се овамо на нашу страну што скориє поврати.

Само тако, ако се ова жеља свию валяних учителя и родолюба испуни, можемо се с поузданєм надати, да ће се повратити у школе наше онай дух, кои є у ньима године 1858, 1859, 1860, живо и неуморно дѣлао, а тада ће боля времена наступити и по овай Лист Школски, кои є єдино правой просвѣти народа Србског посвећен. В.

Божиє Заповѣди.

(Нѣколико лекция из Катихизиса у III. разреду Народне школе.)

ОСМА ЗАПОВѢД.

„Не оукради.“

„Не кради.“

Шта се забранює у осмой Божіой заповѣди?

У осмой Божіой заповѣди забранює се крађа. А крађа є присваянє туђе имовине било то отиманєм или преваром.

Какви се грѣси по наособ у осмой заповѣди забранюю?

У осмой заповѣди понаособ забранює се:

1. Грабеж и плячканє, кад ко явно и насилно отима туђе ствари као што чине разбойници и плячкаши.

2. Крађа (татба, лоповлук) кад ко ноћу и потайно туђу ствар украде, као што чине крадльивци, или тати (лопови). Са овима су єднаки ятаци, кои крадльивце и разбойнике прикриваю и крадене ствари примаю и чуваю, а на ове су налик и они кои крадене и плячкане ствари купую, па их за себе за-

држе. Овамо спадаю и они кои нађену ствар ил новац затаје, и кои свою собствену кућу покрадаю.

3. Варанѣ, коє бива, кад ко ближнѣга свога превари, дающи му злочесту робу (еспап) у мѣсто добре; такође кад ко на мѣри, на ваги или у повцу ближнѣга свог обмане. Међу варалице спадаю и они, кои се издаю као да су иманѣм пропали, а овамо прикриваю повѣрене им новце и неће дугове своє да поштено исплате, а тако исто и они кои повѣрене ствари подкрадаю, проневѣре, и неиздаю подпуно, као кад н. пр. млинар прими добру храну, а издає рђаво брашно, и т. д.

4. Лихварство, коє бива кад се ко нуждом и незнанѣм свог ближнѣг користи па узима од нѣга велику и законом недозволѣну лихву (интерес, камату,) те тим ближнѣга свог иманѣ упропашћує и до очаяня га доводи. Међу лихваре броє се и они кои у време глади храну врло скупо продаю.

5. Штеточинство. Ово бива, кад ко туђу ливаду, ил њиву потире и дрва квари, кад ко картанѣм, пиянством, разсипанѣм и раскошношћу своіом иманѣ упропашћує и тим отца и майку, жену брачу ил дѣчицу свою у неволю баца. Штеточинцима се могу назвати и они опаки люди, кои потвараю да туђа роба ниє валяна, како би тим свою ил своих приятеля робу пре и скуплѣ продали.

6. Приманѣ мита, кад ко звания и достоянства по миту раздає, или кад се судия дає подплатити да криво суди.

7. Сведотатство, кад ко ствари Богу посвећене себи присвоя, и из цркве краде.

8. Духовно светотатство или Симония, кад єдни продаю а други примаю свештеничке дужности не по заслузи, и правди и достоянству, него по миту и вештаственой (материялной) користи.

8. Закиданѣ од сирочади и удовица и задржаванѣ заслужене наямничке ил служительске плате єсу найцрньи и пайвећи грѣси, кои на само небо вапию и грозно проклетство наносе онима, кои их хотимице чине.

Грѣши л' човѣк и онда ако маленкост какву украде, затаи, или кога само мало превари?

Доиста грѣши човѣк и онда ако ма и найманю маленкост украде, затаи или кога ма и наименѣ превари, єр тиме штету наноси своме ближнѣму, а све да то н ниє никаква штета по другога, ипак знати валя да од мале краће и преваре долази се до найвеће, па с тога свакоме се валя тога чувати.

Грѣше ли дѣца коя што потайно из куће родительске узму?

Дѣца, коя што потайно из куће родительске узму, грѣше према родительима и задруги домаћой а често и према млађима домашньим, кои због тога у подозренѣ падаю.

Шта треба чинити, ако смо кога у чему год оштетили?

Ако смо кога оштетили морамо штету надокнадити ономе, кога смо оштетили, или нѣговим наслѣдницима, и осим тога од срдца покаяти се и старати се да се поправимо; другчиє нам Бог грѣха опростити неће.

Шта нам валя на уму имати да би се од краће сачували?

Да би се од краће сачували валя нам на уму имати:

1. Да туће добро недоноси среће ни благослова него проклетство и пропаст по оной пословици; „Отето проклето.“

2. Да због маловременог ужитка туђега добра навлачимо на себе вечити страх, грижу савести, кад се дозна срамоту, презиранѣ и строгу казан од людских власти, а свакояко губимо царство Божиє и душу свою.

„Кая полза человѣкѹ аще мїръ весь пріобрѧщетъ а щетитъ дѹшѹ своюѧ.“

„Каква є корист човѣку, ако сав свѣт добиє, а души своіой науди.“ Мат. 16, 28.

„Мѣрила лстивая мерзость предъ Господѣмъ, вѣсъ же праведный пріятенъ емѹ есть.“

„Мерила лажна мрзка су пред Господом а вага права мила Му є.“ (Притч. 11, 1.)

Чега нам се валя особито чувати, да не би противъ осме Божиє заповѣди грѣшили?

Да не би против осме Божиє заповѣди грѣшили чувати нам се валя свега онога што нас на краћу навести може и из чега краће постаю, а особито:

1. Клонити се валя леньости, єр є леньост почетак свию зала, а држати се треба вредноће, те Бога молећи валя бржльиво радити и трудити се. Ко се држи Божиега пута па поштено мисли и поштено своим трудом себе и свою кућу издржава, тай неће лако у прилику доћи да оскудицу трпи те с тога другоме на терет падне ил се на туће полакоми. —

2. Чувати се валя раскошности а држати се штедльивости. Христос Спаситель кад є чудним начином наранио 5000 људи, заповедио є ученицима, да скупляю комаће, што є заостало, да не пропадне.

3. Чувати се валя сребролюбия и грамзења за туђим нов-

цем и иманьм и зависти а старати се валя да задовольни будемо са оним што є Бог дао и што с правом муком стечемо.

Коє се добродѣтельи у осмой заповѣди прописую?

У осмой заповѣди прописую се нама ове красне добродѣтельи: вреднoћа, штедльивост, задовольство, правда и правичност, вѣрност, даванѣ и налазенѣ посла и заслуга здравим сиромасима; особито пак препоручує се свакоме християнину да се постара од своє привреде и Богом дарованог иманя делити милостиню клястима и слѣпима; старати се за издржаванѣ сирочади, удовица и болесника, кои нигдѣ никог свога немаю, подпомагати погорелце, потоплѣнике и ограблѣне, притом прилагати на цркву, школу, болницу и друга душеполезна заведения, и подпомагати браћу коя се у плѣну налазе н. пр. у Босни, Старой Србіи и осталой Турской. „Просащемѫ у тебе даждь. Ономе, кои код тебе проси, подай.“ (Мат. 5, 42.)

„Блаженѣе єсть паче даати нежели пріимати.“

Много є блаженіе давати, него узимати. (Дѣян. 20, 3 5.)

„Иже иматъ богатство міра сегѡ, и видитъ брата своего требѫюща, и затворитъ оутробѫ свою ѿ негѡ, какѡ любы Божіа пребываетъ въ немъ?

„Кои има богатство овога свѣта и види брата свога у невольи, па затвори срце своє од нѣга, како любав Божия стои у нѣму?“

„Милѫи нищыа въ заимъ даетъ Богѫ.“

„Ко угледа сиромаха, тай Богу у заям дає.“ (Притч. 19. 17.)

„Сѣѩи скѫдостію скѫдостію и пожнетъ, а сѣѩи ѿ благословеніи ѿ благословеніи и пожнетъ. кіиждо якоже изволеніе иматъ сердцемъ не ѿ скорби ни ѿ нѫжды, доброхотна бо дателя любитъ Богъ.“

„Кои с тврдоћом сиє, с тврдоћом ће пожнѣти, а кои с благословом сиє, с благословом ће и пожнѣти. Сваки по вольи срдца, а не са жалошћу и од неволѣ (нека чини милостиню); єр Бог люби онога, кои драговольно дає.“ (II. Коринт. 9, 7.)

„Благотворенія и щедренія не забывайте: таковыми бо жертвами благоугождается Богъ.“

„Не заборављяйте доброчинства и даваня милостинѣ; єр таквима се жртвама угађа Богу.“ (Євр. 13. 16.)

ДЕВЕТА ЗАПОВЕД.

„Не послѫшествѫи на дрѫга своего свидѣтелство ложна.“

„Не свѣдочи лажне свѣдочбе на свога ближнѣга.“

Шта се забрањује у деветой Божиой заповѣди?

У деветой Божіой заповѣди забрањује се лажно свѣдоченѣ противу ближнѣга, а осим тога свака лаж.

Шта валя разумѣти под именом лажне свѣдочбе?

Под именом лажне свѣдочбе валя разумѣти:

1. Лажно свѣдочанство на суду, кад се ко пред судом криво против другог човѣка тужи, или лажну изяву доноси против других люди, или криво што свѣдочи.

2. Лажно свѣдочанство ван суда, које бива кад ко ближнѣ своє оговара и опада, за њима зле речи говори, на њи потвара, долагує, зле гласове разноси и тиме омразу међу людма чини; такође кад ко у очи ближнѣга свог грди, срамоти, псує и тим поштено име нѣгово безчасти.

Єли гриота праве мане и недостатке других люди разглашивати?

Гриота є и саме мане и недостатке ближньих наших разглашивати и њи тим срамотити. То нам забрањује чинити љубав християнска, и Спаситель наш овако нас учи:

„Не сѫдите да не сѫдими сѫдете. Имже бо сѫдомъ сѫдите, сѫдатъ вамъ: и єюже мѣрою мѣрите, возмѣрится вамъ. Что же видиши сѫчецъ во очеси брата твоегѡ, бервна же єже єсть во очеси твоемъ нечѫеши: Или како речеши братѫ твоемѫ, ѡстави, да измѫ сѫчецъ изъ очесе твоегѡ: и се бервно во очеси твоємъ; лицемѣре, изми первѣе бервно изъ очесе твоегѡ; и тогда оу҃зриши изѧти сѫчецъ изъ очесе брата твоегѡ.“

„Не судите, да вам се не суди. Єр каквим судом судите, онаким ће вам судити; и каквом мѣром мѣрите, онаком ће вам се мѣрити. А зашто видиш трунак у оку брата твога, а балван у оку свом неосећаш? Или како можеш рећи брату твоме: стани да ти извадим трунак из ока твога, а ето балвана у оку твоме. Лицемѣрниче! извади најпре балван из ока твога, па ћеш онда видити извадити трунак из ока брата свога. (Мат. 7, 1—5.)

Зашто нам є забрањено лажно свѣдочити?

Зато нам є забрањено лажно свѣдочити, што се тиме штета и бѣда навући може на невине люде, против коих криво говоримо и њихово добро име безчастимо.

Шта є то лаж?

Лаж є хотимично казиванѣ онога што није истина.

Єли кад допуштено лагати?

Лагати није допуштено ни у самой шали или потреби, а камо ли злурадице и на штету своих ближньих; єр лаж се не сла-

же са достоянством правога човѣка, кои є створен да истину люби и у њој сву радост налази:

Св. Писмо овако нас свѣтує да се лажи клонимо:

„Ѿложше лжѫ, глаголите истинѫ кійждо ко искренѣмѫ своемѫ.“

„Одбаците лаж и говорите истину сваки своме ближњему.“ (Ефес. 4, 25.)

„Ꙗко Богъ не хотай безаконіа ты єси: неприселитсѧ къ тебѣ лѫкавнѫи ниже пребѫдѫтъ безаконицы предъ очима твоима: возненавидѣлъ єси вса дѣлающыа безаконіе: погѫбиши вса глаголющыа лжѫ, мѫжа кровій и лсти гиѫшаетсѧ Господь.“

„Єр ти си Бог кои неволиш преступке; к теби се неће приселити онај кои є неваљо; нити ће преступници обстати пред очима твоима; ти мрзиш све кои чине преступке; таманиш све кои говоре лаж; на крвнике и варалице гади се Господ.“ (Псал. 5, 5—7.)

„Мерзость Господеви оустнѣ лживы.“

„Мрзке су Господу устне лажљиве. (Притч. 12, 22.)

Први од свију лажљиваца єст непријатель рода човѣчиєг сатана, кои є праотце наше у раю на непослушност према Богу навео, лажући им, вараући их и ласкаући слабости њиховој. С тога и назива се сатана отцем лажи, и највећим варалицом и преварачем.

Између људи први є лажљивац био Каин, кои се претварао брату свом Авелю па га лепо звао: хајдемо у поље, а кад су били тамо, онда є он убио брата свог Авеља. Затим, кад га є Бог питао: Гдѣ ти є брат твој Авель; тада є Каин убица не само слагао, него се и као највећи безобразник и гробиян показао одговарајући: „Ја незнам; зар сам ја чувар брата мога!“

И патријарх Јаков неправо є радио, кад є у младости својој издао се за Исава и тим слагао и преварио старога отца Исака. С тога є он двадесет година морао ван дома отчинога далеко у свѣту живити, а у старости вратило му се зло још горим, єр су му синови слагали да є љубимац његов Јосиф од звера каквог разтрган, те су ову своју лаж и доказали изнесавши крваву Јосифову хаљину, те том преваром ожалостили су они яко старога Отца свог.

Слагао є и Гиезиє слуга Єлисеєв кад є од Неемана Сиријанина изискао новаца и две хаљине за сироту децу, рекавши да то чини по поруци свога Господина, а то ниє било тако. С

тога є Бог Гиезия покарао те є постао прокажен (губав, крастав), изишле су по њему красте бѣле као снѣг. (IV. Царст. гл. 5.)

Лажљивци су били и они жреци Ваалови у Вавилону, кои су цара и народ варали да є идол Ваал жив и да му треба много єла, а овамо су они и њихови домаћи то єло єли, као што их є пророк Данил у томе ухватио и изобличио.

Грозни примѣр казни коя постиже лажљивце, читамо ми у Дѣањияма Апостолским, како су Анания и Сапфира слагали, да су све своє новце донели на потребу прве обштине християнске, а овамо су єдан део затаяли, — па их є казна Божия постигла, те су обадвоє на мѣсто мртви остали. —

Гнусан пример потвараня и лажне тужбе налазимо ми код жене Пентефрине, коя є злобно и пакосно облагала мужу свом невиног Іосифа, те є овай ни крив ни дужан у тавницу бачен био, и тамо много година провести морао.

Неваляни син цара Давида Авесалом улагујући се народу оговарао є свога отца. (II. Царст. 15.)

Подкуплѣни свѣдоци свѣдочише лажно противу Навутея, да є овай цара грдио, те тако би Навутей погублѣн.

Фарисеи потвараху на самога Спасителя нашег, и ружише га свакояко, а лажни свѣдоци криво свѣдочише пред судом.

Тако исто лажни свѣдоци криво свѣдочише против св. првомученика Стефана. —

Шта нам се заповѣда у деветой Божіой заповѣди?

У деветой Божіой заповѣди заповѣда се:

1. Да говоримо истину.

2. Да чувамо и обуздавамо єзик свой.

„Аще кто мнится вѣренъ быти въ васъ, и необуздаетъ языка своегω, но льститъ сердце свое, сегω суетна єсть вѣра.“

„Ако кои од вас мисли да є вѣран и необуздава єзика свога, него вара срдце своє, нѣгова є вѣра узалудна. (Іак. 1, 26.)

Лѣпо нас савѣтує Псалмопѣвац, кад нас на питанѣ, како нам се валя владати да честито и срећно поживимо, овако опоминѣ:

„Оудержи языкъ твой ѿ зла и оустнѣ твои єже не глаголати льсти,“

„Уздржи єзик твой од зла и устне своє да не говори лажи.“ —

Да би се од оговараня и оклеветаваня сачували валя нам се често овако Богу молити:

„Положи Господи хранение оустомъ моимъ и дверь ограждения ѡ оустнахъ моихъ.“

„Постави, Господе, стражу устма моима и врата од ограде около усана моих.“ (Пс. 140, 3.)

Добро нам є сећати се често и оних светих рѣчи из Псалтира коє нам казую, да ће се онай код Бога настанити кои се поштено влада, чини што є право а говори и мисли истину, кои никога не вара, и кога не опада, не ружи и не безчасти; а то су ове рѣчи:

„Господи, кто ѡбитаетъ въ жилищи твоемъ, или кто вселится во святѹю горѹ твою; — Ходай непорочень и дѣлаи правдѹ, глаголай истинѹ въ сердцѣ твоемъ. иже не ульсти языкомъ своимъ, и не сотвори искреннемѹ своемѹ зла, и поношения непріятъ на ближния своа.“

„Господе! Ко ће становати у живилишту твом? или ко ће се настанити на светой гори твоіой? Онай, кои ходи без мане, и твори правду и говори истину из срдца свога; кои не опада єзиком своим, и не чини другоме зла, и не грди (не срамоти, не ружи) ближнѣга свога. (Пс. 14, 1—3.)

ДЕСЕТА ЗАПОВЂД.

„Не пожелай жены искреннаго твоего, непожелай домѹ ближнаго твоего, ни села его, ни раба его, ни рабыни его, ни вола его, ни осла его, ни всякаго скота его, ни всего елика сѹть ближнаго твоего.“

„Не пожели жену ближнѣга твога, непожели кућу ближнѣга твога, ни њиву нѣгову, ни слугу нѣговог, ни служкиню нѣгову ни вола нѣговог, ни осла нѣговог, нити ишта, што є ближнѣга твога.“

У кратко: „Не жели ништа туђе.“

Шта се забранює у десетой Божиой заповѣди?

„У десетой Божиой заповѣди забранюю се не само неваляла дѣла, него и саме неваляле и неупутне желѣ и мисли, коє су противне любави ка ближнѣму.“

Зашто се забранюю и саме неваляле желѣ и неупутне мисли?

Неваляле желѣ и неупутне мисли забранюю се зато, єр из таких жеља и мисли постаю неваляла дѣла; болѣ є дакле зло у клици стаманити и опростити га се, док є іош у постанку свом, него га трпити и неговати да одяча и другоме опасност бѣду и неправду, а нама самима гриоту нанесе.

О том да се из невялих жеља рађаю грѣшна дѣла: убиства, прелюбочинства, крађе, и лажне свѣдочбе читамо ми у св. Евангелию овако:

„Ѿ сердца бо исходатъ помышленїа злаа, оубійства, прелюбодѣанїа, любодѣанїа, татьби, лжесвидѣтелства, хули.“ Мат 15. 19.

Коє су страсти што их особито обуздавати ваља по смислу десете заповѣди?

Страсти, што их по смислу десете заповѣди особито обуздавати ваља, єсу: Завист, непоштене желѣ, грамзенѣ за млогим новцем, туђом имовином и влашћу.

Коє се дужности прописују у десетой заповѣди?

У десетой заповѣди прописују нам се ове дужности:

1. Да чувамо чистоћу срца као найвеће благо: єр Христос Спаситель говори:

„Блажени чистїи сердцемъ іакѡ тіи Бога оузратъ.“

„Блажени су, кои су срдцем чисти, єр ће они Бога видити.“

2. Да брижљиво испитуємо сваки дан своє срдце, ниє ли се у њега уселила каква грѣшна жеља и чезня за оним што є Богу противно, и знаюћи шта є воля Божия да чистимо савѣст свою каянѣм, молитвом, благим мислима и боголюбним дѣлима. Св. Апостол Павао, овако нас к томе упућує:

„Ѿчистимъ себе ѿ всакїа скверны плоти и дѹха, творяще сватыню въ страсѣ Божїи.“

„Да очистимо себе од сваке скрнавости тѣла и духа, и да творимо светињу у страху Божиєму. II. Кор. 7. 1.

3. Да свету Божию науку радо слушамо, читамо, и у њой се поучавамо, па да є к срцу примамо и по њой не само сва дѣла него и саме мисли и желѣ наше управлямо; да се задоволявамо са оним што нам є Бог дао и што поштеним трудом и праведним начином себи и своима набавимо; да се вештбамо у истинитим, чистим и поштеним мислима и да су нам таке мисли наймилия забава наша по оном Апостолском савѣту:

Радѹйтеся всегда ѿ Гдѣ, и паки рекѹ радѹйтеся. Кротость ваша разѹмна да бѹдетъ всѣмъ человѣкѡмъ. Гдь близъ. Ни ѿ чемже пецытеся, но во всемъ молытвою и моленїемъ, со благодареніемъ прошенїа ваша да сказѹются къ Богѹ: И миръ Божіи превосходяй всякъ оумъ да соблюдетъ сердца ваша и помышленїа ваша ѿ Христѣ Іисѹсѣ.

Прочее же братїе моа, єлика- сѹть истина, єлика честна, єлика праведна, єлика пречиста, єлика прелюбезна, єлика до-

брохвална, аще кая добродѣтель и аще кая похвала, сїя помышлайте: имже и навчистеся и пріясте и слышасте и видѣсте во мнѣ, сїя творите и Богъ мира бѹдетъ съ вами.*

„Радуйте се свагда у Господу и опет велим радуйте се. Кротост (благост) ваша нека буде позната свима людма. Господ є близо. Небрините се низашто, него у свему молитвом и моленѣм са захвальиванѣм нека се казую Богу исканя ваша; и мир Божіи, кои превазилази сваки ум нек сачува срца ваша, и мисли ваше у Христу Іисусу. А далѣ, браћо моя, што є год истинито, што є год поштено, што є год праведно што є год пречисто, што є год прелюбезно, што є год славно и ако има іош коя добродѣтель и ако има коя похвала, то мислите. Што и научисте и примисте, и чусте, и видисте у мени, то чините, па ће Бог мира бити с вама. (Филипис. 4, 4. — 9.)

Шта нам валя радити, да би се сачувати могли од невалялих дѣла и неупутних желя и мисли?

Да би се сачувати могли од невалялих дѣла, и неупутних желя и мисли, валя нам свагда на памети имати да є свети и праведни Бог свагдѣ, и да он на сваком мѣсту види сва дѣла и познає и саме желѣ и мисли наше; с тога валя нам се чим што грѣшно захтѣмо ил помислимо по примѣру наших побожних отаца и матери прикрстити и говорити са Іосифом сином Израилѣвим: „Какѡ сотворю глаголъ сеи злыи и согрѣшѹ предъ Господемъ.“ — Како би я учинио то зло дѣло и сагрѣшио Господу. —

Кад ћемо имати праву корист од ове науке християнске?

Праву корист од науке Християнске имаћемо кад се по ньой владали и ню испунявали будемо.

Христос Спаситель вели:

„Аще сїа вѣсте, блажени єсте аще творите а.“

„Кад ово знате благо вама, ако то и извршуєте.“ (Іоан. 13. 17.)

Шта нам валя радити чим опазимо на себи какав грѣх?

Чим опазимо на себи какав грѣх, треба да се каємо из свег срдца, да се одважимо у напредак клонити се тога грѣха и да се постарамо изправити себе и у колико є могуће загладити учинѣно зло дѣло оним добродѣтелима, коє су нашем грѣху противне. Тако є чинио Закхей кад є обећао Христу Спасителю, да ће половицу иманя свога дати сиромасима, и ако є кога у чему закинуо, да ће му четири пута толико вратити. (Лук. 19, 8.)

---

* Овай се Апостол чита на Цветну неделю.

Валя ли нам на опрезу бити и кад добра дѣла чинимо?

Кад добро какво дѣло учинимо, валя нам се чувати, да се тим дѣлом не хвалимо и нехолимо, као оно Фарисей, него нам валя имати и онда смѣрно о себи мнѣние, и држати да смо само оно учинили што смо дужни били учинити, по науци божаственог Спасителя нашег, кои нам у том случаю овако поступати налаже:

„Егда сотворите вся повелѣнная вамъ, глаголите, яко раби неключими есмы: яко еже должни бѣхомъ сотворити, сотворихомъ.“

„Кад свршите све што вам е заповѣђено, а вы говорите: ми смо непотребне слуге, ер учинисмо што смо дужни били учинити. (Лук. 17, 10.) В.

Главна конференција

Коју су српски Новосадски учитељи држали $^{15}/_{28}$ Новембра 1868. год. под председништвом пречастног г. Андрије Монашевића пароха и местни српски школа управитеља. — У присутсву г. Јована Хаџића сенатора и местног школског старатеља, и г. г. учитеља: Д. Јосића, Ар. Михајловића, П. Михајловића, К. Стефановића, Л. Илића. Јов Угљешића, С. Зарића, Р. Хорвата, Т. Димића, Ђ. Лучића и П. Илића као редовни чланова: као гости присутни су били г.г. Петар Чолић парох Туријски окружни школски управитељ, Ј. Поповић парох Н. Садски, В. Пушибрк, А. Сандић, М. Димитријевић, професори и А. Поповић учитељ Шовљански.

1. Збор се помоли Богу, 2. Местни Управитељ и председник г. Андрија Монашевић поздравља збор кратком али језгровитом беседом; затим позива збор да избере себи перовођу: — За перовођу буду изабрани С. Зарић, и Д. Јосић. 3. перовођа Зарић чита следеће предлоге донешене на Збор од одборника П. Михајловића и Д. Јосића, кои гласе овако:

1. Да ли ћемо учитељску задругу, која се од високог министарства просвете преторучује, још идућег пролећа овде установити?(која би се назвала „Задруга српских учитеља). у којој ћемо ми учитељи као стручни људи училиштне мане и недостатке тек у скупу на видик износити моћи, и о искорењивању истих саветовати се.

2. Будући је за 1868 год, на зидање школске зграде

ушло у варошки буџет 6000 ф. а исто толико и за годину 1869 ту, — а школска се зграда по закључењу варошке општине овога лета још почела зидати ниje, то овај одбор бојећи се, да се зидање школске зграде неби на даље одложило, управља питање на цео учитељски збор: Небили добро било обратити се на високо министарство просвете с том молбом. да да оно посредује, да се школска зграда одма идућег пролећа почне зидати?

3. Хоћели се закључци слати на високо министарство само преко часне Конзисторије или и непосредно?

4. Преко коих ће се органа изнети на јавност наши закључци?

На првуточку у погледу задруге учитељске збор закључи: — Да се склопи учитељска задруга, која да се ограничи за сада на Бачку дијецезу, и да се одма изабере одбор, кои ће се састати да склопи предлоге за исту задругу. — И на то се изберу чланови; П. Михајловић, Л. Илић, Ар. Михајловић, Д. Јосић, Ј. Хаџић. На другу точку у погледу зидања школске зграде закључено је: Да се због зидања школске зграде обратимо за сада на ововарошку општину, с том молбом, да би Ова ускорило са зидањем, пошто су нам локали за предавање врло неудесни и немогу да одговоре задоста своје цели: — Изузимајући Павла Михајловића кои држи, да високо министарство просвете с тим пре за посредовање молити треба, што је збор овај тај корак већ једаред 22. Јуниja 1868. покушаво, но беше безуспешно и то не због Обштества, које нам се сваком приликом благонаклоно показивало него због извршујуће власти.

На трећу точку у погледу закључка, хоће ли се исти нависоко министарство само преко часне консисторије, или непосредно слати? — На ово донешена је од збора одлука? Да се донешени закључци за сад само преко частне Консисторије високом Минисарству просвете пошљу.

На четврту точку у погледу закључака, преко коих ће се органа исти на јавност изнети? закључено је од збора: — Да се ови закључци изнесу на јавност кроз „Школски Лист“ у Сомбору, — „Лист за Народне учитеље“ у Пешти, и кроз „Школу“ што у Београду излази; даље преко „Заставе“ и „Напредка“ у Новом Саду.

А Монашевић с. р. парох и управитељ местни србки школа.

С. Зарић с. р. перовођа.

Катихетичка вјештбања

српскије ученика на малој гимназији

у (горњем) Карловцу 1868. године.

(свршетак)

Послови Милоша Кнежевића из III. разреда.

Еванђеље од св. Мат. зач. 33.

Исус не слуша што на њега Фарисеји клевећу, већ он иде те помаже народу. Од бјеснила говоре да њему најстарији враг помаже чуда вршити. То је страшно за те „ученике Мојсеове," како се они радо називаху. Ма Мојсије примао је закон од Бога, и Бог је један чудеса могао чинити!

Покварени људи кад ти немогу мане наћи, онда веле да си са вражије стране. Тако ови Фарисеји!

Обладала је опачина и поквареност на све стране. Данас неиде она само из уста; већ зли људи преносе свој отров и у књигу. — Зато ваља да се ми угледамо у примјер нашега Спаситеља Исуса Христа, и тога да се држимо.

Лијепа својства нам се овђе одкривају: свемогућство Божије. Па онда код Спаситеља видимо: некористољубије и смиравање; он је милостив, родољубив и човјекољубив.

Немамо ми српске повјестнице у нашим школама, од туда долази да непознајемо сами себе и свога народа. У колико страније земаља наш народ живи, толико нам кажу да је различније народа. — Да нам још није нашије слијепаца, који пѣвају српску славу из прошлости, неби ми знали ништа о српскоме народу. Овакова одважност како је видимо код Спаситеља зове се — самосвѣст. Ми смо љуто заплашени, те се неусуђујемо ни прстом своим прекрстити ако нас гледа иноверац. И туђински језик радо натуцамо, а свој запуштамо. Несмѣмо од некадашњега страха име своје српско казати пред туђим човеком. Овако је и са именом наше цркве.

Све су то недостатци кои се противе самосвѣсти људској и народној. То треба брзо одбацити, јер ми живимо под крилом хришћанске државе, у којој ваља да смо слободни. Много је крви српски народ пролио за круну царску и за ове земље, и нама је наша слобода подијељена са српским „привилегиама" Краишка војска стои под пушком и данас у след тиј уговора српскога народа са круном нашом!

Послови Љубомира Живковића из II. разр.

Еванђеље од св. Луке зач. 79.

Грјех ваља да исповједимо, покајемо се, и да се неповраћамо на њ више. Само Бог грјехе опрашта, а ми смо се дужни Богу молити са нашим свјештеницима, и сами ваља да простимо увреде. Родитељи нека недопуштају дјеца да раде шта оће, нека их немазе, и за сузе нека их неслушају. Дјеца нека се уче из малена поштењу и стиду. Родитељи несмију бити мекани али не опори и тврдог срца као гавранови, кои своје пилиће из гњезда побацају. —

Отац и мати нека живу у слоги и поштују се узајмно. Тај ће примјер најбољи бити учитељ њиовој дјеци!

Тко може нека даде дјецу своју у школу на науке. Српске матере и оци по селима уче децу своју домаћем раду и послу. То је богме славна школа! „У Радиште свега више а у Паје ниђе ништа.“ „Без рада нема помози Боже.“ Тежак заслужује поштовање наше! На тежаку је први темељ народне среће.

II. Еванђеље од св. Јована зач: 5.

Филип и Натанаило два су примјера али различна. Филип је свјестан чоек, познаје свога народа повјестницу, те се на њу и позива да је нашо заиста Месију. Натанаило напротив. Овај пита: „Може ли што добро бити из Назарета? То је гордост, јер суди чоека по мјесту од куда је, а не по дјелима какови је. Исус прима Натанаила лијепо и ништа га не кори. То је привело Натанаила да је вјеровао.

Имаде и Србаља који су Натанаилову школу изучили те вређају браћу своју без и најмањега повода . . .

Срамота је имена издјевати! и само се црна кукавица тиме послужује, да се над братом својим извиси, као Натанаило са Назаретом. — Хвала Богу да су се Хрвати оставили тога, те нас незову више „влахима.“ И Турци ће се тога оставити док буду паметнији. —

Послови Матије Орешчанина из I. разр.

Еванђеље од св. Мат. зач. 9.

Из овога Еванђеља видимо како Исус иде те купи апостоле око себе. Он узима свуда просте и радине. Па како је скупио њи четворицу, одмах је ишао кроз Галилеју, и учио људе по скупштинама. Проповједао је Еванђеље царства небеснога и лечио болестне.

И ми ваља да се учимо свакој доброти, јер то тако оће Бог, који је и послао нама Спасителя Исуса Христа.

Ми смо хришћани православни. Крви и језика смо Србскога. Са добрима дјелима вјера се посвједочава. Спасење даје Бог.

Апостоли су разишли се по свјету и проповједали вјеру Христову свима народима. Србљи су примили вјеру у 7. вјеку. Прије су Србљи имали своје домаће идоле. — Вјером се је христовом србски народ стопио у једну велику породицу! Србљи су имали своје цареве од коих је славан био цар Душан. Учитељ је цркве србске био св. Савва Неманић, којега поштује наш народ постом и праздником. Реку Србљи по Банији: „Св. Сава средозимац.“ У Лики реку: „Св. Савва пржи-тава.“ На тај се дан госте са колачићи. —

У нас овђе у Карловци велика је слава у цркви и у школи на св. Савву.

Приложио, Ђуро Бањанин.

Видио, Никола Беговић.

Допис.

С. Из Вршца. Настојаванѣм преч. Г. Проте и окружног школ. надзирателя Филипа Трандафировића, добисмо хвала Богу єдну нову предградску школу и то за предградия Ириг и Чукур-Маалу. У овой школи има до сада 50 ученика. Школа є отворена и освећена на св. Игњатия, и том приликом є трудолюбиви млади свештеник г. Стеван Бошковић лепо поученѣ сакуплѣнима дао.

Хвала нека є нашем Господину Управителю школском и родолюбивим обштинарима нашим. Живили!! —

ЯВНА БЛАГОДАРНОСТ!

Племенита Госпођа удова почившег Вука Стеф. Караџића, изволела є пре неколико дана православној србкой школи Ново Сланкаменской дела пккейног супруга свога на дар послати. Шта више у своме на мене управлѣном писму, обећава дарователька, да ће и у будуће сваку књигу кою печатала буде, горепоменутой школи на дар слати. На овом племенитом дару нека буде велика хвала, и топла благодарност пред народом србским. У НСланкамену на св. оца Николая 1868.

Мойсей Бизумић народни учитель.

24 Б.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ

на Школски Лист за годину 1869.

Жеља најврстнијих учителя наших и позив отличних пријателя школских морално ме принудише, да покушам и у течаю идуће 1869. год. издаванѣ Школскога Листа продужити.

Разумѣвши да обштинство наше држи, да се на издаванѣ Шк. Листа интереси из фонда Школскога Листа троше, принуђен сам са овим изявити, да се по штатутима фонда тог интерес од главнице нѣгове само на издаванѣ кньига и на умноженѣ фонда до сада обраћао, и да Лист Школски никакве помоћи из фонда тог не прима, па по томе сва материялна подпора Листу овоме долази єдино од предплатника.

Да би се Школски Лист издавати могао нуждно є найманѣ 400 предплатника, али таковых, кои ће годишню или полгодишню предплату уредно и у напред полагати.

Сви дакле Г. Г. учитељи, школски управитељи, свештенци, шк. старатељи, све свестне обштине наше и сви родолюби учтиво се позиваю, да предплату са означенѣм наслова, куда се Лист шиљяти има, найдалѣ до св. Саве подписаном уреднишству у плаћеном писму или уз поштанско упутство припошлю.

Школски Лист ће изилазити двапут на месец, свагда на цѣлом табаку. Годишня цена є три форинта, а полгодишня 1 ф. 50 н

Господу учителѣ лѣпо молим, да се постараю колико є више могуће предплатника скупити, єр Лист овай є користан и за родителѣ дечиє, и само ће се онда постићи моћи цѣл ради коє се он издає, кад га већи део дечіих ролителя читао и начела нѣгова усвоио буде. Сваки скупитель кои ми за пет предплатника новце пошлѣ добия у награду єдан примѣрак Шк. Листа безплатно. Осим тога скупительима на сваких 10 предплатника припада єдан Лист, с коим располагати могу.

За избећи трошкове Школски Лист одсада само ћу у толико примѣрака штампати дати, колико се предплатника до последнѣг Іануара прияви. Због тога нека се сваки ко Лист држати жели с предплатом пожури, єр доцниє неће му се сви броєви накнадити моћи. — У Сомбору 15. Дек. 1868.

Никола Ђ. Вукићевић, уредник и издаватель Шк. Листа.

Лист овай излази двапут месечно.
Цена є на целу год. три форинта, а на по год. 1 фор. 50 нов.

Издає и уређує Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андриє Вагнера.

САДРЖАЈ.

I.

НАУКА О ВАСПИТАВАЊУ И УЧЕЊУ.

Васпитаванѣ:

О неговању осећаня симпатичнога, стр. 41.
О неговању осећаня истине, стр. 65.
Телесно васпитанѣ. и то Увод 145; о ваздуху, светлости и топлоти, 146; о чистоти. 148; о оделу. 161; о јелу и пићу, 162; о телесном послу и одмору, 185.
Исповѣст дѣце превод Б Кузмановића свешт. стр. 314.
Неколико речи о изображаваню моћи гледаня од В. 321.
Изображаванѣ унутрашнѣг гледаня од В. стр. 337.
Ели дужан учитель са гледишта васпитателска пазити на децу ван школе и докле допире пазенѣ то? од П. Јанковића свешт. стр. 339.
Пажљивост стр. 401.

Ученѣ:

Наука читаня и писаня од С. стр. 25 и 43.
Ученѣ писаня и читаня у Швајцарској од С. стр. 84.
Читанѣ у нар. школи од В. стр. 201.
Читанѣ механично 202.
Читанѣ логично 229.
Читанѣ лепо 233.
Божие заповѣди (неколико лекција из Катихизиса у III. разреду од В. Прва зап. стр. 45; Друга зап. 70; Трећа зап. 111; Четврта зап. 150 и 167; Пета зап. 288, 311 и 324; Шеста зап. 417; Седма зап. 423; Осма зап. 435; Девета зап. 438; Десета зап. 442.
О определењу човечием. Образац предаваня из Катихизиса од П. Јанковића свешт. 205.
Катихетичка вѣштбаня срб. ученика на малой гимназији у Г. Карловци стр. 331, 346, 412 и 447.

Градиво за читанку:

Разоренѣ Оглая. I. Хунни стр. 54; II. Атила 95; III. Оглај 96.
Вечерня молитва од М. Нешковића стр. 56.
Кроткоћа, трпљивост од Б. Кузмановића 272.

Занатлиски рачуни за Псалтирце и шегрте стр. 93.
Задаће за рачун о вредноћи и паметној штедњи стр. 259 и 276.

II.

ШКОЛА И УЧИТЕЉИ.

Вечернѣ школе од В. стр. 81, 105 и 121.

Задруга банатских учителя и први збор србских учителя из околине В. Кикиндске стр. 125.

Устав задруге банатских учителя 128 и 154.

Позив и братски поздрав срб. лекарима, свештеницима и учитељима од одбора уединѣне омладине србске 136.

Изображаванѣ учителя 171.

Извештай одбора за преустроенѣ народних школа у Србіи, 188 и 212.

Закон од 25. Мая 1868. за школе у Аустріи, стр. 210.

Законски предлог о обучаваню у нар. школама стр. 225.

Основа законска, за нар. школе коју кр. угар. министар просвете 21. Юния 1868. угар. зем. Сабору поднео (превод с Мађарског од В.) стр. 241.

Глас једног Србина поводом законског предлога о устройству народних школа у Угарској од В. 281 и 305.

Позив на срб. учителѣ у Банату од одбора задруге срб. учителя из околине В. Кикиндске 294.

Извештай о испитима у срб. учительишту 297.

Са првог збора срб. нар. учителя у Банату 353.

Кралѣвска уредба од 10. Августа 1868, о црквено просвѣтним дѣлима србског православног народа 369, и то извод о србским школама стр. 370 и 387.

Хоћемо верозаконске школе и желимо да се о обштем трошку издржаваю од В. стр. 385.

Две женске школе у Кіеву од М. К. 36.

Основне школе у Француској, 73.

Наука о земљоделству у француским школама, 216.

Записници учительских зборова, и то:

Вел. Бечкеречког од 6. Юлия 1867, на страни 8.

Округа Будимског у Ковину 2. и 3. Октобра 1867, 30 и 49.

Округа Н. Садског у Турiи 3. Апр. 1868 стр. 172.

Округа Вел. Бечкеречког од 3. Апр. 1868 стр. 193.

Округа В. Бечкеречког у Итебею 22. Мая 1868. стр. 269.

Округа Темишварског од 8. Августа 1868. 317.

Првог збора срб. учителя у Банату у В. Кикинди 30. и 31. Августа 1868. држаног, стр. 354 и 376.

Округа Сомборског од 17. Окт. 1868, стр. 393 и 403.

Округа Срб. Бечејског од 12. Септ. 1868, стр. 405.

Округа Вршачког од 16. Окт. 1868, стр. 421.

Новосадског збора, стр. 445.

Извештай са зборова:

Збор свештенства протопр. Сомборског, стр. 18.

Учительски збор у Панчеву 18. Нов. 1867, стр. 52.

Учителски збор у Црепаи 7. Марта 1868. год. стр. 132.
Окр школ. протопрес. Новосадског стр. 293.

Прилози на повестиицу срб. школа (школа Сентандрейска) стр. 2(
Позив браћи учитељима од одбора збора учит. у В. Бечкереку стр. 198.
Станѣ фонда Школ. Листа за год. 1867, стр. 349 и 364.
Станѣ фонда за учитељске сироте за год. 1867, стр. 364.
Исторички преглед црквених књига од Єфте Вукадиновића стр 15. 34, 56, 74, 97, 177, 217 и 237.
Честитке дечие за углед стр. 397.
Протлост Шк. Листа стр. 433.

Некролози:

Іован Белянски стр. 99. — Георгіи Тошковић стр. 365.

III. БЕСЕДЕ, НА ШКОЛСКИМ И ДРУГИМ СВЕЧАНОСТИМА

На дан цара Уроша у єдной срб. школи од Дим. Іосића стр. 3
На светосавской светковини у Лозничкой школи год. 1868. од М. Н. стр. 27.
На Светосавской светковини у школи Горньо-Карловачки, 67.
На св. Савву у Богослозіи Плашчанской, 87 и 117.
На парастосу кнезу Михаилу у Темишвару од К. С. пароха, 265

ДОПИСИ.

Из Кијева, стр. 20; из Сакула 20 и 201; из Севкерина 21; из Суботице 38; у Србобрану 58; у Далю 60; у Јабуки 77 и 261; из Руме 119; из Турие 140; из Чуруга 142; из Баранѣ 156; из Сомбора 181, 199, 221 и 239; из Ердута 181; у Београду (извештай о смрти и укопу кнеза Михаила), 219; из Митровице, 277; из Срб. Бечеја, 299; из среза Вуковарског, 333: из Ямине, 350; у Ловри стр. 365; из С. Андреє 398; из Н. Сланкамена 114; из Вршца 449.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Светосавска светковина у Сомбору, стр. 21.
Патнѣ срб. учителя, 22.
Вечернѣ школе, 40, 101, 144 и 160.
Из Сомборске црквр. обштине 61.
Єдна наредба кр. Хрв. Слав. Нам. Вѣћа, 77.
Желѣ Словака, 79.
Западни Славени и Кирилица, 79.
Узор обштина 102.
Школски Саветници у Граници, 102.
Преображай школа у Србіи, 102.
Нова Словачка Гимназия, 102,
Трошак на школе у Одеси, 103.
Мисионарске школе на Алтаю, 103.
Шарене писалке, 103.
Предлог за унапређенѣ нар. школа у Србіи 143.

Станѣ нар. школе у Славоніи и у Хрватской 157
Нова Главна Школа 157.
Из Варадинске крајне 158.
Учителски испит 158 и 183.
Приправничке стипендије у војној Граници 158.
Народне писанке 159 и 222.
Примери за подражаванѣ 159 и 223.
Физикалне справе за осн. школу. 182.
Гимнастика 182.
Учитељи у школ. одборима 182.
Просба халичкорускнх обштина, 183.
Жељѣ учителя у Каслу 183.
Нове срб. школе 199, 302. 320 и 352.
Смртни случаеви 240; Свеобшта скупштина Аустрискнх учителя у Брину 261; Ческа уч. скупштина 261 и 351; Збор учитељица у Бечу 262; Збор словеначкнх учителя 351; из Угарске (статични податци о школи) 262; Славяни у Бечу 351; Учителски збор 367 и 384.
Царска Милост клиру Мукачевске Епархије, 262; Благослов школованя 263; Друштво за васпит, женскиня 263; Испити у препарандіи 263; Ново мађарско учитељиште у Пешти 301; Романске школе у Ерделю 301; Радничка школа уз основну 301; Учитељи и наука о земљоделству 302; Прва скупштина Срб. Банатскнх учителя 334; Срб. Школе и оскудица на учитељима 334; Задушбина 102; Наименованѣ Министра Просвете у Србіи 365; Из срб. учитељишта 366; Отваранѣ нових школа у Сомбору 366; Више девоячко васпиталиште у Загребу 367; Сиротоваспиталиште у Ужгороду 367; Заводи за нему децу 367; План учења у Бечком Педагогиуму, 383; Позив стручних школских људи у Пешту 399; Средства против телесне казни, 400; Први учит. збор у Срб. Београду 415; Великодушни дар. 415; Закон о нар. Шк. 430; Завештаня 80; Прилог на пенз. фонд за учитељѣ у Калачкой надбискупии 80; На знанѣ 199; Подпора за учитељѣ 262 и 399.
Новости у журналистици, стр. 23; Лист за народне учитељѣ, 61 Школски Пријатель 159; Школа, Лист за учитељѣ, родитељѣ и децу, 334
Прилози на Фонд Школ. Листа стр. 22; 40; 384 и 431.
Штипендије за православне ђаке од г. 186⅞ стр. 222, 263, 351 и 415.
Поклон школама и учитељима стр. 22, 62, 80, 103, 144. 223; 416.
Упразнѣна учителска места стр. 40, 62, 104, 144, 160, 184, 200, 224, 240, 264, 280, 302. 320, 335, 352, 368, 400.
Избор учителя у Сомбору 319.
Наименованя 22, 40, 183, 240, 302, 367 и 406.
Явна благодарност стр. 63, 303, 352, 384, 416 и 449.
Обяве 63, 184, 200, 264. 304, 336, 368, 384.